CORPVS SCRIPTORVM ECCLESIASTICORVM LATINORVM

EDITVM CONSILIO ET IMPENSIS
ACADEMIAE SCIENTIARVM AVSTRIACAE

VOL. LXXI:

CASSIODORI-EPIPHANII
HISTORIA ECCLESIASTICA TRIPARTITA

RECENSVIT
WALTARIVS JACOB

EDITIONEM CVRAVIT
RVDOLPHVS HANSLIK

VINDOBONAE
HOELDER-PICHLER-TEMPSKY
MCMLII

CASSIODORI-EPIPHANII

HISTORIA ECCLESIASTICA TRIPARTITA

HISTORIAE ECCLESIASTICAE
EX SOCRATE SOZOMENO ET THEODORITO IN VNVM
COLLECTAE ET NVPER DE GRAECO IN LATINVM
TRANSLATAE LIBRI NVMERO DVODECIM

RECENSVIT
WALTARIVS JACOB

EDITIONEM CVRAVIT
RVDOLPHVS HANSLIK

VINDOBONAE
HOELDER-PICHLER-TEMPSKY
MCMLII

OMNIA IVRA RESERVATA

VINDOBONAE
Ex universitatis Vindobonensis officina typographica
Adolphi Holzhausen Successorum

PRAEFATIO EDITORIS

Cum Ioannes Lietzmann plus viginti annis ante historias ecclesiasticas, quae a Theodoro Lectore, Sozomeno, Socrate Graeca lingua scriptae et traditae sunt, recensendas atque edendas curare vellet, apparuit hoc fieri non posse, nisi antea, quae Cassiodori vel Epiphanii habetur, historia ecclesiastica tripartita a corruptelarum sordibus purgata esset. Quae cum illas Graecorum historias excerptas et in linguam Latinam versas contineret, saepe ad veras Graecorum lectiones investigandas idonea videbatur; nam Epiphanius antiquissimis codicibus Graecis usus erat. Itaque Waltarius Jacob Berolinensis, postquam laborem subiit huius editionis faciendae, summo studio plurimos codices comportavit et contulit atque Epiphanii verba restituere conatus est. Edmundus Hauler autem, cui in academia scientiarum Vindobonensi cura Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum edendorum imposita erat, Bernardo Rehm Monacensi et mihi ipsi librum, cuius primae plagulae sine adnotationibus criticis ex officina typographica iam prodierant, mendis liberandum tradidit. Iam tum multas emendationes proposui, quarum plurimas Jacob accepit. In orthographia adhibenda autem et in apparatu critico formando consentire nondum potuimus. Nam interea horribili illo bello orto, quo iterum totus fere orbis terrarum percussus est, studia nostra interrupta sunt. Mox Hauler et Lietzmann supremum diem obierunt, nec Jacob nec Rehm, qui militum muneribus functi erant, domum reverterunt.

Quamquam Ricardus Meister, post Edmundi Hauler obitum Corporis Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum rector, statim me editionis curam suscipere iussit et consilio iterum atque iterum iuvit, tamen labor ille mihi delegatus tarde processit, cum quinque annorum militia, unius cap-

tivitate graviter impeditus essem. Domum denique reversus opus aggressus sum et in textum atque apparatum criticum recensendum et in indices faciendos vires meas intendens, ut Waltarii Jacob opus, quantum fieri posset, pio animo servarem, quantum ultima lima egeret, retractarem et corrigerem, quantum imperfectum relictum esset, perficerem.

In stemmate codicum constituendo omnino Waltarii Jacob opera uti potui. Qui a nonnullis viris doctis adiutus in diversarum terrarum bibliothecis 137 codices indagavit, quos in dissertatione sua, quae inscribitur: „Untersuchungen der handschriftlichen Überlieferung der sogenannten historia tripartita des Epiphanius-Cassiodor“ sagacissime recensuit, quam dissertationem Academia scientiarum Berolinensis mox prelo subiciendam curabit. Qua edita argumenta totius quaestionis satis omnibus patebunt. Interim paucis verbis ea tantum complexus sum, quae ad apparatus critici usum et rationem pertinent.

De historiae tripartitae fontibus eiusque auctore et de Epiphanii in fontibus adhibendis labore in prolegomenis brevis esse cogor; quae de iis quaestionibus investigavi, aliis locis accuratius explanabo.

Editionem indicibus nominum, orthographico, grammatico ipse instruxi.

In plagulis perlegendis atque emendandis me diligentissime adiuvit Aemilius Gaar, cui magnas gratias ago; item debeo gratiam Ludmillae Krestan, Academiae Austriacae amanuensi, quae, ut horum temporum impedimenta libro obstantia auferret, nulli labori pepercit.

Vindobonae, anno Domini MCMLII.

Rudolphus Hanslik

PROLEGOMENA

DE HISTORIAE TRIPARTITAE FATIS

Eusebii Caesariensis historiae ecclesiasticae libros X, qui usque ad annum 324 pertinebant, Rufinus in IX libros coegerat et in linguam Latinam verterat, praeterea autem historiam inde ab anno 324 usque ad annum 325 suopte ingenio studioque investigaverat atque addiderat in libris X. et XI. Epiphanius autem Cassiodoro suadente historiam suam inde ab anno 324 incepit, quo Eusebii historia desiit, ut, quod ad linguam Latinam pertineret, Rufini, quod ad historiam ipsam, Eusebii opus continuaret. Ex hist. trip. III 4, 5 Epiphanium Rufini libros bene novisse ac spectasse elucet: 'quae Rufinus suo nobilitavit eloquio'. Ex Rufini autem et Epiphanii operibus orbis ad occidentem spectantis viri docti usque ad aetatem mediam exeuntem rerum cum in ecclesia tum in civitatibus terrisque illis temporibus gestarum memoriam subtilioremque cognitionem hauriebant. Inde evenit, ut codicum in bibliothecis servatorum numerus esset maximus. Sed cum omnes codices, ut Jacob affirmare conatus est, ex uno archetypo recta via, aut, ut ego putem, altero codice fonte interposito provenerint, Cassiodoro defuncto (a. circiter 583) hanc historiam tripartitam magni aestimatam non esse verisimile est. Et habemus Gregorii Magni epistulam anno 597 scriptam, qua ille papa Epiphanii opus damnavit de Sozomeni historia dicens: 'sed ipsam quoque historiam sedes apostolica suscipere recusat, quoniam multa mentitur et Theodorum Momsuestiae nimium laudat atque usque ad diem obitus sui magnum doctorem ecclesiae (cf. hist. trip. X 34, 2 sq.) fuisse perhibet. restat ergo, ut, si quis illam historiam recipit, et synodo, quae piae memoriae Iustiniani temporibus de tribus capitulis facta est, contradicat. qui vero huic contradicere

non valet, ipsam historiam necesse est, ut repellat' (Mon. Germ. epist. I p. 479, 21 sqq.). Quibus verbis Gregorius nequaquam Sozomeni historiam damnavit, sed, ut iam Theodorus Mommsen Mon. Germ. I 479 adn. 4 vidit, Epiphanii historiam tripartitam repudiavit (v. hist. trip. I 1, 146 sq.). Quare evenit, ut sexto et septimo saeculo Epiphanii opus non multum divulgaretur. Gregorii autem verba quamvis numquam oblivione exstincta, respecta tamen plane non sunt, cum alius historiae cognoscendae fons non extaret. Nono saeculo Ioannes Diaconus, quamquam historiam scribere in animo habebat, deterritus esse videtur magnitudine laboris. Cui cum Anastasius bibliothecarius excerpta historiarum Graecarum colligeret et in linguam Latinam verteret, in epistula quadam Gregorii verba commemorans scripsit: 'ut sic scribendae a te inchoetur opus historiae, ut quae ab ipso Christi adventu in ecclesia gesta sunt, et textu ecclesiasticae historiae non iudicantur indigna, nullo modo praetermittas, exceptis his forte, quae Eusebius, Theodoretus, Socrates et Sozomenus scripsisse noscuntur. Verum quia quosdam horum mentitos in quibusdam fuisse et quaedam praetermisisse probatur, quemadmodum et sanctus papa Gregorius de Sozomeno apertissime scribit, obsecro mendacia horum veris approbationibus arguas et quae omiserunt, nihilominus suppleas' (Mon. Germ. VII p. 421, 1 sqq.). Sed cum Ioannes Diaconus opere scribendo destitisset itaque historia tripartita sola extaret, ex qua res gestae cognosci possent, ea magis magisque in hominum aestimatione convaluit. Quo modo videtur evenisse, ut inde ab octavo saeculo ineunte raro, ab nono autem saepius a librariis describeretur magnaque copia codicum manuscriptorum ad hanc aetatem servaretur.

DE TITVLO

Totius operis titulus, quem ante praefationem omnes codices testantur, videtur fuisse: 'Historiae ecclesiasticae ex Socrate, Sozomeno et Theodorito in unum collectae et nuper

de Graeco in Latinum translatae libri numero duodecim.' Eiusdem tituli vestigia Liberatus Carthaginiensis ostendit, qui historiae tripartitae omnium primus mentionem ita facit in breviario Nestorianorum et Eutychianorum suo intra annos 560—566 scripto: 'historia ecclesiastica nuper de Graeco in Latinum translata' (Mi. 69, 1204, B 1 sqq.). Antiquissimis enim temporibus nec Cassiodori neque Epiphanii nomen occurrit, ubi historia tripartita commemoratur. Si autem Gregorius Magnus, cuius testimonium supra protuli, de historia Sozomeni locutus est, cum historiam tripartitam aperte damnaret, titulum ex hist. trip. I 1, 146 sumpsit: 'Salam (i. e. Salaminii) Hermiae Sozomeni ecclesiasticae historiae.' Sed quod titulus a Cassiodoro datus indicavit totum opus ex tribus auctoribus esse compositum, librarii brevius 'historia tripartita' scribebant.

DE HISTORIAE TRIPARTITAE FONTIBVS

Nam ex tribus fontibus Graecis historiae tripartitae auctor materiam hausit: ex historiis ecclesiasticis Theodoreti (ed. Léon Parmentier, Lipsiae 1911), Socratis (ed. Robertus Hussey S. T. B., Oxonii 1853), Sozomeni (ed. Robertus Hussey, Oxonii 1860). Sed iisdem tribus fontibus iam scriptor Graecus quidam, Theodoros Anagnostes (vel Lector) (de eo auctore inedito, ex cuius historia duo libri in cod. Venet. Marc. 344 traditi sunt, vide, quae scripsit Ioannes Opitz, Pauly-Wissowa RE VI A, 1869—1881) usus erat, cum historiae ecclesiasticae suae libros VIII componeret; Epiphanius igitur initio historiae suae, I 1—II 4, 27 solum Theodorum Lectorem, deinde usque ad II 12, 87 modo Theodoretum, modo Theodorum Lectorem, modo Socratem secutus est; inde eum ex Theodoro Lectore compilandi modum didicisse apparet. A II 12, 87 autem Theodori Lectoris opere usus iam non est usque ad IV 34, 20—38, 15, ubi ob difficultates quasdam fontium Graecorum eligendorum Theodoro Lectore duce ad viam propositam revertit ita,

ut Socratis et Theodoreti historias totas fere excerperet verteretque, quas quasi fundamenta operis haberet, Sozomeni autem historiam operis complendi causa adhiberet. Ut appareat Epiphanium eam eligendi rationem secutum esse, fontes, ex quibus hist. trip. liber IX fluxit, aperiam:

Socr.	*hist. trip.*
p. 573, 18—574, 9	1, 1—8
574, 17—575, 6	2, 19—22
575, 15—575, 16	4, 39—40
576, 17—577, 13	5, 1—10
579, 13—579, 14	8, 1—2
580, 8—580, 18	6, 8—13
581, 10—581, 13	8, 2—5
581, 13—583, 15	10, 1—28
584, 2—585, 16	12, 13—34
585, 18—585, 19	13, 1—2
586, 6—587, 13	13, 16—36
588, 5—588, 14	17, 1—8
590, 9—590, 15	18, 1—5
590, 15—595, 15	19, 1—78
595, 15—597, 8	20, 1—17
597, 8—597, 10	21, 6—7
597, 10—598, 11	21, 18—34
598, 17—599, 10	21, 53—61
599, 10—600, 2	22, 1—8
600, 2—604, 5	23, 1—45
604, 10—605, 20	26, 1—21
606, 4—608, 13	27, 1—34
608, 18—611, 2	29, 1—28
611, 8—613, 19	24, 1—33
615, 3—614, 9	35, 1—7
616, 17—619, 9	36, 1—30
619, 9—622, 20	37, 1—4
623, 6—636, 1	38, 1—165
641, 14—646, 2	40, 1—52
646, 2—646, 11	41, 1—6
646, 17—648, 9	45, 1—20
648, 9—648, 16	45, 31—36
648, 17—650, 5	45, 53—64
650, 10—651, 11	50, 1—15

Theodor.	*hist. trip.*
p. 278, 9—279, 8	2, 1—17
279, 8—284, 4	3, 1—121
284, 4—285, 18	4, 1—37
285, 18—286, 17	4, 42—61
286, 18—287, 2	12, 1—12
287, 3—288, 20	13, 2—16
288, 20—289, 4	13, 42—49
289, 5—295, 5	14, 1—158
295, 6—297, 9	15, 1—39
297, 10—302, 16	16, 1—106
304, 3—304, 8	21, 1—4
304, 9—305, 2	21, 36—51
305, 12—306, 6	25, 1—22
306, 7—312, 12	30, 1—113
312, 13—313, 20	30, 123—157
313, 21—314, 21	31, 1—24
314, 22—317, 5	32, 1—59
317, 9—318, 4	33, 1—21
318, 5—320, 13	34, 1—58
320, 17—321, 14	28, 1—21
321, 17—324, 5	44, 1—64
325, 2—325, 21	45, 38—51

Sozom.	*hist. trip.*	
p. 685, 1—685, 7	6, 1—6	
686, 5—686, 12	7, 1—7	
687, 8—687, 9	7, 25	
687, 16—688, 17	9, 1—16	
690, 13—691, 6	11, 1—10	
704, 9—704, 19	17, 10—18	
710, 6—710, 14	19, 80—87	
712, 5—713, 1	21, 8—16	
720, 10—721, 13	27, 36—50	
724, 13—728, 9	35, 9—49	
739, 13—741, 7	39, 1—18	(excerptum)
742, 15—743, 13	39, 20—29	
747, 2—748, 7	42, 1—18	
748, 12—751, 8	43, 1—36	
755, 2—755, 15	45, 22—29	
766, 12—768, 5	46, 1—18	
768, 7—769, 12	47, 1—17	
770, 6—776, 4	48, 1—34	(excerptum)
776, 17—778, 1	49, 1—8	

Qui ad operum Graecorum lineas animum attenderit, facile intelleget ex Theodoreti libro nihil fere, ex Socratis minimum, ex Sozomeni multa deesse. Sed quod Theodoreti historia ultra annum 428 non processit, Epiphanius in libro XI et XII Socratis historia sola usus est, cum Sozomeni historiae libri VIII maiorem partem non adhibuisset, ultimum librum IX ne respexisset quidem.

DE HISTORIAE TRIPARTITAE MATERIA

Continet historia tripartita res gestas inde ab anno 324 usque ad annum 439 in libris XII. Epiphanius ad opus aggressus ingenio suo aut Cassiodori consilio fretus cum modum tum materiam librorum disposuit, postea fontibus Graecis nisus finem librorum constituit.

In libro I igitur res gestae usque ad initium concilii Nicaeni narratae sunt; sed fontes Graeci causam non praebuerunt, qua commotus Epiphanius librum suum ita terminaret.

Continet liber II res in concilio Nicaeno a. 325 itemque a. 326 gestas. Fontibus Graecis non coactus Epiphanius hunc librum subito conclusit verbis: 'his igitur in hoc volumine rite contextis tempus est, ut sequentis libri ordiamur initium' (II 25, 18 sq.).

In libro III res gestae usque ad Constantini mortem (a. 337) compositae sunt. Ut Constantini morte narrata Epiphanius librum III, ita Socrates librum I, Theodoretus librum I, Sozomenus librum II clauserunt.

In libro IV narratio usque ad Constantis imperatoris mortem (a. 350) progreditur. Theodori Lectoris opere commotus Epiphanius hunc librum ita terminavisse verisimile est, etsi Sozomeni liber III eundem finem habet.

Liber V ad ea, quae intra annos 350 et 361 acciderunt, pertinet, quibus temporibus imperator Constantius II. solus imperio Romano praefuit. Cuius morte narrata hic liber non aliter finitur ac Socratis liber II, Theodoreti liber II, Sozomeni liber IV.

In libro VI res annorum tractantur, quibus Iulianus imperium obtinuit (361—363). Eodem modo Theodoreti liber III terminatur.

In libro VII Epiphanius res gestas usque ad Athanasii mortem (a. 373), praeterea etiam quae de eius sede episcopali Alexandriae evenerunt, narravit. Similem libri ullius finem auctores Graeci non ostendunt.

Liber VIII, qui longam de vita monachorum Aegyptiorum narrationem continet, rem ad Valentis mortem (a. 378) eodem modo quo Socratis liber IV, Theodoreti liber IV, Sozomeni liber VI ducit.

Ex libro IX res gestas usque ad Theodosii I. mortem (a. 395) haurimus, qua etiam Socratis libro V et Sozomeni libro VII finis positus est.

Libri X narratio morte imperatoris Arcadii (a. 408) finitur, ut Socratis liber VI, Theodoreti liber V, Sozomeni liber VIII.

In libro XI Epiphanius historiam usque ad Honorii

(a. 423) et usurpatoris Ioannis mortem (a. 425) scripsit. Qua in re primum alicuius momenti videtur, quod Epiphanius Socratis historiam solam vertit, Sozomeni historiae librum IX neglexit. Ego quidem mihi persuasum habeo eum ad operis finem contendisse. Deinde autem adnotandum est non solum librum XI, sed etiam librum XII brevem esse. Cur ea res ita se habeat, eo magis quaerendum est, quod Socratis liber VII non eundem terminum habet quem Epiphanii liber XI, sed historiae tripartitae libris XI et XII unicus fons erat. Quae inde evenisse crediderim, quod Epiphanius exemplum et consilium Cassiodori magistri sui secutus esset, qui numero duodecim more aetatis mysticam quandam vim inesse arbitratus haec opera in duodecim libros aut capitula diviserat: Historiam Gothicam, Varias, De anima, De orthographia.

Eundem morem secutus Epiphanius a libro XI separavit librum XII, qui ut Socratis historia his verbis finitur: 'finem facientes historiae in anno secundo trecentesimae quintae olympiadis, consulatu septies decies imperatoris Theodosii' (a. 439).

DE HISTORIAE TRIPARTITAE AVCTORE

De quaestione, utrum Epiphanius Scholasticus, Cassiodori discipulus, qui cum eo in monasterio Vivariensi vixit studiisque se dedit, historiam tripartitam scripserit an Cassiodorus ipse, hoc loco sufficiat paucis verbis explanare Cassiodorum id tantum ad rem attribuisse, ut Epiphanium opus conscribere iuberet, consilio iuvaret, prooemium ipse scriberet. Historiam tripartitam autem revera Epiphanii solius esse censeo. Cassiodorus quidem in prooemii sui linea 14 sqq. asseverat: 'quos nos per Epiphanium Scolasticum Latino condentes eloquio necessarium duximus eorum dicta deflorata in unius stili tractum domino iuvante perducere et de tribus auctoribus unam facere dictionem'. Quibus ex verbis, uter historiam revera scripserit, diiudicari videtur

non posse. Immo ad prooemii lineas 24 sqq. respiciens Cassiodorum auctorem fuisse aliquis sine dubio affirmaverit: 'et ideo iudicavimus de singulis dictoribus deflorata colligere et cum auctoris sui nomine in ordinem collocare'. Sed cum Cassiodorus nonnullis annis post in inst. div. c. 17 opera sua enumeraret breviterque de eis dissereret, de hist. trip. commemoravit: 'quos (fontes Graecos) a viro Epiphanio disertissimo in uno corpore XII libris fecimus deo auxiliante transferre'. Inde eum ipsum Epiphanio historiam adsignare elucet. Et profecto Epiphanius eam scripsit, cuius persona ex duobus historiae locis evidentissime apparet, scilicet III 4, 4 sq.: 'cuius persecutiones, fugas, contumelias crebraque pericula transferre distuli', et X 18, 11 sq.: 'quas litteras prolixitatis causa non transtuli'. Quibus ex verbis non solum translatoris manus, sed etiam eius consilium in opere disponendo ac perficiendo negari non potest. Praeterea credo Epiphanium nequaquam singula fontium excerpta a Cassiodoro collecta in manibus habuisse, quae verteret, alios fontes autem non vidisse, sed priusquam unius fontis capitulum verteret, aliorum quoque fontium capitula ad eandem rem pertinentia legisse et, cum verteret, meminisse. Ex Sozomeni V 19, p. 503, 11—504, 1 exempli causa hist. trip. VI 40, 1—8 emanavit, ubi scriptum est: 'cumque populus (scil. Antiochiae) quereretur, quia venalia quidem abundarent, sed carius venderentur, *volens* (scil. imperator Iulianus) *magnitudinem suae largitatis ostendere* minora, quam debuit, pretia in foro rerum venalium deputavit'. Haec verba igitur: 'volens magnitudinem suae largitatis ostendere' apud Sozomenum non extant, sed ex Socr. p. 432, 10 inserta sunt: *τὸ προσόν τε αὐτῷ φιλότιμον καὶ Ἀντιοχεῦσιν ἐπιδεῖξαι βουλόμενος*; itemque hist. trip. VI 40, 5 sq.: 'et cum fugissent tabernarii negotiatoresque diversi, res necessariae defecerunt' = Sozom. p. 503, 16 sq.: *ἐκφυγόντων δὲ τῶν καπήλων, τὰ μὲν ἐπιτήδεια ἐπέλιπεν*; verbis autem: 'tabernarii negotiatoresque' non satis respondent Sozomeni *τῶν καπήλων*; quae quamquam minimi momenti sunt, ex Socr. p. 432, 16 sq.

fluxerunt: *οἱ μεταβολεῖς καὶ οἱ τῶν ὠνίων κάπηλοι*. Inde apparet translatorem excerpta ab alio electa non habuisse, quae verteret, sed ipsum fontes Graecos et legisse et excerpsisse et composuisse et vertisse. Epiphanii igitur, non Cassiodori historia tripartita est.

DE EPIPHANII LABORE

Quomodo Epiphanius ex fontibus suis hauserit, hoc loco non nisi paucis verbis explanare possum. Summatim igitur hae Epiphanii rationes proferantur: Primum omnium, quo ordine excerpta scriptorum Graecorum in historia tripartita in linguam Latinam versa inveniuntur, in eodem ordine in singulis fontibus Graecis extant. Rarissime tantummodo fit, ut Graecorum capitula omissa postea repetantur. Certe quidem, cum Epiphanius illas tres historias Graecas ad unum corpus componere vellet, praesertim cum duas integras fere in unam historiam contraheret, periculum erat, ne easdem res bis referret. Tamen raro accidit, ut errore ductus eadem repeteret (cf. VII 30 et VIII 2, 1—6; VII 39, 2—32 et VIII 7, 10—23). Ex omnibus quidem fontibus hist. trip. III 12, 15 sqq. de Constantino morte consumpto eadem fere relata sunt; sed ipsius facti ambiguitate Epiphanius videtur permotus esse, ut non unum auctorem Graecum sequeretur, praesertim cum certe iam Cassiodori temporibus multi Constantinum Romae, non Nicomediae supremis vitae diebus baptizatum esse credidissent. Praeterea demonstrari potest Epiphanium ex Socratis et Theodoreti historiis praecipue epistulas et symbola omisisse et longiora capitula non usque ad finem vertisse (hist. trip. IX, 38, 165—Socr. p. 636, 1—641, 4). Postremo eas res, quae in Rufini historia narrata erant, omisit (cf. hist. trip. III 4, 5 sq.), itemque propter Eusebii Scholastici carmen epicum, quod de bello Romanorum cum Gaina rege gesto scriptum erat, breviter rem attigit (hist. trip. X 6, 60—75), de qua Socr. p. 674, 3—776, 10 effusius disseruerat.

Nono vero saeculo Anastasius bibliothecarius primum fontes Graecos integros in linguam Latinam vertit, ex quibus Ioannes Diaconus excerpta faceret itaque historiam componeret. Contra Epiphanium eadem ratione usum non esse iam supra demonstravi; nam ex exemplaribus Graecis capitulatim elegit, quibus rebus usurus esset, easque vertit. Sed linguae Graecae non satis peritus fuit, ut interdum sensum fontis mente non capiens pessime verteret (cf. IX 35, 11 sqq. ~ Sozom. p. 724, 16 sqq.). Ceterum Epiphanius fontium Graecorum capitula partim ad verbum expressit (cf. VI 20 = Socr. p. 397, 6—399, 14), partim verba leviter mutavit, partim capitula quaedam libere transformata contexuit (cf. VIII 9—11 ~ ex Socr. IV 28—31, p. 546, 10—558, 24.

DE CODICIBVS EORVMQVE RECENSIONE

Waltarius Jacob ex 137 codicibus a se collatis sex classes distinxit, quarum prima in textu constituendo utendum erat, ceterae autem respici non debuerunt. Sed prima classis 27 codd. continens in tres familias, quarum codices artius inter se connexi sunt, dividi potest. Primae igitur familiae optimi codices sunt Neapolitanus *N* et Leidensis *L*, secundae Leningradensis *C*, tertiae Carnutensis *A* et Casinensis *M*, quorum vetustissimus codex *C* initio saec. IX, ceteri saec. X (praeter codicis *M* posteriorem partem) scripti sunt. Jacob autem omnes ex uno eodemque archetypo fluxisse sibi persuasit. Ego ipse quidem cautius dixerim eos ad archetypum prope accedere. Nihilominus autem ex unaquaque familia optimo codice adhibito et fontibus Graecis passim accurate comparatis historiae tripartitae textus omnibus fere locis sanari potest, si quis non solum linguam Latinam Cassiodori aetatis respiciet, sed etiam Epiphanium saepe ad verbum vertentem ne ipsum quidem intellexisse, quae scripsisset, concedet.

Textus igitur nititur codicibus *ACN*; qui ubi concor-

dant, Ω littera eorum consensum ostendit. Ubi correctorum manus perspicuae sunt, codicum scriptores signis *Am1Cm1Nm1*, correctores signis *Am2Cm2Nm2* indicantur. Sed quod codices *A* et *N* mutili sunt, interdum codicis *A* locum codex *M* obtinet, pro codice *N* adhibetur codex *L*. Iam sequatur eorum codicum brevis descriptio secundum Waltarii Jacob adnotationes.

A = cod. Carnutensis (Chatres) bibliothecae municipalis Latinus 10, saec. X, membranaceus, 34 × 25 cm, folia 165. Primus quaternio ad historiam tripartitam non pertinens posterioribus temporibus praefixus erat. Deest inde a folio 103 quaternio XIII (hist. trip. VI 46, 32—VII 10, 52), item inde a folio 143 quaternio XIX (hist. trip. IX 38, 67—X 7, 47). Scriptus est litteris minusculis Carolingianis, aliquot manibus correctus. In folio primo scriptum est: 'ex libris monasterii S. Petri Carnot. ord. S. Benedicti Congregationis S. Mauri'.

C = cod. Leningradensis, bibliothecae publicae plut. I nr. 10, saec. IX init., membranaceus, 33 × 23 cm, folia 250, quaterniones XXXII, omnes servati. Omnium codicum, qui ad hoc opus pertinent, gravissimus hic est, qui non ab uno, sed a nonnullis librariis eiusdem aetatis, litteris autem scriptus est, quibus fratres ordinis S. Benedicti utebantur, qui in celebri monasterio in Francorum oppido Corbie sito vivebant; correctus est compluribus manibus virorum, qui saeculis IX et X vixerunt. Qui multas abbreviationes praebet, ut ē = est; ↄ = con; 7 = et; q = que; q$\overline{\text{nm}}$ = quoniam; ceterum autem orthographia faciem incultam praebet. Notabilis est primi folii inscriptio: 'liber sancti Petri Corbeie. hic codex hero insula (= Noirmoutier in Ligri fluminis ore) scriptus fuit iubente sancto patre Adalhardo dum exularet ibi' (814—821). Ibi hic codex usque ad a. 1638 mansit,

hoc anno autem Armando Ioanne Richelieu auctore translatus est in oppidum, cui nomen est Saint-Germain-des-Prés. Sed anno 1791 ablatus iterum apparuit, cum Peter Dubrowsky, Lutetiae Parisiorum secretarius legationis Russiae, eum in patriam suam transportavit, ubi imperator Alexander I. codicem bibliothecae publicae tunc Petroburgensi, nunc Leningradensi dono dedit.

N = cod. Neapolitanus bibliothecae nationalis Latinus plut. VI D nr. 18, saec. X, membranaceus, 24 × 16 cm, folia 200, extant quaterniones XXIV (usque ad hist. trip. XI 1, 12), ultimus quaternio amissus. Cuius folia valde fuscata etiam litteras atramento fusco scriptas ostendunt. Correcturae rarae sunt, abbreviationes numerosae: q< = quia; qđ = quod; qm̄ = quoniam; q̓ = qui; q̄ = quis; auctorib. = auctoribus; dign̓ = dignus; nuđ = nudus; dixerim₊ = dixerimus; p̓ = post; instituit̓ = instituitur; ligatura consonantes nt scriptae sunt.

M = cod. Casinensis, bibliothecae abbatialis Latinus 302, ex duabus partibus confectus, quarum prior usque ad hist. trip. VII 24 pertinet et saeculi X, posterior saeculi XI/XII est, membranaceus, 33 × 24 cm. De quo codice litteris minusculis Carolingianis accuratissime exarato disseruit D. Maurus Inguanez, Codicum Casinensium manuscriptorum catalogus, vol. II pars II (Montis Casini 1934).

L = cod. Leidensis bibliothecae universitatis litterarum, Vossianus Latinus nr. 62, saec. X, membranaceus, 28·9 × 21 cm, folia 270. Qui codex, cuius librarii orthographiam malam multasque abbreviationes adhibebant, manus trium correctorum demonstrat, praecipue litterae i et g inter se confusae sunt (pro maiestatis: magestatis).

DE EDITIONIBVS

Ante hanc editionem criticam duo viri docti editiones curaverunt, Beatus Rhenanus et Ioannes Garetius, quorum uterque singulos codices deteriores descripsit nec fontes Graecos comparavit; qua re eorum editiones minimi momenti sunt.

Historiae tripartitae editionem principem igitur, quae etiam Rufini-Eusebii historiam ecclesiasticam continebat, curavit Beatus Rhenanus Basilae apud Ioannem Frobenium a. 1523 sub titulo: 'Auctores historiae ecclesiasticae. Eusebij Pamphili Caesariensis Libri IX. Ruffino interprete. Ruffini Presbyteri Aquileiensis, Libri duo. Recogniti ad antiqua exemplaria Latina per Beat. Rhenanum. Item ex Theodorito Episcopo Cyrensi, Sozomeno, et Socrate Constantinopolitano Libri XII. versi ab Epiphanio Scholastico, adbreviati per Cassiodorum Senatorem.' Qua in editione historia tripartita a folio 261 usque ad folium 636 pertinet. Iam anno 1528 repetita est, deinde anno 1535, quartum anno 1539, qua in editione Theodoreti textus Graecus cum Camerarii translatione Latina adiunctus est, quintum anno 1544. Anno 1548 Epiphanii historia tripartita ex editione Beati Rhenani anni 1539 separata solaque edita est sub titulo: Historiae ecclesiasticae quam tripartitam vocant, libri XII. Antuerpiae, in aedibus Ioannis Steelsii.

Nonnullis editionibus e Beati Rhenani editione principe repetitis, quae praeteriri possunt, Cassiodori opera omnia edidit Ioannes Garetius Rotomagi (Rouen) anno 1679: 'Cassiodori Opera duobus tomis comprehensa. Magni Aurelii Cassiodori Senatoris, Viri patricii, consularis, et Vivariensis abbatis opera omnia in duos tomos distributa, ad mss. codd. emendata et aucta, notis et observationibus illustrata, cum indicibus locupletissimis, ... opera et studio J. Garetii, monachi ord. S. Benedicti e congreg. S. Mauri ... Rotomagi, impensis Ludovici Billaine, bibliopolae Parisiensis M.DC.LXXIX.' Historia tripartita in tomi I foliis 203

—379 invenitur. Haec Garetii editio repetita est in Patrologiae cursus completi, quem edidit Migne, tomo 69, pp. 879—1216.

DE ORTHOGRAPHIA ET SERMONE

Quonam modo singulae voces scribendae sint, passim discernere vere difficillimum est. Codices scilicet non solum inter se non concordant, sed etiam in singulis codicibus vocabula, praecipue autem nomina propria, certa quadam norma carent. Et ubi scriptura quaedam omnibus codicibus tradita cum regula discrepat, propter codicum affinitatem saepe vix potest discerni, utrum Epiphanii scriptura an scribarum saeculi sexti aut septimi, cum archetypus vel potius Epiphanii libri manuscripti prima exemplaria transscripta prodierint, error extet. Deinde quin idem librarius eiusdem vocis variis scripturis uti potuerit, nemo est, qui dubitet. Tamen nonnullis lineis intermissis scripturas variare posse mihi persuadere nequivi, velut: IV 23, 13 sq.: sardica Ω, 23: serdica Ω; X 13, 15: quirinus Ω, 18: cyrinus Ω; I 14, 113: exstat Ω, 116: extant Ω; I 7, 28: eridanum Ω, 39: ... permiscetur heridano. eridanus autem ... Ω. His et innumerabilibus locis Jacob codices sequi voluit, ego secutus non sum. Sed ubi scripturas insolitas a consuetudine sexti saeculi non plane abhorrere vidi, eas servavi; ita semper 'heresis' scripsi, quod hanc vocem Christianorum aetate usitatam etiam vulgarem scripturam sumpsisse putavi.

Epiphanii sermonem, ut nec non ex indice grammatico cognosci potest, haud multum a sermone elegantiore auctorum eius aetatis abhorrere apparet. Ars vero transferendi ex huius editionis textu correctiore et verbis auctorum Graecorum in adnotatione saepe allatis optime perspici potest.

Rudolphus Hanslik

CONSPECTVS SIGLORVM CODICVM ADHIBITORVM:

A = Carnutensis s. X
C = Leningradensis s. IX init.
N = Neapolitanus s. X
M = Casinensis s. X et XI/XII
L = Leidensis s. X
Ω = consensus codd.
m1 = librariorum manus
m2 = correctorum manus
recc. = codices recentiores

879 # IN HOC CORPORE CONTINENTVR HISTORIAE ECCLESIASTICAE EX SOCRATE SOZOMENO ET THEODORITO IN VNVM COLLECTAE ET NVPER DE GRAECO IN LATINVM TRANSLATAE LIBRI NVMERO DVODECIM G 203

LEGE FELICITER IN DOMINO AMEN

1 Utiliter nimis in capite libri praefatio ponitur, ubi futuri operis qualitas indicatur. Quid enim commodius quam prius per eam aliquid discere, ne dictio possit inopinata
2 confundere? Haec igitur historia ecclesiastica, quae cunctis Christianis valde necessaria conprobatur, a tribus Graecis auctoribus mirabiliter constat esse conscripta, uno scilicet
M 880 Theodorito venerabili episcopo et duobus disertissimis viris Sozomeno et Socrate. Quos nos per Epiphanium Scolasticum Latino condentes eloquio necessarium duximus eorum dicta deflorata in unius stili tractum domino iuvante perducere et de tribus auctoribus unam facere dictionem. Sciendum plane, quod praedicti scriptores, a temporibus
M 881 divae memoriae principis Constantini usque ad augustae recordationis Theodosii iunioris quae sunt gesta, digesserint.
3 Nos autem eorum relectis operibus et unumquemque cauta

CMN

2 THEODERITO *C* 3 COLLECTI (I *ex corr.*) *C* 4 TRANSLATI *C* 5 DVODECIM NVMERO *tr. C* 6 FELITER *C* AMEN *post* DVOD. (5) *tr. N* 7 INCIPIT PREFATIO IN LIBRO ECCLESIASTICE HISTORIE TRIPERTITE *ante* Utiliter *add. C* 11 conpr- Ω 13 theoderito *C* episcopis *Cm1, fort. Nm1* 15 condentis *fort. Cm1, M* condenti *fort. Cm1, N* eloquio *om. M* 16 tractu Ω tractatum *Cm2* tractum *recc.* 21 relictis Ω relectis *Cm2*

mente tractantes cognovimus non aequaliter omnes de unaquaque re luculenter ac subtiliter explanasse, sed modo hunc, modo alterum aliam partem melius expedisse. Et ideo iudicavimus de singulis dictoribus deflorata colligere et cum
4 auctoris sui nomine in ordinem collocare. Legat ergo intrepidus, qui ad haec opuscula domino donante pervenerit, multum utilitatis atque notitiae lucraturus, si, quae posita sunt per hos duodecim libros, memoriae suae sollicita mente
5 condiderit. Praeterea, ne quempiam res indistincta turbaret, per universum textum huius operis titulos cognoscat appositos, ut suis locis exigere possit, quod sub numero conpetenti praedictum esse cognoscit.

CMN

23 ruculenter *Cm1* 25 dictoribus Ω dictatoribus *Beatus* doctoribus *Garetius* 26 auctoris (s *exp.*) *M* 27 ad (d *s. s.*) *C* 31 cognuscat *C* 33 *post* cognoscit: CASSIODORI (-DORII *CM*) SENATORIS IAM DOMINO PRESTANTE CONVERSI EXPLICIT PREFATIO Ω *delevi Hanslik*

G 204 # [INCIPIVNT TITVLI ECCLESIASTICAE HISTORIAE CVM OPERE SVO AB EPIPHANIO SCOLASTICO DOMINO PRAESTANTE TRANSLATI]

⟨TITVLI LIBRI PRIMI⟩

1. Allocutio Sozomeni ad imperatorem Theodosium.
2. Cur gentiles facilius quam Hebraei fidem Christi perceperint.
3. Quae fuerit intentio Sozomeni historiam conscribendi et ex quibus priorum gesta collegerit.
4. A quo tempore historiae fecit initium. Quomodo Constantino signum sit crucis ostensum. Qui imperatores et Caesares per idem fuere tempus.
5. Quomodo Constantinus Christianum dogma cognoverit et de miraculis crucis et morte Maxentii.
6. De derogatione paganorum contra Constantinum.
7. De Constantio patre Constantini.
8. Quomodo Licinnius fugatus vel Christianos fuerit persecutus et novissime victus.
9. De legibus, quas Constantinus pro Christianis protulit, et de mutatione rituum paganorum Christianorumque provectu et de victoriis eius et veneratione religionis.
10. De diversis confessoribus eorumque conversatione.
11. De diversis monachis et eorum institutione.
12. Quomodo contra ecclesiam Arius sit exortus.
13. Epistula Alexandri pontificis Alexandrini ad universas ecclesias adversus Arium.
14. Eiusdem ad Alexandrum Constantinopoleos episcopum.
15. Epistula Arii ad Eusebium.
16. Epistula Eusebii ad Paulinum episcopum Tyri.
17. De potentia Nicomedensis Eusebii.

A (*exstat inde a l. 9*), *C*, *M* (*contuli usque ad l. 14*), *N*

1 INCIPIVNT—TRANSLATI Ω *seclusi Hanslik* 3 TRANSLATA *N* 4 INCIPIVNT TITVLI LIBRI I Ω *delevi et* TITVLI LIBRI PRIMI *supplevi Hanslik* 8 prioribus *C* 9 A *om. M* fecerit *Beatus* 11 fuerint *Beatus* 12 docma *C* 15 VII — Constantini *eras. A* 16 licinius Ω christianus *A m1* 19 profectu *N* 23 arrius Ω, *item* 25. 27. 31

18. De Melitianis et quomodo sint ab ecclesia segregati. Quia nolente Alexandro Arium suscipere per diversa loca Ariani concilia celebrabant.
19. Epistula Constantini principis ad Alexandrum pontificem Alexandrinum et Arium, per quam hortatus est, ut reverterentur ad pacem.
20. Quia tam pro Ariana quaestione quam pro paschae definienda festivitate Nicea fecit Constantinus celebrari concilium.

⟨LIBER PRIMVS⟩

1. ORATIO ALLOCVTORIA SOZOMENI IN THEODOSIVM IMPERATOREM.

G 204

1 Aiunt antiquis principibus diligentiae studium fuisse, ut eis amatores quidem ornamentorum purpuram atque coronam et his similia praepararent, librorum vero habentes intentionem circa quasdam fabulas occupati conscriptiones agerent, quae audientium corda mulcerent, porro bella sectantes, ut sagittam oportune dirigerent, bestiam prosternerent, lanceam bene iacularentur aut equum decenter
2 ascenderent. Praesentabantur enim singuli regalibus eorum studentes rebus illis, quae forent gratissima dominanti. Alius itaque lapides pretiosos difficile compertos offerebat, alter tincturam purpurae clariorem, plurimi poemata aut diversas conscriptiones insinuabant, alius bona cingula aut optimum armorum pandebat usum. Maxima vero et imperialis putabatur huius popularis virtutis pars illa, ad

---

I 1, 1—145 Theod. Lect. *ex* Soz. *p.* 1—10 Hussey

A C N

30 meletianis Ω 31 suscepere *A* 34 arrium Ω ortatus *A m1, C* ornatus *N* 36 Quia—quaestione *eras. A* arriana Ω pascha *C* 37 nichea Ω nicea *recc. post* concilium: EXPLICIVNT TITVLI *add. A N delevi Hanslik; praeterea:* INCIPIT LIBER PRIMVS FELICITER (FEL. *om. C*) Ω; *delevi Hanslik et* ⟨LIBER PRIMVS⟩ *supplevi*

1. 1 I. *om. A C N m1* ad *s.* in *C m2* 5 *sq.* int. hab. *tr. N* 7 audientum Ω -tium *A m2* 9 lanciam *C m1* 10 presentabantur (n *alt. s. s.*) *C* 12 conp- Ω 15 pendebat *N m1*

quam tunc amantis intentio declinabat. De pietate autem, quae est verus ornatus imperii, nulli studiose quodammodo sermo fuit.

3 Sed tu, o potentissime Theodosi, ut complexive dicam, cunctam superasti deo iuvante virtutem. Purpura siquidem et corona, qua videris propter inspicientes, quia est maiestatis signum, circumdari, pietatem tibi et clementiam intrinsecus semper enutriunt. Unde conscriptores et praefecti ac reliqui subiectorum circa te tuosque laborant actus.

4 Decertator autem positus iudexque librorum non camerato eloquio caperis aut qualibet figura furtum pateris veritatis, sed perfecte metiris utrumque, sermonem proprium aptans causae, figuram quoque dictionis et partes et ordinem et congruentiam et eloquium et compositionem et collectiones

5 et sensum et historiam profunde discutiens. Conpensas autem recitantibus et tuo iudicio et favoribus oportunis nec non aureis imaginibus et positione simulacrorum et donis et honoribus universis. Qualem vero te circa recitantes praebes, tales dudum fuerunt iudices circa dulciloquum Homerum aut Alevas circa Simonidem aut Dionysius Siciliae tyrannus circa Platonem Socratis discipulum aut Philippus Macedo circa Theopompum historiographum aut Severus Caesar circa Oppianum, qui metris piscium genera

M 882 6 et naturas captionemque narravit. Cretes siquidem mille nomismata carmini conpensantes Homerico et tamquam de excellentissima largitate gloriantes in publica statua munera conscripserunt. Alevas autem et Dionysius et Philippus nequaquam animo parciores fuere Cretensibus de superba

---

A C N

17 declinabit *Nm1* 20 potentessime *Am1* 23 circumdare *Cm1* 26 iudex qui *Cm1* 28 propriam *fort. Cm1* 35 iudices: *Epiphanius in Sozomeni exemplari falso χριτῶν pro Κρητῶν legit, cf.* Soz. 3, 13 dulcilocum *A* 36 dionisius *A Cm1* dyonisius *Cm2 N* 38 historiografum *CN* 39 opianum *C* metiris *N* 40 captionumque *Nm1* Cretes (s *s. s.*) *A* cretę *CN* 41 honerico *Am1* 43 dionisius *A N* dyonisius *C*

se re publica philosophiaque iactantibus, qui velociter illorum statuam imitari potuerant, nisi opere fuissent minores in munere. Severus autem pro metrico poemate per versum uno aureo donans Oppianum tantum praebuit de largitate miraculum, ut aurea carmina Oppiani hactenus apud plurimos nominentur. Haec dona fuerunt olim amantium litteras et doctrinam. Tu vero, potentissime principum, nullo priorum excellentia minor inveniris largitatibus tuis circa dictiones exhibitis. Sed mihi videris non incongrue talia facere. Nam cum omnes virtutibus eviceris, studiose ad crementum semper, quae tua sunt, evehis, quoniam historiam rerum olim gestarum apud Romanos et Graecos integerrime cognovisti. Aiunt etenim te per diem quidem exerceri armis et corpore subiectorumque negotia disceptare, iudicare simul et agere, modo seorsum modo communiter, quae sunt agenda, considerare, noctibus libris incumbere. Fertur autem tibi ad eorum scientiam ministrare candelabrum arte mechanica factum et sponte fundens oleum in lucernam, ut nullus circa regalia constitutus in laboribus tuis cogatur affligi et naturae vim faciat somno repugnans. Sic equidem clemens et mansuetus circa proximos et circa omnes existis caelestem regem tuum imitando patronum, cui gratum est *super iustos et iniustos pluere et solem facere oriri* et alia simul invidia recedente largiri. Per multam vero doctrinam audio te etiam lapidum scire naturas potestatesque radicum effectusque curarum non minus Salomone David filio; magis autem potior es virtutibus. Ille

7 8 9 10 11 G 205

---

67 *sq.* *Matth. 5, 45 70 *sq. cf.* III Reg. 5, 29—34

A C N

46 imitare *Cm1* 48 appianum Ω oppianum *Cm2* 49 appiani Ω oppiani *Cm2* actenus Ω 52 inveneris *N* 52 *sq.* dictionis *Cm1* vel dictores *s.* dictiones *s. Cm3* 53 exhibitis (h *s. s.*) *A* 62 michanica Ω mech- *Cm2 cf.* IX 24, 12 sponde *Cm1* 64 affligi (f *pr. s. s.*) *C* 70 radicium *Cm1* 71 potior es] potiore *A N* potentiore (*s.* e *alt. et* s *vel* m *eras.*) *C* potior es *recc. Beatus*

siquidem factus libidinis servus pietatem non custodivit ad terminum, quae illi causa fuerat bonorum et sapientiae. Tu vero, o potentissime, neglegentiae obiciens rationem videris non solum hominibus iuste, sed etiam corporis et animae
12 passionibus imperare. Si autem oportet et hoc dici, audio te etiam totius cibi vel poculi desideria superare et neque poma dulcia neque aliud quicquam speciosum appetere, nisi quantum ad tactum convenit et solummodo sapori con-
M 883 gruerit, primo tamen benedicere omnium creatorem. Sitim vero, aestum et frigus ferre consuetus cottidianis exercitationibus iam ipsam continentiae putaris habere naturam.
13 Dudum siquidem in Ponto civitatem Heracliam ab Hercule nominatam videre festinans et laborantem longo tempore sublevare in aestatis ardore per Bithyniam faciebas iter. Sole vero circa diem medium vehementer urente videns te quidam iter agentium sudore multo simul et pulvere squalentem quasi praestaturus occurrens obtulit tibi poculum valde perspicuum et velut radiis emicantem suavissimum quendam potum in eum mittens et aquam frigidam superfundens. Tu vero, o potentissime, sumens laudasti quidem pro sua magnanimitate virum et largitate principali post paululum cumulasti, sed cunctis militibus ad illius poculi claritatem nimis inhiantibus et beatificantibus, qui esset bibiturus eum, rursus ei poculum reddidisti praecipiens, ut,
14 quo vellet, uteretur eo. Unde mihi iuste videtur tuis virtutibus superatum etiam Alexandrum, de quo narratur ab eis, qui opera illius ammirantur, quia ei, dum per inaquosa loca properaret cum Macedonibus, diligens quidam miles aquam

---

72 *sq. cf.* III Reg. 11, 1—10

A C N

75 corpori Ω corporis (s *s. s.*) corr. *Cm2 Beatus, cf.* I 11, 48 *et τῶν παθῶν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος* Soz. 6, 9 *sq.* 79 convenit Ω convenerit *Cm2* 81 cotidianis *A C* 85 bythyniam Ω 94 iniantibus *Cm1* 96 iustum *Am2* 98 qui] que *Cm1* admirantur *Cm2* ei] et *N*

inveniens hausit et obtulit; ille vero non bibit, sed corpus
15 infudit. Ut ergo absolute dicatur, omnium priorum principum principiorem, si dici fas est, te vocare debemus secundum Homerum. Alios etenim reges nihil dignum habuisse comperimus, alios autem ornasse una aut duabus rebus imperium. Tu autem, o serenissime, omnes simul virtutes amplectens universos dinosceris evicisse pietate, clementia, fortitudine, castitate, iustitia, largitate atque magnanimitate
16 dignitati imperiali conveniente. Sine sanguine autem et purum a caede super omnium priscorum tuum cuncti gloriantur imperium. Res studiosas cum delectatione subiectos praecipis edoceri favoremque et reverentiam circa tuum amorem et communem utilitatem cunctos ostendere.

17 Quapropter omnium horum causa necessarium videtur mihi ecclesiasticam historiam conscribenti te primitus alloqui. Cui namque potius hoc ascribam multorum ac venerabilium virtutes utique narraturus et ea, quae circa catholicam ecclesiam provenerunt, vel per quantas ipsa transiens tempesta-
18 tes ad tuos parentumque tuorum portus accesserit? Age nunc omnia sciens omnemque virtutem habens et praecipue pietatem, quam principem esse sapientiae sermo divinus docet, suscipe a me hanc scripturam et libenter examina tuaeque integritatis adiectiones et detractiones adhibens tuis laboribus eam purga. Indubitanter enim, quodcumque tibi placuerit, utile legentibus clarumque videbitur nec quilibet reprehendet, quod tu quoque probaveris.

19 Procedit autem mea conscriptio a tertio consulatu Crispi et Constantini Caesarum usque ad septimum decimum

---

101 *sq. cf.* Hom. Il. IX 69 120 *cf.* Prov. 1, 7

A C N

100 *sq.* sed corpus infudit] sed coram omnibus effudit *in mg. Am2; πόμα* Soz. 8, 1 *ab Epiphanio falso pro σῶμα acceptum videtur* 106 dinosceri sevicisse *Am1* 111 precipis edocere *ex* precepisse docere *Cm2* 115 adscribam (d *s. s.*) *Am2* 116 naraturus *Cm1* 117 quanta *N, fort. Am1* 120 quam] quem *Cm1* 122 adibens *C* 125 reprehendit *Am1 N* -det *Am2 C*

tuum visumque mihi est bene se habere in novem decisiones opus omne dividere. Continebit autem primus et secundus tomus ea, quae sub principe Constantino ecclesiae provene-
M 884 runt, tertius autem et quartus, quae sub eius filiis, quintus et sextus, quae sub Iuliano consobrino filiorum maximi Constantini et Ioviano nec non Valentiniano et Valente gesta noscuntur. Septimus autem et octavus nobis aperiet tomus, quae sub Gratiano et Valentiniano fratribus acta sunt usque ad tempora imperii iucundissimi avi tui Theodosii, quando scilicet vester, clementissime principum, sacratissimus pater Arcadius paterno succedens imperio una cum piissimo patruo tuo Honorio Romanum orbem gubernare sortitus est. Nonum vero librum Christiano ac venerabili vestro apici dedicavi, quem deus sempiterne custodiat magnanimitate inconvertibili hostibus praevalentem et habentem sub pedibus universos et ad filiorum filios pium imperium dirigentem annuente Christo, cum quo deo et patri gloria una cum sancto spiritu in saecula saeculorum. Amen.

SALAM HERMIAE SOZOMENI ECCLESIASTICAE HISTORIAE.

1 **2.** Cogitatio mihi aliquando provenit, cur, putas, aliis quidem hominibus velocior fuit circa deum verbum fides, Hebraeis autem incredibilis, cum ab initio divina mandata perceperint etiam de Christi praesentia et, quomodo haec
2 forent, antequam fierent, didicerint per prophetas. Abraham etenim princeps eorum generis et circumcisionis exis-

I 2, 1—70 Theod. Lect. *ex* Soz. I 1, p. 11—16, 5 Hussey
5 *sq. cf.* Gen. 18

A C N

128 deciones *C* 132 consubrino *A* 134 tomos *N* 136 iocundissimi *C N* 138 archadius *A* 140 cristiano Ω 142 ostibus *Cm1* 146 SALAM] Σαλαμινίου (*abbrev. non intellexit translator*) HERMTE *N* ERMIAE (H *eras.*) *A* 147 *post* HISTORIAE *in mg.* LIBER I INCIPIT *add. Cm2*

2. 3 incredibiles *Am1* 5 fore *ex* forent *ras. N* 5 *sq.* abraam *Am1*

tens, inspector et conviva filii dei esse promeruit. Isaac eius filius imitatione sacrificii honoratus est typo crucis a patre vinctus et oblatus altari, sicuti contigit et in Christi fieri passione, ut aiunt, qui scripturas sacras integerrime collegerunt. Iacob autem expectationem gentium in eo nunc existentem nec non et tempus, quo venit, praenuntiavit, ubi ait tunc deficere duces Hebraeorum ex genere Iudae principis tribus eius. Significabat autem principatum Herodis; qui cum Idumaeus esset genere paterno, Arabs autem a matre, commissa ei est gens Iudaeorum a senatu Romano et Caesare simul Augusto. Sed etiam quidam aliorum prophetarum clare Christi generationem praedicaverunt et illum sacrum ineffabilemque conceptum et matrem post partum virginem permanentem et genus et patriam; alii vero passionem et resurrectionem a mortuis et ascensionem in caelos et eventum singularum praesignaverunt rerum. Sed haec quidem eos ignorasse scire poterit, qui sacris libris incumbit. Ioseppus autem Matthatiae filius atque sacerdos, vir apud Iudaeos nobilissimus nec non et apud Romanos, dignissimus erit testis de veritate Christi. Vocare namque eum virum non audet tamquam factorem insignium operum magistrumque sermonum veracium, Christum vero aperte nominat et poena⟨e⟩ crucis adiudicatum et tertia die apparuisse vivum et alia de eo infinita miracula a prophetis sanctis non ignorat esse praedicta; sed etiam multos tunc extitisse, quos elegit, Graecos atque Iudaeos et permanere in eius dilectione atque gentem ab eo nominatam nequaquam defecisse testatur. Et mihi videtur, quoniam haec referens

G 206

M 885

7 *sqq. cf.* Gen. 22 11 *sqq. cf.* Gen. 49, 10 24 *sqq. cf.* Ioseph. ant. XVIII 63

A C N

7 filii (i *tert. s. s.*) *Am2* 9 contegit *A* 11 colligerunt Ω collegerunt *corr. Am2 Cm2* 16 est ei *tr. N* 23 eis *Nm1 ante* ign. *s. s.* non *Cm2* 24 ioseppus *C* iosepus *N* iosepphus *A* iosephus *Am2 Cm2* matthatię *C* mathatiae *AN* 27 insignum *Am1N* 29 poena Ω *corr. Garetius* 30 et alia—praedicta *om. N*

quasi clamare videtur operibus deum esse Christum rerum quippe miraculis obstupescens. Cum autem hoc dixisset, etiam ipse medius transcucurrit in nullo tamen contradicens credentibus in eum potiusque consentiens. Haec igitur cogitanti mihi digne mirabile visum est Hebraeos etiam ante
6 alios homines ad Christianitatem non potuisse converti. Nam licet Sibylla et alia responsa apud gentiles ea, quae in Christo erant ventura, praedixerint, non tamen ob hoc omnes Graeci de incredulitate culpandi sunt. Pauci namque, qui videbantur eruditiores, praecipui huiusmodi prophetias intellexerunt plerumque metricas existentes et di-
7 sertioribus verbis prolatas ad populum. Erat itaque, sicuti mihi videtur, supernae providentiae, ut ad concordiam futurorum non solum propriis prophetis ventura committerentur, sed etiam ex parte gentilibus: veluti si quis melodiae compositor propter utilitatem peregrini soni alias chordas plectro discurrat aut super eas, quae sunt, adiciat alias. Hebraei siquidem pluribus et manifestioribus prophetiis utentes in
8 praesentia Christi minores sunt inventi quam Graeci. Sed neque hoc extra rationem videbitur, cur ex aliis gentibus tantum ecclesia creverit: primum quidem, quoniam deo gratum est ex miraculis nasci mutationes in divinis maximisque negotiis, deinde, quia non fortuitis virtutibus praesulum eius ab initio dispensata repperitur esse religio. Nam licet linguam ad elocutionem aut pulchritudinem sermonis disertam non habuerint neque verbis aut probationibus philoso-

A C N

36 autem hoc *eras.* (illa *s. s. m2*) *A* 37 *post* etiam: et *add. C* 41 sybilla *A* sibilla *N* 42 praedixerint (nt *in ras.*) *C* 43 incrudelitate *N* 44 *post* eruditiores: et *s. s. Cm2* praecipue *recc. Beatus* 45 *sq.* desertioribus *Am1* 46 ad (d *s. s.*) *N* sicut *A* 48 prophetiae (-ę *in ras. Am2*) Ω prophetis *Garetius cf.* προφήταις Soz. 14, 14 49 *sq.* conp- Ω 50 peregrinis onis *N* soni *in ras. Cm2* alias] elias *Cm1* cordas Ω 51 discurrar *Cm1* aliis *Cm1* 55 crediderit Ω creverit *corr. Iakob, cf.* ἐπιδοῦναι Soz. 15, 6 58 disperata *AN* desperata *Am2 C* dispensata *corr. Iakob, cf.* οἰκονομηθεῖσαν Soz. 15, 10 repperitur (p *pr. exp.*) *A* 59 linguam (n *s. s.*) *A* eloqutionem *A* 59 *sq.* dissertam *N*

phicis uterentur, ad suadendum tamen non ob hoc minus studium fuit eis; sed exuti substantiis et bona propria contemnentes atque nudati et velut in aliis corporibus plurima pessimaque tormenta suscipientes et neque civitatum populis summissi neque iudicum blandimentis inliciti neque terroribus forte deterriti clarum fecerunt universis, quoniam pro maximis praemiis huiusmodi certamina sustinerent. Quapropter neque suasione verborum opus erat, dum per domos et civitates ad credendum res ipsae compellerent, quae nequaquam primitus videbantur auditae.

1 **3.** Tanta ergo divina atque mirabili mutatione in orbem terrarum facta, ita ut et prior religio et leges patriae spernerentur, crudele nimis erit Calydonium quidem aprum et Marathonium taurum et alia similia per provincias et civitates facta aut fabulis devulgata tanto nobilitari studio, ut multi Graecorum et probatissimi conscriptores circa talia laborassent scribendi habentes ingenium, me vero vim meae non inferre naturae et historiae ecclesiasticae gesta enar-
2 rare. Reor enim, quoniam argumento rei huius non ab
M 886 hominibus instituto conscriptor quoque inopinabiliter apparebit non inops deo. Nisus etenim sum primum quidem hoc opus ab origine mundi digerere, sed considerans, quoniam et alii talia fecerunt usque ad tempus suum, id est Clemens et Egesippus viri sapientissimi successionem sequentes apos-

---

I 3, 1—75 Theod. Lect. *ex* Soz. I 1, *p.* 16, 5—21, 7 Hussey

---

A C N

64 suscipientes (t *s. s.*) *N* civitatium *CNm1* 65 summissi neque *ex* summis sine *A* illecti (illec *in ras.*) *Am2*, *sed cf.* Greg. Tur. Franc. praef. *p.* 31, 13 Arndt 67 maximis (ma *s. s. m2*) *A* sustinerent (n *alt. s. s. m2*) *A* 69 domus *Cm1* credendum (den *s. s. m2*) *A* conp- Ω

3. 1 orbem Ω orbe *recc., codd. lectionem servavi Hanslik* 2 et *pr.*] ec *C* 3 erat *Am1* calid- *Am1* 5 fabolis *Cm1* devulgata Ω div- *Am2 Cm2* nobilitare *C* 6 gregorum *Cm1* probaptismi *N* 8 *sq.* geste narrare *Cm1* gesta nar- *Cm2* 10 ominibus *C*

tolorum Africanusque conscriptor et Eusebius cognomine Pamphili, vir in divinis scripturis et Graecorum poetis atque rhetoribus perscrutator eruditissimus, tunc ego, quaecumque in ecclesiis contigerunt post Christi ascensionem ad caelos usque ad Licinnii deiectionem, colligens in duobus redegi libris; nunc autem favente deo, quae postea provenerunt,
3 aperire temptabo. Quocirca memorabo causas, quibus interfui et ab scientibus aut contemplantibus eas audivi tam in nostra quam ante nostram generationem gestas. Ceterorum vero explanabo notitiam ex legibus positis causa religionis et ex conciliis per tempora constitutis ac novitatibus factis et imperialibus atque sacerdotum epistulis, quarum aliae quidem hactenus in palatiis ecclesiisque custodiuntur, aliae
4 vero passim apud diligentes inveniuntur. Quarundam rationem potius conplecti in hoc opere ⟨saepe meditatus⟩ melius approbavi propter magnitudinem lectionis, ut sensus earum breviter indicetur, nisi forte quaedam venire possint in dubium, pro quibus apud multos est diversa sententia. Tunc enim, si quamlibet scripturam invenire potuero, propter
5 probationem veritatis eam ponere non omitto. Ut autem nullus ignoratione rerum accuset mendacem esse conscriptionem contrarias legendo forsan epistulas, sciendum est, quoniam occasione dogmatis Ariani et eorum, qui postea sunt oborti, discordantes inter alterutros praesules ecclesiarum singuli, de quibus studebant, suis consectatoribus scribebant et per concilia congregati decernebant, quae

---

A C N

15 Affricanusque *C* conscriptor] scriptor *C* 17 retoribus *A N* rethoribus *ex* rectoribus *C* ego] ergo *N* 19 Licinii *Cm2* 22 ab] a *Am2* 23 nostra] nostram Ω *corr. recc. post* quam: et *add. N* 24 relegionis *C* 26 imperialibus (i *alt. s. s.*) *C* 27 actenus *C N* hactenus (h *s. s.*) *A* palatiis] palitiis *C m1* plateis *Am1* costodiuntur *Am1* 28 *sq.* ratione Ω -nem *Am2 Cm2* 29 *post* opere: ⟨saepe⟩ ... *supplevit et lacunam statuit Jakob;* meditatus *suppl. R. Meister, cf.* πολλάκις ἐννοηθείς Soz. 18, 7 *et* Cassiod. I 11, 24 33 potuero (u *s. s.*) *A* 36 forsitan *C* 37 arriani Ω 40 scribebant *in mg. suppl. Am2* decernerent *Am1*

vellent, et sibi contraria sapientes per absentia⟨s⟩ saepe damnabant et per tempora principes ac proceres eorum, qua poterant virtute, flectebant et sibimet unanimes faciebant, ut eorum consensu recte colere putarentur, alii siquidem istis, alii vero faventes illis collectionem fecerunt epis- 45
tularum pro herese propria directarum et eas sibi con-
6 trarias reliquerunt. Porro nobis difficile valde fuit, ut inveniremus omnia, quae de talibus provenerunt. Quia vero praecipua cura veritatis habenda est propter historiae puritatem, necessarium mihi visum est etiam litteras huiusmodi, 50
G 207 ut fuit possibile, perscrutari. Si igitur etiam seditiones ecclesiasticas inter alterutros gestas de praesulatu vel de honore primatus propriae hereseos explanavero, non grave
7 aut malae voluntatis esse videatur. Primo namque, sicuti dictum est, conscriptorem omnia decet veritati postponere, 55
deinde dogma ecclesiae catholicae veracissime declarare. Quod scilicet invenitur saepe quidem adversariorum insidiis impetitum et tamen ⟨tam⟩quam divinitus roboratum in propria mansisse virtute et universas ecclesias atque popu-
8 los ad suam traxisse veritatem. Cum itaque vellem, si 60
tamen deceret, ea sola conscribere, quae ad meam videbantur notitiam pervenisse de ecclesia in Romano imperio con-
M 887 stituta, placuit tamen, quantum valuero, ut etiam apud Persas et barbaros, quae sunt gesta de religione, conscribam. Non autem absurdum erit ab historia ecclesiastica, si 65
in hoc opere etiam illi referantur, qui quondam patres et

A C N

41 absentia se *C N* abstinentia se *Am1* absentiam *Am2 Cm2;* se *delevit Jakob,* absentias *corr. B. Rehm* 43 unianimes Ω unanimes (ni *s. s. Cm2*) *corr. Am2 Cm2 Nm2* 43 *sq.* faciebant (n *s. s.*) *Nm2* 44 calere *Am1* 46 herese Ω heresi *Am2 Cm2* 53 propriae *in mg. suppl. Nm2* 55 decet] licet *Nm1* 58 tamen quam Ω tamquam *recc.* tamen tanquam *Beatus, cf.* III 11, 38 *et οἷα δὲ* Soz. 20, 5 61 diceret *N* sole *Am1* 64 relegione *Cm1* 65 ab historia ecclesiastica] ab historię ecclesiasticae *Cm1* historiae ecclesiasticae *Am2* 66 in *s. s. A*

praeceptores fuere monachorum aut qui post eos per successiones utiles visi sunt, sicut audivimus, atque probabiles.
9 Non enim aut nos ingrati esse videbimur taciturnitati tradentes virtutem eorum aut illi exortes erunt huius historiae, qui tantae philosophiae exempla reliquerunt, quibus utentes
10 posteri beatissimo et felicissimo fine potientur. Sed haec quidem sermo procedens, ut potuerit, observabit. Convertar nunc ad narrationem rerum cooperatorem invocans deum. Hinc enim habebit praesens scriptura principium.

1 **4.** Crispo et Constantino Caesaribus atque consulibus Romanae quidem ecclesiae Silvestrius praesidebat, Alexandrinae autem Alexander et Hierosolymorum Macarius. Antiochiae vero, quae est apud Orontem, post Romanum nondum quisquam fuerat ordinatus persecutionibus scilicet prohibentibus. Non longo post tempore hi, qui Nicaea collecti sunt, eloquiis ammirantes Eustathium dignum approbaverunt ⟨in⟩ sede apostolica praesidere et, cum esset episco-
2 pus vicinae Beroeae, eum in Antiochiam transtulerunt. Tunc ergo Christiani orientales quidem usque ad terminos Aegypti circa Lybiam commorantes non praesumebant aperte in ecclesias convenire, cum Licinnius favorem, quem in eos habuerat, permutasset. Sed [neque] per occidentem Helladici vel Macedones et Illyrii licenter in religione durabant

---

I 4, 1—19 Theod. Lect. *ex* Soz. I 2. 3, *p.* 21, 12—23, 2 H.

A C N

67 monachonorum (o *pr. ex* a *m2*) *A* 68 eque *ex* atque *Nm2* 70 historiae] historia et *N* 71 tantae] ante *N* utentis *Am1* 72 posteris *N*, *fort. Am1 Cm1* patientur *Am1* 73 *sq.* convertatur (vertatur *in ras.*, ur *m2*) *C* 74 narationem *Cm1* 75 hic *C* principum *C*

4. 3 hierosolimorum Ω macharius *ACm2* 3 *sq.* antiocie *Cm1* anthiociae *N* 6 *ante* non: sed *s. s. Cm2* hii *AC* 7 Eustatium Ω 8 *ante* sede: in *s. s. C*, *om. AN*, *addidi Hanslik*, *cf.* X 1, 4 *et* I 6, 5: praeerat in sede Plotini 9 anthiochiam *Am1* anthiociam *C* 11 libiam Ω 12 licinius *Am2C* favore Ω -rem *Am2Cm2* 13 sed (d *s. s.*) *Cm2* 14 illirii *A* hillyrii *CN* regione *A*

propter Constantinum, qui princeps erat in his partibus
3 Romanorum. Huic enim viro et alia quidem plurima postea provenisse percepimus, quibus flexus est Christianorum dogma venerari, praecipue tamen signum, quod ei divinitus est ostensum.

SOCRATES

4 Et quoniam ad haec venimus, paulo latius aliquid referamus. Cum Diocletianus et Maximianus Herculius privatam elegissent vitam et Maximi⟨a⟩nus Galerius, qui cum eis imperaverat, tenens Italiam duo Caesares fecisset, Maximinum in Oriente et in Italia Severum, tunc Constantinus in Brittania patre mortuo ordinatur imperator primo anno ducentesimae septuagesimae primae olympiadis vicesima septima die Iulii
5 mensis. Romae vero a praetorianis militibus Maxentius Maximiani Herculii filius instituitur imperator. Hinc eius pater imperandi cupidine voluit filium regno privare, quod facere nequivit. Post haec autem Tarso Ciliciae mortuus est. Porro Severus Romae contra Maxentium veniens militum proditione peremptus est. Maximi⟨a⟩nus autem Galerius
6 instituens Licinnium Augustum moritur. Proinde Maxentius Romae velut tyrannus habebatur adulteria inpudenter
M 888 exercens et earum viros occidens. Quem volens Constantinus opprimere et Romanos a cladibus liberare cogitabat, quem in bello deum haberet auxilio, sciens nihil prodesse

---

I 4, 21 *sq.* Et — referamus *add. Epiphanius* 22—40 Socr. I 2, *p.* 3, 4—5, 7 H. (*cf. notam in mg.* Theod. Lectoris)

A C N

17 percipimus *Am1* 18 venerare *Cm1* 22 herculis Ω herculius (u *alt. s. s.*) *corr. Cm2* 23 maximus *C* maximinus *A N* *Μαξιμιανός* Socr. 3, 6 24 veniens *s.* tenens *Am2* duo (= duos, *cf.* ThLL 2243, 1 *sqq.*) Ω duos *Am2 Cm2* 25 in italiam *A* brittannia *A* 26 ordinatus Ω -tur *Am2* 27 septuagensimę *Cm1* olimpiadis Ω vicesima septima] *errore Epiphanii, cf.* *τῇ πεμπτῃ καὶ εἰκάδι* Socr. 3, 14 28 praeturinis Ω praetorianis *corr. Am2 Cm2, cf.* *τῶν πραιτωρίων* Socr. 3, 15 31 tharso Ω 32 contra *om. N* 33 peremptos *Am1* 34 Licinium *A Cm2* 35 impud- Ω 38 in bellum *N*

deos, quos Diocletianus venerabatur, et quia potius eius pater paganorum contempta religione feliciter advixisset.

SOZOMENVS

7 In his igitur sollicitudinibus constitutus in somnio vidit crucis signum caelo splendide collocatum; mirantique visionem adstiterunt angeli dicentes: 'O Constantine, in hoc vince.'
8 Fertur autem et ipsum Christum apparuisse ei, signum monstrasse crucis ac praecepisse, ut figuram similem faceret et in proeliis auxilium hoc haberet, quo victoriae iura conquireret. Eusebius itaque Pamphili cum iureiurando ipso imperatore dicente audisse se refert, quia circa meridiem declinante iam sole crucis signum ex lumine factum et scripturam consertam ei dicentem 'in hoc vince' vidisset
9 ipse et milites, qui cum eo tunc essent. Pergenti namque aliquo cum exercitu per iter hoc, inquit, ei miraculum est ostensum. Dumque cogitaret, quid esset, nox supervenit et dormienti Christus apparuit cum signo, quod vidit in caelo, iussitque, ut fieret eius signi figuratio, quae foret auxilium in congressionibus proeliorum.

1 **5.** Cumque iam opus non esset interprete, sed aperte monstratum imperatori fuisset, quid de deo credere conveniret, mox die facta sacerdotes Christi convocans de dogmate consulebat. At illi sacros libros offerentes de Christo loquebantur suaque dicta ex prophetiis conproba-

---

I 4, 42—57 Theod. Lect. *ex* Soz. I 3, *p.* 23, 6—24, 6 H.
I 5, 1—47 Theod. Lect. *ex* Soz. I 3. 4, *p.* 24, 6—27 H.

A C N

40 relegione *A* 44 astiterunt *Nm1* 45 *post* ei: que *s. s. Cm2* 46 praecipisse *Am1* 48 *sq.* ipsum -rem -tem *Am2* 49 refert (r *pr. s. s. m2, post* f *ras.* [f?]) *C* 53 excercitu (ci *s. s. m2*) *N* 56 quae] quod *Am2*

5. 5 propheticis *A C* prophetiis *coniec. R. Meister, cf. infra* 5, 23; prophetis *ras. N*

bant. Signum vero, quod apparuerat ei, dicebant tropheum esse victoriae adversus infernum, quam victoriam ascendens in caelos egit Christus crucifixus et mortuus et tertia die
2 resurgens. Secundum quod sperandum esse dixerunt, quia post huius vitae terminum circa finem saeculi praesentis omnes homines resurgant et inmortales existant, alii quidem ad praemia rerum, quibus bene vixerunt, alii ad supplicia, eo quod ab eis mala sint gesta; esse tamen etiam in delictis, quae committuntur hic, occasionem salutis purificationemque peccati, nondum initiatis quidem baptismatis adeptio-
G 208 nem secundum ecclesiasticam legem, initiatis autem custodiam, ne delinquant. Sed quia hoc agere omnino paucorum sanctorumque virorum est, docebant purificationem quoque secundam ex paenitentia constitutam. Clementem enim esse deum et veniam tribuere delinquentibus, si paenitentiam agentes studeant eam operibus roborare.

3 Haec sacerdotibus explanantibus ammiratus imperator prophetias de Christo ita promissas iussit viros eruditos ex auro et lapidibus pretiosis in vexillum crucis transformare signum, quod labārum vocabatur. Hoc enim signum bellicum inter alia pretiosius erat, eo quod imperatorem praecedere et adorari eum a militibus moris esset. Unde praecipue Constantinum reor nobilissimum decus imperii Ro-
4 M 889 mani in signum mutasse crucis, ut frequenti visione atque cura desuescerent a priori more subiecti et eum solum arbitrarentur deum, quem coleret imperator vel quo duce
5 atque auxiliatore unteretur adversus hostes. Semper enim hoc signum proponebatur ante ordines universos, quod maxime laborantibus aciebus in proeliis adesse praecipiebat.

A C N

6 apparuerit *Am1* dicebat *Nm1* tropeum *Am1* 8 *ante* tertia*:* in *add. C* 13 eo *s. s. Am1* 21 *post* operibus*:* bonis *s. s. Am2* 22 sacerdotebus *Am1* ammiratur *Am2* 23 premissas *Am2* 24 *sq.* in v. cr. tr. s. *pro* in s. cr. tr. v. 27 eum *sc.* signum 30 subgecti *C* 34 preciebat *Cm1*

Constituit itaque certos signiferos, qui in eo laborarent,
quorum opus erat, ut vicibus humeris eum veherent et
6 omnes acies ita lustrarent. Fertur enim, eo quod aliquando
quidam ferens hoc signum repente hostibus invadentibus
expavisset dedissetque illud alteri devehendum; cumque se
de proelio subtraxisset et iacula declinasset, subito per-
cussus interiit; ille vero, qui sacrum suscepit tropheum,
7 multis se iaculantibus permansit inlaesus. Mirabiliter enim
divina regente virtute sagittae hostium figebantur in signo,
a signifero autem inter pericula protinus evolabant. Dici-
tur autem neque alium umquam huius signi ministrum, ut
solet in bello, vulnere mortuum aut cladem captivitatis
perpessum.

SOCRATES

8 Congressus igitur circa pontem Mulvium vicit in flu-
mine necato Maxentio. Erat enim annus septimus imperii
Constantini. Inter haec Diocletianus Salonae defunctus est.

SOZOMENVS

1 **6.** Non autem ignoro, quia Graeci referunt Constanti-
num, eo quod aliquos genere proximos occidisset et coope-
rator extitisset in nece filii sui Crispi, paenitentia ductum
de purificatione consuluisse philosophum Sopatrum, qui
tempore illo praeerat in sede Plotini, illumque respondisse
nullam esse in huiusmodi delictis purgationem, Constanti-
num vero hac interdictione turbatum invenisse episcopos,

I 5, 49—51 Socr. I 2, *p.* 6, 7—10. 7, 2—4 H.
I 6, 1—37 Theod. Lect. *ex* Soz. 1, *p.* 28—30 H.

A C N

35 Constitui *Cm1* 36 umeris *C* 37 fertur, eo quod, *cf.* Löfstedt Peregr. Aeth. *p.* 119 *sq. et* Salonius Vitae Patr. *p.* 331 *sq.* 39 devehendum] vehendum *C* se *s. s. N* 41 tropeum *Am1* 48 *post* SOCRATES: V *add. C* 49 molvium *Am2* molbium *N*
6. 1 referant *C* 3 in necem *Am2* 6 nullum *Am1*

qui paenitentia seu baptismate promitterent eum ab universo purgari posse delicto; tunc gavisum in illis, qui dixerant, quod volebat, ammiratumque dogma, factum deinde Christianum et ad sui similitudinem deduxisse subiectos.
2 Mihi autem videntur haec ficta ab his, qui student religioni Christianae detrahere. Crispus etenim, propter quem dicunt Constantinum eguisse purgatione, vicesimo anno imperii paterni defunctus est. Qui cum adhuc viveret, multas cum eo pro Christianis posuit leges secundo quippe loco honoratus imperii et Caesar existens, sicut etiam nunc principum nomina et tempora legibus subiecta testantur. Sopatrum vero non est credibile ad colloquium Constantini venire
3 potuisse in sola Oceani circa Rhenum parte regnantis. Propter intentionem vero contra Maxentium habitam degebat in Italia. Tunc Romana res publica turbabatur. Et non erat facile, ut Brittanii et Gallii convenirent cum illis tunc, apud quos constat Christiana Constantinum religione participatum, nisi dum contra Maxentium castra metaretur et transiret ad Romam. Testes autem sunt rursus horum tempora nec
4 non et leges, quas pro religione sanxit. Ut autem concedamus facile potuisse principem loqui Sopatro aut per epistulam suam consuluisse, pro quibus vellet, non est tamen verisimile ignorasse philosophum, quia Herculis Alcmenae purgatus Athenis est post filii necem in Cereris sacris et quia post Iphiti necem peregrinum et amicum iniuste per-
5 emit. Cum igitur Graeci in huiusmodi delictis purgationes annuntient, sufficiant, quae dicta sunt, et accusent de men-

M 890

A C N

8 qui] qui (qui *s. s.*) eum absque (que *ex* qui *m2*) *C* eum ab *om. C* 9 posse purgari *tr. C* 9 *sq.* dixerunt *C* 11 subgectos *C* 12 religione *Cm1* 14 purgationem *Am1* vicensimo *Cm1* 15 paterno *Am1* 19 conl- Ω 20 in sula *Am1* in insula *Am2* Renum Ω; *sed cf.* V 50, 2 *sq.*; XII 4, 41 23 brittanni *Am2 Cm2* brittannii *Am1 Cm1* brittanii *N* gallii Ω galli *Am2 Cm2* 24 relegione *A C* 27 regione *Am1* 30 philophum *Cm1* hercules *Am2* 32 hiphiti Ω iphiti *recc.* 33 Cum — ‘Ω*s* Soz. 30, 6 34 adnuntient *Am2*

dacio eos, qui Sopatrum contraria Constantino respondisse finxerunt. Non enim credo haec ignorasse tunc nobilissimum apud Graecos eruditione litterarum.

1 **7.** Igitur ecclesiae sub regimine Constantini alacriter agebant et cottidianis diebus augebantur favente et unanime principe multis eius beneficiis elevatae, quas etiam prius inconcussas dominus a periculis turbisque servavit. Nam cum persecutiones diversas ecclesiae in alio terrarum orbe paterentur, solus Constantius Constantini pater licenter Christianis in sua consistere religione concessit. Denique tale aliquod eum miraculum et memoria dignum egisse
2 cognovi. Is enim probare volens quosdam in suo palatio Christianos, si boni et solidi essent viri, evocans universos praecepit dicens, ut, si quidem venirent ad sacrificandum et eius colerent deos, circa eum essent et in suo cingulo permanerent; si vero refugerent, egrederentur de palatio gra-
3 tias agentes, quod minime punirentur. Cumque in utroque apparuissent, alii quidem religionis desertores, alii vero divina praesentibus praeponentes, deliberavit eis amicis et consiliariis uti, qui in melioribus fideles constantesque permanserant; alios autem velut effeminatos aversatus expulit a suo colloquio credens numquam eos circa principem devotos fore, qui fuerint dei sui sic paratissime proditores.
4 Et ideo adhuc superstite Constantio non videbatur contra legem quempiam esse Christianum apud eos, qui ultra [in]

I 7, 1—43 Theod. Lect. *ex* Soz. I 6, *p.* 30, 15—33, 14 H.

A C N

35 opatrum *Nm1* contraria *ex* contra *Cm2* constantio *Nm1*

7. 2 cotidianis *C* 4 servabit Ω -vit *Am2 Cm2* 7 relegione *Am1* 9 His *ANm1* 12 eius] eos *Am1* 13 refugirent *N* 14 agentes (es *s. s.*, t *ras.*) *ex* agens *Am2* quo Ω quod *Am2;* quo *recipiendum arbitratus est B. Rehm, sed cf.* ὅτι μὴ Soz. 31, 13 15 relegionis *Am1* 16 deliberavit *ex* d. liberavit *Am2* 19 conloquio *Am1* 20 que *Cm1* paratissime Ω -mi *Am2* 22 ultra in Ω ultra *Beatus* ἐπέκεινα Soz. 32, 4

Italiam Galliasque et Brittaniam et qui circa Pyrineum habitabant montem usque ad oceanum Hesperium. Cum vero Constantinus in eius successisset imperium, potius res ecclesiae effloruerunt. Maxentio enim Herculii filio peremptо, cum eius pars Constantino cessisset, iam licenter in religione vigebant, qui circa Tybrim fluvium et Eridanum, quem Padum provinciales appellant, commorabantur et qui circa Aquilem commanebant, in quem sermo fertur advectam navigio Argo et ad Tyrrenum pelagus fuisse perductam.
6 Argonautae enim ventum validum declinantes non eodem
G 209 navigio in regressione sunt usi, sed transeuntes mare, quod super Scythas est, per haec flumina venerunt ad terminos Italorum et hic hiemantes condiderunt civitatem, quae nuncupatur Emona. Aestate vero superveniente cooperantibus eis provincialibus fere quadringentos stadios arte mechanica trahentes Argo per terram ad fluvium Aquilem deduxerunt, qui permiscetur Eridano; Eridanus autem fauces habet in
M 891 7 Italicum mare. Post proelium itaque Cibalae Dardanii et Macedones et qui circa Histrum tunc morabantur nec non et Hellas et Illyriorum gens omnis sub Constantinum redacta est.

1 **8.** Porro Licinnius hinc fugatus, cum prius sectator

I 8, 1—29 Theod. Lect. *ex* Soz. I 7, *p.* 33, 18—35, 16 H.

A C N

23 circa (a *s. s.*) *ex* circi *Nm2* pirineum (i *pr. s. s.*) *C* 24 montem *ex* monte. *Cm2* 25 potius (u *in ras.*, s *s. s.*) *C* 26 defloruerunt (de *s. s. Am2*) Ω effloruerunt *Beatus* herculi *N* 28 tyberim *Am2* tibrim *N* 30 commanebunt *Nm1* 30 *sq.* advectam navigio (*sic!*) Argo Ω 31 *post* argo *fort.* s *s. s. C* 32 argo Nautae Ω argonautae *recc.* ventum validum *pro τὸν Αἰήτην* Soz. 33, 1 34 schythas (h *alt. s. s. m2*) *A* 35 italiorum *N* 37 quadringenta stadia *Am2* mechanina *Cm1N* 39 permiscitur *Nm2* heridano Ω 40 Cibalae] civile *Nm2* 41 circa *ex* hirca *N* 42 hellaes *Am2* hillyriorum (ri *s. s. N*) *AN* hilliriorum *C* omnes *N*

8. 1 licinius *Am2* prior *N*

fuisset dogmatis Christiani, mutata voluntate plurimos sacerdotum in suae partis afflixit imperio, multos quidem et aliorum, praecipue tamen de collegio militari. Nimis enim Christianis erat infensus propter Constantini bellum, aestimans eum posse contristari propter calamitatem suae religionis, simul etiam arbitratus, quia orarent et studerent
2 redigi sub illius solius imperio. Super haec autem pugnaturus denuo contra Constantinum spem victoris habebat per divinationes et sacrificia, et seductus ab aliquibus promittentibus, quia bello vinceret Constantinum, in paganitate
3 conversus est. Denique etiam Graeci dicunt tunc eum expertum divinationem Mileti geminique Apollinis eique consulenti de bello respondisse daemonium per hos Homeri versus: 'O senex, valde te iuvenes pugnatores observant;
4 tuaque vita soluta est saevaque te senectus excipiet.' Ex plurimis ergo rebus visum mihi est dogma Christianorum divina providentia constitisse tantoque processisse cremento, maxime tamen ex persecutione gentilium. Futuro namque Licinnio persequi ecclesias in suo imperio constitutas bellum in Bithynia factum est, quo novissime pugna-
5 verunt inter alterutros ipse et Constantinus. Tantoque divino suffragio iutus est Constantinus, ut et per terram et per mare vinceret inimicos et amissis Licinnius pedestribus et navalibus semet ipsum in Nicomedia traderet privatusque

15 *sq.* Il. VIII 103 *sq.*

A C N

2 docmatis *A C* 3 affligit *Am2* 5 infessus Ω infensus *Am2* infestus *Cm2* 6 *sq.* relegionis *C* 11 paganitate Ω -tem *Am2, cf.* V 7, 11 12 dicuntur *Cm1* 13 divinatione Ω -nem *recc.* militi *C* gemini Apollinis — *τοῦ Διδυμαίου Ἀπόλλωνος* Soz. 34, 15 apollonis *C* apollinis *A N* (*ex* app- *A*) 14 cosulendi *N* omeri *Am2 C N* oneri *Am1* 15 velde *Cm1* 17 visum (sum *s. ras. duar. litt. m2*) *A* 18 constitisset *Cm1* precessisse *Cm1* 20 licinio *Am2* 21 bithinia *C N* bithynia *A* 23 iutus (*ante* t *ras. un. litt. C*) adiutus *Nm2* 24 ammissis *C* licinius *Am2* 25 *post* nav.: copiis *in mg. add. Am2*

Thessalonicae aliquanto tempore permaneret ibique perimeretur. Vir ergo primordiis imperii sui proeliis aliisque rebus valde provectus et sororis Constantini nuptiis honoratus huiusmodi fine defunctus est.

1 **9.** Constantinus igitur, dum ad eum solum omne Romanorum pervenisset imperium, edictis publicis usus est, ut orientales subiecti inpavide religionem colerent Christi et diligenter divinitati ministrarent, divinitatem quippe solam eam crederent, quae et revera esset et sufficienter haberet omni tempore potestatem, et quoniam, qui talibus studerent, omnia bona uberrime eis accederent et, quaecumque adversa putarent, cum meliori potius spe fruerentur, qui vero circa deum delinquerent, communiter et seorsum in bellis et
2 in pace omnia eis difficilia provenirent. Gratiasque refe-
M 892 rens, non sibi arrogans adiecit in eam legem dicens, quia ministrum oportunum eum habere dignatus fuerit deus sui consilii et a Brittanico mare usque ad loca Orientis adduxerit eum, quatenus augeretur Christiana religio et, qui propter dei culturam durabiliter permanserunt in confessio-
3 nibus martyres, clariores eius honoribus apparerent. Haec itaque contionatus et alia multa dicens, per quae credebat subiectos ad cultum religionis adducere, infirma esse sancivit, quae contra religionem fuerant cogitata vel gesta sub persecutoribus ecclesiarum, remissionemque cunctos habere decrevit, qui propter confessionem Christi migrare, in insulis aut alibi praeter voluntatem propriam commorari iussi

---

I 9, 1—154 Theod. Lect. *ex* Soz. I 8. 9, *p.* 36, 3—46, 12

A C N

26 thessallonicae *Am1 C*

9. 13 brittannico *Cm1* britannico *Cm2* mare Ω mari *Am2* 14 quatinus *Am2* 16 martyris *Am1N* martires *C* clarioribus Ω martyrii clariores *Am2 Beatus* 17 contionatus (t *pr. in ras. m2*) *A* quae] quem *C* 18 *sq.* sanccivit *Cm2* 19 religionem] legionem *Am1* gesta (ta *s. s. m2*) *C*

sunt aut in metallis affligi, aut publicis operibus aut muliebribus aut lanificiis ministrare aut dari curiis, cum curiales primitus non fuissent; eos autem, quos infames illi fecerant,
4 ab infamia relaxavit. Militia vero privatos in sua voluntate reliquit, utrum esse in schemate, quo fuerant, an certe cum honorabili quiete liberam vellent habere vacationem. Cumque omnes ad priorem libertatem et consuetos honores revocasset, etiam substantias reformavit universis. Si qui vero morte damnati substantia quoque nudati sunt, praecepit proximis genere eorum deferendas hereditates, nullo autem horum existente unamquamque provincialem ecclesiam ad ius hereditatis accedere, et, sive apud privatum sive apud publicum de tali substantia esset aliquid, restitueret. Eis autem, qui ex aerario publico aliquid comparaverant aut donationes acceperant, secundum possibilem decentemque
5 modum se providere promisit. Haec igitur, sicuti dictum est, imperatori placuerunt et lege firmata sunt insegniterque omnia decenti fine completa. Christiani vero tunc omnes Romanorum dignitates amministrabant. Et de cetero cunctis sacrificare negabatur, immolationibusque aut divinationibus non erat locus, sed nec idola dedicare aut celebritates paganas agere iam licebat.

6 Plura vero etiam per civitates gentium de antiqua consuetudine mutabantur. Ab illo denique tempore apud Aegyptios nequaquam secundum priores sollemnitates in paganorum templa cubitus, sed in ecclesias magis offertur, quo significatur crementum aquae Niliacae. Apud Romanos

---

A C N

23 affici Ω affigi *Beatus* affligi *Am2 Garetius, cf.* ἐμπονεῖν Soz. 37, 10; *locus iam in Sozomeni exemplari, quod Epiphanius in manibus habebat, corruptus fortasse ita intellegendus est: aut in metallis affligi publicis operibus aut muliebribus lanificiis ministrare aut dari curiis ...* 23 *sq.* mulieribus *Am1* 24 lanificis Ω laneficis *Am2* lanificiis *Cm2* dare *C* 39 insigniterque *Am1CNm2* 40 conpl- Ω 41 admin- Ω 42 negebatur *N* 43 idolas *N* 47 sollempnitates *AN* 48 in ecclesiis *Am2*

autem tunc primum monomachorum spectacula sunt remota. Apud Phoenicas vero, qui in Libano et Heliopoli commorantur, fas ulterius non fuit virgines fornicari, antequam legitimis iungerentur viris, nempe post turpitudinem experimenti primi nefandae permixtionis.

7 Sanctae vero domus, quae quidem magnitudinem videbantur habere sufficientem, corrigebantur, aliae vero cremento altitudinis et latitudinis augebantur, alibi autem, cum non essent, a fundamentis aedificatae fulgebant. Pecunias
G 210 vero ex regiis thesauris imperator affluentius impendebat scribens per singulas civitates episcopis atque praesidibus populorum, ut sacerdotes, sicuti vellent, iuberent, isti autem
8 iubentibus oboedirent, quatenus cito perficeretur opus. Laetante siquidem eius imperio etiam religio valde florebat, et in tantum etiam post bellum contra Licinnium gestum feli-
M 893 cissimus fuit in proeliis adversus alienigenas praeparatis, ut etiam Sarmatas vinceret et, qui vocantur Gothi, tunc novis-
9 sime causa gratiae apud eum foedera celebrarent. Haec autem gens habitabat quidem tunc trans fluvium Histrum. Cumque esset in bellis prona et multitudine atque magnitudine corporum armis semper exercitata, aliis quidem barbaris praevalebat, solos autem Romanos habebat sibimet repugnantes. Fertur enim etiam et hoc proelio demonstratum Constantino per signa vel somnia, quanta dei providentia regeretur. Qui cum superasset omnia bella, quae sub eo sunt gesta, veluti repensans Christo in eius religionis studio magis magisque fervebat hanc solam fatendam et
10 salutarem existimare subiectos iubens. Ex terra vero sub-

A C N

50 monachorum Ω *corr. Beatus* 51 poenicas Ω phoenicas *Am2, cf.* II 1, 38 53 *sq.* experimentum *N* 59 regis *C* thensauris *Cm1* affluentius *A* afluentius (afl. = affl., *cf.* VI, 4, 3 *et* ThLL 1242, 21 *sq.*) *CN* 62 *sq.* laetanti Ω laetante *correxi Hanslik, cf.* Soz. 39, 14 *sq.*: εὐημερούσης . . . τῆς ἀρχῆς 63 regio *Am1* religio *in mg. suppl. N* 68 hystrum Ω 71 prevalebant *C* 76 magis *om. N* 77 vero ex terra *C* terra vero ex *N* ex terra vero *A*

dita sibi ex unaquaque civitate detrahens publico certum vectigal ecclesiis provincialibus cleroque distribuit et dona-
11 tionem validam in perpetuum esse sancivit. Assuescens autem milites, ut sicut ipse deum colerent, signo crucis eorum arma signabat. In regalibus quoque oratorium fabricatus etiam tabernaculum ad instar ecclesiae circumferebat, dum adversus hostes castra metaretur, quatenus nec in itinere degens ipse vel exercitus sacro lumine privarentur, quo deceret laudari deum et orationes offerri. Sequebantur autem pariter sacerdotes et diaconi tabernaculo servientes, qui secundum legem ecclesiasticam sacrorum ordines adimplebant. Ex illo autem Romanorum cohortes, quae nunc numeri nuncupantur, singulae fecerunt tabernaculum proprium et sacerdotes atque diaconos distributos habebant.
12 Die vero, qui dominicus vocitatur, quem Hebraei primum vocant, Graeci autem Soli distribuunt, et, qui ante septimum est, sancivit a iudiciis aliisque causis universos habere vacationem et in eo tantum orationibus occupari. Honorabat autem dominicum diem, quia in eo Christus resurrexisset
13 a mortuis, alium vero, quia in eo fuerat crucifixus. Maximam namque culturam sacratissimae crucis habebat tam pro his, quae ei prospere provenerant eius auxilio in proeliis contra adversarios institutis, quam pro indicio, quod ei divinitus pro ea videbatur ostensum. Denique supplicium crucis, quod primitus apud Romanos erat in usu, lege prohibuit. In figurationibus autem solidorum et in imaginibus hoc signum iussit inscribi semper et figurari, et testantur
14 hactenus eius imagines hoc schemate decoratae. In omni-

A C N

80 sanccivit *Cm2* 81 militem *Nm1* 83 ad *eras. A* 84 quatinus *Am2* 84 *sq.* itinere] itere *Nm1* 95 vocationem *Am1* horationibus *Cm1* 96 *sq.* quia . . . resurrexisset . . ., quia . . . fuerat crucifixus, *cf.* ὡς . . . ἀναστάντος . . . ὅτι . . . ἐσταύρωτο Theod. Lect. (σταυρωθέντος Soz. 42, 1) 98 sacritissimae *Am1* 99 ei] et *C* 100 ei] ei** *C* 101 vibebatur *Am1* 105 actenus *AN* scemate *C* 105 *sq.* ominibus *Cm1*

bus siquidem rebus, praecipue tamen in legislationibus, studebat placare divinitatem. Apparet enim luxuriosas et valde fatuas permixtiones ante eum non prohibitas tunc fuisse correctas, sicut ex ipsis, quas posuit, legibus invenitur. Sed nunc, quae ad honorem et statum religionis ab eo sancita sunt, pandere necessarium est, cum partes esse ecclesiasticae videantur historiae. Apud Romanos dudum fuit lex a vicesimo quinto anno non habentes uxores prohibens a privilegiis habentium coniuges, sed et alia multa iubens, ut nihil de testamento lucrarentur, licet generis proximitate consisterent; qui vero filios non habuissent, medietatem relictorum sibimet amittebant. Posuerunt autem has leges antiqui volentes Romam esse populosam omnemque subiectam terram et, quia non multum ante has leges plurimos in civilibus bellis amiserant. Videns igitur imperator idcirco male tractari eos, qui propter deum virginitati et sine liberis esse studebant, fatuum iudicavit diligentia et studio hominum videri eorum augeri genus, cum natura semper superna distributione deminutionem suscipiat et augmentum. Et legem populo proposuit universo, quatenus aequalibus privilegiis fruerentur, qui sine coniugibus et liberis erant, quibus illi, qui haec se habere gaudebant. Sed etiam amplius habere sancivit eos, qui in continentia et virginitate degebant, licentiam eis praebens masculis feminisque, licet aetate minoribus, testamentum facere contra communem legem. Omnes enim bene cogitare iudicavit, quo-

15 16 M 894 17 18

A C N

107 plagare *Cm1* luxoriosas Ω luxuriosas *corr. Am2* 108 prohibetas *Cm1* 110 humorem *Am1* 112 istorie *C* 113 habentis uxoris *Am1* 114 abentium *Am1* 115 licet: μὴ (Soz. 43, 11) *om.* Theod. Lect. 118 non *ante* leges *suppl. Cm2* 119 multum = multo, *cf.* Leumann-Hofmann Lat. Gramm.[5] *p.* 445 121 hidcirco *C* tractare *Am1* 123 *sq.* natura semper] semper natura *exp. N* 124 superna *in mg. suppl. Nm2* diminutionem *C* 125 quatinus *Am2* 128 *sq.* continentiae virginitate *CNAm2, sed cf.* Soz. 47, 12: ἐν ἐγκρατείᾳ καὶ παρθενίᾳ

rum opus esset deum placare semper et philosophiae veraci vacare. Huius enim rei causa et antiqui Romanorum licenter testari virgines Vestales etiam sexto aetatis curriculo
19 decreverunt. Indicium itaque maximum reverentiae pii principis circa religionem fuit, quia ubique amministrantium sententias inperfectas esse voluit et ad episcopos per appellationem refugiendum esse sancivit, si qui vellent civiles iudices refutare, firmam vero illorum sententiam iudicans potioremque iudicum aliorum et tamquam ab imperatore prolatam ab omnibus observandam et inconvertibiles esse
20 terminos synodales. Illud quoque nos relinquere dignum non est, quod pro utilitate sancitum est eorum, qui in ecclesiis manumittuntur. Cum propter subtilitatem legum etiam inviti possessores difficultatem paterentur circa dationem melioris libertatis, quam civilitatem Romanam vocant, tres posuit leges decernens omnes in ecclesiis manumissos sub testimonio sacerdotum per hanc piam adinventionem Ro-
21 mana civilitate frui. Cuius indicium praesens etiam tempus servat. Nam moris erat de libertate leges scriptas in manumissionibus anteponi. Constantinus igitur haec sanc⟨ivit⟩ studens in omnibus honorare religionem; erat quippe et per semet ipsam gloriosa propter virtutem plurimorum tunc in ea pollentium.

1 **10.** Itaque persecutionibus iam cessantibus adhuc multi confessorum superstites ecclesias exornabant, ut fuit Osius

---

I 10, 1—95 Theod. Lect. *ex* Soz. I 10. 11, *p.* 46—53 H.

A C N

133 antiqui (qui *s. s. m2*) *A* 136 regionem *A m1* relegionem *C* 136 *sq.* quia—voluit, *cf.* Soz. 45, 6 137 *sq.* apellationem *C* 138 sancivit *C m2* 142 quoque] quodque *C m1* 151 haec] hanc *A m2* sane Ω sancivit *corr. Iakob*, *cf.* (ἐνομοθέτει Soz. 46, 10) ἐνομοθέτησεν Theod. Lect.

10. 1 X *om. A C suppl. A m2*

Cordubae pontifex et Amphion Epiphaniae Ciliciae, Maximus, qui post Macarium Hierosolymorum tenuit praesulatum, et Pafnutius Aegyptius, per quem aiunt plurima miracula operatum deum daemonasque subiecisse variarumque passionum condonasse ei sanitates. Fuerunt autem Pafnutius et Maximus ex illis confessoribus, quos Maximinus imperator in metallis opera exercere damnavit, oculos eorum dextros evellens et sinistras suras incidens.

M 895 G 211 2 Secundum eos autem fuisse percepimus Spiridionem Tremithuntis Cypriorum episcopum, ad cuius virtutem demonstrandam sufficere puto, quae hactenus de eo servatur opinio. Quanta per eum divino praesidio gesta sunt, plura quidem novere provinciales; ego autem, quae ad nos valuerunt pervenire, non taceam. Fuit enim iste rusticus habens uxorem et filios, sed non propterea in rebus divinis minor.

3 Aiunt autem aliquando per noctem venisse malignos viros ad caulas ovium eius et, cum rapere niterentur, subito vinctos nullo ligante fures; tunc illum die facta venientem invenisse ligatos eos et solvisse quidem ab invisibilibus vinculis, culpasse tamen et dixisse: 'Cur, fratres, dum licuisset, quae desiderabatis, accipere, elegistis potius ea rapere et noctem ducere iugiter infelicem?' Tum miseratus eorum, magis autem ad meliora eos erudiens ait: 'Abite hunc sumentes arietem; laborastis quippe vigiliis et decet vos sine querimoniis recedere ab ovibus meis.' Quod quidem quilibet iuste poterit ammirari, nihilo minus etiam illud.

A C N

3 ephiphaniae *Nm1* 4 macharium *A Cm2* hierusolimorum *C* hierosolim- *N* 6 daemonasque] que *exp. Am2* variariumque *Cm1* 7 *sq.* pafnitius *A* 8 maximus Ω maximinus *corr. Am2* 9 exercenda *Am2* 11 percipimus *Am1* 12 tremithundis *A* tremittuntis *Nm1* 13 actenus *N* 14 plurima *N* 16 taceam — *ἀποκρύψομαι* Soz. 48, 2, *cf.* sileam IX 34, 4 *et* Roensch Itala u. Vulg.² *p.* 290 22 culpase *Nm1* 24 miratus *Cm1* misertus *Am2* 26 vigilis *Nm1* 27 queremoniis *C* 28 nihil hominus *A C post* illud: mirandum quod *add. Am2*

4 Apud filiam eius virginem nomine Hirenem quidam notus eius speciem aliquam deposuerat. Quae sumens depositum sub terra recondidit, ubi caute credidit custodiri. Contigit interea mori puellam nihil confessam patri. Venit homo depositum repetens. Ignorante Spiridione, quid loqueretur, cumque in tota domo requisisset nec inveniret, flebat capillosque vellebat et morti vicinus esse videbatur ille, qui deposuerat. Haec Spiridio fieri videns et cursim veniens ad sepulchrum vocavit nomine puellam. Qua respondente de causa depositi requisivit et, dum ab ea didicisset, reversus et inveniens, ubi puella significaverat, reddidit homini, quod petebat. Quoniam quidem ad hunc veni sermonem, non est incongruum etiam istud adicere.

5 Mos erat huic Spiridioni ex fructibus, qui nascebantur ei, alios quidem pauperibus erogare, alios autem gratis mutuari volentibus. Sed neque per se dabat neque per se recipiebat, sed solum cubiculum demonstrabat invitans petentes, ut, quantum opus haberent, tollerent et denuo relocarent, quantum se noverant abstulisse. Quidam vero, dum mutuum percepisset, reversus est post aliquantum, quod tulerat, redditurus. Quem dum secundum consuetudinem iussisset reponere in cubiculo, quod fuerat exinde mutuatus, ad iniustitiam ille conversus et credens latere Spiridionem non reddidit, quod debebat, sed auferens debitum, quasi
6 reddidisset, abscessit. Quod tamen longo tempore non erat ignorandum. Post certum namque tempus venit rursus petens ab eo mutuum. At ille eum misit ad horreum data potestate, ut ipse sibi metiretur, quantum opus haberet.

A C N

29 herenem Ω, *sed cf.* II 18, 22 30 notis *Cm1* 31 recondedit *Cm1* 33 spiridione (o *s. s.*) *C* 36 cursum *N* 38 deposita *Am1* 44 mutuari = mutuare (δανίζειν Soz. 49, 15), *cf.* mutuatus sum manum, Acta Conc. Oec. 1, 5 *p.* 101, 21 Schwartz 46 *sq.* relocarent] revocarent Ω, *corr. R. Meister* 48 percipisset *A* 49 tullerat *Cm1* 51 iustitiam *Cm1* 53 reddedisset *C* reddisset *Nm1*

Vacuum vero eundem locum inveniens et hoc oculata fide cognoscens Spiridioni nuntiavit. Ille respondit ei: 'Mirum est, o homo, quod loqueris. Quomodo tibi soli visum est horreum necessariis defecisse? Sed considera potius apud temet ipsum, ne forte mutuatus alia vice, quod debueras, primitus non solvisti. Si enim hoc non est, indubitanter non privaberis, quibus eges, sed rursus accedens invenies.' Sic igitur ille captus ei, quod deliquerat, indicavit.

M 896 7 Dignum est igitur huius sacratissimi viri mirari puritatem et ecclesiastici ordinis valde custodiam. Dicitur itaque quodam tempore pro aliqua utilitate in unum Cyprios episcopos convenisse et inter eos fuisse hunc Spiridionem et Triphyllium Ledrensem episcopum, virum eloquio et sapientia nec non Beryto legibus eruditum. Cum itaque collecta celebraretur, iniunctum est Triphyllio, ut faceret sermonem in populo. Cumque ille locus venisset ad medium: *Tolle lectum tuum et ambula,* cubile dixit pro lecto mutans nomen. Spiridion autem indignatus in eum et exiliens de cathedra sacerdotali: 'Tu melior es', inquit, 'eo, qui lectum dixit, quia eius verbis uti confunderis?' Hoc autem fecit populo conspiciente mediocritatem docens eum, qui eloquii supercilio praetumebat. Erat enim idoneus ad pudorem incutiendum, cum esset venerandus et operibus gloriosus simulque senex aevo atque sacerdotis officio.

8 Qualis autem circa peregrinorum susceptiones fuerit, hinc apparet. Instante iam quadragesima quidam ex itinere venit ad eum, quibus diebus consueverat cum suis continuare ieiunia et die certo comedere medios dies sine cibo

---

73 *Matth. 9, 6

A C N

57 oculata fide, *cf. e. g.* ThLL 684, 70 *s. v.* fides 58 cognuscens *C* Spiridione *Cm1* 61 mutatus *Nm1* 63 privaveris *Am1 Cm1* 68 fuise *Nm1* 69 tryphillium *A* triphillium *N* eloquo *Cm1* 70 Beryto legibus *cf.* Soz. 51, 15 *sq.* itaque *ex corr. Am2* 72 locus] loquutus *Am1* 75 eo] ei Ω eo *recc.* 82 quidam (dam *in ras. m2*) *C*

consistens. Videns itaque peregrinum valde defectum: 85
'Perge', inquit suae filiae, 'lava peregrini pedes et cibos appone.' Cumque virgo dixisset nec panem esse nec alphita, quarum rerum solebant nihil habere reconditum propter ieiunium, orans primum veniamque petens filiae iussit, ut porcinas carnes, quas domi salitas habebat, coqueret. Qui- 90
bus coctis sedens cum peregrino positis carnibus comedebat et rogabat, ut una cum eo ederet peregrinus. Quo refutante Christianumque se profitente: 'Propterea magis', inquit, 'non refutare debes; *omnia* enim *munda mundis*, sicut sermo divinus edocuit.' Haec quidem de Spiridione dicta sufficiant. 95

1 **11.** Praecipue vero insignissimam ecclesiam demonstraverunt et dogma dilataverunt vitae virtutibus, qui conversatione monachica illo tempore fruebantur. Utillima namque res ad homines venit a deo ista philosophia, quae multarum doctrinarum et dialecticae artis studia despicit, 5
tamquam sit minuta et melioris operis tempus impediat at-
2 que ad recte vivendum nihil ostendat. Haec ergo philosophia conversatione miranda naturali simplicique prudentia docet omnino, quae nequitiam perimant et operentur utilia. Non enim praedicat virtutem, sed magis exercet nihilo pen- 10
dens humanam gloriam viriliterque resistens passionibus animae et neque naturae necessitatibus se subdit nec cor-
3 poris infirmitate succumbit. Divinae mentis virtutem habens semper contemplatur omnium creatorem et eum nocte die-

94 *Tit. 1, 15

I 11, 1—256 Theod. Lect. *ex* Soz. I 12—14, *p.* 53, 13—71, 11 H.

A C N

86 laba *Am1 Cm1* cybos *A* 88 rerom *Cm2* 89 venamque *Am1* 92 quo] quoque *Cm1*

11. 2 dilaverunt *Cm1* 3 utillima (l *pr. s. s. C*) Ω utilissima *Nm2* 4 phylosophia *C* 6 munita *Cm2* 9 operantur *C* 11 viliterque *Nm1* 12 se *s. s. Nm2* subdidit (di *pr. exp.*) *A* 13 infirmitate Ω infirmitati *Cm2*, *sed cf.* Cass. in ps. 120: hostili impugnatione succumbere subcumb- Ω

4 que colens orationibus et letaniis placat indubitanter. Ani-
mae vero puritate et bonorum actuum conversatione ad
M 897 ministeria se divina componens, purgationes aspersionesque
contemnens, solas vero pollutiones peccata putans extrin-
secus inruentes casus exsuperat et omnium absolute huius-
modi dominatur, non per instabilitatem necessitatemque
vitae qualibet voluntate mutatur, non mala patiens ulcisci-
tur, non languore aut indigentia necessariorum conpressa
G 212 mordetur, sed potius gloriatur in talibus, patientiam, man-
suetudinem, mediocritatem in omni vita meditatur et, quan-
5 tum naturae humanae possibile est, deo esse vicinum. Velut
in transitu utens praesentibus neque circa possessionem
rerum occupata constringitur neque ultra, quam opus est,
in praesenti providere forsan urguetur. Semper autem sim-
plicitatem et exercitium huius instructionis laudans beatitu-
dinem contemplatur aeternam et ad felicem terminum omni
vivacitate festinat; timore divino sine intermissione suspi-
rans, turpiloquia respuens et nec usque ad vocem emittere
patiens, quorum actiones suis actibus noscitur exsolvere.
In brevi conprehendens necessaria naturae et cogens corpus
mediocribus indigere castitati luxuriam subdit, iustitia
punit iniustitiam et veritate mendacium, disciplina rerum
6 omnium mensuras participatur. Cum proximis in unanimi-
tate et communione consistit, amicorum provida est atque
peregrinorum, quae propria sunt, communia facit egentium
et tuetur utilia singulorum neque gaudentibus inportuna et
tribulantibus remedium consolationis apportans; ad verum

A C N

15 laetaniis Ω let- *Am2 Cm2* lit- *recc.* placat *in mg. suppl. N* 15 *sq.* Anima *Am2* 17 conpunens *Am1* asparsionesque *Am1* aspersion- *CN*, *cf.* VI 35, 6 18 sola *Cm1* 19 exsuperant Ω -rat *Am2 Cm2* absulute *Cm1* 20 stabilitatem Ω instabilitatem (in *s. s.*) *C*, *cf.* ἀταξίας Soz. 55, 3 21 voluntatem *C* 25 umanę *Cm1* 26 possionem *Cm1* 28 unguetur *Nm1* 34 breve *Am1* brebi *Cm1* 35 luxoriam Ω luxur- *Am2* 41 tribulantibus Ω tribulantis *recc.* apportas *Nm1*

bonum diligentiam suam semper extendens, sermonibus castis sapientibusque consiliis ornatu ac vano eloquio remotis erudiens atque curans veluti quibusdam medicaminibus audientes, cum honore et reverentia dispositiones suas celebrans contentione, certaminibus iraque privata. Nam cum sit rationalis, omnem motum inrationalem fugit; generaliter passiones corporis devincit et animae.

7 Huius itaque elegantissimae philosophiae princeps quidem fuit, sicuti quidam dicunt, Helias propheta et bap-
8 tista Iohannes. Philo autem Pythagorius suis temporibus refert undique egregios Hebraeorum in quodam praedio circa stagnum Mariam in colle positum philosophatos. Habitaculum vero eorum et cibos et conversationem talem introducit, qualem et nos nunc apud Aegyptiorum monachos esse
9 conspicimus. Scribit enim inchoantes eos [ad] philosophiam cedere omnibus sibi conpetentibus rebus cunctisque abrenuntiare permixtionibus et extra muros in solitariis agris et hortis inhabitare; domus autem eis esse sacraria, quae apud nos monasteria nuncupantur, et in eis conversatione solitaria honesta celebrare mysteria diligenterque psalmis et hymnis placare divinitatem et ante solis occasum non gustare cibum, alios autem per tres dies et amplius, certisque diebus in pavimento habere cubilia, vino semper et sanguinem habentibus abstinere, cibum eis esse panis et salis et hysopi et potum aquae; mulieres eis cohabitare seniores virgines propter amorem philosophiae spontanea

51 *sqq.* Philo VI 54, 3 Cohn

A C N

46 itaque *Am1* 47 inrationabilem (bi *exp.*) *N* 50 quidem] quidam *C* *post* sicuti: et (t *s. s. m2*) *add. C* 51 phytagorius (u *ex* o *A*) *Am1 N* pythagoricus *Cm2* in phytagoriis *Am2* 52 egregius *Am1 N* quoddam *Am2* 53 positum, *cf.* κείμενον Soz. 57, 10 phylosophatos *A* 53 *sq.* habitaculam (a *s.* u) *Am2* 55 manachos *Am1* 56 ad *del. Garetius* 57 accedere (ac *s. s.*) *Cm2* comp- *A C* 59 domos *Am2* 60 nuncupatur *Nm1* 61 misteria *C* diligentesque Ω -genterque *recc.* 64 cubilia *del. et in mg.* cubicula *add. Am2* 65 et *pr.*] ut *Am2*

10 voluntate nuptiis abstinentes. Et Philo quidem hoc modo
M 898 referens videtur aperire, quia hi, qui ex Hebraeis secundum eum Christiani sunt facti, adhuc Iudaice viverent eorumque constituta servarent; apud alios enim non invenitur huius vitae conversatio. Unde conicio ex illo apud Aegyptios hanc philosophiam habuisse principia. Alii vero dicunt huic causam fuisse conversationi persecutiones, quae religionis causa per tempora provenerunt. Et quoniam fugientes in montibus et vallibus desertisque morabantur, ad modum se vitae huius assueverunt.

11 Sed sive Aegyptii sive alii quidam huic ab initio philosophiae praefuerunt, illud tamen apud omnes constat, quia ad summam reverentiam atque perfectionem moribus exercitationibusque decentibus hanc conversationem usque perduxit Antonius maximus monachorum. Quem tunc in desertis Aegyti morantem propter gloriam virtutis eius imperator Constantinus amicum fecerat, litteris honorabat
12 et, ut, pro quibus vellet, ei rescriberet, expetebat. Fuit autem iste vir Aegyptius genere ortus insigni, vico in loco Heracliae apud Aegyptios constituto. Is puer relictus orfanus paternos donavit agros convicaneis suis, aliam vero substantiam disponens pretium pauperibus erogavit studiosi aestimans esse philosophi non solum semet ipsum spoliare
13 pecuniis, sed eas dispensare proficue. Iunctus autem studiosis secundum se viris virtutes zelabatur universorum. Probans bonam vitam suavem fieri ipsa consuetudine, licet

---

A C N

68 nuptiis] nuptientes *N* 69 hii *A* 75 causam *Cm1* 77 adsueverunt *A* 78 quidem *Nm1* 79 praefuerint *Cm2* constant *Am1* 80 sumam *A* 80 *sq.* exercitationibusqui *Cm1* 81 dicentibus *Nm1* 82 monachonorum *Am1* 86 insigno Ω, *corr. Am2 Cm2* vico: *nomen proprium Graecum ἀπὸ Κωμῆ* Soz. 60, 1 *totumque locum Epiphanius non intellexit; aliter B. Rehm, qui coniecit:* insign⟨i, ex Coma haud magn⟩o vico 92 zelabatur (e *ex corr.*) *C* 93 suave *Cm1*

fuerit primo difficilis, modos adinveniebat abstinentiae potioris et cottidie exercitatione crescebat. Tamquam semper incipiens aliquid innovabat afflictionibus corporis puniendo libidinem, sacrae vero sapientiae voluntate passionibus animae repugnando. Erat enim eius esca solus panis et sal, potus aqua prandiique tempus solis occasus; frequenter enim duo et amplius dies sine cibo manebat. Vigilabat, ut ita dicatur, semper quidem iugi nocte et orationibus contingebat quidem diem; si vero somnus incumberet, stando paululum dormiebat plerumque pavimento iacens solamque terram stratum refectionis habens. Olei siquidem unctionem, lavacrorum atque similium usum modis omnibus evitabat, quia umectatione sua in mollitiem robur corporis immutaret; aiunt enim neque nudum eum aliquando visum. Litteras vero neque sciens neque mirabatur, sed potius mentem bonam tamquam seniorem litterarum, quarum tamen inventorem iure laudabat. Fuit autem praecipue clementissimus, castus, fortis, gratus colloquentibus, sine ulla tristitia, et licet, qui cum eo disputarent, certative quaestiones inferrent, tamen more solito sapienter et disciplinabiliter crescentem sedabat saepe contentionem et ad mensuram debitam protinus transferebat loquentiumque sibi strepitum temperabat eorumque mores veluti quadam regula componebat.

A C N

94 modus Ω *corr. Am2 Cm2 Nm2* 95 cotidie Ω, *sed cf.* IV 8, 18 96 aliquid: *translatio discrepat a* Soz. 60, 13: *τὴν προθυμίαν* innovabatur *Cm2* 97 voluntati *N* 99 prandiiqui *Cm1* 100 duo Ω duos *Am2* 102 stando] *errore Epiphanii, qui voces ἐπὶ ῥιπὸς* Soz. 61, 8 *transferre non potuit, cf.* VIII 1, 253; 258 104 refectioni *C* habent *Nm1* untionem *A* 105 labacrorum *Cm1* 106 quia] ne *Am2* umectabat *Cm1* umectationis *Cm2* sua] suavitas *Cm2* robor *C* 108 sciens *scil.* erat, *cf.* Leumann-Hofmann Lat. Gramm.[5] *p.* 606 111 nulla Ω ulla *Am2 Cm2, cf.* III 2, 192; V 2, 4 112 certative Ω certativas *Am2* certatim (?) *Cm2* 113 solito more *tr. N* 116 quidam *Am1*

17 Tantis itaque virtutibus divina providentia redundans [eum]
futura praescire non aestimabat esse virtutem et propterea
M 899 nec laborandum inaniter circa talia suadebat, quando nec
ignorantem futura poenae succumbere nec scientem prop-
terea sanctum esse declarabat. Veram namque beatitudinem
in cultura dei et legum eius observatione dicebat. Si cui
autem haec esset cura, docebat, ut purgaret animam, quo
posset inspicere et futurorum notitiam possidere deo vide-
18 licet praescientiam declarante. Vacare autem nec ipse pa-
tiebatur et bene victurum semper operari praecipiebat ac
semet ipsum discutere et secum ponere rationem eorum,
quae gessit die noctuque; si quid autem indecens ageret,
conscriberet, ut de cetero parceret in delicto, semet ipsum
scilicet erubescens, si plurima sui delicta comperisset, simul
etiam metuens, ne per conscriptionis indicium fieret aliis
19 manifestus. Erat enim laboriosus, et maxime pro solaciis
oppressorum. Quis etenim alter sic ferventissime fuit stu-
diosus, quorum gratia saepe veniebat ad civitates? Plu-
G 213 rimi namque vi compellente cogebant eum legatione fungi
apud iudices et magistratus, quorum singuli vel videre eum
iudicabant nimis egregium, loquentem audire et praecipienti
parere gloriosum. Qui, cum talis esset, studebat tamen
20 ignorari et latere per heremum. Si vero necessitate faciente
venisset in civitatem, disposito negotio, pro quo venerat,
ad desertum continuo revertebatur. Pisces namque dicebat
per umectam nutriri substantiam, monachis autem ornatum
ferre solitariam vitam. Et, sicut illi terrae tactu tabefiunt,
21 sic gloria monachorum ad urbes accedendo foedatur. Oboe-
dientem vero se gratumque conspicientibus exhibebat stu-
debatque, ut neque haberet tumentem superbamque naturam

A C N

117 eum Ω *del. Cm2* 118 esse *ex* sse *vel* se *Nm2* 120 paene *A* pene *Cm1* 123 esse Ω esset *Am2 Cm2* 124 possit *Cm1* 127 secundum *Nm1* 131 fierit *Am1* 137 *ante* loquentem: vel *add. Cm2* 143 terra et actu *Am1 N* 145 exibebat *C* 145 *sq.* stupebatque *Cm1* 146 nuturam *Am1*

22 nec putaretur huiusmodi. Sed haec quidem pauca virtutum
Antonii dicere sum compulsus, ut tanti viri per haec exempla
23 consideremus philosophiam. Plurimos igitur atque proba-
tissimos habuit auditores, quorum alii quidem in Aegypto
et Lybia, alii vero in Palaestina et Syria et Arabia clarue-
runt; et unusquisque eorum non minus [se] quam doctor, apud
quos est commoratus, exercuit multosque docuit et ad simi-
lem virtutem philosophiamque perduxit, ita ut quorundam
hic labor esset circumire per civitates et provincias vel per
agros et diligenter Antonii discipulos eorumque requirere
successores. Sed quomodo poterant inveniri facile, quibus
erat studium diligentissimum in sua vita latere et non, sicut
plurimi nunc hominum elati per gloriam semet ipsos expom-
pant et cunctis insinuant?

24 Fuerunt itaque probatissimi discipuli, quos percepimus,
Antonii alii quidem multi nec non et Paulus appellatione
25 Simplex. Hunc aiunt, cum rusticus esset, bona specie con-
iugem habuisse et ea in ipso facinore adulterii deprehensa
tacite subrisisse et iureiurando firmasse numquam se cum
ea esse miscendum. Tum ad adulterum: 'Habe', inquit, 'eam',
26 et repente discessit ad heremum apud Antonium. Dicunt
enim eum mansuetissimum et patientem valde fuisse. De-
nique cum iam senex esset et ad vitam monachicae per-
durationis insuetus, omnibus eum Antonius experimentis
M 900 exercens in nullo invenit inferiorem perfectaeque eum phi-
losophiae esse testatus seorsum praecepit habitare tamquam
non egentem doctore. Confirmabat autem deus Antonii

A C N

148 conp- Ω tanta *Am1* 150 egipto *C* 151 libia *N* 152 unusquis *A N* se *delevi Hanslik* 154 philosophique *Cm1* 158 sua vita Ω suam vitam *Am2* in sua vita *corr. Cm2, cf.* ἐν τῷ βίῳ Soz. 64, 17 163 aiunt] agunt *N* 165 *sq.* se cum ea esse miscendum, *cf.* αὐτῇ συνοικήσει Soz. 65, 9 *et* Leumann-Hofmann Lat. Gramm.[5] *p.* 556 *sq.* 166 ad *s. s. Nm2* adulterium *Nm1* 169 senes Ω senex *Am2 Cm2* 170 anthonius *Nm1* 173 egente Ω egentem *Cm2* anthonii *N*

testimonium et operibus ostendebat virum esse gloriosum ipsoque doctore superiorem atque ad affligendos et expellendos daemones praeparatum.

27 Circa hoc itaque tempus philosophabatur et Amus Aegyptius, de quo sermo fertur, quia cogentibus parentibus duxisset uxorem nec tamen eam fuisset expertus. In principio namque nuptiarum sponsam tamquam sponsus in thalamo percipiens et solus cum ea remanens ait: 'Nuptiae quidem, o mulier, nostrae usque ad hoc celebratae sunt tempus.' Et quale bonum sit posse virginem permanere, ex sacris litteris edocebat ac seorsum solus manere temptabat.

28 Sed quoniam de virginitate quidem sermones virgo laudaverat, dividi autem ab eo grave iudicabat, in alio cubili dormiens annis decem et octo cum ea mansit neque tunc a monachica abstinentia se suspendens. Interea mulier viri zelata virtutem aestimavit non esse iustum tantum virum domi celari propter se, sed oportere potius seorsum utrumque philosophari, et ob hoc supplicavit viro. At ille gratias

29 agens deo pro huiusmodi cogitatione mulieris: 'Tu quidem', inquit, 'hanc habe domum, ego mihi aliam fabricabor.' Et in meridianam partem deserti stagni Mariae veniens circa locum Scite ad montem, qui dicitur Nitriae, duobus et viginti annis ibi philosophatus est annis singulis visitans

30 secundo mulierem. Huius itaque sacratissimi principis horum monasteriorum multi fuerunt dignique discipuli, sicut successiones ostendunt. Plurimaque et veneranda per eum provenerunt, quae praecipue apud Aegyptios monachos per-

---

A C N

177 phisophabatur *C* Amus] emur Ω amos *Am2* amus *Cm2*, *cf.* Soz. 66, 6 179 duxisset *ex* duxit set *C* 183 quale (a *s. s. m2*) *C* virg. perm. posse *tr. C* ex] et Ω e *Am2* ex *Cm2* 186 autem] quidem *C* *post* alio: autem *s. s. Cm2* cubiculi *C* 187 decim *Nm1* 188 monachicha *C* 192 tu] tum *N* 193 fabricabor Ω -bo *Am2 Cm2*, *cf.* IV 18, 39 194 mari eveniens *N* 195 sceti *Am1 C* sciti *Am2 N*, *cf. l.* 228 199 et *om. C* 200 manachos *A*

fecteque servantur; nam cum maxima diligentia per successionem traditionis alterutrae curant virtutes antiquorum memoriae tradere monachorum. Sed a me illi memorandi
31 sunt, qui ad nos usque pervenerunt. Contigit igitur huic viro et Theodoro eius discipulo euntibus aliquo transire fluvium, quem dicunt Lycum. Ne vero se alteruter nudum videret, iussit Amus, ut recederet Theodorus. Cumque etiam semet ipsum nudum erubesceret intueri, repente divina virtute translatus est ulteriorem ripam. Transiens vero Theodorus aquam et videns nec vestem eius nec pedes infusos, supplicabat seni, ut ei causam rei depromeret. Cumque ille dicere refutaret, ille vero non aliter se properaturum, nisi cognosceret, promittente Theodoro nulli se eo vivo
32 rem fore dicturum confessus est, quod evenit. Proximum vero miraculum huic quoque rei contigit, quod narrabo. Iniusti parentes alicuius a cane rabido percussum filium et paene moriturum obtulerunt ei et heiulantes deprecabantur, ut curaretur. Tum ille ad eos: 'Non eget', inquit, 'mea curatione; sed vos si vultis reddere bovem, quem rapuistis, dominis suis, aegrotus repente sanabitur.' Quod etiam contigit. Nam, ut restitutus est bos, passio mox recessit a
33 puero. Quando igitur Amus iste moriebatur, dicitur Anto-
M 901 nium vidisse animam eius in caelum ferri divinis potestatibus cum psalmodia praecedentibus eam. Consulentibusque eis, qui circa eum erant, causam huius miraculi non abscondit. Sciebant enim, quoniam aerem intento obtutu respiciens cum stupore miraculi cuiuspiam respiceret visionem. Cum-

---

A C N

202 alterutrum *C*, *cf.* *ἀγράφου* Soz. 67, 19 durant *Nm1* 205 et *om.* Ω *suppl.* *Am2 Cm2* thedoro *Nm1* aliquo] aliquem *Am2* 207 amos *Am2* thedorus *Nm1* etiam *s. s.* *Nm2* 208 erubesceret *in ras.* *Nm2* 209 tranlatus *Cm1* *post* est: in *add.* *Am2*, ad *recc.* *Beatus* 214 forte *N* 216 cani *Nm2* rapido *Am1* 220 egrotans *C* 222 amos *Am2* 222 *sq.* anthonium *N* 226 respicientes (te *exp.*) *N*

que venientes postea quidam de Scite nuntiassent horam visionis Antonii et convenisset cum transitu illius viri, beatificaverunt ambos: illum quidem, quia ad manifesta bona transisset, illum vero, quia tantam a longe meruisset cernere visionem. Multorum enim dierum iter est locorum ⟨in⟩ medio positorum, quo degebat alteruter. Et haec quidem ita relata sunt.

34 In hoc itaque praesulatu audivi probatissime philosophatum Eutychianum, qui in Bithynia circa Olympum morabatur. Erat quippe gratia divina repletus ad curationes passionum et miracula rerum et operum, ita ut ipsi Constan-
35 tino propter virtutem vitae amicus esset. Illo siquidem tempore vinctus quidam spatharius, qui in suspicionem venerat quasi assumpta tyrannide, fugiit et requisitus circa Olympum conprehensus est. Rogantibus autem necessariis eius Eutychianum, ut pro eo apud principem legatione fungeretur: 'Prius', inquit, 'providendum est, ut is homo liberetur a vinculis, ne crudeliter constrictus intereat.' Tunc dicitur ad vinculorum direxisse ⟨se⟩ custodes rogans, ut eum ab huiusmodi necessitate relevarent. Qui cum hoc facere noluissent, sponte ianuae clausae reseratae et vincti catenae sunt re-
G 214 **36** pente disruptae. Postea vero ad principem veniens Byzantio tunc degentem, paratissime beneficium promeruit, quod poposcit. Non enim poterat Constantinus eius petitionibus

---

A C N

228 scite *Am1 C* scyti *N* scitia *Am2* 229 anthonii *N* τῆς Ἀμοῦς (Soz. 69, 13) τελευτῆς, τἀληθὲς ἐδείχθη *om.* Theod. Lect., et convenisset cum transitu illius viri *falso suppl. Epiphanius* convenisset] cum venisset *Cm1* 230 quia] qui *Cm1* 232 locorum . . ., *cf.* τὸ μέσον τῶν τόπων Soz. 69, 19 in *supplevi Hanslik* 233 quod egebat *N et fort. Cm1* ita *s. s. Cm2* 236 bythinia Ω olimpum *CN* 240 spatarius Ω, *sed cf.* VI 36, 29 suspitionem Ω 241 fugit *Am2* quisitus *Cm1* quesitus *Cm2* 242 olimpum *A Nm2* olimpium *Nm1* 243 euthicianum *C* euthichianum *Nm1* eutichianum *Nm2* 244 is] his Ω is *Cm2* 246 se *suppl. B. Rehm* costodes *Am1* ab] ad *Am1* 247 releverent *Nm1* 249 *sq.* bizantio Ω, *sed cf.* II 4, 3 250 quo *Am1*

denegare, cum ei summi honoris cumulum exhiberet. Haec itaque breviter a nobis dicta de monachis, qui tunc clare sunt philosophati, sufficiant. Cui vero de his subtilior cura fuerit, quaerens inveniet plurimorum vitas hic non esse conscriptas.

THEODORITVS

1 **12.** Et licet ita per omnia floreret ecclesia, non tamen pertulit inimicus elevatam simul atque splendentem valde respiciens, sed malivola coepit movere consilia contendens gubernatam a domino et universorum creatore submergere. 2 Videbat itaque paganorum errorem fuisse nudatum captaque varia daemonum machinamenta et creaturam a plurimis 3 iam non adorari, sed creatori hymnos decenter offerri. Ea gratia iam non aperte contra deum et salvatorem nostrum excitabat bellum; sed viros inveniens Christianos quidem se vocabulo profitentes, sed amore honoris et vanae gloriae reductos ad servitutem, organum eos suae machinationis habuit, per quos plurimos ad pristinum reduxit errorem non quidem creaturam rursus adorari praecipiens, sed ipsum creatorem et mundi opificem coaequatum astruens creaturae. Ubi autem hoc principium et quemadmodum haec inimicus zizania seminaverit, enarrabo.

4 Alexandria civitas est maxima et hominum multitudine
M 902 copiosa, non Aegyptiorum solummodo, sed etiam Thebaeo-

---

15 *sq. cf.* Matth. 13, 25

I 12, 1 Theod. Lect. *ex* Soz. I 15, *p.* 71, 15—16 *εὐδοκιμούσης* H. I 12, 1—21 (non—tyrannis) *ex* Theodor. I 2, *p.* 5, 18 (*οὐκ*)—6, 10 (*τυράννων*) Parmentier

---

A C N

12. 1 ęclesia *C* 3 *post* cont.: ut *s. s. Cm2* 4 creatorem Ω *corr. Am2 Cm2 Nm2* submergeret *C* 5 errorem *Am1 N* errores *C* errorem se *Am2* nudatos *Cm2* 6 *sq.* iam a plurimis *tr. C* 7 adorare *Cm1* 8 gratiam *N* 9 excitabit *Nm1* 11 seductos *Am2* 12 remduxit *Cm1* 14 astuens *C* 15 quemammodum *Am2 N*

rum et Lybicorum circa Aegyptum obtinens principatum. In huius itaque civitatis praesulatu post Petrum illum inclitum propugnatorem, qui sub impiis tyrannis Diocletiano et Maximiano novissime imperium sponte deponentibus martyrii coronam susceperat, successit Achillas. Is enim sub illo egregio Petro Arium ordinatum diaconum captumque in Melitii novitatibus et ab ecclesia pulsum rogatus a fidelibus [et] denuo suscipiens ministrare praecepit. Post Achillam vero Alexander fortissimus evangelici dogmatis praedicator ordinatur episcopus.

5 Hoc tempore Arius in ordine quidem presbyterorum erat et expositionem divinarum scripturarum videbatur habere commissam. Videns autem Alexandrum pontificatus gubernacula suscepisse eventum temporis non portavit, sed
6 et mordacitate compulsus litis quaerebat initium. Porro laudabilem videns viri conversationem nequaquam calumnias contexere praevalebat; verumtamen quiescere illum prohibebat invidia. Hunc igitur inveniens inimicus veritatis per eum nisus est excitare in ecclesiam tempestatem; apostolicis enim Alexandri doctrinis instabat aperte resis-
7 tere. Et ille quidem divina sequens eloquia aequi honoris cum patre et eandem substantiam habere cum deo genitore filium praedicabat. Arius autem e diverso veritati repugnans creaturam filium facturamque dicebat adiciens: 'erat

---

I 12, 21—22 (Diocletiano — deponentibus) Theod. Lect. *ex* Socr. I 2, *p.* 3, 4—6 H. I 12, 22—23 (martyrii — Achillas) Theodor. I 2, *p.* 6, 10. 11 P. I 12, 23—26 (Is — praecepit) Soz. I 15, *p.* 72, 6—14 H. I 12, 26—47 Theodor. I 2, *p.* 6, 12—7, 6 P.

A C N

19 optinens *C N* 20 civitate *Cm1* 20 *sq.* inclytum *N* 21 tirannis *N* diocliciano *C* 25 miletii *Nm2* 26 et *del. B. Rehm* *post* susc.: eum *s. s. Cm2* 28 ordinator *Am1* 29 presbiterorum *N* 31 commissum *Cm1* 32 portabit Ω *corr. Am2 Cm2* 33 conp- Ω 36 igitur] ergo *C* 37 ecclesiam Ω ecclesia *Am2* 42 facturam qui *Cm1*

aliquando, quando non erat', et alia, quae ex illius litteris indicantur insana. Haec ergo non solum in ecclesia persistebat dicens, sed etiam in extraneis conventibus atque conciliis; et domos circuiens, quibuscumque poterat, suadebat.

SOZOMENVS

8 Reprehendentes autem quidam huiusmodi viros Alexandrum quoque culpabant, tamquam non utiliter sileret, dum contra dogma fierent novitates. At ille arbitratus melius esse de dubiis sermonem ex utraque parte proponendum, ut non videretur ex necessitate, sed potius ex satisfactione certamen ablatum, iudex cum clero residens ad
9 altercationem deduxit utramque partem. Ut autem evenire solet circa certamina verborum, utrimque superare nitebantur. Arius tamen nullatenus adquiescere volebat, quia consubstantialis filius et coaeternus est patri.

THEODORITVS

10 Alexander autem apostolicorum dogmatum praedicator prius quidem eum revocare ammonitionibus et consiliis nitebatur. Cum vero eum superbire vidisset et aperte impietatis facinora praedicare, ex ordine sacerdotali removit. Audierat enim clamante divina lege: *Si oculus tuus dexter scandalizat te, abscide eum et proice abs te.*

I 12, 49—58 Soz. I 15, *p.* 73, 5—15 H. I 12, 60—82 Theodor. I 2. 3, *p.* 7, 6—8, 4 P.

64 *sq.* *Matth. 5, 29

A C N

44 insania *Nm1* ęclesia *C* 44 *sq.* persistebat (r *s. s.*) *A* 45 docens *Cm2* 46 circumiens *Cm2* 49 Reprehendentes (*cf.* Λαβόμενοι Soz. 73, 5) *Am2 Cm2* -dens *Am3 Cm1 N* Repraehens *Am1* 50 culpabat *Am2* 56 utrimque Ω utrique *Beatus* 57 *sq.* consubtantialis *Cm1* 60 apostolocorum *Nm1* apostolico *Cm1* 61 *sq.* utebatur *Cm1* 62 *sq.* impietati *ex* impietatibus *ras. N* 63 sacerdotale *Cm1* 64 dexter *om. C*

11 Hoc itaque tempore Romanae quidem ecclesiae Silvestrius retinacula gubernabat Miltiadi succedens, qui post Marcellinum clarificatum in persecutione gentilium susceperat
12 iura pontificatus. Antiochiae vero post Tyrannum ecclesiae inchoante pace Vitalis praesul extabat, qui etiam antiquam et ex multis temporibus destructam a tyrannis aedificavit
M 903 ecclesiam. Post quem Philogonius pontificatum sumens et reliqua aedificii superaddidit et zelum pietatis Licinnii tem-
13 poribus demonstravit. In Hierosolymis autem post Hermonem Macarius ordinatus est, vir nomine suo dignus et omni-
14 bus bonis ornatus. Eodemque tempore Constantinopoli Alexander pontificatum sacri ministerii possidebat apostolicis donationibus valde clarus.

15 Tunc igitur Alexander Alexandrinus videns Arium amoris iudiciarii aculeo stimulari et multos ad blasphemias deceptos erigere conciliaque propria celebrare ecclesiarum praesulibus eius blasphemiam suis litteris indicavit.

SOCRATES

1 **13.** Dilectissimis atque carissimis ubique catholicae ecclesiae comministris Alexander in domino salutem.

2 Cum unum catholicae sit corpus ecclesiae, mandato existente in sacris scripturis, ut servetur vinculum unanimi-

---

I 13, 1—134 Theod. Lect. *ex* Socr. I 6, *p.* 12, 15—22. 11 H. 4 *sq. cf.* Eph. 4, 3

A C N

66 ęclesie *C* 67 meltiadi *Am2 Cm2* militiadi *N* 69 Anthiochiae *N* Antochię *Cm1* ęclesie *C* 70 parte Ω pace *Cm2* exstab- Ω 73 aedificiis *C* licinii *Cm2* 73 *sq.* temporibus (bus *in ras. m2*) *C* 74 demostravit *N* hierosolimis (i *sec. in ras.*) *C* hierosolimis *A N* 75 macharius *A C* 77 alexandex *Am1* 77 *sq.* apostolocis *Am1* 79 *pro* igitur *spatium duarum vel trium litt. C* 81 Eclesiarum *C*

13. 3 uno *Am1* 4 existente] persiste (?) *Cm1* 4 *sq.* unianimitatis *C*

tatis et pacis, consequens est debere nos scribere et alterutris, quae apud singulos aguntur, insinuare, ut, sive patitur sive gaudet unum membrum, compatiamur aut congaudeamus ad invicem. In nostra igitur paroecia nunc egressi sunt viri iniqui et Christo rebelles docentes apostasiam, quam recte quilibet praecurrere suspicetur Antichristo. Et volui quidem hoc taciturnitati contradere, si quo modo inter solos apostatas consumeretur hoc malum et non loca alia penetrando simplicium sordidaret auditus. Sed quoniam Eusebius nunc Nicomediae putans in se consistere causas
G 215 ecclesiae, quia, cum reliquisset Berytiorum civitatem et concupisset Nicomediensem ecclesiam, non est in eo ultio subsecuta, patrocinatur etiam his apostatis et scribere ubique molitus est commendans eos, si quo modo trahat aliquos ignorantes ad hanc pessimam heresem et Christo rebellem, ideoque necessarium iudicavi sciens, quod in lege conscriptum est, ulterius non tacere, sed vobis omnibus indicare, quatenus etiam vos sciatis apostatas et eorum heresis verba nequissima caveatis; si ergo scribit vobis Eusebius, nec respiciatis eum nec eius scripta suscipiatis. Antiquam enim calliditatem tempore conpressam nunc per istos renovare volens fingit quidem se quasi pro istis scribere, opere vero demonstrat, quia pro semet ipso talibus studere festinat.

Apostatae vero sunt isti Arius et Achillas; cum eis autem apostataverunt Aithalis, Carponius, alter Arius, Sar-

---

6 *sq. cf.* I Cor. 12, 26

A C N

7 conpat- Ω 8 paroechia *Am2 Cm2* parroechia *Nm2* 10 praecurre *Nm1* antichristum *Cm2* 11 taciturniti *C* 12 consumere *Am1* 15 berityorum *C* 15 *sq.* concupiscet *A* 17 patricinatur *Cm1* patretinatur *N* utique *Am1 Nm1* 18 trahas *Am1* 19 heresim *Cm2* 22 quatinus *Am2* 24 Antequam (?) *C* 25 compr- *AN* 27 festinant *Cm1* 28 acillas *Cm1* 29 aitalis *Nm1* carbonius *C*

matius, Euzoius, Lucius, Iulius, Menas et Helladius, Gaius, Secundus et Theonas, qui episcopi aliquando sunt dicti.

7 Ea vero, quae opinantes loquuntur, huiusmodi sunt: Non semper, inquiunt, deus pater fuit, non semper fuit dei verbum; sed fuit, quando deus pater non fuit. Dei autem verbum ex non existentibus factum est. Existens enim deus non existentem ex non existenti fecit. Quapropter et fuit aliquando, quando non fuit. Creatura est enim et factura
M 904 filius neque similis est patri secundum substantiam neque verus est neque vera sapientia eius est neque verum naturaliter patris verbum est, sed unus quidem creaturarum et facturarum est. Abusive autem dicitur verbum et sapientia, factus et ipse existens in proprio dei verbo et in dei sapien-
8 tia, in qua et omnia et ipsum fecit deus. Unde et convertibilis est et mutabilis per naturam sicut et universa rationalia. Peregrinum enim et extraneum et remotum est verbum a paterna substantia, et invisibilis est filio pater. Non enim perfecte et integre novit filius patrem neque eum perfecte videre potest. Nam nec suam substantiam novit filius, sicut
9 est. Propter nos enim factus est, ut nos per eum tamquam per instrumentum crearet deus; et nequaquam substitisset,
10 nisi nos deus facere voluisset. Requisivit ergo quidam eos, si potest dei verbum converti, sicut diabolus est conversus. Et nequaquam dicere timuerunt: utique potest; tamquam naturae convertibilis existens factus, aiunt, et convertibilis est.

11 Haec itaque dicentes, id est Arium et, qui cum eo sunt, et in his inpudenter instantes ipsos et sequaces eorum nos quidem cum episcopis Aegypti et Lybiarum paene centum convenientes anathematizavimus. Qui vero circa Eusebium

---

A C N

30 locius *Am1* 32 loquntur *ex* locuntur *A* 35 exsistentibus *A* 36 existenti Ω -te *recc.* 40 verbum] verum *Am1* 42 *post* ipse: et *eras. A, s. s. Cm2, add. N* 46 paterna] perna *Am1* 53 tuerunt *Cm1* 54 factis *Nm1* 58 libyarum *AN*

susceperunt miscere studentes veritati mendacium et impietatem cum pietate sociare; sed non praevalebunt. Vincet enim veritas, nec ulla *communio est luci cum tenebris* neque
12 *concordia Christi cum Belial.* Quis etenim talia audivit aliquando? Aut quis nunc haec audiens verba non metuet aut aures continuo non obturabit, ne sordibus talium verborum eius polluatur auditus? Quis audiens dicente Iohanne: *In principio erat verbum* non reprehendat istos dicentes: Fuit aliquando, quando non fuit? Aut quis audiens in evangelio: *Unigenitus filius* et: *Per ipsum omnia facta sunt* non odio habebit dicentes, quia unus creaturarum est filius?
13 Quomodo igitur potest unus esse horum, quae per eum facta noscuntur, aut quomodo unigenitus, qui omnibus secundum illos connumeratur? Quomodo etiam ex non existentibus erit patre dicente: *Eructuavit cor meum verbum bonum* et iterum: *Ex utero ante luciferum genui te?* Aut quomodo dissimilis patri substantia, cum est imago perfecta et splen-
14 dor patris, qui dicit: *Qui me vidit, vidit et patrem?* Quomodo, si verbum et sapientia dei est filius, fuit aliquando, quando non fuit? Simile est enim, ac si dicant sine verbo et sine sapientia fuisse deum aliquando. Vel quomodo convertibilis et mutabilis, qui dicit per se: *Ego in patre et pater in me* et iterum: *Ego et pater unum sumus*, per prophetam vero: Videte, inquit, me, videte, quia ego sum et non mutabor? Nam licet in eo verbo sit dictum illud apostoli, quia factus homo est, tamen mutatus non est, sed, sicuti dixit

62 *sq.* II Cor. 6, 14 *sq.* 67 Ioh. 1, 1 69 Ioh. 1, 18 *Ioh. 1, 3 74 Ps. 44, 2 75 Ps. 109, 3 77 *Ioh. 14, 9 81 *sq.* Ioh. 14, 10 82 Ioh. 10, 30 83 *sq. cf.* Mal. 3, 6 *et* Deut. 32, 39 84 *sq. cf.* Phil. 2, 7; I Tim. 2, 5

A C N

61 pietate] impietate *A* vincit *Cm2* 62 ulla (ul**a, 1 *alt. s. s. m2*) *fort. ex* ultra *N* 64 nunc *eras. A* verbum Ω *corr. recc., cf.* ῥημάτων Theod. Lect. (Socr. 17, 11) 65 opturabit *C* opturabat *N* 73 conmumeratur *Cm1* 74 eructuabit *Am2 Cm1 Nm1* 79 sine *in mg. suppl. Nm2* 84 qui *Nm1* 85 sicut *C*

apostolus: *Iesus Christus heri et hodie, ipse et in saecula.* Quae, putas, causa suasit eis, ut dicerent, quia propter nos
M 905 est factus, cum Paulus scribat: *Propter quem omnia et per*
15 *quem omnia?* Unde vero blasphement, quia nescit perfecte filius patrem, mirandum non est. Nam semel habentes pro- 90
positum rebellandi Christo repercutiunt etiam voces eius dicentis: *Sicut novit me pater, et ego novi patrem.* Si ergo ex parte pater novit filium, palam est, quia et filius non perfecte novit patrem. Si autem dicere hoc impium est — novit enim perfecte filium pater —, palam est, quia sicut 95
novit pater suum verbum, sic et verbum novit proprium patrem; et aliter non est.

16 Haec dicentes et revolventes scripturas sanctas frequenter convicimus eos; et rursus tamquam cameleontes mutabantur studentes ad semet ipsos trahere, quod scriptum 100
est: *Cum venerit impius in profundum malorum, spernit.*
17 Multae siquidem hereses ante eos fuerunt, quae plus, quam decet, praesumentes corruerunt in imprudentiam suam. Isti vero per omnia verba sua nitentes erigi ad internitionem divinitatis verbi per haec illas hereses potius firmare conati 105
sunt Antichristo facti propinquiores; quapropter et abdicati
18 et anathemati sunt ab ecclesia. Contristamur itaque pro eorum perditione, et maxime, quia et ipsi aliquando, quae ecclesiae sunt, audierunt et nunc ab ea prorsus exiliunt; non tamen ammiramur. Hoc enim et Hymenaeus et Philitus 110
passi sunt et ante eos Iudas; qui cum esset secutus salva-

---

86 Hebr. 13, 8 88 *sq.* Hebr. 2, 10 92 *Ioh. 10, 15 101 *Prov. 18, 3

A C N

90 *sq.* propositam Ω -tum *Am2 Cm2* 91 rebellando *Am1* vocis *Am1* 92 dicentes *Cm1* novi] vivo propter Ω agnosco *Cm2 corr. Jakob* 97 pater *Nm1* 98 sanctus *Cm1* 100 mutantur *Nm2* 104 internitionem (*cf.* Bonnet Le Latin de Grégoire de Tours *p.* 117, *adn.* 3) Ω internetionem *Cm2* 109 prorsus (o *ex corr. m2*) *A* 110 himeneus *C* phylitus *Am1* philetus *Cm2 Nm2* phyletus *Am2*

19 torem, postea proditor factus (est) et apostata. Sed de his quidem ipsis non sumus ignari. Dominus enim praedixit: *Videte, ne quis vos seducat. Multi enim venient in nomine meo dicentes, quia ego sum, et tempus prope est, et multos errare facient: ne ergo eatis post eos.* Discens enim haec Paulus a salvatore dixit: *Quia novissimis temporibus apostatabunt quidam a fide sana attendentes ad spiritus erroris* 20 *daemonumque doctrinas, quae veritatem aversantur.* Domino siquidem et salvatore nostro Iesu Christo per semet ipsum pronuntiante et per apostolum designante de talibus consequenter nos per nos ipsos audientes impietatem eorum anathematizavimus eos, sicuti praediximus, ostendentes eos extraneos a fide ecclesiaque catholica.

21 Indicavimus autem et vobis, dilectissimi atque carissimi comministri, ne quos eorum, si forte temptaverint etiam ad vos venire, suscipiatis neque Eusebio vel cuilibet aliorum G 216 scribenti pro eis oboediatis. Decet enim nos tamquam Christianos, ut omnes contra Christum loquentes et sapientes quasi deo rebelles et animarum corruptores totis viribus aversemur et neque ave huiusmodi dicamus hominibus, ne forte etiam peccatis eorum communicare videamur, sicut beatus Iohannes ait. Salutate fratres, qui apud vos sunt. Salutant vos, qui nobiscum sunt.

THEODORITVS

22 Non solum autem hanc, sed etiam ad Alexandrum Constantinopoleos episcopum missam eius epistulam huic operi

---

I 13, 136—143 Theod. Lect. *ex* Theod. I 3, *p.* 8, 5—11 P.

114 *sqq. cf.* Marc. 13, 5 *sq. et* *Luc. 21, 8 117 *sqq.* *I Tim. 4, 1 *et* *Tit. 1, 14 131 *sqq. cf.* II Ioh. 10 *sq.*

A C N

112 *ante* proditor: est *s. s. Cm2* est (*cf.* ὃς . . . *γέγονεν* Theod. Lect. [Socr. 21, 1]) *om.* Ω *suppl. recc.* 118 adt- *A* 119 que *eras. C* 121 de talibus *om. C* 123 sicut *C* 131 have *Am1 Nm2* 136 hunc *Cm1* ad *om. A C, s. s. Am2, add. in fine l. Cm2* 137 opere *Cm1*

inserere non omittam, quae clare omnia eius ostendat, ne qui suspicetur haec me ficte conscribere; et post eam ipsius Arii et ceteras quoque epistulas, quibus utique narratio eget
M 906 historiae, quatenus de scripturae veritate testentur et aperte, quae sunt gesta, perdoceant. Scripsit enim Alexandrinus haec Constantinopoleos Alexandro.

1 **14.** Carissimo fratri et unanimi Alexandro Alexander in domino salutem.

2 Appetitus potentiae hominum pessimorum avaritiaeque propositum veritati, quae creditur esse praecipua, solet insidiari per varias scilicet occasiones resistentes ecclesiasticae pietati. Impulsi namque malivoli a diabolo in eis operante ad propositam sibi libidinem et ab omni reverentia
3 resilientes conculcant iudicii dei timorem. De quibus necessarium mihi fuit patienti reverentiae vestrae significare, ut ab huiusmodi caveatis, ne qui forte praesumat eorum in paroecias vestras accedere vel per se vel per alios — valent enim magi ad seducendum figmentis uti — vel litteris falsitate compositis, quae possint facere praestigium simplicem fidem puramque respicientibus.

4 Arius igitur et Achillas coniuratione nuper facta Collothi superbiam et multo deterius illo secuti sunt. Ille namque hos ipsos culpans pessimae voluntatis suae invenit occasionem; isti vero dignam illius negotiationem respicientes

---

I 14, 1—424 Theod. Lect. *ex* Theodor. I 4, *p.* 8, 12—25, 18 P.

A C N

138 *sq.* neque *Cm1* ne quis *Cm2* 139 eam] ea *Am2* 141 quatinus *Am2* 143 constantipoleos *N*

14. 1 FATRI *C* unianimi *C* unanimo *Am2* 4 propositus *A N* prepositus *Cm1, corr. Cm2* 6 inpulsi Ω 9 patienti — τῷ πάσχοντι Theodor. 8, 20 patientiae ac Ω (*cf.* II 22, 46 *sq.*) *corr. Beatus* 10 huiusmodi *N* neque *Cm1* ne quis *Cm2* praesumant *Nm2* 11 paroechias *Am2 Cm2 N* 12 magis *Am2* 18 iste *Cm1*

nequaquam subiacere iuri ecclesiae pertulerunt, sed speluncas sibimet latronum aedificantes incessabilia in eis conciliabula celebrant noctibus et diebus contra Christum agentes et contra nos pravisque libidinibus exercentur. Qui omnem piam et apostolicam accusantes gloriam Iudaico schemate Christo rebellantem instituerunt sibimet officinam, divinitatem et aequalitatem cum patre salvatoris nostri Iesu Christi negantes omnemque eius salutaris dispensationis et humilitatis propter nos habitae vocem decerpentes prolatione harum impietatis suae praedicationem exercere nituntur, quippe divinitatis eius rationem et ineffabilis gloriae, quam a principio habuit apud patrem, penitus evitantes.

6 Paganorum et Iudaeorum impiam confirmant de Christo sententiam et laudem propriam, ut assolet, aucupantes omnia quidem, quae contra nos possunt, derisiones afferre, negotiantur seditionesque nobis cottidie ac persecutiones instituunt tam iurgia proponentes per aditiones mulierum impudentium, quas seducunt, quam ipsi communi Christianitati derogantes, dum eorum iuvenculae omnes circueunt vicos. Insuper inerumpibilem Christi tunicam, quam milites

7 dividere noluerunt, isti scindere nunc praesumunt. Et nos quidem vitam ipsorum et nefanda conamina, eo quod latarent, tardius agnoscentes nunc generali decreto ab ecclesia adorante Christi divinitatem eos expulimus.

---

38 *sq. cf.* Ioh. 19, 23 *sq.*

A C N

19 *sq.* speluncas (e *s. s.*) *N* 22 libidini *Am1* 24 scemathe *N* rebellare Ω rebellantes *Beatus, corr. Jakob, cf.* χριστομάχον Theodor. 9,11 officinam (in *ex corr.*) *C* 26 omnesque Ω omnisque *Cm2 corr. Jakob* 28 *sq.* nitur *Nm1* 29 ineffabilitatis *Cm2* gloriae *om. C* 30 apud patrem] a patre *C* 32 acupantes *Nm1* 34 cotidie *Cm2* 35 *sq.* impudentiam (t *in ras. m2*) *Cm1* imp- *AN* 37 invenculae *Am1* circumeunt Ω, *sed cf.* I 14, 388 38 tonicam *Am1* 40 et *eras. A* 42 christi (i *alt. in ras.*) *A* divinitate *Am2*

8 Conati tamen sunt illi discursionibus uti et adversum nos machinari, qui apud unanimes comministros nostros figura pacis et unitatis dignitatem se exercere fingunt, quod autem verum est, abripere quosdam eorum ad pestem pro-
M 907 priam per boniloquia ficta festinant et litteras ab eis manifestas et indubitatas exigunt, ut relegentes eas seductis a se personis sine paenitentia eos in delictis suis faciant remanere tamquam unanimes habentes eadem secum decer-
9 nentes episcopos. Non enim, quae apud nos male docuerunt et egerunt, ea fatentur, propter quae etiam sunt expulsi; sed haec aut taciturnitati contradunt aut fictis eos ratiocinationibus et quibusdam obumbrationibus saepiunt. Verisimilibus vero et pomposis corruptibilem doctrinam suam velantes eloquiis attrahunt in deceptionem quemlibet incautum, non abstinentes etiam apud omnes nostrae pietati calumniari. Unde contingit quosdam eorum litteris suscribentes in ecclesiam suscipi maximo, sicuti reor, imminente periculo praesumentibus talia comministris, eo quod neque apostolica hoc regula patiatur; et effundunt super eos diabolicam efficaciam contra Christum.

10 Quapropter in nullo segnis, o carissimi, ad insinuandam vobis perfidiam eorum memet ipsum erexi. Dicunt enim, quia fuit aliquando, quando non fuit filius dei; et postea factus est, qui prius non fuerat, talis factus, quia et aliquando factus est, qualem et omnem hominem esse contingit. Cuncta enim, inquiunt, deus ex non existentibus fecit, omnium rationalium et inrationalium creaturis miscere volentes
11 et filium dei. Quibus verbis consequenter aiunt eum mutabilis esse naturae, virtutis malitiaeque capabilem, cum ex

---

A C N

44 qui *exp. et post* nostros *s. s. Cm2* 45 figuram *Am2 Cm2* 46 *sq.* proprium Ω propriam *Am2* 48 seductis *in mg. suppl. Am2* 49 dilectis *Am1* 53 eos] ea *Cm2* 56 attraunt *Cm1 N* 58 *sq.* susscrib- *N* 63 segnes Ω *corr. recc.* 64 metipsum *Cm1* 69 irrationalium *Cm1 N*

non existentibus esse dicatur, divinas quippe scripturas, quibus ostenditur eum semper esse, perimentes, quibusque palam designatur inconvertibilitas verbi et sapientia atque
12 divinitas, quae sunt Christus. Possumus ergo, inquiunt isti polluti, et nos filii fieri dei, sicut et ille. Scriptum est enim: *Filios genui et exaltavi.* Cumque inlatum fuerit eis, quod sequitur, id est: *Ipsi autem me spreverunt*, quod naturale non est salvatoris, cum naturae sit immutabilis, omni reverentia semet ipsos spoliantes aiunt: Nec aliquam habet proprietatem ad deum; sed, cum sit ipse natura mutabilis, scivit de illo deus praescientia et praecontemplatione, quia,
13 cum non esset spreturus, eligendus foret ex omnibus. Non enim, inquiunt, natura quasi praecipuum inter alios filios aliquid habet — nam nec naturaliter dei filius est nec aliquam habet ad deum proprietatem — quando etiam ipsum naturae mutabilis existentem, propter moderationem, diligentiam et virtutem non mutatum ad deterius elegit deus; cum et si Paulus vel Petrus ad hoc pervenissent, nihil po-
14 tuerat Iesus horum filiatione differre. Propter reprobatio-
G 217 nem igitur huius vesanae doctrinae etiam divinas litteras revolventes proposuimus illud, quod in psalmis de Christo dictum est: *Dilexisti iustitiam et odisti iniquitatem; propterea unxit te deus, deus tuus, oleo laetitiae prae consortibus tuis.*

15 Quia vero filius dei neque ex non existentibus factus est neque fuit aliquando, quando non fuit, sufficit nos erudire Iohannes evangelista scribens de eo: *Unigenitus filius,*

---

76. 77 *Esai. 1, 2 93 *sqq.* Ps. 44, 8 98 *sq.* Ioh. 1, 18

A C N

76 scriptum est enim *om. C* 77 genuit *Cm2* exaltavit *Cm2* illat- Ω inlat- *Cm2* 80 *inter* aiunt *et* Nec *desunt nonnulla verba apud* Theod. Lect. *et* Epiph., *quae apud* Theodor. 11, 18—11, 21 *leguntur* 81 naturae *Am1* 85 *sq.* haliquam *N* 89 et *s. s. N* 91 vesaniae *Am1 Cm1* 96 ex *s. s. Am2* 98 iohannis *Cm1* evangeliste *Cm1* evvangelista *N*

qui est in sinu patris. Providente quippe deo, ut ostenderet alterutrius indivisas res, nominavit patrem et filium existen-
M 908 16 tem in sinu patris. Sed quia inter haec, quae ex non existentibus facta sunt, verbum dei nequaquam connumeratur: *Omnia*, inquit, *per ipsum facta sunt.* Propriam namque eius substantiam designavit dicens: *In principio erat verbum, et verbum erat apud deum, et deus erat verbum. Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil, quod*
17 *factum est.* Si enim omnia per ipsum facta sunt, quomodo, qui creaturis, ut essent, donavit, ipse aliquando non fuit? Non enim ulla ratio est, ut, qui facit, eius naturae sit, cuius illa, quae fiunt. Si ipse quidem erat in principio, omnia vero
18 per eum facta sunt, ex non extantibus fecit. Et contrarium videtur his, quae ex non substantibus facta sunt, hoc, quod extat, et valde discretum. Inter patrem siquidem et filium nullum demonstratur esse spatium nec usque aliquam cogitationem hoc animae phantasia percipiente. Ex non extantibus autem creatus mundus novellam habet substantiae recentemque nativitatem a patre per filium huiusmodi
19 utique substantialitatem cunctis accipientibus. Altius igitur adhuc contemplatus verbi divinitatem et creaturarum universam intellegentiam transcendentem reverentissimus Iohannes genituram eius nec facturam dicere voluit nec per

---

103 Ioh. 1, 3 104 *sqq.* Ioh. 1, 1. 3

A C N

100 pater et filius *Cm1* 100 *sq.* exsistentem *C* 102 exsistentibus *C N* 109 illa *Ω* ulla *Am2* quid *Ω* qui *Am2 Cm2 Nm2* qui facit — *τὸ ποιοῦν* Theodor. 12, 19 *sq.*, *cf.* 122 factorem — *τὸ ποιοῦν* Theodor. 13, 7 110 quidam *Cm1* 111 *ante* ex: et ea *s. s. Cm2* et *del. Cm2* 112 substantibus *ex* extantibus *Cm1* 113 exst- *Ω* 114 demonstrantur *Ω corr. Am2 Cm2 Nm2* *post* usque: ad *suppl. Beatus, sed cf.* *ἄχρι τινὸς ἐννοίας* Theod. Lect. (Theodor. 12, 24), *sed cf.* I 14, 200 usque ad — *μέχρι πρὸς* Theodor. 16, 17 *et* Leumann-Hofmann Lat. Gramm.[5] *p.* 498 116 nobellam *Cm1* 117 novitatem *Am1* 119 *sq.* universarum *Nm1* 120 intellegentiam *Ω* transcendentem *N* 121 genitura *N* nec *pr. cf.* Theodor. 13, 6 *et* Löfstedt Vermischte Studien *p.* 1 *sqq.*

elementa syllabarum factorem ingenitum — unus enim ingenitus pater — sed quia excedit evangelistarum, puto, quia et angelorum perceptionem et transcendit universa unigeniti filii ineffabilis substantia. Non ergo reor, quia de pietate cogitantes de hac aliquid interrogare praesumant, propter quod dictum est: *Altiora te ne quaesieris et difficiliora te*
20 *noli examinare.* Nam sicut aliarum plurimarum ⟨rerum⟩ et huius notitia humanae perceptioni celata est, quale est apud Paulum: *Quae oculus non vidit nec auris audivit nec in cor hominis ascendit, quae praeparavit deus diligentibus se.* Sed etiam stellas, inquit deus ad Abraham, non potestis enumerare neque *harenam maris, et guttas pluviae quis enu-*
21 *merabit?* Quis ergo audeat exterius perscrutari subsistentiam dei verbi, nisi forte vesanus sit? De qua propheticus spiritus dicit: *Generationem autem eius quis enarrabit?* Nam et ipse salvator noster praestare volens omnibus in hoc mundo columnis huius notitiam ab eis exonerare festinavit, significans ultra naturam esse omnium rerum hanc animadversionem, soli vero patri tantum adiacere huius scientiae sacramentum: *Nullus*, inquit, *novit, quis est filius, nisi pater; et patrem nemo novit nisi filius.*

22 Non reor ignorare sapientes, quia vesanum est sapere ex non existentibus factum filium, cum utique habeat tem-

---

127 *sq.* *Eccli. 3, 22 130 *sq.* *I Cor. 2, 9 132 *sq.* *cf.* Gen. 15, 5 133 *sq.* Eccli. 1, 2 136 Esai. 53, 8 141 *sq.* *Matth. 11, 27

A C N

122 ingenitum] ingenitus *Cm1 N* 126 ac *Am1* 127 difficiliori *Nm1* 128 aliorum plurimorum *Cm2* ⟨rerum⟩ *coniec. R. Meister* 129 humana (a *alt. s.* e) *C* perceptione *Cm1* -nem *Cm2* 132 ad *fort. ex* ab *Am2* habraam *C* potes *Nm2* 133 harena Ω *corr. Am2 Cm2* 133 *sq.* enumeravit Ω *corr. Beatus* 134 audiat *Cm1* 136 spiritus] sermo *C* autem *om. A* 137 praestare alicui, *cf.* Löfstedt Zur Sprache Tertullians *p.* 104 *sqq.* (*εὐεργετεῖν τινα p.* 106) 138 colonis *Cm2* exhonerare *ex* exonorare *Cm2* 141 *sq.* quis—novit *in mg. suppl. Am2* 143 *post* reor: igitur *add. C* ignore *Cm1* 144 existantibus Ω existentibus *Cm2 Nm2*

porale principium, quod ostenditur ex non existentibus factum. Nam si temporibus inesse oporteret hoc, quod aiunt
23 'erat, quando non erat, aut spatio saeculi cuiuscumque' et si verum est, quia omnia per ipsum facta sunt, palam est, quia et omne saeculum et tempus et spatia et aliquando, inter quae repperitur, quod aiunt 'fuit, quando non fuit', per ipsum facta sunt. Et quomodo non est incredibile eum, qui
M 909 et tempora fecit et saecula et momenta, inter quae est illud 'fuit, quando non fuit', dicere aliquando non fuisse? Stultum enim est et omni peccato plenum eum, qui causa est alicuius, eundem posteriorem dicere illius geniturae, cuius
24 causa est. Praecedit enim secundum eos sapientiam dei, quae creavit universa, illud spatium, in quo dicunt nondum factum filium a patre, mentiente secundum eos et scriptura, quae dicit *primogenitum* eum esse *universae creaturae.*
25 Consona siquidem istis clamat et magniloquus Paulus dicens de eo: *Quem posuit heredem omnium, per quem et saecula fecit.* Sed etiam in ipso creata sunt omnia, quae in caelis et quae in terra, visibilia et invisibilia, sive principia sive potestates sive dominationes sive sedes; omnia per ipsum et in ipso creata sunt, et ipse est ante omnia.

26 Cum ergo impia esse monstretur argumentatio, qua dicunt ex non existentibus factum, necesse est patrem semper esse patrem. Est enim pater semper filio praesente, propter quem appellatur pater; semper sibi filio praesente semper est pater perfectus et sine defectione consistens, non

---

159 *Col. 1, 15 161 *sq.* Hebr. 1, 2

A C N

145 existantibus (exsi- *N*) Ω existentibus *Cm2* exsistaentibus *Am2* 148 est *pr. s. s. Cm2* facta sunt per ipsum *tr. C* 149 et *sec. om. C* et aliquando *exp. Cm2* 150 reperitur *AN* 153 non *pr. om.* Ω *s. s. Cm2* 156 sapientia Ω -tiam *recc., cf.* τῆς . . . σοφίας Theodor. 15, 3 *sq.* 160 magnilocus *A* 166 argumentio *Am1* 167 existantibus Ω existentibus *Am2 Cm2 Nm2*

temporaliter neque ex spatio neque ex non existentibus gene-
27 rans unigenitum filium. Quid autem amplius sit scelestum quam dicere non fuisse aliquando sapientiam dei, quae dicit: *Ego eram apud eum coaptans, ego eram, cui adgaudebat*, aut dicere virtutem dei aliquando non extitisse aut verbum eius aliquando accepisse principium aut alia, ex quibus filius agnoscitur et figuratur pater? Nam qui splendorem gloriae non dicit extare, una perimit et principale lumen, cuius splendor est. Si autem et imago dei non fuit semper, patet, quia nec cuius imago est. Sed etiam, cum non est figura subsistentiae dei, una perimitur et ille, qui in omnibus ab eo figuratur. Ex quo apparet filietas salvatoris nostri nullam habens communionem ad ceterorum filieta-
28 tem. Quemadmodum enim ineffabilis eius subsistentia incomparabili excellentia transcendere probatur universa, quibus ipse donavit, ut sint, ita et filietas eius naturalis existens paternae divinitatis ineffabili sublimitate differt ab eis, qui per eum in adoptione adoptati sunt filii. Is enim inconvertibilis existens natura perfectus est et in omnibus nihil egens; hi vero in utroque mutabilitati subditi egent
29 eius auxilio. In quo enim proficere potuerit sapientia dei, aut in quo eius veritas augeatur? Aut deus verbum quomodo potest meliorari, cum sit vita verumque lumen? Si autem hoc est, quanto magis vecors est dicere sapientiam aliquando aut dei virtutem fuisse infirmitatis capabilem aut

174 *sq.* *Prov. 8, 30

A C N

171 existantibus Ω existentibus *Am2 Cm2* 174 coabitans *Cm2* 175 non *s. s. Cm2* 176 accipisse *Cm1* 180 pater Ω *corr. Beatus* quia nec *exp. Cm2* cum *s. s. Nm2* 181 subsistentia *Cm2* substantiae *N* et] Sed *C* 184 quemammodum *Am1* ineffabilem *A* 185 trascendere *Nm1* 187 divinitates *Cm1* 188 His *A* 189 naturę perfectę *C* 191 quo] co *Cm1* poterit *CN* potuerit *A recepi Hanslik* 194 vecor *Am1* 195 infirmitate Ω -tatis *Beatus,* capabilis alicuius rei = *δεκτικός τινος, cf.* I 14, 71 = Theodor. 11, 10. II 12, 20 = Socr. 59, 1

irrationabilitatis verbum et per hoc rationem obscuratam aut vero lumini tenebras esse permixtas apostolo dicente: *Quae communio luci ad tenebras? aut quae concordia Christi ad Belial*, nec non et Salomone clamante: Inpossibile est vel usque ad opinionem invenire *vias serpentis super petram*, quae secundum Paulum Christus est? Porro creaturae eius, homines et angeli, benedictiones acceperunt virM 910 tutibus proficere contendentes mandatisque legitimis, quaG 218 **30** tenus non peccarent. Dominus vero noster naturaliter filius patris existens ab omnibus adoratur. Illi deponentes spiritum servitutis, ex bonis operibus et provectu spiritum filiationis accipientes, per naturalem filium iuti fiunt et ipsi adoptione filii.

31 Istius autem propriam et naturalem praecipuamque filiationem Paulus etiam manifestavit de deo dicens: *Qui proprio filio non pepercit, sed pro nobis*, id est qui natura non sumus filii, *tradidit eum.* Ad distinctionem namque non propriorum illum proprium filium esse dixit. In evangelio autem: *Hic est filius*, inquit, *meus dilectus, in quo bene conplacui.* In psalmis vero salvator ait: *Dominus dixit ad me: Filius meus es tu.* Germanitatem naturae declarans significat non esse eius naturales quoslibet alios filios prae**32** ter istum. Quid etiam quod ait: *Ex utero ante luciferum genui te?* Nonne clare naturalem demonstrat paternae generationis filiationem, quam non morum diligentia et exercitatione provectus, sed proprietate naturae sortitus est?

---

198 *sq.* *II Cor. 6, 14 *sq.* 200 *sq.* *Prov. 30, 19 201 *cf.* I Cor. 10, 4 205 *sqq. cf.* Rom. 8, 15 210 *sq.* *Rom. 8, 32 214 *sq.* Matth. 3, 17 215 *sq.* Ps. 2, 7 218 *sq.* Ps. 109, 3

A C N

196 irrationabilitate Ω -tatis *Beatus* 197 permittas *N* 203 mandatis qui *N* 203 *sq.* quatinus *A m2* 206 ex] et *s.* ex *C m2* provectus *A* 207 et *s. s. C m2* ipsa *C m1* 213 *sq.* evvang- *N* 214 *post* quo: mihi *add. N* 216 Germinantem *C m1* 219 naturale *C m1 N*

Unde et intransgressibilem habet filiationem unigenitus patris. Rationabilium vero filiationem non eis naturaliter existentem, sed oportunitate morum et dono dei etiam mutabilem ratio novit. *Videntes enim*, inquit, *filii dei filias hominum acceperunt sibi uxores ex ipsis*; et iterum: *Filios genui et exaltavi, ipsi vero me spreverunt* per Esaiam deum dixisse didicimus.

33 Multa dicturus, dilectissimi, transeo, onerosum esse putans pluribus verbis unanimes ammonere doctores. Vos ipsi enim estis divinitus eruditi non ignorantes, quia doctrina, quae nuper contra pietatem surrexit ecclesiasticam, Ebionis est et Artemonis et zelus Pauli Samosateni de Antiochia synodali omnium episcoporum ab ecclesia pulsi. Cui succedens Lucianus extrasynagogus mansit trium episcoporum
34 plurimo tempore. Quorum impietatis faecem sorbentes isti nunc nobis ex non existentibus illorum plantationes absconsas pullulare fecerunt Arius et Achillas et cum illis concilium malignantium et nescio quomodo in Syria tres ordinati episcopi, eo quod consenserint eis et ad peiora flam-
35 mati sint. De quibus sententia in vestra sit probatione reposita, qui salutaris passionis humilitatem et exinanitionem, voluntariam paupertatem et voces, quas propter nos salvator suscepit, memoria retinetis. Igitur ad ostensionem supernae et antiquae divinitatis eius haec congruunt, signi-

225 *sq.* Gen. 6, 2 226 *sq.* Esai. 1, 2

A C N

222 intrasgr- *Nm1* 225 enim *om. C* 227 vero *om.*, autem *s. s. Cm2* 228 dicimus *C* 229 honerosum *C* 230 uanimes *Nm1* 232 *sq.* hebionis *A C* hebiono *Nm1, sed cf.* IX 16, 21: ebionis 233 pauli samos (paulis amos *C*) etani *Ω corr. Cm2* antiochya *N* 234 sinodali *Ω* — *συνόδῳ* Theod. Lect. (Theodor. 18, 2) *cf.* subscribens in sinodalibus, Avell. 713, 20 Guenther *post* episc.: iudicio *s.s. Cm2* 235 extrasinagogus *A Cm1* -sinagogas *Cm2* 237 ex] et *Ω* ex *Am2 Cm2* existantibus *Ω* existentibus *Cm2* 239 siria *C* 240 *sq.* inflammati *Am2* 241 sunt *Nm1* 243 voluntariamque *Cm2* 245 sempiternae *s.* superne *Cm2* 245 *sq.* significati usque *Nm1*

ficativisque sermonibus naturalis eius gloria et imperium et apud patrem mansio clarius explicatur. Quale est illud: *Ego et pater unum sumus*, non patrem semet ipsum appellans neque substantialiter duas naturas, quae est una, declarans, sed quia paternam servandi plenitudinem filius habet perfecte, natura per omnia similitudinem patris gerens et inmutabilis imago eius existens atque principalis
36 causae expressa figuratio. Unde etiam tunc Philippo cupienti videre patrem dominus sine invidia se demonstrat. Nam cum diceret: *Ostende nobis patrem*, ait: *Qui vidit me,*
M 911 *vidit patrem*, tamquam per speculum sine macula et animatum per divinam eius imaginem contemplaretur patrem. Quem similiter in psalmis sanctissimi viri canunt dicentes: *In lumine tuo videbimus lumen.* Quapropter et qui honorat patrem, honorat et filium; et qui honorat filium, honorat patrem, et recte. Omnis namque vox impia, quae in filio dici praesumitur, ad patrem quoque refertur.

37 Sed mirum non est, quod scripturus sum, o carissimi, si falsas adversum me derogationes et contra piissimum nostrum populum delatas insinuo. Hi enim, qui contra deitatem filii dei castra constituunt, neque contra nos ingratas calumnias exercere formidant, quoniam nec priscorum quempiam dignantur sibimet comparare neque praeceptoribus se, quibus nos ab infantia eruditi sumus, aequare patiuntur neque comministrorum quemquam nunc ubicumque consistentium in mensura sapientiae reputant, quasi soli sapientes et nihil habentes atque novorum dogmatum inven-

248 Ioh. 10, 30 255 *sq.* *Ioh. 14, 8. 9 259 *sq.* Ps. 35, 10 260 *sq. cf.* Ioh. 5, 23

A C N

247 mansio *in fine l. Cm2* 250 servando *Am2* 251 naturam Ω, *corr. Jakob, cf.* ἐκ φύσεως Theodor. 18, 19 253 *sq.* cupiente *Am2* 255 *sq.* videt me videt *Cm2* vidit me videt *Am2* 256 *sq.* anima *Nm2* 260 honorat *tert.*] onorat *C* 261 *ante* patrem: et *s. s. Am2* omnes *Cm1* 264 fallas *Nm1* 265 dilatas *Am1* 271 *sq.* sapientem *Cm2* 272 nihil habentes *cf.* ἀκτήμονες Theod. Lect. (Theodor. 19, 15)

tores, et quibus solis revelata sunt, quae a nullo altero sub
38 sole intellecta noscuntur. O scelesta superbia, inmensa vesania, vanae gloriae furor ac sapientia Satanae in animas eorum nequissimas vehementer insiliens. Non deterruit eos antiquarum scripturarum deo amabilis explanatio, non comministrorum concors reverentia de Christo ferocitatem eorum mansuefecit; quorum scelesta opera nec daemones ferre patiuntur, quando vocem blasphemam contra filium dei promere non praesumunt.

39 Haec igitur iacula secundum praesentem virtutem dirigantur adversus eos, qui inerudita materia contra Christum exacuuntur ad bellum et adversus pietatem eius calumnias inferre contendunt. Aiunt enim nos aversantes fabulas, ex quibus inventum est dici ex non extantibus, impiam et non scriptam contra Christum blasphemiam praedicare, id est duo ingenita: ipsi potius duorum alterum necessario esse oportere dicentes ineruditi aut ex non extantibus filium esse sapiendum aut indubitanter dicere ingenita duo, ignorantes inperiti, quia multum est inter patrem ingenitum et ea, quae ab eo ex non extantibus sunt creata rationalia et inrationalia; quorum media existens natura unigenita, per quam universa ex non extantibus fecit pater dei verbi, ex ipso vero patre nativitatem habet, sicut et ipse dominus alicubi testatus est dicens: *Qui diligit patrem, diligit filium, qui ex eo natus est.*

40 De quibus nos ita credimus, sicut apostolicae placet ecclesiae, in unum ingenitum patrem nullum habentem

---

296 *sq.* *I Ioh. 5, 1

A C N

273 sint *Cm2* 274 nuscuntur *Cm1* 275 sapientiae *Am1* 276 deteruit *Am1* 277 amabilium Ω amabilis *Cm2, quam correcturam recepi Hanslik, cf.* φιλόθεος σαφήνεια Theodor. 19, 20 278 consors Ω, *corr. Jakob, cf.* σύμφωνος Theodor. 19, 21 279 sceleta *Am1* 280 blasphemiam *N* 285 adversantes *C* 289 ex *om. C* 289 *sq.* exstantibus *N* 290 sapientem *Cm1* 293 exstens *Am1* 299 nullam *C*

causam, ut esset, inconvertibilem et immutabilem, semper idem et similiter se habentem, nec provectum nec imminutionem recipientem, legis, prophetarum evangeliorumque datorem, patriarcharum, apostolorum dominum omniumque sanctorum; et in unum dominum Iesum Christum, filium dei unigenitum, natum non ex non extante, sed ⟨ex⟩ extante patre, non secundum corporum similitudines incisionibus aut divisionum effluxionibus, sicuti Sabellio et Valentino placet,
M 912 sed ineffabiliter et inenarrabiliter secundum eum, qui dixit, sicuti supra posuimus: *Generationem eius quis enarrabit?* subsistentia videlicet eius omni creatae naturae inperscrutabili existente, sicut et ipse pater inperscrutabilis est, eo quod non capiat rationalium natura scientiam, qua pater
41 genuit deum. Quod quidem non a me convenit discere viros spiritu veritatis impletos, erudiente quippe nos Christi voce, qua dicit: *Nullus novit, quis est pater, nisi filius; et nullus novit, quis est filius, nisi pater*, et asserente eum
G 219 inconvertibilem et immutabilem esse sicut patrem, nihil egentem, perfectum filium aequalemque patri soli ingenito.
42 Imago enim est integerrima et immutabilis patris; et omnino imaginem convenit esse plenam, per quam non desit aliquid ab aequalitate eius, cuius imago est, sicut ipse dominus docuit, dicens: *Pater meus maior me est.* Secundum quod semper etiam esse filium ex patre credimus; *splendor*
43 enim *est gloriae et figura* paternae *subsistentiae.* Sed nullus

---

309 *cf.* supra I 14, 136 (Esai. 53, 8) 315 *sq.* *Matth. 11, 27 322 Ioh. 14, 28 323 *sq.* *Hebr. 1, 3

A C N

301 idem Ω = item 302 evvang- *N* 303 apostolorumque *C* 305 non *pr. in fine l. Cm2* ⟨ex⟩ *suppl. B. Rehm* 308 et *om. C* 309 possumus *Am1* enarravit *N* 311 exstente *Am1* 313 a *del. Cm2* dicere Ω docere *Cm2* discere *corr. recc. et Beatus, cf.* μαθεῖν Theodor. 21, 4 314 inpletus *Am1* 317 esse] se Ω *corr. B. Rehm* 321 *post* sicut: et *add. C* 324 substantiae *N*

hoc semper ad suspicionem ingeniti sumat, sicuti putant, qui sensus animae caecatos habent. Nam neque 'erat' neque 'semper' neque 'ante saecula' idem est, quod ingenitum. Sed nec quilibet humanus intellectus ab hominibus nominatus indicare valet hoc, quod dicimus ingenitum, sicut et vos aestimare credo et de omnium vestrorum confido proposito, nullo modo quibuslibet nominibus ingenitum declarantium.
44 Videntur enim haec nomina veluti temporum esse productiva, digne tamen ipsius unigeniti divinitatem et veluti dicam antiquitatem nequaquam significare valentia, cum sancti videlicet viri secundum suam unusquisque virtutem sacramentum hoc aperire conati sint, veniam poscentes ab auditoribus per satisfactiones rationabiles dicendo de se:
45 'Protulimus, quod pertingere praevaluimus.' Si quid autem ultra hominem expectant quicumque viri et ad maius innituntur eloquium, illud, quod ait: *Ex parte cognoscimus* iam putantes esse destructum, palam est, quia multum spe sua deficiunt. Igitur 'erat' et 'semper' et 'ante saecula', quodcum-
46 que sit, non tamen est id, quod ingenitum. Ergo ingenito quidem patri propria dignitas est servanda, nullum dicentes causam ei fuisse, ut esset; filio vero congruus distribuatur honor. Sine principio enim a patre scimus eius esse nativitatem culturam ei, sicuti praediximus, tribuentes pie atque cum bona opinione super eo 'erat' et 'semper' et 'ante saecula' praedicantes, divinitatem quippe eius perscrutantes, sed imagini et perscrutationi patris perfectam aequalitatem per omnia devoventes, proprium vero solum dicentes

340 I Cor. 13, 9

A C N

325 sicut *Cm1* 328 omnibus *Am1* 329 et vos *om. C* 330 credimus *C* preposito *C* 332 velut *Cm1* 336 operire *Am1* sunt *N* 339 expectat *Cm2* *post* viri: sunt *s. s. Cm2* ad *s. s. Am2* 343 id = idem 344 nullam *Am2 Cm2* 345 ei] et *Cm1* ut] in *N* 346 sciamus *Ω* *ἀναμιθέντας* Theodor. 22, 9, *correxi Hanslik* 350 perscrutatione *Am2*

patris, quod ingenitus est, cum et ipse salvator dixerit: *Pater meus maior me est.*

47 In hac itaque pia de patre filioque sententia, sicut nos divinae scripturae docent, unum spiritum sanctum confitemur, qui replevit et veteris testamenti sanctos homines et novi sacratissimos praeceptores, [in] unam et solam catholi-
M 913 cam apostolicamque semper ecclesiam, quae et invincibilis est, licet omnis mundus adversus eam pugnet, et victrix totius adversae impietatis existit securos nos faciente patrefamilias eius, cum clamat: *Habete fiduciam, ego vici*
48 *mundum.* Hoc novimus actum post resurrectionem a mortuis, quorum primitiae factus est dominus noster Iesus Christus carne vera indutus et non putative ex dei genetrice Maria, qui in novissimis temporibus pro damnatione peccati ad humanum genus adveniens, crucifixus et mortuus est, sed non propterea divinitate sua minor factus. Resurrexit enim a mortuis, assumptus in caelos est, sedet ad dexteram maiestatis.

49 Haec igitur ex parte in hac epistula figuravi onerosum credens singula sub scripulositate conscribere, eo quod sciam sanctum studium vestrum talia non latere. Haec docemus, haec etiam praedicamus, haec sunt ecclesiae apostolicae dogmata, pro quibus etiam morimur et destruere ea volentes nullatenus formidamus. Qui licet verberibus nobis
50 extorqueant, nos tamen spem non aversamur nostram. Horum igitur adversarii, id est Arius et Achillas et qui cum

---

353 Ioh. 14, 28 361 *sq.* *Ioh. 16, 33 362 *sq. cf.* I Cor. 15, 12 *et* I Cor. 15, 20

A C N

353 minor *Cm1* 355 spiritum sanctum *C* sanctum spir. *tr. A N, sed cf.* πνεῦμα ἅγιον Theodor. 22, 18 356 testamento *Nm1 ante* unam: in Ω *seclusi Hanslik* 360 securus *Cm1* 364 potative *Am1* 365 dampnatione *A N* 367 divinitate sua *s. s. Cm2* 368 in celis *Cm2, cf.* ἀναληφθεὶς ἐν οὐρανοῖς Theodor. 23, 6 *sq.* 370 onesosum *N* 371 scrupulositate *Am2* 374 ea] eam *Cm2* 375 *sq.* nobis ext. *sc.* spem; nos *B. Rehm*

eis sunt veritatis inimici, ab ecclesia sunt procul expulsi, alieni facti a pia doctrina nostra, secundum beatum Paulum dicentem: *Quicumque vobis annuntiaverit, praeter quod accepistis, anathema sit, licet angelus de caelo* esse se fingat, sed etiam, *si quis aliis sermonibus domini nostri Iesu Christi et doctrina, quae secundum pietatem, inflatur nihil sciens*, et reliqua.

51 Hos igitur anathematos a fraternitate nullus vestrum suscipiat aut habere patiatur ea, quae ab eis vel dicuntur vel conscribuntur. Cuncta enim velut magi homines men-
52 tiuntur, quia veritatem loqui non possunt. Circueunt denique civitates nihil studentes aliud, quam ut amicitiarum schemate et nomine pacis per figmenta vel blandimenta litteras dent et accipiant, ut errare faciant per haec deceptas a se mulierculas.

53 Hos ergo, qui contra Christum tanta praesumunt quique Christianitati tam publice derogarunt quam inter iudicia persecutiones nobis, quantum in ipsis est, excitare non cessant et ineffabile sacramentum Christi nativitatis enervare moliuntur, aversamini, dilectissimi et unanimes, atque concertatores nobiscum contra eorum vesanam estote praesumptionem, ad similitudinem comministrorum nostrorum, qui indignati sunt et adversus eos mihi scripserunt et in tomo, quem etiam vobis direxi per filium meum archidiaconum, subscripserunt, tam totius Aegypti et Thebaidis quam Lybiae et Pentapolis, Syriae, Lyciae, Pamphyliae, Asiae, Cappadociae sacerdotes aliarumque provinciarum, ad quo-

---

380 *sq.* *Gal. 1, 9. 8 382 *sqq. cf.* I Tim. 6, 3 *sq.* 391 *sq. cf.* II Tim. 3, 6

A C N

380 dicentes *C* 381 angelum *ex* angelos *Cm2* esse *s. s. Cm2* 383 *post* pietatem: est *add. C* 385 anathematizatos *Cm2* 388 circumeunt *A Cm2 Nm2* 394 derogaverunt *N* quam] qui *Am2* qui iam *Cm2* 397 unianimes *Am1 C* 398 vęsaniam *Cm1* 400 *sq.* in tomo] intimo *N* 403 libyae *A* pamphilye *C* 404 capadociae *N*

54 rum instar etiam vos eum confido suscipere. Multis itaque mihi contra nocentes remediis existentibus etiam hoc inventum est utile medicamen, quia convertuntur seducti ab eis populi nunc nostris sacerdotibus oboedientes et ad paeni-
55 tentiam per eos accedere festinantes. Salutate ad invicem fraternitatem, quae apud vos est. Valere vos in domino opto, carissimi.

56 Sunt autem, qui anathemati sunt, ex presbyteris quidem Arius, ex diaconibus autem Achillas, Euzoius, Aithalis, Lucius, Sarmatius, Iulius, Menas, alter Arius et Helladius.

THEODORITVS

57 Consona his direxit et Philogonio Antiochenae praesuli civitatis et Eustathio, qui tunc Beroeam gubernabat ecclesiam, et aliis apostolicorum dogmatum defensoribus. Sed neque Arius quiescere passus est; scripsit enim et ipse con-
58 cordibus suis. Quia vero nihil falsi contra eum scripsit sacratissimus Alexander, ipse Arius litteris suis scriptis ad Nicomedensem Eusebium protestatus est. Quam epistulam inserere non omitto, ut communicatores impietatis eius ignorantibus possim facere manifestos.

G 220 1 **15.** Domino desiderabilissimo, homini dei, fideli, orthodoxo Eusebio Arius, qui persecutionem ab Alexandro papa patitur iniuste propter vincentem omnia veritatem, quam tu quoque defendis, in domino salutem.

2 Patre meo Ammonio veniente ad Nicomediam rationabile iudicavi te salutare per eum sciens dilectionem pariter

---

I 15, 1—48 Theod. Lect. *ex* Theodor. I 5, *p.* 25, 19—27, 18 P.

A C N

406 contra nocentes] contradicentes *Am2* extentibus *C* 408 nostri *Cm1* 412 anathematizati *Am2 Cm2* presbiteris *A C* 413 atthalis *N* 414 locius *Am1* 416 anthiochenę *N* 423 omitio *N*

15. 1 *sq.* ortodoxo *A* 5 armonio Ω *corr. Beatus*

et affectum, quem circa fratres propter deum habere dinosceris. Vehementer nos vastat atque persequitur et omnem benignum animum movet adversum nos episcopus, ita ut etiam de civitate nos expulisset velut homines sine deo, quoniam non concordamus ei publice dicenti 'semper deus semper filius, simul pater simul filius, coexistit ingenito deo filius, semper genitus est, ab ingenito genitus est, neque cogitatione neque atomo quodam praecedit deus, semper
3 filius ex ipso deo est'. Et quoniam Eusebius frater tuus Caesariensis et Theodotus et Paulinus et Athanasius et Gregorius et Aetius et omnes per orientem dicunt, quia praeexistit deus filio sine principio, anathema facti sunt praeter solum Philogonium et Helladicum et Macarium, homines hereticos ineruditos, quorum alii quidem dicunt filium eructuationem, alii vero propositionem, alii coingeni-
4 tum. Quas impietates nec audire possumus, licet innumeras mortes nobis minentur heretici. Nos autem, quoniam dicimus et sapimus et docuimus et docemus, quia filius non est ingenitus nec ingeniti pars ullo modo neque ex aliquo subiecto, sed quoniam voluntate et consilio substitit ante tempora et ante saecula plenus deus, unigenitus, convertibilis, et antequam generaretur aut crearetur aut praedestinaretur aut fundaretur, non erat (ingenitus enim non erat), persecutionem patimur, quia diximus: 'Principium habet filius, deus autem sine principio est'; et quia diximus: 'Ex non extantibus est.' Sic autem diximus, secundum quod nec pars dei est nec ex aliquo subiecto; propterea persecutionem pati-
5 mur. De cetero tu nosti. Valere te in domino opto, memo-

A C N

9 episcopos *C N* 10 expullisset *A m1* 11 conc.] cordamur *Cm1* 14 athomo *Cm2* 16 thedotus *N* 18 princio *A* 19 macharium *A* 25 aliqo *Cm1* 26 substetit *A m1 in mg.* alii subsitit *A m2* 28 predistinaretur *C N* 29 funderetur *N* non erat *pr. suppl. Cm2* 30 dicimus *A* 31 *sq.* exstantibus *C N* 32 pras *Cm1*

rem tribulationum nostrarum, conlucianista vere Eusebie, id est pie.

6 Eusebius itaque Caesariae erat episcopus, Theodotus Laodiciae, Tyri Paulinus, Athanasius Anazarbi et Gregorius Beryti, Aetius autem Lyddae. Lydda vero est, quae nunc Diospolis appellatur. Hos ergo Arius concordes se
M 915
7 habere gloriabatur. Hostes autem vocavit Philogonium, praesulem urbis Antiochenae, Helladicum Tripoleos et Macarium Hierosolymorum adversus eos sarciendo calumnias, quoniam aeternum et ante saecula filium et cum patre aequi honoris eiusdemque substantiae praedicabant.

8 Hanc igitur Eusebius dum suscepisset epistulam, et ipse venenum suae impietatis evomuit scripsitque hoc modo Paulino episcopo Tyri.

1 **16.** Domino meo Paulino Eusebius in domino salutem.

Neque domini mei Eusebii studium pro veritate verbi tacitum est, sed usque ad nos pervenit, neque tuum, domine, super hac causa silentium. Et, ut consequens erat, de domino quidem meo Eusebio laetati sumus, de te vero tristamur arbitrantes taciturnitatem tanti viri nostram esse de-
2 victionem. Quapropter rogo te scientem, quoniam indecens est virum sapientem alia sapere et tacere veritatem, ut spiritali ratione commotus ad conscribendum de huiusmodi rebus incipias, cum et tibi sit utile et audientibus te, maxime dum per consequentiam scripturae et vestigia sermonum eius et voluntatis scribere cuncta volueris.

I 16, 1—51 Theod. Lect. *ex* Theodor. I 6, *p.* 27, 19—29, 18 P.

A C N

35 tribulationem *Nm1* eusebi *Am2* conluc. — *cf.* Lucius I 14, 414 38 laodocię *C* 39 berity *Am1 C* perity *Am2* 42 *sq.* macharium *A C* 43 hierosolimorum *CN* archiendo *Cm1* 47 pietatis *N*

16. 6 *sq.* devotionem Ω *corr. Beatus, cf.* ἦτταν Theodor. 28, 2 7 indicens *Cm1* 9 rationem *Cm1*

3 Quoniam neque duos ingenitos audivimus aliquando neque unum in duos divisum neque corporale aliquid passum esse didicimus aut credidimus, domine meus, sed unum quidem ingenitum, unum vero ab eo vere et non ex eius substantia factum et, universaliter dicendum, nequaquam cum ingenita natura participantem aut existentem ex eius substantia, sed factum perfecte aliud natura atque virtute, quantum attinet ad integram similitudinem, affectum potestatemque factoris, factum scilicet inenarrabiliter; quod etiam cogitationi non solum humanae, sed etiam, quae ultra omnes homines est, inconprehensibile iudicamus et credimus.

4 Et haec quidem non rationibus nostris obstricti, sed ex scriptura sancta discentes dicimus creatum esse et fundatum et genitum substantia et inconvertibili et ineffabili natura, similitudine factoris, sicut ipse dominus ait: *Deus creavit me initio viarum suarum in opera sua et ante saeculum fundavit me, ante omnes colles genuit me.* Si autem ex eo, hoc est ab eo erat, quasi pars eius vel ex fluxu substantiae, nequaquam creatus aut fundatus esse diceretur; neque tu hoc ignoras, domine, vere, quia quod ex ingenito existit, creatum iam ab alio aut ab eo aut fundatum non erit. Ab initio ingenitum eum dicere ostensionem quandam praebet, quasi ex substantia paterna sit natus et habeat ex eo aequalitatem naturae. Scimus enim, quia non de eo solo genitum dicit scriptura, sed etiam de dissimilibus ei natura

6 per omnia. Nam et de hominibus ait: *Filios genui et exal-*

M 916 *tavi; ipsi vero me spreverunt*; et iterum: *Deum, qui genuit*

---

27 *sqq.* *Prov. 8, 22. 23. 25 38 *sq.* *Esai. 1, 2 39 *sq.* *Deut. 32, 18

A C N

14 corporele *Am1* 19 perfecte] perfecit *N* 20 *sq.* affectu Potestateque *Cm2* 22 cogitacione *Cm1* sulum *Cm1* 25 *sq.* fundatum esse et creatum *tr. C* 27 similitudine] ad similitudinem *Cm2 post* sicut: et *eras. A* Deus] Dñs *Am1* 28 sua *s. s. Cm2* 34 erat *Am1* 37 similibus *C*

te, dereliquisti; et in aliis quidam ait: *Qui peperit guttas roris*, non naturam ex natura narrans, sed uniuscuiusque creaturae ex eius voluntate nativitatem. Non enim ex eius substantia sunt, sed omnia voluntate eius facta, sicuti facta
7 sunt. Ille siquidem deus est; haec autem ad similitudinem eius verbo similia futura, secundum spontaneum motum facta. Et omnia quidem per eum a deo facta, cuncta tamen
8 ex deo. Quae percipiens et exponens secundum datam tibi divinitus gratiam scribere domino meo Alexandro festina.
G 221 9 Confido enim, quia, si scripseris illi, convertitur. Saluta omnes, qui in domino sunt. Valentem te et pro nobis orantem gratia dei custodiat, domine.

1 **17.** Talia et isti alterutris scribebant contra veritatem se armantes ad proelium.

SOCRATES

2 Et peius fiebat malum ad contentionis incendium per eos, qui haec scripta suscipiebant. Consentientes igitur Alexandro et in eius tomo subscribebant; alii vero contraria faciebant. Praecipue tamen movebatur ex adverso Nicomedensis Eusebius, quoniam in epistula sua graviter eius
3 memoriam fecerat Alexander. Poterat autem illo tempore nimis Eusebius, quia tunc imperator Nicomediam morabatur. Nam ibi ante paululum tempus Diocletianus et qui circa
4 eum regalia constituerant. Propterea ergo multi episcopo-

I 17, 1—2 (proelium) Theod. Lect. *ex* Theodor. I 6, *p.* 29, 19—20 P. I 17, 3—26 Socr. I 6, *p.* 22, 13—24, 3 H.

40 *sq.* *Hiob. 38, 28

A C N

41 unuscuisque *N* 42 voluntatem *N* 45 verba *Am2* 49 ille *Cm2* convertetur *Am2*

17. 2 prelium (lium *in fine l. m2*) *C* 6 thomo *Cm2* susscribebant *N* suscr- *A C* 9 facerat *Cm1* 10 nicomediam (nicho- *A*) Ω -diae *Am2*, *sed cf.* IX 10, 23 *sq.*

rum oboediebant Eusebio. Et ille frequenter scribebat Alexandro quidem, ut deserens quaestionem, quae movebat tumultum, susciperet Arium et sequaces eius, per civitates autem diversis episcopis, ne consentirent scriptis Alexandri.
5 Unde omnia erant valde turbata. Non enim solummodo ecclesiae praesules ratiocinationibus inter se certare videbantur, sed etiam populus divisus erat; alii namque istis, alii vero consentiebant illis. Et ad tantum causa venit incendium, ut in publico et in ipsis theatris Christianitati
6 derogaretur. Hi quidem in ipsa Alexandria positi tamquam iam victores de superioribus persecutionibus facti potius armabantur legationesque mittebant ad provinciales episcopos; hi vero in alteram divisi partem illorum simili seditioni communicabant.

1 **18.** Miscebantur igitur Arianis Melitiani, qui dudum fuerant ab ecclesia segregati. Qui vero sint isti, dicendum
2 est. Sub Petro Alexandrinae civitatis episcopo, qui suscepit Diocletiano imperante martyrium, Melitius quidam episcopus unius civitatis Aegyptiorum depositus est et propter alias multas causas et maxime, quia in persecutione fide
3 negata sacrificaverat. Ergo damnatus habuit multos sequa-
M 917 ces et heresiarches factus est eorum, qui hactenus ab eo in Aegypto Melitiani vocantur. Nullam iustitiae satisfactionem habens, cur remanserit ab ecclesia separatus, dicebat quidem iniustitiam se passum et obloquebatur saepius derogabatque Petro. Sed Petrus in persecutione percepta

---

I 18, 1—32 Socr. I 6, *p.* 24, 3—25, 19 H.

A C N

15 susceperet *A* 16 diversas (a *fort. m2*) autem civitates *C* 17 solomodo *Am1* 20 alii] alię *Am1* 22 Hii *Cm1 N* 25 hii *C*

18. 1 militiani *A* 4 diocliciano *C* meletius *N* 6 in persequutione *A* 7 dampnatus *AN* 8 hęresiarces *Cm2* actenus *AN* 9 militiani *Am1* 11 obl.] ob hoc loquebatur *C*

martyrii palma defunctus est. Iste vero rettulit detractiones in Achillam, qui post Petrum suscepit episcopatum, et rursus in Alexandrum, qui post Achillam noscitur ordina-
4 tus. Inter haec igitur supervenit quaestio Ariana, et Melitius una cum suis defendebat Arium conspiratione facta
5 cum eo adversus episcopum. Quibuscumque enim prava videbatur Arii secta, suscipiebant super Ario Alexandri sententiam, tamquam iustum contra consentaneos Arii eius videretur esse decretum. Scribebant autem et qui circa Eusebium Nicomediae et alii, quibus Arii opinio conplacebat, quatenus solveretur quidem praemissa damnatio et in ecclesiam damnati reducerentur, quasi nihil mali profiteren-
6 tur. Sic itaque diversis epistulis ad Alexandrinum episcopum destinatis fecerunt harum epistularum collectiones, Arius quidem earum, quae pro se erant, Alexander autem contrariarum. Et hinc occasio contentionis oborta est heresibus, quae nunc ubique circumvolant, hoc est Arianorum, Eunomianorum et quaecumque a Macedonio nomen habent. Singuli namque ipsis epistulis testibus usi sunt in defensionem heresis suae.

SOZOMENVS

7 Cum vero saepe supplicantes Alexandro qui circa Eusebium non inclinassent eum, tamquam iniuriam passi malignabantur et acriores ad roborandum Arii dogma sunt facti; conciliumque in Bithynia colligentes scripserunt epis-

---

I 18, 34—65 *sq.* (dissonarent) Theod. Lect. *ex* Soz. I 15. 16, *p.* 76, 6—78, 13 H.

A C N

13 retullit *Cm1* retulit *Cm2* 20 *sq.* videretur eius *tr. C* 22 arii *om. N* 23 quatinus *Am2* 24 dampnati *C* 27 Alexder *A* 28 contrarium *Cm1 Beatus* contra ar(r)ium *A N Cm2 Garetius, corr. Jakob, cf.* τῶν ἐναντίων Socr. 25, 15 obhorta *C* 30 machedonio *A* 33 *post* SOZOMENVS: XVIIII *add. A, ante* S. *CN, del. Garetius* (*cf. titulos*) 34 supplecantes *A* 35 iniuria *C* 37 conliumque *Am1* bythinia *A C*

copis universis, ut tamquam recte credentibus communicarent Arianis et agerent, ut Alexander quoque communicaret
8 eis. Dumque eorum studium defecisset Alexandro nequaquam consentiente, legatione fungitur Arius apud Paulinum Tyri episcopum et Eusebium Pamphili pontificem Caesariae Palaestinae et Patrophilum Scythopoleos petens una cum suis, ut iuberetur cum populo, qui cum eo erat, sollemnia sacramenta ecclesiae celebrare, tamquam ipse prius presbyterorum habuisset officium; esse dicens consuetudinem in Alexandria, sicut etiam nunc, ut uno existente super omnes episcopo presbyteri seorsum ecclesias obtinerent et
9 populus in eis collectas sollemniter celebraret. Tunc illi una cum aliis episcopis in Palaestina congregati tale decretum super petitione Arii protulerunt iubentes collectas eos exercere sicuti prius, esse tamen subditos Alexandro pontifici et deprecari semper, ut eius pace et communione fruerentur.

10 Cumque etiam in Aegypto multis conciliis celebratis heresis pullularet, ita ut usque ad regalia perveniret, non mediocriter Constantinus imperator affligebatur, eo quod religione nuper inchoante crescere multos a Christianitate
11 dogmatum discordia revocaret. Et propterea culpabat et Arium et Alexandrum eisque scribens arguebat, quia, cum
M 918 latere potuisset haec quaestio, eam deduxissent ad medium et vehementi studio contentionis movissent, quae nec quaerenda erant nec ab initio cogitanda aut cogitata potius taciturnitati iure tradenda, cum utique ab alterutris non seiungi potuissent, licet ex aliqua parte dogmatis dissona-

---

A C N

43 patrophylum *A* 44 *sq.* sollempnia *A* 46 presbiterorum *A C* habuisset (set *in fine l. m2*) *C* 48 episcopos *Cm2 N* presbiteri *A C* optin- Ω obtin- *recc.* 49 sollemniter] similiter *C* 50 in palesta *Nm1* 51 petione *Cm1* petitionem *Cm2* protullerunt *Cm1* 58 relegione *A* incohante *C* cristianitate *C* 59 proterea *Cm1* 60 aguebat *Cm1* 61 deduxisset Ω *corr. Am2 Cm2* 62 contentiones *Am2*

12 rent. Alexandro siquidem et Ario aliquando culpans, aliquando suadens talia scripsit. Quarum litterarum partem hic poni non est incongruum. Tota enim epistula in libris Eusebii posita est in Vita Constantini.

SOCRATES

G 222 1 **19.** Victor Constantinus Maximus Pius Alexandro et Ario.

Didici tunc natam praesentis quaestionis originem, quando tu, o Alexander, a presbyteris requirebas, quid unusquis[que]eorum de quodam loco in lege conscripto, magis autem pro vanae cuiusdam quaestionis parte sentiret, tuque, o Arie, quod neque principio cogitari debuerat aut cogitatum taciturnitati tradi potius conpetebat, illud inprovide protinus obiecisti, unde discordia inter vos emergente mysteria contemnuntur, sanctus vero populus in utraque
2 divisus communis corporis congruentia separatur. Ergo uterque vestrum ex aequo voluntatem praebens, in quo vos confamulus vester iuste monet, oboediat. Hoc itaque neque requirere dignum est neque de talibus respondere quaerentibus.
3 Huiusmodi enim quaestiones, quae non cuiusdam legis necessitate proponuntur, inutilis vacationis tempus exquirunt; et licet causa cuiuspiam naturalis exercitii fiant, tamen debemus eas intra sensum claudere et non prompte in publica conciliabula deportare nec omnium auribus in-

---

I 18, 66—67 (scripsit) Theod. Lect. *ex* Soz. I 16, *p.* 79, 4—6 H. I 18, 67–69 Socr. I 7, *p.* 26, 12—15 H.

I 19, 1—103 Socr. I 7, *p.* 27—34, 20 H.

A C N

19. 1 XVIIII] XX Ω (*cf.* I 18, 33 *app. crit.*) maxime *N* pius *s. s. Cm2* 2 Didici tunc] didicit uno *Cm1* tunc] hinc *opinatus est B. Rehm* 3 quid] quis Ω *corr. Am2 Cm2* 4 unusquis *A N* 5 profane *Cm2* 5 *sq.* tuque] tu quoque *C* 6 arri *Am2 Cm2* arriane *N* cogitare *Am1* 7 potius tac. tradi *tr. C* 9 misteria *A* 15 leges *Cm1* inutiles *Am1* vocationis *Am1 Nm1* 17 promte *A C*

consulte committere. Quantus enim est unusquis hominum, ut possit ita magnarum rerum et valde difficilium virtutem aut ad perfectum inspicere aut interpretari digne? Ac si quis hoc facere, difficile tamen, possit, quantae parti populi suadebit? Aut quis tantarum quaestionum subtilitates
4 extra lapsus sui periculum sustinebit? Ergo fugienda sunt in talibus multiloquia, ne forte, dum infirmitate nostrae naturae minime, quod proponitur, explicatur, mente discentium auditorum pro tardiore intellectu ad perfectam quaestionis perceptionem pervenire non valente, ad necessita-
5 tem blasphemiae aut schismatis populus adducatur. Quapropter et interrogationes incautae et responsiones improvidae aequam alterutris veniam tribuant ex utroque. Non enim pro summo legis mandato apud vos occasio certaminis inflammata est neque nova quaedam pro dei religione heresis introducta, sed unam eandemque rationem habe-
6 tis sicut etiam unum communionis signum. Vobis enim inter alterutros pro parvulis et valde modicis contendentibus causis tantum dei populum, quem vestris orationibus et prudentia convenit gubernari, discordare nec decet nec
7 omnino fas esse credibile est. Ut autem parvo quodam exemplo sapientiam vestram commoneam, nostis etiam
1919 ipsos philosophos, quia in uno quidem dogmate cuncti consentiunt; cum vero in quadam sententiae parte discordant, licet disciplinae virtute separentur, tamen ad invicem corporis unitate conspirant. Cum haec ita sint, quanto potius iustum est vos, magni dei ministros, in voluntate religionis
8 alterutris esse concordes. Consideremus itaque ratione

A C N

19 est *om. C* 22 populus *C* 24 fugenda *Cm1* 25 infirmitati *Am2 Cm2* 26 naturae *s. s. Nm2* 32 summa *Cm1* occansiòne Ω occasio *corr. Am2 Cm2* 33 inflammati *Am2* est *eras. Am2* pro dei *s. s. Cm2* relegione *A* 34 eademque *Am1* 35 communiones *Cm1* 36 valde *s. s. Cm2* 37 vetris *Nm1* 38 gubernare *C* 40 exemplo *om. C* 41 ipsos *om. C* philophos *Cm1* 42 sentiae *Nm1* 46 corcordes *Cm1*

maiori et ampliori intellegentia cogitemus, si recte se habeat propter parva et vana sermonum certamina fratres fratribus resultare et honorem concilii per vos impia contentione discerpi, dum ad invicem pro sic parvis et nequaquam necessariis litigatis. Vulgaria sunt haec et infantum magis fatuitatibus commodanda quam sacrorum virorum et prudentium intellegentiae consona. Recedamus ergo vo-
9 lentes a temptationibus diabolicis. Magnus noster deus salvator universorum commune omnibus lumen effulsit; cuius providentia hoc meum, ministri dei, studium ad perfectionem venire permittite, ut vos illius populum mea allocutione et ministerio et monitionis instantia ad synoda-
10 lem possim revocare communionem. Quia, sicuti dixi, una quaedam in vobis est fides et unus secundum vos hereseos intellectus legisque praeceptum suis partibus in unius voluntatis propositum tendit, hoc ergo, quod vobis inter alia contentionem excitavit, quoniam non attinet ad totius legis virtutem, separationem quandam et seditionem inter vos
11 non debet efficere. Dico autem haec non tamquam cogens vos omnibus modis huic satis optimae, et qualiscumque sit, consentire quaestioni. Potest enim et honor concilii a vobis integer custodiri et una atque eadem omnibus communio conservari, licet aliqua in vobis particulariter ad invicem pro parvo quodam contentio generetur, quoniam non omnes in omnibus idem volumus neque una in nobis natura ver-
12 satur aut voluntas una cognoscitur. De divina siquidem providentia una quaedam in vobis sit fides, una prudentia, unus in deo consensus; quae vero pro his frivolis quaestionibus inter alterutros disputata sunt, licet non in unam sententiam colligantur, manere tamen intra sensum debent,

---

A C N

48 parve *Cm1* vana et parva *tr. Nm1* 50 discerpere Ω *corr. Jakob, cf.* χωρίζεσθαι Socr. 31, 6 51 ligatis *Am1 Cm1* 53 recedam *N* 54 temtacionibus *C* 58 adloquutione *A* 59 possem *Cm1* 60 hereos *Nm1* 66 satis] gratis *Nm2* 74 fribolis Ω *corr. Am2*

13 mentis ineffabilitate servata. Communis autem caritatis praecipuum sacramentum et veritatis fides et honor circa deum atque religionem legis apud vos inconcusse permaneat. Revertimini ergo ad alterutras amicitias atque gratiam, reddite universo populo vestros amplexus vosque ipsos, velut proprias animas expiantes alterutros rursus agnoscite. Suaviores enim crebro sunt amicitiae post ini-
14 micitiarum causas ad concordiam restitutae. Reddite ergo
M 920 mihi tranquillos dies noctesque securas, ut quaedam iucunditas puri luminis et vitae iam quietae apud me laetitia conservetur; si non, fuerit necessitas ingemendi et semper lacrimis ingravari et neque saeculum libenter ferre vivendi.
15 Dei namque populos, id est confamulos meos, sic iniuste et noxia vestri contentione divisos congregari iam tempus est. Ut autem huiusmodi tristitiae meae magnitudinem sentia-
16 tis, audite. Dudum veniens ad Nicomedensium civitatem repente ad orientem pergere festinabam. Cumque ad vos tenderem et plurima iam parte vobiscum essem, huius rei nuntio sum retentus, ne oculis videre compellerer, quae inpossibile iudicabam ad sensum posse aurium pervenire.
17 Quapropter aperite iam mihi per vestram concordiam orientis vias, quas contentione clausistis alterutra, velociterque mihi concedite vosque ipsos et alios universos populos videre laetos et pro communi omnium concordia ac libertate debitam gratiarum actionem favorabilibus eloquiis deo persolvere.

---

83 *sq. cf.* Ter. Andr. 555

A C N

80 altreutras *Nm1* 81 universos populos *Cm1* amplexos *Am1* 82 velut *in mg. suppl. Am2* 83 *sq.* inimiciarum *Am1* 84 ergo *ex* er̄ *Cm2* 85 *sq.* iocunditas *Am2C* 88 saeculum vivendi = *τὸν τοῦ ζῆν αἰῶνα* Socr. 34, 3 89 populus *Am1* 90 vraē (vestra est) *A* 91 magnitudine Ω *corr. Am2Cm2* 92 nicomediensium *Cm2* 93 oriente *Am1N* pergere] tendere *C* 95 ne] nec *Cm1* conpell- Ω, *sed cf.* I 11, 135 96 arium *Am1* 97 aperita *N* mihi iam *tr. C.* 100 ac] a *Cm1*

SOZOMENVS

G 223 1 **20.** Alexandro siquidem et Ario nunc culpando, nunc ammonendo haec scripsisse dinoscitur. Graviter autem ferebat audiens aliquos contra omnium statutum agere paschae festivitatem. Tunc etenim in urbibus orientis discordantes quidam ob hoc alterutra quidem societate divisi non erant, Iudaice tamen festivitatem dominicam celebrabant et, ut assolet, splendorem collectae tali discretione
2 foedabant. Propter utraque igitur quietam esse ecclesiam festinabat princeps seque putans hoc malum posse praeoccupare, antequam ad plurimos perveniret, misit virum circa se fide et vita simul insignem et confessionibus priorum temporum pro dogmate conprobatum, qui compacaret Aegyptios propter dogma tumultuantes et orientales propter pascha discordes. Fuit autem Osius, Cordubae civi-
3 tatis episcopus. Cumque praeter spem causa procederet et heresis potius quam pax sperata valuisset, nihil impetrans
4 remeavit, qui fuerat pro pace directus ecclesiarum. Tunc illud famosissimum in Nicaea concilium fervor principis excitavit publicis asinis atque mulis et curracibus equis episcopos, et qui cum eis erant, ad synodum venire praecipiens.

I 20, 1—17 (ecclesiarum) Theod. Lect. *ex* Soz. I 16. 17, *p.* 79, 4—80, 7 H. I 20, 17—21 Theodor. I 7, *p.* 30, 14—17 P.

A C N

20. 1 XXI Ω (*cf.* I 18, 33 *app. crit.*) 2 amonendo *A* 5 quidam] quidem *N* hoc *in ras. Cm2* terutra *Cm1* 7 collecta et alii *Cm1N* 9 posse *s. s. Cm2* 14 usius *Am1* 20 sinodum *N* *post* praecipiens: HISTORIAE ECCLESIASTICAE SOZOMENI LIBER I EXPLICIT (EXPLICIT LIBER PRIMVS *tr. A*) Ω *delevi Hanslik*

G 224

TITVLI LIBRI SECVNDI

1. De praesulibus ecclesiarum, qui interfuerunt Nicaeno concilio.
2. De libellis oblatis imperatori et ab eo iussis incendi et de disputatione dogmatis Ariani.
3. De laico simplici confessore virum dialecticum superante et de sene simplici philosopho Christianum dogma pandente.
4. Quomodo in conflictu Alexander Constantinopoleos fecit philosophum obmutescere paganorum.
5. De prima sessione episcoporum in Nicae⟨no⟩ palatio et de abdicatione Arii.
6. Relatio Eustathii Antiocheni de Nicaeno concilio.
7. Relatio Athanasii ad Afros.
8. De Sabino Macedonianorum episcopo.
9. De fide Nicaeni concilii.
10. Quia Eusebius et Theognius dato paenitentiae libello recepti sunt.
11. Epistula Eusebii Pamphili de fide Nicaeni concilii ad Palaestinos.
12. Epistula Nicaeni concilii ad Alexandriam et Aegyptum destinata.
13. Quia Novatianorum episcopum Acesium evocavit ad concilium Constantinus.
14. Quia canones ecclesiastici Nicaea conscripti sunt et de vicennalibus Constantini.
15. Epistula Constantini de Ario et scriptis eius.
16. Eiusdem ad Eusebium Palaestinae de confectione sacrorum librorum et de repurgio sepulchri dominici.
17. Libellus paenitentiae ab Eusebio et Theognio datus.

A C N

ante titulos: INCIPIT EIVSDEM HISTORIAE LIBER SECVNDVS (LIBRI SECVNDI *Am1*) Ω *delevi Hanslik* 1 *ante* TITVLI: INCIPIVNT Ω; *post* SECVNDI: PERCONTVLI *add. AN* 2 *ante* Nicaeno: *ras. duar. litt. A* 5 simplice *C* dealecticum *Cm1* superantem Ω *corr. recc.* 6 phylosopho *C* 7 quomo *C* constantinopoleleos *Cm1* 9 nicae Ω *corr. recc.* 11 eustatii Ω 12 athanasi (na *s. s. Am2*) Ω *corr. recc.* 13 salbino Ω *corr. recc.* machedonianorum *CN* 15 theogenius Ω theognius *recc.* 16 sunt *om.* Ω, *suppl. recc.* 21 *sq.* bicennalibus *Am2 CN* 25 sepulcri *ex* sepulchra *Am2* 26 eusepio *C* theogenio Ω theognio *recc.* datis *Am1*

18. De dedicatione et ornamentis civitatis et de cultu Hierosolymorum et ligno crucis atque clavis, quibus transfixus est dominus.
19. De loco, ubi Vesta olim colebatur et nunc archangeli basilica est, et de miraculis, quae ibi pro Christi nomine celebrantur.
20. De templorum destructione.
21. De conversione gentis Migadorum.
22. Quia Eusebius Nicomedensis Constantinopoleos invasit episcopatum et de litteris Constantini adversus eum.
23. Quia rursus Eusebius apud Constantinum impetrata venia pro Arianis agebat.
24. Qua fraude Eustathius Antiochenus sit episcopatu depositus et exilio deportatus et qui post eum fuerint ordinati.
25. De divisione Antiocheni populi propter Eustathium.

⟨LIBER SECVNDVS⟩

1 **1.** Nomina episcoporum Nicaeni concilii.

SOZOMENVS

Communicabant igitur Nicaeno concilio ex apostolicis quidem sedibus Macarius Hierosolymitanus, Eustathius iam praesidens Antiochenae apud Orontem ecclesiae et Alexander Alexandriae, quae est apud stagnum Mariam. Iulius autem Romanus episcopus propter senectutem defuit erantque pro eo praesentes Vitus et Vincentius presby-
M 921 teri eiusdem ecclesiae. Super hos autem et alii plurimi

---

II 1, 4—15 Theod. Lect. *ex* Soz. I 17, *p.* 80, 10—81, 5 H.

A C N

27 *sq.* hierosolimorum *C N* 28 ligna *N* 29 festa *C* colebatis *A m1* arcangeli *C* 33 XXII—eum (34) *suppl. N m2* constantinopoleus *C* 34 de *s. s. A m2* 35 XXII *N m1* rursus *s. s. N m2* 36 agebant *suppl. N m2* 37 XXII *N m1* 39 divisione] visione *A m1* 39 *titulis finitis:* EXPLICIVNT BREVES *add. A N delevi Hanslik*

1. 1 INCIPIT LIBER II FELICITER (FEL. *om. C*) Ω; *fort.* LIBER SECVNDVS *scribendum* 2 concili *C m1* Nomina — concilii *suppl. A m2* 5 macharius *A* hierosolimitanus (li *s. s. m2*) *C ante* Eustathius: et *add. C m2* eustatius Ω 7 alexandria *N* 8 episcopus romanus *tr. N* 9 Erant qui *C m1* 9 *sq.* praesbiteri *A* praesbyri *N*

boni et optimi ex diversis gentibus convenerunt: alii quidem ad intellegendum et dicendum nimis idonei scientiaque sacrorum librorum et alia eruditione disciplinati vitaeque virtute praeclari, alii vero in utroque probatissimi viri, quorum utile iudico etiam nomina memorare

THEODORITVS

tamquam stigmata domini Iesu in corpore circumferen-
2 tium secundum sacrum apostolum. Erat enim Iacobus Antiochiae Mygdoniae, quam Syri et Assyrii Nisibin appellant, qui mortuos resuscitavit, vivos curavit et alia innumera probatur operatus esse miracula. Sed haec superfluum arbitror huic operi rursus inserere, quae in deo amabili historia latius enarravi. Paulus Neocaesariae, quod est castrum positum iuxta ripas Eufratae; is enim Licinnii rabie demolitus est. Ambas enim manus ligatas habuerat ignitoque ferro combustas, quo fuerant nervi ar-
3 ticulorum eius a sua mobilitate siccati atque mortificati. Alii vero dextros oculos effossos habuerunt, alii dextras suras abscisas. Unus horum erat Pafnutius Aegyptius. Et absolute videbatur ibi populus athletarum Christi et martyrum in uno loco congregatorum. De quibus et Eusebius Pamphili tertio libro in Constantini Vita haec ita dicit.

SOCRATES EX EVSEBIO

4 Cunctarum igitur ecclesiarum, quae totam Europam Lybiamque et Asiam replebant, simul erant ministrorum dei congesta cacumina; unaque orationis domus tamquam

---

II 1, 17—31 (congregatorum) Theod. Lect. *ex* Theodor. I 7, *p.* 31, 1—14 P. II 1, 31 (De)—77 Socr. I 8, *p.* 36, 5—39, 9 H.

Gal. 6, 17

A C N

14 praeclara *Nm1* 19 migdonię *AC* assirii *N* 21 esse] est *Am1* 24 eufraten *Am2* his *A* 25 licinii *Am2* 26 ignotoque *Am1* 28 effusos *Ω corr. Am2 Cm2 Nm2* 31 esebius *Nm1* 36 unaque (una *suppl. m2*) *C*

a deo dilatata intrinsecus ferebat omnes in idem: Syros simul et Cilicas Phoenicasque et Arabas atque Palaestinos, inter hos et Aegyptios, Thebaeos, Lybias, nec non et qui ex Mesopotamia oriuntur, sed etiam Persa ad concilium venit episcopus. Verum nec Scytha defuit ex eorum choro, Pontusque et Asia, Phrygia et Pamphylia viros probatissimos praebuerunt. Aderant Thraces et Macedones, Achivi et Epirotae et horum quoque interius habitantes. Ipse autem Hispanorum valde famosus Osius unus erat et simul plurimis assidebat. De regia vero civitate praesul Alexander propter senectutem defuit; presbyteri vero praesentes locum eius implebant.

6 Talem itaque solus a saeculo unus imperator Constantinus Christo coronam vinculo pacis exornans suo salvatori de victoria inimicorum et hostium deo decibilem dedicavit gratiarum actionis imaginem secundum nos apostolica
7 plausione constituens. Tunc igitur ille sermo completus est: Collectos *ex omnibus gentibus, quae sub caelo sunt, viros religiosos*, inter quos erant *Parthi et Medi et Helamitae, et qui inhabitant Mesopotamiam, Iudaeam et Cappadociam, Pontum et Asiam, Phrygiamque et Pamphyliam,*
G 225 *Aegyptum et partes Lybiae secus Cyrenen et advenae Ro-*
8 *mani, Iudaei et proselyti, Cretes et Arabes.* Verumtamen illis hoc deerat, quod non sicut isti omnes ex dei ministris undique consistebant. In praesenti siquidem choro multi-

---

50 *sqq.* *Act. 2, 5, 9—11

A C N

37 dilata Ω *corr. Am2 Cm2* 38 arabos Ω arabas *corr. Am2* 39 thibaeos Ω *corr. Am2 Cm2* libias *CN* 41 scitha *A* 42 phrigia *C* pamphilia Ω 43 traces Ω chivi Ω *corr. Am2 Cm2* 45 osios *A* 47 presbiteri *AC* 51 decivilem Ω *corr. Am2 Cm2* 53 conplet- Ω 54 collectos *ex* conpletus *Am2* 55 virus *Cm1* relegiosos *Am1* parti *A* 57 phrigiamque *N* frigiamque *A* pamphiliam *ANm1* phamphiliam *Nm2* phamphyliam *C* 58 cyrinen *A* cirenen *N* 59 proseliti *N* prosyliti *A* 61 undeque *Cm1* utique *Garetius* presente *Cm1* 61 *sq.* multotudo *Am1*

tudo erat episcoporum numerum trecentorum excedens se-
M 922 quentibus eos presbyteris ac diaconibus et acolitis, quorum
9 numerus non poterat conprehendi. Ministrorum vero dei
alii sapientiae sermone fulgebant, alii continentia vitae et
patientia coruscabant, alii vero medio modo horum virtu-
tibus ornabantur. Erant igitur inter eos alii temporis ho-
norati longinquitate, alii iuventute et animi robore praemi-
cantes, qui nuper venerant ad huius ministerii cursum.
Quibus videlicet omnibus imperator diebus cottidianis ci-
baria largissime ordinarat expendi.

10 Haec itaque de his, qui ibi collecti sunt, Pamphili re-
citavit Eusebius. Cumque celebrasset imperator victricem
contra Licinnium festivitatem, et ipse occurrit ad Nicaeam.
Clarebant autem inter episcopos Pafnutius ex superiori
Thebaida et Spiridio Cyprius. Cuius autem rei causa horum
memini, postea sum dicturus.

SOZOMENVS

1 **2.** Aderant itaque cum episcopis viri disputationis ex-
perti verbis studentes prodesse concilio. Ut autem assolet
fieri, plurimi sacerdotum tamquam pro causis propriis de-
certare collecti tempus se invenisse putaverunt, quo corri-
geretur, quod contristabat eos; et de quibus alium unusquis
forte culpabat, libellum offerens principi, quae in eo fuerant
2 commissa, narrabat. Cumque hoc cottidie facile proveniret,
praecepit imperator certo die singulos, de quibus alium cul-
parent, facere manifestum. Cumque dies constituta venis-

II 2, 1—43 Theod. Lect. *ex* Soz. I 17. 18, *p.* 81, 7—84, 10 H.

A C N

63 presbiteris *N* acholitis *CN* 65 continentiae *A* 66 patientiae (sapientiae *Nm1*) Ω *corr. Beatus* corruscabant *Cm1* modo *s. s. Nm2* 70 cotidianis *ACm2* 70 *sq.* cybaria *A* 72 phamphili *CN* 73 *sqq.* Cumque—dicturus (77) *suppl. Am2* 74 licinium *Am3* 75 Clarebat *C* 76 spirido Ω spiridio *Am3 recc.*

2. 6 eo] eum *Cm2* 7 cotidie Ω 8 praecipit *fort. Am1* 8 *sq.* culparem *N*

set, libellos oblatos suscipiens: 'Hae quidem accusationes', inquit, 'tempus habebunt proprium, id est diem magni iudicii, iudicem vero illum, qui tunc futurus est omnibus iudicare. Mihi ergo homini constituto de huiusmodi rebus non licet habere auditorium sacerdotum scilicet accusantium et simul accusatorum, quos minime convenit tales debere monstrari, qui iudicentur ab aliis. Age nunc imitantes divinam clementiam in alterutrorum veniam accusationes aboleamus alterutras et de his, quae ad fidem pertinent, agere stu-
3 deamus, cuius hic gratia venimus.' Haec siquidem imperator dicens uniuscuiusque scripturam vacare et libellos iussit ardere diemque definivit, qua solvi, quae erant dubia, conveniret.

4 Ante constitutum vero convenientes apud semet ipsos episcopi evocaverunt Arium et propositis in commune suis opinionibus disputabant. Cumque, ut assolet, ad diversas quaestiones causa traheretur, alii quidem suadebant nihil innovandum circa antiquam fidei traditionem, et maxime, quando morum simplicitas sine perscrutatione tradebatur accedentibus ad fidei sacramentum; alii vero respondebant non oportere sine examinatione sequi sententias antiquo-
5 rum. Plurimi vero tunc convenientium episcoporum et sequentium eos clericorum scientes disputare huiusmodi elocutionum arte exercitati claruerunt et imperatori atque his, qui circa eum erant, noti sunt facti. Ex illo enim et Athana-
M 923 nasius tunc diaconus existens, dum cum Alexandro esset
6 episcopo, huius studii pars esse maxima videbatur. Nec non et quidam Graecorum philosophorum oportune harum disputationum quaestione participati sunt: alii quidem, quale esset hoc dogma, studentes agnoscere; alii vero nuper

A C N

15 thales *C* 15 *sq.* monstrare *Cm1* 17 veniam Ω, venia *Jakob, cuius coniecturam non probavi Hanslik* oboleamus *Am1* 19 hic Ω huc *Am2* 20 vocare *Nm1* 26 causas *N* 28 simplitas *Nm1* 32 *sq.* eloqutionum *A* 34 qui *om. A* 35 exsistens *A* cum *ex* dum *Am2* 36 esse] esset Ω *corr. Cm2 Nm2*

inchoante Graecorum religione deperire Christianis infensi dogmatis sacramenta ad verborum certamina protrahebant, ita ut contra se seditiones exercerent certaminaque sibimet inferrent et saepius ex adverso contenderent.

SOCRATES

1 **3.** Cumque plurimi disputationis delectatione traherentur, unus quidam ex confessoribus laicis simplicem habens sensum dialecticis obviavit dicens: 'Audite igitur, Christus et apostoli non nobis artem dialecticam tradiderunt vanamque verborum fallaciam, sed puram scientiam
2 fide et operibus bonis observandam.' Haec dicente iuvene et animo sene praesentes quidem mirati sunt dictumque probaverunt, dialectici vero satisfactione suscepta cessarunt rationem quippe simplicem veritatis audientes.

SOZOMENVS

3 Fertur enim et aliud. Dum quidam eorum magnificentia sermonum extolleretur et illuderet sacerdotibus, non pertulit eius fastum quidam senex simplex et innocens ac probatissimus confessorum, sed accessit adversus eum proferre sermonem. Hoc itaque factum petulantibus quidem et simplicem scientibus confessorem risum movit, maturioribus vero formidinem providentibus, ne a viro verbis artifice deduceretur ad risum, verumtamen cedentibus, ut, quod

---

II 3, 1—9 Theod. Lect. *ex* Socr. I 8, *p.* 40, 4—14 H. II 3, 11—37 *ex* Soz. I 18, *p.* 84, 11—86, 6 H.

A C N

40 relegione *A m1* 42 sedicionem *Cm2* exererent Ω *corr. Beatus*

3. 1 disputationes *A m1* 4 et *s. s. Cm2* 7 et Ω = et tamen, *cf.* Leumann-Hofmann *p.* 660 § 231 *d*, *aliter cf.* IV 8, 9 *sq.*: virum aetate quidem iuvenem, sed sapientia senem 8 dealectici *Cm1* 8 *sq.* cessaverunt *A m1* cessarunt *in mg. suppl. Nm2* 12 luderet *A m1* inluderet *Cm2* 13 inocens *N m1* 16 *ante* scientibus: et add. Ω *dell. recc.* vomit *A* 18 ut] et *A m1*

vellet, ediceret; resistere namque ei, cum talis esset, nimium
4 verebantur. 'In nomine', inquit, 'Iesu Christi, o philosophe,
audi dogmata veritatis: Unus est deus, caeli et terrae omniumque visibilium et invisibiliumque creator, qui haec omnia verbi sui virtute fecit et spiritus sui sanctitate firmavit. Hoc itaque verbum, quod nos', inquit, 'filium dei nominamus, habita misericordia super homines ab errore eos et ferali religione liberavit passus ex muliere nasci et cum hominibus conversari et mori pro eis venietque denuo iudicaturus singulorum vitam. Haec ita se habere sine perscrutatione credimus. Noli igitur inaniter laborare quaerens destruere ea, quae fide percepimus. Noli investigari modum, quo fieri haec aut non fieri potuerunt. Si enim credis, consu-
5 lenti mihi ad ista responde.' Obstupefactus vero philosophus: 'Credo', inquit. Tunc gratias pro devictione persolvens eadem quae senior aeque sectatus est et prioribus consectatoribus, ut unanimes sibimet essent, persuadebat
G 226 non inprovide mutatum se iurans, sed ineffabili quadam virtute ad Christianitatem protinus invitatum.

M 924 1 **4.** Dicitur autem proximum huic miraculo quiddam gestum per Alexandrum Constantinopolitanae civitatis episcopum. Cum enim venisset imperator Constantinus Byzantium, adeuntes eum quidam philosophi querebantur, quasi non deum coleret, ut deceret, et circa sacra novitates exerceret novam in re publica introducendo culturam, prae-

---

II 4, 1—27 Theod. Lect. *ex* Soz. I 18, *p.* 86, 6—87, 14 H.

A C N

21 dogma *C* 22 *post* visibilium: et *om. AN* invisibiliumque (que *del. m2*) *C* 24 nomina**mus *A* 27 iudicarus *Am1* 28 ita] itaque *A* 30 fidei *Nm1* praecepimus Ω *corr. Cm2* investigari Ω -are *Am2 Cm2, sed cf.* VI 33, 32 32 obstufactus *N* 32 *sq.* philosopus *N* 35 persuadebant *Cm1 Nm1* 36 quidam *N* 37 *post* invitatum: TEODORITVS *add. Am2*

4. 1 III *Am1* quidam *Am1*

ter quae eius maioribus visa sunt et Graecorum Romanorumque principibus, quos habuerunt transacta saecula, placuerunt, volebantque cum Alexandro episcopo disputare de
2 dogmate. Ille vero huiusmodi exercitatione verborum inexpertus erat de vitae qualitate confidens — fuit enim vir magnus et conversatione mirandus. Cumque certamen imperatore praecipiente suscepisset convenissentque philosophi, omnibus loqui volentibus, ut unum ex se, quem vellent, eligerent, postulavit sanctae memoriae pater noster Alexander, ceteros vero, quicumque essent, silentium tenere praecepit et tantummodo his, quae ab utroque dicerentur, intendere. Suscipiente siquidem uno eorum disputa-
3 tionis universae negotium ad philosophum sanctus Alexander: 'In nomine', inquit, 'Iesu Christi impero tibi inprimis, ne loquaris.' Et una cum eius sermone opus impletum est. Repente namque ille homo, ut sermonem audivit, obligato ore conticuit. Putasne iustum fuit considerare, utrum maius hoc miraculum videretur, ut homo, et hoc philosophus, sic facile officium locutionis amitteret, an certe, ut lapis violentia verbi manu divideretur, quod quidam aiunt Iulianum fecisse Chaldaeum? Et haec quidem sic acta referuntur.

1 **5.** Interea sacerdotes saepe convenientes Arium ad medium deducebant subtilemque examinationem de eius propositionibus agitabant. Petulanter autem in qualibet parte metuebant proferre sententiam.

II 5, 1—4 Soz. I 19, *p.* 88, 4—7 H.

A C N

7 gregorum *Cm 1* 19 phylosophum *N* 23 Putasne *pro* Ἆρ' οὖν Soz. 87, 9 25 *sq.* violenta *Am 1* 26 quibusdam Ω quidam *corr. Cm 2* 27 caldeum *N*

5. 2 *post* subtilemque: tractatum *s. s. Cm 2* *ante* exam.: de eius *add.* Ω *del. Beatus* examinatione *Am 1 Cm 2* de eius *eras. Am 2* 3 propositionibis *N* petulantes *A* 3 *sq.* qualibet parte Ω quamlibet partem *Cm 2* 4 metuebant] verebantur *Cm 2*

THEODORITVS

2 Haec itaque sacra et venerabilis turba permixtione adversariorum non videbatur aliena. Erant enim inter eos quidam, pauci quidem, sed callidi et brevia imitantes celantesque calliditatem et Arii blasphemiam non defendentes aperte.

3 Convenientibus igitur universis maximam domum praeparavit in regalibus imperator sedes et subsellia in ea poni praecipiens, quae sufficerent ordini sacerdotum. Ita decentem praeparans eis honorem invitavit ingredi et de
4 praesentibus habere consilium. Introivit autem et ipse princeps ultimus cum paucis, laude dignam sui magnitudinem habens et mirabilem speciem mirabilioremque gerens dignitatem pudoris in fronte. Minore vero sede quam aliis posita in medio eorum sedit, primo tamen petens hoc sibi episcoporum iussione concedi. Tum cum eo resedit sacra-
M 925 5 tissimus ille chorus. Primus itaque magnus Eustathius Antiochenae sortitus ecclesiae praesulatum — nam Philogonius, cuius dudum meminimus, ad meliorem iam transierat vitam; et hunc mirabilem virum etiam nolentem ad regimen eius ecclesiae decreto communi pontifices ac sacerdotes et omnis populus Christianus venire compulerat — is ergo praeconiorum floribus caput principis exornavit et studio eius, quod habebat circa sacra, benedictiones exhibuit, post hunc autem Eusebius cognomine Pamphili.
6 Quibus iam reticentibus famosissimus imperator protulit de unanimitate concordiaque sermones tyrannorum eos

---

II 5, 6—67 Theodor. I 7, *p.* 31, 14—33, 17 P.

A C N

5 THEODORITVS ante Interea (1) *transp.* Ω 8 brevia imitantes, *cf.* τὰ βράχη μιμούμενοι Theodor. 31, 16 11 cum venientibus *Cm1* 18 podoris *Am1* minori *Cm2* 20 resedet *Cm1* 22 nam] man (?) *Cm1* 24 hunc] nunc *Cm1* verum *Nm1* 25 commoni *Am1* ac] et *ex* e *Cm2* 26 compulerant *Cm2* conplerat *Nm1* compollerat *Am1* 27 his *A* 29 phamphili *C* 31 eis *Cm2*

crudelitatem rememorans et honorabilem pacem, quae sub eo est collata divinitus, simul et quia pessimum et valde crudele videretur, ut destructis hostibus nulloque praesumente resistere sacerdotes alterutros iacularentur atque confunderent et impiis atque sine deo personis delectationem risumque praeberent, cum utique de divinis tractarent rebus et sancti spiritus doctrinam in scriptis haberent.
7 'Evangelici enim libri sunt', inquit, 'et apostolici antiquorumque prophetarum sanctiones, quae nos erudiunt, quid de sacra lege sapiamus. Expellentes igitur hostile certamen ex verbis divinitus inspiratis solutionem quaestionum
8 mente percipiamus.' Haec et his similia, tamquam filius amator patris, sacerdotibus veluti patribus offerebat apostolicorum dogmatum studens profligare concordiam. Concilii vero plurima pars his, quae dicebantur, oboediebat, et inter alterutros unanimitatem et dogmatum salubritatem
9 libenter amplectebantur. Pauci vero quidam, quorum iam meminimus, et super illos Minophantis Ephesius et Scythopolitis Patrophilus, Theognius Nicaenus episcopus et Narcissus Neroniadis, quae est secundae Ciliciae, quam nunc Hirenopolim vocant, et cum his Theonas Marmaricenus et Ptolomaidis Aegypti Secundus apostolicis resistentes dog-
10 matibus Arium defendebant. Dictantes enim fidei petitionem coetui communi dederunt. Quae cum lecta fuisset, ab universis repente disrupta est et adultera fraudulentaque pronuntiata. Turba siquidem et tumultu contra eos ab omnibus habito cunctisque proditionem ab eis factam accu-

---

A C N

32 remorans Ω *corr. Am2 Cm2* 33 collota *Am1* 34 *sq.* praesumenter Ω *corr. Am2 Cm2* 44 patris *in mg.* aliter pacis *Am post.* 45 profligare Ω, *cf.* Hesych. in lev. 2, 1. 6, 30. 12, 1 (Migne Patr. Gr. XCIII 805 B. 856 B. 922 B *al.*) 45 *sq.* conciliare *Beatus* 48 amplectabantur *A* 49 minophantes *Am1* 49 *sq.* scytopolitis *A N* 50 patrofilus *C N* nichenus *C N* 52 herinopolim *C N* erino- *A*, *sed cf.* Hirene I 18, 22 theomas *Am1* 56 fraudulenta (-dol- *Am1*) Ω fraudulentaque *Cm2*

santibus pietatis formidantes surrexerunt et primi Arium
11 abdicarunt excepto Secundo et Theona. Cum ergo fuisset
impius ille destructus, concorditer universi fidem gloriamque dictantes, quae hactenus in ecclesiis permanet, et sub-
12 scriptionibus roborantes solvere concilium. Dolose tamen et non salubriter praedicti viri in fidei termino consenserunt; et testantur, tam quae postea ab eis machinata sunt
contra pietatis propugnatores, quam quae ab ipsis conscripta noscuntur.

1 **6.** Eustathius itaque Antiochenus episcopus, cuius pri-
G 227 mitus memini, haec de eis rettulit docens, quae facta sunt,
M 926 eorumque redarguens blasphemiam, ubi illud et proverbiale interpretatur eloquium: *Dominus creavit me principio viarum suarum in opera sua.*

2 Pergo itaque iam hinc et ad ea, quae gesta sunt. Cum igitur propter haec synodus maxima in Nicaeam venisset urbem et quaereretur fidei modus, aperta quidem inpudentia Eusebii scripturam protulit blasphemiae, quae coram omnibus lecta repente cladem inportabilem causa divisionis audientibus irrogavit, confusionem tamen incurabilem suo
3 providit auctori. Cumque officina capta fuisset indubitanter Eusebii, disrupta iniquitatis scriptura in conspectu omnium, quidam ex tractatu nomen exponentes pacis compescuerunt omnes iustam querimoniam facientes. Ariani autem metuentes, ne congregato in idem tanto concilio pellerentur, exilientes anathemaverunt interdictum Arii dogma

---

II 6, 1—32 Theod. Lect. *ex* Theodor. I 7. 8, *p.* 33, 17—34, 24 P.
4 *sq.* Prov. 8, 22

A C N

59 pietati *A* 62 ditantes *Am1* actenus *AN* 63 Dolo.e *Am1* 65 machinati *N*

6. 1 VII *Am1* 2 retulit *ACm2* 3 proverbialem *Cm1* 8 et *s. s. Am2* 11 inrogavit *Cm2* 14 tractu *N* 15 iusta querimonia (quere- *Am1*) Ω *corr. Cm2* 17 anathematizaverunt *Am2 Cm2*

concorditer subscribentes litteris suaque manu consentientes et similiter se sicut omnis synodus sapere profitentes.
4 Cumque praesulibus, ut ita dicam, mala calliditatis arte praevaluissent, qui magis debuerant agere paenitentiam, tunc quidem latenter, postea vero clare damnatas coeperunt allegare sententias saepe ponentes insidias eis, a quibus videbantur esse convicti, volentesque zizaniorum germina radicare. Et tunc timentes declinantesque tanti concilii cognitores occulte postea pietatis praedicatores debel-
5 lare temptabant. Sed non credimus homines sine deo posse praevalere contra sacram adorandamque legem evangelicamque doctrinam. *Nam licet ad modicum roborentur, rursus fortiter et magnifice devincuntur*, secundum prophetam gloriosae vocis Esaiam.

Haec itaque magnus Eustathius.

1 **7.** Huius autem concertator et veritatis propugnaculi turris Athanasius, successor Alexandri famosissimi praesulis, quando scripsit ad Afros, etiam haec adiecit:

2 Convenientes enim episcopi studuerunt verba quidem impietatis ab Arianis inventa perimere, hoc est 'ex non exsistentibus' et quod dicebant 'creaturam et facturam filium' et 'fuit aliquando, quando non fuit' et quia mutabilis est naturae, scripturarum vero manifestas ponere dictiones: quia ex deo filius naturaliter unigenitus est, verbum, virtus, sapientia sola patris, *deus verus*, sicut Iohannes ait, et sicut

29 *sq.* *Esai. 8, 9
II 7, 1—66 Theod. Lect. *ex* Theodor. I 8, *p.* 34, 24—37, 14 P.
10 Ioh. 17, 3

A C N

18 suscribentes *Am1 Nm1* 20 calliditates *Am1* 21 qui *s.s. Nm2* 22 damnatus (dampn- *N*) *Ω* -tos *Cm2* -tas *Cm3* 23 alligare *Am1* 24 *sq.* germana *Cm1* 26 cognotores *Cm1* 27 homines *s. s. Nm2* 28 *sq.* evvang- *N*

7. 1 VIII *Am1* certator *Am1* 4 studerunt *Nm1* 6 dicebat *A* 7 mutalis *N*

scripsit Paulus, *splendorem gloriae et figuram substantiae*
3 docens esse filium patris. Qui vero circa Eusebium propria tracti vesania loquebantur alterutris et dicebant: 'Consentiamus; nam et nos ex deo sumus. *Unus* enim *deus, ex quo omnia* et *vetera transierunt; ecce, omnia nova ex deo sunt* 15 *facta.*' Cogitabant autem et illud, quod in Pastore conscriptum est: *Primum omnium crede, quia unus est deus, qui creavit universa atque perfecit et constituit ex non*
4 *exstante, ut sint.* Porro alii episcopi malitiam videntes illorum et pessimam impietatis artem, apertius et, ut ita 20
M 927 dicatur, manifestius dixerunt 'ex deo', id est, conscripserunt ex substantia patris esse filium, ut creaturae quidem, eo quod non habeant a semet ipsis, ut sint, sed habeant principium existendi, dicantur ex deo, filius autem solus proprius ex substantia credatur patris. Hoc enim proprium 25 unigeniti est et veri verbi patris. Haec itaque fuit occasio,
5 ut ex substantia diceretur patris. Rursus autem requirentibus episcopis paucos eorum, qui Ariani esse putabantur, si dicerent filium non esse creaturam, sed virtutem et sapientiam solam patris et imaginem sempiternam et indissi- 30 milem per omnia patri ac deum verum, capti sunt qui circa Eusebium innuentes alterutris, quia 'et haec veniunt etiam ad nos; nam et nos', inquiunt, 'imago et gloria dicimur dei. De nobis enim et dicitur et dictum est: *Semper enim nos, qui vivimus*; et virtutes multae sunt, et *egressa quidem est* 35 *omnis virtus dei ex terra Aegypti, campa* quoque *et locusta* dicitur *virtus magna*, et rursus: *Dominus virtutum nobis-*

---

11 Hebr. 1, 3 14 *sq.* I Cor. 8, 6 15 *sq.* *II Cor. 5, 17 *sq.* 17 *sq.* Herm. Mand. 1 34 *sq.* II Cor. 4, 11 35 *sq.* *Ex. 12, 41 36 *sq.* *Ioel 2, 25 37 *sq.* Ps. 45, 8

A C N

13 tractati *Am2* 17 scriptum *Am2* 19 exst- Ω 22 substacia *Cm1* 24 exsistendi *AN* 25 patris credatur *tr. N* 27 ut *om. N* 36 cappa *Nm2* lucusta *ANm1* locusta *CNm2*

cum. Sed etiam proprii nos dei sumus: habemus hoc non simpliciter, quando et fratres vocavit nos. Si autem et deum verum dicunt filium, non nos contristat. Factus enim
6 verus est.' Haec est Arianorum corrupta mens. Sed etiam hic episcopi vidéntes eorum dolum collegerunt ex scripturis splendorem, fontem et fluvium et figuram ad substantiam pertinere et illud: *In lumine tuo videbimus lumen* et: *Ego et pater unum sumus.* Et clarius iam ac breviter conscripserunt consubstantialem patri filium. Omnia namque prae-
7 dicta hanc significationem habent. Murmuratio siquidem eorum, quasi verba haec non fuissent ex scripturarum auctoritate prolata, per eos quoque inanis esse convincitur. Ex non scripto namque ipsi impie proferentes, quippe quod nusquam penitus invenitur 'ex non exstantibus' et 'fuit aliquando, quando non fuit', alios culpant; propterea ex non scriptis sermonibus, pie tamen intellectis damnati sunt. Ipsi namque veluti de stercore repperientes haec vere de terra locuti sunt; verum episcopi non sibimet adinvenientes verba, sed habentes haec a patribus testimonia con-
8 scripserunt. Veteres enim sacerdotes ante eos paene centum triginta magnae Romae civitatisque nostrae accusaverunt omnes, qui dicunt facturam aut creaturam esse filium
9 et non consubstantialem patri. Et hoc sciebat Eusebius Caesariensis episcopus, qui primum defendebat Arianorum sectam, novissime vero subscripsit Nicaeno concilio. Scripsit autem et civibus suis confirmans, quia et antiquorum aliquos doctos et illustres episcopos et conscriptores agno-

43 *Hebr. 1, 3 44 *sq.* Ps. 35, 10 45 *sq.* Ioh. 10, 30

A C N

38 proprie *Cm2* *post* sumus: et *add. Cm2* 39 nos *s. s. Nm2* 42 colligerunt Ω -legerunt *Am2 Cm2 Nm2* 45 ac] ad *Am1* 46 patre *Cm1* 47 hac *Cm1* 53 pie tamen] pietatem *Am1 Cm1* sed per pietatem *Cm2* 54 reperientes Ω repper- *Am2 Cm2* 57 eos — *αὐτῶν* Theodor. 37, 5 (*adnot.*) 64 illos tres Ω illustres *Cm2* eps̄ *Am1*

visset nomine consubstantialitatis usos in patris et filii deitate.

Isti ergo concilium metuentes expositae fidei consenserunt secundum prophetae increpationem dicentis: *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me.* Theonas autem et Secundus nolentes adquiescere condemnati sunt. Postea vero in concilium venientes viginti conscripserunt de conversatione ecclesiastica sanctiones.

SOCRATES

M 928 1 **8.** Sabino itaque non credamus, qui eos idiotas vocavit et inperitos. Sabinus enim Heracliae Thracensis Macedonianorum episcopus habita congestione eorum, quae per
G 228 diversa concilia sacerdotum ex scripto prolata sunt, eis, qui Nicaea convenerunt, velut idiotis et simplicibus derogavit non sentiens, quoniam et ipsi Eusebio cum multa probatione profitenti fidem velut idiotae noscitur derogare. Et aliqua quidem volens praeteriit, aliqua vero mitigavit;
2 cuncta tamen secundum propriam sumpsit intentionem. Et laudat quidem tamquam fide dignum testem Eusebium Pamphili, laudat simul et principem tamquam ea, quae sunt Christianorum, dogmatizantem, culpat autem expositam in Nicaea fidem tamquam ab idiotis et nihil scientibus traditam; et quem velut sapientem et sine mendacio testem vo-
3 care consuevit, eius voces sponte contemnit. Ait enim

II 7, 67—72 Theodor. I 8, *p.* 37, 15–38, 3 P.
68 *sq.* Esai. 29, 13
II 8, 1—24 Theod. Lect. *ex* Socr. I 8, *p.* 43, 10—45, 2 H.

A C N

65 usos] visos *N* 68 dicentes *Cm1* 70 atquiescere *A* 70 *sq.* condempnati *A* 71 *sq.* conscripsere *ex* conscripse *Cm2*

8. 1 VIIII *Am1* ideotas *Cm1* 2 imper- Ω tracensis *A* 2 *sq.* mached- Ω maced- *Am2* 3 eorum qui *Nm1* 5 *sq.* erogavit *Cm1 N* 8 mitigavit Ω *fort.* mutavit, *cf.* παρέτρεψεν Socr. 44, 4 10 *sq.* phamphili *C* 13 nicaeam Ω *corr. Cm2* idiotes *Cm1* 15 contempnit *Am2 CN* -mnit *Am1*

Eusebius, quia ex viris dei Nicaea convenientibus alii quidem sapientiae sermone micuerunt, alii continentia vitae laudati sunt, et, quoniam imperator praesens omnes ad unitatem suam concordes et consectatores esse perstruxit. Sic ergo contraria dicta Sabini nec non Eusebii atque consor-
4 tium eorum sibimet agnoscuntur. Et si quidem alicubi opus fuerit, de Sabino memorabimus. Concordia ergo fidei a magno Nicaea prolatae concilio, ab Eusebio clara voce laudatae haec est.

9. FIDES IN NICAENO DICTA⟨TA⟩ CONCILIO

1 Credimus in unum deum, patrem omnipotentem, omnium visibilium invisibiliumque factorem; et in unum dominum Iesum Christum, filium dei, natum ex patre, unigenitum, hoc est ex substantia patris, deum ex deo, lumen ex lumine, deum verum ex deo vero, natum, non factum, consubstantialem patri, per quem omnia facta sunt et quae in caelo et quae in terra, qui propter nos homines et propter nostram salutem descendit et incarnatus et homo factus est, passus et resurrexit tertia die et ascendit in caelos et venturus est iudicare vivos et mortuos; et in spiritum sanctum. Dicentes autem 'erat, quando non erat' aut 'non erat, antequam fieret' aut quia 'ex non extantibus factus est' aut ex altera substantia vel essentia dicentes esse aut creatum aut convertibilem filium dei, hos tales anathematizat catholica et apostolica ecclesia.

II 9, 1—35 *ex* Socr. I 8, *p.* 45, 3—47, 9 H.

A C N

17 inicuerunt *Cm1* continentiae *A* 19 corcordes *Nm1* perraestruxit *Cm2* 20 ego *Am1* 22 memoravimus *Am1* 23 nicaeae *Cm2* *ante* ab: et *s. s. Cm2* 23 *sq.* laudata *Am2*

9. 1 X *Am2* DICTA Ω *correxit Jakob, cf.* II 11, 32 6 *sq.* consubstantiolem *Am1* 13 exstantibus *N*

2 Hanc venerabilem fidem trecenti quidem decem et octo et agnoverunt et amplexi sunt et, sicut ait Eusebius, con-
3 sonantes et unanimes in scriptis explanaverunt. Quinque vero solummodo non receperunt verbum consubstantialitatis reprehendentes: Eusebius Nicomediae praesul, Theognius Nicaenus, Maris Calchedonensis, Theonas Marmaricenus, Secundus Ptolomaidis, dicentes consubstantiale esse, quod ex aliquo est, aut ex partitione aut ex decursione aut ex plantatione, — ex plantatione quidem sicut ex radice ger-
M 929 men, ex decursione vero sicut paterni filii, ex partitione autem sicut ex massa auri anuli duo vel tres. Secundum nullum autem horum, inquiunt, est filius dei. Propterea ergo dicebant in fide non esse consentiendum. Plurimum siquidem verbo consubstantialitatis derogantes praedicti
4 viri in Arii depositione subscribere noluerunt. Ideoque synodus Arium et consectatores eius anathemavit omnes adicientes neque accedere eum in Alexandriam. Praeceptumque principis repente eundem Arium et qui circa Eusebium et Theognium et qui cum eis exilio deportavit.

1 **10.** Eusebius igitur et Theognius post paulum tempus exilii libellum paenitentiae porrigentes in fide consubstantialis consenserunt, quod declarabimus procedentes. Tunc autem in synodo Eusebius cognomine Pamphili et Caesariae Palaestinae sortitus episcopatum paulum

---

II 10, 1—13 Theod. Lect. *ex* Socr. I 8, *p.* 47, 9—48, 2 H.

A C N

22 calcedonensis Ω, *sed cf.* III 5, 14 *sq.* VII tit. 32. 21, 1. *al.* 24 dicursione *Am1* 25 planatione *Nm1* ex pl. *alt. in mg. suppl. Am2* plantione *Nm1* 27 auria *Cm1* 31 ariani (arr- *N*) Ω *corr. Am2 Cm2* depositiones *A* 32 consectatiores *N* anathematizavit *Cm2* 32 *sq.* adiciens *Cm2* 34 idem = ipse (*αὐτός* Socr. 47, 8), *cf.* Löfstedt Peregr. *p.* 65

10. 1 XI *Am1* 2 *sq.* consubstancialitatis *Cm2* 3 declaravimus Ω *corr. Cm2* 4 et *eras. N* 5 paleltinę *Cm1*

animadvertens atque considerans, utrum oporteret suscipi terminum fidei, una cum aliis omnibus, hoc est universa multitudine consensit atque suscripsit nec non et populo sub sua diocese constituto scripsit terminum fidei et ubique destinavit, sermonem subtiliter consubstantialis interpretatus, ut nequaquam penitus suspicionem adversam de eo quilibet habere potuisset. Sunt autem, quae ab ipso Eusebio conscripta sunt, huiusmodi verba.

11. EPISTVLA EVSEBII PAMPHILI DE NICAENO CONCILIO ET FIDE AD CAESARIENSES PALAESTINOS.

1 Arbitramur et vos, dilectissimi, etiam aliunde didicisse fama consueta praecurrere perfectum de his, quae sunt gesta, sermonem. Sed ne ex huiusmodi auditu veritas vobis aliter nuntietur, necessario direximus vobis primum quidem scripturam a nobis de fide propositam. Nam et dominus noster mittens ad praedicandum discipulos suos ait: *Euntes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine patris* 2 *et filii et spiritus sancti.* De quibus et adfirmamus ita habere et ita sapere, sed etiam dudum sic habuisse et ita sapuisse et usque ad mortem pro hac instare fide anathematizantes omnem sine deo heresem. Haec omnia ex corde et anima sapuisse, ex quo novimus nosmet ipsos, et nunc sapere et dicere coram omnipotenti deo et domino nostro Iesu Christo cum veritate testamur ostensuri probationibus et satisfacturi vobis, quia et praeteritis temporibus ita cre-

---

II 11, 1—7 (propositam) Socr. I 8, *p.* 48, 3—10 H. II 11, 7 (Nam)—31 Socr. I 8, *p.* 50, 2—51, 14 H.

8 *sqq.* Matth. 28, 19

A C N

8 subscripsit *N* 9 diocesi *Am2* diocesin *Nm2* 10 consubtialis *N* consubstancialitatem *Cm2* 11 suspitionem *A N* 13 huiusmodi verba *om. N*

11. 4 *in mg.* vel praecurrente *add. Am2* 13 heresim *Am2*

3 didimus et praedicavimus. Hac a nobis exposita fide nulli relictus est resistendi locus. Sed et ipse primus deo amabilis imperator noster rectissime eam habere testatus est et sic etiam se professus est sapere et in hac omnes consentire
M 930 et subscribere et in his dogmatibus concordare praecepit, uno solummodo scripto et inserto consubstantialis verbo.
4 Quod etiam ipse interpretabatur dicens, quia non secundum corporeas passiones consubstantiale dicitur neque secundum divisionem neque secundum quandam decisionem ex patre subsistere; non enim posse naturam sine materia intellegibilem incorporeamque corporalem quandam sustinere passionem, sed sacris quibusdam ineffabilibusque rationibus magis intellegendam. Et sapientissimus quidem atque
G 229 piissimus imperator ita philosophabatur.

5 Fidei ergo explanatione dictata, quemadmodum ab eis dictum sit 'ex substantia patris' et 'patri consubstantiale', non est sine examinatione derelictum. Consultationes enim et responsiones deinde movebantur, et mens perscrutabatur dictorum sensum. Et hoc ergo, quod aiebant de substantia, constabat apud eos significativum quidem esse ex patre, non
6 tamen tamquam partem esse patris. Propterea nobis quoque videbatur bene se habere, ut mente consentiremus piae doctrinae dictanti ex patre filium esse, non tamen partem eius esse substantiae. Quapropter et nos mente consensimus neque vocem consubstantialis refutantes posita prae oculis nostris pacis intentione et ab intellectu rectissimo non cadentes.

II 11, 32—92 Theod. Lect. *ex* Socr. I 8, *p.* 53, 1—57, 10 H.

A C N

23 inscripto *A* consubstantialitatis *Am2 Cm2* 24 interpraetabantur *N* 27 martyria Ω martyrio *Am2* materia *corr. Cm2* 28 sustinere] subsistere Ω suscipere *s.* subsistere *Cm2, correxit Jakob* 32 quemammodum *A* quemamodum *N* 33 consubstantialem Ω *correxit Jakob, cf.* τὸ ὁμοούσιον Socr. 53, 3 36 agebant *Am1 N* 38 propter nobis *Nm1*

7 Secundum hoc etiam 'natum et non factum' suscepimus, quoniam 'factum' commune esse dicebant opus reliquarum creaturarum factarum per filium, quarum nihil simile habere filium confitemur et praedicamus. Unde non eum esse facturam dicimus, quod congruit his, quae per eum facta noscuntur, sed superioris quam facturae totius esse substantiae, quam ex patre natam divina docere videntur eloquia, modo quippe generationis inenarrabili et incogitabili existente universae naturae factae.

8 Sic autem et consubstantialem esse patri filium ratio examinata cognoscit, non secundum corporum modum neque mortalibus animalibus proximum, nam neque per divisionem substantiae neque per sectionem aut mutationem paternae substantiae vel virtutis — his enim omnibus ingenita natura patris extranea est —, sed praedicandum est esse consubstantialem patri filium, eo quod nullam aequalitatem ad creaturas factas dei filius habeat, sed soli patri genitori per omnem modum sit similis et non sit ex alia
9 qualibet substantia vel essentia, sed ex patris. Quod etiam ipsum hoc modo interpretatum bene se habere visum est ad consentiendum, quoniam et priscorum episcopos aliquos et conscriptores eloquentes et nobiles agnovimus in patris et filii theologia, id est divina ratiocinatione, nomine consubstantialis usos.

10 Haec itaque de exposita fide sint dicta, in qua universi consensimus, non sine animadversione, sed secundum sensus expositos coram ipso deo amabili examinatos impera-
11 tore et praedictis rationibus concordantes. Anathematis-

A C N

50 superius Ω *correxit Jakob, cf.* κρείττονος Socr. 54, 7 50 *sq.* substanciam *Cm2* 51 pater *Cm1* natum *Nm1* 52 generationes *Am1 Nm1* 54 autem] artem *C* patrem *Am1* 57 perfectionem Ω per sectionem *recc., cf.* κατὰ ἀποτομὴν Socr. 54, 14 64 se *s. s. Am2* 67 divinae *Cm1* ratiocinane *Am1* ratiocinacionis *C* 67 *sq.* consubstancialitatis *Cm2* 69 sint] desint *N* 71 examinator *Cm1 Nm1* -tore *Cm2 Nm2* examinante *A, cf.* ἐξετασθείσας Socr. 55, 14

mum post fidem in eis prolatum sine tristitia esse credidimus, eo quod non scriptis uti vocibus prohiberet, unde paene omnis facta est confusio et indisciplinatio cunctis ecclesiis. Nulla siquidem scriptura divinitus inspirata dic(tis
M 931 ut)ente 'ex non extantibus' aut 'fuit aliquando, quando non fuit' et reliquis, quae proferebant, inrationabile nobis visum est haec dicere vel docere, quoniam neque priori tempore huiusmodi consuevimus uti sermonibus.

12 Haec vobis necessario scripsimus, dilectissimi, iudicium nostrae examinationis et consensum vobis innotescentes et quia rationabiliter tunc quidem ***, quoniam nos scripta quaedam modis aliis offendebant, postea vero indubitate ea, quae erant sine contristatione, suscepimus, quapropter magnanimiter nobis sensum verborum discutientibus placuit concordare in his, quae a nobis ipsis in fidei expositione confessa sunt.

13 Haec itaque Eusebius Pamphili in Caesariam Palaestinae litteris explanavit. Alexandrinae vero ecclesiae et Aegyptiacis et Lybiae et Pentapoleos et, quae vicinae sunt, haec scripsit communi decreto concilium.

THEODORITVS

12. EPISTVLA NICAENI CONCILII.

1 Sanctae magnaeque dei gratia Alexandrinae ecclesiae et dilectissimis fratribus per Aegyptum et Lybiam et Penta-

---

II 12, 1—74 Theod. Lect. *ex* Socr. I 9, *p.* 57, 14—62, 17 H.

A C N

73 *sq.* credimus *N* 74 prohiberent Ω prohiberet *correxi Hanslik* 76 *sq.* dictis utente] dicente Ω; utente *B. Rehm, locum sanavit R. Meister, cf.* τοῖς .... ἐπιλεγομένοις κεχρημένης Socr. 56, 4 77 extantibus] stantibus *A* exst- *C N* 79 priore *C* 82 *sq.* innocentes *Cm1 N* 83 *lacunam statui Hanslik, supplendam e. g.* et usque ad supremam horam restitimus (καὶ μέχρι ὑστάτης ὥρας ἐνιστάμεθα Socr. 56, 10) quoniam *del. Am2* 89 caesaream Ω cesariam *Cm2, cf.* VI 4, 38. VII 22, 27 *al.* 91 et *prim. om. N* libie *CN*

12. 3 libiam *N* 3 *sq.* pentapolem *Cm1*

polim constitutis congregati et magnam sanctamque synodum Nicaea celebrantes episcopi in domino salutem.

2 Quoniam dei gratia et deo amantissimi principis nostri Constantini congregantis nos in urbe praedicta ex provinciis diversis et civitatibus magna sanctaque synodus celebrata est, omnimodis necessario visum est ab hoc sacro et sancto concilio etiam ad vos litteras destinari, ut noveritis, quae quidem mota et examinata, quae vero placuerunt at-
3 que firmata sunt. Ante omnia siquidem exquisita sunt impia et iniqua et sine deo dogmata Arii eique consentientium sub praesentia deo amantissimi imperatoris nostri Constantini; et omnium decreto conplacuit anathematizari impiam eius sectam et iniqua atque sine deo verba simul et nomina, quibus utebatur filium dei blasphemans et dicens 'ex non exstantibus esse' et iterum 'fuit aliquando, quando non fuit' — quomodo enim fuit aut quomodo iterum non fuit? —, et pro libero arbitrio malitiae atque virtutis capabilem filium dei dicentis et creaturam nominantis eum atque fac-
4 turam. Haec igitur omnia fatua et anilia et blasphema anathemavit sanctum et universale concilium et nec usque ad auditum impiae sectae atque tumoris huius aut intel-
5 lectuum iniquorum sensum accommodavit. Ea quidem, quae de illo gesta sunt, qualem terminum habuerint, omnia iam aut audistis aut audietis, ne nos forte videamur viro

---

A C N

6 deo] dei *N* amantissimi *Am2 CN* amatissimi *Am1, cf.* III 6, 8 7 congregatis Ω *corr. Cm2* nobis *Am2* 9 necessario Ω *fort.* necessarium, *cf.* I 3, 50. IX 16, 3 12 *ante* exquisita: et *exp. Am2* 13 eique] et que *C* que *Nm1* consentientum Ω *corr. Am2 Nm2* 14 amantissimi *Am2 CN* amatissimi *Am1* 16 iniquam *Cm2* 17 filio *Am1 Cm2* blansphemans *Nm1* 18 quando *in mg. suppl. Nm2* 21 dicentes *Am1* nominantes *Am1 Cm2* 22 analia *Am1* blasphemia *N* 23 anathematizavit *Cm2* 24 umoris *CN* humoris *A correxit Jakob, cf.* ἀπονοίας Socr. 59, 4 *et* superbiam II 22, 51 = ἀπονοίας Theodor. 68, 6 24 *sq.* intellectuum] (= νοημάτων Theod. Lect. — ῥημάτων Socr. 59, 5) intellectum *Am1 Cm2 N* 25 sensuum *Cm2* 26 illos *Cm1 N* illis *A* quale *Nm2* 27 aut *pr. om. C*

obloqui propter delictum suum improperia digna portanti. Tantum etenim valuit eius impietas, ut etiam Theonas Marmaricenus et Secundus Ptolomaidis ea potirentur; idem enim et illi damnati sunt.

6 Sed quoniam ineffabilis gratia dei illas quidem malas sectas et blasphemias et discordiam et audaciam personarum et divisionem praedicta commotione destruens liberavit Aegyptum, relinquebantur autem, quae per petulantiam
M 932 Melitii gesta sunt et eorum, qui ab eo sunt ordinati, etiam ex hac parte, quae placuerint synodo, vobis insinuamus,
7 carissimi fratres. Placuit ergo Melitium quidem clementi concilio — dum subtili veraque ratione nullam veniam mereretur — manere quidem in propria civitate, nullam vero omnimodis habere potestatem neque eligendi neque ordinandi nec in provincia nec in qualibet civitate videri
8 purumque nomen tantummodo possidere; eos autem, qui ab eo sunt constituti, mystica ordinatione firmatos habere honorem et ministerium, ut tamen sequentes sint modis omnibus universorum in singulis paroeciis et ecclesiis carissimo et comministro nostro Alexandro consecratorum et ut his nulla potestas sit placitos sibi eligere aut nomina eorum
G 230 praeferre aut omnino aliquid agere praeter voluntatem eccle-
9 siae catholicae praesulis Alexandri. Gratia namque dei et orationibus vestris in nullo schismate repertos, sed sine macula in catholica et apostolica ecclesia permanentes dignum est potestatem habere et eligendi quemlibet et nomina eorum dandi, qui clero sunt digni, et absolute facere
10 omnia secundum legem et sanctiones ecclesiae. Si quem

A C N

28 obliqui *Am1* 30 idem = item 35 relinquebatur *N* petulanceam *Cm1* 36 miletii *Cm1 Nm2* 37 placuerunt *C* insinua**mus *A* 38 karissimi *A* miletium *Nm2* 39 consilio Ω *corr. Beatus* 40 manare *Cm1* 41 veram *N* 43 possidere *suppl. in mg. Nm2* 44 mistica Ω 46 paroechiis *Nm2* *ante* carissimo: a *suppl. Cm2, sed cf.* I 14, 269. IV 29, 37 *et* Leumann-Hofmann Lat. Gr.^{5} *p.* 435 47 nostro *om. N* 48 elegere *Am1* 52 cathola *Am1* 53 elegendi *Am1* 55 sactiones *Cm1*

vero contigerit requiescere in ecclesia, tunc provehi in honorem defuncti eos, qui nuper assumpti sunt, solummodo si videantur digni et populus eos elegerit, condecernente simul et consignante maximae Alexandriae civitatis epis-
11 copo. Hoc itaque aliis quidem concessum est omnibus, in persona vero Melitii nequaquam eadem placuerunt propter priorem indisciplinationem eius et propter procacitatis eius ac petulantiae voluntatem, ne ulla daretur auctoritas vel potestas homini, qui posset rursus easdem indisciplinationes
12 instruere. Haec sunt praecipua et conpetentia Aegypto et sanctissimae Alexandrinorum ecclesiae. Si quid autem aliud ordinatum est aut dogmatizatum praesente domino atque carissimo comministro et fratre nostro Alexandro, ipse praesens vobis poterit subtilius aperire tamquam
13 auctor gestorum et communicator existens. Evangelizamus autem vobis et de consonantia sanctissimi paschae, quia vestris orationibus est correctum etiam hoc opus, ita ut omnes orientales fratres, qui cum Iudaeis primitus celebrabant, consone cum Romanis et vobiscum et cum omnibus ab initio pascha custodientibus ex hoc tempore debeant
14 custodire. Exultantes itaque in his, quae gesta sunt, et in communi pace atque concordia et in eo, quod omnis radicitus heresis est avulsa, cum maiori honore et ampliori caritate suscipite comministrum nostrum, vestrum pontificem Alexandrum, qui nos praesentia sua laetificavit tantumque laborem pro pace vestra etiam in hac aetate sustinuit. Orate simul et pro nobis omnibus, ut, quae bene pla-

---

II 12, 74—87 Theodor. I 9, *p.* 41, 13—42, 2 P. (*Theodoris Lectoris historiam inde ab hoc loco usque ad* IV 34, 20 *non iam contulit Epiphanius*)

A C N

58 eligerit Ω elegerit *Cm2* 60 concensum *Cm1* 61 milicii *Cm2* miletii *Nm2* 62 procacitates Ω -tatis *correxit Jakob, cf.* Socr. 62, 4 eius *alt. om. N* 63 petulentiae Ω *corr. Cm2 Nm2* ne ulla] nulla *N* 64 possit *C* 70 evvangelizamus *N* 71 vobis *suppl. A m2* 78 hereses *A m1* maiore *Cm2* ampliore *C* 79 vestrumque *Cm2*

cuerunt, firma permaneant per dominum nostrum Iesum Christum, secundum bonam voluntatem facta, sicuti credidimus, dei et patris in spiritu sancto, cui est gloria in saecula. Amen.

Trinitas consubstantialis ⟨et⟩ aeterna est Iesus.

SOCRATES

M 933 15 Ex hac igitur epistula synodi manifestum est, quia non solum Arium et consortes eius anathemaverunt, sed etiam verba sectae ipsius et quia de pascha concordantes heresiarcham Melitium susceperunt.

1 **13.** Movet autem me fervor imperatoris etiam ex alia re eius voluntatis habere memoriam, et quemadmodum pro concordia cogitabat. Habens enim providentiam pacis ecclesiarum vocavit ad synodum et Acesium Novatianorum reli-
2 gionis episcopum. Postquam ergo scripta et suscripta est a concilio fidei definitio, requisivit imperator Acesium, si et ipse consentiret in fide et paschalis definitione festivitatis. At ille: 'Nihil', inquit, 'novi, o imperator, synodus definivit; sic enim olim et a temporibus apostolorum ipse percepi et
3 terminum fidei et tempus paschalis festivitatis.' Porro denuo imperatore requirente: 'Cur ergo te a communione separas?' ille ea, quae sub Decio gesta sunt persecutionis tempore, replicavit et subtilitatem acerbissimae regulae deduxit ad medium: quia non oporteat eos, qui post baptisma pec-

---

II 12, 89—92 Socr. I 9, *p.* 63, 13—64, 2 H.
II 13, 1—25 Socr. I 10, *p.* 86, 4—87, 13 H.

A C N

84 *sq.* credimus *Cm2* 87 et *supplevit Jakob* Iesus] *in mg.* deus *add. Am2* est Iesus *add. Ephiphanius, cf.* Theodor. 42, 2 90 anathematizaverunt *Cm2* 92 miletium *Nm2* susceperunt (s *alt. s. s.*) *N*

13. 1 XIII *add. Am2* Movit *ex* Novet *Cm2* 1 *sq.* ex alia re] exaltare *N* 2 quemammodum Ω 5 subscripta *Cm2 N* 8 Atnovi (9) *suppl. in mg. Cm2* 9 percepi et *Am2 Cm2* percipiet Ω 12 ea] a *Nm2* 13 acervissimae Ω *corr. recc.* 14 eos (os *m2*) *C*

cant peccato, quod ad mortem esse scripturae divinae pronuntiant, communicatione sacramentorum fieri dignos; sed invitandos quidem ad paenitentiam, spem vero remissionis non a sacerdotibus, sed a deo solummodo sustinere, qui
4 potestatem habet peccata remittere. Haec cum dixisset Acesius, imperator ait: 'O Acesie, pone scalam et, si potes, ascende solus in caelum.'

5 Haec nec Eusebius Pamphili nec alii dixerunt; ego vero audivi a viro nequaquam mentiente, qui et valde senex erat et, tamquam qui viderat, ea, quae fuerant in concilio gesta, referebat.

SOZOMENVS

1 **14.** Synodus autem corrigere volens hominum vitam [et] in ecclesiis commorantium posuit leges, quas canones
2 appellamus. In quorum tractatu videbatur aliquibus introducere legem, ut episcopi et presbyteri, diaconi et subdiaconi cum coniugibus, quas ante consecrationem duxe-
3 rant, non dormirent. Surgens autem in medio Pafnutius confessor contradixit honorabiles confessus nuptias et castitatem esse dicens concubitum cum propria coniuge suasitque concilio, ne talem poneret legem, gravem asserens esse causam, quae aut ipsis aut eorum iugalibus occasio fornicationis existeret. Et haec quidem Pafnutius, licet nuptiarum
4 esset inexpertus, exposuit. Synodusque laudavit sententiam

II 14, 1—11 (existeret) Soz. I 23, *p.* 96, 18—97, 12 H. II 14, 11 (Et)—14 Soz. I 23, *p.* 97, 15—19 H.

A C N

15 peccatum *A* 16 fieri (er *in ras. m2*) *C* 18 sustinere, *cf.* V 5, 9 20 accesius *Nm1* acesi *Am2 Cm2*, *sed cf.* Arie I 19, 7. Eusebie I 15, 35

14. 2 *ante* in: et *delevit B. Rehm, cf.* Soz. 97, 1 3 tractu *Nm2* 4 et *pr. om. N* presbiteri *N* 5 *sq.* duxerunt *C* duxerat *Nm1* 11 existerit *Am1* 12 laudabit Ω *corr. Cm2* sentiam *Cm1*

eius et nihil ex hac parte sancivit, sed hoc in uniuscuiusque voluntate, non in necessitate dimisit.

His a concilio ita dispositis contigit vicennalia Constantini principis provenire. Et est consuetudo Romanorum unumquodque decennium imperatorum publica devotione
6 celebrari. Oportunum ergo iudicans Constantinus invitavit
M 934 tunc ad convivia synodum et donis conpetentibus honoravit. Ammonitisque de concordia fidei et communi inter alterutros pace petita ab eis oratione valedixit universis in Nicaea scribens absentibus, quae fuerint in concilio celebrata, et invitans, ut ab omni discordia recedentes concordarent in exposita concilii fide, quae nihil aliud nisi dei sententia videretur ex consonantia tantorum et talium sacerdotum sancto spiritu constituta et post inquisitionem subtilissimam et animadversionem dubitationum omnium conprobata.

SOCRATES

G 231 **15.** DE ARIO ET SCRIPTIS EIVS.

1 Victor Constantinus Maximus Augustus episcopis et populo.

2 Malignos et impios Arius imitatus, dignum est, ut illorum quoque suscipiat ultionem. Sicut ergo Porphyrius divinae pietatis inimicus iniqua volumina contra religionem proferens dignam promeruit invenire mercedem et talem, per quam in posterum esset obprobrio et plurima conpleretur infamia, et nunc placuit Arium et consectatores eius

---

II 14, 15—28 *ex* Soz. I 25, *p.* 99, 12—100, 17 H.
II 15, 1—18 Socr. I 9, *p.* 69, 2—70, 3 H.

A C N

13 sanciavit *Cm1* 15 bicennalia *Am2 Cm1 N* 18 celebrare *Am2* 20 ammonitosque Ω *corr. Garetius* 25 sonantia *Am1* 29 SOCRATES *add. Am2*

15. 4 porphirius *A* 5 in*qua *Nm2* relegionem *Am1* regionem *Cm1* 7 obprobrium *Nm2*

vocari Porphyrianos, ut, quorum mores imitati sunt, eorum
3 vocabulo perfruantur. Super haec autem, si qua conscriptio
ab Ario facta repperitur, igni tradatur, ut non solum prava
eius doctrina depereat, sed neque ulla eius possint remanere
commenta. Hoc etiam praecipio, si qui conscriptiones Arii
celasse comperitur et non repente proferens igne consump-
serit, mortis supplicio subiacebit. Mox enim in hoc fuerit
captus, capitalem suscipiet ultionem.
4 Deus vos custodiat.

THEODORITVS

16. DE CONFECTIONE SACRORVM LIBRORVM SCRIPTVM EVSEBIO PALAESTINAE.

1 Victor Constantinus Maximus Pius Eusebio.

2 Ut in nostri cognominis civitate cognovimus, salvatoris
dei nostri prospiciente solatio maxima hominum multitudo
sanctissimae se dicavit ecclesiae, ut hoc crementó valde
proficiente dignum esse videatur etiam ecclesias in ea plu-
3 res aedificari. Quapropter, quod visum est nostrae volun-
tati, decuit nos tuae notum facere sapientiae, quatenus
quinquaginta membranacios codices bene confectos et ad
usum habiles ab artificibus antiquariis et perfecte artem
scientibus scribi praecipias, divinarum quippe scripturarum,
quarum maxime confectionem et usum necessarium eccle-

II 16, 1—23 Theodor. I 15, *p.* 60, 1—23 P.

A C N

9 vocare *C* porphirianos *A* 11 reperitur Ω repper- *Cm2* ut] et *Nm1* 12 illa Ω *corr. recc.* 13 qui Ω quis *recc.* Arii] marii *Cm1* 15 mox = mox ut, *cf.* Leumann-Hofmann Lat. Gr.[5] *p.* 759 *post* enim: ut *add. Am2 Cm2* 18 TEODORITVS *A*

16. 1 XVI *add. Am2* 1 *sq.* scriptum *om. N* 4 nominis *N* civitatem *Cm2* 9 quatinus *Am2 Nm2* 11 arte Ω *corr. Cm2* 13 unum *Nm1*

4 siis esse nosti. Directae sunt enim litterae a nostra tranquillitate ad provinciae iudicem, quatenus omnia confectioni eorum necessaria praebere curet. Ut enim citius codices conscripti conficiantur, erit opus diligentiae tuae. Nam et duo publica vehicula ad deferendos eos ex auctoritate rescripti nostri te percipere convenit. Sic enim et maxime bene conscripti usque ad nostrum perducentur aspectum
M 935 uno quippe tuae ecclesiae hoc exsequente diacono, qui, dum ad nos venerit, experietur nostrae munificentiam pietatis. Deus te custodiat, frater carissime.

THEODORITVS

6 Sufficiunt quidem haec ad coniciendum, magis autem aperte noscendum, quemadmodum famosissimus imperator suum studium circa sacra constituit. Attamen adiciam, quae etiam circa salutare sepulchrum gessit.

7 Agnoscens enim, quoniam elati et circa culturam bacchantes idolorum sepulchrum domini sordibus operuerant oblivioni tradere contendentes memoriam salutarem et desuper templum aedificaverant luxuriosissimae daemonis, id est Veneris, ut illic virginum cantibus insultarent, praecepit destrui sceleratissimum templum ipsumque pulverem funestis sacrificiis violatum eici et procul a civitate dispergi, deinde sacrarium aedificari deo maximum atque pulchrum,

---

II 16, 25—38 Theodor. I 16, *p.* 61, 1—14 P.

A C N

15 quatinus *Am2 Cm2 Nm2* 16 praebere curet] praeberetur *Am1* 19 percepere *Am1* 21 exequente *C, sed cf.* IX 19, 85 22 munificentiae Ω -cia *Cm2* -tiam *recc.* 26 quemammodum Ω -adm- *Nm2* 27 adiciam adtamen *Nm1* adt. adic. *Nm2* 29 *sq.* baccantes *N* 31 oblivione *Cm1* memoriam *ex corr.* (*fort. ex* memorem) *Nm2* 32 luxor- *A* 33 *post* praecepit: ergo *add. Nm2* 36 pulchrum (*cf.* maximas—ornatasque II 18, 70) Ω pulcherrimum *recc. Garetius, cf.* μέγιστόν τε καὶ κάλλιστον Theodor. 61, 12

sicuti designatur ex eius epistula ad Macarium ipsius civitatis episcopum destinata.

SOCRATES

17. DE EVSEBII NICOMEDENSIS ET THEOGNII NICAENI PAENITENTIA.

1 Eusebius igitur et Theognius paenitentiae libellum summis episcopis dirigentes ab exilio revocati sunt imperiali praecepto et suas ecclesias receperunt expellentes, qui in eorum locis fuerant ordinati, id est Eusebius Amphionem, Christum vero Theognius. Cuius libelli exemplar hoc est.

2 Dudum quidem ante iudicium condemnati a reverentia vestra patienter ferre, quae decreta sunt a sancto concilio vestro, debuimus. Sed quia nimis absurdum est contra nosmet ipsos dare calumniatoribus de taciturnitate probationem, propterea referimus, quoniam nos et in fide una concurrimus et sensum examinantes de consubstantialitatis sermone cuncti pacificati sumus nequaquam sequentes he-
3 resem. Sed commemorantes ad cautelam ecclesiarum, quae nostrae subveniebant menti, et satisfacientes eis, quibus per nos suaderi debuerat, in fide subscripsimus; anathematismo autem non subnotavimus non tamquam fidem accusantes, sed [ut] velut non credentes talem esse eum, qui fuerat accusatus, certi de eius ad nos directis epistulis et inter nos
4 disputationibus habitis. Si igitur satisfactum est sancto

II 17, 1—44 Socr. I 14, *p.* 97, 7—100, 6 H.

A C N

37 eis *Cm1* macharium *Am2 Nm2* marium *C* 39 SOCRATES *add. Am2*

17. 1 XVIII *Am1* Nicomedinsis *C* 9 condempnati *A N* 12 dere *Am1* 13 *sq.* cucurrimus *Am2 CN* concurrimus *Am1, cf.* IV 15, 3 15 *sq.* heresim *Am2 Cm2* 16 cum memorantes *Nm1* 17 *sq.* pro nos Ω per nos *corr. Cm2* 18 suadere *Am1 Cm1 Nm2* 20 *ante* velut: ut Ω *del. B. Rehm* 22 abitis *Am1* habites *Nm1*

vestro concilio, non reluctantes, sed consentientes decretis vestris etiam hac conscriptione satisfacimus vobis non exilium graviter ferentes, sed suspitionem abicientes hereseos. Si enim dignamini nunc in vultu nos vestro recipere, habebitis in omnibus consonantes et vestra sequentes pariter constituta, quando etiam eum, qui in his accusatus est, placuit vestrae reverentiae clementiam promereri atque revocari. Absurdum namque est, si is, qui putatur esse reus, revocatur ad satisfaciendum, in quibus ei derogabatur, ut nos contra nosmet ipsos praebeamus per taciturnitatem increpationis indicium. Dignamini ergo, sicut convenit vestrae venerationi, et deo amantissimum principem commonere et preces tractare nostras et velociter de nobis, quae vobis conveniunt, cogitare.

M 936 7 Hic quidem libellus est reversionis Eusebii et Theognii. Ex verbis autem eius conicio, quia isti quidem dictatae fidei subscripserunt, damnationi vero Arii consentire noluerunt et quoniam Arius ante istos revocatus agnoscitur. Sed licet hoc ita se habere videatur, tamen Alexandriam accedere prohibitus est. Hoc autem ostenditur ex eius cogitationibus, quas postea molitus invenitur figmento paenitentiae suae, sicut oportune patefiet.

SOCRATES

G 232 1 **18.** Imperator interea post concilium degebat laetus. Celebrata ergo festivitate publica vicennalium suorum mox

---

II 18, 1—4 Socr. I 16, *p.* 102, 4—8 H.

A C N

25 abientes *Am1* 30 his *A* 34 amatissimum *Am1* amatissimam *N* amantissimum *Am2 C* 37 reversus *Cm1* reversionis = *παλινῳδίας, cf.* spes reversionis = *μετανοίας ἐλπίς* Herm. sim. 8, 10, 2 42 prohibus *Nm1* 44 patefi*et *A*

18. 1 XVIII *add. Am2* 2 bicennalium *Cm1*

ad erigendas ecclesias festinus accessit hocque faciebat per singulas civitates et in urbe cognominis sui.

SOZOMENVS

2 Nam cum ei omnia prospere cederent, propriam voluit habitare civitatem. Veniensque ad campum ante Ilium positum iuxta Hellespontum super Aeantis tumulum, ubi Achivi contra Troiam pugnantes habuerunt castra, civitatem designavit portasque fecit, quae hactenus videntur a navigan-
3 tibus. Haec agenti per noctem deus apparuit monens, ut alium quaereret locum, eumque movens ad Byzantium Thraciae illic eum habitare iussit.

SOCRATES

4 Quae cum primitus Byzantium vocaretur, auxit et maximo eam muro circumdedit et diversis ornatam fabricis aequam imperiali Romae constituit et denominatam Constantinopolim appellari Secundam Romam lege firmavit, sicuti lex ipsa in marmorea platoma noscitur esse conscripta et in strategio iuxta equestrem statuam eius est constituta.
5 In hac quoque civitate duas quidem aedificavit ecclesias, quarum unam nominavit Hirenem, aliam vero appellavit
6 Apostolorum. Non solum autem, sicuti dixi, auxit Constantinus Christianorum dogmata, sed etiam paganorum templa destruxit. Simulacra namque ornatum publice in Constanti-

---

II 18, 6—13 Soz. II 3, *p.* 110, 4—8 H. II 18, 15—25 Socr. I 16, *p.* 102, 8—103, 12 H.

A C N

4 singulos *Nm1* orbe *Cm1* 7 illium *Cm1* 8 ellespontum *Nm2* Eantis Ω, *sed cf.* IX 48, 28: Aeas 10 acthenus *Nm1* 11 nectem *Cm1* 12 bizantium Ω, *sed cf.* II 4, 3 trachiae Ω 15 bizantium Ω 15 *sq.* maxo *Nm1* 17 instituit *Am1* 19 sicut *C* platoma, *cf.* plathomam Script. rer. Langob. *p.* 333, 5. 371, 9 (= lapis) 20 statua *Cm2* 25 ornata Ω ornatum *corr. R. Meister, cf.* Socr. 103, 8: *κόσμον*

nopolitana urbe proposuit, et tripodas Delphicos in circo ad spectaculum dedit. Quae cum ipso videantur aspectu, superflue referuntur.

SOCRATES

7 Interea mater imperatoris Helena, cuius cognomine vicum Drepani princeps civitatem ⟨faciens⟩ dicavit Helenopolim, ammonita per somnium ad Hierosolyma properavit; et quondam Hierusalem desertam sicut pomorum custodiarium inveniens requisivit sepulchrum Christi. Quod licet difficillime, tamen invenit. Ita repente templum illum scelestissi-
8 mum deici iussit. Et palam facto domini monumento apparuerunt circa eum suffossae tres cruces et clavi simul et titulus litteris Hebraeis, Graecis Latinisque conscriptus:

IESVS NAZORENVS REX IVDAEORVM.

SOZOMENVS

M 937 9 Dicitur autem, quia etiam mortuus crucis tactu surrexerit. De hoc ligno Sibylla dixit apud paganos:

O ter beatum lignum, in quo deus extensus est.

Tunc ergo, quae crux esset domini, quae latronum, dubi-
10 tare coeperunt. Proinde Macarius, civitatis praesul, huius-

---

II 18, 30—35 (invenit) Socr. I 17, *p.* 104, 10—17 H. II 18, 35 (Ita)—37 (cruces) Theodor. I 18, *p.* 64, 4—7 P. II 18, 37 (clavi)—39 Soz. II 1, *p.* 103, 17—104, 2 H. II 18, 41—41 *sq.* (surrexerit) Soz. II 1, *p.* 105, 16—17 H. II 18, 42—43 Soz. II 1, *p.* 106, 13—16 H. II 18, 44—45 (coeperunt) *cf.* Theodor. I 18, *p.* 64, 7—11 P. II 18, 45—51 Theodor. I 18, *p.* 64, 12—17 P.

A C N

26 circu Ω circo *corr. Cm2, cf.* II 20, 14 30 hela *Am1* 31 deprani *Am1* dreprani *C post* civitatem: faciens *supplevi Hanslik, cf.* Socr. 104, 10: *ποιήσας* 32 admonita *Cm2* somnum Ω somnium *recc., cf. δι' ὀνείρων* Socr. 104, 12 hierusolima (-mam *m2*) *Cm1* hierosolima *N* 35 illum Ω illud *Cm2* 37 suffossae] suffossa et *Cm1* suffossae et *Cm2* suffosae *N* 41 qui *Am1 Nm1* etam *Nm1* 42 sibilla *A* sybilla *CN* 44 est *N* 45 macharius *A Cm2 Nm2*

modi tractatu dubitationem solvit. Mulieri namque nobilitate clarae, longa aegritudine fatigatae unam illarum crucium cum oratione promptissima adhibens virtutem salvatoris agnovit. Mox enim ut mulierem crux attigit, passionem saevissimae aegritudinis effugavit et feminae salutem restituit.

THEODORITVS

11 Sic itaque mater imperatoris, quod cupiebat, agnoscens de clavis quidem, quibus manus Christi fuerant perforatae, alios in galea misit imperatoris filii capitis providentiam gerens, ut iacula bellica summoveret, alios freno equino permiscuit et cautelam imperatoris agens et veterem prophetiam adimplens. Olim enim Zacharias clamaverat propheta dicens: *Et erit, quod in freno est, sanctum domino omnipotenti.* Salutaris vero crucis partem quidem aliquam regalibus distribuit.

SOCRATES

12 Quam Constantinus suscipiens et credens salvari civitatem, ubi haec particula servaretur, in sua statua, sicut fertur, in foro Constantini posita super columnam porphyreticam devote condidit.

THEODORITVS

13 Reliquam vero partem in argentea theca clausam civitatis tradidit sacerdoti. Et undique congregans artifices maximas illic ornatasque aedificavit ecclesias.

II 18, 53—61 Theodor. I 18, *p.* 64, 18—65, 2 P. II 18, 63—66 Socr. I 17, *p.* 106, 18—107, 4 H. II 18, 68—75 Theodor. I 18, *p.* 65, 2—3. 5—6. 11—13. 64, 2—3. 65, 15—18 P.

59 *sq.* Zach. 14, 20

A C N

46 Mulier *N* 47 fatigata *N* 48 promtissima *ACm2* prumpt- *Cm1* 50 salutarem *N* 55 in galeam *Am1, sed. cf.* misit in vinculis VI 1, 104 56 summoverit *Am1* 58 zaccharias *CN* 63 cunstant- *Cm1* 65 positam Ω *corr. Beatus* 68 Relinquam *Nm1*

14 His ita gestis convivio exhibito virginibus sacris et ipsa ministerium ancillae gerens ultra octogesimum annum aetatis agens et his similia faciens rediit ad filium. Et cum laetitia transivit e saeculo multa filio pietatis mandata committens novissimis benedictionibus adimpleto.

SOCRATES

15 Post haec igitur imperator curam maximam Christianorum habens paganorum superstitiones aversabatur removitque monomachias et suas imagines in templis poni praecepit et cubitum, quo mensuratur Nilus, non iam in templum Serapidis annis singulis, sed in ecclesias portari sancivit.

SOZOMENVS

16 In omnibus itaque volens similem monstrare Romae Constantinopolim frustratus non est. Nam et corporibus
17 et divitiis maior effecta est. Quod ideo provenisse credo propter amorem dei, quem civitas gerit, et habitatorum circa indigentes auxilium. In tantum namque fidei crevit, ut multi quidem Iudaeorum civium, pagani vero paene omnes Christianam illic converterentur ad fidem. In qua urbe crescente, quo tempore religio noscitur ampliata, neque arae neque pagana templa aut sacrificia facta sunt nisi sub Iuliano brevi tempore, quod mox probatur extinctum.
18 Hanc igitur tamquam nuper conditam Christi civitatem Constantinus suo nomine dedicavit multis eam et magnis

II 18, 77—82 Socr. I 18, *p.* 108, 15—109, 2. 4—6 H. II 18, 84—98 Soz. II 3, *p.* 112, 5—113, 7 H.

A C N

72 octogensimum *Cm1* -gensium *N* -gesimum *ACm2* 73 redit Ω *corr. Cm2* (ἐπανῆλθε Theodor. 65, 16) 74 transivit e] trans sivite *Nm1* transit vite *Nm2* 79 poni] *cf.* εἰκόνας δὲ τὰς ἰδίας ἐν τοῖς ναοῖς ἐναπέθετο Socr. 109, 2 79—82 *cf.* I 9, 46—50 80 quo mensuratur] comensuratur *A* 81 sarapidis *ACm1* sirapidis *N* ecclesiis *Am1* 82 sanciavit *Cm1* 87 habitorum *Cm1* 90 convertentur *N*

exornans ecclesiis. Iuvabatque divinitas imperatoris vota, et apparitionibus multis indicabatur, quia sanctae salutaresque essent, quae illic aedificabantur ecclesiae.

M 938

1 **19.** Insignis itaque locus ex illo tempore claruit peregrinis et urbicis, ubi olim quidem Vesta colebatur, postea vero ecclesia facta est. Qui locus nunc Michahelium nuncupatur in dextra positus parte navigantium a Ponto ad Constantinopolim, distans ab ea navigio quidem stadiis fere triginta et quinque, per terram vero circueuntibus omnem sinum usque ad septuaginta et amplius tenditur.
2 Sortitus est igitur is locus appellationem nunc usque servatam, eo quod illic manifeste cernitur apparere Michahel divinus archangelus. Quod etiam ego iutus eximie verum
G 233 esse confirmo. Ostendit igitur hoc ita esse etiam multis aliis virtus divina per ipsarum rerum experimenta. Quidam enim in causis crudelibus aut inevitabilibus periculis, alii vero in languoribus aut ignotis passionibus incidentes hic orantes ad deum liberari promeruerunt.
3 Sed quae singulis et quomodo illic miracula contigerint, narrare longum est. Quae vero provenerint Aquilino nobis noto et in causis forensibus socio partim ab eo audiens, partim ipse cognoscens necessario pandam. Cum eum ardentissima febris rubeis coleribus mota comprehendisset, aestuanti poculum dederunt medici, quod evomuit; moxque cum vomitu diffusa colera superficiem vultus eius simili sui

---

II 19, 1—45 Soz. II 3, *p.* 113, 7—116, 2 H.

A C N

97 apparationibus indicatur *Nm1*

19. 1 *sq.* peregrinus *Am1* 3 nunc *s. s. Am2* 4 ad]a *Am1* 6 circum- *Am2 Cm2* 8 is *om. N* his *A* 9 cernitur Ω creditur *Jakob, fort. recte, cf.* πεπίστευται Soz. 113, 15 10 iustus *ACm1* iustum *Cm2* exmie *Nm1 s.* eximie *s.* vel ex me *Cm2* 11 confirmor *Cm1* 13 inevitalibus *C* 14 langoribus *A* 18 *sq.* partem ..... partem *C* 20 robeis Ω rubeis *Am2 Cm2* coloribus *A Nm2* 21 mox qui *Cm1*

colore tinxerunt. Quamobrem, quicquid comederet et biberet, evomebat. Cumque hoc diu pateretur nec esca ad
4 nutrimenta proficeret, haesitabat ars medicorum. Et dum morti vicinus esset, iussit suis, ut eum ad locum hunc ducerent, credens aut illic se mori aut languore privari. Iacentique per noctem divina virtus apparens praecepit, ut, quicquid comederet, in huiusmodi potionem tingueret, quae esset ex pipere et vino et melle confecta. Quo facto ab aegritudine liberatus est, quippe cum medicis ratione medicinae videatur esse contrarium calida pocula colericis exhibere.

5 Audivi enim et Probianum virum in palatio habentem militiam medicorum crudeli podagrae passione detentum ibi doloribus liberatum eique apparuisse sanctam mirabiliter visionem. Cum enim dudum paganus esset, factus postea Christianus aliquatenus dogma sequebatur; totius vero salutis causam, id est sacratissimam crucem nolebat
6 adorare. Hanc habenti sententiam divina virtus apparens signum monstravit crucis, quod erat positum in altario eiusdem ecclesiae, et aperte palam fecit, quia, ex quo crucifixus est Christus, omnia, quae ad utilitatem humani generis facta sunt quolibet modo, praeter virtutem adorandae crucis gesta non essent neque ab angelis sanctis neque a piis hominibus.

M 939 1 **20.** Cum itaque populi et civitates ad cultum Christianitatis accederent et ceteri pro filiis et uxoribus metuentes, ne quid mali paterentur, si contradicerent, quieti vacarent, nudati solacio multitudinis templorum cultores et sacerdotes simulacra apud se reposita pretiosissima tradiderunt

II 20, 1—26 Soz. II 5, *p.* 120, 8. 121, 2—122, 18 H.

A C N

41 altareo *Cm1*

20. 1 *ante* populi: multi *supplevit B. Rehm, cf.* πολλοὶ δῆμοι Soz. 120, 8, *vix recte* 2 cetere *N* 3 vicarent *Nm1* 4 nudatis *N* solatio Ω

et quae Iovis fulmina vocabantur, et per semet ipsos haec educebant ex adytis et templorum latentibus locis. Quaeque prius invisibilia apud ceteros erant et solis sacerdoti-
2 bus manifesta, facta sunt omnibus valde vilissima. Aliae vero imagines et statuae ex pretiosa confectae materia igne
3 crematae sunt et pecuniae publico sociatae. Quae vero ex aere mirabiliter facta videbantur, ad Constantinopolim sunt advecta ornatus causa et hactenus in publico collocata et per plateas et in circo atque regalibus, id est Pythia divinatoris Apollinis et Musae Heliconides et Delphici tripodes. Spoliataque sunt ianuis templa et alia laquearibus sunt nudata, alia vero neglecta ad sordes usque ruinamque per-
4 ducta sunt. Tunc itaque perierunt et penitus sunt eversa, id est in Aegeis Ciliciae templum Asclepii et in Aphacis iuxta montem Libanum et Adonem fluvium Veneris domus: utraque apud illos insignia, eo quod Aegeatae gloriarentur, quasi languentes corpore curarentur apud eos daemone noctibus apparente atque curante, in Aphacis autem, quia per invocationem quandam certo die de summitate Libani montis ignis fulgens veluti sidus in proximum flumen velociter occumbebat, quod dicebant Venerem esse.

SOZOMENVS

1 **21.** Interea cum multitudo nimia gentium Migadorum ex Thracia transisset in Asiam et alii aliunde barbari hoc

---

II 21, 1—13 Soz. II 6, *p.* 125, 6—126, 2 H.

A C N

6 qui *Am1* flumina *Cm1* 7 aditis *AC* 9 alii *Cm1* 10 materiae Ω *corr. Am2* 11 publico (publicum = τὸ δημόσιον) Ω publicae *Cm2* 13 actenus Ω 14 ragalibus *N* pithia *C* 15 eliconides *C* 17 neclecta *AN* 19 in aegeas Ω in Aegeis *Jakob* in Aegea *Beatus, sed cf.* ἐν Αἰγαῖς Soz. 122, 7 asclepti *N* 21 insignia eo] insigniae *Am1* 24 invocat.-] vocationem *N* 25 montes *Cm1* 26 obcumbebat *C*

21. 1 gentium Migadorum, *cf.* μιγάδων ἐθνῶν Soz. 125, 7 *et tit.* II 21 2 trachia Ω

egissent contra Romanos, multi sacerdotum Christi captivati cum eis erant. Cumque languentes curarent et daemonas effugarent Christum solummodo nominantes et filium invocantes dei, insuper et conversationem philosophantes inculpabilem et omnem maculam virtutibus evincentes, ammirati barbari virorum vitam et opera simul egregia bene se sapere crediderunt et deum habere propitium, si meliores imitarentur homines et sicut ipsi placarent deum. Et constituentes sibimet ex eis bene agendi praeceptores edocebantur et baptizabantur et consequenter in ecclesias occurrebant.

THEODORITVS

22. Fautores igitur Arii nequissima non reliquere consilia. Huius enim causa in confessione fidei etiam manibus consenserunt, qui postea imitati sunt gesta luporum. Nam cum sanctissimus Alexander, qui suis orationibus Arium fuerat iaculatus — id est Byzantii pontifex, sic enim tunc vocabatur Constantinopolis — ad meliorem translatus fuisset vitam, Eusebius defensor impietatis parvi pendens
M 940 regulas, quas ante paululum cum aliis pontificibus ipse conscripserat, repente Nicomediam deserens Constantinopolitanam abripuit sedem regulis e diverso clamitantibus episcopos et presbyteros non licere ex alia transire ad aliam civitatem. Sed mirum non est, ut, qui sic insaniunt adversus unigeniti deitatem, licenter etiam alias transgrediantur

---

II 22, 1—79 Theodor. I 19. 20, *p.* 65, 22 – 69, 12 P.

A C N

4 *sq.* daemones *C* 6 conversacione *Cm2* 7 inculpabili *Cm2* 7 *sq.* admirati *Cm2* 9 se *suppl. Nm2* sabere *Cm1* credederunt *Cm1* 10 ipsi (si *s. s. m2*) *N*

22. 1 Factores *Am1* relinquere Ω *corr. Am2 Cm2* 2 causa in] causam *C* 4 suis (s *alt. s. s. m2*) *N* 5 bizantii Ω 7 Eusebius (u *pr. s. s. m2*) *A* 10 clamitantibus (n *s. s. m2*) *C* 11 presbiteros Ω

leges. Non enim tunc solummodo hanc novitatem fecit, sed etiam olim aliud simile perpetravit. Qui dum in Beryto esset episcopus, transilivit in Nicomediam, et ex ea denuo post concilium insania apertae impietatis exactus est et
4 cum eo Theognius Nicaenus. Quod imperator Constantinus litteris manifestum fecit. Ego vero huic operi finem epistulae inserere iudicavi. Scripsit enim haec Nicomedensibus:
5 'Quis est, qui haec ita populum docuit innocentem? Eusebius utique tyrannicae crudelitatis excultor. Quia enim ubique tyranni noscitur esse cliens, ex multis rebus apparet.
G 234 Hoc namque veracium episcoporum testatur interitus, hoc etiam Christianorum crudelissima persecutio clamat aperte.
6 Nihil enim de iniuriis mihi factis nunc aio, per quas, quando maxime adversarum partium insidiae discurrebant, iste etiam oculos contra me habebat intentos. Cui hoc defuit solum, quod non et armatum ministerium tyranno licenter exhibuit. Neque me quispiam putet ad horum probationem minus instructum. Indicium namque manifestum est, quia presbyteros et diaconos sequentes Eusebium aperte constat
7 a me deprehensos. Sed haec quidem transeo, quae nunc non indignationis gratia, sed ad illorum confusionem a me prolata noscuntur. Hoc solum formido, hoc cogito, quia vos ad communionem criminis vocari conspicio. Propter Eusebii namque seductionem et subversionem conscientiam percepistis a veritate separatam. Sed erit huius rei non tarda salubritas, si episcopum fidelem et integrum nunc
8 sumentes respiciatis ad deum. Quod utique ad praesens in vobis est, istud et dudum oportuerat in vestro pendere iudicio, nisi praedictus Eusebius pessima consciorum suorum

---

A C N

15 berito *Cm2N* perito *Cm1* 16 transsilivit *Cm1* 20 nicomediensibus *Cm2* 21 ita *om. A* 23 ex] et *Cm1* 30 me *om. C* 31 instructum] introductum *Am1* 32 presbiteros *AN* 35 probata *Ω corr. recc. Garetius* 39 si] sed *Cm1* 41 est, istud et] est studet *N* esse studet *Am2*

tuitione venisset hic et ordinem rectitudinis inpudentissime confudisset.

9 Sed quoniam de memorato Eusebio apud vestram caritatem nos breviter loqui decet, audite. Meminit vestra patientia factum in Nicaea civitate concilium, cui et ego ipse conscientiae meae cultum decenter exhibui nihil aliud volens quam concordiam omnibus fabricari et prae cunctis arguere et removere hanc causam, quae principium quidem habuit per Arii Alexandrini superbiam, conroborata vero 10 est per Eusebii pravum pestiferumque votum. Sed ipse Eusebius, o amabiles atque carissimi, cum quanta putatis discursione, quippe conscientia sua victus, cum quanta confusione mendacio undique declarato degebat, immittens quidem mihi diversos, qui pro eo deposcerent, petens vero a me quoddam solacium, ne tanto malo convictus suo honore 11 privaretur. Testis est mihi deus huius rei, qui et in me et in vobis benigno amore consistat. Nam etiam me ille de- 12 vertit et indecenter abripuit, quod vos quoque nostis. Tunc M 941 enim omnia gesta sunt, sicut ipse desiderabat, quia omne malum in sua conscientia recondebat.

13 Sed ut cetera perversitatis eius omittam, quid maxime cum Theognio nequitiae suae participe egerit, audite deposco. Alexandrinos quosdam a nostra fide recedentes hic destinari praeceperam, quoniam horum ministerio mentis 14 flamma surgebat. Sed isti benigni et optimi nimis episcopi, quos semel concilii veritas ad paenitentiam reservabat, non

---

A C N

43 huc *Am2, sed cf.* II 2, 19 *etc.* 48 mae *N* 52 pestiferumquo *Cm1* 53 amabiles (a *pr. s. s. m2*) *C* karissimi (i *tert. s. s. m2*) *C* 54 discutione *A* 56 petens] pedes *Cm2* 57 quodam solaciom *Cm1* tanto *s. s. Cm2* 59 consistit *Cm2* 59 *sq.* divertit *Am1* 60 quod] quos *N* 63 mittam *Am1 N* omittam *Am2 C* 64 thogene Ω *correxi Hanslik scripturam nominis passim occurrentem secutus* participem *AN* 67 flammas urguebat (urgebat *Am2*) Ω *correxit Jakob, cf.* IV 13, 2 *et* ἠγείρετο Theodor. 68, 22 68 simul Ω semel *corr. Parmentier, cf.* Theodor. 69, 1 *in adnot.* paenitentia Ω *corr. Am2 Cm2*

solum receperunt eos et apud se servaverunt, sed etiam malis eorum voluntatibus communicare decreverunt. Quapropter hoc circa istos ingratos decrevi peragere, ut abrepti procul deportarentur exilio. Nunc itaque vestrum est ad deum illa fide respicere, qua semper et fieri convenit et esse decet, et agere. Episcopos enim purificatos et orthodoxos atque clementes nos gaudemus habere. Si quis autem ad memoriam illorum pestilentium aut ad laudem inprovide praesumit forsitan excitari, repente in sua praesumptione ministri dei, hoc est meo opere conprimetur.

16 Deus vos custodiat, fratres carissimi.'

IDEM THEODORITVS

1 **23.** Tunc igitur isti et damnati et civitatibus sunt expulsi. Et Nicomedia quidem Amphion episcopus ordinatus est, in Nicaea autem Christus. Sed rursum consuetas machinationes exercentes et imperatoris clementiam accessibilem suis fallaciis invenientes restituti sunt prioremque potentiam receperunt.

2 Eusebius etenim, sicuti iam dixi, etiam Constantinopolitanum tenuit tyrannice praesulatum et potiorem percepit praesumptionem frequenter ad imperatorem veniens et fiduciam ex crebra collocutione mercatus contra veritatis pro-

3 pugnatores saevas contentiones instituit. Et primum quidem cupere se Hierosolymorum loca ⟨inspicere⟩ professus est et imperatorem tamquam famosissimum visurus aedi-

II 23, 1—18 Theodor. I 20. 21, *p.* 69, 13—70, 11 P.

A C N

69 eos *ex corr. Cm2* et] set *ex* sed *ex* ed *Cm2* 74 purificos *Am1* orthodoxus *N* 79 custodia *Cm1* karissimi *N*

23. 1 dampnati *A* 2 Appion Ω *correxi Hanslik, cf.* Ἀμφίων Theodor. 69, 4 *et* I 10, 3. II 17, 6 *sq.* 4 crementiam *Cm1* 5 *ante* suis: in *add. N* 7 sicut *C* 12 cupire *Cm1* hierosolymorum *A* hyerosolimorum *C* hierosolim- *N* inspicere *supplevi Hanslik, cf.* ἐμπίρεσθαι τῆς .... θέας Theodor. 70, 5 *sq.* 13 *sq.* aedificationis opus (s o *in ras. ex* bus *m2*) *C*

ficationis opus provida cogitatione captavit. Quapropter cum multo honore dimissus est imperatore vehicula et alia
4 ei distribuente solacia. Profectus igitur est cum eo et Theognius Nicaenus, particeps malignorum consiliorum eius, sicuti iam diximus.

1 **24.** Venientes enim in Antiochia et amicitiarum induti vultum maxima mulcatione potiti sunt. Veritatis enim propugnator magnus Eustathius largam eis hospitalitatem fra-
2 ternitatis exhibuit. Cumque ad sacratissima loca pervenissent et concordes vidissent suos, hoc est Eusebium Caesariensem, Scythopolitam Patrophilum et Aetium Lyddae, Laodiciae Theodotum et alios, qui lepram Arii susceperunt,
M 942 nuntiaverunt eis, quod cogitaverant, et cum eis venerunt
3 ad Antiochiam. Et schema quidem sub honore praemittebatur adventus eorum; quod vero propinabatur, erat pietatis bellum. Mulierem namque prostantem mercede negotiantes et linguam eius sibi inpendi persuadentes ad concilium venerunt. Proinde alios omnes foras ire praecipientes
4 ter miserrimam introduxere mulierem. At illa infantulum sub mamilla demonstrans aiebat ex concubitu Eustathii illum se et concepisse et generasse eumque clamabat saepius inpudentem. Is autem, qui calumniae eius tam manifestae conscius erat, iussit, ut hanc rem, si qui scirent,

II 24, 1—59 Theodor. I 21, *p.* 70, 12—72, 21 P.

A C N

14 multo (to *s. s. m2*) *C* 16 thogenis Ω (*v. supra* II 22, 64), *sed cf. Parmentier* Theodor. 70, 9 *in adnot.* 17 sicut *C*

24. 1 anthiochia *Am1* amictarum *N* 2 mulcatione, *cf.* his verbis mulcatus VII 11, 67 = κατασθελχθείς Theodor. 231, 1 Veritas *N* 3 eustatius *Am2* eusthathius *Am1* eustachius *N* largam eis] larga mens *N* eis] eius *Am1* 6 schytopolitam *C* schytopolytam *N* patrophilium *Cm1* -phylium *N* 8 quid *N* cogitaverunt *C* 9 anthiociam *C* 10 propinabatur, *cf. e. g.* propinare alci ferale consilium Pomer. 2, 19, 1 (Migne PL LIX 464 C) 14 introduxeram *Nm1* illic *Nm1* 15 ex] e *Cm2* 15 *sq.* eustachii *N* 17 His *A* 18 rem *s. s. Am2* qui] quis Ω *corr. Am2 Cm2*

deducerentur ad medium. Illa vero dicente nullum se habere accusationis testem iusiurandum ei iustissimi iudices intulerunt lege scilicet aperte clamante in duobus aut tribus testibus credi esse veracia, quae dicuntur, nec non et apostolo praecipiente, ut nullus adversus presbyterum inscriptionem factam extra duos aut tres testes accipiat. Sed isti sacras contemnentes leges contra talem virum accusationem sine testimonio receperunt. Cum ergo illa mulier iusG 235 iurandum praebuisset, adiecit adfirmans, quia infans ille de concubitu esset Eustathii. Tunc itaque tamquam adversus adulterum isti amatores veritatis protulere decretum aliis quippe pontificibus — cum utique multi adessent et pro apostolicis dogmatibus repugnarent et omnimodis, quae fuerant concinnata, nescirent — aperte reclamantibus et magnum Eustathium collaudantibus decretumque illorum iniquum suscipi prohibentibus. Hoc itaque facto velociter huius notae concinnatores ad imperatorem profecti sunt eique persuaserunt, quia vera fuisset inscriptio et depositionis Eustathii iusta sententia, quem tamquam adulterum atque tyrannum expelli fecerunt, exercitatorem pietatis simul et castitatis egregium.

Et ille quidem per Thracias ad Illyrici deductus est civitatem. Isti vero prius quidem pro eo ordinaverunt Eulalium. Quo tempore pauco vivente Eusebium Palaestinensem illic migrare voluerunt; eoque fugiente mutationem et simul imperatore prohibente fecerunt Eufronium. Quo

---

21 *sq. cf.* Deut. 19, 15; 17, 6 22 *sq.* 1 Tim. 5, 19

A C N

20 iudicis *Nm1* 21 aparte Ω *corr. Cm2* aut] au *Am1 Cm1* 23 presbiterum *AN* 23 *sq.* inscriptionum *C* 25 sacris *N* 25 *sq.* accussationem *N* 28 (*et* 37) eustachii *N* eusthathii *A* 29 adulterium *N* alii Ω *corr. Cm2* 33 eustachium *N* conlaud- *C* 34 inicum *A* 35 nocte *Am1* notae *Am2 CN* noxae *Beatus* 39 egregium] et regnum *Cm1* 40 illirici Ω 41 civitate *Cm1 N* 43 multationem *Am1* 44 fecerunt, *cf.* IV 8, 12

etiam — anno et paucis mensibus ⟨vixit⟩ in episcopatu — defuncto Flacito illius ecclesiae tradidere pontificatum. Isti vero omnes pestem Arii habuere celatam. Propterea namque multi pie viventium et sacerdotum et reliquorum ecclesiastica relinquentes collegia apud semet ipsos conveniebant. Quos universi Eustathianos appellabant, quia post egressum illius seorsum congregabantur. Porro mulier illa ter misera passionem crudelissimi languoris incurrens manifestavit insidias et illam tragodiae compositionem pariter enudavit non duobus vel tribus, sed multis valde sacerdotibus, quae concinnata videbantur, insinuans. Ait enim pro pecuniis illam se facere praesumpsisse calumniam; iusM 943 iurandum tamen non omnino fuisse falsum, quia ille infans, de quo iuraverat, filius erat cuiusdam Eustathii nomine, fabri ferrarii.

SOCRATES

25. Tunc igitur Antiochia gravis seditio in Eustathii depositione surrexit; et postea de episcopatus electione tantus ignis accensus est, ut paene civitas universa deperiret in duas partes populo dissidente et aliis quidem Eusebium Palaestinae transferri contendentibus in Antiochiam, aliis autem studentibus, ut reverteretur Eustathius. Erat enim in utraque parte et populus civitatis et militaris manus, et M 944 tamquam adversus hostes ita cuncti commovebantur, ut paene usque ad gladios pervenirent, nisi deus et timor prin-

II 25, 1—17 Socr. I 24, *p.* 134, 13—135, 18 H.

A C N

45 *ante* in episc.: vixit *vel simil. addendum, cf.* ἐβίω Theodor. 72, 9 46 defunctu *Am1* defucto *Cm1* 50 universa *Cm1* eustathianus *Am1* eustachianos *N* 52 languores *Am1* 53 tragoediae *Am2 N* 56 praesumsisse *N* calumciam *Cm1* 58 eustatii *C* eustachii *N*

25. 1 anthiocia *CN* eustatii *A* 3 universae *Am1* 5 tranferri *N* anthiochiam *C* 6 eustachius *N* 8 ita *in mg. suppl. N* commovebuntur *Cm1*

3 cipis cohiberet. Nam imperator suis epistulis seditionem compescuit, Eusebius autem Palaestinae repudiavit. Quod ammiratus imperator scripsit ei propositum laudans eumque beatum vocans et quia non unius civitatis, sed totius
4 orbis potius digne decerneretur episcopus. De cetero autem per annos octo dicitur Antiochenae ecclesiae vacasse sedem. Tarde vero studio inimicorum Nicaenae fidei ordinatur Eufronius.

5 His igitur in hoc volumine rite contextis tempus est, ut sequentis libri ordiamur initium.

A C N

12 ammirator *N* ei] eius *Cm2* 14 episcopis *Cm1* cero *Nm1* 15 antiochena *Cm1 N* (*fort. ex* -nae *ras.*) antiochenae *A Cm2* ecclesiae *fort. ex* -sia *N* vocasse *Am1* vacase *Cm1* 16 nicaene (i *s. s. m2*) *C* ordinatus *A* 19 sequentes *A* ordeamur *Cm1* *post* initium*:* percontuli *add. Am1 N,* contuli *Am2; deinde* HISTORIAE ECCLESIASTICAE EXPLICIT LIBER (LIBROS *Am2*) SECVNDVS (-DOS *Am2*) *Am1* HISTORIAE ECCLESIASTICAE LIBER II EXPLICIT *C* HISTORIA ECCLESIASTICAE LIBER SECVNDVS EXPLICIT *N delevi Hanslik*

TITVLI LIBRI TERTII

1. De conversione gentis Indorum atque Persarum.
2. Quomodo Iudaei Christianos accusaverint apud Persas. Qui vel quanti vel quibus modis passi sint apud Persas.
3. Epistula Constantini ad Persarum regem pro Christianis.
4. De Alexandri pontificis Alexandrini fine et de initio praesulis Athanasii.
5. Quae contra Athanasium gesta sint et quomodo refugivit ad principem.
6. Quomodo sit Arius ab exilio revocatus et qualem libellum dederit Constantino et de fraudibus Arianorum.
7. Epistula Constantini evocantis episcopos, ut Athanasii causas ipse cognosceret.
8. Quia venientes episcopi Ario faventes Athanasio detraxerunt, ita ut exilio mitteretur.
9. Quomodo Marcellus Ancyranus depositus sit et de Asterio sophista.
10. Quomodo Arius, dum studet ab Alexandro Constantinopoleos in communione suscipi, sit extinctus.
11. Quia prius Ariani cum orthodoxis conveniebant atque communicabant et de lege Constantini, qua iussit haereticorum oratoria ecclesiis applicari.
12. Quomodo et ubi Constantinus imperatores tres filios suos ordinavit et percepto baptismate sit defunctus.

A C N

ante tit.: INCIPIT LIBER III *add. CN, ante* TITVLI*:* INCIPIVNT Ω *delevi Hanslik* 1 TITVLI] CAPITVLA *Am1 post* TITVLI*:* LIBRI TERTII *om. C* 3 accusaverunt *C* 4 sunt *N* 8 atanasium *Am1* refugivit *Am2 N* refugit *Am1 C* 10 *sq.* dededit (it *m2*) *C* 12 evocatis *C* 14 atanasio *A* 19 commune *C* suscipi, sit] suscepisset *ex* suscipissed *Cm2* 20 ortodoxis *A* 21 qua] quia *Nm1* qui *Nm2* 22 ecclesias appellari (appellari eccl. *tr. Am1*) Ω *corr. Garetius, cf.* III 11, 8 23 suos filios *tr. A N* 23 *sq.* ordnavit *C* *titulis finitis:* EXPLICIVNT TITVLI (CAPITVLA LIBRI TERTII *A*) Ω *delevi Hanslik*

G 236

LIBER TERTIVS

SOZOMENVS

1 **1.** In temporibus religiosi principis Constantini et Indorum gentes et Hiberorum Christiani dogmatis rudimenta
2 susceperunt. Sed etiam Armenios tunc primum audivi Christianos effectos. Aiunt enim Tiridatem regem tunc gentis illius ex quodam mirabili signo dei, quod circa eius domum evenit, Christianum fuisse factum et omnes simul eius dicioni subiectos una praeceptione iussisse, ut similiter deo colla summitterent. Unde et apud ceteros confines Christianum dogma transivit et multitudine dilatatum est.
3 Apud Persas autem initium Christianitatis aestimo celebratum, dum quidam eorum occasione commercii ad Ostroinos et ad Armenios venientes, ut assolet, sanctis illic colloquerentur viris et eorum virtutes experirentur.

1 **2.** Cumque tempore procedente crescerent, et ecclesias et sacerdotes pariter et ceterosque ministros habere coeperunt. Hoc autem factum non mediocriter contristabat magos, qui religionem Persarum veluti quaedam sacerdotalis tribus per successionem generis ab initio commissam habere noscuntur. Afficiebat enim etiam Iudaeos naturaliter quo-

---

III 1, 3—5 Socr. I 19, *p.* 113, 17—114, 3 H. III 1, 5—15 Soz. II 8, *p.* 132, 7—133, 3 H.

III 2, 1—204 Soz. II 9—13, *p.* 133, 9—149, 4 H.

A C N

1. 1 *ante* LIBER: INCIPIT *add. A N delevi Hanslik* TERTIVS] III *AC* 2 SOZOMENVS *om. Am1* 3 I *om. C* 3 *sq.* et—Hiberorum] indorum et hiberorumque *Nm2* 6 tyridatem *w* tiridatam *Nm1* -tum *Nm2* 7 gentes *Am1 Cm1* mirabile *Nm1* 9 dicioni] -ione *A Cm1 Nm1* (diutione *fort. Nm1*) 10 collo *Cm1* apud] ad *Cm2* 13 occansione *Am1 C* hostroinos *N*

2. 1 II *suppl. Beatus* 2 et ceterosque *Nm1* et ceteros qui *Am1 Cm1* ceterosque *Am2 Nm2* et ceteros dei *Cm2* 4 sacerdotales *Am1* 5 commissum *Nm1*

dam modo Christiani dogmatis inimicos. Quapropter accusaverunt apud Saborem tunc regem Symeonem archiepiscopum Seleuciae et Ctesifontis, civitatum in Persida regalium, tamquam amicus esset Caesari Romanorum eique Persarum
2 negotia depalaret. Credens autem derogationibus his Saboris primum quidem tributis inmensis Christianos afficiebat, eo quod plurimos eorum agnosceret, quia paupertatem magis eligerent, crudelibusque viris huiusmodi exactiones iniunxit, quatenus ex egestate pecuniarum et nimietate exactorum vim passi propriae religionis iura contemnerent. Post haec autem sacerdotes ministrosque dei gladiis mina-
M 944 cibus interemit, ecclesias subvertit et vasa earum omnia publicavit, Symeonem vero deduci iussit ad se tamquam
3 proditorem Persarum regni atque religionis. Magi siquidem auxiliantibus sibi Iudaeis cum festinatione sanctas
4 ecclesias destruebant. Symeon autem conprehensus ferroque vinctus ad regem usque deducitur. Quo vir effectus est magnus et omni fortitudine pretiosus. Nam cum eum torquendum Saboris iussisset introduci, neque timuit neque
5 adoravit. Pro qua re vehementius efferatus rex inquisivit, cur non adorasset, quippe quod prius facere consueverat. Ad quem Symeon: 'Prius', inquit, 'non vinctus adducebar, ut negarem veri dei culturam; et nihil in hoc dubitans, quae sunt sollemnia regis, implebam. Nunc autem fas mihi non est hoc agere; veni namque pro nostro dogmate et pietate
G 237 6 decertaturus'. Haec dicentem praecepit rex adorare Solem et facienti plurima daturum se cum maximo honore munera compromisit; reluctantem vero interminatus est esse mori-

---

A C N

8 simeonem *C* 11 *sq.* sabor *Am2 Nm2* 15 quatinus *Am2* mietate *Cm1* 19 simeonem *AC* 22 ecclesia *Cm1* simeon *N* 22 *sq.* ferroqui *Cm1* 23 vinctus] convinctus *Am2* Quo] qui *Am2 Cm2, sed cf.* I 11, 233. VI 41, 12 (= ἔνθα) 24 eom *Cm1* 25 sabor *Nm2* 28 simeon *CN* adducebat *Am1* 31 *sq.* et pietate decertaturus] decertaturus *in ras. circiter 24 litt. C* 33 facientem *C*

turum et omnem Christianorum gentem. Cumque nec ter-
roribus potuisset movere Symeonem nec mulcare promissio-
nibus, sed fortiter permaneret numquam se adorare Solem,
ne proditor suae religionis existeret, praecepit eum in vin-
culis retineri credens eum posse longo tempore declinari.
7 Cumque duceretur ad carcerem, vidit eum Usthazadis senior
quidam eunuchus, nutritor Saboris et maior regiae domus,
et consurgens adoravit eum; sedebat namque ante ianuas
regis. Quem Symeon increpavit iniuriose et cum furore cla-
mavit aversatusque despexit. Is enim, dum Christianus
esset, non ante multum tempus vim passus adoraverat So-
8 lem. Quo facto repente flens eunuchus cum gemitu vestem
quidem claram, qua indutus erat, exutus est et lugubrem
accipiens amictum ante domum regiam sedebat flens atque
gemens: 'Heu', inquit, 'qualem credam esse circa me [deum],
quem ego negavi, deum, dum pro hac causa dudum ami-
cissimus Symeon neque verbum mihi reddiderit et sic aver-
9 satus cum furore transivit?' Dumque haec Saboris audisset,
evocans eum causam luctus inquisivit aut, si qua ei circa
domum aerumna contigerit. Respondens Usthazadis ait:
M 945 'O rex, nihil in huius saeculi domo infortunii passus sum.
Utinam pro his, quae mihi nunc evenerunt, universas cala-
mitates alias incidissem. Lugeo namque, cur vivo, qui du-
dum mori debueram. Video Solem, quem tibi parere volens,
non voto meae voluntatis, adoravi. Quapropter pro utroque

A C N

36 mulcare Ω (*cf.* VII 11, 77. IX 26, 15) mulcere *Am2 Cm2* 37 permanetret *Cm1* numquamque adorare Ω *corr. Hanslik, cf.* Soz. 136, 1: *μή ποτε προσκυνήσειν et lin.* 67 *sq.* — Soz. 138, 3 *sq.* 38 ne] nec *A Nm1* 40 ustazadis Ω sinior *Cm1* 41 nutritior *N* 43 simeon *N* 44 dispexit *Am1* His *A* 46 enuchus *C* gemitus *Cm1* 49 *post* me: deum *add.* Ω *delevit Jakob* 50 deum *del. Nm2* 51 *sq.* adversatus *C* 52 transivit Ω -verit *Beatus* sabor *Am2 Nm2* 54 eorumna *Nm1* ustazadis *A* 55 inportunii Ω inportuni *Cm2 corr. Beatus, cf.* XI 15, 116 *et ἠτύχησα* Soz. 137, 3 56 ut nam *Cm1* 56 *sq.* calamitatis *Cm1* 57 incedissem Ω *corr. Am2 Cm2 Nm2* Lugio (?) *Cm1* 58 parare *Cm1*

me mori iustissimum est, quia et proditor sum Christi et te quoque decepi.' Et ille quidem haec dicens iuravit caeli et terrae creatorem suam ulterius non se mutare sententiam.
10 Saboris autem ammiratus eunuchi constantiam amplius saeviebat adversus Christianos, tamquam maleficiis hoc agere praevalerent. Parcens autem seniori nunc lenitate, nunc
11 minis omni virtute eum se subvertere iudicabat. Cumque nil ageret, Usthazade profitente numquam se fore sic fatuum, uti pro deo creatore cunctorum illa coleret potius, quae a deo creata sunt, tunc ira commotus iussit gladio eius
12 caput abscidi. Cumque duceretur ad necem, rogavit speculatorem, ut paululum sustineret, tamquam aliquid regi mandaturus et vocans quendam fidelium eunuchorum iussit, ut diceret haec Sabori: 'Pro favore, quem hactenus a iuventute habui circa vestram domum, o rex, patri tuo et tibi ministrans studio conpetenti, testibus non indigeo; tu namque bene nosti. Pro omnibus ergo, quae aliquando vobis impendi, redde mihi conpensationem huiusmodi, ne quis ignorantium putet me supplicium sustinere tamquam infidelem regni aut malae cuiuspiam voluntatis; sed ut potius manifestum fiat, quod agitur, praeco clamans denuntiet universis, quia Usthazadis capite truncatur non regis inimicus, sed Christianum se esse professus et deum proprium apud regem negare contemnens.' Haec quidem eunuchus regi
13 nuntiavit. Porro Saboris secundum petitionem Usthazadis

A C N

60 me mori] memorii *Nm1* proditus *Cm1* 61 decipi *Cm1* *ante* caeli: per *s. s. Cm2* 62 creat.] creatore me *Cm1* creatorem e (e *fort. in ras.*) *Nm1* creatorem et *A* creatorem hanc *in mg. prop. Nm2* creatorem *Cm2* 63 sabor *Nm2* sapor *Am2* enuchi *C* 64 adversos *A Cm1* 66 menis Ω *corr. Am2 Cm2 Nm2* virte *Cm1* 67 ustazade *AN* 68 colere *Cm1 N* colore *Am1* 70 *sq.* speculatorem Ω spic- *Am2 Cm2 Nm2, cf.* III 2, 108 *sq.* 123 *sq.* VI 30, 58 71 paupulum *Nm1* 73 sapori *Am2* actenus *AN* iuvente *Nm1* 75 tu *s. s. Cm2* 80 clamas *Nm1* 81 ustazadis *A* inimicum *Cm2* 83 contempnens *C N* 84 sabor *Am2 Nm2* ustazadis *A*

praeconem clamare fecit. Aestimabat enim alios posse a Christianitate revocari, si mente perciperent, quia nulli parceret Christiano, qui senem nutritorem et devotum suae familiaritatis occideret. Usthazadis autem studuit clamari causam suae necis credens, quia, cum per terrorem adorasset Solem, multos Christianorum deduxerit ad timorem, nunc autem cognoscentes pro religione ⟨eum⟩ mortuum imitatores multos suae virtutis efficeret. Hoc itaque modo Usthazadis gloriosissima morte translatus est.

14 Symeon autem agnoscens in carcerem gratificos pro eo hymnos obtulit deo. Altera vero die, quae erat sexta feria septimanae maioris, in qua ante resurrectionis festivitatem annua salutaris passionis memoria celebratur, etiam Symeonem decrevit rex ferro perimere. Deductus enim rursus e carcere ad palatium regis nimis intrepide loquebatur Sabori de dogmate et nec illum nec Solem passus est adorare.

15 Eademque die similiter interimi iussi sunt et alii centum in carcere constituti. Novissime vero Symeonem occidi praeceptum est, ita ut mortem videret universorum. Erant etenim horum alii quidem episcopi, alii presbyteri, alii diver-

16 sorum ordinum clerici. Cumque omnes ducerentur ad mor-

M 946 tem, adveniens summus princeps magorum interrogabat eos, si vellent vivere et regis religionem colere et Solem pariter adorare. Cumque nullus hanc eligeret vitam, spe-

17 culatores circa necem martyrum laborabant. Symeon autem adsistens confortabat universos et de resurrectione ac pietate loquebatur atque de sacris scripturis adhibens fidem dicebat vitam quidem veram esse sic mori, mortem vero

---

A C N

86 revocare Ω *corr. B. Rehm, cf.* Soz. 139, 9 *sq.* 87 parcerent *C* 88 ustazadis *AC* 90 duxerit *Am1* deduceret *Nm2* 91 *post* religione*:* eum *supplevi Hanslik* 92 ustazadis *A* hustazadis *N* 94 Simeon *C* carcerem Ω -cere *Am2 Cm2 Nm2* 95 optulit *CN* 96 resurrectionem *C* festivitate *Cm2* 99 sapori *Am2* 104 presbiteri *CN* 108 *sq.* specul- Ω spic- *Am2 Cm2 Nm2* 109 Simeon *N*

manifestam negare deum adiciens, quia post paululum etiam nullo perimente sponte mors accidit. Hic est enim omnibus natis finis inevitabilis. Post haec autem perpetuitas non omnibus similiter accidit, sed velut ex quodam pondere omnem rationem reddent homines huius vitae et eorum, quae bene gesserint, retributionem et poenas malorum sine dubitatione recipient. Maius autem bonorum omnium nihil est ac beatissimum quam eligere mori pro deo.

18 Haec dicente Symeone et tamquam filios edocente in certaminibus sacris, modo quo decebat, unusquis exercitatus alacriter currebat ad necem. Cumque omnes centum speculator transisset, novissime venit ad Symeonem et Abedechallam et Ananiam; ambo namque senes cani sub eius ecclesia constituti cum eo fuerant conprehensi et erant in vinculis.

19 Tunc itaque Pusicius, qui super omnes artifices regis erat, ibi consistens et videns Ananiam trementem, cum praepararetur ad necem, ait: 'Paululum, o senex, claude oculos et securus esto; mox enim Christi videbis aspectum.'

20 Cumque dixisset hoc, repente conprehensus ductus ad regem et Christianus esse manifestatur, eo quod pro dogmate fuisset locutus libera intentione ⟨et⟩ martyribus. Tunc rex extraneo quodam et crudeli modo eum mori praecepit, ita ut perforata cervice exinde linguam eius eicerent. Hoc itaque facto quibusdam accusantibus etiam filia eius virgo

21 sacra tunc conprehensa perempta est. Sequenti vero anno, die, quo passionis Christi memoria celebrabatur et expectabatur resurrectionis festivitas, crudelissima Saboris prae-

---

A C N

117 hominis *Cm1* 118 qui *Am1* gesserunt *Am2* 121 simeone *A* 122 unusquis Ω unusquisque *Am2 Cm2 Nm2* 123 *sq.* specul- Ω spic- *Am2 Cm2 Nm2* 124 simeonem *A* 124 *sq.* adedechallam *Cm2* 129 annaniam *Cm2* tre*mentem *A* 134 loquutus *A* libera *in mg. suppl. Nm2 ante* mart.: et *fort. supplendum, cf.* Soz. 143, 10 135 et] ex *Cm1* precipit *Cm1* 136 licguam *Cm1* 139 memoriae *N* 140 festivitatis delissima *Cm1*

ceptio per omnem Persarum cucurrit terram morte condemnans eos, qui se profiterentur esse Christiani. Quo tempore fertur ultra numerum multitudinem Christianorum gladio
22 cecidisse. Alios namque per civitates et vicos diligenter magi requirentes celatos inveniebant; alii vero sponte nullo
G 238 ducente semet ipsos offerebant, ne taciturnitate Christum negare viderentur. Igitur dum omnes Christiani sine parcitate perimerentur, etiam multi in ipsis regalibus sunt occisi, cum quibus et Azanis eunuchus regi maxime gratus.
23 Quod dum Saboris audisset, tristis factus hanc generalem peremptionem removit et solummodo praeceptores religionis iussit occidi.

24 Illo siquidem tempore in aegritudine incurrente regina Symeonis episcopi soror, nomine Tharbua, conprehensa est cum famula suam sequente vitam, quas contigit teneri per insidias Iudaeorum accusantium, quasi maleficia reginae
25 fecissent propter Symeonis mortem. Regina vero, cum soleant languentes huiusmodi rebus aures accomodare, sus-
M 947 picata est veram esse detractionem et maxime a Iudaeis factam, cum et ipsa similia saperet eosque sine mendacio et sibi faventes arbitraretur. Sumentes autem magi Tharbuam et alias mortis acerbae perculere supplicio. Stipitibus enim alligatas serraque findentes per medium eas crudeli nece laceraverunt et quasi expiantes reginam per
26 medios stipites transire fecerunt. Ferunt autem istam Tharbuam speciosam valde fuisse et a magis quibusdam adamatam et latenter ad concubitum petitam promissa mercede salutis suae et aliarum, si consentiret ad vitium. Quae nec

---

A C N

141 *sq.* condempnans *A N* 142 christianos *Am2* 146 dicente Ω *correxit Jakob, cf.* ἄγοντος Soz. 144, 9 149 Azanis — Ἀζάδης, *cf.* Usthazadis — Οὐσθαζάνης 150 sabor *Nm2* 153 *in mg.* II *add. Am2* in aegritudine Ω -dinem *Cm2, cf.* IX 6, 3 *sq.* 155 famulam *Am1 N* sua *Am2 C* vita *Cm2* 157 simeonis *N* 158 rebus] *in mg.* at spebus *Am2* 162 acervae *AN* subplicio *C* 167 petita *AN* 168 aliorum Ω aliarum *Garetius, cf.* ταῖς συνοὐσαις Soz. 146, 5 qui *Am1*

auditum luxuriae passa est sustinere, sed iniuriis pro turpi petitione relatis alacriter accessit ad mortem, ne traderet
27 sanctam virginitatem. Cumque circuirent magi et principes eorum universam provinciam secundum Saboris praecepta, ut sacerdotes et doctores dogmatis apprehenderent Christiani, puniebant episcopos et presbyteros, et maxime per regionem Adiabennorum. Hic namque locus est Persicus et plerumque Christianorum.

28 Hoc enim tempore et Acepseman episcopum conprehenderunt et multos clericorum eius; tenentesque praesulem sufficere sibi crediderunt alios nudatos substantiis dimit-
29 tentes. Iacobus autem quidam presbyter sponte sequebatur Acepseman et supplicans magis identidem meruit inretiri. Tunc enim et seni alacriter serviebat et eius cladem aliquatenus levigabat plagasque, ut poterat, curare non desinebat. Post paululum vero poenis crudelibus eum magi torserunt cogentes, ut adoraret Solem. Quo respuente miserunt
30 eum rursus in vincula. Sed et multos alios presbyteros et diaconos habebant in carcere post flagella. Pauco tempore praetereunte princeps magorum de eis consuluit regem acceptaque potestate, quod vellet, ut ageret, si Solem non adorarent, mandavit eis in carcerem regiam voluntatem.
31 Quibus aperte respondentibus numquam se fore proditores Christi nec adorare Solem sine ulla parcitate eos verberibus laniavit. Cum quibus Acepsemas pro confessione dogmatis viriliter est defunctus. Quidam vero Armeniorum, cum

---

A C N

169 luxorię *C* turbi *Cm1* 171 circuiret *Cm1* circumirent *Am1* 173 adprehend- *N* 174 puniebat *Nm1* presbiteros *CN* 177 acepsiman *ACm1* acepseman *Cm2* acepsimam *Nm1* -simaum *Nm2* 178 tenentes *Nm2* *ante* praesulem: via *add. Cm2* 179 *sq.* demittentes *Cm1 Nm1* 180 presbit- *CN* 181 acepseman *ACm2* ecepseman *Cm1 N* 182 *sq.* alequatenus *Cm1* 186 presbit- *CN* 190 adoraret *Cm1* carcerem Ω -re *Cm2* (eis in carcerem = τοῖς ἐν δεσμωτηρίῳ Soz. 148, 4) 192 ulla *in mg. suppl. Nm2* 193 acepsemas Ω -maus *Nm2* 194 defuctus *Cm1*

essent obsides apud Persas, corpus eius auferentes latenter
32 sepulturae debitae tradiderunt. Alii vero, licet non minus flagellati, praeter spem vixerunt et non mutantes voluntatem denuo ad vincula sunt reducti. Cum quibus erat Aithallas, cuius, dum nimis tensus caederetur, umeri sunt deiuncti, ita ut mortuas postea manus portare videretur aliique eius
33 ori cibos offerrent. Sub hoc itaque regno testimonio bonae vitae translati sunt presbyteri, diaconi, monachi et sacrae virgines et in aliis officiis ecclesiae constituti ac pro
34 dogmate laborantes innumerae multitudinis. Eodemque tempore passus est una cum Marea Bichor episcopus atque clerici circa ducenti et quinquaginta, qui cum eo capti a Persis fuerant conprehensi.

35 Tunc etiam Milesius nomine martyrio coronatus est, qui primum quidem militabat apud Persas, postea vero relicta militia conversationem zelatus est apostolicam. Di-
M 948 citur enim, quia, dum in civitate Persica episcopus fuerit ordinatus, multa saepe sit passus et plagas atque tractus virili mente sustinuit. Cumque nulli potuisset illic suadere, ut Christianus esset, graviter ferens maledixit civitati et
36 exinde discessit. Post paucum vero tempus primatibus eius loci in rege peccantibus superveniens exercitus cum trecentis elephantis civitatem subvertit et velut desolatam regio-
37 nem arantes seminibus tradiderunt. Milesius autem episco-

III 2, 204—224 *ex* Soz. II 13, *p.* 149, 12—151, 8 H.

A C N

195 eius] eas *Nm1* 198 vinculo *Cm1* aitallas *C* 199 deiuncti (dis- = de-, *cf.* Löfstedt Peregr. *p.* 273 *sq.*) Ω disiuncti *Cm2 Nm2* 200 poriare *N* 201 cybos *A* offerent *C* bonnę *Cm1* 202 presbit- *CN* monacha *Cm1* sacratae *Am1* 203 in *s. s. Cm2* 205 tempore *in ras. Cm2* cum Marea Bichor] *nomina errore Epiphanii orta sunt, cf.* Soz. 149, 13 206 duocenti *Am2 Cm1 Nm1* ducenti *Am1 Cm2 Nm2* 208 melisios *Am1* 212 plagatus (pag- *Am1*) Ω *correxit Jakob, cf.* πληγὰς Soz. 150, 12 214 civitate *Cm1 Nm1* 216 regem *Am2 Cm2* 217 elifantis *Cm1* civitem *N*

pus solummodo peram circumferens, quae sacrum codicem evangeliorum habebat, perrexit orationem facturus ad Hierosolyma et inde in Aegyptum, ut videret monachos ibidem conversantes. Qualis igitur iste sanctus et miraculorum fuerit operator, Syri sunt testes, qui eius actus vitam-
38 que scripserunt. Fertur itaque eorum, qui tunc martyrio coronati sunt sub regno Saboris, virorum ac feminarum fuisse milia quasi sedecim.

THEODORITVS

1 **3.** In Persida vero fautoribus pietatis Constantinus Augustus sponte prospexit. Agnoscens enim eos ab impiis vehementer affligi eorumque regem erroribus servientem diversa eis inferre pericula scripsit ei per legatos, qui tunc aderant, monita pietatis rogans, ut cultores dei apud eum digno honore potirentur. Sed melius studium pii principis per eius litteras valebit agnosci.

'CONSTANTINI IMPERATORIS EPISTVLA AD SABOREM PERSARVM REGEM DE PROVIDENTIA POPVLI DEI.

2 Sacratissimam custodiens fidem veritatis luce participatus sum, luminis veritate gubernatus sacram cognosco fidem. Denique per haec, sicuti res ipsae confirmant, venerabilem religionem esse conspicio et doctrinam agnitionis sanctissimi dei omnibus offerentem. Huiusmodi cultum me habere profiteor, quia huius dei virtutem in auxilio habens

---

III 2, 224—226 Soz. II 14, *p.* 152, 2—4 H.
III 3, 1—80 Theodor. I 24. 25, *p.* 76, 14—80, 7 P.

A C N

219 operam *Cm1* pera *Cm2* quae] quem *Cm2* 221 hierosolyma *Am1* -mam *Am2* hierosolimam *Cm2* 223 siri *C*

3. 3 saevientem Ω *corr. Garetius, cf.* δεδουλωμένον Theodor. 76, 16 4 ei] eis *N* 6 principes *Cm1* 8 SAFOREM *A* SAEOREM *N* 9 RECEM *A* PROVINCIA *N* 13 releg- *Am1* dogtrinam *Cm1*

inchoans a finibus oceani omnem terrarum orbem firmissima spe salutis obtinui, ita ut universi, qui per tot tyrannos cladibus cottidianis fuerant subiugati et ad obscuritatem usque perducti, resumentes communium rerum vindictam
3 rediviva quodammodo curatione resurgerent. Hunc deum colo, cuius signum deo dicatus meus exercitus portat in umeros et a quo, dum iusto sermone aliquid poscitur, impetratur. Ex ipsis autem tropheis insignibus beneficia repente suscipio. Hunc itaque deum inmortali memoria me honorare profiteor eumque summa puraque mente super
G 239 4 omnia esse credo. Hunc inclinatis genibus invocabo fugiens cunctum abominabilem sanguinem et odores horribiles ac fugiendos omnemque terrenam flammam nimis evito. Quibus omnibus nefandus et ineffabilis error multos gentium
5 ac genera universa prostravit et inferno contradidit. Quae enim deus omnium propter hominum providentiam sua clementia utilitatis causa produxit in mundum, haec ad uniuscuiusque
M 949 desiderium trahi non patitur, sed puram tantummodo mentem et inmaculatam animam ab hominibus exigit, virtutis et pietatis actus exquirit, mansuetudinis et clementiae delectatur operibus, mites amat, habet odio turbulentos, diligit fidem, punit perfidiam omnemque potentiam cum fastu despicit, superborum punit asperitatem, ad fastum elevatos interimit, humilibus autem ac patienti-
6 bus digna retribuit. Sic itaque etiam regnum iustum magni pendens adiutorio suae virtutis extendit sapientiamque regiam pacis tranquillitate custodit.

A C N

16 incoans *A* 17 optinui Ω 18 cotidianis *A Cm2* obscuratatem *Cm1* 22 umeros (hum- *Am1*) Ω, *cf.* IX 34, 21 umeris *Am2* 22 pascitur *Nm1* 23 thropeis *A* trofeis *Cm1* 23 *sq.* repente *in ras. Cm2* (beneficia *fort. Cm1*) 27 abhom- *C* orribiles *A* 28 omnem *Nm1* 30 tradidit (?) *N* quae *s. s. A* 34 omnibus Ω hominibus *corr. Beatus, cf.* Theodor. 77, 22 36 mitis *Cm1* 36 *sq.* turbolentos *Am1* 42 tranquillitatem *Cm1*

7 Non ergo videor mihi errare, frater mi, hunc esse confitendo deum omnium principem atque patrem, quem multi regnantes apud nos vesanis erroribus seducti denegare temptarunt. Sed illos omnes finis conprehendit exitiosus, ita ut omne genus hominum post eos exsurgens clades eorum
8 pro maledictionis exemplo proponere videatur. Horum igitur unum esse reor Valerianum, quem velut quaedam virga iracundiae divinae de nostris terris expellens vestris partibus tradidit puniendum, qui scilicet verecundiae suae famosissimum apud vos tropheum demonstrasse cognoscitur.

9 Sed hoc quidem in bonam partem conversum est, ut in nostro saeculo huiusmodi supplicium fieret manifestum. Vidi namque et ego illorum finem, qui nuper nefandis praeceptionibus deo devotum populum turbaverunt. Quapropter multas deo refero gratias, quoniam integra providentia omne genus humanum colens legem divinam reddita sibi
10 pace decenter exultat. Unde etiam nobis ipsis credo, quoniam optime cauteque universa proveniunt, quando per illorum puram probabilemque religionem divinamque concordiam universa in se dignatur erigere.

11 Igitur de tali hominum collegio, id est Christianorum — pro quibus omnis est mihi sermo — quam me libenter credis audire, quando etiam eminentia loca Persidae per eos amplius, quam cupio, decorantur? Tu ergo optime gubernaveris, si fueris sicut illi et habueris commune quod illi. Sic enim habebis omnium dominum mitem, placidum atque pro-
12 pitium. Hos igitur, quoniam tantus ac talis existis, commendo tibi, quoniam et pietate probaris insignis. Hos dilige conpetenter et facito clementiae tuae participes, tibi simul et nobis praebiturus gratiae inmensa iura per fidem.'

A C N

43 *sq.* confitendum *A m2* 51 *sq.* famosissimus Ω famosissimum *A m2, cuius correcturam recepi Hanslik* 52 thropeum *A* trofeum *C m1* 58 redita *A m1* 59 *post* pace*:* et *s.s. A m2* 62 universam *A m1* 66 *sq.* gubernaberis *A m1* 67 illi *pr.*] ille *A m1* 70 *post* hos*:* igitur *add. A m2*

13 Haec igitur optimus imperator pietate decoratus egit curam non solum subiectorum habens, sed etiam eorum, qui sub aliena gubernacula regebantur. Quapropter et ipse divina protectione potitus est et Europam universam atque Lybiam, super has etiam maximam Asiae partem tenens sub-
14 iectos habuit ubique devotos. Sed etiam barbarorum alii quidem sponte serviebant, alii devicti. Ubique triumphi videbantur, et victor cernebatur in omnibus imperator.

THEODORITVS

4. Interea Alexandro mirabili sene, qui Arii prostra-
M 950 verat blasphemias, defuncto post menses quinque Nicaeni concilii Alexandrinorum ecclesiae suscepit Athanasius praesulatum. Cuius persecutiones, fugas, contumelias crebraque pericula transferre distuli, quae Rufinus suo nobilitavit eloquio.

SOZOMENVS

1 **5.** Post plurima vero concilia turbis seditionibusque conpleta et clamores accusatorum poscentium, ut Athanasius tamquam magus, violentus et indignus sacerdotio damnaretur, directi ab imperatore metuentes, ne eum aliqua invasione perimerent, latenter eum de concilio subtraxerunt. At ille sciens non sibi fore tutum contra tot accusatores agere iudicibus etiam inimicis synodum relinquens venire festinavit ad imperatorem.

III 4, 1—3 *sq.* (praesulatum) Theodor. I 26, *p.* 80, 20—23
III 5, 1—8 Soz. II 25, *p.* 191, 11—192, 3 H.

A C N

76 proiectione *C* 77 libiam Ω maximae Ω maximam *correxi Hanslik, cf.* Theodor. 80, 3 *sq.*: τοῦ πλείστου τῆς Ἀσίας 78 ubique] itaque *C* 79 ibique *C*

5. 1 consilia Ω *correxit Jakob, cf.* συνόδους Soz. 191, 11 3 magis *N* 6 non sibi *in mg. suppl. A* 7 indicibus *Nm1*

THEODORITVS

2 Igitur Athanasius ad principem veniens omnem praesumptionem contra se factam episcoporum edocuit. At illi ad Mareotem convenientes quosdam concordantium sibimet sacerdotum miserunt ad principem, id est Theognium Nicaenum atque Theodorum Perinthium et Marin Calchedonensem, Narcissum Cilicem et similes horum mendacia texentes et quaedam commenta fingentes et nudas valde calumnias quasi veras accusationes sibimet componentes.
3 Quo facto venerunt ad Heliam civitatem. Praeceperat enim imperator, ut omne concilium a Tyro veniret ad Heliam. Nec non et alios undique congregari praeceperat, quatenus
4 templa aedificata dedicarentur. Misit itaque pariter devotos iudicum pietate ac fide clarissimos omnia largissime expendi praecipiens, non solum pontificibus ac sacerdotibus, sed etiam egentibus universis, qui undique concurrebant. Porro fuerat exornatum etiam sacrum altare palliis regalibus atque vasis, auro et pretiosis lapidibus decoratum.

SOZOMENVS

1 **6.** Imperator interea Arium de exilio revocavit iussitque, ut, quod de deo crederet, scriptura currente proferret.
2 Tunc ille novitatem nominum, quam prius adinvenerat, declinans aliam explanationem contexuit simplicibus verbis eam et divina lectione confirmans, iusiurandum quoque praebuit ita se credere et haec etiam mente sapere nihilque

---

III 5, 10—26 Theodor. I 30, *p.* 87, 14—88, 9 P.
III 6, 1—65 Soz. II 27. 28, *p.* 198, 2—202, 14 H.

A C N

11 factum *C* 12 mariotem *Am1* conveniens *Nm1* 13 *sq.* nichenum (he *in ras.*) *C* 14 *sq.* cal*cedonensem *A* calchedonem sem *N* 15 narcisum *A* nar cismum *N* 20 quatinus *Am2* 22 iudicium *Cm1* 23 expedi *Cm1* 27 SOZOMENVS *om. Am1 CN*

6. 2 proferet *Cm1* 3 advenerat *om. Am1 CN*

aliter intellegere. Textus enim eius expositionis huiusmodi est:

G 240 3 'Piissimo et deo amatissimo domino nostro imperatori Constantino Arius et Euzoius presbyteri.

4 Sicut praecepit deo amabilis pietas tua, domine imperator, exponimus nostram fidem et scriptis profitemur coram deo sic credere et nos et omnes, qui nobiscum sunt, sicuti subiectum est.

5 Credimus in unum deum patrem omnipotentem et do-
M 951 minum Iesum Christum filium eius, qui ex eo ante omnia saecula natus est, deum verbum, per quem omnia facta sunt, quae in caelis et quae in terra, qui venit et carnem assumpsit et passus est et resurrexit et ascendit in caelos et iterum venturus est iudicare vivos et mortuos, et in spiritum sanctum et carnis resurrectionem et vitam futuri saeculi et in regnum caelorum et in unam sanctam catholicam ecclesiam dei, quae a finibus usque ad fines est.

6 Hanc autem fidem percepimus ex sanctis evangeliis dicente domino discipulis suis: *Euntes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine patris et filii et spiritus sancti.*

7 Si autem non haec ita credimus atque suscipimus vere patrem et filium et spiritum sanctum, sicut omnis catholica ecclesia et sanctae edocent scripturae, quas per omnia sequimur, iudex noster erit deus et nunc et in futuro die.

8 Quapropter tuam pietatem rogamus, deo amabilis imperator, ut, dum ecclesiastici simus et fidem et sensum ecclesiae sanctarumque scripturarum habeamus, uniri nos per paci-

---

24 *sq.* Matth. 28, 10

A C N

7 intelligere *Am2* 8 amatissimo Ω amantissimo *Cm2 Nm2* 9 eozoius *Am1* presbit- *AC* 10 praecipit *Am1 C* 17 *sq.* adsumpsit *A* assumsit *C Nm2* assumit *Nm1* 19 *sq.* spiritu sancto Ω *corr. Am2* 22 a *om. N* 23 ex] et *Cm1* a *Cm2* evvang- *N* 26 suscepimus Ω *corr. recc.* 27 sanctum spiritum *tr. C* omnis *ex corr. Am2* omnes *C* 32 *sq.* pacificam] pacientiam *C*

ficam et dei cultricem pietatem tuam matri nostrae ecclesiae iubeatis quippe quaestionibus et superfluitatibus inquisitionum sublatis, ut et nos et sancta ecclesia ad invicem pacificati sollemnes orationes pro pacifico pioque imperio et omni tuo genere omnes communiter celebremus.'

9 Hanc fidei expositionem alii quidem dicebant artificiose compositam, ut videretur princeps placari sermonibus, et ita Arii dogmatibus circumferri, quatenus per expositionem nominum ei fiducia praeberetur et utrumque haberet intel-
10 lectum. Arbitratus autem imperator Arium et Euzoium similia credere his, qui Nicaea convenerant, valde gavisus est. Non tamen sibimet persuasit, ut eos in ecclesiae communione susciperet ante iudicium atque probationem congruarum personarum secundum ecclesiae legem; sed destinavit eos ad episcopos tunc Hierosolymis congregatos scribens, ut fidem eorum expositionis examinarent et clementem super eis deberent proferre sententiam, sive recte credentes invidiae gratia essent iniustitiam passi, seu, dum non haberent, unde iudices suos culpare⟨nt⟩, peterent per
11 paenitentiam revocari. Porro sumpta occasione fautores Arii per scripta imperatoris eos in communione susceperunt. Et cum hoc fecissent, ipsi imperatori rescripserunt et ecclesiae Alexandrinae et in Aegyptum et Thebaida et Lybiam episcopis universis et clericis praecipientes, ut eos alacriter susciperent imperatore testante rectam eorum esse fidem, quam etiam propriae epistulae subiecerunt. Haec quidem in Hierosolymis gesta noscuntur.

A C N

36 solemnes *Am1* 40 quatinus *Am2 Nm2* 41 nominum] omnium Ω *correxit Jakob, cf.* τῶν ὀνομάτων Soz. 200, 13 utramque *Am1* 44 ecclesia Ω *corr. recc.* 44 *sq.* communione (*cf.* 53) Ω -nem *recc.* 47 hierosolimis *AN* 50 seu dum] secundum *Am1* 51 culpare Ω *correxi Hanslik* peterent] poterant *Am2* 52 paenitentiam] pacientiam *C* 53 communione (commune *Cm1*) Ω communionem *Cm2* susceperent *Nm1* 55 libiam Ω 58 subicerunt *Cm1* 59 hierosolimis *A N*

12 Athanasius autem fugiens de Tyro Constantinopolim venit et, quae passus est, adito imperatore narravit petens, ut, quae Tyro fuerant gesta, examinarentur sub eius quoque praesentia. Porro Constantinus imperator rationabilem eius petitionem iudicans haec scripsit episcopis, qui in Tyro convenerant.

SOCRATES

1 **7.** Igitur imperator ⟨per⟩ directa sacra concilium evocavit, ut ⟨sub⟩ sui praesentia Athanasii examinaret causam, cuius verba sunt haec:

2 Victor Constantinus Pius episcopis in Tyriorum urbe collectis.

3 Ego quidem ignoro, quae vestro concilio turbulenter atque cum tempestate decreta sunt. Apparet enim, quoniam quadam tumultuosa indisciplinatione veritas est oppressa vobis quippe non considerantibus, quae placent deo, propter iurgia, quae contra proximos vestros habetis, et vota vestra
4 inevincibilia esse contenditis. Sed erit opus divinae providentiae, quatenus et haec contentio aperte deprehensa possit evacuari atque nobis palam fieri, si quid illic convenientes sine qualibet gratia aut inimicitiarum causa gessistis.
5 Quapropter cum omni festinatione vos omnes ad meam reverentiam volo concurrere, quatenus gestorum apud vos
6 integritatem per vos ipsos possitis ostendere. Verum, qua gratia haec scripserim vobis vosque ad me litteris evocave-
7 rim, per ea, quae sequuntur, agnoscetis. Pergenti iam mihi

III 7, 1—3 *add. Epiphanius, cf.* Socr. I 33, *p.* 156, 5—157, 9 III 7, 4—60 Socr. I 34, *p.* 158, 4—162, 11 H.

A C N

61 atito *N* 64 episcopus *Nm1* tiro *N*

7. 1 VII *om. C ante* directa: per *supplevi Hanslik* 2 *ante* sui: in *suppl. Beatus, cf.* V 17, 36, *sed* sub *potius excidisse censui Hanslik, cf.* III 66, 2 *sq.* 11 (*et* 15) quatinus *Am2* 16 integritate *Ω corr. Am2* 18 secuntur *A C* agnoscitis *Am1 Nm1, cf.* VII 19, 15 pergente *Cm1*

ad cognominis nostri felicissimae patriae civitatem, dum essem conscensurus in equum, repente Athanasius episcopus in media platea cum quibusdam sacerdotibus, quos circa se habebat, sic inopinate nos adiit, ut nobis daretur subito
8 cuiusdam causa formidinis. Testis enim mihi inspector omnium deus est, quoniam neque cognoscere eum, quis esset, prima fronte praevalui, nisi quidam nostrorum, et quis esset et quam pertulisset iniustitiam, tunc narrasset.
9 Et ego quidem neque confabulatus cum eo sum illo tempore nec qualibet locutione participatus. Dumque ille se audiri deposceret, ego vero refutarem et paene repelli eum praeciperem, cum maiori fiducia nihil aliud a nobis quam vestrum postulavit adventum, ut vobis praesentibus, quae passus est necessario, posset suis gemitibus explanare.
10 Unde, quia mihi rationabile videtur, et temporibus oportunum, scribi vobis libentius haec praecepi, ut omnes, quicumque apud Tyrum concilium celebrastis, indesinenter ad expeditum nostrae mansuetudinis concurrere festinetis ipsis operibus ostensuri puritatem et rectitudinem vestri iudicii, coram me videlicet, quem dei ministrum proprium neque
11 vos abnegabitis. Igitur ubique pacificatur [dei nomen et] integre benedicitur per meam in deo culturam etiam apud ipsos barbaros, qui veritatem hactenus ignorabant. Certum namque est, quia, qui veritatem ignorat, neque deum scire potest. Verumtamen, sicuti praedictum est, etiam barbari per me fidelem ministrum recognoverunt [et] deum metuere didicerunt, quem utique protectorem meum ubique ac provisorem ipsis operibus est ostensum. Unde praecipue etiam

---

A C N

19 felecissimae *Am1* 20 conscensurum *Am1 Cm1* equm *Am1 C* 23 causae Ω *corr. recc.* 25 prima fronte, *cf.* ThLL 1365, 28 *sqq.* 26 pretulisset *C* 28 Dumqua illa *Am1* 29 audire *Cm1 N* -ri *A Cm2* repelle *Cm1* 35 ad *s. s. Cm2* 36 festinitis *Am1* 40 deo] dño *Am1* 41 actenus *A Cm1 N* 42 qui *s. s. Cm2* ignorabat *Cm1* 43 sicut *Cm1* 45 dedicerunt *Am1*

G 241 deum sciunt. Et illi quidem propter nostrum timorem re-
12 verentur deum. Vos autem, qui sancta mysteria eius clementiae proferre videmini, non dicam custodire, seu nos, inquam, nihil agimus, nisi quae ad contentionem noscuntur
M 953 et odia pertinere et, ut absolute dicam, quae ad humani
13 generis tendere videntur interitum. Sed festinate, sicuti dixi, ad nos venire continuo scientes, quoniam omni virtute agere conabor, quatenus, quae in lege dei sunt, ea praecipue sine aliqua titubatione serventur; quibus utique neque vituperatio neque mala superstitio poterit implicari dispersis utique ac palam contritis et penitus exterminatis sacratissimae legis inimicis, qui sub schemate sancti nominis blasphemias varias ac diversas iniciunt.

1 **8.** Hae siquidem litterae ad aestuationem perduxerunt eos, qui fuerant in synodo congregati, quoniam plures qui-
2 dem ad proprias redierant civitates. Qui vero circa Eusebium et Theognium et Marin, Patrophilum et Ursacium et Valentem ad Constantinopolitanam venientes urbem nequaquam de calice fracto aut altare subverso aut Arsenio perempto, quod in synodo concinnaverant, quaestionem fieri permiserunt, sed ad aliam venere detractionem suggerentes imperatori, quoniam Athanasius interminaretur non se missurum ab Alexandria frumenta sollemniter ad Constantinopolitanam urbem. Et haec audisse dicebant Athanasio dicente Adamantium, Anubionem, Arbathionem et Petrum
3 episcopos. Multum itaque derogatio praevalet, quando de-

III 8, 1—19 Socr. I 35, *p.* 163, 6—164, 8 H.

A C N

49 seu] sed *Cm2 eras. Am2* vos *Am2* 50 agitis *Am2* contentione *Cm1 N* 52 sicut *C* 54 quatinus *Am2* 58 qui sub] quibus *Am1* sancti nominis] sanctimoniis *C*

8. 1 Haec Ω *corr. Am2* 4 patrofilum *N* -filium *C* 5 constantinopolitanum *Am1* 6 altare Ω -ri *Cm2* 8 venire *Am1 C* 10 solemniter *Am1 C* sollempniter *N* ad *om. C* 13 episcopus *Cm1*

rogator creditur fide dignus. Hac subreptione ad furorem perductus imperator Athanasium relegavit exilio et habi-
4 tare eum praecepit in Galliis. Aiunt enim quidam hoc imperatorem propterea fecisse, ut unirentur ecclesiae, quoniam Athanasius communicare Arianis evitabat. Et ille quidem degebat in Triberi Galliarum.

THEODORITVS

5 Sed nemo miretur, si tantus vir deceptus excessit sacerdotibus falsa loquentibus, cum divinus quoque David propheta non a pontifice, sed a servo Siba contra Memphibaal loquente deceptus sit.

⟨SOCRATES⟩

1 **9.** Igitur episcopi in Constantinopolitana urbe congregati Marcellum Ancyrae Galatiae deposuerunt pro huius-
2 modi causa. Asterius quidam in Cappadocia exercens artem sophisticam eam relinquens Christianitatem se promittebat asciscere temptavitque libros conscribere, qui feruntur hactenus et per quos Arii dogma firmatum est. Dicebat enim Christum sic esse virtutem dei, sicuti dictum est apud Moysen: *Locustam et campas virtutem dei* et his multa
3 similia. Conveniebat enim is Asterius frequenter apud

III 8, 21—24 *cf.* Theodor. I 33, *p.* 89, 9—15, P.
III 9, 1—35 Socr. I 36, *p.* 164, 11—167, 1 H.
8, 22 *sqq.* II Sam. 16, 1—4
9, 8* Ioel 2, 25

A C N

15 religavit *Am2N* 16 galleis *Cm1* 19 triveri *Cm2* treveri *Am2* tiberi *Nm2* gallearum *Cm1* 20 SOCRATES *N* 21 vir deceptus] unde ceptus *N* 23 Memphibaal] mifiboset *in mg. add. Nm2* 25 SOCRATES *om. Ω, fort. supplendum*

9. 1 episcopi *in mg. suppl. Nm2* constantinopolitanam urbem *N* 6 actenus *N* 7 sicut *Cm1* 8 moysem (y *s. s.*) *A* locustam *Am1* lucust- *Am2 CN* cappas *Nm2* virtutum *Am1* 9 his *A*

episcopos, qui Arianam praecipue non evitabant sectam.
M 954 Nam et ad concilia concurrebat episcopatum in aliqua civitate quaerens. Sed sacerdotio quidem frustratus est, eo quod persecutionis tempore sacrificasse probaretur. Cumque circuiret Syriae civitates, libros, quos con⟨po⟩suerat,
4 ostendebat. Haec agnoscens Marcellus contra eum scribere volens mensuram contrarietatis excessit. Purum namque hominem, sicut Samosateus Paulus, praesumpsit dicere do-
5 minum Christum. Haec agnoscentes, qui tunc Hierosolymis convenerant, de Asterio quidem nullum habuere sermonem, quoniam neque erat in ordine sacerdotum; Marcellum vero tamquam sacerdotio functum rationem exigentes libri sui eumque conperientes Samosateni dogmate maculatum iusserunt, ut a tali secta recederet. Qui reprehensus librum se
6 promisit exurere. Cumque hoc studium fuisset lentatum, episcoporum collegium evocante imperatore venit ad regiam civitatem, praesentibusque Eusebio et qui cum eo erant episcopis in urbe Constantinopolitana rursusque studium
7 de Marcello fiebat. Et dum Marcellus, sicut promiserat, illicitam conscriptionem nollet incendere, eum episcopatu deposuerunt. In cuius locum Basilium in Ancyra direxe-
8 runt. Sed hanc quidem conscriptionem Eusebius tribus destruxit libris superstitionem eius valde redarguens. Postea vero Marcellus in Serdicensi concilio recepit episcopatum dicens non intellectum suum librum et propterea quasi Paulianum fuisse depositum.

⟨SOZOMENVS⟩

A C N

13 persequutionis *A* 14 circumiret *Am2* consuerat Ω *correxit Jakob, cf.* συνέταξε Socr. 165, 12 16 mensu**ram *A* contrari*etatis *Am2* 17 samosatenus *Nm2* Paulus *eras. A* praesumsit *C* 18 adgnoscens *Nm1* hierosolimis *A Nm2* hyerosolimis *C* hierosolomis *Nm1* 25 colegium *Cm1* 27 rursusque, *cf.* Löfstedt Vermischte Studien *p.* 36 *sqq.* 29 illicita *N* inlicitam *Cm2* conscriptionem *ex corr.* (const... tionem) *Am2* 30 ancira *C* ancyram *Beatus* 33 sardicensi Ω 36 SOZOMENVS *fort. supplendum*

1 **10.** Igitur dum post concilium Hierosolymitanum Arius venisset in Aegyptum, Alexandrina ecclesia eius evitante communionem rursus venit ad Constantinopolitanam urbem concurrentibus illic consectatoribus eius et oboedientibus Eusebio Nicomediae episcopo et concilium celebrari volen-
2 tibus. Horum studium sentiens Alexander tunc Constantinopolitanus episcopus nisus est solvere tale conamen. Dumque hoc non valuisset implere, aperte Arii nisibus interdixit non licere eum ecclesiasticum esse dicens nec infirmandam sententiam episcoporum paene totius terrae secum conve-
3 nientium in Nicaena urbe. Eusebius autem et qui circa eum, dum primo sermonibus flectere nequivissent Alexandrum, post ei cum terrore minabantur, quia, nisi susciperet Arium certa die, ipse quidem deportaretur exilio, Arius
4 autem in communionem susciperetur universorum. Et post haec ab alterutris recesserunt: illi quidem definitam diem expectantes, ut suas minas implerent; Alexander autem
G 242 orabat, ne ad perfectum verba Eusebii pervenirent. Maxime autem ei terror ingerebatur, eo quod imperatori iam paene suaserant, ut faceret, quod ipsi volebant. Ante unum vero constituti diem prosternens semet ipsum sub altare tota
M 955 nocte iacuit pronus rogans deum, ut impediret terminum inimicorum eius.

⟨SOCRATES⟩

5 Haec igitur Alexander pronus orabat. Imperator autem de Ario experiri volens eum ad palatium evocavit percon-

---

III 10, 1—23 Soz. II 29, *p.* 208, 5—209, 14 H. III 10, 25—58 Socr. I 38, *p.* 169, 12—171, 13 H.

A C N

10. 1 hierosomitanum *Am1 Cm1* hierosolimitanum *Am2 N* hierosolymi- *Cm2* 14 ipsa *Cm1* 15 communem *Cm1* susceperetur *Am1* 20 ipse *Cm1* 26 ad] a *Cm1* evocatus *N* 26 *sq.* percuntatusque *Nm2* percunctatusque *Am1*

6 tatusque est, si Nicaeni concilii decreta servaret. Ille vero nihil moratus repente suscripsit decreta fidei per suscriptionem arte callida circumveniens. Et imperator quidem miratus ei intulit iusiurandum. Qui etiam hoc fraudulenter egit quodammodo iusiurandum arte deludens. Quod autem
7 audivi de hac machinatione, conscribo. Fertur enim conscripsisse Arium sectam suam in charta, quam sub ala ferebat; unde vere se iurare credidit dicens sic se sapere, sicut scripsisset. Hoc enim ita factum audiens ego conscripsi; quia vero et iusiurandum praebuit, ex epistulis imperatoris
8 agnovi. Credens igitur imperator suscipi eum ab episcopo Constantinopolitanae urbis Alexandro in communione praecepit. Erat enim tunc sabbatum, et sequenti die eos communicare expectabat alterutris. Sed praesumptiones Arii
9 iudicia dei secuta sunt. Nam dum egressus ex imperiali fuisset aula, obsequiis honorabatur satellitum Eusebii et per mediam tunc civitatem perspicuus apparebat. Cumque venisset iuxta locum, cui est vocabulum Constantini forum, ubi columna porphyritica collocata est, terror eum subito ex quodam conscientiae secreto constrinxit, et cum formidine secuta est ventris effusio. Percontatusque, si secessum esset in proximo, et agnoscens esse post Constantini forum
10 perrexit illic. Quo facto defectus eum quidam cum effusione corripuit, et una cum stercoribus meatus quoque prolapsus est. Tunc ergo concidit, et sanguinis multitudo cum subtilibus intestinis subsequenter effluxit, decurrebantque pariter cum splene etiam interna iecoris. Et ita factum est, ut
11 repente sequeretur et mors. Secessum vero, ubi talia gesta

---

A C N

28 subscripsit *Am2 Cm2 N* 28 *sq.* subscriptionem *N* 30 fraudolenter *Am1* 33 charta *A* carta *C* cartha *N* 34 vere] venire *Cm1* 38 alexandrino *Am1* communione Ω -nem *Beatus* 38 *sq.* praecipit *Am2* 39 sequente *Cm1* 41 dei *s. s. Nm2* 45 porphyritica Ω porphiretica *Nm2* 46 costrinxit *Nm1* 47 vestris *Am1* perconatusque *Am1* 49 illuc *Am2*

sunt, in Constantinopolitana urbe monstrabatur, sicuti dixi, post Constantini forum atque macellum in porticu constitutum; omnesque transeuntes digito notabant locum detestabilem Arii recordantes interitum.

SOZOMENVS

12 Post aliquod tempus quidam fautorum Arianae vesaniae dives ac potens studium habuit et eundem locum a publico comparavit. Et deruens, quod erat primitus, domum ibi constituit, quatenus oblivio facti procederet et per successiones huiusmodi memoria deperiret. Fama tamen per cunctam cucurrit civitatem, et orbi terrarum mortem Arii declaravit.

SOZOMENVS

1 **11.** Arii vero dogma, licet apud multos disputationibus extolleretur, nondum tamen in proprium discernebatur populum aut in nomine constabat auctoris; sed omnes simul in ecclesia conveniebant atque communicabant praeter No-
M 956 vatianos et qui vocantur Phryges et Valentiniacos et Marcionistas et Paulianistas et, qui alias hereses colebant.
2 Contra quos omnes imperator posita lege sancivit auferri eorum oratoria et ecclesiis applicari et neque in domibus privatorum eos congregationes nec publice celebrare. Me-

---

III 10, 60—64 (deperiret) Soz. II 30, *p.* 213, 8—13 H. III 10, 64 (fama) — 66 Socr. I 38, *p.* 171, 15—172, 1 H.

III 11, 1—24 Soz. II 32, *p.* 216, 6—217, 15 H.

A C N

56 constantino *Am1* portico *Am1 Cm1* -ticu *Am2 Cm2 N*, *cf.* VI 43, 29 62 deruens (= diruens, *cf.* VI 14, 6) Ω diruens *Cm2 Nm2* destruens *Beatus* 63 quatinus *Am2 Nm2*

11. 5 fryges Ω Valentiniacos — *Οὐαλεντινιανοί*, -ianos *recc., sed cf.* Athanasiacos IV 23, 16 5 *sq.* Marcianistas Ω Marcion- *recc. Beatus, cf.* VII 24, 19 6 Paulianos *Garetius, cf.* IV 23, 16 8 *ante* eorum: et *s. s. Am2*

lius enim iudicabat in ecclesia catholica communicandum et in eam cunctis convenire suadebat. Propter quam legem
3 arbitror heresium memoriam fuisse destructam. Nam priorum principum temporibus Christi cultores, licet sectarum diversitate differrent, apud paganos tamen Christiani esse putabantur et similiter passionibus subiacebant ac semet ipsos propter communes persecutiones examinare non poterant et propterea facile inter se convenientes missas celebrabant et, licet essent pauci, non tamen videbantur esse
4 divisi. Post hanc vero legem neque publice in ecclesias poterant convenire neque latenter, dum episcopi civitatum et clerici observantes talia prohiberent. Hinc ergo plurimi metuentes ad ecclesiam se catholicam contulerunt. Alii vero manserunt in sua sententia, non tamen successores heresis reliquerunt.

SOCRATES

1 **12.** Cumque religiosissimus imperator potius Christianitate gauderet et vere dei testimonio fidem Nicaenam roborari cognosceret, in his, quae fuerunt de Ario gesta, laetabatur.
2 Qui cum tres habuisset filios, eos Caesares nuncupavit et singulos eorum per decenos annos imperii sui principes esse constituit: id est, primum quidem filium sui nominis Constantinum Hesperiarum partium in decennali suo fecit habere principatum; secundum vero avi nomine nuncupatum Constantium in vicennalibus suis Caesarem in oriente constituit; iuniorem vero Constantem in suis tricennalibus ordi-
3 navit. Anno vero post haec transacto ingressus sexagesi-

III 12, 1—13 Socr. I 38. 39, *p.* 172, 1—173, 7 H.

A C N

12 heresum *Am2* 14 diversitatem *A* different *Nm1* 15 putantur *C* 17 propterea] propter ex *N* 18 esset *Am1* 20 convere *C*

12. 7 experiarum *Ω corr. Cm2* decennali suo] decennalio *N* 11 *sq.* sexagensimum *C*

mum quintum aetatis annum aegritudine captus ex urbe Constantinopolitana quasi ad calidas aquas egressus est.

THEODORITVS

4 Qui cum Nicomedia degeret languore gravatus nec ignorans vitae huius incertum, gratia sacri baptismatis est adeptus. Distulerat enim usque ad illud tempus in Iordane 5 fluvio hoc promereri desiderans. Porro autem tres filios G 243 imperii reliquit heredes; et Athanasium magnum reverti praecepit in Alexandriam, licet Eusebius praesens esset et niteretur contraria suadere.

SOZOMENVS

6 Nicomedia in suburbano sacri baptismatis donis initiatus est.

SOCRATES

7 Ita facto testamento tribus filiis constitutis heredibus 8 est defunctus. Corpus autem imperatoris in aureo loculo collocatum ad Constantinopolim est devectum et in palatii celso loco repositum. Quod in multis honoribus atque venem 957 ratione, quasi viveret, habebatur, donec aliquis filiorum eius 9 assisteret. Postea vero ab oriente Constantio veniente cum imperialibus exequiis funus eius sepultum est in apostolorum ecclesia, quam propterea fecerat, ne imperatores et 10 sacerdotes reliquiis privarentur apostolorum. Vixit autem

---

III 12, 15—21 Theodor. I 32, *p.* 88, 22—89, 8 P. III 12, 23—24 Soz. II 34, *p.* 222, 3—4 H. III 12, 26—27 (defunctus) Socr. I 39, *p.* 173, 12. 13. 174, 6 H. III 12, 27 (corpus)—38 Socr. I 40, *p.* 174, 11—175, 9 H.

A C N

15 a nicomedia *N* langore *A* 16 gratia *Am2 C N* gratiam *Am1, sed cf.* VI 34, 42 17 ademptus *Cm1* iordanne *Cm1* 22 SOCRATES *Am1* 23 sacra *Am1* 25 SOZOMENVS *Am1* 29 repositu *Cm2* 34 sacerdotis *Cm1* reliquas *Am1*

Constantinus imperator annis sexaginta et quinque, regnavit autem triginta et uno. Defunctus est consulatu Feliciani et Tatiani vicesima secunda mensis Mai, qui erat annus secundus ducentesimae ⟨septuagesimae⟩ octavae olympiadis.

A C N

35 et *s. s. Am2* quinqui *C* 36 defunctusque *Am2* consolatu *C* 37 vicisima *C* vicensima *Nm1* 38 duocentesimae *A N* *ante* oct.: et *add. Am2* septuagesimae *supplendum, cf.* Socr. 175, 9 *post* olympiadis: HISTORIAE ECCLESIASTICAE LIBER III (TERCIVS *C*) EXPLICIT *CN* HISTORIAE ECCLESIASTICAE EXPLICIT LIBER TERTIVS *A delevi Hanslik*

G 244

TITVLI LIBRI QVARTI

1. Quomodo per quendam presbyterum dogma Arii pullulaverit.
2. Quomodo Athanasius favore Constantini minoris Alexandriam remeaverit et eiusdem epistula Constantini.
3. De insidiis Arianorum adversus Athanasium.
4. De morte Constantini minoris.
5. Quia Athanasius Arianis bella sibi denuo suscitantibus ad partes discessit Italiae.
6. Quid de Athanasio Iulius decrevit episcopus.
7. Quia Constans imperator partes foverit Athanasii.
8. De morte Alexandri Constantinopolitani pontificis et ordinatione apud orthodoxos Pauli, apud Arianos Macedonii.
9. Quia remoto Paulo Eusebius Nicomedensis Constantinopoleos invasit episcopatum et de Antiocheno concilio et ordinatione Eusebii in Alexandriam et post eum Gregorii et de transformatione Nicaeni concilii.
10. Epistula Antiocheni concilii de fide et de bello Francico et de Antiochiae terrae moto.
11. Quomodo Gregorius Alexandriam venerit et fugerit Athanasius et quae mala per Gregorium gesta sint.
12. Quia mortuo Eusebio Paulus in ecclesiam rursus introductus est et ab Arianis Macedonius institutus.
13. Quomodo Hermogenis magister militum volens Paulum ecclesia pellere a populo sit peremptus et quae vindicta processerit.
14. Quia Gregorius ab Alexandria remotus ⟨et⟩ ~~Gregorius~~ Arianus ibi fuerit evocatus. Georgius

---

A C N

ante titulos: INCIPIT EIVSDEM HISTORIAE LIBER IIII (QVARTVS *C*) Ω *delevi Hanslik* 1 *ante* TITVLI: INCIPIVNT *add.* Ω *delevi Hanslik* TIT.] CAPITVLA EIVSDEM *A* QVARTI] IIII *N* 2 quoddam Ω quendam *corr. Am2* presbit- *N* 4 epistolam *C* 8 discessit Ω 9 decrevit Ω 11 pontifices *Am1* 12 ortodoxos *Am1 N* Pauli] invasit *C* mached- *A* 13 nicomedenses *Am1* constantinopoleus *C* 14 de *om. C* anthioceno *A* anthiocheno *C* antiochene *N* 15 de *om. C* 17 anthioceni *A* de *alt. om. C* 18 moto Ω 23 hermogenes *N* -ginis *Cm1* 24 processerint Ω -rit *Am2* 25 gregorius .... remotus Ω .... remotus et *Beatus* Gregorio .... remoto *Jakob, cf.* tit. *l.* 14

15. Athanasio, Paulo et aliis orthodoxis episcopis Romae positis quid orientalibus Iulius Romanus scripserit.
16. Quid orientales Iulio rescripserunt.
17. Quid Athanasio Alexandria remeante provenerit.
18. Quomodo Paulus denuo Constantinopolim sit expulsus et quae neces introducto in ecclesiam Macedonio sint perfectae.
19. Denuo de calumniis contra Athanasium.
20. De legatis orientalium episcoporum apud Constantem directis pro his, quae gesserunt.
21. Quia Constans fratrem pro fide mo⟨n⟩uerit et quia Constantius Serdicae concilium convocari praecepit.
22. Athanasii relatio de nece Pauli Constantinopolitani pontificis.
23. De conventu episcoporum in Serdicensi concilio.
24. Litterae concilii Serdicensis ad universos episcopos.
25. De legatis Serdicensium ad Constantium destinatis et de nefanda machinatione contra eos ab Stephano Antiocheno praesule concinnata.
26. Epistula Constantii ad Athanasium, ut ad eum veniret.
27. Alia epistula eiusdem pro eadem re. Tertia eiusdem.
28. Epistula Iulii ad Alexandrinos pro Athanasio.
29. Quid Constantius petierit Athanasium et quid Athanasius a Constantio et quomodo orthodoxis pontificibus recipientibus suas ecclesias heretici sint expulsi.
30. Epistula Constantii, per quam omnia gesta contra Athanasium habita sunt cassata.
31. Epistula Constantii ad Alexandrinos, ut susciperent Athanasium.

A C N

27 paulus Ω *corr. recc.* ortodoxis *Am1 Nm1* 29 orientalis *C* iulior *Cm1* iulius *Cm2* rescripserunt *A N* scripserunt *C* rescripserint *recc.* 30 alexandria Ω -iam *recc., sed cf.* Romae V 17, 112. 117. domi VI 36, 31 31 constantinopolim Ω -li *Beatus* 32 macedonius interfectae Ω macedonio sint factae *Beatus* effectae *B. Rehm correxit Jakob* 33 XVIIII] XVIII *A* 34 derectis *Am1* 36 moverit Ω moveret *Cm2 correxit Jakob, cf.* IV 21, 1 38 costant- *N* constantinopolitano *Am1* 40 eps̄ *C* 41 *sq.* nefandam *N* 42 machenacione *Cm1* sthefano *C* anthioceno *A* antiochene *N* 44 constantini *N* 45 XXVIII *ante* tertia Ω *correxit Jakob, cf.* numeros XXVIII—XXXVIII *in textu* 46 XXVIII] XXVIIII Ω 47 XXVIIII] XXX *C* a *s. s. N* ad *C* 47 *sq.* constancium *Cm2* 48 ortodoxis *Am1* 49 sunt *N* 50 XXX] XXXI Ω 52 XXXII Ω athasium *Nm1*

32. Epistula Constantii pro Athanasio, ut aboleretur, quicquid contra Athanasium gestum est.
33. Quomodo Athanasius Alexandriam sit reversus.
34. Quibus occasionibus tunc res publica turbabatur et de divisione Antiocheni populi propter fidem.
35. Epistula Hierosolymitani concilii ad Aegyptiacos episcopos.
36. De Magnentio tyranno et de Betranione atque Nepotiano.
37. De insidiis contra Athanasium gestis et de levitate Constantii.
38. De Macedonio eiusque crudelitate.

LIBER QVARTVS

SOZOMENVS

1 **1.** Igitur sub imperio Constantini per ecclesias talia provenerunt. Quo moriente rursus ad querimoniam venit dogma Nicaeni concilii. Nam licet vivente Constantino non eum omnes susciperent, tamen aperte rennuere non
2 audebant. Quo moriente plurimi ab eo se indubitanter abstinuere concilio. Erant enim isti, qui etiam primitus videbantur esse suspecti, praecipue vero Arii sectatores Eusebius et Theognius, cuius dogma se firmare credebant, si reverti Athanasium prohiberent et consectatori suo Aegyp-

IV 1, 1—21 Soz. III 1, *p.* 225, 10—227, 2 H.

A C N

53 XXXIII Ω abholeretur *N* quidquid *C* 54 contra Ath.] pro Athanasio (atanasio *N*) Ω pro eo *recc.* contra eum *Garetius; correxit Jakob* 55 XXXIIII Ω perversus *Cm1* 56 XXXV Ω occassionibus *C* 57 antioceni *Am2* anthioceni *N* 58 XXXVI Ω hierosolimitani *A N* aegiptiacos *C N* episcopus *Cm1* 59 XXXVII Ω betratione *Am1* 60 XXXVIII Ω athasium *N* costantii *N* 61 XXXVIIII Ω machedonio Ω *titulis finitis:* EXPLICIVNT TITVLI (CAPITVLA *A*) *A N delevi Hanslik* 62 *ante* LIBER: INCIPIT Ω *delevi Hanslik post* Quartus: HISTORIAE ECCLESIASTICAE *add. A* INC. L. QVARTVS *om. C* QVARTVS] IIII *A C*

1. 1 I *om. A* 5 rennuere Ω, *cf.* Souter, Miscell. lat. (Raccolta di scritti in onor. di F. Ramorino 1927) *p.* 284 *sq.*

3 tiacae diocesis iura contraderent. Et illi quidem haec agebant ministrante sibi presbytero, per quem Constantini temporibus Arius fuerat revocatus. Erat enim is presbyter Constantio quoque gratus, eo quod paternum ei servaverat testamentum, ita ut usque ad principem palatiique potentes
4 haberet accessum. Eusebius autem in aula imperiali videbatur ita perspicuus, ut suos consectatores faceret Augus-
5 tam ac proceres. Quamobrem de dogmate rursus privatim et publice disputationes crebro proferebantur et simul iniuriae, inimicitiae et plurima, quae ex talibus solent saepius evenire.

1 **2.** Interea ⟨Athanasius⟩ ab occidentali parte in Alexandriam est reversus, quem etiam Constantinus vivens redire maluerat. Dicitur autem, quia etiam testamento voluit hoc conscribere. Sed quoniam ita defunctus est, eius maior filius Constantinus Hesperiarum partium princeps hoc egit litterasque huiusmodi ad populum destinavit Alexandrinum.

2 Constantinus Caesar populo ecclesiae catholicae Alexandriae constituto.

3 Neque vestram sacratissimam mentem arbitror ignorare propterea Athanasium adorandae legis praedicatorem ad tempus Galliis fuisse directum, quoniam ferocitas crudelium inimicorum eius in periculo sacri eius capitis immine-

---

IV 2, 1—31 Soz. III 2, *p.* 227, 9—229, 12 H.

A C N

11 dyoecisis *A Cm1* dyocesis *N* ille *Cm1* 11 *sq.* agebat *Cm2* 12 presbit- Ω quam *C* 13 his *Am1 C* presbit- Ω 14 ei] eius *C* servaret *Am2* 16 imperiale *C* 17 perspicuus Ω praecipuus *opinatus est B. Rehm* 17 *sq.* augustos (os *m2, veris. in ras.*) *N*

2. 1 Athanasius *om.* Ω *suppl. in mg. Am2* atanasius *s. s. Nm2* 4 defuctus *Cm1* 5 filios *Am1 post* princeps: ex *add. Nm2* 6 litteras quas *Nm2* distinavit *C* 9 contituto *Cm1* 11 athasium *Nm1*

bat, ne forsitan per malignorum calliditatem aliquid incon-
4 gruum sustineret. Ut ergo hoc evitaret, ab imminentibus
sibi necessitatibus est ablatus et ita me iubente habitare
praeceptus est, ut in hac civitate, in qua degebat, bona ei
necessaria non deessent. Talis enim est eius venerabilis
virtus divinis freta solaciis, ut etiam molestias asperioris
M 958 5 fortunae despiciat. Quapropter licet ad carissimam reve-
rentiam vestram dominus noster beatae memoriae Constan-
G 245 tinus pius, meus pater, eundem episcopum in suo loco resti-
tuere proposuerat, tamen, quoniam humana sorte praeven-
tus, antequam haec conpleret vota, requievit, consequens
arbitratus sum voluntatem divae memoriae imperatoris im-
6 plere. Qui dum ad vos remeaverit, qualem a me veneratio-
nem habuerit, agnoscetis. Non enim mirabile est, si quid
in eo gessimus, quod laudetur. Meam namque animam
imago desiderii vestri et schema tanti viri ad hoc movit et
invitavit. Divina providentia vos custodiat, fratres dilec-
tissimi.

⟨SOCRATES⟩

1 **3.** His litteris fretus Athanasius Alexandriam venit,
libenterque eum plebs Alexandrina suscepit. Ariani vero
coniuratione facta adversus eum frequentes seditiones sub-
inde suscitabant, per quas occasio praebebatur Eusebio, ut
derogaret ei apud imperatorem, quoniam non decernente
communi concilio episcoporum auctoritate sua corripuisset
2 ecclesiam. Tantumque his derogationibus actum est, ut in-
dignante imperatore de Alexandrina urbe proiceretur.

IV 3, 1—12 Socr. II 3. 4, *p.* 184, 7—185, 9 H.

A C N

14 forsan *A Nm1* 16 iuvente *Cm1* 17 ac *C* 20 dispiciat *C* 23 proposuerit *Nm2* 23 *sq.* praetentus *Am1* 28 in eo] modo *Nm2* 30 frater *A*

3. 6 autoritate *Cm1* suam *Cm2* corripuisset Ω arripuisset *Nm2* 8 prohiberetur *Nm1*

3 Eodem tempore Eusebio moriente episcopo Caesariae Palaestinae cognomento Pamphili Agapius discipulus eius suscepit episcopatum, qui et alios plurimos edidit libros et de vita doctoris sui multa conscripsit.

SOZOMENVS

1 **4.** Non multo post tempore et Constantinus imperator Constantini maioris filius, dum nititur invadere partes iunioris fratris Constantis, circa Aquileiam congressione facta
2 perimitur consulatu Acindini et Procli. Quamobrem Romani imperii principatus occidentalium quidem partium pervenit ad Constantem, orientalis autem ad Constantium.

THEODORITVS

1 **5.** Igitur tempore, quo Constantinus ad perenne transivit imperium, testamento filiis temporale distribuens regnum — nullus enim eorum praesens erat — presbytero a sorore propria sibimet commendato suum credidit testa-
M 959 mentum praecipiens eum Constantio dari, qui inter alios videbatur esse vicinior et prius venire posse credebatur.
2 Hinc iste Constantio factus notus tradito testamento accepit ad eum ingrediendi fiduciam. Qui videns facilem Constantii voluntatem et velut calamum ventis accedentibus agitari praesumpsit contra evangelica dogmata bellum assumere et adversus ecclesias asperrimam erigere tempesta-
3 tem. Dicebat enim esse culpabiles, qui consubstantialitatis

---

IV 4, 1—4 (Procli) Socr. II 5, *p.* 185, 12—16 H. (*cf.* Soz. III 2, *p.* 230, 15 H.) IV 4, 4—6 Soz. III 2, *p.* 230, 16—18 H.

IV 5, 1—26 Theodor. II 3. 4, *p.* 96, 20—97, 22 P.

A C N

10 phamphili *C* 11 ededit *Cm1*

4. 1 et *eras. N* 2 *fort.* constantoni *Am1* 4 ac indigni *C*

5. 3 presbit- Ω 4 crededit *Cm1* 5 eum] id *Nm2* 6 primus *N* 8 facile Ω -lem *corr. recc.* 10 evvang- *N* 11 asperimam *Cm1* eregere *Am1*

vocem, quae scripta non inveniretur, in fidei doctrina posuissent, quod inter sacerdotes et eos discordiam generaret. Hinc ergo Athanasium et eius sectatores accusans insidias instruebat. Huius cooperatores erant Eusebius et Theognius et Theodorus Perinthius, qui eloquentior videbatur et scripsit explanationes evangeliorum, quem plurimi Heracliotem vocant. Isti namque saepius videntes imperatorem reversionem Athanasii multorum causam asserebant esse malorum et non solum Aegyptum, sed etiam Palaestinam et Phoenicem vicinasque gentes ea gratia dicebant esse turbatas. Proinde huiusmodi verbis levissimam obsidentes imperatoris intentionem suaserunt, ut Athanasium ab ecclesia rursus expelleret. Qui agnoscens eorum consilium ad partes Hesperias abiit.

6. Verum Eusebius eiusque consortes calumnias in Athanasium factas Iulio Romano pontifici destinaverunt. Qui ecclesiasticam sequens legem etiam ipsos Romae venire praecepit et venerabilem Athanasium ad iudicium regulariter evocavit. Ille continuo evocatione suscepta venit, calumniarum vero sarcinatores Romae quidem profecti non sunt scientes facile suum posse capi mendacium; sed videntes oves pastore desolatas lupum super eas pro pastore constituerunt, id est Gregorium, qui sex annis bestiis ferocibus crudelius usus poenam malitiae suae solvit ab ovibus amarissime laniatus.

IV 6, 1—11 Theodor. II 4, *p.* 97, 22—98, 8 P.

A C N

14 eos] plurimos *Jakob, cf.* τοῖς πολλοῖς Theodor. 97, 8; *sed* eos (*scil.* presbyterum ceterosque Arianos) *genuinum est, cf. etiam* Theodor. 103, 11: κατὰ τῶν συλλειτουργῶν ἡμῶν ~ contra eos IV 24, 49 16 instuebat *Cm1* 18 explationes *A* evvang- *N* 19 Iste *Cm1* 22 fenicen *C* foenicem *AN* ea] a *N* 25 expellerent Ω *corr. recc.*

6. 2 pontifice *A* 3 romam *Nm2* 5 *sq.* calumnia *Am1* 6 sarcitatores *Am1* 10 militiae *Am1* omnibus Ω *correxit Jakob, cf.* Theodor. 98, 8

1 **7.** Athanasius autem veniens ad Constantem, postquam Constantinus iunior fuerat bello defunctus, Arianae cohortis cum gemitu referebat insidias et bellum contra apostolicam fidem gestum patrisque eius nomen maximique concilii ab illo celebrati memorabat et, quoniam communi
2 lege synodus roborata videretur. Haec insinuando cum lacrimis ad paternum zelum excitavit imperatorem. Mox namque ut haec audivit, mandavit fratri monens, ut paternae pietatis inviolabilem servaret hereditatem, cum et ille pietate gubernando regnum et Romanorum tyrannos evicisset et gentes positas in circuitu subiugasset.

SOCRATES

M 960 1 **8.** Ea siquidem tempestate Constantinopolim altera
2 priore superior turba ex huiusmodi causa processit. Alexander Constantinopolitanae praesul ecclesiae post decertationem cum Ario terminatam ex hac vita recessit episcopa-
G 246 tus vicesimo tertio, vitae anno nonagesimo et octavo nullumque in suum constituit locum, sed mandavit, ut unum
3 ex duobus, quos ipse nominaret, eligerent; et siquidem vellent docibilem simul et vitae optimae testimonio decoratum, Paulum a se presbyterum ordinatum, virum aetate quidem iuvenem, sed sapientia senem, episcopum sibimet ordinarent; si vero ex habitu solummodo reverentiae eligere vellent, Macedonium facerent tunc diaconum existen-
4 tem, qui et aetate senior videretur. Ex hac causa maior

IV 7, 1—11 Theodor. II 4, *p.* 98, 9—19 P.
IV 8, 1—24 Socr. II 6, *p.* 186, 4—187, 18 H.

A C N

7. 2 defuctus *Cm1* 3 choortis *A* 8 audivit *in mg. suppl. Nm2* 11 evicisset] sevicisset *Nm1* subiugasset (set *ex corr. m2*) *C*

8. 2 causa] cau *Cm1* 3 *sq.* certationem *Am1* 5 vicesimo] tricesimo *A N* tricissimo *Cm1* tricessimo *Cm2 correxit Jakob, cf.* εἰκοστρία Socr. 186, 9 nonagensimo *CNm1* 6 ut *om. C* 8 docibili *Am2* -le *C* 9 presbit- Ω 10 sed *om. A* 11 abitu *A* habito *Cm1* 13 aetatem *Cm1* atate *N*

contentio pro episcopi ordinatione surrexit ecclesiamque turbavit, cum populus utique in duas partes divisus esset, aliique defenderent Arianum dogma, alii vero Nicaeni de-
5 creta concilii. Igitur donec Alexander viveret, Omousiani potiores erant Arianorum, quia illi cottidie convincti minuebantur. Cum vero Alexander obisset, contentio rursus ex
6 utraque parte commota est. Quapropter Omousiani Paulum ordinavere pontificem, Ariani vero Macedonium. Et in ecclesia quidem Hirene cognomine, quae est vicina iuxta basilicam Sophiam, Paulus est ordinatus, in quo potius Alexandri sententia prolata videbatur.

1 **9.** Post paululum vero tempus imperator ad Constantinopolim veniens indignatur ob ordinationem factam. Arianorum episcoporum constituto concilio Paulum quidem removeri fecit, Eusebium vero ex Nicomedia migrans Constan-
2 tinopolim episcopum esse decrevit. Quo facto Antiochia profectus est imperator.

3 Eusebius itaque nullo modo cessare patiebatur, sed omnia commovebat, donec suum propositum perduceret ad effectum. Egit ergo, ut in Antiochia Syriae synodus fieret, sub occasione quidem dedicationis ecclesiae, quam pater Augustorum fabricari coeperat et post eius obitum Constantius decimo anno eam a tempore fundationis expleverat, pro veritate autem ad subversionem atque destructionem

---

IV 9, 1—33 Socr. II 7. 8, *p.* 188, 5—190, 13 H.

A C N

14 ecclesiaque *Cm2* 15 turbabit *Am1 N* turbatur *C* 18 ille *Cm1* convincti *A N* coniuncti *C* convicti *recc., sed cf.* VII 11, 44. XI 4, 20 18 *sq.* miniebantur *Cm1* muniebantur *Cm2* 22 herene Ω hirene *Nm2*

9. 1 paulum *Cm1* 2 indignatus *Am2* ab *Cm1* ordinatione *Cm1* 3 paulus *Cm1* 3 *sq.* removere *Am1* 5 esse *om. N* antiochiam *A* 8 perduceret] perdurarent *Cm1* 9 anthiocia *Cm1* -chia *Cm2* fuerit *Cm1* 10 dedicaciones *Cm1* 11 fabricare *Am1*

4 Nicaeni concilii. Ad quam synodum convenerunt ex civitatibus diversis episcopi nonaginta. Maximus tamen Hierosolymitanus Macarii successor non adfuit cogitans, quia ei posset subripi, ut in damnatione suscriberet Athanasii. Sed neque Iulius interfuit maximae Romae praesul neque in locum suum aliquem destinavit, cum utique regula ecclesiastica iubeat non oportere praeter sententiam Romani
5 pontificis concilia celebrari. Fit ergo synodus Antiochia
M 961 sub praesentia Constantii principis consulatu Marcellini et Probini. Erat autem quintus annus mortis Constantini patris Augustorum. Praesidebatque tunc ecclesiae Antioche-
6 nae Flacillus successor Eufronii. Fautores igitur Eusebii operae pretium iudicantes Athanasio derogare primum quidem calumniati sunt, quasi extra regulam egisset, quam tunc ipsi decreverant, quoniam non ex sententia communis concilii episcoporum receperat sacerdotium, sed sibimet arrogando in ecclesiam fuisset ingressus; deinde, quoniam eius adventu turba generata plurimi seditione sint mortui et quia aliqui ab Athanasio caesi iudicibus dicerentur esse contraditi.

7 Hac derogatione tunc habita constituerunt episcopum in Alexandria, primo quidem Eusebium cognomento Emesenum.

8 Quo ordinato et in Alexandriam ire metuente Grego-
9 rium fecerunt episcopum. His ita gestis transformaverunt fidem nihil quidem culpantes Nicaeni concilii, sed princi-

---

IV 9, 34—36 Socr. II 9, *p.* 191, 3—5 H. IV 9, 37—42 Socr. II 10, *p.* 193, 10—194, 5 H.

A C N

15 *sq.* hierosolimitanus *A C* 16 macharii Ω 17 possit *C* subscriberet *A m2 N m2* 22 consulatum *A* consolatu *C* 24 prosidebatque *C* 24 *sq.* anthiocene *A* 25 Flacillus Ω (Flacitus II 24, 46)—*Πλάκιτος* (*sed cod. M: φλάκιλλος!*) Socr. 190, 4 32 dice.tur *A m1* 34 hanc *N* 37 metuentem Ω *corr. recc.*

pium praebentes, quatenus — frequentibus conciliis alia subinde mutantes et recitantes — terminus fidei paulatim in Arianam vesaniam repedaret.

EPISTVLA CONCILII ANTIOCHENI DE FIDE

1 **10.** Nos neque sequaces Arii fuimus — quomodo enim episcopi presbyterum sequeremur? — neque aliam quam-
2 piam fidem absque exposita antiquitus suscepimus. Sed etiam nos examinatores et cognitores eius fidei facti sumus
3 et iudicavimus potius quam secuti sumus. Didicimus enim ab initio credere in unum deum omnium, deum universorum intellegibilium sensibiliumque creatorem et provisorem, et in unum filium unigenitum ante omnia saecula existentem et cum suo genitore manentem, per quem et omnia facta sunt visibilia et invisibilia et qui in novissimis temporibus per bonam voluntatem patris descendit et ex sancta virgine carnem assumpsit et omnem voluntatem sui patris implevit, passus est et resurrexit et in caelos ascendit et in dextera patris sedet venturus iudicare vivos et mortuos et rex permanet in aeternum et deus. Credimus et in sanctum spiritum. Si autem adiciendum est, credimus et de carnis resurrectione et vita perpetua.

4 Haec in prima scribentes epistula civitatibus dirigebant. Sed post paululum aliam in Antiochia dictaverunt.

IV 10, 1—20 Socr. II 10, *p.* 194, 7—196, 2 H.

A C N

40 *sqq. locus videtur corruptus esse, nisi auctorem anacoluthi modo parenthesi usum esse putes; sanare conarer Hanslik ordinem verborum mutando:* principium praebentes frequentibus conciliis ..... recitantes, quatenus terminus ..... repedaret; *aliter R. Meister:* mutando et recitando 40 quatinus *Am2* 42 reppedaret *AN*

10. 2 X *om. C* 3 presbit- Ω 3 *sq.* quapiam *Cm2* 4 adque *Cm2* expositam Ω *corr. recc.* 10 genitorem *Am1* ge*nitore *N* et *alt. s. s. Am2* 13 assumsit Ω assumpsit *Cm2* 17 de *del. Cm2* 18 resurrectionem Ω *corr. Am2* vitam perpetuam *Am1 Cm2* 20 sed p. p. *s. s. Cm2* in anthiochiam *N*

5 Eodem tempore etiam rem publicam contigit valde turbari. Gens namque Francorum circa Gallias constituta Romanis erat infesta.

6 Tunc enim etiam terrae motus maximus in oriente factus est, et praecipue Antiochia anno iugiter est commota.

M 962 1 **11.** Interea Gregorium deducebat in Alexandriam Syrianus magister militiae et cum eo armati milites numero quinque milia, quibus etiam aderant Arii sectatores ibi morantes.

2 Sed quomodo Athanasius ecclesia pulsus, ne capere-
G 247 3 tur, effugit, arbitror esse dicendum. Erat enim vespera, et populus in vigiliis observabat, sperabaturque futura collectio. Inter haec venit magister militum et circa ecclesiam
4 per cohortes suos milites ordinavit. Athanasius autem videns, quae fiebant, cogitavit, ne propter se ulla laesio po-
5 pulo proveniret. Et praecipiens diacono, ut conpleret orationem, rursus psalmum fecit inponi. Dumque consonantia psalmodiae celebraretur, per unam ianuam ecclesiae egrediebantur omnes. Quo facto milites quidem sine commotione steterunt. Athanasius autem inter medios psallentium inlaesus abscessit. Et hoc modo fugiens Romae profectus est.

6 Porro Gregorius tunc Alexandrinae praesedit ecclesiae. Alexandrinorum vero plebs non ferens, quod erat gestum, ecclesiam, quae Dionysii nuncupatur, incendit.

IV 10, 21—26 Socr. II 10, *p.* 199, 11—16 H.
IV 11, 1—19 Socr. II 11, *p.* 200, 4—201, 7 H.

A C N

25 *post* praecipue: in *add. Am1*

11. 5 athanasiis *Cm1* ecclesiae *C* 8 enit *Am1* 12 fecit *om. N* consonantiae *Am1* 13 psalmosdiae *Am2 Cm1 Nm1* 15 intermedio *A* 17 prosedit *C* 19 dionisii Ω

1 **12.** Eusebius autem legationem misit ad Iulium Romanae urbis episcopum rogans, ut contra Athanasium iudex esset. Sed quae de Athanasio decreverat Iulius, Eusebius non occurrit agnoscere, quia, dum paucum tempus vixisset
2 post concilium, vita privatus est. Quapropter Constantinopolitae rursus in ecclesiam Paulum introduxerunt. Idem et Ariani in ecclesia, quae nunc dicitur Pauli, ordinavere Macedonium. Et hoc gerebant fautores Eusebii successoresque praesumptionis, id est Theognius Nicaenus, Maris Cal-
3 chedonensis, Theodorus Heracliae et reliqui. Sed Ursacius et Valens haeretici postea libellum paenitentiae Iulio offerentes episcopo et consentientes consubstantialis verbo communicare meruerunt.

1 **13.** Interea propter Macedonium ingens proeliorum flamma surgebat, et intestinum bellum Christianorum in
2 civitate multi sanguinis effusione pullulabat. Quod dum audisset Constantius Antiochia positus imperator, Hermogeni magistro militum Trachiarum iniunxit, ut Paulum eccle-
3 sia pelleret. Qui Constantinopolim veniens maximas turbas egit cogens, ut pelleretur episcopus. Factaque seditione
4 populus erat praeparatus ad ultionem. Cumque Hermo-
M 963 genis insisteret, ut militari manu expelleret Paulum, accensus populus, ut fieri solet in talibus, inrationabiliter ei re-

---

IV 12, 1—13 Socr. II 11. 12, *p.* 201, 8—202, 12 H.
IV 13, 1—3 *cf.* Socr. II 12, *p.* 202, 13—19 H. IV 13, 3—27 Socr. II 13, *p.* 203, 4—204, 17 H.

A C N

12. 1 *sq.* romae *Am1* 6 ecclesia *AN* paulus *Cm1* idem = item 7 ordinaverim *Cm1* -rint *Cm2* 7 *sq.* macedoniam *Cm1* 9 praesumptiones *Am1 Cm1* theonius *Am1* marin *Am2* 9 *sq.* calcidonensis Ω 12 consubstantialitatis *Am2*

13. 1 machedonium *AC* 2 flammas urguebat *Am1* 4 anthiochia *N* 4 *sq.* hermogenis Ω *corr. Am2* 5 trachiarum Ω paulo *Am1* 8 *sq.* hermogenes Ω -genis *Cm2* 9 insisterit *Cm1* insteret *Am1* 10 irr- *A*

sistebat, eiusque domum incendentes ipsumque trahentes
5 interemerunt. Haec gesta sunt consulatu Constantii tertio
et secundo Constantis. Quo tempore Constans quidem
6 Francos Romanorum subiecit imperio. Constantius autem
de interitu Hermogenis ⟨audiens⟩ agens ab Antiochia veredis 15
Constantinopolim venit et Paulum quidem expulit civitate,
urbi vero damna concussit auferens ei frumenti a suo patre
collati ultra quadraginta milia modiorum, quae cottidie fran-
gebantur. Nam paene octoginta milia per dies singulos
7 urbe Alexandrina mittente primo ministrabantur. Hoc ita- 20
que facto Macedonium distulit statuere urbis episcopum.
Irascebatur enim et adversus eum, non solum quia praeter
eius voluntatem fuerat ordinatus, sed quia propter sedi-
tiones inter eum Paulumque factas plurimi simul et magis-
8 ter militum fuerat interemptus. Dimittens ergo eum mis- 25
sas facere in ecclesia solum, in qua fuerat ordinatus, denuo
est profectus in Antiochiam.

14. Ariani praeterea Gregorium removentes ab Alex-
andria tamquam odibilem, et quia propter eum factum
fuisset incendium nec non et quia minus eorum fovebat
errorem, evocaverunt Georgium Cappadocem Arianae
vesaniae. 5

SOZOMENVS

1 **15.** Igitur Athanasius relinquens Alexandriam Romae
profectus est. Contigit autem eodem tempore etiam Paulum

IV 14, 1—5 Socr. II 14, *p.* 205, 4—9 H.
IV 15, 1—22 Soz. III 8, *p.* 246, 15—248, 1 H.

A C N

11 eiusque] eius *Am1* 12 constanti Ω *corr. Am2 Cm2* 15 agens Ω, *ante* agens: audiens *supplevi Hanslik, cf.* πφθόμενος.... ἱππεὺς ἐλάσας (*cf.* XI 15,78: veredos agebat = ἱππεύων ἤλαυνεν Soz.772,1) Socr. 204, 3; *Jakob* agens *in* audiens *mutandum esse coniecerat, haud recte* verede *Am1* 16 quidem *om. N* 21 mached- *AC* distullit *Cm1* episcopatum *Nm1* 24 *post* eum: et *add. Am1* plurimique *Nm2*

Constantinopolitanum pontificem illic una concurrere et Marcellum Ancyrae Asclepiumque Gazae. Qui dum Arianis esset adversus, inscriptionem passus ab his, quasi subvertisset altare, damnatus est. Pro quo Gazaeorum ecclesia Quintiano committitur. Lucius autem Hadrianopolitis episcopus ob aliam accusationem ecclesia sua privatus degebat
2 in urbe Roma. Cognoscens ergo Romanus episcopus crimina singulorum et omnes Nicaeno concilio concordare comperiens eos in communione suscepit tamquam omnium curam gerens propter sedis propriae dignitatem singulisque reddidit suas ecclesias et orientalibus scripsit episcopis culpans, quia non recte tractassent viros inculpabiles de suis ecclesiis expellentes et constituta Nicaeni concilii mi-
3 nime conservarent. Quorum paucos ad certam diem sibimet adesse praecepit, ut coram eis ostenderet iustum se super eis protulisse decretum. Et de cetero non se passurum interminatus est, nisi ab huiusmodi turbis et novitate
M 964 4 cessarent. Et ille quidem haec scripsit. Athanasius autem et Paulus epistulas Iulii orientalibus episcopis direxerunt et singuli eorum suas sedes adepti sunt.

G 248 1 **16.** Verum pontifices orientis graviter hoc ferentes et in Antiochiam congregati Iulio rescripserunt epistulam ornato quidem stilo compositam, hironia vero maxime ple-
2 nam et non sine interminationis qualitate confectam. Fate-

IV 16, 1—23 Soz. III 8, *p.* 148, 2—149, 8 H.

A C N

15. 4 antyre *Am1* asclipeumque *A* ac sclepiumque *N* arrianus *Nm2* 5 inscriptione *CN* 7 lucianus .... hadriopolitis (tis. *s. s. Am2*) *Ω* Lucianus .... Hadrianopolites *Beatus, correxit Jakob* 8 excusationem *C* 9 cognuscens *Cm1* 13 redidit *N* 14 culpas *Cm1* tractassent (assent *in ras. m2*) *C* 17 quoram *Cm1* iustam *Cm2* 18 protullisse *Cm1* 22 adempti *C*

16. 1 orientes *Cm1* 3 hieronia *Cm1 Nm1* heronia *Am1* hironia *Am2 Cm2 Nm2* 4 *sq.* fatebant *Am1*

bantur enim circa omnes Romanorum ecclesiam esse munificam, veluti quae apostolicam haberet curam et antiquitus mater pietatis existeret, licet ab oriente ad eam praedicatores dogmatis advenissent. Se vero non propterea secundo loco habendos existimabant, eo quod non magnitudine aut multitudine abundarent ecclesiarum, cum vitae qualitate non cederent, crimenque Iulio inportabant, eo quod Athanasii sectatoribus communicasse videretur et tamquam eorum concilio contumelias irrogasset eorumque sententiam destruxisset, et veluti iniustum eius factum ecclesiasticisque
3 sanctionibus dissonans arguebant. His ita conscriptis addiderunt, quia, si susciperet Iulius damnationem ab eis factam et ordinatos episcopos in damnatorum loco firmaret, pacem cum eo et communionem haberent; si vero placitis eorum resisteret, contraria celebrarent, quippe cum orientales episcopi non restitissent, dum Novatus a Roma⟨na⟩
4 pelleretur ecclesia. De his autem, quae praeter commune placitum de concilio Nicaeno gesserant, nihil ei rescribere maluerunt.

SOCRATES

1 **17.** Haec itaque orientales episcopi Iulio Romano pontifici rescripserunt. Cum vero Athanasius Alexandriam fuisset ingressus, conpressio populi partis Georgii, qui illic fuerat ordinatus episcopus, vehemens facta est. Et ex hoc dicebant turbas et neces hominum provenisse et huiusmodi crimina in Athanasium velut auctorem sceleris referebant,
2 dum haec in certaminibus frequenter eveniant. Ob quam

IV 17, 1—13 Socr. II 15, *p.* 207, 6—208, 5 H.

A C N

5 *sq.* munificam] magnifica *in mg. add. Am2* 8 si *N* 10 habundarent *N* 13 inrogasset *C* 15 arguebat Ω *corr. recc.* 16 quasi Ω quia si *corr. Cm2* 20 roma Ω romana *corr. recc. Beatus, cf.* I 14, 417. XI 9, 28

17. 3 georgi *C* 6 actorem *Am1* 7 quam] hanc *Am1*

causam Sabinus Macedonianae praesul hereseos Athanasium frequenter accusat. Qui si cogitaret, quanta mala contra Athanasium et Omousianos Ariani gesserunt aut quanta concilia propter eum celebrata sunt aut quanta contra omnes ecclesias Macedonius heresiarchus gessit, erubescens forte tacuisset.

1 **18.** Constantius igitur imperator in Antiochia degens,
M 965 cum audisset rursus Paulum Constantinopolitanam recepisse sedem, iratus sacra sua misit ad Philippum, qui tunc habebat maximam inter alios iudices potestatem et post principem secundus appellabatur, ut Paulum ecclesia pelle-
2 ret et Macedonium introduceret. Praefectus autem Philippus seditionem populi metuens arte est usus adversus Paulum et iussionem quidem principis celavit. Simulans autem publicum se habiturum esse tractatum processit ad thermas vocabulo Zeuxippas ibique cum honore quasi necessario
3 vocavit Paulum. Cumque venisset, repente praefectus sacra monstravit imperatoris, et episcopus quidem illic iniustam
4 sententiam patienter tulit. Porro praefectus metuens multitudinis impetum, quae ibi convenerat propter timoris famam, unam fenestram thermarum iussit aperiri, per quam ad palatium ductus Paulus et missus in navem ad talia
5 paratam velociter ductus ⟨est⟩ in exilium. Iussitque praefectus, ut Thessalonicae servaretur, ex qua Paulus fuerat oriundus, quatenus illic licenter viveret et in aliis Illyrici

---

IV 18, 1—43 Socr. II 16, *p.* 209, 4—212, 16 H.

A C N

9 frequenter—Athanasium (10) *om. N* 10 omous- *A N*, *cf.* V 8, 18 *sq.*, homousianus *Cm1* 12 heresiarcus *A*

18. 1 Constantinus *N* 2 *sq.* recipisse *Am1* 4 alios] ..ios *Am1* 5 ut] et *Am1* 9 termas *Am1* 10 zeusippas *Am2 CN* zeussippas *Am1 corr. Garetius* necessarium *C* 13 sentiam *Cm1* 14 convenerant *Am1* 15 aperire *Am1* 16 in] ad *C* navim *Am2* taliam *Am2* 17 est *suppl. recc. Beatus* 19 quatinus *Am2* hillirici *N*

civitatibus, non tamen ut ad partes orientis accederet. Hoc itaque modo Paulus inopinabiliter de ecclesia pulsus est.
6 Philippus autem a thermis ad ecclesiam properabat, cum quo Macedonius, residens in vehiculo cum praefecto, simul et milites armis induti. Hoc facto terror populum adprehendit et ad ecclesiam concurrerunt universi Omousiani simul
7 et Ariani. Cumque praefectus cum Macedonio ad ecclesiam pervenisset, et populum et milites inrationabilis timor invasit. Dumque esset nimia multitudo nec posset introire praefectus, milites coeperunt populum violenter inpellere; et cum propter angustiam loci recedere non valerent, putantes eos milites sibi velle resistere evaginatis gladiis in eorum necibus grassabantur. Tunc ergo, sicuti fertur, perempti sunt circa tria milia centum et quinquaginta: alii a
8 militibus interfecti, alii vero compressione sunt mortui. His actibus Macedonius tamquam nihil mali gerens, sed veluti mundus et innocens a praefecto magis quam ecclesiasticis
9 regulis traditum sibi percepit episcopatum. Tantisque ne-
10 cibus ipse et Ariani ecclesiae iura tenuerunt. Hoc tempore imperator maiorem ecclesiam fabricabat, quae nunc Sophia vocitatur; et est copulata ecclesiae, quae dicitur Hirene, quam pater imperatoris, cum esset prius modica, ad pulchritudinem magnitudinemque perduxerat. Quae modo velut sub uno circuitu contineri noscuntur.

1 **19.** Interea contra Athanasium alia machinatio fabricata est. Ecclesiae namque Alexandrinorum Augustorum pater eroganda pauperibus frumenta donaverat, quae dixe-

IV 19, 1—20 Socr. II 17, *p.* 213, 4—215, 3 H.

A C N

20 orientes *Cm1 Nm1* 23 mached- *A* 24 militis *C* 26 mached- *A* 27 et *pr. eras. N* et *alt. eras. N* irrat- *Am2 Cm2 Nm1* 29 implere *Am1* 32 crassabantur *AN* crassantur *C corr. recc. Beatus* 33 circa *in mg. suppl. Am2* 35 mached- *A* 36 ecclesiasticis *om. N* 40 copulate *N* herene *C* hirenae *Nm2*

2 runt Athanasium vendere et suis utilitatibus applicare. Quod imperator credens eum iussit occidi. Hoc sentiens Atha- 5
3 nasius latenter effugit. Tunc igitur Iulius Romanae urbis episcopus cognoscens Arianorum insidias adversus Athana-
M 966 sium machinatas, postquam Eusebii susceperat litteras, evocavit Athanasium, cum audisset locum, ubi erat absconsus. Inter haec suscepit et litteras Aegyptiorum episcoporum 10 adserentium falsa esse, quae contra Athanasium dicebantur.
4 Quo facto Iulius rescripsit eis, qui fuerant Antiochia con-
G 249 gregati, culpans eos primum de iniuriis litterarum, deinde, cur eum ad suam synodum non vocassent, canonibus quippe iubentibus extra Romanum nihil decerni pontificem, 15 insuper, quia latenter corrumperent fidem et quia Tyri gesta per subreptionem fuerint et arte composita et quia contra ius ex una parte confecerint monumenta gestorum, referens
5 et falsitatem de Arsenio concinnatam. Epistulas ipsas po-
6 nere propter fastidium longae lectionis omisi. Post paucum 20 itaque tempus Paulus a Thessalonica simulans se habere iter ad Corinthum Italiam venit, et una cum Athanasio imperatori Constanti actus suos indicaverunt.

SOZOMENVS

1 **20.** Imperator autem fratri suo Constantio scripsit, ut aliquos orientalium episcoporum satisfacturos pro eorum damnatione dirigeret. Quapropter eliguntur tres: Narcissus

---

IV 19, 20—23 Socr. II 17, *p.* 215, 11—15 H.
IV 20, 1—30 Soz. III 10. 11, *p.* 254, 1—256, 9 H.

A C N

19. 4 applicari *C* 5 *sq.* atthanasius *N* 7 cognuscens *C* 10 et *om. C* 11 asser- *Nm2* 14 suum Ω *del. Am2* suam *recc.* 15 iuventibus *Cm1* 18 conficerint Ω -fecerint *Am2* monimenta *Nm2* 21 a] ad *AC* thesalonica *N* 22 corinthium *C* una et Ω, *verborum ordinem immutavi Hanslik*

20. 2 satisfacturus *Am1*

Hirenopolita Cilix episcopus, Theodorus Heracliae
2 et Marcus Arethusae Syriacae. Qui venientes Italiam facta propria vindicabant nitentes imperatori persuadere orientalis concilii iustam esse sententiam. Cumque fidei suae confessionem exigerentur, Antiochia quidem fidem expositam celaverunt, aliam vero conscribentes confessionem obtulerunt multo tamen a Nicaeno concilio dissonantem.
3 Videns autem Constans iniuste gravatos homines nec crimina fuisse vera, pro quibus dicebantur a communione suspensi, sed gestum propter dissonantiam fidei, cum satisfacere nequissent, pro quo venerant, remisit eos ad propria.
4 Post tres autem annos rursus orientales episcopi occidentalibus aliam epistulam direxerunt, quam multorum versuum nominavere conscriptionem, eo quod ultra priores prolixo eloquio confecta videretur. In qua de substantia quidem dei nullam fecere memoriam. Eos autem, qui dicunt ex non existentibus dei filium aut ex alia essentia et non ex deo et quia fuerit aliquando tempus aut saeculum,
5 quando non erat, abdicarunt. Porro Eudoxium Germaniciae episcopum, Martyrium atque Macedonium portitores epistularum occidentales noluerunt suscipere sacerdotes dicentes dogmata Nicaena sufficere et nihil ulterius oportere
6 tractari. Cumque Constans a fratre petens, ut Athanasius suam reciperet sedem, resistentibus hereticis nihil impetrare valuisset, tunc Athanasius et Paulus adeuntes poposcerunt fieri synodum, eo quod pro defensione rectorum dogmatum expulsi probarentur.

A C N

4 herinipolita *A N m1* -politanus *N m2* herenipolita *C, sed cf.* Hirenopolis II 5, 52 *et* Soz. 254, 5 cilex *A m2* episcopos *C m1* traciae *A N* eracię *C* 5 aretusae *A* 8 antiochiam Ω -iae *Beatus, correxit Jakob* fidem quidem Ant. *tr. Beatus* 9 celarunt *A m2* 12 a *eras. A* 18 prelixo *A m1* eloquo *N m1* 19 facere *A* fecerint (t *ex corr. m2*) *C* 22 eodoxium *A m1* 23 martirium *C* 26 tractare *C* 26 *et* 28 athanasius *N* 27 *sq.* inpetrare *A N*

THEODORITVS

M 967 1 **21.** Quod audiens Constans scripsit fratri monens, ut paternae pietatis inviolatam servaret hereditatem, cum et ille imperium ⟨pietate⟩ gubernando et Romanorum tyrannos evicisset et in circuitu gentes barbaras subiugasset.

2 His litteris motus Constantius praecepit Serdicae, quae est civitas Illyrici, et orientales et occidentales convenire pontifices. Multae siquidem etiam aliae passiones medicinam synodicam requirebant.

3 Nam et Paulum Constantinopolitanae urbis episcopum pro rectis dogmatibus Ariani ad periculum mortis usque perduxerant tamquam seditionis auctorem et alia quaedam 4 adiecerant, quae calumniatoribus sunt amica. Quem tamen tunc populus Serdicae propter inimicorum insidias duci non passus est. Paulo post autem defuncto Constante flectentes Ariani levissimam principis voluntatem et a regia civitate pellentes Paulum eum ad civitatulam Cucussenam, quae tunc erat Cappadociae, nunc vero secundae Armeniae, 5 migraverunt. Sed non suffecit in hoc cuncta turbantibus vita Pauli mirabilis, licet in solitudine constituti. Mittentes enim ministros necis eum morti violentissimae tradiderunt. Et hoc beatus Athanasius refert in satisfactione propriae fugae ita dicens.

1 **22.** Episcopum namque Constantinopoleos Paulum persequentes atque comperientes palam suffocandum esse

---

IV 21, 1—22 Theodor. II 4. 5, *p.* 98, 15—99, 16 P.
IV 22, 1—18 Theodor. II 5. 6, *p.* 99, 17—100, 15 P.

A C N

21. 3 pietate *om.* Ω, *supplevi Hanslik, cf.* εὐσεβείᾳ Theodor. 98, 17 *et* IV 7, 11*:* pietate gubernando 4 vicisset *C* 5 praecipit *C* sardicae Ω 6 illirici *N* occidentes Ω *corr. recc.* 11 perduxerunt *Cm1* 12 Quem] Que Ω *corr. Beatus* 13 serdicae Ω sardicae *Nm2* 15 principes *Cm1* 16 Cucussenam] cuius senam *N* 17 arminię *C* 18 sufficit Ω -fecit *Am2*

censuerunt in Cucusso Cappadociae auctorem habentes Philippum praefectum. Erat enim eorum hereseos tunc patronus et consiliorum minister iniquorum.

2 Huiusmodi enim crudelitates blasphemia Arii germinavit. Contra unigenitum namque vesaniunt ministri praesumptionum eius.

3 Hoc itaque modo Paulo defuncto, magis ad caelestia regna perducto, Macedonium statuerunt episcopum quasi consectatorem suum, quoniam proxime sancto spiritui blasphemabat. Sed paulo post expulerunt et eum, dum creaturam non confiteretur eum, quem filium scripturae dicunt.

4 Quapropter respondendo illis heresis propriae auctor apparuit: consubstantialem quidem nec iste patri filium esse dicens, similem tamen per omnia genitori docens, creatum vero spiritum aperte denominans. Haec itaque non multo post, sicuti diximus, acta sunt.

SOCRATES

1 **23.** Undecimus itaque annus erat ⟨a morte⟩ patris duorum Augustorum, consules autem fuere tunc Rufinus et
M 968 2 Eusebius, quando celebratum est Serdicense concilium. Ex Hesperiis ergo partibus convenerunt episcopi quasi trecenti, sicut Athanasius ait, ex orientalibus sex et septuaginta tantummodo, sicuti Sabinus dicit. Inter quos annumerabatur et Schyras tamquam Mareotis episcopus, quem

---

IV 23, 1—35 Socr. II 20, *p.* 230, 5—232, 11 H.

A C N

22. 3 cucussa Ω concussa *Nm2, correxi Hanslik, cf.* IV 37, 13 *et* Theodor. 99, 19 4 filippum *C* 6 crudelitatis *Nm2* 9 magis] et *s. s. Nm2*, magis = potius 10 mached- *A* constituerunt *C* 12 expullerunt *Am1* et eum *del. Cm2* eundum *N* 16 genetori *Am1*

23. 1 a morte *om.* Ω *suppl. Jakob* ab obitu *suppl. Beatus, cf.* ἀπὸ τῆς τελευτῆς Socr. 230, 5 2 ruffinus *A* 3 sardicense Ω 6 sicut *N* 7 schyras *A N* scyras *C, cf.* Squiras (Ω) IV 24, 134. 138 mariotis *Am2* episcopum Ω *corr. Am2 Cm2* quen *Cm1*

damnatores Athanasii in episcopio huius provinciae pro-
3 duxerunt. Excusaverunt etenim se alii per infirmitatem
G 250 corporis, alii angustas indutias accusantes et ob hoc Iulium
Romanum culpantes episcopum, dum utique ante annum
et sex menses synodus fuerit praedicata et Athanasius Ro-
4 mae degeret expectans iudicium synodale. Cum ergo Ser-
dicae convenissent orientales, ad aspectum occidentalium
venire nolebant dicentes non aliter se ad verba venturos,
nisi suo collegio Athanasiacos et Paulianos expellerent.
5 Dumque Protogenis Serdicensis episcopus et Osius Cordu-
bae Hispaniae non paterentur a concilio removeri Pauli
defensores et Athanasii, illi repente discesserunt et venien-
tes ad Philippopolim Trachiae seorsum fecere concilium et
aperte iam consubstantialitatem anathemaverunt et sectam
inaequalis substantiae epistulis conscribentes ubique mise-
6 runt. Qui autem in Serdica convenerant, primum quidem
horum damnavere vesaniam, deinde accusatores Athanasii
dignitate privaverunt et terminum fidei Nicaenae corro-
borantes et tractatum de divinae substantiae inaequalitate
respuentes consubstantialitatem apertius tradiderunt etiam
7 ipsi ubique scripta propria dirigentes. Ex utraque ergo
parte arbitrati sunt recte se facere: orientales quidem, eo
quod a se damnatos illi susciperent; occidentales autem,
quoniam ante cognitionem damnatores effugerant et quon-
iam hi quidem Nicaenam servabant fidem, illi vero eam
8 adulterari praesumpserant. Reddiderunt ergo locum Paulo

A C N

8 episcopo Ω *corr. Cm2* 9 infirmitate *Cm1* 12 mensis *Cm1* 13 *sq.* sardicae Ω 16 paulia *Cm1* 17 sardic- Ω 17 *sq.* cortubae *Am2 Cm1 Nm1* cordobae *Nm2* cos tubae *Am1* 18 non *om.* Ω *suppl. Cm2* 19 ille *Cm1* 20 philippo**lim *A* philippolim *CN* trachiae Ω 21 cumsubst- *A* anathematizaverunt *Am2 Cm2* 23 in serdice Ω in sardice *Am2 Nm2* in sardica *Beatus,* Serdica *correxi Hanslik* 25 nicaeni Ω *corr. recc.* 25 *sq.* corrobantes *Am1* 26 inaequalitatem Ω *corr. Cm2* 30 ille *Cm1* 32 ille *Cm1* eam *om. C* 33 adulterare *Am1* praesumserant *A C* paulum *Cm1*

et Athanasio nec non et Marcello Ancyrae Galatiae, qui dudum, sicuti iam dictum est, fuerat condemnatus.

THEODORITVS

1 **24.** Quae vero Serdicae gesta sunt, concilii litterae clarius edocebunt, quas propter modum explanationis huic scripturae interponere non omisi.

2 Sancta synodus dei gratia Serdicae congregata ex urbe Roma, Hispan(i)is, Galliis, Italia, Campania, Calabria, Africa, Sardinia, Pannonia, Mysia, Dacia, Dardania, altera Dacia, Macedonia, Thessalia, Achaia, Epiris, Trachia, Rodope, Asia, Caria, Bithynia, Hellisponto, Phrygia, Pisidia, Cappadocia, Ponto, Cilicia, altera Phrygia, Pamphylia, Lydia, insulis Cycladibus, Aegypto, Thebaida, Lybia, Galatia, Palaestina et Arabia universis episcopis et comministris sanctae et apostolicae ecclesiae, dilectissimis fratribus in domino salutem.

3 Multa quidem ac saepius ministri Arianae vesaniae praesumpserunt adversus dei servos et rectam fidem custo-
M 969 dientes. Adulteram namque doctrinam proponentes orthodoxos expellere sunt conati et in tantum insurrexerunt adversus fidem, ut neque auditus deo amabilium lateret im-
4 peratorum. Igitur gratia dei cooperante etiam ipsi piissimi principes ex diversis nos provinciis et civitatibus colligentes sanctum hoc concilium in Serdicensium celebrari urbe praeceperunt, quatenus ablata omni discordia et omni per-

IV 24, 1—325 Theodor. II 7. 8, *p.* 101, 1—118, 9 P.

A C N

34 gallaciae *C*

24. 1 *et* 4 sardicae *Nm2* 5 hispanis Ω *corr. recc.* 6 *et* 7 dasia *Am2* 7 mached- Ω hepiris *Am2 CN* hipiris *Am1, sed cf.* X 24, 16. XI 9, 11 trachia (h *s. s. Am2*) Ω 8 bythinia *A* bithinia *CN* hellesponto *Am2 Nm2* phrigia *C* 9 phrigia *AC* pamphilia *C* 10 cycladicibus *C* cicladibus *N* 12 dilectissimi *Am1* 15 servos] sanctos *C* 16 *sq.* ordodoxos *Am1* ortodoxos *Am2* 20 *sq.* collegentes *Am1* 21 sard- *Am2 Nm2* 22 cordia *Am1* omnia *Nm1*

fidia procul expulsa sola Christi pietas apud omnes inviolata servetur. Venerunt enim orientales episcopi a piissimis imperatoribus invitati, praecipue propter famam, quae de carissimis nostris fratribus et comministris fuerat devulgata, id est Athanasio Alexandrino et Marcello Ancyrae
6 Galatiae et Asclepa Gazaeo. Forsan etiam ad vos ipsos detractiones huiusmodi pervenerunt, quoniam etiam nostras aures ventilare conati sunt, ut ea, quae contra innocentes referunt, vera esse credantur et iniqua hereseos celetur
7 opinio. Sed haec diutius facere permissi non sunt. Est enim praesul ecclesiarum dominus, qui pro his et pro universis mortem sustinuit et propter eas ascensum ad caelos nobis omnibus condonavit.

8 Dudum itaque Eusebius et Maris et Theodorus atque Theognius, Ursacius et Valens et Minophantis et Stephanus scripserunt Iulio comministro nostro, ecclesiae Romanae pontifici, contra praedictos consacerdotes nostros, id est Athanasium episcopum Alexandriae et Marcellum episco-
9 pum Ancyrae Galatiae et Asclepam Gazae. Scripserunt quoque ex aliis partibus episcopi testimonium perhibentes puritati Athanasii consacerdotis nostri et ea, quae ab Eusebio et consectatoribus eius gesta sunt, nihil aliud quam mendaciis et calumniis plena esse firmantes. Cum utique evocati a carissimo et consacerdote Iulio et non occurrentes, sicut ex scriptis eiusdem episcopi Iulii comprobatur, aperte videantur calumniatores existere — nam si de gestis contra eos habitis praesumpsissent, non retardarentur occurrere —, verumtamen etiam ex his, quae fecerunt in hoc sancto magnoque concilio, eorum machinatio evidenter ap-

---

A C N

23 *sq.* invialata *Am1* 26 *sq.* devulgata Ω 27 id est] idem *Am1* arcyrae *A C* 28 gallatiae *C* 32 haec] hoo *Am1* hęo *Am2* 34 propterea *Nm2* 37 minophantis (h *s. s. Nm2*) Ω 39 pontifice *C* 41 asclepa Ω asclepium *Nm2 corr. recc.* 43 consacerdotes *Cm1*

paret. Venientes enim in Serdicensium civitatem atque videntes fratres nostros Athanasium, Marcellum, Asclepam et
10 ceteros ad iudicium accedere timuerunt. Et non semel, non secundo, sed etiam frequenter citati vocationibus oboedire noluerunt congregatis videlicet in concilio Osio longaevo, qui propter aetatem atque confessionem tantumque laborem omni honore dignus apparuit, et reliquis sustinentibus et invitantibus eos ingredi iudicium, ut, quae contra absentes consacerdotes diffamaverant atque conscripserant, praesen-
11 tes ostenderent. Sed, sicuti praediximus, evocati non venerunt, ut etiam in hoc calumniam propriam ostenderent et quodammodo respuendo iudicium insidias suas et molimina proclamarent. Nam qui de suis dictis confidunt, etiam ad
12 faciem probare non fugiunt. Quia vero non occurrerunt, nullum de eis ignorare confidimus: etsi forsan rursus illic quicquam machinari voluerint, sciant omnes, quoniam nihil habentes, quo possint consacerdotes nostros arguere, ab-
M 970 sentibus detrahunt, praesentes effugiunt.

13 Fugierunt enim, carissimi fratres, non solum propter calumniam adversus istos instructam, verum quia suos pro
14 diversis criminibus accusatores occurrisse viderunt. Proferebantur enim vincula et catenae; venerant homines ab exilio et consacerdotes nec non cognati pariter et amici eorum, qui propter istos mortui dinoscuntur; et, quod est ammirandum, aderant episcopi, quorum unus quidem catenas gestabat et vincula, quibus vinctus fuerat propter eos,
15 alii vero eorum insidiis mortem testabantur adflictam, quo-
G 251 niam ad tantam superbiam sunt perducti, ut etiam episco-

---

A C N

52 sardensium Ω sardicensium *Am2* sardinensium *Cm2* 53 athanasium *N* asclipam *CNm1* asclypam *Am1* 54 accidere *Cm1 Nm1* 56 oseo *Am1* 60 diffamaverant (er *ex corr. m2*) *C* 62 in *s. s. A* 65 non fugiunt] confugiunt *Nm1* 68 *sq.* absentes *Cm2* 70 Fugierunt Ω Fugerunt *Am2* karissimi *A* 71 pro]*** *Nm1* pro *in mg. Nm2* 73 venerantque *Nm2* 77 fuerat vinctus *tr. C* vintus *N*

pum occidere conarentur; quem nisi fuga liberasset, obierat.
Venit etiam consacerdos noster beatus Theodulus fugiens
eorum molimina, quibus fuerat iussus occidi. Alii vero
gladiorum vulnera demonstrabant, alii famem se ab eis pas-
16 sos ingemescebant. Et haec non quilibet homines testa-
bantur, sed omnes ecclesiae, pro quibus hi, qui occurrerunt
et qui legatione fungebantur, insinuabant violentiarum
pestes, armatos milites, populos cum fustibus, iudicum ter-
rores, falsarum litterarum obiectiones — lectae sunt nam-
que litterae Theognii contra consacerdotes nostros Athana-
sium, Marcellum et Asclepam, ut etiam imperatores movisse
viderentur; quas litteras diacones Theognii vulgaverunt —
super haec autem virginum nuditates, ecclesiarum incen-
17 dia, carceres contra sacerdotes nostros adhibitos. Quae
omnia non pro re alia nisi pro detestabili Arianorum he-
resi commisisse noscuntur. Quisquis enim eorum respuis-
set ordinationem atque communionem, his necessario sub-
debatur iniuriis.

18 Conspicientes igitur facinorum suorum angustias con-
fusi recesserunt et ulterius haec non valentes abscondere
in Serdicensium venerunt urbem, ut per adventum suum,
19 quasi talia nequaquam perpetrasse monstrarent. Videntes
ergo, quibus calumnias irrogaverant, et oppressos a
se simul accusatores et increpationes prae oculis suis ha-
bentes evocati ad iudicium ingredi nequiverunt Athanasio
quippe, Marcello et Asclepa nostris consacerdotibus fiducia-
liter agentibus et nimis ingemescentibus et imminentibus

A C N

80 obiret *Cm2* 81 theodolus *A N* 83 demonstrabant *in ras. Cm2* 84 ingemiscebant *Am2* ingemescebat *Nm1* 85 occurrerunt (oc *s. s.*) *A* 90 asclepiam *Nm1* -pium *Nm2* 93 contra] con** *Cm2* 94 non pro alia re] non proelia Ω proelia non *Am2* non pro re alia *Cm2* non pro alia re *Garetius* 95 quis *Am1* 98 Conspicientes (ci *s. s.*) *A* 100 sard- *Am2 Nm2* 101 *ante* nequaquam: se (*s. s. Am2*) *add. C* perpetrassent *Jakob, non probavi Hanslik, cf.* Theodor. 105, 22 102 inrogaverant *C* obpressos *C* 105 asclepio *Nm2* 106 ingemiscentibus *Am2 C*

atque provocantibus eos et promittentibus non solum se calumnias evidenter ostendere, sed etiam, quae in eorum
20 ecclesias deliquissent. Illi vero tanto conscientiae terrore constricti sunt, ut fugerent et per fugam suas calumnias 110 aperirent delictaque sua iudicii declinatione faterentur.

21 Et licet non solum ex prioribus, sed etiam ex istis malitia eorum atque calumniae patefiant, tamen, ut neque per fugam occasionem alterius iniquitatis accipiant, curavimus
22 contra veritatem facta eorum examinare molimina. Et hoc 115 proposito ex his, quae gesta sunt, eos calumniatores invenimus et nihil aliud nisi adversus consacerdotes nostros in-
23 sidias institutas. Nam Arsenium, quem dicebant ab Athanasio peremptum, hic vivit et inter viventes commorari dinoscitur. Ex quo etiam alia probantur esse conficta. 120

24 Quia vero etiam calicem devulgaverunt fractum a Ma-
M 971 cario Athanasii presbytero, testati sunt, qui de Alexandria et Mareote venerant, nihil tale fuisse gestum. Sed etiam episcopi Aegyptii Iulio consacerdoti nostro scribentes valde
25 firmabant, quia neque suspicio fuisset huiusmodi. Proinde 125 dixerunt monumenta adversus eos fuisse confecta, quae tamen probatum est ex una parte celebrata. In quibus gestis pagani examinabantur et cathicumini, ex quibus unus cathicuminus inquisitus ait intus se fuisse, quando Macarius venerat ad eundem locum, alter autem interrogatus dixit illum 130 famosissimum Schyram tunc aegrotasse et in cella iacuisse, ut ex hoc appareat nihil gestum ex omnibus sacramentis,

IV 24, 126 *sq. cf.* Athanas. Apol. c. Arian. 27—28. 37. 41

A C N

107 provocantes *C* 109 ille *C* concientiae *Nm1* 113 patifiant *Am1* 114 ulterius *Nm2* 118 arsenium Ω 119 vivet *Cm1* commorare Ω, *cf.* ThLL III 1937, 23 *sqq.* -ari *Beatus* (*in textu passim*) 121 devulgav- *Am2 CN* div- *Am1* confractum *Am2* 121 *sq.* machario *Am2 C* micario *N* 126 monimenta *Nm2* 128 caticumini *C* cathec- *Am2 N* 128 *sq.* caticuminus *Cm1* cathec- (i *fort. in* e *corr. Am2*) *N* 129 macharius *A C Nm2* 131 Schyram] exquiram *Cm1* squiram *A Cm2 N* cellam *Cm1*

eo quod et cathicumini intus fuissent et Schyras non adesset,
26 sed iaceret aegrotus. Is namque malignissimus Schyras
mentitus, eo quod Athanasius quosdam sacros incendisset
libros, illo tempore aegrotasse declaratus est, quando Maca-
rius ibi fuit, unde etiam ex hoc calumniator apparuit. De-
nique pro huius calumniae mercede dederunt Schyrae nomen
27 episcopi, qui neque presbyter fuerat aliquando. Duo nam-
que presbyteri, qui cum Melitio aliquando degebant et
postea a beato Alexandro episcopo civitatis Alexandrinae
suscepti sunt et cum Athanasio constituti, testati sunt
numquam illum presbyterum fuisse Melitii neque habuisse
Melitium in Mareotem ecclesiam vel ministrum. Et qui
penitus neque presbyter fuerat, nunc eum velut episcopum
produxerunt, ut eo nomine in suis calumniis terrere vide-
rentur auditores.

28 Lectae sunt enim et litterae consacerdotis nostri Mar-
celli et inventa est Eusebii similiumque nequitia. Nam ea,
quae veluti querimoniam faciens Marcellus dixit, haec, tam-
quam ipse confirmaret, accusaverunt. Haec ergo sunt lecta
et reliqua et praecedentes pariter quaestiones rectaque
29 huius viri fides inventa est. Non enim a sancta Maria,
sicut isti firmabant, dedit deo verbo principium neque finem
habere asseruit eius imperium, sed regnum eius et sine
principio et sine termino esse conscripsit.

30 Asclepas autem comminister obtulit monumenta An-
tiochia confecta sub accusatorum praesentia et Caesariensis

A C N

133 cathecumini *A N* catic- *C* squiras Ω, *sed cf.* IV 23,7 134 his Ω squiras Ω 135 quosdam] quos *Cm1* 136 *sq.* macharius *Am2 CN* 138 squirae Ω 139 presbiter *N* 140 presbiteri *CN* meletio *A Nm1* miletio *Nm2* 141 Alexandro] alexandrino Ω *corr. Cm2* 143 presbiterum *N* meletii Ω miletii *Nm2* 144 meletium Ω milet- *Nm2* 145 presbiter *N* 149 inventi sunt *Cm1* inventę sunt *Cm2* nequitie *Cm2* 152 rectaque] relectaque Ω *corr. Beatus, cf.* καὶ ὀρθὴ Theodor. 108, 11 154 sicuti *Am2* 157 Asclipas Ω Asclepas *Am2* optulit *CN* monimenta *Nm2* 157 *sq.* anthiocia *C*

Eusebii et ex sententia iudicantium episcoporum se ostendit innoxium.

31 Recte siquidem, o carissimi fratres, evocati frequenter oboedire noluerunt, recte quoque fugierunt. Conscientia namque sua perterriti per fugas suas calumnias indicarunt et, quae praesentes accusatores super eis dixerant, etiam probaverunt. Ad haec autem etiam eos, qui dudum accusati propter Arianam heresem fuerant et proiecti, non solum susceperunt, sed etiam in maiori ordine posuerunt diaconos ad presbyterium promoventes, presbyteros ad episcopatum, non ob aliud, nisi ut impietatem seminare et di-
32 latare potuissent et fidei corrumpere pietatem. Sunt autem horum principes Eusebius, Theodorus Heracliae, Narcissus Neroniadis Ciliciae, Stephanus Antiochiae, Georgius Laodiciae, Acacius Caesariae Palaestinae, Minophantis Ephesius, Ursacius Singiduni Mysiae, Valens Myrsi Pannoniae.
33 Isti namque convenientes cum orientalibus non sinebant
M 972 eos nec in sanctum concilium ingredi nec omnino accedere
34 ad ecclesiam dei. Et venientes in Serdicam conciliabula apud semet ipsos per loca singula faciebant et ⟨p⟩acta quaedam cum terroribus concinnabant, quatenus nihil penitus ad iudicium perveniret neque sanctum possemus celebrare con-
35 cilium. Haec omnia cognoscere potuimus a consacerdotibus nostris Macario Palaestino et Asterio Arabiae, qui
36 cum eis venerant et ab eorum perfidia recesserant. Hi nam-

---

A C N

161 karissimi *A* 162 fugierunt Ω fugerunt *Am2 Cm2* 165 provocaverunt *C* 167 maiore *Am2* 168 presbiterium *AN* presbyterum *Cm1* presbiteros *Am2* prebiteros *Nm1* 170 fide *C* 172 nerodianis Ω *corr. Beatus* antiociae *C* anthiochiae *N* 172 *sq.* laodociae *A* laudiciae *C* 173 minophantis *A Nm2* monoph- *Nm1* minofantis *C* 174 sigiduni Ω, *sed cf. l.* 211 *et* Theodor. 109, 14 misiae *A* 175 Iste *Cm1* namque] que *Cm1* 177 sardicam *Nm2* 178 acta Ω pacta *conieci Hanslik, cf.* συνθήκας Theodor. 109, 19 *et* V 49, 3 pactorum = συνθηκῶν Theodor. 173, 18 179 quatinus *Am2 Cm2 Nm2* 180 possimus *Am1* 181 cognuscere *C* 182 machario *Am2 CN* 183 Hii *C*

que ad sanctum concilium venientes violentiam, quam passi sunt, narraverunt nihil dicentes apud eos agi rectum, insuper adicientes, quia, dum essent rectae fidei, prohibiti fuissent ab eis ad haec loca venire et propter interminationem vix ab eis discedere potuissent. Ob hanc causam Serdicae venientes in una domu cuncti manserunt neque brevi tempore a se recedere patientes.

37 Quia vero nos tacere non decuit nec sine vindicta relinquere calumnias, vincula, neces, vulnera, concinnationes falsarum epistularum, verbera, nuditates virginum, exilia, destructiones ecclesiarum, incendia, migrationes a minori-
, G 252 bus civitatibus ad maiores ecclesias et prae omnibus adversus rectam fidem nunc Arianam vesaniam per eos crudeliter insurgentem, propterea carissimos quidem fratres nostros et comministros Athanasium Alexandrinae civitatis episcopum et Marcellum Ancyrae Galatiae et Asclepam Gazae comministrantes Christo, innoxios et puros esse decrevimus scribentes ad uniuscuiusque paroeciam, ut singularum ecclesiarum populi cognoscentes sui episcopi puritatem eum se episcopum et habere et sperare cognoscant, eos autem, qui in eorum ecclesias luporum instar ingressi sunt, id est Gregorium in Alexandria, Basilium in Ancyra, Quintianum Gazae, nec episcopos nominandos nec Christianos nec quamlibet penitus cum eis habendam esse communionem nec eorum litteras habendas neque scribendum eis.

---

204 *cf.* Act. 20, 29

A C N

186 qui *Am1* 187 *sq.* interminatione *Cm1 N* 188 discedere] intercedere Ω *corr. Beatus, cf.* ἀναχωρεῖν Theodor. 110, 7 188 *sq.* sardicae *Nm2* 189 domu *Am1 N* -mo *CAm2* 191 *sq.* relinqere *Am1* 194 destrutiones *N* 195 civitates *Am1* 199 gallatie *C* asclepium *Nm2* 205 ancira *N* 206 episcopus *Cm1* 208 habendas Ω; *vocem archetypi errore* (*cf. l.* 207: habendam) *ortam esse suspicatus eram Hanslik, cf.* δέχεσθαι Theodor. 111, 7; *sed cf.* Cat. 1, 8, *ut me docuit Gaar*

38 Theodorum vero Heracliae Europae et Neroniadis Ciliciae et Caesariae Palaestinae Narcissum et Acacium ⟨et Stephanum Antiochiae, Ursacium⟩ Singiduni Mysiae, Valentem ex Myrsis Pannoniae, Minophantem Ephesi et Georgium Laodiciae, licet metuentes ab oriente non venerint, tamen, eo quod a beatae memoriae Alexandro civitatis Alexandrinae pontifice sint damnati et eo quod secum Arianos habeant, et propter crimina eis inlata generali eos decreto sanctum concilium episcopatu deposuit et decrevimus non solum episcopos eos non esse, sed neque communionem cum fidelibus promereri. Eos enim, qui dividunt a paterna substantia et divinitate et alienant verbum a patre, dividi ab ecclesia catholica convenit et esse alienos nomine Christiano. Sint igitur nobis et omnibus anathema, eo quod verbum veritatis videantur esse cauponati. Apostolicum namque praeceptum est: *Si quis vobis annuntiaverit, praeter quod accepistis, anathema sit.* His ergo nullum communicare denuntiate; nulla enim *communio luci ad tenebras.* Hos pellite procul ab omnibus; nulla enim *concordia Christo ad Belial.* Servate vos, fratres carissimi, ut neque scribatis eis neque eorum scripta suscipiatis. Studete simul et vos, carissimi fratres et comministri, tamquam spiritu praesentes nostro concilio consentire atque suscriptione vestra decernere, quae ab omnibus ubique comministris nostris consonantia una serventur.

39 40 41 M 973

223 *cf.* II Cor. 2, 17 224 *sq.* *Gal. 1, 9 226 II Cor. 6, 14 227 *sq.* II Cor. 6, 15 230 *sq.* *cf.* I Cor. 5, 3

A C N

209 nerodiadis Ω *corr. Beatus* 209 *sq.* et Neroniadis Ciliciae et Caesariae Palaestinae Narcissum et Acacium*: hunc nominum ordinem etiam* Theodor. 111, 10 *sq. codd.* FT *praebent* 210 achatium (h *s. s. m2*) *N* 210 *sq.* et Stephanum Antiochiae Ursacium *om.* (*homoiotel.*) Ω *suppl. Beatus* et ursacium (*cf. l.* 174) *suppl. recc., cf.* Theodor. 111, 11 *sq.* 211 sigiduni *C* Misye *C* 212 pannanię *Cm1* pananiae *Am1 Nm1* 213 laudiciae *C* 216 illata *AN* 224 adnunt- Ω, *sed cf.* I 6, 34 228 *et* 230 kariss- *A* 231 subscriptione *CN*

42 Abdicamus autem illos et extra terminos catholicae ecclesiae procul abicimus, qui non affirmant, quia deus est Christus, sed aiunt 'verus deus non est, quia filius est, sed verus filius non est, ne genitus sit simul et ingenitus'. Sic enim se intellegere 'natum' profitentur, quia sic dixerunt 'quod natum est, factum est,' et quia, cum Christus ante saecula sit, dederunt ei principium atque finem, quod non in
43 tempore, sed habet ante saecula. Proinde duae viperae ex aspide Ariana progressae sunt, Valens et Ursacius, qui gloriantur et non dubitant se dicere Christianos profitentes, quoniam verbum et quoniam spiritus et vulneratus et interfectus et mortuus est et resurrexit; quodque cohors studet hereticorum, diversas esse substantias patris et filii et spiritus sancti pronuntiant et eas esse divisas.

44 Nos autem hanc percepimus et eruditi sumus, hanc habemus catholicam apostolicamque traditionem et fidem atque confessionem unam esse substantiam, ⟨quam ipsi heretici essentiam⟩ nominant, patris et filii et spiritus sancti.
45 Et si quaerant, quae sit filii substantia, profitemur eam esse, quae patris, indubitanter numquam patrem sine filio neque filium sine patre fuisse credentes nec esse posse, quod est
46 verbum spiritus. Absurdum namque est dicere aliquando patrem non fuisse. Patrem sine filio neque nominari nec esse potuisse est enim ipsius filii testimonium: *Ego in patre;*
47 *et pater in me* et: *Ego et pater unum sumus.* Nullus

---

239 *sq. cf.* I Cor. 2, 7 257 *sq.* Ioh. 14, 11 258 Ioh. 10, 30

A C N

235 adfirmant *C* 236 sed *alt. del. Cm2* 237 ne] si *Nm2* 248 percipimus Ω percep- *Cm2* heruditi *C* 249 chatholicam *A* 250 *sq.* quam—essentiam (251) *suppl. Jakob, cf.* II 9, 14. 11, 63 *et* Theodor. 113, 13 251 nomine *Cm2* nominant *del. Am2* 254 patrem *Cm1 N* 254 *sq.* quod est verbum spiritus: *Epiphanius exemplaris Graeci verba* ὅ ἐστι λόγος πνεῦμα Theodor. 113, 17 *sq., in quibus error quidam extat, ad litteras transvertit* 256 patrem non *eras. A post* patrem *alt.:* et patrem *in mg. add. Cm2* nominare *C*

nostrum negat 'natum', sed quibus natum? Omnia omnibus, quae invisibilia et visibilia nuncupantur. Opifex est archangelorum et angelorum et mundi et humani generis, quoniam ait: *Omnium artifex sapientia docuit me* et: *Omnia*
48 *per ipsum facta sunt.* Non enim semper esse potuerat, si sumpsisset exordium, quoniam verbum, quod semper est, non habet initium, deus autem numquam terminum habet. Non dicimus patrem filium esse neque rursus filium patrem
49 esse; sed pater pater est et filius patris est filius. Confitemur virtutem esse filium patris; confitemur verbum dei patris esse, praeter quod aliud non est, et verbum verum deum et sapientiam et virtutem. Verumque filium tradimus, et non, sicut ceteri filii nominantur, ita filium dicimus, quoniam illi aut gratia ⟨re⟩generationis dii erunt aut, eo quod digni fiant, filii nuncupantur neque propter unam substan-
50 tiam, quae est patris et filii. Confitemur item et unigenitum et primogenitum. Sed unigenitum verbum dicimus, quod semper fuit et est in patre, primogeniti autem sermonem
M 974 homini. Sed tamen differt per creaturam communem, quoniam et *primogenitum a mortuis.*
51 Confitemur unum esse deum, confitemur unam patris filiique divinitatem. Neque quisquam negat aliquando patrem filio maiorem, non propter aliam essentiam, non propter differentiam, sed quia

---

262 Sap. 7, 21 262 *sq.* Ioh. 1, 3 278 Col. 1, 15. 18 280 *cf.* Ioh. 14, 28

A C N

259 vestrum *Am2* quibus natum] natus est et *Cm2* omnia omnibus = παντάπασιν Theodor. 114, 5 omnibus *del. Cm2* 260 visibilia] invisibilia *Nm1* noncupantur *C* 261 et *secund. om. Ω suppl. Cm2* 262 sapientiam Ω *corr. Am2* 266 rursum *N* 269 dei Ω deum *corr. Beatus, recepi Hanslik, cf.* ἀληθῆ θεὸν Theodor. 115, 8 270 et *prim. s. s. Cm2* 272 ille *Cm1* generationis Ω regenerationis *Garetius, cf.* τοῦ ἀναγεννᾶσθαι Theodor. 115, 10 273 noncupantur *C* 277 homine *C* creatura *Cm1 N* creaturam *A Cm2* communi Ω per creaturam communem] creatura communi *Beatus* a creatura communi *Garetius, corr. Jakob* 280 filio *om. C* non propter] sed Ω *corr. Beatus*

ipsum nomen patris maius est filio. Haec autem illorum blasphema atque corruptibilis interpretatio est; hac gratia eum dixisse contendunt: *Ego et pater unum sumus*, propter concordiam et unanimitatem.

52 Sed reprobavimus omnes catholici intellectum eorum fatuum et abiectum sicuti mortalium hominum, qui, quoniam corrumpi coeperunt, offendentes discordare noscuntur et ad permutationes ascendunt hoc modo distantiam et discordiam inter patrem deum omnipotentem et filium esse posse dicentes, quod absurdum est et intellegere et aliqua-
53 tenus arbitrari. Nos autem et credimus et affirmamus et sic intellegimus, quoniam sacra scriptura locuta est: *Ego et pater unum sumus*, propter essentiae unitatem, quae est una et idem patris et filii. Et credimus semper sine principio et sine termino hunc regnare cum patre et non habere nec tempus nec defectum eius imperium, quia semper est; numquam enim esse coepit ideoque nec deficere poterit.

54 Credimus et percipimus paraclitum sanctum spiritum, quem nobis ipse dominus promisit et destinavit; et eum credimus missum. Sed is passus non est, sed homo, quo indutus est, quem assumpsit ex Maria virgine, qui pati po-
55 tuit sicut mortalis, deus autem inmortalis est. Credimus, quia tertia die resurrexit: non deus in homine, sed homo in deo resurrexit, quem et obtulit patri suo donum, quem uti-

284 Ioh. 10, 30

A C N

283 hac] hęc *C* 287—291: *Epiphanius textum Graecum* Theodor. 116, 10 *sqq., quem corruptum adinvenerat* (*cf. app. crit.*) *non intellexit* 287 sicuti *ex corr. Cm2* 289 modo] mo *Nm1* **mo (*fort.* domo) *Am1* 290 inter] in *Am2* esse *om. A* 292 et *prim. eras. A* 293 loquuta *A post* est: una *s. s. Nm2* 294 *post* unum sumus: Unum sumus *add. N* 295 idem] eadem *Am2, sed cf.* Löfstedt Peregr. *p.* 295 (idem *indecl.*) et *alt. om. Ω suppl. Am2* 298 enim *om. C* 299 sanctum spiritum paraclitum *tr. N* 300 distinavit *Am1* 301 his *AN* passum *Cm1* 302 adsumsit *C* assumsit *N* 303 immort- *Ω, sed cf.* I 5, 11 305 optulit *N*

G 253 **56** que liberavit. Credimus autem, quoniam oportuno tempore atque definito omnes et de omnibus ipse iudicabit. Tanta siquidem eorum stultitia et ita crassitudine tenebrarum eorum mens excaecata est, ut nequeant lumen cernere veritatis nec intellegere, qua ratione dictum est: *Ut et ipsi* 310
57 *in nobis unum sint.* Palam vero est, cur dixit unum: quoniam apostoli spiritum sanctum dei acceperunt; sed tamen ipsi non erant spiritus, nec aliquis eorum aut verbum aut sapientia aut virtus aut unigenitus erat. *Sicut ego et tu,* inquit, *unum sumus, sic et isti in nobis unum sint.* Certis- 315
sime igitur scriptura hoc divina distinxit: 'In nobis', inquit, 'unum sint'; non ait: sicuti nos unum sumus, ego et pater; sed discipuli in semet ipsis coniuncti et copulati unum sint [et] fide, confessione ⟨et⟩ in gratia et pietate dei patris et domini et salvatoris nostri concessione et caritate unum 320
esse possint.

58 Ex his litteris agnoscitur et accusatorum calumnia et priorum iniquitas iudicum et dogmatum vera salubritas. Non solum enim de divina nos beati patres docuere natura, sed etiam eruditionem dispensationis explanaverunt. 325

M 975 **1** **25.** Haec Constans agnoscens doluit quidem levitatem fratris inspiciens et infremuit adversus instigatores malo-

---

309 *sq. cf.* I Tim. 6, 16 310 *sq.* Ioh. 17, 21 314 *sq.* *Ioh. 17, 21 IV 25, 1—87 Theodor. II 8. 9, *p.* 118, 10—122, 2 P.

A C N

306 autem *om. C* 307 difinito *Am1* 308 stultitia] stultitia est *Am2* crassitudo Ω *corr. recc. Beatus* 308 *sq.* tenebrarum *om. C* 311 unum *alt. om. C* 317 sicut *C ante* nos: In *eras. C* 319 [et] fide] ex fide *N* ut fide et *Am2* et *seclusi et ante* in *transposui Hanslik, cf.* ἓν εἶσι τῇ πίστει, τῇ ὁμολογίᾳ, καὶ ἐν τῇ χάριτι .... ἓν εἶναι δυνηθῶσιν Theodor. 118, 1 *sq.; post* confessione *vox* ut *suppleri non potest, quod iam apud* Theodor. 118, 2 *lacuna hiat* 320 et *pr. om. N* 322 agnuscitur *Cm1* 323 iudicum antiquitas *tr. C* 324 de *del. Cm2* patris *Cm1* naturam *Cm2*

25. 1 agnuscens *Cm1* 2 instigationis *Am1*

rum et imperatoris facilitatem ita decipientium. Duos autem episcopos ex Serdicensi concilio electos cum litteris misit ad fratrem, cum quibus et magistrum militum Salia-
2 num pietate iustitiaque fulgentem. Litterae vero non solum monitionem habuerunt atque consilium, sed etiam interminationem pio principi condecentem. Primum quidem enuntiavit fratri, ut episcopis praeberet auditum et iniquitates ab Stephano aliisque praesumptas agnosceret nec non et Athanasium gregi proprio restitueret patefacta quippe calumnia priscorumque iudicum iniquitate et crudelitate revelata, adiecitque, quia, nisi vellet, quod iustum est, facere, ipse ad Alexandriam pergeret et Athanasium ovibus desiderantibus restauraret inimicorumque catervas procul
3 expelleret. Hanc autem epistulam Constantius in Antiochia suscipiens promisit se facturum, quae qualitas temporis
4 annuebat. Sed in his perterriti veritatis inpugnatores nefandissimum machinati sunt scelus. Applicuerant etenim sacerdotes a concilio destinati in loco remotiore. Magister militum vero alio mansionem acceperat.

5 Porro Stephanus, tunc Antiochenus episcopus, cum aliis tyrannicis cooperatoribus navem naufragio praeparabat, cum quibus assertores rectorum dogmatum variis nite-
6 batur absorbere calumniis. Horum itaque erat dux quidam iuvenis Onager nomine cum asperitate vivens et iniqua conversatione congaudens, qui non solum in plateis diversos affligebat et fustibus lacerabat, sed etiam domos inpudenter invadens viros ac mulieres honestissimas abstrahe-

---

A C N

4 sardicensi *Am2 Nm2* 7 munitionem *Am1* 8 principe *C* condocentem *C* concedentem *N* 10 sthephano *Nm1* praesumtas *N* agnusceret *Cm1* 11 et Ath.] ethanasium *Am1* 13 vellit *Cm1* 14 ad *om. A* 21 acciperat *Cm1* 22 stephano *Cm1* 23 navim *Am2* 26 veniens Ω vivens *corr. Beatus, cf.* Theodor. 119, 16 27 *sq.* diversus *Cm1* diversis *Cm2* 28 *ante* afficiebat: tormentis *in mg. add. Cm2* et fustibus Ω, *transtuli Hanslik, cf.* ἀπῆγε προπηλακίζων καὶ αἰκιζόμενος Theodor. 119, 17 furtibus *Am1* domus *Cm1*

bat. Et ut non longius eius extendam calliditatem, contra optimos viros praeparatam narrabo praesumptionem.

7 Is enim Onager ad quandam fornicariam veniens ait quosdam nuper venisse peregrinos et noctem habere necessariam meretricis. Porro sumens quindecim indisciplinatorum et eos in vicino episcoporum metato celans perrexit
8 cum meretrice ad ianuam, ubi illi viri requiescebant. Eamque apertam inveniens persuasit uni puerorum pecunia data, ut mulierem introduceret intra ianuam, quam ipse monstrabat, ubi quippe uterque sacerdotum dormire videbantur, eamque mulierem interius praecepit accedere; ipse
9 vero vocaturus socios est egressus. Contigerat enim unum seniorem episcopum Eufratam nomine in loco exteriore dormire. Vicentius autem — sic enim dicebatur alter — in
10 interiori cubiculo quiescebat. Cumque intra ostium puella venisset, sonum pedum Eufrata⟨s⟩ cognoscens, dum esset obscurum, quis ambularet, interrogavit. Illa vero loquente conturbatus Eufratas daemonemque putans esse mulieris imitatum vocem repente Salvatorem Christum ad suum vo-
M 976 11 cavit auxilium. Onager autem, dux iniquitatis huius, hoc facto cum sociis est ingressus iniquos clamans eos [et] iniquitatis iudices destinatos. Multo clamore facto concurrerant et servi surrexitque Vincentius; et claudentes ianuam domus septem quidem calumniatorum conprehendere potuerunt. Onager vero cum reliquis fugiit; detenta tamen
12 est cum illis et mulier. Diluculo autem magistrum militum, qui cum illis venerat, excitantes ad palatium processerunt et praesumptiones Stephani proclamantes dicebant iam non

---

A C N

30 ut *in ras. Cm2* caliditatem *C* 33 *sq.* noctem habere necessariam meretricis *Ω* noctu habere opus meretricis *Beatus* (*cf. l.* 69) 34 summens *C* 35 cedens *Am1* 37 persuavit *Am1* 39 *sq.* videbatur *Am2* 41 vocaturos *C* socius *Cm1* 45 eufrata *Ω corr. Beatus, cf. l.* 47 cognuscens *Cm1* 50 et *Ω seclus. B. Rehm, cf.* Theodor. 120, 20 *sq.* 51 distinatos *C* Multoque *Nm2* 51 *sq.* concurrerunt *Am2* 54 fugit *C* 55 deluculo *Nm1* 57 praesumtiones *N*

13 egere iudicio neque verberibus iniquitates eius. Magister vero militiae praecipue clamitabat rogans, ut iuberet imperator non synodice, sed iudicialiter potius iniquam examinari praesumptionem, promittens primum se episcoporum clericos traditurum et oportere etiam ministros Stephani ita contradi. Cumque ille inpudenter contenderet dicens clericos non subdendos esse verberibus, placuit et imperatori et iudicibus, ut intra palatium causae proveniret exami-
14 natio. Et primum quidem interrogavere mulierem, quis eam ad metatum duxisset episcoporum. Quae dixit quendam iuvenem ad se venisse, adventum indicasse peregrinorum et, quid opus haberent, et quia vespere veniens duxisset eam ad habitaculum quoddam eamque intra ianuam domus et ad porticum introire praeceperit. Adiecit etiam inquisitionem episcopi et terrorem factum et orationem eius
15 et supervenientium repentinas invasiones. Haec iudices agnoscentes captum inter alios iuvenem ad medium deduxerunt. Qui non expectans necessitatem verberum machinatum consilium patefecit et Onagrum haec omnia perpetrasse confessus est. Qui deductus ad medium Stephanum dixit haec omnia praecepisse.

16 Sic igitur Stephani cognoscentes iniquitatem praesentibus tunc episcopis permiserunt, ut eum damnarent, et ab ecclesia procul expulsus est. Non tamen ab Ariana peste ecclesia liberata est. Nam Leontius post eum ordinatur,
17 genere Phrygio, voluntate nequissimus. Verum Constantius ea, quae contra episcopos fuerant machinata, experimento

---

A C N

58 iudico *Am1* iniquitatis *Cm2* 63 contradi. Cumque] contradicam *Cm1* contradere *Cm2* 66 interrogare Ω *corr. recc. Garetius* interrogaverunt *Beatus* 68 iuvenem — adventum *in mg. suppl. Cm2 post* venisse: et *add. recc. Beatus* 71 preciperit *Cm1* etiam] eam *C* 72 eus *Nm1* 74 ad *om.* Ω *suppl. Am2* 75 exsp- *N* 76 Onagrum] agrum *Am1* 78 praecipisse Ω *corr. Cm2 Nm2* 83 prygio *N* phrigio *C* prigio *A*

cognoscens scripsit Athanasio maximo et semel et secundo
G 254 et tertio invitans, ut a partibus remearet Hesperiis, sicut ipsis litteris indicatur.

SOCRATES

26. EXEMPLAR IMPERATORIS CONSTANTII AD ATHANASIVM EPISCOPVM.

1 Constantius Victor Augustus Athanasio episcopo.

2 Plurimum te circumferri et fluctuari ferocibus maris undis nostrae mansuetudinis clementia non permisit. Patria quippe terra nudatum et privatum propriis rebus errantemque per loca invia bestiarum indefecta nostra pietas non
3 despexit. Ideoque igitur diu distuli scribere voluntatis meae propositum sperans sponte te ad nos fore venturum et laborum satisfactionem a nobis exigere. Verumtamen, quoniam forte timor impedivit voluntatis tuae propositum, litteras largitate plenissimas ad tuam beatitudinem destinavimus, ut sine metu nostris aspectibus velociter tuam
M 977 praesentiam praebere festines, quatenus desiderio tuo potitus experiaris nostram clementiam in propriis restitutus.
4 Hac etenim causa et dominum meum fratremque Constantem Victorem Augustum pro te rogavi, ut tibi potestatem ad nos tribuat veniendi, quatenus, ut ambobus nobis annuentibus restitutus in patria, habeas maximum gratiae nostrae pignus.

IV 25, 86 *sq.* Socr. II 23, *p.* 243, 9 *sq.* H.
IV 26, 1—20 Socr. II 23, *p.* 243, 12—244, 15 H.

A C N

85 et *pr. s. s. Cm2* 86 experiis Ω esperiis *Cm2*
26. 6 et *suppl. Nm2* 7 indefacta (?) *Am1* 8 dispexit *C* 9 te *om. C* forte Ω *corr. Jakob* 12 plenissimas largitate *tr. C* 14 brebere *Cm1* quatinus *Am2* 14 *sq.* potius *Am1 C* 15 experias Ω -iaris *corr. recc. Beatus* restitutus (s *alt. m2*) *C* 16 haec *Am1 Cm1* enim *Am1* 18 quatinus *Am2 Cm2* 19 abeas *Cm1*

27. EXEMPLAR EPISTVLAE SECVNDAE CONSTANTII IMPERATORIS AD ATHANASIVM.

1 Constantius Victor Augustus Athanasio episcopo.

2 Licet prioribus litteris significaverimus, quatenus sine sollicitudine ad nostrum debeas venire comitatum, eo quod maxime velimus te ad propria destinare, tamen et nunc has litteras ad tuam direximus sanctitatem, per quas invitamus, ut sine aliqua incredulitate vel metu ascendens publicis vehiculis ad nos venire festines, ut, quae desideras, possis adipisci.

EXEMPLAR EPISTVLAE TERTIAE CONSTANTII IMPERATORIS AD ATHANASIVM.

3 Constantius Victor Augustus Athanasio episcopo.

4 Dum in Edessa degeremus, praesentibus presbyteris tuis placuit, ut ad te destinatis presbyteris ad nostrum debuisses festinare comitatum, quatenus videns nostros aspectus repente properares ad Alexandriam. Sed quoniam plurimum praeteriit tempus, ex quo suscipiens a nobis litteras non occurristi, propterea etiam nunc commonere te festinavimus, ut vel nunc tuam praesentiam nobis velociter praesentare contendas et ita possis patriae tuae restitui tuaque securus oratione frui. Ad plenam vero cognitionem Achitum diaconum destinavimus, a quo possis agnoscere et nostri animi voluntatem et quoniam ea, quae optas, poteris impetrare.

7 Has epistulas in Aquileia suscipiens Athanasius — illic

IV 27, 1—32 Socr. II 23, *p.* 245, 1—247, 3 H.

A C N

27. 2 IMPERATOR *Cm1* 4 quatinus *Am2 Nm2* 7 direxerimus *A* 11 *ante* EXEMPLAR: XXVIII *add.* Ω 13 episcopis *Cm1* 14 edissa Ω 14 *et* 15 presbiteris *A N* 15 distinatis *C* 16 quatinus *Am2 Nm2* 21 restituere *Cm1* 23 distinavimus *C* agnuscere *Cm1* 24 optas *ex* ..t.s *Cm2* 26 athanasius (s *alt. s. s. m2*) *C*

enim relicta Serdica morabatur — mox recucurrit ad Romam et ostendens litteras episcopo Iulio in maximo gaudio ecclesiam fecit esse Romanam. Putabatur enim etiam orientis imperator eorum fidei consentire, eo quod ad se Athanasium fiducialiter evocaret. Iulius autem in Alexandria clericis atque plebi haec de Athanasio scripta direxit.

1 **28.** Iulius archiepiscopus presbyteris et diaconibus et plebi, habitantibus Alexandria, dilectissimis fratribus, in domino salutem.

2 Congaudeo vobis et ego, dilectissimi fratres, quoniam fructum vestrae fidei ante oculos iam videtis. Hoc etenim vere gestum quilibet inspiciet in fratre et coepiscopo nostro Athanasio, quem propter puritatem suae vitae et vestras 3 orationes restituit vobis deus. Ex hoc itaque creditur puras et caritate plenas orationes vestras ascendisse semper ad deum. Memores enim estis promissionum caelestium at- M 978 que dilectionis, quam ex doctrina praedicti fratris mei Athanasii didicistis, et ⟨ad⟩ integrum cognovistis secundum insitam vobis fidem, quam percepistis, quoniam non usque ad finem is a vobis possit abduci, cuius orationes in sanctissimis animabus vestris tamquam praesentes semper ha- 4 buistis. Ergo non plurimis mihi verbis opus est vobis scribere. Quaecumque enim vobis a me potuerint dici, haec

IV 28, 1—79 Socr. II 23, *p.* 247, 6—252, 15 H.

A C N

27 relictum *C* sardica *Nm2* 27 *sq.* roma(?) *Cm1* 28 episcopos *Cm1* 31 in *s. s. Am2*

28. 1 XXVIIII *A C N m2* archiepiscopos *Cm1* presbiteris *AN* presbytteris *C* 2 alexandriam *Cm2* 4 et ego *om. C* 5 fidei vestrae *tr. A* 6 inspiciet *in mg. suppl. Nm2* quoepiscopo *Cm1* 7 purtatem (*sic*) *s. s. Cm2* 8 restituet *Cm1* vos *Cm1* 12 *ante* integrum: ad *supplevi Hanslik, cf.* Iordan. Rom. 232 13 percipistis *Cm1* 14 is] his *A* abduci] abscidi (bscidi *in ras.*) *Cm2* 15 praesentis *A*

iam fides vestra praecepit; et divina gratia communis ora-
5 tionis nostrae vota complevit. Congaudeo siquidem vobis;
iterum enim dico, congaudeo, quoniam inexpugnatas ani- 20
mas in fide servastis. Sed etiam ipsi fratri meo Athanasio
non minus congaudeo, quia, licet multam sit passus tristi-
tiam, neque una hora vestri desiderii et caritatis oblitus
est. Nam licet corpore ad tempus sit a vobis abstractus,
6 tamen spiritu vobiscum semper degere videbatur. Et ego 25
quidem, carissimi fratres, omnem temptationem contra eum
surgentem reor sine gloria non fuisse. Nam et vestra et
eius fides cognita est universis et conprobata. Si enim non
tanta et talia provenissent, quis crederet, quia aut vos tale
iudicium tantamque caritatem circa talem exhibuistis epis- 30
copum aut ille potuisset tantis circumdari virtutibus, per
7 quas spe caelesti fraudatus non est? Promeruit igitur quo-
libet modo et nunc et in futuro etiam confessionis glorio-
sum martyrium. Frequenter enim terra marique plurimum
aestuatus omnem pravitatem Arianae conculcavit hereseos 35
et crebro per invidiam usque ad periculum impulsus con-
tempsit mortem munitus omnipotenti deo et domino Iesu
Christo salvatore nostro, sperans et inimicitias declinare et
consolationi vestrae restitui, deferens vobis maiora trophea
G 255 ex fortissima conscientia, pro quibus et usque ad terminos 40
terrae totius apparuit gloriosus. Fiduciam itaque habens sui
propositi caelestisque doctrinae clarificatus est inmortali
iudicio et a vobis revertitur diligendus. Igitur apud vos cla-

---

A C N

18 praecepit] praecessit Ω *correxi Hanslik, cf.* προϋλαβε Socr. 248, 12 19 conpl- Ω, *sed cf.* V 15, 9 21 servatis *N* 22 multa *N* 26 karissimi *A* 28 compr- Ω, *sed cf. l.* 49 29 quia] qui *A C* 30 tamque Ω *corr. Cm2* exhibuisset *Cm1* exhibuissetis *Cm2* 32 spe *s. s. Cm2* 33 modo] mo *Nm1* et *pr. om. C* 36 inpuls- Ω, *sed cf.* V 17, 91 36 *sq.* contemsit *C* 37 monitus *Cm2* 38 et *pr. s. s. Am2 om. C* 39 consolationes *Cm1* restitue *Cm1* tropea *N* 42 propositus *A N* 43 diligendus revertitur *transposuit Jakob, cf.* Socr. 250, 7 *non probavi Hanslik suadente Gaar*

8 rior nunc est quam tunc, quando profectus a vobis est. Nam si materias pretiosas, id est aurum atque argentum, ad purgandum ignis probat, quid dignum dici poterit de tali tantoque viro, qui, cum tantas tribulationes et pericula devicisset, redditur nunc vobis inmaculatus, non a nobis solum-
9 modo, sed conprobatus ab omni concilio? Suscipite siquidem nunc, fratres carissimi, cum omni divina ⟨gloria⟩ gratiaque pastorem vestrum ac praesulem tamquam vere Athanasium cum his, qui tantis laboribus eius participes sunt effecti, et gaudete fruentes orationibus, qui pastorem vestrum, ut ita dicam, esuritis atque sititis, quando etiam ipsi vestram sanctitatem salutaribus scripturis cibastis atque
10 potastis. Nam cum degeret in peregrinis, vos ei consolatio fuistis et in persecutione atque periculis refovistis eum
11 fidelissimis vestris animabus et mentibus. Ego siquidem iam exulto considerans et ratione prospiciens in eius reversione uniuscuiusque vestrum gaudium et plebis votivas occursiones et concurrentium gloriosam festivitatem et, qualis ille vobis erit dies et quantus, remeante scilicet fratre meo et quiescentibus priscis malis quorundam machinatione sarcitis nec non et pretiosa ac votiva reversione cunc-
M 979 12 tos in quadam plenissimi gaudii laetitia copulante. Huiusmodi vero gaudium usque ad nos magnitudine sua pertingit, quibus divinitus etiam hoc constat esse concessum, quatenus et nos debeamus ad laudem tanti viri consurgere.
13 Sed melius est, ut epistulam oratione claudamus. Deus

---

54 *cf.* Matth. 5, 6

A C N

44 *post* nunc: Ω, *del. Jakob* 46 *sq.* tantumque *Cm1* 50 karissimi *A C* *ante* gratiaque: gloria *suppl. Jakob, cf.* Socr. 250, 15 50 *sq.* gratiaque] gratia *Am2* 55 cybastis *A* 56 peregrinatione *Am2* 59 rationem *Am2 C* orationem *Am1 corr. Garetius, cf.* τῷ λογισμῷ Socr. 251, 8 62 *sq.* fratri *Cm1* 63 *sq.* machinationes *C* 64 sarcitis] arcessistis *C* 65 quodam Ω *corr. recc.* 67 constat (t *alt. ex corr. m2*) *C* 67 *sq.* quatinus *Am2 Nm2* 68 tanti *om. C*

omnipotens et huius unigenitus filius dominus et salvator noster Iesus Christus hoc gaudium vobis praebeat in aeternum, dignum tribuens praemium ammirabili vestrae fidei, quam circa pontificem vestrum glorioso testimonio demonstrastis, ut et vos et, qui vobiscum sunt, hic et in futuro meliora possideatis, *quae oculus non vidit nec auris audivit nec in cor hominis ascendit, quae praeparavit deus diligentibus se*, per dominum nostrum Iesum Christum, per quem et cum quo omnipotenti deo gloria in saecula saeculorum. Amen. Valere vos opto, carissimi fratres.

1 **29.** His itaque litteris confidens Athanasius ad orientem venit. Quem Constantius imperator non tunc moleste suscepit; sed eum circumvenire temptabat molitione summissus Arianorum et dixit ad eum: 'Sedem equidem tuam decreto concilii nobisque consentientibus recepisti; sed, quia sunt aliqui in Alexandria populi tuam declinantes communionem, unam eos in civitate ecclesiam habere permitte.' 2 Ad hanc propositionem Athanasius mox occurrit et ait: 'O imperator, potestatem habes iubere simul et agere, quaecumque volueris. Sed etiam ego beneficium a te deposco, 3 quod mihi concedi precor.' Principe vero continuo se daturum esse pronuntiante repente subiunxit Athanasius eundem beneficium sibi largiri petens, quod quaerebat imperator accipere. Unam enim et ipse ecclesiam postulabat dari per singulas civitates declinantibus Arianorum communio- 4 nem. Igitur Athanasii sententiam inutilem sibi cognoscen-

75 *sqq.* *I Cor. 2, 9

IV 29, 1—33 Socr. II 33, *p.* 252, 16—255, 5 H.

A C N

75 possedeatis *Am1* oculos *Cm1* aures *Am1 Cm1* 79 fratres *s. s. Nm2*

29. 1 XXX *Am2* 3 suscip- *A* 4 arr- Ω quidem *C* 5 recipisti *Cm1* 7 eis *Cm2* 11 concede *Nm2* 12 subiuncxit (nc *in ras. m2*) *C* 13 largire *Cm1* 14 enim] etenim *Am1* 15 arr- Ω 16 *sq.* cognuscentes *Cm1*

tes Ariani hoc quidem differendum esse dixerunt et agendum, quod placeret imperatori, quia imperator Paulo et Athanasio et Marcello et Asclepae Gazae et Lucio Hadrianopoleos secundum ea, quae in concilio Serdiceno placue-
5 runt, proprias restituerat sedes. Unde principalia sacra per singulas civitates ad eorum mittebantur ecclesias, quibus iubebatur, ut eos repente susciperent. Igitur in Ancyra expulso Basilio et pro eo introducto Marcello non fortuita turba provenit, quae derogationem contraria sapien-
tibus inrogavit; Asclepam vero continuo Gazaei susceperunt. In Constantinopolitana civitate Macedonius ad modicum tempus Paulo successit apud semet ipsum in ecclesia
6 remota collectiones agens. Pro Athanasio tamen solo imperator episcopis et clericis atque plebi scripsit, ut eum
libenter susciperent. Insuper etiam, quae contra eum in iudiciis acta fuerant, aliis litteris aboleri iussit. Quae vero
M 980 de ambabus rebus scripta sunt, haec esse noscuntur.

30. EPISTVLA CONSTANTII PRO ATHANASIO SCRIPTA IN ALEXANDRIA ET AEGYPTO EPISCOPIS ET PLEBI.

1 Victor Constantius Maximus Pius episcopis et presbyteris catholicae ecclesiae.

2 Reverentissimus episcopus Athanasius non est dei gratia derelictus. Nam licet brevi tempore humana fuerit probatione summissus, tamen debitum providentiae universa

---

IV 30, 1—24 Socr. II 23, p. 255, 6—256, 12 H.

A C N

17 arr- Ω 19 asclipae Ω asclipio *Nm2* asclepae *Beatus* gazues Ω gazue *Cm2* gaze *Am2* lucieo *Am1 N* luceio *C* 19 *sq.* hadrianopoleus *C* 20 sardic- Ω 23 *sq.* ancyrana *Am2* 26 irrogavit *A N* interrogavit *Cm1* asclepium *Nm2* 30 et clericis *s. s. Cm2* 32 adoleri Ω aboleri *corr. Cm2*

30. 1 XXXI *Am2* 2 ET *pr. eras. A* AEGIPTO *A* 3 *sq.* presbit- Ω 7 submissus *C* provintię *C*

perspicientis noscitur suscepisse decretum recipiens voluntate dei nostroque iudicio patriam suam pariter et ecclesiam, cuius divino nutu praesul extabat. Huic enim consequenter oportebat nostram adesse mansuetudinem, quatenus omnia adversus eum et eius communicatores definita ⟨oblivioni contradantur⟩ omnisque suspicio et illusio contra eos gesta de cetero sit inanis et vacua et relevatio, quam dudum clerici eius habuerunt, conpetenter firma permaneat. Sed etiam hoc eius gratiae adiciendum esse censuimus, quatenus omnes ordinis sacri cognoscant concessum omnibus sibi coniunctis, ut sine timore sint, sive episcopi sive sint clerici; sufficit enim unicuique circa eum rectae voluntatis unitio. Quicumque enim meliori iudicio atque parte constituti huius eligunt communionem, hos omnes praecipimus ad instar praecedentis providentiae etiam nunc voluntate dei nostrae gratiae largitatibus adipisci.

G 256 **31.** ALIA EPISTVLA EIVSDEM IMPERATORIS CONSTANTII PRO ATHANASIO.

Victor Constantius Maximus Pius populo Alexandrino ecclesiae catholicae.

In omnibus perhibentes nostrae aequitatis intentionem scientesque, quoniam diu providentia vestri contemplatoris

---

IV 31, 1—36 Socr. II 23, *p.* 256, 13—259, 5 H.

A C N

8 perspicientes *Cm1* perspiciens *Cm2* suscipisse *A* decretum (etum *in ras. m2*) *C* 8 *sq.* voluntatem Ω *corr. Am2 Cm2* 11 *sq.* quatinus *Nm2* 13 oblivioni contradantur *suppl. Jakob, cf.* ἀμνηστίᾳ παραδοθῆναι Socr. 255, 18 omnesque *Cm1* inlusio (in *m2*) *C* 14 et *alt. eras. C* 16 h..c *Am1* 17 quatinus *Am2 Nm2* hoc] omnis *Am1* ordines *Am2 C* 20 initio *Nm1* 21 elegunt Ω eligunt *Cm2 Nm2* 22 precedentes *Cm1* -tium *Cm2* provident- ***C* 23 diei *N* largitatibus Ω largitatem *Beatus, sed cf.* VI 34, 42 *et* τῆς ὑφ' ἡμῶν .... παρασχεθείσης χάριτος ἀπολαύειν Socr. 256, 12

31. 1 XXXII *Am2* 6 providentiam *Cm1* contemplatores *Cm1*

estis alienati, id est pontificis Athanasii, qui propter insitam rectitudinem suorumque morum probitatem cunctis innotuit,
3 eum denuo ad vos destinare censuimus. Hunc itaque consuete et conpetenter suscipientes et apud clementem deum adiutorem orationum habentes vobis congruam simul et nobis placitam concordiam atque pacem secundum ecclesiae sanctionem ubique probatae sufficienter festinate servare.
4 Non enim rationabile est aliquam discordiam aut inter vos agitari tumultum nostrorum temporum disciplinae contra-
5 rium; et hoc quidem abesse a vobis omnino volumus. Orationibus autem sufficienter, eo scilicet praesule et adiutore apud deum, vos instare sollemniter ammonemus, quatenus tali proposito ad omnium vota perveniente etiam gentiles idolorum errori hactenus servientes ad cognitionem sacrae religionis sub alacritate festinent, o carissimi nobis Alex-
6 andrini. Rursus igitur ammonemus, ut in his, quae dicta
M 981 sunt, persistatis et omnes episcopum decreto superno nostraque sententia destinatum libenter et pie suscipiatis et toto animo totaque voluntate amplectendum existimetis. Hoc enim et vos decet et nostrae mansuetudini noscitur con-
7 venire. Ut autem omnis turbae et seditionis occasio perimatur, iudicibus apud vos habitis litteris nostris praecipimus, quatenus omnes, quos seditiosos agnoverint, legitimae
8 vindictae subiciant. Utraque igitur perspicientes, et nostram cum deo sententiam et rationem professionis vestrae nec non et supplicium contra seditiosos indictum, conpetenter et congrue sacrae religionis iura servate praedictumque deo amabilem virum omni reverentia et honore colite et

---

A C N

7 insertam Ω *corr. Jakob, cf.* IV 28, 12 8 morem *Nm1* 9 distinare *C* 12 placidam *C* 13 ubi *Cm1* 17 *post* scilicet: et *add. C* 18 sollempniter *A* quatinus *Nm2* 20 actenus *AN* 26 docet *Cm1* mansuetudine *Cm1* 27 et *om.* Ω *s. s. Am2* 28 *sq.* praecepimus *Nm2* 29 quatinus *Am2 Nm2* sediciosus *Cm1* 30 u.raque *Cm1*

orationes una cum eo pro vobis ipsis et nostrae vitae favore omnium salvatori deo laetanter offerte.

32. EPISTVLA IMPERATORIS CONSTANTII PRO ATHANASIO EPISCOPO ABOLERI IVBENS, QUAE CONTRA EVM SVNT ACTA.

1 Victor Constantius Augustus Nestorio.

2 Eadem vero forma praesidibus Augustamnicae et Thebaidis et Lybiae scriptum est.

3 Quodcumque dudum ad laesionem et iniuriam Athanasio episcopo communicantium repperitur actum, hoc nunc aboleri praecipimus. Nam et ministerium, quo privati fue-
4 rant eius clerici, eosdem rursus volumus obtinere. Hanc itaque praeceptionem nostram servari censemus, quatenus Athanasio episcopo suae ecclesiae restituto communicatores eius habeant ministerium, quod semper habuerunt, quod etiam reliqui clerici habere noscuntur, ut et ipsi gaudio potiantur.

1 **33.** Tantis et talibus epistulis munitus sanctissimus Athanasius per Syriam aggressus venit in Palaestinam. Apprehendensque Hierosolyma et episcopo Maximo innotescens gesta Serdiceni concilii et, quia Constantius impe-

---

IV 32, 1—15 Socr. II 23, *p.* 259, 6—260, 8 H.
IV 33, 1—30 Socr. II 24, *p.* 260, 13—262, 13 H.

A C N

36 laetantur *Nm1*

32. 1 XXXIII *Am2* CONSTANTII IMPERATORIS *tr. A* 5 Augustamnicae et] augustam nice *Am1* -niceę *Am2* nicea et *N* 5 *sq.* thepaide *Cm1* 8 reperitur *A* 9 praecepimus *Nm2* 10 clerici eius *tr. C* optinere *N* 11 quatinus *Nm2* 13 habeant (ea *ex corr. m2*) *C*

33. 1 XXXIIII *Am2* Tantis et talibus] Tanti**s *C* 3 adpreh- *AN* hierosolima *CN* 3 *sq.* innotiscens *Am1* 4 sardic- *Ω*

rator illorum decreto iudicioque consenserat, praeparavit,
2 ut episcoporum illic habitantium synodus ageretur. Maximus autem in nullo segnis de Syria atque Palaestina universos evocavit episcopos factoque concilio restituit et ipse
3 beato Athanasio communionem et dignitatem. Scripsitque etiam ipsa synodus Alexandrinis et omnibus in Aegypto et Lybia episcopis, clericis atque plebi ea, quae de Athanasio gesta atque decreta sunt. Ob quam rem valde Maximo detraxerunt Athanasii derogatores episcopi, quoniam primitus deponens eum rursus ex paenitentia, tamquam nihil fuisset actum, sententiam pro Athanasio protulit, quae communionem ei dignitatemque praeberet.

4 Haec agnoscentes Ursacius et Valens, qui circa Arianum dogma studium primitus ardenter habuerant, declinantes a priori voluntate Romae profecti sunt libellumque paenitentiae Iulio offerentes episcopo et in consubstantialitatis consensere sermone et litteras Athanasio direxerunt seque ei de cetero communicare professi sunt. Sic itaque tunc Ursacius et Valens gestis Athanasii superati conversi sunt.

M 982 5 Athanasius ergo per Pelusium pergebat ad Alexandriam. Transiens autem per civitates edocebat, ut Arianos universi declinarent et consubstantialitatis dogma con-
6 plecterentur. In quibusdam ecclesiis ⟨et⟩ ordinationes fecit. Et hoc fuit initium alterius querellae adversus eum, quia in aliorum ecclesiis ordinare praesumpsit. Haec itaque de Athanasio provenerunt.

A C N

5 conserat *Am1* 7 segnes *Am1* 8 episcopos evocavit *tr. C* restuit *Nm1* 11 lybiis *AC* libiis *N correxi Hanslik, cf.* Λιβύῃ Socr. 261, 9 12 quam] hanc *Am1* 13 epi *ex* ep̄. *Am2* 15 sententia *Cm1* 15 *sq.* communi**onem *A* 16 breberet *Cm1* 17 *sq.* arr- *Ω* 18 hardenter *Cm1* 19 voluntati *Cm2* romam *Am2* 25 civitatem *Cm1* arr- (arrianus *Cm1*) *Ω* 26 *sq.* compl- *AN* 27 *ante* ecclesiis: vero *suppl. Garetius* et *suppl. Beatus* 28 querelae *Am2 Cm2 Nm2* in *om. C* 29 presumsit *N*

1 **34.** Interea res publica ⟨non⟩ fortuitis casibus urgebatur; unde, quae sunt capitularia, non est incongruum bre-
2 viter explanare. Igitur quia aedificatore Constantinopolitanae civitatis moriente tres eius filii imperium susceperunt,
3 in praecedentibus est narratum. Sciendum autem, quia cum istis imperavit consobrinus eorum, nomine Dalmatius, vocabulum patris habens. Qui dum paululum imperasset, a militibus interemptus est non iubente Constantio, ut occi-
4 deretur, non tamen prohibente. Dum vero Constantinus iunior fratris partes invaderet, et ipse a militibus congressione facta peremptus est. Hoc autem iam saepe dictum
G 257 5 est. Post mortem vero Constantini iunioris Persicum contra Romanos motum est bellum, in quo Constantius proficere non valebat. Nam dum nocte proelium circa fines Romanorum atque Persarum fuisset gestum, validiores tunc
6 Persae ad breve tempus inventi sunt. Quo tempore neque Christiani sub quiete degebant, sed per Athanasium de consubstantialis verbo circa ecclesias erat pugna.

SOZOMENVS

7 Denique apud Antiochiam non concordabant in professione sua clerus et populus, sed per choros, ut est consuetudo, ad hymnos dicendos deo in fine psalmorum monstrabant propriam voluntatem. Et hi quidem patri et filio, sicut aequi honoris, gloriam dicebant; hi vero patri in filio,

---

IV 34, 1—18 Socr. II 25, *p.* 262, 16—264, 2 H. IV 34, 20—35 Theod. Lect. *ex* Soc. III 20, *p.* 303, 16—304, 16 H.

A C N

34. 1 XXXV *Am2* *ante* fortuitis: non *inserui Hanslik, cf.* IV 36, 9 *et* Socr. 262, 16 4 civitates *Cm1* susciperunt Ω susceperunt *Cm2 Nm2* 6 consubrinus *Cm1* consobrinis *Am1* 7 dum] dudum *Cm1* impetrasset *Nm2* 10 *sq.* congessione *Nm1* 11 iam *om. C* 17 athaniasium *Nm1* 17 *sq.* consubstantialitatis *Am2* -stantiali *Nm2* 22 dicentes *Am2* 22 *sq.* monstrabat *Nm1* 23 *et* 24 hii *C*

per interpositionem praepositionis filium secundum esse
8 monstrantes. His ita gestis haerens, quid ageret, Leontius, qui illo tempore ex heresi adversa sedem Antiochiae gubernabat, dum prohibere non praesumeret eos, qui secundum traditionem Nicaeni concilii psallerent deo, quia metuebat, ne seditio nasceretur in populo, hoc dixisse fertur tangens caput suum iam canum: 'Hac', inquit, 'nive soluta lutum congeretur inmensum', per hoc ostendens, quia se defuncto seditionem populo generaret illa discordia, quae in hymnis fiebat, non patientibus suis successoribus cum populi varietate sentire.

9 Athanasius igitur veniens ad Aegyptum innotuit synodales epistulas Iulii Romani pontificis, insuper et synodalem Maximi Hierosolymytani, quae talia continere dinoscitur.

1 **35.** Sancta synodus Hierosolymis congregata per
M 983 Aegyptum, Lybiam et Alexandriam constitutis presbyteris, diaconibus et plebi, fratribus desideratissimis, in domino salutem.

2 Cunctorum ⟨deo⟩ digne gratias agere non valemus, fratres carissimi; in quibus enim miracula semper egit, etiam modo cum ecclesia vestra fecit pastorem vestrum et dominum consacerdotemque nostrum Athanasium vobis sua pie-

---

IV 34, 36—38 Theod. Lect. *cf.* Soz. III 21, *p.* 305, 12 *sq.* 306, 13 *sq.* H.

IV 35, 1—30 Theod. Lect. *ex* Soz. III 22, *p.* 306, 17—308, 12 H.

A C N

25 propositionis *AN* propositiones *Cm1 correxi Hanslik* 27 herese *C* anthiochiae *A* 28 prohiberet *Cm1* 31 iam *s. s. Cm2* hoc (*scil.* capite?) Ω hac *Am2* soluto Ω soluta *Am2* 32 congeritur *Am1* 35 populo *Am1* veritate *C* 37 sinodales *N* 38 maxime *C* hierosolymitani *A* -solimitani *N* hierusolimitani *C* denoscitur *C*

35. 1 XXXVI *Am2* sinodus *N* hierosolimis *Cm2* hierusolimis *Cm1* hyerosolymis *N* 2 aegiptum *N* libiam *C* presbiteris *AN* presbitteris *C* 3 desiderantissimis *C* 5 deo *suppl. Beatus, cf.* Soz. 307, 4 6 karissimi *C* 7 modo cum] modicum *C*

tate restituens. Quis enim aliquando speravit oculis carnalibus intueri, quae nunc et nos et vos inspicitis respicientes, quem videre desiderastis? Sed vere orationes vestrae a deo omnium sunt auditae, qui curam habet ecclesiae suae et vestras lacrimas atque gemitus semper inspexit, quapropter
3 vestras audivit preces. Eratis enim sicut oves abiectae et fatigatae, non habentes quippe pastorem. Propterea visitavit vos caelitus pastor verus et de propriis ovibus curam
4 gerens restituit vobis, quem noscimini concupisse. Ecce enim et nos omnia pro ecclesiastica pace facientes vestraeque dilectioni conspirantes in eius amplexu praecessimus et communicantes ei per eum vobis alloquimur scriptaque praesentia destinamus. Itaque secundum gratifica vota vestra scitote nos quoque cum eo vinculo caritatis obstric-
5 tos. Debetis ergo etiam pro pietate deo amabilium nostrorum imperatorum incessanter orare, quoniam et ipsi cognoscentes vestrum desiderium eum vobis restituere festina-
6 runt. Omni ergo honore tensis manibus suscipientes illum gratificas orationes offerte deo, qui vobis talia condonavit. Festinate siquidem semper in deo gaudere et glorificare dominum, per quem et cum quo patri gloria in saecula saeculorum. Amen.

7 Veniens igitur Athanasius in Aegyptum, quos quidem agnovit Arii sectatores, deposuit. Quibus a se depositis ecclesias eorum praecepit fidem tenere Nicaeni concilii eamque summo studio custodire.

IV 35, 31—34 Theod. Lect. *ex* Soz, III 21, *p.* 305, 12—16 H.

A C N

12 habent Ω *corr. Am2 Cm2 Nm2* 13 atque] at *Nm1* et *Nm2* 14 *post* oves: errantes et *add. in mg. Am2* 15 fatigati *C* 17 ingerens Ω gerens *Am2* quam *Am1* 19 dilectione *Cm1* 20 ei *om. C* 22 scitoque *Nm1* 22 *sq.* obstructos *Cm1* 23 Debitis *Cm1* 24 *sq.* cognuscentes *Cm1* 25 *sq.* destinarunt Ω *corr. Jakob, cf.* ἐσπούδασαν Theod. Lect. (Soz. 308, 6) 28 Festinate siquidem (te siquidem *in ras. m2*) *C* semper *om. N* 29 patre *Cm2* 32 arrii Ω 33 praecipit Ω *corr. Cm2 Nm2* 34 custodiri *Am1 N* -re *Am2 C*

SOCRATES

1 **36.** Sic itaque se rebus habentibus Magnentius tyrannus circa partes emersit Hesperias, qui Constantem imperatorem Occidentalium partium facto dolo circa Gallias
2 interemit. Quo gesto intestinum inflammatum est bellum. Magnentius etenim tyrannus cunctam tenebat Italiam Afri-
3 camque et Lybiam simul et Gallias. In Illyrico vero et in Sirmio aliud rursus a militibus excitatum est bellum per
4 tyrannum nomine Betranionem. Sed etiam Romam tumultus non fortuitus detinebat. Fratruelis namque Constantini Nepotianus nomine imperium assumpserat monomachorum virtute suffultus; et Nepotianum quidem Magnentii milites deposuerunt, Magnentius autem procedens universas partes vastabat Hesperiae.

5 Horum igitur omnium malorum inmensa confluxio brevi tempore generata est. Quarto enim anno post Serdicense concilium haec acta noscuntur consulatu Sergii et Nigriani.
6 His itaque nuntiis apparebat, quia ad Constantium solum
M 984 imperii iura pervenissent. Quo provectu contra tyrannos semet ipsum, quo poterat, praeparabat.

1 **37.** Adversarii siquidem Athanasii oportunum se tempus invenisse iudicantes rursus adversus eum machinabantur. Tunc imperatori Constantio suggesserunt, quia omnem Aegyptum subvertisset et Lybiam. Invidiam vero maxime

---

IV 36, 1—19 Theod. Lect. *ex* Socr. II 25. 26, *p.* 264, 3—265, 14 H.
IV 37, 1—31 Theod. Lect. *ex* Socr. II 26, *p.* 265, 15—267, 17 H.

A C N

36. 1 XXXVII *Am2* 3 dolo *ex corr. Cm2* 5 *sq.* afrycamque *A* 6 yllyrico *A* illirico *C* 7 syrmio Ω 8 bretanionem Ω *correxi Hanslik, cf.* Βετρανίων Socr. 264, 13 10 assumserat *CN in mg.* inutile *add. Am2* 10 *sq.* monachorum *CN* 11 magnenti Ω -tii *Am2* 14 harum Ω *corr. Am2* 15 sardicensi *C* 16 segii *Nm1* 19 quo] quomodo *Am2* poterant *Cm1*

37. 1 XXXVIII *Am2* 4 libiam *C*

auxit eius, eo quod ordinationes in paroecias fecisset alie-
2 nas. Athanasius interea, dum venisset ad Alexandriam, synodum Aegyptiorum congregavit episcoporum. Qui consona decreverunt Serdiceno concilio atque Hierosolymis
3 celebrato. Constantius igitur imperator, dudum et ipse Arianorum secta praeoccupatus, omnia, quae paulo anterius ei placuerant, in contrarium demutavit. Et primum quidem ecclesiae Constantinopolitanae pontificem Paulum deportari iussit exilio; quem deducentes in Cucusso Armeniae suffocarunt. Marcello autem denuo proiecto ecclesiam Ancyranam Basilius rursus invasit. Lucius autem Hadria-
4 nopoleos ferro vinctus in carcere moritur. Tantumque va-
G 258 luerunt, quae de Athanasio dicebantur, ut in inmensum furorem cadens imperator eum, ubicumque repperiretur, iuberet occidi, cum quo Theodolum et Olympium praesules
5 ecclesiarum Thracensium. Igitur Athanasium imperatoris voluntas non latuit, sed praesentiens fuga dilapsus est et
6 minas principis declinavit. Cuius fugam dela⟨ta⟩verunt Ariani, praecipue Narcissus Neroniadis episcopus, Georgius Laodiciae et Leontius tunc Antiochenae praesul ecclesiae. Is enim cum presbyter esset, dignitate privatus est, quia cum muliere Eustolia nomine degens et turpem suspicionem celare volens genitalia sibimet noscitur abscidisse, et de cetero quidem fiducialiter cum muliere vivebat. Postea

---

A C N

5 ordinacione *Cm1* -nem *Cm2* paroechias Ω parroechias *Am2*, *sed cf.* I 13, 8 -chiis alienis *recc.*, *sed cf.* Romam ordinatur episcopus XI 10, 1 7 sinod- *N* congegavit *N* qui *s. s. Am2* 8 sard- *Am2* hierosolimis *A N* hierusolimis *C* 9 Constantinus *Cm1* 10 arr- Ω 13 deportare *Cm1* cucussa *Am2* 15 *sq.* adrianopoleos *C* 16 moritur *in mg. suppl. Nm2* 17 immens- Ω, *sed cf.* III 2, 12 18 reperiretur *A* 19 iuberetur Ω *corr. recc.* theudolum *Nm2* olimpium *C N* 20 trachensium *C N* tracensium *A* 22 delaverunt Ω vel detulerunt *in mg. Am2 correxi Hanslik, cf.* *διέβαλλον* Socr. 267, 5 *et* delatio— *διαβολή* 23 arr- Ω 24 laudiciae *C* 25 His Ω *corr. Cm2* presbiter Ω 26 con *Nm1* suspitionem *A*

vero studio imperatoris Constantii in Antiochena ecclesia ordinatur episcopus post Stephanum, qui primitus successerat Placitae. Haec igitur de his dicta sufficiant.

1 **38.** Eo tempore Constantinopolim Macedonius tenebat ecclesias, Paulo scilicet amputato praedicto modo. Qui de imperatore praesumens Christianis commovit bellum, et non
2 minus, quam quod tyranni eo tempore faciebant. Suadens enim imperatori, ut ei ecclesias vastanti ferret auxilium. egit, ut lege firmarentur, quaecumque pessime agere nite-
3 batur. Muniens enim semet ipsum monasteriis plurimis, quae ipse propria voluntate in Constantinopolitana urbe constituit, et pactis episcoporum in circuitu positorum frequenter
4 dicitur afflixisse Pauli dogmata sapientes. Et primum quidem eos ex ecclesiis expulit, deinde vero communicare sibi coegit, ita ut plurimi plagarum inmanitate deficerent, alii
M 985 vero substantiis, alii humana civilitate privarentur, aliis in frontibus caracteres ponerentur, ut essent huiusmodi signo
5 notati. Haec itaque faciebant per omnes orientis urbes, praecipue tamen Constantinopoli. Quam persecutionem primo tardantem Macedonius auxit episcopus. Helladicae vero civitates, Illyrici necnon et Hesperiae partes manebant inmotae.

IV 38, 1—7 Theod. Lect. *ex* Socr. II 27, *p.* 268, 4—11 H. IV 38, 7—15 Theod. Lect. *ex* Soz. IV 2, *p.* 315, 13—316, 5 H. IV 38, 15—19 Socr II 27, 269, 8—14 H.

A C N

29 antiochene *CN* 30 stepanum *N* 31 placitae Ω *Πλάκιτον* Socr. 267, 16 Phlacito *Beatus* Placito *Garetius, sed cf.* V 32, 41. 49 Haec *eras. A*

38. 1 XXXVIIII *Am2* mached- *A* 4 faciebat *Nm1* 6 legi *Cm1* 7 monasterii *N* 12 imman- *AN* aliis *C* 15 faciebant Ω faciebat *Nm2* fiebant *Jakob, cf.* ἐγίνοντο Socr. 269, 9, *codices secutus sum Hanslik* orientes *Cm1* 17 heladice *C* 18 yllirici Ω hespiriae *A* 19 immotae *AN post* inmotae: HISTORIAE ECCLESIASTICAE LIBER QVARTVS (IIII *C*) EXPLICIT (EXPL. L. QV. H. ECCL. *tr. A*) Ω *delevi Hanslik*

G 259

TITVLI LIBRI QVINTI

1. Quia defuncto Constante rursus Ariani Constantium adversus Athanasium incitarunt.
2. Quid Athanasius in Satisfactione suae fugae rettulerit.
3. Quid rursus Athanasius de gestis Georgii in libro de fuga sua rettulerit.
4. Quemadmodum Betranio sit privatus imperio.
5. De Gallo Caesare et de signo crucis, quod tunc in caelis apparuit.
6. De Photino heresiarche eiusque damnatione.
7. Fides exposita Sirmio cum capitulis subiectis.
8. Alia fides exposita Sirmio et de disputatione Photini.
9. De Osio Hispano.
10. De Magnentio tyranno et de tyrannide Silvani.
11. De resultatione Iudaeorum et de tyranni⟨de Galli⟩ atque peremptione.
12. De Iuliano Caesare et quia Iulio successit Liberius.
13. De Aetio heretico.
14. De inimicis Athanasii.
15. De synodo apud Mediolanum facta.
16. De exilio episcoporum orthodoxorum, quod Athanasius in fugae suae Satisfactione conscripsit.
17. Dialogus inter Liberium et Constantium gestus et quomodo Liberius exilio fuerit destinatus.
18. Quomodo Liberius per aditionem Romanarum matronarum ab exilio sit reductus.
19. Quomodo Eudoxius Antiochenum usurpavit episcopatum.

A C N

ante titulos: EIVSDEM HISTORIAE LIBER QVINTVS (QVNTVS *N*) INCIPIT *CN*, *deinde:* INCIPIVNT TITVLI LIBRI QVINTI *CN* INCIPIVNT CAPITVLA HISTORIAE ECCŁS LIBER V *A*; TITVLI LIBRI QVINTI *scripsi Hanslik* 3 atanasium Ω 4 retulerit *Am1* 6 retulerit *C* 7 quemammodum *N* britanio Ω *correxi Hanslik* 9 fotino Ω heresiarche Ω -cha *recc.* damnationem Ω *corr. Cm2* 10 syrmio *N* 11 fotini *N* 12 VIIII *om. C* 14 tyranni atque Ω tyrannide Galli Caesaris *suppl. Beatus, corr. Jakob* 14 *sq.* peremtione *C* 19 XV *om. C* 20 XVI *om. C* 22 liberius *Cm1* 24 romanorum Ω *corr. Beatus*

20. De Ariminensi concilio et de contentionibus ibi factis.
21. Epistula concilii Ariminensis orthodoxorum episcoporum ad imperatorem Constantium.
22. Epistula Constantii ad Ariminense concilium.
23. Epistula Ariminensis concilii ad imperatorem Constantium.
24. Quia discedentibus episcopis fuerit Constantius indignatus.
25. De synodo in Nice Thraciae celebrata.
26. Quomodo Athanasius furorem denuo Constantii declinavit.
27. Quomodo paganis insultantibus futuram tristitiam prophetavit.
28. Quae mala per Georgium in Alexandria gesta sint.
29. Litterae Damasi et ceterorum ad Illyricum contra concilium in Nice Thraciae factum.
30. Ex litteris Athanasii de Ariminensi concilio.
31. Quae mala Macedonius in Constantinopolitana urbe commisit et quia post haec offendit imperatorem.
32. De Leontio Antiocheno episcopo et Aetio, qui magister fuit Eunomii.
33. De Eudoxio, qui Antiochenum invasit episcopatum, et de terrae motu in Nicaea Bithyniae gesto.
34. De concilio Seleucia celebrato.
35. De legatis concilii Seleuciae et de examinatione Aetii et de gestis Ariminensibus.
36. Quomodo affirmaverint fidem Ariminensis concilii et Aetium deposuerint simul et alios.
37. Pro qua causa sit Cyrillus Hierosolymorum depositus.
38. Enumeratio expositionum hereticarum post Nicaenum concilium.
39. Quia Eudoxius Arianus post Antiochenum Constantinopoleos invasit episcopatum et de prava Aetii doctrina.
40. De crudelitate Georgii apud Alexandriam et qui post Cyrillum Hierosolymorum tenuerunt episcopatum.

A C N

27 Ariminensi] arrianensi (arianensi *Cm1*) Ω *corr. Beatus* pactis *C* 28 arrim- *N* arimenensis *Am1* 30 XII *Cm2* arr- *N* ariminensem *Am2* arimenensem *Am1* 31 arr- *N* 32 descendentibus *A* 33 Nicaea Ω *correxi Hanslik* tracio *A* thraci *N* 34 constanti *Cm1N* 35 tristinam *Nm1* 36 sunt *Am1* 37 ylliricum *A* illiricum *C* 38 Nicaea Ω, *cf. l.* 33 traciae *A* trachie *N* 39 athanasi *AN* arminensi *N* 43 eonomii *N* 45 nichea *C* -cea *Nm1* bythiniae *AC* bithiniae *N* 46 seleuciae *N* 48 arriminensibus *N* 49 afirmaverint *Cm1* arriminensi *N* concili *N* 50 deposuerit *Nm1* 51 qu *N* hierosolimorum *CN* 53 arrianis *N* 56 hierosolim- Ω

41. De Macedonio et Macedonianis.
42. De his, quae rursum ab Arianis contra ipsos Arianos gesta sunt, et quomodo Eustathius nequitiam patefecit Eudoxii et epistula Constantinopolitani concilii ad Georgium Alexandrinum condemnantis Aetium cum scriptis eius.
43. De Eunomio et quomodo Cyzico fuerit ordinatus et inde rursus expulsus hereseos auctor extiterit.
44. De Apollinare patre simul et filio et eorum herese.
45. Quomodo Iacobi episcopi orationibus Persarum rex non potuit praevalere Romanis.
46. De concilio denuo apud Antiochiam congregato.
47. De translatione sancti Meletii ad Antiochenum episcopatum et de eius expositione de unitate trinitatis.
48. Quia expulso Meletio Euzoius Arianus Antiochiae ordinatur episcopus.
49. De constantia Eusebii propter Meletium.
50. Quomodo Iulianus negata Christiana religione bellum contra Constantium praeparabat et de morte Constantii.

LIBER QVINTVS

THEODORITVS

1 **1.** Brevi siquidem tempore praetereunte, defuncto occidentis imperatore Constante Constantium fautores Arii compulerunt Athanasii ad eum memoriam revocantes, quasi

---

V 1, 1—13 Theodor. II 13, *p.* 123, 8—18 P.

A C N

57 machedonio *C* macedono *Nm1* machedonianis *C* 58 quae] qui *C* 59 eustatinus Ω eustachius *Cm2* eustathius *corr. Beatus* equitiam *Nm1* et *om. C* 60 constantinopolitana *Am1* 60 *sq.* condemnantes Ω *corr. Beatus* 62 zizico *A* zyzico *Nm1* 64 apolinare *C* 67 devio *Am1* 68 tranlatione *Nm1* miletii *Cm2* episcopum *Cm2* 69 eius *om. N* de *alt. s. s. Nm2* 70 Qua *Cm1* miletio *Cm2* arianos *C* 71 episcopis *Cm1* 72 constantii *C* miletium *Cm2* 73 relegione *Am1 Cm1* *titulis finitis:* EXPLICIVNT TITVLI (CAPITVLA) LIBRI QVINTI (V *A*) *add.* Ω *delevi Hanslik*

1. LIBER QVINTVS *om. CN*, INCIPIT LIBER V *A* 1 THEODORITVS *add. Am2* 2 defucto *Cm1* 4 memoria Ω *corr. recc.*

ipse fuisset, qui ei fratrem fecerit inimicum, ita ut paene
2 disruptis naturae vinculis usque ad bella descenderent. His incitationibus Constantius motus non solum expelli, sed etiam perimi sacratissimum Athanasium imperavit et mittens quendam Sebastianum ducem cum maxima militari
3 manu velut erroneum iussit interimi. Quomodo autem et ille cum exercitu venerit et ille diffugerit, ipse, qui passus et mirabiliter liberatus est, melius enarrabit. Nam in Satisfactione fugae suae sic ait:

1 **2.** Verumtamen exquirant etiam modum discessionis et agnoscant a suis. Erant enim Ariani cum militibus concurrentes, ut eos accenderent et ignorantibus nos ostenderent. Et licet sine ulla conpassione sint, vel audientes tamen confusi quiescant. Erat itaque iam nox, et aliqui po-
2 pulorum ad vigilias venerant; expectabatur futura die collectio. Dux autem repente astitit cum militibus ultra quinque milibus habentibus scilicet arma et gladios enudatos, arcus, sagittas et vectes. Et ecclesiam quidem ipse circumdedit statuens milites sibimet cohaerentes, ut nullus posset
3 egredientium ab ecclesia eorum manus evadere. Ego vero inrationabile iudicans in tanta confusione populum derelinquere et non magis ante illos pericula sustinere, residens in sede praecepi, ut diaconus psalmum legeret, populi responderent: *Quoniam in saeculum misericordia eius,* et sic omnes
4 in domus suas abirent. Sed duce postea ingrediente et militibus sacrarium circumdantibus, ut nos capere potuis-

---

V 2, 1—32 Theodor. II 13, *p.* 123, 19—124, 22 P.
2, 15 Ps. 117, 1

A C N

5 inimicum] animi cum *Nm1* 6 discenderent *Cm1* 7 expelle *Cm1* epelli *Nm1* 8 perimi] per in *Cm1* 8 *sq.* mittes *Nm1*
2. 2 agnuscant *Cm1* 7 astetit *Cm1* 8 milibus] militibus *N* enudatus *A* 10 possit *C* 12 irrat- Ω 14 praecipi *ACm1* diconus *Cm1* legerit *Cm1* 16 domos *A*

sent, clerici quidem, qui sunt inventi, simul et populi clamabant poscentes, ut et nos discederemus una cum populo. Ego vero magis e diverso dicebam non nos discedere, nisi omnes singillatim prius exirent. Surgens itaque oratione facta sic praecepi universos abscedere melius esse dicens me periculo subiacere quam quemlibet eorum excipere laesionem. Egredientibus igitur plurimis et reliquis subsequentibus quidam monachi, qui ibi nobiscum fuerant, et aliqui clericorum ascendentes traxerunt nos. Et ita — testis est ipsa veritas — militibus aliis sacrarium circumdantibus, aliis per ecclesiam discurrentibus per medium eorum
M 986 domino iter dante atque custodiente pericula cuncta transivimus deum magnifice glorificantes, quoniam neque populum neci tradidimus, sed etiam, quatenus salvaretur, actum est et manus quaerentium nos effugere praevaluimus.

SOCRATES

G 260 1 **3.** Quae etiam Georgius eodem tempore in Alexandria gesserit, ipsius Athanasii, qui haec passus est, voce narremus. In libro enim, quem de fuga sua scripsit, haec ait:

2 Igitur in Alexandria surrexerunt denuo nos quaerentes occidere. *Et facta sunt novissima peiora prioribus.* Repente namque milites circumdantes ecclesiam pro orationibus proelia celebrabant. Ingrediente namque quadragesima Georgius ex Cappadocia ab eis missus auxit mala, quae

3 illorum calliditate didicerat. Post septimanam itaque paschae virgines mittebantur in carcere, episcopi vincti a

---

V 3, 1—50 Socr. II 28, *p.* 270, 4—273, 13 H.
3, 5 *Matth. 12, 45

A C N

18 qui *om. N* 18 *sq.* clamabat *Nm1* 20 discederit *Cm1* 21 sngillatim *Cm1* siggillatim *N* 22 praecipi Ω -cepi *Cm2* 23 quamquam libet *Nm1* 27 sacrarum *N* 30 gloriantes *Am1* 31 quatinus *Cm2*

3. 9 caliditate *C* 10 carcerem *Cm2*

militibus ducebantur, orfanorum et viduarum domus abripiebantur et invasiones in domibus agebantur et noctibus Christiani deponebantur, obsignabantur domus et fratres
4 clericorum pro fratribus pericula sustinebant. Haec quidem pessima, sed graviora postea sunt praesumpta. Septimana enim, quae fuit post sanctam pentecosten, populus ieiunans est egressus ad cymiterium orationis causa, eo quod omnes
5 communionem Georgii declinarent. Sed hoc agnoscens ille nequissimus ipse concitavit Sebastianum ducem Manichaeum, qui cum multitudine militum arma, gladios evaginatos, arcus sagittasque ferentium facto impetu in ipso die dominico super populum inruit et paucos orantes inveniens, cum iam plurimi discessissent, talia gessit, qualia ab eis
6 decebat impleri. Incendio namque facto statuens virgines secus ignem cogebat eas, ut se profiterentur Arianas. Cumque eas cerneret esse victrices et de igne nullo modo cogitare, sic earum vultus laceravit, ut vix agnosci post tem-
7 pora potuissent. Tenens autem et quadraginta viros tormento noviore discerpsit. Sectis namque de palma virgis et habentibus suos aculeos eorum dorsa ita verberibus laceravit, ut quidam eorum saepius a medicis incisi propter spinas, quae eorum dorsibus inhaerebant, alii vero, dum
8 non ferrent tormenta, sint mortui. Eos autem, qui vivere potuerunt, et quandam virginem exilio deportavit in maxi-
9 mam Sthasim. Corpora vero mortuorum primo quidem reddi non passus est, sed celavit insepulta relinquens ea, ut quasi tanta crudelitas latere videretur. Hoc autem agunt, qui

---

A C N

11 domos *A* 13 deponebantur = *κατεφέροντο* Socr. 271, 2, *cf.* ThLL 580, 12 *sqq.* 14 sustenebant *Cm1* 15 prosumta *N* 16 sanctum Ω sanctam *Beatus* 22 irruit *A Cm1 N* 24 facto namque incendio *tr. A* 27 eorum Ω *corr. recc.* agnusci *Cm1* 29 palmam *A* 31 quedam *Cm1* 32 dorsibus, *cf.* V 45, 59 33 vire *Cm1* 35 Sthasim Ω, *cf.* *Ὄασιν* Socr. 272, 10 (*cf.* CΘACIM, *ut similitudine litterarum* C *et* Θ *errorem ortum putes*)

M 987 mentis errore desipiunt. Nam cum parentes mortuorum gauderent equidem propter confessionem, flerent autem propter corpora defunctorum, potius eorum impietatis iudi-
10 cia personabant. Post haec autem ex Aegypto atque Lybiis exilio portaverunt episcopos Ammonium, Muin, Gaium, Filonem, Hermen, Plenium, Psenosirim, Nilammonem, Agathonem, Anagamphum, Ammonium, Marcum, Dracontium, Adelphium, Athenodorum et presbyteros Hieracem et Dios-
11 corum. Et sic eos acerbissime per itinera compulerunt, ut quidam eorum in ipsis itineribus, alii vero per exilium morerentur. Fugaverunt autem episcopos plus triginta habentes studium secundum Achab, ut, si possent, amputarent penitus veritatem.

THEODORITVS

12 Super haec igitur Athanasius etiam consolatorios libros virginibus illis scripsit, quae crudelissimas pertulerant passiones, dicens inter haec:

13 Propterea nemo vestrum sit tristis, licet et sepulturam vobis denegent impii et prohibeant vos efferri. Nam usque ad hoc nequitia pervenit Arianorum, ut et portas claderent et circa sepulturarum loca veluti daemones residerent, ne quis sepeliretur fidelium defectorum.

14 Haec ergo et his similia Georgius in Alexandria facie-

V 3, 52—65 Theodor. II 14, *p.* 127, 14—128, 8 P.
3, 49 *cf.* III Reg. 16, 29 *sqq.*

A C N

38 desepiunt *Cm1* 40 corporum Ω corpora *corr. recc.* 41 libiis *CN* 42 portaverunt Ω deportaverunt *Beatus*, *cf.* VII 22, 9 amonium *C* 43 psenoserim *Am1* nillammonem *C* 44 amonium *C* drachontium Ω 45 adelfium *C* adhelpium *N* presbit- Ω 46 acervissime Ω *corr. recc.* itinere *Am1* itynera *C* 47 ityneribus *C* exilio *Cm1N* 47 *sq.* morirentur *Cm2* 49 achap Ω achab *Cm2* ut] aut *N* possint *C* 51 THEODORITVS *Am2* 55 propter *N* 56 efferre *Cm1* efferi *Nm1* 59 delictorum Ω dilectorum *Cm2Nm2* defunctorum *recc.*, *cf.* τῶν ἀπογενομένων (= mortuorum) Theodor. 128, 3; defectorum *corr. Jakob*, *cf.* ut ibi deficeret VI 1, 96 *sq.* 60 georgios *Cm1*

bat. Sanctus autem Athanasius nullum locum munitum cautelae suae putabat, cum utique aut vivum eum deduci aut mortuum decollari et caput eius imperator sibi iussisset afferri. Pro qua re praemium maximum compromisit huiusmodi aliquid nuntianti.

SOCRATES

1 **4.** Imperator interea in Illyricum castra metatus est: cogebat eum publica necessitas et maxime Betranionis, qui
2 per milites Augustus fuerat appellatus. Cumque venisset in Sirmium, mutuo foederibus habitis Betranionem vidit. Actumque est, ut milites, qui eum constituerant, transirent ad favorem Constantii. Quo facto solum Constantium im-
3 peratorem Augustum voce missa clamaverunt. Cumque de Betranione nulla memoria fieret, ille repente sentiens se traditum ad pedes se prostravit imperatoris. Porro Constantius auferens eius coronam simul et purpuram clementer ei locutus est monens, ut sub schemate privato quiesceret, quod utique eius aetati potius conveniret quam habere nomen sollicitudinibus onustatum, iussitque ei sumptus
4 uberrimos ex publicis functionibus exhiberi. Cumque in Prusa Bithyniae Betranio moraretur, Constantius scripsit ei dicens, quia multorum bonorum ei causa fuisset, quem a tantis cogitationibus et malis sibi provenientibus liberasset, nec se bene fecisse, quia, quae sibi praestare debuerat, illi potius impendisset.

V 4, 1—19 Socr. II 28, *p.* 274, 3—275, 8 H.

A C N

62 cautelle *Cm1* 64 comprimisit *ANm1*

4. 1 illiricum *N* hylliricum *C* 2 brittranionis *Nm2* 4 brittranionem *Nm2* 7 missa Ω emissa *Beatus* 8 brittranione *Nm2* fierit *Cm1* 11 loquutus *A* 12 haberet Ω *corr. recc.* 13 onestatum *CN* honestatum *A corr. Garetius* 14 sunctionibus *Cm1* sanctionibus *Cm2* 15 prosa Ω *corr. Beatus* bythiniae *AC* bithiniae *N* brittranio *Nm2* 18 ille *C* 19 impedisset Ω *corr. recc.*

1 **5.** Tunc igitur imperator Gallum consobrinum suum
M 988 Caesarem fecit. Cui suum nomen inponens in Syriam Antiochiae destinavit, ut partes per eum custodirentur orientales.
2 Quo ad Antiochiam veniente circa orientem signum salvatoris apparuit. Columna namque sub specie crucis in caelo visa maximo miraculo conspicientibus fuit.
3 Alios autem suos duces cum multo exercitu contra Magnentium destinavit. Ipse vero in Sirmio morabatur et rei sustinebat eventum.

1 **6.** Tunc igitur et Photinus ecclesiae praesul aperte dogma, quod ipse compererat, exponebat.

SOZOMENVS

2 Dicebat autem: 'Deus quidem omnipotens unus, qui proprio verbo condidit universa.' Ante saecula vero nativitatem et existentiam filii dicere fugiebat, sed ex Maria natum docebat Christum.

SOCRATES

G 261 3 Quamobrem tumultu surgente iussit imperator con-
4 cilium in Sirmio congregari. Convenitque illic ex orientalibus quidem Marcus Arethusae et Georgius Alexandrinus, quem remoto Gregorio ordinaverant Ariani, venit etiam Basilius expulso Marcello Ancyrae praesule, Pancratius Pelusii, Hypatianus Heracliae, occidentalium vero Valens

---

V 5, 1—6, 2 Socr. II 28. 29, *p.* 275, 9—276, 5 H.

V 6, 4—7 Soz. IV 6, *p.* 321, 17—322, 4 H. V 6, 9—20 Socr. II 29, *p.* 276, 5—277, 3 H.

A C N

5. 1 consubrinum *C* 2 syria *A* siria *N* 4 Quo ad] quod *Cm1* 6 maximum miraculum *Cm2* 8 syrmio *A C* 9 sustinebit *Nm1*

6. 1 VI *ante* Dicebat (4) *transp.* Ω, *ante* Quamobrem (9) *Beatus* 2 conpererat (conpereat *Nm1*) Ω, *sed cf.* I 1, 104 10 syrmio *A* 12 ariane *Cm1* 13 pangratius *C* 14 pelusius *Cm2* pelusie *Nm2* hipatianus *Nm2* verum *Cm1*

Myrsenus et tunc famosissimus hominum Osius Cordubae
pontifex pariter invitus. Isti siquidem post consulatum
Sergii et Nigriani — quo anno propter bellorum turbas
nullus consulum fuerat sollemniter ordinatus — convene-
runt in Sirmio et Photinum dogma Sabellii Lybiensis et
Pauli Samosateni sapere cognoscentes repente damnarunt.

SOZOMENVS

6 Post haec de fide propositiones ediderunt, unam Graece,
aliam Latine, ⟨non⟩ multum sibimet textu sensuque con-
cordes.

SOCRATES

1 **7.** FIDES EXPOSITA SIRMIO SVB PRAESENTIA IMPE-
RATORIS CONSTANTII.

2 Tunc etenim quasi antiqua fidei dogmata reprehenden-
3 tes alias propositiones de fide sanxerunt. Et unam quidem
Attico eloquio Marcus edidit Arethusae, sed cum Romana
lingua concordiam non habentem neque sermone neque
4 compositione, sed nec ipsi Graecitati convenientem. Unam
itaque Latine a Marco compositam hic subiungam, secun-
dam vero, quam in Arimino postea relegerunt, loco proprio
ponimus, dum ea, quae ibi gesta sunt, dixerimus; utraque

V 6, 22—23 Soz. IV 6, *p.* 323, 14—324, 1 H.
V 7, 1—116 Socr. II 30, *p.* 277, 8—285, 12 H.

A C N

16 consulatu *A* consolatu *Cm1* consulati *N corr. Cm2* 18 so-
lemniter *C* 19 syrmio *A C* sabelli *N* sabellium *C* libyensis *N*
lylyensis *C* 20 sammosateni *C* saepe Ω sapere *corr. Jakob, cf.* *φρο-*
νοῦντα Socr. 277, 3 cognuscentes *C* 23 *ante* multum: non *supplevi*
Hanslik, cf. *οὔτε ἑαυταῖς οὔτε ταῖς προτέραις δεδογμέναις συμφωνούσας*
Soz. 323, 18 *sq. et infra* V 7, 5 *sq.* texto *C*

7. 1 syrmio *A* 3 etenim] enim *N* antiquo (*fort. A m1*) *N*
4 sancxerunt *A* 5 ededit *Cm1* sed] *cf.* *ἄλλας* (*ἄλλην* FM) *δὲ*
τῇ .... φωνῇ Socr. 277, 13 *sq.*; *Epiphanius ἀλλὰ legerat* 9 religerunt
Cm2 10 ponemus *Cm2* dixeremus *Cm1*

5 tamen in Graecitate conversa est. Marcus ergo hoc modo expositionem de fide dictavit:

Credimus in unum deum patrem omnipotentem, creatorem et factorem universorum, ex quo omnis patria in caelo et in terra nominatur; et in unigenitum eius filium, 15 dominum nostrum Iesum Christum, qui ante omnia saecula ex patre natus est, deum ex deo, lumen ex lumine, per quem facta sunt omnia in caelis et in terra, visibilia et invisibilia,
M 989 verbum existens et sapientiam et lumen verum et vitam, qui novissimis diebus propter nos inhumana⟨tus⟩ natus est 20 ex sancta virgine et crucifixus et mortuus et sepultus et resurrexit a mortuis tertia die et ascendit in caelum et sedit in dexteram patris et venturus est in consummatione saeculi iudicare vivos et mortuos et reddere unicuique secundum opera sua, cuius imperium sine fine existens in 25 saecula permanet infinita — erit enim sedens in dexteram patris, non solum in hoc saeculo, sed etiam in futuro; et in spiritum sanctum paraclitum, id est consolatorem, quem promittens apostolis post ascensionem ad caelos esse mittendum, ut doceret et commemoraret eos universa, trans- 30 misit, per quem etiam sanctificantur animae credentium in eo veraciter.

6 Eos, qui dicunt ex non existentibus filium aut ex altera essentia et non ex dei et, quia 'erat tempus aut saeculum, quando non erat', alienos novit sancta catholica ecclesia. 35 Rursus igitur dicimus:

A C N

11 graecitatem *recc.* 14 omnes *Cm1* patria Ω *errore translatoris, cf.* πατριά Socr. 278, 11 paternitas *Cm2Nm2* 19 existens Ω; *errorem translatoris statuere debemus, quod* existentem *transferendum erat, cf.* λόγον ὄντα Socr. 278, 17 sapientia *Cm2Nm2* vita *Cm2* 20 inhumana natus est *A* inhumanatus (humanatus *Cm2*) est *Cm1N corr. Jakob* 21 virginem *Am1* 22 tertia die a mortuis *tr. N* 23 dextera *recc., cf. l.* 26 est *om. N* consummationem Ω *corr. recc.* 26 dextera *AN* 27 saeculo *om. C* 30 eos *om. A* 33 *post* Eos: autem *suppl. Beatus* 34 erat *om. C* 35 eccl. cath. *tr. A*

I. Si quis patrem et filium duos dicit deos, anathema sit,

et si quis deum Christum ante saecula filium dei ministrantem patri ad creationem universorum non confitetur, anathema sit.

II. Si quis ingenitum aut partem eius ex Maria natum dicere praesumit, anathema sit.

III. Si quis secundum praescientiam ante Mariam dixerit filium esse et non ante saecula ex patre natum apud deum esse et *per ipsum omnia facta,* anathema sit.

IV. Si quis substantiam dei dilatari aut contrahi dixerit, anathema sit.

V. Si quis dilatatam substantiam dei filium dixerit facere aut dilatationem eius substantiae filium nominaverit, anathema sit.

VI. Si quis affectivum aut prolativum verbum dixerit dei filium, anathema sit.

VII. Si quis hominem solum dixerit filium, qui ex Maria est, anathema sit.

VIII. Si quis deum et hominem ex Maria dicens deum ingenitum eundem intellegit, anathema sit.

IX. Si quis illud, quod scriptum est: *Ego deus primus et ego postea et praeter me non est deus,* cum in destructione idolorum et deorum non existentium dictum sit, ad destructionem magis unigeniti ante saecula dei Iudaice percipit, anathema sit.

X. Si quis audiens: *Verbum caro factum est* verbum

---

46 Ioh. 1, 3 58 *sq.* *Esai. 44, 6 63 Ioh. 1, 14

A C N

37 I *ante* Rursus (36) *tr. Ω corr. Beatus* 39 *ante* et: II *add. N* christum deum *tr. N* 42 II] III *N* 44 III] IIII *N om. C* praesentiam *Am1* 47 IIII] V *N* 49 V] VI *N* 52 VI] VII *N* effectivum *Nm2* 54 VII] VIII *N* 56 VIII] VIIII *N* 58 VIIII] X *N* 59 *sq.* destructione (distr- *A*) Ω -nem *Beatus* 60 exsist- *A C* 63 X] XI *N*

in carne mutatum putaverit aut conversione facta suscepisse carnem, anathema sit.

XI. Si quis unigenitum filium dei crucifixum audiens corruptionem aut passionem aut conversionem aut mutationem aut peremptionem sustinuisse dicit, anathema sit.

XII. Si quis, quod scriptum est: *Faciamus hominem* non patrem ad filium dicere, sed ipsum ad semet ipsum asserit dixisse deum, anathema sit.

M 990 XIII. Si quis contra Iacob non filium tamquam hominem luctasse, sed ingenitum deum aut partem eius dixerit, anathema sit.

XIV. Si quis illud, quod scriptum est: *Pluit dominus a domino* non de patre et filio perceperit, sed ipsum a semet ipso pluere dixerit, anathema sit. Pluit enim dominus filius a domino patre.

XV. Si quis audiens dominum patrem et filium dominum et dominum patrem et filium et dominus a domino dicens duos asseruerit deos, anathema sit. Non enim coaptamus filium patri, sed subditum novimus. Neque enim descendit in corpus sine voluntate patris neque pluit a semet ipso, sed a domino, auctoritatem quippe praebente patre; neque sedet a dextris a semet ipso, sed audit dicente patre: *Sede a dextris meis.*

XVI. Si quis patrem et filium et sanctum spiritum unam personam dicit, anathema sit.

---

69 Gen. 1, 26 72 *sq. cf.* Gen. 32, 24 75 *sq.* Gen. 19, 24 86 Ps. 109, 1

A C N

64 carnem *Cm2, sed cf.* V 7, 11 66 XI] XII *N* 67 conversationem *Cm1* 68 sustenuisse *Cm1* 69 XII] XIII *N* 70 ad] a *C* semetipso *Cm2* 72 XIII] XIIII *N* 73 patrem Ω *corr. Jakob, cf.* μέρος Socr. 282, 5 dixeret *Cm1* 75 XIIII] XV *N* 76 perciperit *C* 76 *sq.* semetipsum *Cm1* 77 pluet *Cm1* 79 XV] XVI *N* 81 deus *Cm1* 83 pluet *Cm1* 84 auctoritate Ω *corr. recc.* 85 sedit Ω *corr. B. Rehm, cf.* κάθηται Socr. 283, 5 86 dexteris *N* 87 XVI] XVII *N* spiritum sanctum *tr. N*

XVII. Si quis spiritum sanctum paraclitum dicens ingenitum asserit deum, anathema sit.

XVIII. Si quis, sicuti docuit nos, non alium dicit paraclitum praeter filium — ait enim: *Et alium paraclitum mittet vobis pater, quem rogabo ego* —, anathema sit.

G 262 XIX. Si quis spiritum partem dicit patris aut filii, anathema sit.

XX. Si quis patrem et filium et sanctum eius spiritum tres dicit deos, anathema sit.

XXI. Si quis consilio dei tamquam unam creaturarum factum asserit filium dei, anathema sit.

XXII. Si quis nolente patre natum filium dixerit, anathema sit. Non enim invitus et vim passus pater necessitate naturali, quasi nolens, genuit filium, sed, ilico ut voluit, etiam sine tempore et sine passione ex semet ipso genuit eum.

XXIII. Si quis ingenitum et sine principio dicit filium tamquam duos sine principio et duo ingenita dicens et duos faciens deos, anathema sit. Caput enim est et principium omnium filius, caput autem est Christi deus. Sic enim ad unum omnium principium, quod est sine principio, per filium pie omnia referuntur. Rursus autem subtiliter inspicientes Christianum sensum dicimus:

XXIV. Si quis Christum deum filium dei ante saecula ministrantem patri ad omnium creationem non dixerit, sed ex quo ex Maria natus est, ex tunc dicit filium et Christum

---

92 *sq.* *Ioh. 14, 16

A C N

89 XVII] XVIII *N* paraclytum *Cm2* 90 anathema sit] anathem̄ *C* 91 XVIII] XVIIII *N* 92 mittam *C* 94 XVIIII] XX *N* 96 XX] XXI *N* 98 XXI] XXII *N* 100 XXII] XXIII *N* 102 ut] et *Am1* 105 XXIII] XXIIII *N* filio *Cm1* 108 christus *N* 112 XXIIII] XXV *N* dei filium *tr. C* 113 omnem Ω *correxi Hanslik, cf.* τῶν ὅλων Socr. 285, 9

esse vocatum et initium percepisse, ut deus esset, anathema sit sicuti Samosatenus.

ALIA FIDES EXPOSITA SIRMIO, QUAM NOS EX GRAECO TRANSTVLIMVS.

1 **8.** Quoniam de fide placuit quendam fieri tractatum, omnia caute quaesita sunt et exposita Sirmio sub praesentia Valentis et Ursacii atque Germinii et ceterorum.

2 Constitit unum deum esse patrem omnipotentem, sicut etiam in omni orbe terrarum annuntiatur, et unum unigenitum filium eius Iesum Christum dominum et deum sal-
M 991 vatoremque nostrum ex eo ante saecula genitum; duos autem deos non oportere dici, quoniam et ipse dominus ait: *Ibo ad patrem meum et ad patrem vestrum, deum meum et*
3 *deum vestrum.* Propterea et omnium deus est, sicuti etiam apostolus docuit: *Iudaeorum deus non solum, non et Graecorum? Et gentilium utique, quoniam circumcisio ex fide et praeputium per fidem.* Et cetera quidem omnia con-
4 sonant, et nulla remanere videtur discordia. Quia vero multos movet sermo Latinus substantiae, qui Graeca lingua dicitur usia, ut scrupulosissime cognoscatur OM⟨O⟩OYCION, hoc est eiusdem substantiae, aut OMOIOOYCION, id est similis substantiae, non oportet horum sermonum quandam omnino fieri mentionem neque de his exponi apud ecclesiam

---

V 8, 1—76 Socr. II 30, *p.* 286, 1—291,11 H.
11 *sq.* *Ioh. 20, 17 13 *sqq.* *Rom. 3, 29 30

A C N

116 samosatenus (s *pr. ex corr.*) *A* (*scil.* Paulus Samosatenus; *cf.* V 6, 20)

8. 5 Germanii Ω Germinii *correxi Hanslik, cf.* Γερμινίου (Γερμηνίου FM) Socr. 286, 5 6 constituti *Nm2* constat *Beatus, sed cf.* συνέστηκεν Socr. 286, 7 10 ait] dicit *C* 13 non Ω num *Nm2* nonne *Beatus* 14 gregorum *Nm1* 17 grega *Cm1* 18 dicitur *add. Cm2* scrupulosisseme *Cm1* cognuscatur *Cm1* OMOYCION Ω *corr. Beatus* 19 OMOYCION *Am1* 20 quondam *Am1*

propter hanc causam ac rationem, quia in sanctis scripturis nihil tale conscriptum est et quoniam haec ultra humanam scientiam intellectumque sunt et quia nullus potest generationem filii narrare, sicut scriptum est: *Generationem eius quis enarrabit?* Hoc enim sciendum solum patrem nosse, quemadmodum filium generavit, et rursus filium,
5 quomodo ipse de patre sit genitus. Nulli vero dubium est maiorem esse patrem honore et dignitate atque divinitate et ipso nomine paterno esse potiorem testificante ipso filio:
6 *Qui me,* inquit, *misit pater, maior me est.* Et hoc esse catholicum nullus ignorat duas personas esse patris et filii, et patrem quidem maiorem, filium vero subiectum cum
7 omnibus, quae ei pater subiecit eius. Patrem vero initium non habere et invisibilem, inmortalem et inpassibilem esse, filium vero natum ex patre, deum ex deo, lumen ex lumine, et huius nativitatem, sicuti praedictum est, nullum
8 nosse nisi solum patrem. Ipsum vero filium, dominum et deum nostrum, carnem seu corpus, hoc est hominem assumpsisse, sicut et angelus annuntiavit et omnes scripturae docent, et maxime ipse apostolus doctor gentium: hominem assumpsit Christus ex Maria virgine, per quem passus est.
9 Apex autem totius fidei et firmamentum est, ut trinitas servetur semper, sicut in evangelio legimus: *Euntes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine patris et filii et spiritus sancti.* Integer autem atque perfectus est numerus
10 trinitatis. Paraclitus vero spiritus sanctus per filium mis-

---

25 *sq.* Esai. 53, 8 31 *Ioh. 14, 25 *et* 28 41 *sq. cf.* Phil. 2, 7 44 *sqq.* Matth. 28, 19

A C N

22 causam hac ratione *A* causam ac ratione *N* causa ac ratione *Cm1* 23 hec *s. s. Nm2* 24 intellectum *Am1* intellectuque *Cm1* 27 quemammodum *AN* 35 *post* invisibilem: et *suppl. Beatus, non probavi Hanslik* immort- *AN* impass- *AC* 38 nosse nisi] nos senisse *Cm1* 39 deum] dn̄m *Nm1* 40 adnunt- Ω *sed cf.* I 6, 34 omnis *Am1* 42 vigine *Nm1* 44 evvang- *N* 47 paraclytus *CN*

sus venit secundum promissionem, ut apostolos et omnes credentes sanctificaret.

11 His igitur explanationibus etiam post damnationem Photinum consentire et suscribere suadebant promittentes ei reddendum episcopatum, si per paenitentiam anathematizaret dogma, quod ipse compererat, et in eorum sententia
12 consonaret. Ille vero eorum quidem propositum non suscepit, sed provocavit eos ad disputandum. Quapropter definito die imperatoris voluntate convenerunt praesentes episcopi et senatorum non pauci, quos praeceperat adesse
13 disputationi princeps. Inter quos restitit Photino Basilius, ecclesiae tunc Ancyrae praesul, exceptoribus voces eorum
14 conscribentibus. Magnaque certamina sermonum inter
M 992 utramque partem facta noscuntur; victusque Photinus dam-
15 natus est. Et in fuga consistens de cetero libros utraque lingua conficiebat, quoniam neque Latino sermone videbatur ignarus. Scripsit quoque contra omnes hereses proprium studens dogma firmare. Et de Photino quidem haec dicta sufficiant.

16 Sciendum tamen, quoniam Sirmio convenientes episcopi paenitentia ducti sunt in expositione fidei Latina lingua prolatae. Post editionem namque sibi eam contrariam
17 iudicabant. Quam studuerunt ab episcopis, qui iam suscripserant, reddi, quoniam celabatur a plurimis. Imperator autem edictis quaeri praecepit editionem ipsam supplicium
18 minatus, si quis eam celasse comperiretur. Sed neque terror destruere potuit, quod semel fuerat institutum, eo quod

48 *cf.* Act. 2, 1 *sqq.*

A C N

51 subscribere *AN* 58 photinus abinus *Am1C* photino sabinus *Am2N corr. Jakob, cf.* Socr. 290, 11 62 cetero] cero *Am1* 64 scripsum *A* scriptum *C* scripsit (t *ex corr. duarum litt. — veris.* m — *m2*) *N* 68 docti *Am1* 69 editione *Cm1N* 70 studerunt *N* 70 *sq.* subscripserant *CNm2* 71 celebratur *Cm2* 72 edictionem Ω edictione *Cm2 corr. recc.* ipsa *Cm2* 73 compereretur Ω *corr. recc.*

apud multos haberetur. Et de his quidem ista dixisse sufficiat.

1 **9.** Quia vero et de Osio Hispano invito illic veniente fecimus mentionem, breviter etiam de eo dicendum est.
2 Ante paululum tempus iste vir molimine Arianorum fuerat missus exilio. Tunc autem studio eorum, qui Sirmio convenerunt, eum evocavit imperator volens eum aut suasione
3 aut necessitate concordare praesentibus. Hoc enim facto maximum fidei eorum putabatur esse testimonium. Qua-
G 263 4 propter, sicuti dixi, ex necessitate venit. Et dum eis consentire respueret, tormenta longaevus plagasque perpessus est. Unde etiam necessitate vehementi expositionibus tunc editis consensit atque suscripsit.
5 Hunc ergo terminum habuerunt, quae tunc Sirmio gesta noscuntur. Imperator autem Constantius morabatur in Sirmio et belli, quod gerebatur contra Magnentium, expectabat eventum.

1 **10.** Interea Magnentius ad seniorem perveniens Romam multos peremit senatorum ac populi. Agnoscens vicinos esse contra se Constantii milites abscessit ad Gallias partis occidentalis. Cumque illic bellum saepius inter alterutros exercerent, modo isti, modo illi victores esse videbantur. Novissime autem devictus Magnentius fugit in Myrsam,

---

V 9, 1—15 Socr. II 31, *p.* 291, 14—292, 13 H.

V 10, 1—25 Soz. IV 7, *p.* 327, 16—329, 6 H. (*cf.* Socr. II 32, *p.* 293, 10—294 H.)

A C N

9. 3 paulolum *C* 9 respuerit *C* tormentis *Cm2* plagisque *Cm2* perpessus] percussus *C* 14 in *s. s. Cm2* bello *Am1*

10. 2 perimit Ω peremit *Cm2* agnuscens *Cm1* 3 *sq.* partes occidentales *Cm2* 4 Cumquo *Am1* bellum illic *tr. A* 5 ille *Cm1* 6 mirsam *N*

2 quod est Galliae castrum. Vidensque suos milites quasi de perditione tristes stans celsiore loco eos nitebatur allocutionis consuetudine confortare. Tunc illi favorem solitum Magnentio exhibere praeparati e diverso nolentes clamaverunt omnes: 'Constanti Auguste, tu vincas!' Hoc augurium Magnentius traxit ad semet ipsum, tamquam non ei divinitus concederetur imperium. Et propterea relinquens
3 castrum ad ulteriora tendebat. Sequentibus autem Constantii militibus circa montem Seleucum facta congressione solus fugiens venit in Lugdunensem urbem. Perimens suam matrem et fratrem, quem Caesarem constituerat, novissime
M 993 interfecit et semet ipsum consulatu Constantii sexto et Constantii Galli secundo, Augusti die quinto decimo. Non post multum vero tempus etiam Decennius, alter eius frater, semet ipsum strangulavit.

4 Sed neque sic circa rem publicam quies evenit. Nam post paululum apud Gallias occidentales Silvanus quidam tyrannus est exortus, quem duces Constantii velociter peremerunt.

1 ⟨**11.**⟩ Porro Iudaei in Diocaesaria Palaestinae resistentes vicina loca turbabant et sumentes arma temptabant resultare Romanis. Post haec itaque Gallus Caesar, cum Antiochiae degeret, exercitu destinato eos apprehendit civi-
2 tatemque vastavit. Cumque videretur sibi prospere gessisse,

---

V 11, 1–12 Soz. IV 7, *p.* 329, 6–330, 2 H. (*cf.* Socr. II 34, *p.* 296 H.)

A C N

8 tristis *Cm1* 9 ille *Cm1* 12 ad] a *Cm1* 15 congessione *Nm1* 16 lugduniensem *A* lugdonensem *Cm1* Perimens] comperiens *A Cm1 Nm1* comperiensque *Nm2 corr. Cm2, cf.* ἀνελών Soz. 328, 17 18 consolatu *Cm1* 19 quinto decimo] XV *A N* 21 stringulavit *Am2* 23 paulolum *C* 25 perimerunt Ω peremerunt *Cm2*

11. 1 XI *suppl. recc. Beatus, cf.* tit. 15 diocaesarea *N* 2 summentes *C* 4 adpr- *Am1*

felicitatem non ferens accessit ad tyrannidem. Et non insinuans imperatori suam intentionem quaestorem vocabulo
3 Magnum et Domitianum praefectum orientis occidit. Ob quam rem Constantius indignatus evocavit eum. Qui cum contemnere non valeret, pergebat ad principem. Cumque contra insulam Flaconensem venisset, eum illic Constantius praecepit interimi.

1 **12.** Post paululum vero tempus Iulianum Galli fratrem Caesarem constituens contra barbaros direxit in Gallias.
2 Gallus vero, qui et Constantius, septimo Constantii consulatu et suo tertio ita perimitur. Iulianus sequenti consulatu Arbitionis et Lolliani constituitur Caesar, sexto die mensis Novembris.

SOZOMENVS

3 Sublatis itaque tyrannis requiem malorum videbatur habere Constantius et deserens Sirmium veniebat ad seniorem Romam illic volens triumphum de tyrannicis exercere
4 manubiis. Credens autem ea occasione posse utriusque partis episcopos in dogmate concordare rursus synodum in
5 Italiam celebrandam esse constituit. Interea Iulius, cum quindecim annis Romanam rexisset ecclesiam, moritur. Cui succedit Liberius.

V 12, 1—6 Socr. II 34, *p.* 296, 9—15 H. V 12, 7—15 Soz. IV 8, *p.* 330, 9—331, 2 H.

A C N

8 Domitianum] dominationum *C* orientes *Cm1* 11 ins. Flac. = Flanona illico *Cm2*

12. 2 dixerit *N* 5 Iuliani Ω Lolliani *corr. Garetius, cf.* Socr. 296, 14 constituetur *Cm1* sexto] septimo Ω, *sed cf.* Socr. 296, 15 10 tyrannices *Cm1* 11 ea *om. C* 12 episcopus *Cm1* 12 *sq.* in italiam (*cf.* VII 28, 14 *sq.*) Ω -ia *recc.* 14 XV *A, cf.* εἴκοσι καὶ πέντε Soz. 330, 17, *sed* πέντε πρὸς τοῖς δέκα Socr. 291, 11 romam *A* 15 successit *C*

SOCRATES

1 **13.** Igitur in Antiochia Syriae alter heresiarchus emersit Aetius, cognomento Sine Deo. Is enim eadem quae Arius sapiebat; sed ab Arianis se segregabat, eo quod 2 Arium in sua communione recepissent. Qui, sicuti praedictum est, aliud mente gerens, aliud voce confessus est, dum terminum synodi Nicaenae suscipiens suscripsisset, volens circumvenire tunc principem. Propterea ergo Aria- 3 nos Aetius declinabat. Erat namque is Aetius prius here- 4 ticus et ferventissime defendere Arii dogma videbatur. Eru- M 994 ditus enim aliquantulum Alexandria reversus est. Et veniens in Antiochiam Syriae, unde oriundus erat, a Leontio tunc Antiocheno pontifice diaconus ordinatur. Tunc ergo 5 venientes ad se disputationibus sophisticis eludebat. Hoc enim faciebat sequens cathegorias Aristotelis; disputans et quaedam commenta concinnansque non sentiebat neque 6 ab eruditis intentionem Aristotelis agnoverat. Ille namque propter sophistas tunc deridentes philosophiam hoc opus iuvenibus exercitationis causa conscribens dialecticam so- 7 phistis per huiusmodi contentiones opposuit. Contemplativi autem philosophi libros Platonis et Plotini declarantes ea, quae artificiose ab Aristotele sunt conscripta, redarguunt. 8 Sed Aetius contemplativum doctorem non habens in commentationibus sophisticis perduravit. Quamobrem nec intellegere potuit, quomodo sit ingenita generatio et quem- 9 admodum, quod nascitur, coaeternum est generanti. Parum

---

V 13, 1—43 Socr. II 35, *p.* 297, 16—301, 2 H.

A C N

13. 1 heresearchus *Cm1* 3 arrius Ω arinis *Cm1* arrinis *Nm1* arrianis *A Cm2 Nm2* 4 recipissent *Cm1* 6 subscripsisset *Cm2 N* 9 ferventessime *Am1* 9 *sq.* Eridutus *N* 11 anthiochiam *N* 15 concinnansque] concinnans qui Ω *Jakob;* qui *seclus. B. Rehm; correxi Hanslik* 21 aristoteli *Nm2* 23 nec *om. N* 23 *sq.* intellere *Nm1* 24 quomo *Am1* 24 *sq.* quemammodum *A N*

ergo imbutus erat Aetius et divinarum litterarum ignarus, tantummodo in contentionibus praeparatus, quod etiam quilibet rusticus facere potest. Et dum nec veteres, qui eloquia Christiana fuerant interpretati, legisset, asserebat se multum gaudere libris Clementis et Africani nec non Origenis, cum utique fuerint illi viri totius sapientiae virtutibus
10 eruditi. Fecit igitur is epistulas ad imperatorem Constan-
G 264 tium et ad alios quosdam contentiones involvens et quaedam commenta conficiens. Quamobrem etiam Sine Deo
11 vocabatur. Et licet eadem quae Arius vindicaret, tamen a suis non valentibus intellegere perplexiones syllogismorum eius, cum eadem quae illi saperet, putabatur hereticus. Et propterea eorum pulsus ecclesia credebatur ipse
12 illis potius communicare noluisse. Hactenus enim ex illo sunt, qui tunc quidem Aetiani, nunc autem Eunomiani vocitantur. Posteriore namque tempore Eunomius notarius eius, eruditus ab eo, editionem eius hereticam divulgavit. Sed de Eunomio locis convenientibus explanamus.

SOZOMENVS

1 **14.** Inimici siquidem fidei putantes se tempus invenisse contra defensores eius valde apud principem laborabant, ut ecclesiis pellerentur omnes, qui ab eis videbantur esse depositi tamquam alterius fidei vel, quia vivo Constante imperatori Constantio restitissent, ita ut fuisset paene ad
2 bella proventum. Praecipue tamen Athanasium accusa-

V 14, 1—16 Soz. IV 8, *p.* 331, 2—332, 4 H.

A C N

32 is] his Ω has *Nm2 corr. Cm2* ad *om. C* 36 a suis *in mg. suppl. N* 37 ille *Cm1* 39 Actenus *N* 40 autem] ętiam *Cm1* eunominiani Ω *corr. Cm2*, *cf.* I 18, 30 42 hereticum *corr. recc.* 43 conventientibus *A* explanamus Ω -abimus *Cm2*

14. 1 XIII *C* 4 depositam quam *Am2 Cm1N* 5 imperatore *C*

bant, qui invidiae nimietate neque Constante vivo et Constantio eum se diligere profitente ab eius molestia recede-
3 bant. Sed Antiochia congregati Narcissus Cilix, Theodorus Thraciae et Eugenius Nicaenus, Patrophilus Scythopoleos, Minophantis Ephesius et alii circa triginta scripserunt omnes universis episcopis, quia contra sanctiones ecclesiasticas Alexandriam remeasset nec in concilio sine culpa fuisset inventus, et iubebant, ut neque communicarent ei neque scripta dirigerent, sed Georgio, qui ab eis fuerat ordinatus.
M 995 4 Verum Athanasio nullus hinc sermo fuit.

1 **15.** Igitur devicto Magnentio, cum solus Constantius Romanorum tenuisset imperium, omni studio laborabat, ut occidentales episcopi consentirent eis, qui consubstantialem esse patri filium denegabant. Et hoc faciebat nolens a primordio aperte vim facere, sed eis callide suadere, ut in decreto contra Athanasium ab orientalibus episcopis habito consentirent. Sperabat enim, quia, si communi decreto damnaretur Athanasius, facilius suam voluntatem in religione compleret.

SOCRATES

2 Tunc igitur in Italiam convenerunt episcopi, orientalium non multi, quoniam plurimos eorum aut senectus aut itineris longitudo prohibuit, occidentalium vero ultra trecenti, ut praecepto principis concilium Mediolani celebrare-

---

V 15, 1—9 Soz. IV 8, *p.* 332, 5—14 H. V 15, 11—26 Socr. II 36, *p.* 301, 5—302, 8 H.

A C N

9 anthiochia *A* cilex Ω *corr. Beatus* thedorus *A* 10 trachiae Ω Eugenius] theognius Ω *corr. Jakob, cf.* Soz. 331, 15 patrofilus *CN* scytopoleos Ω 11 minophantis *N* minofantis *AC* 14 iuvebant *Cm1* 16 Athanasio nullus hinc sermo fuit = *Ἀθανασίῳ δὲ τούτων . . . οὐδεὶς ὑπόλογος ἦν* Soz. 332, 3 *sq., cf.* I 1, 18 *sq.*

15. 5 aperte *in mg. suppl. Am2* 7 quia] qua *A* si] sic *Cm1* 12 plurimus *Cm1* 13 iteneris *Cm1* 14 mediolane *C* medolani *Nm1*

3 tur. Ubi convenientes orientales ante omnia contra Athanasium decretum fieri commune poscebant, ut hoc facto
4 penitus ei aditus Alexandriae clauderetur. Quod dum sensissent Paulinus Gallicanae Tribereos, Dionysius Albae mitropolis Italorum et Eusebius Vercellensis episcopi, quia ad destructionem fidei orientales contra Athanasium agere molirentur, surgentes magna voce clamabant dolum et circumventionem per ea, quae gerebantur, Christianitatis dogmatibus irrogari. Non enim veras contra Athanasium culpas esse dicebant, cum ad detractionem fidei talia pro-
5 barentur inventa. Illis ergo talia proclamantibus concilium tunc solvitur episcoporum.

THEODORITVS

1 **16.** Deposito siquidem Athanasio aliam heretici fidei exponere sunt nisi doctrinam. Sed neutrum horum perduci potuit ad effectum, cum praesente principe clamaretur, quia iniuste agebatur et impie. Quo facto et ipsi ecclesiis sunt expulsi et in ultimis terrae finibus habitare praecepti. Quod rursus mirabilis Athanasius hoc modo in illa Satisfactione conscribit.

2 Quis tantum poterit memorare, quantum illi gesserunt? Tunc enim ecclesiis pacem habentibus et populis per collectas orantibus pontifex quidem Romanae ⟨urbis⟩ Liberius et Paulinus Galliarum mitropolitanus episcopus et Dionysius

---

V 16, 1—26 Theodor. II 15, *p.* 128, 17—129, 18 P.

A C N

17 alexanadriae *A* 17 *sq.* sensisset *C* 18 dyonisius *A* dionisius *C N* 19 metropolis *C* bercellensis *A Cm1* 23 inrog- *Cm2* 24 ad retractionem Ω — *ἐπὶ παρατροπῇ* Socr. 302, 6 ad detractionem *correxi Hanslik*

16. 1 athasio *Cm1* 4 ipse *Cm1* 8 ille *Cm1* 10 romanae Ω Romae *Beatus, Jakob, cf.* *τῆς Ῥώμης* Theodor. 129, 2; Romanae urbis *correxi Hanslik, cf.* V 17, 57: in Romana urbe = *τῆς Ῥώμης* Theodor. 133, 13; *item* IX 14, 46 = Theodor. 290, 22 11 metrop- *Cm2* dionisius Ω

Italus, Lucifer mitropolitanus insularum Sardiniae et Eusebius ex Italia, omnes episcopi boni et praedicatores veritatis, abripiuntur et traduntur exilio, nullam habentes culpam, nisi quia in Arianam noluerunt consentire vesaniam neque
3 in calumniis suscripserunt nostris. De maximo autem et optimo sene et vere confessore Osio etiam loqui credo superfluum. Omnibus enim notum est, quia etiam hunc exilio deportari fecerunt. Non enim ignobilis, sed cunctis noscitur esse notissimus. Cui namque non praefuit synodo aut
M 996 recte loquens non satisfecit universis? Quae ecclesia huius patrocinii memoriam non habet? Quis aliquando dolens, cum veniret apud eum, non remeavit sanus? Quis indigens, cum petisset, non meruit, quod poposcit? Et tamen etiam contra hunc talia praesumpserunt, quia impietatis eorum molimina cognoscens noluit propria suscriptione firmare.

SOCRATES

4 Igitur imperator illos quidem mittit exilium. Generale vero concilium fieri cogitabat, quatenus omnes orientales episcopos venientes ad occidentem, si posset, concordes efficeret. Quod cum propter itineris spatia difficile videretur, duplicem tractavit synodum celebrari: ut in Arimino quidem Itali, qui tunc aderant, convenirent, orientales au-
5 tem in Nicomedia Bithyniae civitate. Hoc ergo imperatore tractante effectus non evenit, ut voluit. Neutrum enim concilium sibimet concordavit, sed utrumque divisum est. Nam neque Arimino convenientes alterutris inter se con-

---

V 16, 28—39 Socr. II 37, *p.* 302, 12—303, 11 H.

A C N

12 metrop- *Cm2 Nm2* 14 habentem Ω *corr. Cm2* 16 suscripserunt *N* subscr- *Cm2* 18 hinc *A* exhilio *A* 25 praesumserunt *N* 26 suscriptione *N* subscr- *Cm2* 28 exilium Ω in exilium *Beatus, sed cf.* VII 29, 19 *sq.*; X 14, 46 29 quatinus *Cm2* 30 episcopos] episcopi post *C* 32 arr- *N* 36 concordabit *Cm1N* 37 arrimino (n *s. s. m2*) *N*

sonare potuerunt, et orientales in Seleucia Isauriae congregati aliud schisma sunt passi, quod suo loco narrabitur.

THEODORITVS

G 265 1 **17.** Ego siquidem Liberii per omnia famosissimi habitum pro veritate dialogum contra Constantium volo referre, quoniam a fidelibus illius temporis est conscriptus. Is enim post Iulium Silvestrii successorem Romanam gubernavit ecclesiam.

DISPVTATIO IMPERATORIS CONSTANTII ET LIBERII ROMANI PONTIFICIS.

2 Constantius imperator dixit: 'Nos, et eo quod Christianus sis et episcopus nostrae civitatis, dignum hoc iudicavimus, ut evocantes te moneremus, quatenus communionem scelestissimi Athanasii et ineffabili superbia detenti abnegare non differas. Hoc enim terrarum orbis bene fieri conprobavit, et synodali sententia alienum ecclesiastica communione decrevit.'

3 Liberius episcopus dixit: 'O imperator, iudicia ecclesiastica decet cum maxima proferri iustitia. Quapropter, si videtur pietati tuae, disceptationem iube constitui, et, si apparuerit Athanasius condemnatione dignus, tunc secundum ecclesiasticae consequentiae formam profertur in eum digna sententia. Non enim possibile est condemnare virum, de quo nihil examinatum est.'

4 Constantius imperator dixit: 'Universus mundus adiudicavit eius facinora; sed ille, sicut ab initio, tempus illudit.'

V 17, 1—129 Theodor. II 15. 16, *p.* 131, 4—136, 11 P.

A C N

17. 1 liberti *N* 3 a *s. s. Cm2* His *A* 4 silvestri *A Cm2* 6 LIBERI Ω *corr. Cm2* 10 quatinus *Cm2* 11 ineffabile *Cm1* 13 comprobabit *Cm1 N* comprobavit *A Cm2, cf.* I 5, 5 sinodale *Cm1* 17 constitue *Cm1* 23 intio *Nm1* inludit *Cm2*

5 Liberius episcopus dixit: 'Quicumque suscripserunt, non ipsi viderunt, quae gesta sunt; sed propter gloriam et timorem et, ne a te contumelias paterentur, adquieverunt.'

6 Imperator dixit: 'Quid est gloria et timor et contumeliae?'

7 Liberius dixit: 'Quicumque gloriam dei non diligunt, tua magis dona praeponunt. Quem ergo isti non viderunt, non examinantes adiudicaverunt, quod est Christianitatis alienum.'

8 Imperator dixit: 'In facie utique condemnatus est in concilio Tyri et in concilio contra eum pariter decreverunt omnes totius orbis episcopi.'

9 Liberius dixit: 'Numquam in praesentia sui homo ille adiudicatus est. Quicumque enim tunc convenientes condemnaverunt eum, discedente Athanasio a iudicio sententiam protulerunt.'

M 997 10 Eusebius eunuchus dixit: 'In Nicaeno concilio alienus catholica fide probatus est.'

11 Liberius dixit: 'Quinque soli iudicaverunt ex his, qui cum eo navigio venerunt in Mareote, quos miserunt ad accusationem eius, ut contra eum gesta conficerent. Horum itaque, qui destinati sunt, duo sunt mortui, Theognius et Theodorus; reliqui vero tres vivunt, hoc est Maris, Valens et Ursacius. Ab his, qui missi sunt, Serdicae propter hanc causam synodus celebrata est. Qui in synodo libellos obtulerunt veniam postulantes, quoniam in Mareotem per calumniam ex una parte contra Athanasium gesta confecerunt. Libellos eorum nunc prae manibus habemus. Cui horum

---

A C N

24 suscribserunt *Cm1* (subscr- *Cm2*) susscripserunt *N* 30 Que *Cm2* 37 est *s. s. Nm2* 43 eo *s. s. Nm2* 45 thegnius *Nm1* 46 vivent $\underline{\Omega}$ *corr. Cm2* 47 sardicae Ω 48 *sq.* obtullerunt *Cm1* optulerunt $\underline{N}$ 49 postolantes *Cm2* mareotem Ω -te *recc. Beatus, codices vetustiores secutus sum Hanslik* 50 conficerunt *A N* conficerent *C* confecerunt *recc.*

nos credere et communicare convenit, imperator, his, qui primitus damnaverunt et veniam postea poposcerunt, an eis, qui adhuc haec accusare contendunt?'

12 Epictetus episcopus dixit: 'O imperator, non fidei causa hodie neque iudiciorum ecclesiasticorum sermonem facit, sed ut apud senatores in Romana constitutos urbe glorietur, quasi superaverit principem.'

13 Imperator ad Liberium dixit: 'Quota pars es totius orbis, quoniam tu solus hominem vindicas nefandissimum et orbis terrarum pacem ecclesiaeque dissolvis?'

14 Liberius dixit: 'Non eo quod ego sum solus, fidei causa minuitur. Nam et antiquitus tres soli reperti sunt resistentes praecepto regis.'

15 Eusebius eunuchus dixit: 'Imperatorem nostrum Nabuchodonosor fecisti?'

16 Liberius dixit: 'Non. Sed ita inrationabiliter adiudicandus est homo, qui non est examinatus? Haec ego peto primitus generalem proferri suscriptionem confirmantem fidem Nicaea prolatam, ut ita revocatis ab exilio fratribus nostris et in locis propriis restitutis, si hi, qui turbas pariunt ecclesiis, visi fuerint apostolicae fidei consentire, tunc apud Alexandriam convenientes omnes, ubi et accusatus et accusatores sunt et defensor eorum, examinata causa possimus proferre sententiam.'

17 Epictetus episcopus dixit: 'Sed cursus publicus non sufficit subvectui episcoporum.'

18 Liberius dixit: 'Ecclesiasticae causae publico cursu non

---

63 *sqq. cf.* Daniel 3, 12 *sq.*

A C N

57 constitutus *C* 59 es] est *N* 60 urbis *A* 61 dissolves Ω dissolvis *Cm2 Nm2* 67 irrat- *Am2 Cm1* 67 *sq.* adiudicatus *Beatus* 69 susscriptionem *N* subscr- *Cm2* 70 nicaena Ω *corr. Cm2* 71 restituiis *Cm1* 71 *sq.* ecclesiis, visi] ecclesie sue si *Nm2* 74 sunt (nt *ex corr. m2*) *C* eminata *Nm1* possumus Ω *corr. Cm2* 77 subiectui Ω *corr. Beatus, cf.* Theodor. 134, 10

egent. Ecclesiae namque sufficiunt usque ad mare perducere suos episcopos.'

19 Imperator dixit: 'Quae dudum susceperunt formam, solvi non possunt; plurimorum namque episcoporum debet valere sententia. Tu solus es, qui amicitias illius scelerati defendis.'

20 Liberius dixit: 'Imperator, numquam audivimus absente accusato iudicem eius scelera proferentem, nisi quia propria videntur haec odia.'

21 Imperator dixit: 'Omnibus equidem nocuit in communione, nulli tamen ita sicuti mihi. Cui dum non sufficeret interitus fratris mei maioris, neque beatae memoriae Constantem cessavit in meis inimicitiis frequenter impellere, nisi nos maiori mansuetudine detenti impellentis momenta temperassemus. Nulla itaque mihi victoria est, neque contra Magnentium vel Silvanum, nisi illum scelestum ab ecclesiasticis rebus expulero.'

22 Liberius dixit: 'Noli per episcopos vindicare tuas inimicitias; manus enim ecclesiasticorum ad sanctificandum va-
M 998 care debent. Quapropter, si tibi videtur, iube vocari ad loca propria sacerdotes, et, si concordes apparuerint ei, quem nos in praesenti defendimus secundum fidem orthodoxam in Nicaena synodo constitutam, tunc convenientes providebunt pro mundi pace, ut homo, qui non peccavit, non reprobetur iniuste.'

23 Imperator dixit: 'Unum est, quod quaeritur: volo enim te amplectentem ecclesiasticam communionem Romae denuo destinare; et propterea concorda paci et suscribens Romae revertere.'

A C N

80 episcopus *Cm1* 86 accusatore Ω *corr. Beatus* 91 *ante* cessavit: non *s. s. Nm2* in meis inimicitias *N* in mei inimicitias *Beatus* 92 impellentes *C* 96 episcopus *Cm1* 97 *sq.* vacare debent *om. N* 102 providebant Ω *corr. Nm2* ut] et Ω *corr. Beatus* 106 pace *C* susscribens *N* subscr- *Cm2*

24 Liberius dixit: 'Romae iam fratribus valedixi; maiores enim sunt ecclesiasticae sanctiones quam Romanae habitatio civitatis.'

25 Imperator dixit: 'Ergo trium dierum spatium ad deliberationem habes; si vis suscribere, Romae revertere aut certe cogita, in quem vis deportari locum.'

26 Liberius dixit: 'Spatium trium dierum rationem nequaquam mutare potest. Quapropter, ubi vis, dirige me.'

27 Imperator autem post duos dies examinato Liberio et nequaquam a suo proposito revocato iussit eum in Beroea
28 Thraciae exilio deportari. Egredienti Liberio imperator ad expensas quingentos solidos destinavit. Tunc Liberius deferenti dixit: 'Vade, da eos imperatori; opus enim habet
G 266 29 suis militibus erogare.' Similiter et Augusta tantos ei direxit. Liberius dixit: 'Redde haec imperatori; opus enim habet haec ad expensas militum suorum. Si autem imperator haec non habet opus, det eos Auxentio et Epicteto; illi enim
30 opus haec habent.' Dumque ab eis nihil accepisset, Eusebius eunuchus obtulit ei alios solidos. Cui Liberius ait: 'Totius orbis ecclesias desolasti et tamquam damnato mihi haec afferis? Vade, prius esse imbuere Christianus.' His gestis post tres dies nihil accipiens missus exilio est.

1 **18.** Veritatis itaque propugnator et victor Thraciam, sicut iussum fuerat, usque pervenit. Duobusque transactis

V 18, 1—37 Theodor. II 17, *p.* 136, 12—137, 21 P.

A C N

112 susscribere *N* 113 deportare *N* 117 propositu *A Cm1* prepositu *N* proposito *Cm2; formam quartae declinationis servavi Hanslik, cf.* circu II 18, 26 beria Ω, *sed cf.* I 4, 9 118 traciae Ω Egrediente *C* egrodientique (que *s. s. m2*) *N* 119 *sq.* deferente *Cm1* 124 ille *Cm1* 126 optulit *CN* ait] dixit *A* 128 afferes *Am1* afferis *Am2Nm2* aferis *Cm1* auferis *Nm1* adfers *Cm2* affers *Beatus* esse imbuere, *cf.* nec quidquam imbuuntur quam contemnere deos *Tac.* hist. V 5 christianos *C* christianis *Nm1*

18. 1 trachiam *AC* thrachiam *N*

annis Constantius Romae venit. Procerum vero senatorumque coniuges rogabant viros suos, ut Constantio supplicarent, quatenus pastorem gregibus restitueret. Aiebant enim, quia, nisi flecterent animum principis, eos ipsae relinque-
2 rent et ad pastorem illum maximum properarent. At illi dixerunt: 'Nos furorem principis formidamus nec forte aliquam veniam promeremur. Sed vobis', inquiunt, 'magis rogantibus forsitan parcit, et unum alterius fiet: aut preces suscipit aut, si flecti nequiverit, sine aliqua iniuria vos dimittit.' Hoc consilium mulieres illae laudibus maximis proferendae percipientes cum ornatu solito adierunt imperatorem, quatenus ex veste sublimi insignes eas et nobiles
3 arbitratus reverentiam eis haberet et parceret. Adeuntes enim principem tali voce clamabant: 'Miserere tantae civitatis pastoris providentiam non habentis, quae luporum patet insidiis.' At ille respondit non egere pastore alio
M 999 civitatem; esse namque pontificem, qui eorum curam haberet. Post magnum namque Liberium quidam diaconorum eius, Felix nomine, fuerat ordinatus. Is expositam in Nicaea fidem inconcusse servavit, sed corruptoribus eius sine discretione communicabat. Nullus tamen habitantium Romae in basilicam ingressus est, cum ille intus astaret. Hoc autem etiam matronae illae imperatori dixerunt. Qua gratia flexus praecepit illum inter omnes egregium revocari et
4 utrumque ecclesiam gubernare communiter. His ergo litteris in circensi spectaculo relectis populus clamabat iustam principis esse sententiam, ut, sicut dupliciter coloribus di-

---

A C N.

4 *sq.* subplicarent *C* 5 quatinus *Cm2* Aiebant] Agebant *C* 7 illi] ille *Cm1* 8 principes *Cm1* 10 parcet *Cm2* unum alterius, *cf.* I 14, 288 11 suscipiet *Nm2* 11 *sq.* demittit Ω, *sed cf.* II 14, 14 demittet *Nm2* dimittet *Cm2* 12 mulieris *Cm1* 14 quatinus *Cm2* 15 eis] eius *C* 16 Miserire *Cm1* 18 Ad *C* 19 civitate Ω *corr. recc.* 21 his *A* 24 adstaret *Cm2* 26 et] ut (*s. s. Cm2*) Ω *corr. recc. Beatus* 27 gubernarent *Nm2* 28 relictis Ω *corr. recc.* populos *Cm1* 29 principes *Cm1*

visi sunt spectatores, sic oporteret alterum his, alterum aliis praesidere. Cum ergo primitus principis litteris sic favissent, postea commoti communi voce clamaverunt: 'Unus deus, unus Christus, unus episcopus.' Ipsas enim voces et ego iustum ponere iudicavi. Post has vero Christo amabilis populi pias et iustitia exornatas voces sanctissimus quidem Liberius est reversus, Felix autem recedens habitavit aliam civitatem.

SOCRATES

19. Ea tempestate Leontio moriente, qui hereticum Aetium diaconum ordinaverat, Eudoxius Germaniciae episcopus, quae est civitas Syriae, cum esset tunc Romae praesens, finxit sibi causam necessitatis incumbere et imperatori callide locutus, quasi civitas Germaniciorum eius providentiam atque custodiam indigeret, petiit, ut remearet ad propria. Quem princeps nihil prospiciens abire dimisit. At ille cubicularios cooperatores habens relicta civitate sua Antiochenum usurpavit episcopatum. Fovere namque studebat Aetium. Ob quam rem nisus est concilium facere sacerdotum et ordinationem ei restaurare diaconatus. Quod nequaquam gestum est, eo quod maius valeret odium contra Aetium quam Eudoxii desiderium. Et de his quidem tantum nosse sufficiat.

V 19, 1—14 Socr. II 37, *p.* 303, 12—304, 10 H.

A C N

31 principes *C* 34 ponere iustum *tr. Garetius, sed cf.* IX 16, 3 has] as *Cm1* 35 populis Ω *corr. recc.*

19. 2 ordinaverit *N* 2 *s. l.* episcopi *C* 4 fincxit *A* 5 germiniciorum *Am1* Germanicianorum *Beatus* 5 *sq.* providentiam . . . custodiam Ω providentia . . . custodia *recc. Beatus, Jacob; codices vetustiores secutus sum Hanslik, cf.* ThLL VII 1, 1175, 32 *sq.* 7 principes *Cm1* demisit *Am2 Cm1 Nm1* 12 maius valeret (magis valeret *Beatus*) = ἐπικρατέστερον ἦν Socr. 304, 8, *cf.* Löfstedt Syntactica I *p.* 209 *sq. et* ThLL VIII 148, 74 *sqq.* 13 edoxii *Nm1*

1 **20.** Eorum igitur, qui Arimino convenerunt, orientales ea, quae de Athanasio gesta sunt, taciturnitati tradentes ad
2 concilium se occurrisse dicebant. Quorum studio cohaerebant Ursacius et Valens, qui ab initio quidem Arianum dogma tenuerant, in medio autem Omousianis consenserant dato libello Romano pontifici, sicuti iam dictum est. Isti namque semper ad partes pro tempore valentium declina-
3 bant. Quorum adiutores erant Germinius, Auxentius, Dimo-
4 philus et Gaius. Dum ergo in concilio praesentium alter aliud proponere conaretur, tunc Ursacius et Valens dicebant omnia, quae de fide dicta sunt, debere suspendi et suscipiendam novellam expositionem, quam paulo ante
5 Sirmio convenientes ediderant. Haec dicentes et chartulam prae manibus habentes legi fecerunt secundam exposi-
M 1000 tionem fidei Sirmio prolatam, quam ibi quidem, sicuti praedixi, celaverunt, Arimino autem ostensa est. Cuius exemplar hoc est:

Exposita fides praesente domino nostro Constantio consulatu Eusebii et Hypatii Sirmio XI kal. Iunias.

6 Credimus in unum et verum deum, patrem omnipotentem, creatorem et opificem omnium. Et in unum unigenitum filium dei ante omnia saecula et ante omne principium et ante omne, quod opinari potest, tempus et ante omnem perceptibilem opinionem natum inpassibiliter ex deo, per quem et saecula perfecta et omnia facta sunt, natum autem

---

V 20, 1—68 Socr. II 37, *p.* 304, 10—309, 1 H.

A C N

20. 1 arr- *N* 5 in medio autem *cf.* ἐν τῷ μέσῳ δέ Socr. 304, 15 omousainis Ω *corr. recc.* 6 iste *C* 7 temporale *N* 7 *sq.* declinabat *Cm2* 12 exposionem *C* 13 syrmio Ω 13 *sq.* cartulam *A* 14 secundum Ω secundam *Valesius in adnot. ad* Socr. 305, 9 H. 15 syrmio Ω prolatum Ω *corr. Cm2* 16 arrim- *N* 19 hipatii *C* syrmio Ω kł *AN* 24 impass- *CN*

unigenitum, solum ex solo de patre, deum ex deo, similem generanti patri secundum scripturas, cuius generationem
7 nullus novit nisi solus, qui genuit eum, pater. Hunc novimus unigenitum eius filium nutu paterno venisse de caelis
G 267 ad destructionem peccati et natum ex Maria virgine et cum discipulis conversatum et omnem complesse dispensationem secundum paternam voluntatem, crucifixum et mortuum et ad inferos descendisse et, quae ibi erant, dispensasse, quem ianitores inferni videntes expaverunt, et die tertia resurrexisse et cum discipulis conversatum et quadraginta diebus impletis in caelos ascendisse et sedere a dextris patris et venturum novissima die in gloria patris ad reddendum
8 unicuique secundum opera sua. Et in spiritum sanctum, quem ipse unigenitus dei filius Iesus Christus mittere compromisit generi hominum consolatorem, secundum quod scriptum est: *Vado ad patrem meum et rogabo patrem meum, et alium consolatorem mittet vobis, spiritum veritatis; ille ex meo accipiet et docebit et commemorabit vos omnia.*

9 Nomen vero substantiae, eo quod simpliciter a patribus positum a populis ignoretur et scandalum faciat et quia nec scripturae hoc continent, placuit abrogari et omnino nullam memoriam substantiae in deo esse de cetero, eo quod divinae scripturae nusquam de patris substantia filii-
10 que meminerint. Similem vero dicimus filium patri per omnia, sicuti sanctae scripturae dicunt ac docent.

11 His itaque lectis consurgentes, quibus haec displice-

---

41 *sqq. cf.* Ioh. 14, 12. 16. 17. 26; 16, 14

A C N

26 de] deo *N, sed cf.* μόνον ἐκ μόνου ὑπὸ τοῦ πατρός Socr. 306, 8 *sq.* simile *C* 31 conplesse *A* complisse *Cm1* 33 dispensase *C* 36 a] a* *C* a dextris, *cf.* ἐκ δεξιῶν Socr. 307, 2 39 *sq.* cum promisit *C* 42 mittit *Cm1* 43 commemoravit *ACm2* commoravit *Cm1* 50 meminerent *Am1 Cm1*

bant, aiunt: 'Non fide egentes hic venimus — integra namque servamus, quae percepimus ab initio —, sed magis, ut, si qua circa haec novitas fit, omnino prohibeamus. Si ergo haec, quae lecta sunt, nullam faciunt novitatem, aperte iam anathematizate heresem Arianam, sicut et alias hereses regula ecclesiae tamquam blasphemas abiecit. Quia enim blasphemum Arii dogma turbas ecclesiae, quae etiam nunc fiunt, excitavit atque seditiones, toto orbi terrarum valde notissimum est.'

12 Haec ergo propositio, dum ab Ursacio et Valente et reliquis suscepta non fuisset, ad plenum divisit ecclesiam. Alii namque his, quae Arimino lecta sunt, consenserunt, alii
13 vero Nicaenam denuo roboraverunt fidem, deriserunt autem conscriptionem illius lectionis, et maxime Athanasius Alexandrinae civitatis episcopus in epistula, quam suis familiaribus destinavit. Quam qui legit, inveniet, quam
M 1001 forti dictione sit plena.

THEODORITVS

14 Dicebant enim Ariani convenientes Arimino volentes Hesperiis suadere simplicibus, quia non oporteret propter duo verba, quae nec invenirentur ascripta, separari corpus ecclesiae, sed similem per omnia profiteri filium genitori,
15 substantiae vero tacere nomen. Sed fallaciam sentientes horum omousiani pontifices eos abdicaverunt. Ipsi vero

---

V 20, 68—69 Socr. II 37, *p.* 313, 4—6 V 20, 71—79 Theodor. II 18, *p.* 138, 7—16 P.

A C N

53 integra: *accusativum feminini generis ὑγιῆ* Socr. 308, 3 *Epiphanius falso pro accusativo pluralis neutri generis intellexit* 54 percipimus *Cm1* 55 novitas (as *ex corr. m2*) *C* fit] sit *A* 58 regulae *A* 60 orbe *Am1* 63 reliquos *C* ad plenum=τελέως Socr. 308, 15 64 arrim- *N* 65 rovoraverunt *Cm1* voraverunt *N* 66 lectiones *Cm1* 67 alexandriae *Am1* episcopus (u *ex corr. m2*) *C* 70 TEODORITVS *Nm1* 71 arrim- *N* 72 suaderi *C* 73 scripta *C*, *cf.* VIII 13, 64 76 Ipse *Cm1*

litteris insinuaverunt imperatori propriam voluntatem dicentes filios se esse patrum Nicaeni concilii pariter et heredes.

SOCRATES

16 Hoc tamen sciendum, quoniam synodus quidem Ursacium et Valentem, Auxentium et Germinium, Gaium et Dimophilum eorumque socios condemnavit Arianum dogma
17 anathematizare fugientes. Qui propter hanc damnationem indignati ad principem celeriter advenerunt portantes lectam in concilio fidem.

THEODORITVS

18 Apertius autem integram fidei regulam eorum epistula ad Constantium scripta monstrabit. Cuius verba sunt haec.

21. EPISTVLA CONCILII ARIMINENSIS AD IMPERATOREM CONSTANTIVM DESTINATA.

1 Divina iussione et praecepto pietatis tuae olim dogmatizata ⟨facta⟩ confidimus. In Ariminum namque ex universis occidentalibus civitatibus omnes convenimus simul episcopi, ut et fides catholicae cognosceretur ecclesiae et, qui contra-
2 ria sapiunt, panderentur. Multum namque disceptantibus nobis invenimus optimum esse statutam fidem antiquitus permanere, quam etiam prophetae et evangelia nec non apostoli per Iesum Christum dominum nostrum praedicasse noscun-

---

78 *sq. cf.* Rom. 8, 17

V 20, 81—86 Socr. II 37, *p.* 313, 7—14 H. V 20, 88—89 Theodor. II 18, *p.* 138, 20—21 P. V 21, 1—96 Theodor. II 19, *p.* 139, 1—143, 6 P.

A C N

82 *sq.* dimofilum *C* 83 condonavit *Cm1* arrianam *A* 88 epistulam Ω *corr. Cm2* 89 monstravit Ω *corr. Garetius*

21. 1 ARRIMINENSIS *N* AD *in mg. suppl. Am2* 4 *ante* confidimus: facta *supplevi Hanslik, cf.* γεγενῆσθαι Theodor. 139, 4 arrim- *N* 6 cognusceretur *Cm1* 10 dominum nostrum I. Chr. *tr. N*

tur, qui et tui regni protector tuaeque salutis auxiliator est, quatenus hanc tenentes custodiamus et custodientes ad
3 finem usque servemus. Incongruum enim nefariumque videtur ex his, quae recte iusteque definita sunt, aliquid mutare, id est horum, quae Nicaea communiter cum glorio- 15
sissimo Constantino tuo patre et imperatore deliberata atque defixa sunt. Quorum doctrina atque sensus discurrit et praedicatus est in omnium hominum auditus et mentes. Haec fides sola Arianam heresem expugnavit et perdidit, per quam non illa sola, sed etiam reliquae hereses sunt 20
damnatae. Cui vere et addere quicquam incautum est et auferre periculosum. Et siquidem horum alterum fiat, erit inimicis facultas agendi, quae volunt.

4 Quapropter Ursacius et Valens, quoniam participes et concordes Ariani dogmatis erant, a nostra sunt commu- 25
nione segregati. Quam ut reciperent, cognoscentes delicta, quibus peccaverant, paenitentiam atque veniam impetrare poscebant; et rescripta eorum haec ita se habere testantur, per quae criminum veniam consecuti sunt — erat enim tempus, quo haec gesta noscuntur, quando Mediolani synodus 30
celebrata est praesentibus ecclesiae Romanae presbyteris —
M 1002 cognoscentes simul etiam post mortem dignissimae memoriae nominandum Constantinum cum omni integritate et examinatione conscriptam exposuisse fidem. Qui cum ab hac luce baptismate percepto discesserit et ad praemia de- 35
bitae pacis abierit, incongruum esse iudicamus post illum aliquid novitatis ammittere tantosque sanctos confessores et martyres et huius dogmatis conscriptores inventoresque despicere, qui secundum antiquam ecclesiae sanctionem per

---

A C N

12 quatinus *Cm2* 13 finem *fort. ex* fidem *Cm2* 17 defixa] definita *Am1* 19 solam *C* 20 quem *Nm1* heresis Ω *corr. Cm2* 25 con. ortes *Cm1* 29 veniat *Cm1* 30 synodos *Cm1* 31 presbiteris *CN* 32 cognuscentes *Cm1* 32 *sq.* memoriae *om. N* 33 nominandus Ω -ndum *Cm2* et *s. s. Cm2* 36 habierit *C* 39 dispicere *Cm1* que *Cm1*

omnia sapuisse noscuntur. Quorum fidem deus in tempora imperii tui transmisit, per dominum nostrum Iesum Christum, per quem tibi imperium tale concessum est, ut etiam nostri orbis terminos obtineres.

6 Rursus ergo infelices isti et sapientia vilissimi praesumptione nefaria impiae cogitationis praedicatores semet ipsos annuntiarunt et veritatis terminum mutare contendunt. Dum enim secundum tuum praeceptum concilii iura celebrarentur, illi consilium suae fallaciae nudaverunt. Nitebantur enim calliditate quadam atque seditione aliquid novitatis inferre. Huiusmodi enim malitiae captos invenimus Germanium quendam et Auxentium atque Gaium heresem contentionemque facientes. Quorum doctrina una quidem existens universam molem blasphemiorum transcendere conprobatur. Qui cum viderent nos neque suae voluntatis esse neque concordes horum, quae male sapere videbantur, a nostro se concilio mutaverunt, ut quasi aliud conscribere viderentur. Erat vero tempus breve, quod etiam eorum aperuit voluntates.

9 Sed ut non semper ecclesiasticae causae in easdem incurrant concussiones — nam turba atque seditio repetita universa confundit —, firmum nobis visum est, ut, quae dudum decreta sunt, legaliter immutabiliterque serventur. Praedictos autem viros a nostra communione secrevimus. 10 Qua causa legatos ad tuam mansuetudinem misimus concilii sententiam per nostram denuntiaturos epistulam. Legatis autem prae omnibus ista praecepimus, ut veritatem affir-

G 268

A C N

43 obtineris *Cm1* optineres *N* 44 *sq.* presumtione *C* 45 cogitationes *Cm1* 48 concilium Ω *corr. Beatus* 49 caliditate *C* 51 germanum Ω germanium *recc.* 53 universum *Cm1* blasphemiorum Ω *cf.* ThLL II 2043, 18 *sq.* 54 comprob- Ω voluntates *Am1* 56 consilio *Am2* 59 ut *veris. ex* et *Am2* 64 Qua de causa *Beatus, sed cf.* IV 26, 16 65 denuntiaturus *Cm1* 66 praecipimus *AN* 66 *sq.* affirmant *Cm1*

ment ex priscis et iustis rationibus exponentes, qui etiam tuam religionem instruunt, quoniam non, sicut ait Ursacius atque Valens, erit pax, si quid iustarum sanctionum fuerit
11 immutatum. Quomodo enim pax esse credenda est apud eos, qui pacis iura subvertunt? Contentio enim et seditio per haec inter reliquas civitates et ecclesiam Romanam po-
12 tius orietur. Quapropter tuae mansuetudini supplicamus, ut placidis auribus nostros legatos et oculo tranquillo respicias neque ad iniuriam defunctorum novi aliquid immutari permittas, sed permanere nos sinas in his, quae a progenitoribus definita atque sancita sunt, quippe quos omnia cum deliberatione atque sapientia et spiritu sancto celebrasse confidimus. Ea enim, quae ab illis nunc innovantur, credentibus quidem incredulitatem inferunt, non credentibus vero crudelitatem.

13 Supplicamus itaque, ut praecipias eos, qui per diversa loca detinentur, quos et aetatis gravamen et angustia paupertatis affligit, ad propria remeare, ne desolatae sublatis
14 episcopis videantur ecclesiae permanere. Super haec autem etiam hoc rogamus, ut nihil his, quae iam terminata sunt, aut addatur aut adimatur, sed omnia inviolata permaneant,
M 1003 quae et a pietate tui patris et tuis quoque sunt conservata
15 temporibus. Neque de cetero nos fatigari et a propriis paroeciis alienos esse permittas, quatenus episcopi cum proprio populo in pace orare et divino cultui vacare possint supplicantes deo pro pace tui imperii pariter et salutis,
16 quam tibi divinitas in perpetuum largiatur. Nostri vero legati episcoporum suscriptiones et nomina deferunt, qui

---

A C N

68 relegionem *Cm1* religione *Cm2* instruent *Cm2* 72 et *om. Ω suppl. Cm2* 73 mansuetudine *Am1 Cm1* 74 *sq.* respicies *Cm1* 77 sancta *Cm1* quos omnia *om. N* 78 cum] com *Am1* 80 credulitatem *C* 83 et *pr. om. C* 83 *sq.* pauperitatis *N* 90 quatinus *Cm2* 94 subscript- *Cm2* susscript- *N*

etiam lectione divinae scripturae religionem tuam poterunt edocere.

SOCRATES

17 Haec itaque synodus scripsit et per episcopos destinavit. Ursacius autem et Valens eorum praevenientes adventum derogaverunt concilio ostendentes imperatori exposi-
18 tionem fidei, quam portabant. Imperator Ariano dogmati favens indignatur adversus synodum et Ursacium ac Valentem potius honoravit. Quamobrem, qui a concilio fuerant destinati, tardaverunt non valentes impetrare responsum. Sero tamen ad synodum Constantius per praesentes episcopos huiusmodi scripta direxit.

22. EPISTVLA IMPERATORIS CONSTANTII AD ARIMINENSE CONCILIVM.

1 Constantius victor ac triumphator Augustus universis episcopis Arimino congregatis.

2 Semper equidem et prae omnibus cogitare nos de sacra et adoranda lege non ignorat vestra benignitas. Nunc autem viginti, quos vestra sapientia destinavit episcopos legationis suae causa, interim videre nequivimus, cum sit nobis necessarium circa barbaros iter. Et, sicut nostis, decet animo puro ab omni cogitatione utilitatem divinae legis exami-
3 nare. Iussimus igitur episcopos in Hadrianopoli nostram sustinere regressionem, ut, cum universa res publica fuerit bene disposita, tunc, quae gesserunt, audire possimus.

V 21, 98—106 Socr. II 37, *p.* 320, 10—321, 4 H.
V 22, 1—19 Socr. II 37, *p.* 321, 5—322, 6 H.

A C N

95 regionem *Cm1* 105 pesentes *Am1*

22. 1 *sq.* ARIMINESE *Cm1* ARRIMINENSE *N* 3 ac] hac *CN* triumpator *Cm1* augustos *Cm1* 4 arrimino *N* 5 et *s. s. Am2* pro Ω pre *Cm2* secra *Cm1* 8 causae *Nm2* 11 episcopus *Cm1* adrianopoli *AC* 12 *post* regr.: praecepimus *add. Cm2*

Vestrae ergo sanctitati non videatur onerosum eorum expectare regressum, ut, dum redeunt nostrum vobis referentes responsum, perducere possitis ad terminum, quae ecclesiae catholicae utilia esse noscuntur.

4 Has litteras suscipientes episcopi talia denuo rescripserunt.

23. EPISTVLA ARIMINENSIS CONCILII AD IMPERATOREM CONSTANTIVM DESTINATA.

1 Litteras clementiae tuae suscepimus, domine deo amabilis imperator, quibus continetur, quia propter necessitatem publicam interim non potuistis nostros videre legatos nosque iubetis, ut eorum sustineamus adventum, donec, quae a nobis decreta sunt et nostris progenitoribus consonare
2 noscuntur, ab eis pietas vestra cognoscat. Quamobrem et nunc per has litteras profitemur atque firmamus nequaquam nos a proposito nostro recedere. Hoc enim etiam nostris
3 legatis iniunximus. Supplicamus igitur, ut animo tranquillo et praesentes nostrae mediocritatis litteras relegi iubeas et illa, quae per legatos nostros mandavimus, libenter accipias.
4 Illud itaque nobiscum considerare tua mansuetudo debet,
M 1004 quanta sit modo tristitia quantusque maeror, ut beatissimis temporibus tuis tantae ecclesiae privatae videantur episco-
5 pis. Et propterea rursus tuam clementiam deprecamur, domine deo amabilis imperator, ut ante asperitatem hiemis, si tamen vestrae placet pietati, nos ad nostras ecclesias remeare praecipias, quatenus etiam nunc possimus omni-

---

V 23, 1—23 Socr. II 37, *p.* 322, 7—323, 11 H.

A C N

14 onorosum *Cm1* 16 possetis *Cm1* 17 catolicae *N*

23. 1 ARRIMINENSIS *N* 5 videre] suadere *Nm1* 6 iuvetis *Cm1* susteneamus *Cm1* 7 et] ut *Cm2* 8 noscantur *Cm2* cognuscat *Cm1* 10 proposito *C, sed cf.* V 17, 117 11 iniuximus *Nm1* ut *om. N* 12 litteris *Am1* 15 quantosque *Cm1* 20 quatinus *Cm2* possumus *Am1* 20 *sq.* omnipotente *Cm1*

potenti deo et domino salvatori nostro Christo, eius filio unigenito, pro tuo imperio sollemnes orationes celebrare cum populo.

1 **24.** Dum haec scripsissent et modicum sustinuissent
G 269 tempus, imperatore nullum dante responsum ad civitates
2 proprias recesserunt. Princeps autem, cum et prius contenderet Arianam sectam per ecclesias seminare, occasionem iniuriae suae illorum habuit discessionem dicens se contemptum, eo quod praeter iussionem eius concilium
3 videretur esse solutum. Quapropter Ursacio et his qui circa eum permissionem dedit contra ecclesias agendi fiducialiter, quodcumque placuisset. Explanationem vero lectae in Arimino fidei iussit per ecclesias Italas destinari praecipiens, ut nolentes in ea suscribere pellerentur ecclesiis et in eorum locis alii subrogarentur episcopi.

SOCRATES

1 **25.** Ursacius autem eiusque consentanei ab Italia discedentes venerunt ad civitatem Thraciae nomine Nicen, quo
2 brevi tempore commorantes aliud fecere concilium. Et lectam in Arimino expositionem fidei Graeco interpretantes eloquio publicatam confirmaverunt et postea divulgabant eam esse fidem, quae ab universali concilio et dictata erat et edita in Nice erat, ut similitudine nominis Nicaeni simpli-

V 24, 1—12 Socr. II 37, *p.* 324, 1—15 H.
V 25, 1—10 Socr. II 37, *p.* 325, 14—326, 11 H.

A C N

22 solemnes *C*

24. 1 XXIIII *om. C* 4 *sq.* occansionem Ω *corr. Cm2* 9 *sq.* arrim- *N* 10 sitalas *Cm1* distinare *C* 11 subscr- *Cm2* susscr- *N*

25. 1 *sq.* descedentes *Am1* descendentes *C* 2 trachiae *N* nicen *A* niceni *C* nicenam (*fort. ex* nicaeni *m2*) *N* 3 facere *Cm1* 4 arrim- *N* 7 nicea *Cm2 Nm2* similitudinem *ACm1* si multitudinem *N corr. Cm2* nicheni *C*

ciores hac subreptione deciperent: putabant enim in Nicaea
3 Bithyniae esse dictatam fidem. Sed nihil profuit eis tale commentum. Post paululum namque confusi atque derisi sunt.

SOZOMENVS

1 **26.** Interea sentiens Athanasius sibi insidias praeparari nequaquam ad imperatorem venire praesumpsit neque hoc utile iudicavit. Sed electos ex Aegypto quinque episcopos, inter quos Serapionem Thmuensem virum praecipue vita sanctum et ad loquendum valde copiosum, mittit ad principem tunc in occidente degentem, cum quibus etiam tres presbyteros, per quos sibi placaret imperatorem, et pro derogationibus satisfacerent inimicorum aliaque facerent, quae
2 ei vel ecclesiis expedirent. Quibus navigantibus paulo post litterae venerunt imperatoris evocantes eum. Ob quam rem et Athanasius et populus est turbatus, cum neque heretico
M 1005 imperatori oboedire cautum esset neque reluctari sine periculo. Verumtamen ire distulit, et litterarum portitor sine
3 effectu reversus est. Superveniente autem aestate veniens alius ab imperatore missus cum provinciae iudicibus cogebat eum cleroque nimis erat infestus. Porro populum para-
4 tum videns ad bellum etiam iste reversus est. Non multo post tempore congregantur ex Aegypto et Lybia legiones. Et cum nuntiatum fuisset celari Athanasium in ecclesia, quae vocatur Theonae, assumens milites dux eorum et Hila-

---

V 26, 1—25 Soz. IV 9, *p.* 334, 12—336, 12 H.

A C N

9 bythiniae Ω dicatam *Am2 C Nm1 fort.* ditatam *Am1 corr. Nm2* 10 paulolum *Cm1*

26. 1 praepari *A* 2 praesumsit *N* 4 thumumensem Ω *correxi Hanslik, cf.* Θμουαῖος Soz. 334, 16 praecipua Ω *corr. R. Meister, cf.* ἀνὴρ ἐς τὰ μάλιστα τὸν βίον θεσπέσιος Soz. 334, 17 7 presbit- *CN* placeret *N* 8 satisfaceret Ω *corr. Beatus* in*micorum *Nm2* 14 Supervenienti *AN* 15 ab imp.] ad imp̄ *Cm1* 18 libia *CN* 20 *sq.* ilarium *C*

rium ab imperatore denuo destinatum inopinate fractis ianuis in ecclesiam introivit et ubique requirens Athanasium non invenit. Dicitur enim, quia saepius divino nuntio pericula multa fugierit, sicut etiam deo providente hoc discrimen evasit.

SOZOMENVS

27. Ex his et huiusmodi factis ei a deo praenuntiatis a paganis et hereticis appellabatur magus. Sermo namque fertur, eo quod aliquando eo procedente per civitatem contigit advolantem corniculam clamitare. Quo facto astans multitudo paganorum veluti mago derogantes petebant, ut eis aperiret, quid cornicula illa significaret. Ille vero fertur silentio dixisse subridens: 'Cras Latina lingua dies ventura significatur. Hoc ergo clamans tristem vobis crastino significat diem per imperatoris Romani iussionem.' Et ita contigit, ut Athanasii sermo, licet derisus fuerit, venerit ad effectum. Altera namque die principis litterae venerunt ad iudices iubentes, ut pagani sua ingredi non permitterentur ad templa neque sollemnes superstitiones festivitatesque celebrarent. Tunc ergo festivitas eorum venerabilis generalisque destructa est.

28. Cum igitur frequenter, sicuti dictum est, Athanasius pericula declinasset, clerus et populus ei favens tenebat ecclesias, donec praefectus Aegypti et dux militum

---

V 27, 1—15 Soz. IV 10, *p.* 338, 15—339, 17 H.
V 28, 1—19 *ex* Soz. IV 10, *p.* 339, 18—341, 12 H.

A C N

24 fugerit *CNm2*

27. 3 eo quod ... contigit, *cf.* Salonius Vitae Patrum *p.* 332 4 avolantem Ω *correxi Hanslik, cf.* ἐφιπταμένην Soz. 339, 3 5 velnt *Cm1* veluti *ACm2* velut imago *N* 6 apperiret *C* quod *Am1N post* vero: sic *add. C* 10 athanasi *AN* 11 principes *Cm1* 13 solemnes *Cm1* festivitasque *Cm1N*

28. 3 perfectus *Cm1*

eicientes eos sustinentibus Georgium eas contraderent.
2 Qui non multo post venit et ecclesias suo iure possedit. Qui dum praeter schema et mores sacerdotii violentus existeret, et maxime circa Athanasii laudatores, quibus utique vincula et plagas, viris ac feminis, velut tyrannus inferebat, accensus populus paene peremerat eum, nisi vix ereptus
3 fugisset ad principem. Quo facto rursus sequaces Atha-
4 nasii ecclesias ⟨non⟩ multo tempore tenuerunt. Quas iterum veniens dux Aegypti Georgii noscitur tradidisse fautoribus. Post haec autem exceptore principis veniente multi Ale-
5 xandrinorum supplicio traditi sunt. Post quem etiam ipse Georgius terribilior supervenit et priori tempore magis odibilis, tamquam qui moverit principem ad multorum necem. Cui utique derogabant Aegyptii monachi, quorum gloriam
M 1006 multitudo universa sequebatur et vera eorum testimonia iudicabat, quia summae philosophiae virtute degebant.

THEODORITVS

6 Quia igitur expositam fidem in Nice Trachiae omnes accusant milites veritatis, et praecipue habitantes Hesperiam, testantur litterae ab eis ad Illyricum destinatae. Quarum litterarum auctor fuit episcopus ecclesiae Romanae tunc Damasus, qui post Liberium pontificatus iura susceperat, multis virtutum ornatus insignibus. Habuitque in his litteris nonaginta consortes ex Italia atque Galliis in Romana urbe convenientes. Quorum nomina propter multitudinem ponere distuli. Textus autem epistulae talis est.

V 28, 21—29 Theodor. II 22, *p.* 146, 16—24 P.

A C N

4 eicientibus Ω *corr. Cm2, cf.* Soz. 340, 4 *post* eos: et *add.* Ω *del. Jacob* sustinentes *Cm2* 9 *post* vix: ei *s. s. Nm2* 11 *ante* multo: non *suppl. Jacob, cf.* Soz. 340, 17 12 aegyptii Ω *corr. Cm2 fort.* factoribus *Am1* 13 principes *Cm1* 14 *fort.* quam *Am1* 17 gloria *Cm1* 19 *ante* summae: in *add. Beatus* 21 niceni *Cm2* trachiae *CN* traciae *Am1* 23 illiricum *C* distinatę *C* 24 autor *A* 29 pone *Cm1* distulli *Cm1*

29. Damasus et Valerianus et ceteri episcopi dilectissimis fratribus in Illyrico constitutis episcopis in domino salutem.

G 270 1 Credimus sanctam fidem vestram in apostolorum eruditione fundatam, hanc tenere et hanc populis universis exponere, quae videlicet a constitutis patrum nulla ratione 2 dissentit, per quos iustum est ceteros erudiri. Sed relatione Gallicanorum et Venetorum fratrum quosdam heresibus favere cognovimus. Quod malum non solum cavere debent episcopi, sed etiam reluctari contra ea, quae gesta sunt imperitia aut simplicitate quorundam pravis interpretationibus deceptorum. Variis ergo doctrinis non decet labefactari, sed magis patrum nostrorum roborare sententiam. 3 Auxentium igitur Mediolani praecipue in hac causa damnatum esse praescriptum est. Unde iustum est omnes in universo Romanorum orbe doctores legis ea, quae legis sunt, 4 sapere et non fidem doctrinis variis maculare. Itaque dum primum hereticorum coepisset nequitia pullulare, sicut etiam nunc blasphemia nefandorum patet Arianorum, tunc patres nostri trecenti decem et octo electi habito tractatu in urbe Nicaena hunc murum firmissimum contra arma diabolica statuerunt, et hoc remedio venena mortifera sunt depulsa, ut pater et filius unius divinitatis, unius virtutis uniusque magnitudinis debeat credi, uniusque essentiae sive substantiae simul et spiritus sanctus. Aliter vero sapientes alienos esse nostra communione iudicaverunt. Quem terminum salutarem adorabilemque deliberationem corrumpere

---

V 29, 1—29, 54 Theodor. II 22. 23, *p.* 147, 1—150, 10 P.

A C N

29. 1 XXIX *om.* Ω, *ex l.* 4 *transposui Hanslik* EPIS *Cm1* 2 yllirico *A* illirico *N* constitutus *Cm1* 4 *ante* credimus: XXIX Ω 5 hanc tenere, *scil.* vos, *cf.* Theodor. 147, 5 P. *et adnot.* 7 erudire *Cm1* relationem Ω *corr. Cm2* 8 venatorum Ω venerandorum *Cm2* Venetorum *corr. Beatus* 13 roborari *A N* 20 decim *N* habitu *Cm1* tractatu = *σχέμματος* Theodor. 148, 5 *et adnot.* 24 sine *A*

quidam aliis cogitationibus atque temerare voluerunt. Sed in ipso principio ab his ipsis, qui in Arimino renovare aut retractare compellebantur, usque ad hoc causa correcta est, ut confiterentur alia sibi circumventione subreptum aut certe, quia non intellexerunt, patrum sententiae in Nicaea
6 constitutae hoc esse contrarium. Neque enim praeiudicium aliquod fieri potuit per numerum Arimino congregat⟨or⟩um, quando constat neque Romanum episcopum, cuius ante om-
M 1007 nia decebat eos expectare decretum, neque Vincentium, qui tantis annis episcopatum inviolabiliter custodivit, neque alios talibus praebuisse consensum, maxime dum, sicuti praediximus, isti ipsi, qui per conventionem declinasse videbantur, ipsi denuo utentes meliori consilio haec sibi displicere testati sunt.

7 Perspicit itaque vestra salubritas hanc solam fidem, quae Nicaea apostolorum auctoritate fundata est, esse perpetua firmitate servandam et simul orientales hoc facere nobiscum, qui se catholicos esse cognoscunt, occidentales
8 etiam gloriari. Credimus autem languentes in isto conamine non tarde nostra separandos esse communione et ab eis episcopatus nomen auferri, quatenus populi eorum libe-
9 rati errore respirent. Nullo enim modo a deceptione poterunt corrigere populum, qui deceptionis laqueo detinentur. Concordet igitur cum omnibus dei sacerdotibus etiam caritatis vestrae sententia, in qua vos fixos ac firmos existere iudicamus. Sic ergo etiam nos vobiscum recte credere de-

---

ACN

28 alii *Am1* temerari *C* 29 arrim- *N* 30 conpellabantur *A* compelleb- *CN* correpta *C* 31 sibi] sub *N* 33 iudicium *Cm1* 34 aliquid *Am1* arrim- *N* congregatum Ω *correxi Hanslik, cf.* ὑπὸ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν . . . συναχθέντων Theodor. 149, 3 41 sint *AN* 44 simul *s. s. A* 47 *ante* nostra: a *s. s. Cm2* sperandos Ω *corr. Cm2* 48 quatinus *Cm2* 49 *sq.* poterant Ω *corr. Cm2* 52 sententia — Vestrae (54) *om. et in mg. suppl. Nm2* sententiam *Nm2* firmissimos *Nm2* 53 sic] si *Am1*

bemus. Vestrae nos caritatis laetificate reciprocis. Valete, fratres carissimi.

Sed et maximus Athanasius in epistula, quam scripsit ad Afros, taliter de Ariminensi concilio disputavit.

1 **30.** His itaque prolatis, quis recipiat eos, qui Ariminense aut aliud concilium praeter Nicaenum nominare praesumunt? Aut quis non habeat odiosos eos, qui respuunt quidem constituta patrum et ea, quae nuper Arimino contentiose atque violenter composita sunt, praeponunt? Quis istis concordabit hominibus neque propria recipientibus? Nam in suis decem et amplius, sicut praedixi, conciliis alio tempore aliud conscribentes manifesti sunt, quia singula
2 eorum accusare noscuntur. Et hoc patiuntur, quod tunc Iudaei proditores perpessi sunt. Nam sicut illi *relinquentes* solum *fontem aquae viventis lacus sibimet fodierunt, qui aquam continere non possunt*, quod scriptum est apud Hieremiam prophetam, sic et isti reluctantes universali concilio fodierunt sibi multa concilia, quae apud eos inania et
3 virtutem non habere manifestata sunt. Non igitur patiamur eos, qui praeter Nicaenum Ariminense praesumunt vel aliud nominare concilium, cum et ipsi, qui Ariminense suscipiunt, ignorasse, quae in eo sunt gesta, noscantur; nam tacere potuerant.

4 Nostis enim, carissimi, cognoscentes et vos a vestris,

V 30, 1—30 Theodor. II 23, *p.* 150, 11—151, 19 P.
30, 10 *sqq.* *Hier. 2, 13

A C N

54 *ante* laetificate: litteris *add. Cm2* 55 karissimi *A* 57 arr- *N*
30. 1 itaque] ita *N* 1 *sq.* arr- *N* 2 *sq.* praesumsit *Am1* 4 arr- *N* 5 conpos- Ω, *sed cf.* V 7, 8 7 concili *Cm1* 8 conscribentes (tes *in ras. m2*) *C* manifeste Ω *corr. Cm2* 11 soli *C* viventes *Cm1* foderunt *Am2 Cm2*, *sed cf.* ThLL VI 992, 5 *sqq.* 13 et] ex *Cm1* 14 foderunt *A N* 16 nicęnam (nam *in ras. m2*) *C* arr- *N* 17 arr- *N* 17 *sq.* suspiciunt *Cm1* 19 potuerat *Nm1* 20 cognuscentes *Cm1*

qui tunc interfuerunt Arimino, quoniam Ursacius et Valens, Eudoxius et. Auxentius simulque Dimophilus condemnati sunt volentes aliud, quam statutum est Nicaea, conscribere, quando compulsi anathematizare Arianam heresem respue-
5 runt, cui potius patrocinare conati sunt. Episcopi vero, vere 25
integri domini servi recteque credentes paene ducenti conscripserunt sufficere Nicaenam solummodo fidem et nihil amplius nihilque minus praeter illam quaerere velle seu sapere. Haec enim etiam Constantio significaverunt, qui iusserat celebrari concilium. 30

SOCRATES

M 1008 1 **31.** Interea Macedonius vicinas Constantinopolitanae urbi provincias civitatesque turbabat excitans ministros proprii languoris adversus ecclesias. Et in Cyzico quidem Eleusium fecit episcopum, in Nicomedia Marathonium, qui primum diaconus fuerat habens studium constituendi mo- 5
2 nasteria virorum ac feminarum. Is itaque Macedonius episcopatu potitus affligebat eos, qui illi consentire fugiebant,
G 271 et non solum orthodoxos, sed etiam Novatianos, sciens eos quoque consubstantialitatis nomen suscipere. Quorum epis-
3 copus Agelius persecutione faciente fugiit. Plurimi vero 10
insignes viri detenti nolentesque ei communicare puniti

30, 26 *cf.* II Tim. 2, 24
V 31, 1—21 *ex* Socr. II 38, *p.* 327, 5—329, 11 H.

A C N

21 arr- *N* 23 statum *Am1 N* 24 conpulsi Ω, *sed cf.* V 1, 4 25 patrocinare Ω -ari *Beatus; codices secutus sum Hanslik, cf.* Lex Visig. Rec. 2, 2, 8*:* patrocinare presumserint 27 nicaena Ω *corr. Cm2* solummo *Nm1* 30 celebrare *Am1*

31. 2 urbis *C* 3 adversus (ver *in ras. m2*) *C* Et] ei *N* quizico Ω cizico *recc.* 5 fuit *C* 6 His *A* 7 potius Ω *corr. recc.* 8 novatianis *A* 9 conssubst- *C* 10 angelius *C* persecutionem *C* fugit *C* 11 insignis *Cm1* nolensque *N* poniti *Am1*

sunt. Qui post tormenta violenter communionem ore suo suscipere et tenere compellebantur. Ligno namque ora ho-
4 minum aperientes eis sacramenta deponebant. Porro mulieres et parvulos abripientes communicare cogebant. Si quis vero contradiceret, mox plagae, vincula et tormenta sequebantur, ita ut etiam feminarum communicare nolentium mamillas in arca conprimentes absciderent, aliarum vero aut ferro aut ovis ardentibus eadem membra comburerent. Quod ego ab Aux⟨an⟩one sene, qui idem supplicia est passus, audivi.

SOCRATES

5 Haec igitur Macedonii pro Christianitate ortae sunt actiones: caedes, pugnae, sollicitationes, intestina bella.
6 Quae res non solum apud eos, qui laedebantur, sed etiam apud familiares ei odium vehementer excitaverunt. Offendit autem etiam ipsum imperatorem et ob hoc et pro alia huiusmodi causa. Domui, in qua erat arca Constantini principis corpus habens, ruina minabatur. Ideoque custodes eius et, qui ad orationem intrabant, erant positi sub timore. Macedonius ergo cogitavit imperatoris ossa trans-
7 ferre, ne arcam ruinae casus conprimeret. Hoc agnoscentes populi prohibebant dicentes non oportere principis ossa migrari, ne quasi exobrui viderentur. Ob quam rem in duas partes populus est divisus aliis dicentibus nullam esse mi-

V 31, 23—48 Socr. II 38, *p.* 334, 3—336, 7 H.

A C N

12 violenter *s. s. Cm2* 13 compellabantur *Am1* conpelleb- *CN* 15 commu|care *C* 18 comprim- Ω, *sed cf.* I 11, 22 19 oves *Cm1* conbur- Ω, *sed cf.* II 1, 26 20 ego] ergo *C* auxono *A Cm2 N* auxone *Cm1* Auxonio *recc. Beatus* Auxanone *correxi Hanslik, cf.* Αὐξάνοντος Socr. 329, 8 sede Ω *corr. recc.* qui idem] quidem *C* 23 Haec] Ω *Hanslik*, Hae *recc. Jacob* 28 domus *Cm2* 29 ruinam *Cm2* domus . . . ruinam minabatur *scripsit Jacob; codd. lectionem servavi Hanslik* 29 *sq.* custodens *Cm1* 31 imperatores *Cm1* 32 compr- Ω 32 *sq.* agnuscentes *Cm1* 33 principes *Cm1* 34 exobrui] exsobriri Ω exopiri *Beatus* exorbiri *Garetius* exobrui *Jacob, cf.* ἀνορύττεσθαι Socr. 335, 3

grato mortuo laesionem, aliis asserentibus esse nefas, cum
8 quibus etiam erant omousii defensores. Macedonius autem
parvi pendens verba contradicentium transtulit corpus im-
peratoris in ecclesiam, ubi corpus martyris iacet Acacii.
9 Quo facto concursus discordantium populorum ad illam
venit ecclesiam, et ad manus usque perventum est, ita ut
multi hominum morerentur et vestibulum ecclesiae ac vicina
10 porticus sanguine compleretur. Hoc agnoscens imperator
irascitur contra Macedonium et propter eos, qui mortui
sunt, et, quia corpus patris eius absque illius consilio mi-
11 grare praesumpserit. Relinquens ergo gubernatorem Hespe-
riarum partium Caesarem Iulianum ipse pergebat ad
orientem.

THEODORITVS

M1009 1 **32.** Leontius igitur Antiochenus episcopus, cum esset
Arianus, languorem suum celare nitebatur. Videnque di-
visos sacerdotes et populum et alios dicentes 'gloria patri et
filio', alios 'gloria patri per filium in spiritu sancto', ipse sub
silentio dicebat orationem. Nihil aliud audiebant astan-
2 tes, nisi cum diceret in saecula saeculorum. Et siquidem
hoc non maligne fecisset, diceretur, quia pro concordia po-
puli fieret. Sed quia et contra milites veritatis acuebatur
et nonnisi hereticos provehebat, ostendebatur celare
pestem modo timore populi, modo formidine pressus impe-
3 ratoris, qui filium dissimilem prohibuerat dici. Ea siquidem
tempestate et Aetius, magister Eunomii, qui Arii blasphe-

V 32, 1—52 *ex* Theodor. II 24, *p.* 153, 7—155, 20 P.

A C N

37 homousii *Am2* 39 martyris *om. C* 42 morirentur *Cm2* 43 conplerentur *C* conpleretur *AN* 46 praesumpserunt Ω -erit *recc. Beatus, cf.* ἐτόλμησε Socr. 336, 5

32. 5 *sq.* adstantes Ω, *sed cf.* V 27, 4 6 Et] ut *Cm2* 7 fecisse *Cm2* 8 fueret (?) *Am1* 12 *sq.* blasphemias *C*

miam suis opinionibus auxerat, in diaconatus ordine minis-
4 trabat. Sed Flavianus et Diodorus monachicam quidem amplectentes vitam, clare autem pro apostolicis dogmatibus laborantes episcopi Antiocheni Leontii redarguerunt, quas contra pietatem gerebat insidias, dicentes, quia elegisset virum studiis malignis imbutum, qui impietatis causa culmen sumpsisset potentiae atque ad ecclesiae cladem diaconatus haberet nomen. Minabantur autem etiam ab apostolica eum communione suspendi et ad Hesperiam venientes
5 ea, quae callide gerebantur, aperire. Hoc metuens Leontius ab officio suspendit Aetium, aliis tamen rebus fovebat
6 eum. Porro mirabilis illa societas, id est Flavianus atque Diodorus, sacerdotali ministerio nondum potiti, populis tamen nimium conplacentes, noctibus ac diebus cunctos ad
7 zelum pietatis armabant. Isti namque primi in duas partes choros psallentium dividentes ex successione Daviticam melodiam cantare docuerunt. Et hoc in Antiochia primitus fieri coepit et dispersum ad terminos totius orbis usque pervenit. Isti divinos amatores ad sepulchra martyrum provo-
8 cantes vigilias celebrabant, cum illis laudantes deum. Haec Leontius intuens prohibere quidem iudicavit incautum, cum videret multitudinem valde viris illis optimis adhaerere; sed utens mansuetudine sermonum poscebat ab eis, ut has
9 festivitates in ecclesiis potius celebrarent. Cuius quidem calliditatem integre cognoscentes, quod iubebatur, egerunt et amatores suos ad ecclesias congregarunt, ut alacriter
10 deum concordi voce laudarent. Sed Leontius flexus non est, ut a sua malitia temperaret. Vultum namque mansue-

---

A C N

13 oppinionibus *Cm1* axerat *Cm1* 16 antiochene *Cm1* 17 elegisse Ω *corr. Cm2* 20 Minabatur *Cm1* 20 *sq.* apostolicam . . . communionem *Cm1* 24 flavianos *Cm1* 25 dodorus *Am1* dioderus *Cm1* 27 Iste *Cm1* 28 chorus *Cm1* davidica *Cm2* 29 antiochea *C* 33 incautum (cau *in ras.* *m2*) *C* 34 adaerere *N* 36 eclesiis *Am1* potius *in mg. suppl. Am2* 37 iuvebatur *Cm1 N*

tudinis gerens Stephani et Flacitae celavit iniquitatem. Is enim adversarios dogmatis recti suscipiens, licet turpem habentes vitam, ad presbyteratus tamen ordinem et diaconatus evexit. Eos autem, qui universis virtutibus ornabantur et apostolica dogmata defendebant, absque honore
11 deseruit. Hac gratia clerus quidem multos habebat hereticos, populus vero maximus pro dogmatum rectitudine decertabat, ita ut neque doctores illorum blasphemiam suam nudare praesumerent. Quid autem Flacitas et Stephanus
M 1010 atque Leontius impietatis et iniustitiae Antiochia gesserint, opus propriae conscriptionis exquirit. Nos autem ad reliqua veniamus.

1 **33.** Germanicia civitas est in termino Ciliciae, Syriae et Cappadociae constituta. Huius urbis ecclesiae praesidebat Eudoxius, qui moriente Leontio abripuit Antiochiae sedem et coepit suis ferocitate vineam vastare dominicam. Neque iam celabat sicuti Leontius malitiam suam, sed aperte apostolicis dogmatibus repugnabat et orthodoxos
2 multis cladibus affligebat. Eo tempore Ancyranae ecclesiae post Marcellum Basilius praesidebat, Eustathius vero Sebastiae Armeniae. Qui iniquitatem Eudoxii et rabiem

---

V 33, 1—30 Theodor. II 25. 26, *p.* 155, 21—157, 3 P.
33, 4 *cf.* Ps. 79, 14

A C N

41 sthefani *C* flaci**tae *A* f*lacite** (te *m2*) *C* iniquitatem *om. N* His *A* 42 recte *C* 43 presbiteratus Ω 44 autem] tamen *C* 44 *sq.* ordinabantur (tur *in ras. m2*) *C* 46 deserunt *N m1* Hac] ac *A* 47 populos *C m1* maximus Ω maxime *recc. Beatus* populus maximus = populi maxima pars, *cf.* τοῦ δὲ λαοῦ τὸ πλεῖστον Theodor. 155, 11 49 sthephanus *C* 50 anthiochia *C m2* gesserit *C m1*

33. 1 Germanicię *C* 3 abruit *C m1* 4 sua Ω suis *corr. Jacob, cf.* συός Theodor. 156, 1 5 secuti *C m1* 6 horthodoxos *C* 7 ancyranne *C* 8 post *in mg. suppl. A m2* eusthathius *C* 9 armanię *C m1* initatem *A m1*

G 272 cognoscentes Constantio in occidente posito litteris suis indicaverunt. Erant enim imperatori noti et propter claritatem vitae eius favore potiebantur. Quod dum cognovisset Constantius, Antiochenis scripsit, quia non ipse Eudoxio ecclesiae concesserit praesulatum, sicut ille vulgabat, ipsumque Eudoxium expelli et poenas gestorum suorum in Nicaea Bithyniae dare praecepit iubens ibi celebrari concilium. Ipse enim Eudoxius egerat apud potentes palatii, ut in Nicaea synodus ageretur. Sed omnium praescius deus cognoscens futura, ac si iam fuerint gesta, quodam terrae moto terribili prohibuit concilium celebrari. Plurimam namque civitatis partem terrae motus ille destruxit et multos habitantium interemit. Hoc cognoscentes, qui convenerant, ad suas revertuntur ecclesias. Arbitror enim hoc dei sapientia gestum. In illa namque civitate adversus Arium sanctis patribus apostolicae fidei doctrina prolata est. Et forte secunda congregatio potuit illic sancire contraria, ut Arianis occasio eo nomine praeberetur, quo magis simpliciores capere possent tamquam illam veterem synodum proferentes. Sed ecclesiarum prospector citius solvit tale concilium.

SOZOMENVS

In momento siquidem temporis civitate concussa neque fugere potuerunt, sed primo experimento periculi sunt perempti. Dicitur autem, antequam fieret, istam cladem

---

V 33, 32—61 *ex* Soz. IV 16, *p.* 360, 5—363, 7 H.

A C N

10 constantino *Cm1* 13 constantinus *Cm1* anthiocenis (i *alt. fort. ex* u) *C* ipsi *Cm1* eudoxie *N* 16 bythinię *A* bytinię *C* bitynię *N* celebrare *C* 17 Ipsi *Cm1* 18 synodos *Cm1* 19 *sq.* moto terrę *Cm1* motu terrę *Cm2* 20 plurimum Ω *corr. Beatus* 25 *ante* sanctis: a *s. s. Cm2* 26 congregatia *Cm1* 27 occasio] accusatio Ω *corr. Garetius, cf.* ἀφορμή Theodor. 156, 28 27 *sq.* simplicioris *Am1* 28 vet. illam *tr. C* 32 momento] mento *Cm1* 34 peremti *Cm1* fierit *Cm1* clades *Cm2*

quendam Arsacium ex milite praevidisse, genere Persam, qui sub Licinnio confessor effectus est relictaque militia in
8 turre civitatis divinam philosophiam exercebat. Cui superna visio aperte praecepit exire de civitate passura, quae post paululum fierent manifesta. Quo facto cum velocitate ad ecclesiam currens nuntiavit clericis, ut domino suppli-
9 carent, qui eos ab imminenti periculo liberaret. Quibus cum videretur esse ridiculum, reversus ad turrem pronus lacrimas coepit effundere. Interea terrae moto superveniente plurimi perierunt, reliqui vero per agros et montana dispersi sunt. Arsacius autem in illa turre repertus est mortuus,
10 pronus iacens, sicut solebat orare. Sermo tamen est, quia,
M 1011 antequam moreretur, rogaverit deum, ut prius eius finiret vitam, quam cladem inspiceret civitatis, in qua prius Christum agnoverat et ecclesiasticam videbatur participatus
11 esse philosophiam. Is enim conversatione digna etiam daemones effugabat. Quodam namque tempore, dum aliqui daemonio vexaretur, evaginato gladio coepit per totam discurrere civitatem. Cunctisque fugientibus occurrens ei solus et nominans Christum sermone mundavit virum et
12 fecit ab illo furore quiescere. Inter cuius diversa ornamenta virtutum etiam hoc meminisse conveniet. Erat draco ante Nicomediam, qui transeuntes suo flatu perimebat habebatque cubile circa quandam vallem. Quo veniens Ar-

---

A C N

35 quendam *ex* qu.nd.. *Cm2* ursacium Ω arsacium *Cm2*, *cf.* Ἀρσάκιον Soz. 360, 10 exmilitem Ω ex milite (ἀπὸ στρατιώτου Soz. 360, 11) *Cm2*, *cf.* ex fabro ferrario VIII 1, 214; ex consule IX 20, 13; IX 23, 33 praevidissed *Cm1* 36 cilinio *Cm1* licinio *Cm2* effectus (c *ras.*) *A* relicta *Cm1* 38 visitatio Ω visio *correxi Hanslik*, *cf.* ὄψις Soz. 360, 16 et I 4, 43; 11, 227; II 19, 37 = Soz. 23, 8; 69, 11; 115, 9 39 paulolum *C* fierint *Cm1* manifestans *Cm2* 41 qui] quo *Cm2* imminente *C* 43 terre motu *C* 47 moriretur *Cm2* 50 His *A* 51 Quoddam *N* aliqui (*cf.* ThLL I 1607, 21 *sqq.*) Ω aliquis *Cm2* 54 undavit *Cm1* 58 *sq.* ursacius Ω arsacius *Cm2*

sacius oravit. Tum sponte egrediens ille serpens ac secundo ⟨solo⟩ caput percutiens interemptus est. Quod hi mihi rettulerunt, qui eundem viderunt Arsacium.

SOCRATES

34. Nunc igitur de alia synodo, quam velut ad instar Ariminensis concilii in oriente Constantius imperator fieri iusserat, pauca narrabo. ⟨Placu⟩erat enim primitus, ut in Nicomedia Bithyniae congregarentur episcopi. Quorum conventum prohibuit maximus terrae motus. Hoc enim contigit consulatu Tatiani et Cerealis, ⟨vicesima⟩ octava die mensis Augusti. Tractabant ergo transponere synodum in vicinam Nicaeae civitatem. Quod cum displicuisset, rursus volebant in Tarso Ciliciae convenire. Deinde placuit apud Seleuciam Isauriae, quae vocatur aspera, celebrari concilium. Quod actum est consulatu Eusebii et Hypatii. Fueruntque, qui convenerunt, numero centum sexaginta. Cum quibus aderat unus in palatio clarus nomine Leonas, quo praesente quaestionem fidei proponendam imperatoris iubebat oraculum. Simulque praeceptum fuerat adesse Lauricium militum Isauriae ducem, ut, in quo opus esset, episcopis ministraret. Convenerunt ergo vicesima septima die Septembris mensis et sub gestorum confectione disputabant.

V 34, 1—216 Socr. II 39. 40, *p.* 336, 13—353, 2 H.

A C N

59 secundum *Cm1* secum *Cm2* 60 *post* secundo*:* solo *excidisse coniecit R. Meister, cf.* δὶς τῷ ἐδάφει τὴν κεφαλὴν προσρήξας Soz. 363, 4 *sq.* Quod hi] Qui Ω hoc *supra* Qui *Cm2 corr. Beatus* 61 retulerunt *C* eundum *C* ursacium Ω arsacium *Cm2*

34. 1 synode *C* quem Ω *corr. Cm2* ad *s. s. Am2* 2 arr- *N* 3 iussit *C* Placuerat] Erat Ω Egerat *Beatus, corr. Jacob, cf.* Ἐδέδοκτο Socr. 336, 15 4 bythiniae Ω 5 conventu *Cm1* 6 tatiani et celearis (iani et celearis *m2*) *C ante* oct.*:* vicesima *supplendum, cf.* Socr. 337, 3 7 agusti *AC* 9 volebat *C* tharso Ω, *sed cf.* VII 4, 14 11 hipatii *A* thipatii *N* 12 qui c *in cod. C spatio circ. 6 litt. Cm2* 17 vicensima *Am2*

Aderant etiam exceptores utriusque partis verba signantes, quae sub uno apud Sabinum collecta repperiuntur. Nos autem capitulatim ista describimus.

6 Prima siquidem die Leonas iussit, ut, quae viderentur unicuique, proponerent. Porro qui praesentes erant, non prius dixerunt quamlibet movendam esse quaestionem, nisi
7 reliqui convenirent. Erant enim absentes episcopi Macedonius Constantinopolitanus, Basilius Ancyrae et alii quidam accusari timentes. Et Macedonius quidem languorem finxit, Patrophilus oculorum dolorem et alii similes adinve-
8 nerunt occasiones absentiae. Dumque Leonas etiam illis absentibus proponendam diceret quaestionem, rursus aiebant episcopi non aliter quicquam fieri, nisi impetitorum vita discuteretur. Accusati namque iam fuerant Cyrillus Hierosolymorum, Eustathius Sebastiae Armeniae et alii qui-
9 dam. Ob quam rem contentio inter praesentes exorta est. Alii namque dicebant vitas accusatorum discutiendas, alii
M 1012 vero ante fidem nihil esse quaerendum. Movebatque quaestionem imperatoris diversa sententia; cuius litteris nunc de fide prius agendum, nunc de accusatorum conversatione
10 legebatur. Haec causa praesentes ad schisma perduxit, et in duas partes synodi multitudo divisa est. Unius enim partis dux erat Acacius Caesariae Palaestinae, Georgius Alexandriae, Ursacius Tyri, Eudoxius Antiochiae, quos alii triginta duo secuti sunt. In alia parte fuit Georgius Laodi-

---

A C N

19 partes *Cm1* significantes *N* 20 sabino *C* 21 capitu-
ϗ latum *Cm1* 22 ut] et *Am1* 24 movendum Ω *corr. recc.* 26 balius *Am1* ancire *C* ali *Cm1* 26 *sq.* quidem *Cm2* 29 occansionem Ω abssencię *Cm1* 30 abssentibus *C* proponandam *Cm1* 30 *sq.* agebant *C* 31 imperititorum *Cm1* 33 hierosolim- Ω eutatius *Cm1* sabastiae *A* arminię *C* 33 *sq.* quidem *Cm2* 38 acusatorum *Cm1* conversationem Ω *corr. Cm2* 39 legebantur *Am1* schima *Cm1* 42 Ursacius *falso pro* Uranio; *qui error iam in Epiphanii exemplari Graeco extabat, cf.* Socr. 339, 16 *sq. et adnot., praeterea* V 34, 198 43 *sq.* laudicię *C*

ciae Syriae, Sophronius Pompeiopoleos Paflagoniae, Eleusius
11 Cyzici, quos plurimi sequebantur. Cumque placuisset, ut prius de fide quaestio moveretur, ii quidem, qui erant partis Acacii, Nicaenam fidem aperte negaverunt aliamque fidem dictare nitebantur; alterius vero partis numero pluriores omnia quidem Nicaeni concilii receperunt: de ser-
12 mone consubstantialitatis tantummodo querebantur. Multis igitur inter alterutros contentionibus usque ad vespera generatis novissime Silvanus Tarsensis praesul ecclesiae voce magna clamavit dicens non oportere novam dictari fidem, sed dudum in Antiochia expositam tempore dedicationis debere servari. Quo dicto sequaces ⟨Acacii⟩ sunt egressi. Alterius vero partis protulerunt fidem Antiochiam recitatam, quam relegentes solverunt illa die concilium.

13 Altera vero die convenientes in oratorium Seleuciae
G 273 ianuasque claudentes relectae fidei suscripserunt. Suscribebant autem etiam pro absentibus praesentes lectores atque diaconi, per quos rate se ferre hanc definitionem absen-
14 tes profitebantur. Acacius autem et alii partis eius querebantur, eo quod ecclesia clausa suscriberetur, dicentes: 'Ea, quae occulte geruntur, inprobitatis suspicione plenissima sunt.' Haec autem faciebant volentes aliam fidei explanationem ipsi quoque ⟨proferre⟩. Quam praeparatam habens

---

A C N

44 sirię *N* soffronius *C* sofr- *A N, sed cf. l.* 132; 135 pompeiopeleos *C* 45 quizici] Cyzici *Beatus* 46 hii *A C* 47 acacię *C* 48 *sq.* pluriores *cf.* Rönsch Ital. und Vulg.² 261 51 vespera Ω -am *Cm2, sed cf.* VI 9, 6 *sq.* 52 novissimi *Cm1* tharsensis *A* 53 distari Ω *corr. Cm2* 54 tempore *s. s. Cm2* dedicationes *Cm1* 55 *post* sequaces: Acacii *suppl. Jacob* egresse *Cm1* 56 antiochiam Ω -chia *recc.; vet. codd. lectionem secutus sum Hanslik, cf.* V 38, 10 *sq.*; VI 1, 165; VI 25, 7 58 oraturium *Cm1* 59 relictae Ω *corr. Cm2* susscrips- *N* 61 dicani *Nm1* difinicionem *Cm1* 62 partes *Cm1* 66 ipsi Ω ipse *Cm2* Ipse quoque eam quam praep. habebat legit *Beatus; post* quoque *infinitivum quendam excidisse putavit B. Rehm;* proferre *supplevi Hanslik, cf.* ἀντεισενεγκεῖν Socr. 341, 13 et de . . . fide prolatio *l.* 129 habens Ω habebat *Cm2*

legit ibi quidem iudicibus Lauricio et Leonae studens ei robur adquirere. Haec ergo die secunda sunt gesta.

15 Tertia vero Leonas rursus congregare partes festinabat episcoporum; quo die nec Macedonius defuit Constantinopolitanus nec Basilius Ancyrae. Dumque ambo in una parte convenissent, denuo qui circa Acacium occurrere noluerunt dicentes oportere prius de concilio eici eos, qui pridem fuerant condemnati et qui accusabantur in praesenti. Cumque contentio cresceret, egressis eis, qui positi in accu-
16 satione videbantur, qui circa Acacium sunt ingressi. Tunc itaque Leonas ait libellum sibi datum ab eis, qui cum Acacio erant, celans dogmatis esse dictationem. Et cum praesentes episcopi tacuissent aliud quiddam, non expositionem fidei libellum continere iudicantes, mox fidei Acacii conscriptio cum prooemio hoc modo relecta est:

FIDES EORVM, QVI CIRCA ACACIVM SVNT.

17 Nos, qui congregati sumus Seleucia Isauriae secundum imperatoris voluntatem, hesterna die, quinto kal. Octobrium, omne studium habuimus cum disciplina ecclesiasticam servare pacem et de fide cogitare constanter, sicuti praecepit deo amabilis imperator noster Constantius, secun-
M 1013 dum propheticas evangelicasque voces et nihil praeter scrip-
18 turas superinducere in ecclesiastica fide. Quia vero aliqui in concilio alios nostrum iniuriis affecerunt, alios loqui prohibuerunt, alios reclauserunt invitos et damnatos secum ex diversis provinciis habuerunt nec non et eos, qui contra regulas ordinati sunt, introduxerunt secum, ita ut undique tumultu synodus impleretur, sicuti et vir clarissimus comes

---

A C N

68 robor *C* atquirere *A N* atquerere *Cm1 corr. Cm2* 74 qui] quia *C* 79 quidam *Cm1 N* 81 praemio *Am1 N* relicta Ω *corr. Cm2* 83 seuleucia *C* 84 Esterna *C* kł *A N* kał *C* 85 omnes *C* habuimus (us *eras.*) *C* 88 evv- *N* 90 nostrorum *Cm2* affecerunt Ω affec- *Cm2* 91 reclauserunt Ω recluserunt *Beatus*, *sed cf.* Löfstedt Peregr. Aeth. 259 *sqq.* 94 sicut *C*

Leonas et vir clarissimus dux provinciae Lauricius inspe-
19 xerunt, propterea haec interloquimur. Quoniam non declinamus expositam cum auctoritate fidem in Antiochena dedicatione proferentes eam, licet patres nostri illo tempore ad subiectam concurrerint quaestionem; quoniam multos turbavit consubstantialitatis nomen praeterito tempore et usque ad praesens, nunc vero quia dicitur innovatum ab aliquibus de dissimilitudine filii apud patrem, hac ergo gratia omousion et omoeousion, id est eiusdem substantiae et similis substantiae nomen abicimus tamquam scripturarum extraneum, anomoeon, id est dissimilitudinis verbum, anathemamus et omnes huiusmodi existentes ab ecclesia alienos
20 existimamus. Similem vero filium apud patrem aperte profitemur secundum apostolum dicentem de filio: *Qui est imago dei invisibilis.*

21 Confitemur autem et credimus in unum deum, patrem omnipotentem, factorem caeli et terrae, visibilium et invisibilium. Credimus autem et in unum ⟨dominum⟩ nostrum Iesum Christum filium eius, ex eo natum inpassibiliter ante omnia saecula, deum verbum ex deo unigenitum, lumen, vitam, veritatem, sapientiam, voluntatem, per quem omnia facta sunt in caelis et in terra, sive visibilia sive invisibilia. Hunc credimus in consummatione saeculorum pro destructione peccati assumpsisse carnem ex sancta virgine Maria et hominem factum, passum pro peccatis nostris atque resurre-

---

108 *sq.* Col. 1, 15

A C N

97 auctoritatem *Cm1* anthiochena *C* 100 turbabit *Am2 Cm1 N* 102 aquibus *Nm1* dissimilitudinem *Cm1* hac] haec *A N* 103 homo eo usion *N* 105 dissimilitudines *Cm1* 105 *sq.* anathematizamus *Cm2* 108 apos|lum *C* 111 visibium *Cm1* 112 in unum nostrum Ω in dominum nostrum *Jacob;* in unum ⟨dominum⟩ nostrum *corr. R. Meister, cf.* Socr. 345, 3 et V 42, 21 117 credimus *in mg. suppl. Am2* consumatione *C* 118 adsumsisse *N* adsumps- *A C, sed cf.* I 11, 241 119 factum *om. C*

xisse et assumptum in caelis sedere in dextera patris et iterum venturum in gloria iudicare vivos et mortuos. Credimus et in spiritum sanctum, quem paraclitum, id est consolatorem, nominavit salvator dominus noster promittens, postquam iret, discipulis eum esse mittendum, quem etiam destinavit, per quem et sanctificat credentes in ecclesia et baptizatos in nomine patris et filii et spiritus sancti. Eos autem, qui praeter istam fidem aliud quicquam praedicant, a catholica ecclesia decernimus alienos existere.

22 Haec est Acacii de eius fide prolatio, cui suscripsit et ipse et consentientes ei, numero, quem paulo ante praediximus.

23 Hac fide lecta Sophronius Pompeiopoleos Paflagoniae haec verba clamavit: 'Si per singulos dies propriam edere licuerit fidem, veritatis integritas non manebit.' Haec qui-
24 dem Sophronius ait. Ego autem dico, quia, si ab initio haec verba de Nicaena fide dixissent, qui ante eos et post illos
25 fuerunt, omnis potuit cessare contentio. Tunc ergo plurima inter alterutros ob hoc et propter eos, qui fuerant accusati, verba dicentes et audientes abierunt.

26 Quarta vero die convenientes omnes rursus movebant cum contentione sermones. Inter quos Acacius his verbis
M 1014 suam sententiam patefecit: 'Si semel Nicaena fides mutata
27 est, nihil prohibet etiam nunc aliam dictare fidem.' Ad haec Eleusius Cyzici haec verba respondit: 'Praesens concilium celebratum est, non ut mathema discat neque ut fidei explanationem suscipiat tamquam non habens eam; sed possi-

---

122 *cf.* Ioh. 15, 26

A C N

120 adsump- Ω 122 peraclitum *C* 129 scripsit *N* 130 *sq.* predimus *N* 132 hac] hec *Cm1* sofronius *A* pafragoniae Ω *corr. Cm2* 135 innicio *C* 137 fuerint *C* omnes *Am1* 138 fuerunt *N* 141 sermonis *Cm1* 142 sentiam *C* 144 eulesius *Cm1* euleusius *Cm2* cizici *N*

dens patrum fidem hanc usque ad vitam mortemque custo-
28 diet.' His ergo verbis Eleusius sententiae occurrit Acacii
29 fidem patrum vocans Antiochia declaratam. Cui recte quilibet poterit obviare dicens: 'Quomodo patres hos nominas, o Eleusie, dum illorum non recipis patres? Hi namque, qui Nicaea convenerunt, concordantes in consubstantialitatis verbo pro fide sancito proprie dicuntur patres, eo quod et tempore praecesserint et, qui postea Antiochia convenerunt, ab illis sacerdotii iura susceperint. Si autem hi, qui Antiochia congregati sunt, patres proprios negaverunt, consequenter istorum posteri patrum destructores secuti sunt. Quomodo ergo et quorum illi fidem velut inprobam respuerunt, isti ⟨manus inpositionem⟩ quasi probabilem susceperunt? Si autem illi non habuerunt spiritum sanctum, qui per officium manus inpositionis accipitur, neque isti sacerdotium perceperunt. Quomodo enim acciperent a non habentibus, quod dabatur?' Haec obicere ergo responso poterit quilibet Eleusii.

30 Cum haec ita gererentur, ad aliam venere quaestionem. Quia enim Acacius in fide, quae lecta est, similem dixit filium patri, consulebant alterutros, secundum quid esset similis filius patri. Et qui circa Acacium dicebant secundum voluntatem solummodo, non secundum substantiam patri similem filium esse; alii vero omnes etiam secun-
31 dum substantiam declarabant. In hac ergo contentione tota manserunt die. Et Acacium arguerunt, qui in suis sermonibus, quos conscripsit, similem per omnia filium patri dixit,
G 274 32 nunc autem secundum substantiam similem denegavit. Qui-

---

A C N

148 euleusius *C* accacii *C* 149 anthiocie *C* 151 euleusię *C* recepis *C* 158 improbam *Ω*, *cf.* V 34, 64 159 *post* isti: manus inpositionem *suppl. B. Rehm, cf.* τὴν χειροτονίαν ὡς δοκίμην Socr. 348, 11 160 habuerint *C* 161 inpositiones *Cm1* iste *Cm1* 161 *sq.* sacerdotum *Nm1* 162 acceperent *Cm1* 162 *sq.* abentibus *C Nm1* 165 gerentur *N* venire *Ω corr. Am2 Cm2* 167 consulebat *C*

bus multum contendentibus et ad nullam concordiam venientibus surgens Leonas concilium solvit. Et iste fuit terminus synodi Seleucia congregatae.

33 Altera namque die rogatus, ut interesset, noluit dicens: 'Directus sum ad concordiam concilii; vobis distantibus
34 adesse non possum.' Quo facto nec qui circa Acacium ad synodum concurrere voluerunt. Altera vero pars in ecclesiam veniens Acacium et qui erant cum eo vocavit, ut de Cyrillo Hierosolymorum episcopo haberetur examinatio.
35 Sciendum itaque, quoniam Cyrillus iam dudum fuerat accusatus atque damnatus, quoniam saepe evocatus ad iudicium duobus annis iugiter declinavit metuens accusantes. Condemnatus autem appellationis libellum condemnatoribus de-
36 stinavit iudicium maius appellans. Cui appellationi consensit etiam Constantius imperator. Hoc itaque solus et primus praeter ecclesiasticam consuetudinem atque regulam Cyrillus fecit episcopus, ut, sicut in publicis iudiciis, libellis uteretur appellatoriis. Tunc ergo in Seleucia inter-
37 fuit iudicandus. Et ob hoc episcopi Acacium eiusque consentaneos evocabant, ut de accusationibus agnoscentes decretum commune proferrent. Evocabant igitur etiam alios quosdam, qui fuerant accusati et semet ipsos contulerant ad
M1015 38 Acacium. Quibus post crebram citationem nolentibus occurrere damnaverunt et ipsum Acacium, Georgium Alexandrinum, Uranium Tyri, Theodolum Cheretapenum Phrygiae, Theodosium Philadelphiae Lydiae, Euagrium insulae Mity-

---

A C N

176 *sq.* terminis *N* 177 seuleucia *C* congregati Ω -tae *recc.* 178 die *s. s. Cm2* rogantes *C* 181 sinodum *N* 181 *sq.* eccesiam *Am1* 183 hierosolim- Ω 184 cirillus *C* 185 demnatus *C* 188 appellatione *C* 189 constantinus *Cm1* 194 acusationibus *C* 195 proferent *N* 196 contullerant *C* 197 crebam *Nm1* 198 damnaverint *C* 199 uranium Ω, *cf. l.* 42 *et* Socr. 351, 9 *cum adnot.* cheretapanum *C* phrigie *C* prigiae *Am1* 200 Euagrium — Lydiae (*l.* 201) *in mg. suppl. Nm2* 200 *sq.* mitylenae *A* mithylene *C* mithilene *Nm2*

lene, Leontium Tripoleos Lydiae et Eudoxium, qui primo quidem Germaniciae fuit, postea vero Antiochiae Syriae invasit episcopatum; damnaverunt pariter et Patrophilum, quia et ipse a Dorotheo accusatus presbytero evocatus noluit
39 oboedire. Hos itaque damnaverunt. Excommunicaverunt 205
autem Asterium, Eusebium, Abgarum, Basilicum, Phoebum, Fidelem, Eutychium, Magnum et Eustathium sic eos manere decernentes, donec habita satisfactione accusationibus
40 semet ipsos exuerent. His actis damnationem celebratam
eorum paroeciis innotuerunt inque locum Eudoxii Anianum 210
constituerunt episcopum, quem conprehendentes qui circa Acacium Leonae et Lauricio tradiderunt, a quibus exilio
41 destinatus est. Quo facto episcopi, qui ordinaverant Anianum, contestationem obtulerunt Leonae et Lauricio contra Acacium et consentaneos eius dicentes synodi iudicium 215
fuisse violatum. Cumque nil agerent, Constantinopoli sunt profecti, ut, quae gesta fuerant, panderentur imperatori.

SOZOMENVS

1 **35.** Hunc terminum habuit synodus in Seleucia constituta. Qui vero voluerit subtiliter universa cognoscere, ex-
2 ceptorum debet acta relegere. Post haec ergo talia gesta sunt. Consentientes quidem Acacio ad imperatorem quam propere pervenerunt; alterius vero partis episcopi singuli 5
ad propria sunt reversi. Decem tantummodo eorum communi decreto missi, venientes ad principem invenerunt

---

V 35, 1—55 ex Soz. IV 22 p. 399,13 - IV 23 p. 404,9 H.

A C N

201 lidiae *C N* 202 anthyochiae *C* 204 presbitero *C* 206 augarum *Ω* Abgarum *corr. Jacob, cf.* *Ἀβγαρον* Socr. 352, 6 phoebium *A* 207 euticium *Ω; sed cf.* VII 4, 63 210 in quem *C* 211 episcopum constituerunt *tr. C* 213 ordinaverunt *A* 214 opt- *C N* 216 nihil *A*

35. 4 acacium *C* imperatorum *Cm1* 5 partes *Cm1* patris *N* 7 decretum *Cm1*

directos decem ab Ariminensi concilio. Porro sequaces Acacii iam egerant, ut potentes palatii eorum tuerentur partes;
3 et per eos favor illis arridebat imperatoris. Dicebant enim alios quidem sibimet consentire, alios autem ecclesiasticis pecuniis esse corruptos, alios incongruis falli seductionibus. Haec agebat Acacius natura versutus et praeparatus ad intellegendum atque dicendum, cum etiam insignem haberet ecclesiam, id est Eusebii Pamphili, post quem eius tenebat episcopatum, et gloriabatur eum se habuisse doctorem. Et
4 cum talis esset, persuadebat facile, quod volebat. Cum igitur Constantinopolim ex utroque concilio essent episcopi viginti et alii, qui casu praesentes erant, primo quidem iubetur, ut de Aetii quaestione iudicaret praesentibus maximis proceribus Honoratus, quem non ante multum tempus imperator ab urbe Roma revertens primum praefectum
5 urbis Constantinopolitanae constituit. Postea vero etiam ipso Constantio cum iudicibus audiente capitur circa fidem Aetius aegrotare, ita ut etiam imperator et alii quasi circa blasphema eius verba commoverentur. Dicitur autem Acacium eique consentientes primum se hanc heresem ignorare finxisse et sub velamento quodam egisse cum principe,
M 1016 ut ipse cum suis proceribus iudicaret, credens Aetium non posse vinci sermonibus et magis necessario capi iudicantis auditus ac sine contentione praevalere conamen hereseos.
6 Cumque hoc perfici nequivisset, proferri scripturam prolatam ab Arimino et a Seleuciae synodo missos hanc suscipere deposcebant. Et cum quaestio esset de substantiae nomine, iureiurando firmabant, quia nullatenus dissimilem

---

A C N

8 arr- *N* 9 patii *Am1* 11 ęcclesiastices *Cm1* 15 pamphi *Cm1* 16 gloriebatur *Am1* 17 persuebat (?) *Am1* 18 constantinopolim Ω -poli *Beatus* 19 alii qui] aliqui Ω *corr. Beatus* 19 *sq.* iuvetur *Cm1* 22 ab] ad Ω *corr. Cm2* 22 *sq.* praefectum urbis *om. C* 26 blasphemia *Am1* 26 *sq.* acacius *Cm2* 29 Aetium] etiam *C* 32 proferre *C* 33 arr- *N* missam *Cm2* 34 deposcebant] nequiverunt *C*

secundum substantiam filium faterentur, seque paratos hanc
7 heresem abdicare dicebant. Et quoniam inopinate occidentales nomen substantiae in Arimino reliquerant, necessariam huiusmodi scripturam esse fatebantur. Dicebant autem, quia, si nomen substantiae taceatur, cum nomine substantiae etiam illud, quod de consubstantialitate decretum est, sine dubitatione tacebitur, quod plurimi occidentalium sacerdotum pro reverentia Nicaeni concilii nimis
8 amplectebantur. Hanc autem etiam imperator flexus est laudare conscriptionem considerans multitudinem Arimino congregatam et, quia non peccaret, qui similem patri filium diceret, idem esse virtute credens consubstantialem et similis substantiae professionem nihilque intellectu differre nisi
9 nominibus, quae scriptura divina nesciret. Hanc ergo sententiam habens episcopos concordare praecepit in Ariminensis fide concilii. Cumque se in altera die pararet ad consulatum, quod prima die mensis Ianuarii Romanorum more celebratur, totam diem et maximam noctis partem expendit inter episcopos certamen habens, donec scripturae ex Arimino delatae suscriberent episcopi a Seleucia venientes.

G 275 1 **36.** Acacius autem et qui cum eo aliquantum tempus Constantinopolim commorantes evocaverunt episcopos ex Bithynia, inter quos erat et Maris Calchedonensis et Ulfilas Gothorum episcopus. Qui omnes numero quinquaginta con-

---

V 36, 1—23 Soz. IV 24, *p.* 404, 13—406, 2 H.

A C N

38 arr- *N* 44 amplectabantur *Am1C* 45 arr- *N* 50 concordari *Cm2* 50 *sq.* arr- *N* 51 se *s. s. Cm2* altera *in ras. Cm2* 51 *sq.* consolatum *Am2 Cm1 N* 54 *sq.* arr- *N* 55 seleucia (leu *m2*) *C*

36. 2 constantinopoli *Beatus* episcopus *Cm1* 3 bythinia *A* Maris Calch-] macarius (mach- *A*) macedonensis (mach- *N*, machedoninsis *C*) *Ω corr. Garetius, cf.* Μάρις ὁ Χαλχηδόνιος Soz. 404, 15

venientes confirmaverunt Arimino lectam conscriptionem adicientes, ut de cetero nequaquam substantia vel essentia nominaretur in deo, et praeter hanc scripturam omnes alias
2 aut factas aut faciendas penitus abdicari. Quo facto Aetium diaconatus ordine deposuerunt tamquam heretice sapientem et, qui contra ecclesiasticam consuetudinem quaedam humanae sapientiae facta conscriberet et dialogos plenos blasphemia dictaret atque turbarum ecclesiasticarum et seditionis auctor extaret. Dicitur autem ab aliquibus, quia non eum integro corde deposuerunt, sed volentes se prin-
3 cipi commendare, eo quod dicerentur similia sapere. Videntes autem imperatoris indignationem, quam circa Macedonium tunc habebat, etiam eum deposuerunt et Eleusium Cyzici et Basilium Ancyrae et Ortasium Sardeorum, Dra-
4 contium Pergami. Et dum in dogmate viderentur habere discordiam, tamen tempore depositionis memoriam eorum fidei non fecerunt; sed culpas eis omnibus inferebant singu-
M 1017 lariter, per quas eos asserebant in ecclesiasticis regulis deliquisse.

SOZOMENVS

1 **37.** Inter quos Cyrillum quoque Hierosolymorum deposuerunt tamquam Eustathio Helpidioque communicantem — hi enim contraria sapuerunt eis, qui in Militene fuerant congregati, inter quos etiam ipse convenerat —, et tamquam post depositionem in Palaestina factam communione

---

V 37, 1—20 Soz. IV 25, *p.* 411, 19—413, 5 H.

A C N

5 arr- *N* 8 aut *pr.*] at *Cm1* 9 heretici *Cm1* 13 sidicionis *Cm1* exstaret *A N* 14 *sq.* principe *Cm1* 15 comendare *C* 17 euleusium *C* 18 cizici *C N* anciri *C* 19 abere *N* 20 dispositionis Ω *corr. recc. Beatus* 24 SOZOMINVS *C*

37. 1 hierosolimorum *N* hierusolimorum *C* 2 eusthathio *C* comunicantem *C* 3 sapuerant *A* mitene *N* Melitene *Beatus* 4 converat *N* 5 palestinam Ω *corr. recc.* facta comunione *C*

participatus fuerat cum Basilio et Georgio Laodiciae civi-
2 tatis episcopo. Cum enim Cyrillus Hierosolymorum susce-
pisset episcopatum, de iure mitropolitae contendebat cum
Acacio Caesariae Palaestinae tamquam sedis apostolicae
pontifex. Hinc ergo in Antiochia constituti derogabant
alterutris, tamquam non saperent recte de deo. Nam et
prius uterque sibimet in suspicione esse videbatur: alter
quidem Arii dogma laudabat, Cyrillus autem praedicantes
3 consubstantialem patri filium sequebatur. Inveniens ergo
tempus Acacius cum consentientibus sibimet episcopis Cy-
rillum pro huiusmodi causa deposuit. Cum fames Hiero-
solymorum provinciam occupasset, tamquam in episcopum
necessitate ciborum turba respiciebat egentium. Cumque
pecuniae ad consulendum non essent, vasa sacrataque vela
distraxit et populi necessitati subvenit.

THEODORITVS

4 Imperatoris igitur animum hoc commovit, et maxime
quod Acacius contra Cyrillum noscitur machinatus. Sacram
namque vestem, quam famosissimus imperator Constantinus
ad honorem Hierosolymorum ecclesiae dederat Macario,
illius pontifici civitatis, ut ea circumamictus ministerium
sacri baptismatis adimpleret — quoniam erat auro serico-

V 37, 22—31 Theodor. II 27, *p.* 158, 22—159, 7 P.

A C N

6 laudicię *C* 7 episcopus Ω episcopis *Cm2 corr. Jacob, cf.* Soz. 412, 5 hyerosolymorum *N* hierosolim- *AC* 7 *sq.* suscipisset *A* 8 metropol- Ω, *sed cf.* V 16, 11 10 anthiochia *C* 11 alteruteris tamquam *Am2 C Nm1* alteruter istam quem *Am1, corr. Nm2* sapient *N* 12 suspicionem *Cm2* 13 laudabit *N* 15 episcopis (is *alt. in ras. m2*) *C* 16 *sq.* hierosolim- Ω 18 ciborum *Cm2* cyborum *A* civorum *Cm1 N* 18 cum quo *N* 19 consulendum Ω consolandum *Garetius, Jacob; codices secutus sum Hanslik, cf.* ἐπιχουρεῖν Soz. 413, 4 20 distruxit *Cm1* destruxit *Cm2* necessitate *N* 25 hierosolim- Ω machario *A* 27 *sq.* siricoque *N*

que contexta —, Cyrillum asseruit vendidisse eamque vestem emisse quendam thymelicum saltatorem et, dum ea fuisset indutus, in ipsa saltatione cecidisse atque contritum morti contraditum.

SOZOMENVS

Hanc ergo causationem Acacius habens Cyrillum episcopatu deposuit. Damnatos igitur episcopos ex urbe Constantinopolitana fugaverunt sectatores Acacii. Sibi autem consentientes, in depositionibus tamen illorum nolentes suscribere, cum essent numero decem, apud semet ipsos interim habitare praeceperunt et neque ministerio fungi neque ecclesias gubernare, quamdiu suscriberent. Et si non agerent paenitentiam intra menses sex et omnibus placitis atque gestis in illo concilio praeberent scripto consensum, et
6 ipsi deponerentur. Quo facto consentientes eis episcopi per singulas provincias alios ordinarunt. Cumque talia cogitassent, cunctis episcopis atque clericis scripserunt, ut haec
7 observarent atque perficerent. Ex hoc ergo non post multum tempus Macedonio succedit Eudoxius, Basilio Athanasius, Eleusio Eunomius, qui postea Eunomianae princeps
M 1018 fuit hereseos. Porro pro Eustathio Meletius ecclesiae Sebastenae suscepit episcopatum.

SOCRATES

8 Lecta est etiam in Constantinopolitana urbe cum adiectione expositio fidei. Sed nos labyrinthum expositionum

---

V 37, 33—49 Soz. IV 25, *p.* 413, 9—414, 11 H. V 37, 51—54 Socr. II 41, *p.* 357, 6—9 H.

A C N

28 asserunt *N* vendedisse *Cm1* 29 tymelicum *A* thimelicum *C* 30 utque *C* 33 cirillum *C* 42 eis *s. s. Cm2* 43 alios *om. C* 47 euleusio *C* eunominianae Ω *correxi Hanslik* 48 hereseus *Cm1* eusthio *Cm1* 48 *sq.* sebastinae *Am1 C* sebastenae *Am2 N* 52 labirinthum *N*

vix aliquando repperientes eorum numerum quoque digerimus.

38. ENVMERATIO DIVERSARVM EXPOSITIONVM HERETICARVM POST EXPLANATIONEM FIDEI NICAENI CONCILII.

1 Post Nicaenum namque concilium in dedicatione Antiochena expositionem geminam dictaverunt. Tertia vero est, quae a Narcisso apud Gallias Constantio imperatori oblata dinoscitur; quarta Eudoxii, quae in Italia destinata est. In Sirmio tres dictatae sunt, quarum una in Arimino cum consulatu relecta est. Porro octava in Seleucia ab Acacii sociis edita est; ultima Constantinopolim cum adiectione recitata est. Erat enim additum, ut neque sub-
2 stantia neque subsistentia diceretur in deo. In hac et Ulfilas Gothorum episcopus tunc primo consensit. Nam tempore praecedenti Nicaenam amplectebatur fidem sequens Theophilum Gothorum episcopum, qui praesens in concilio Nicaeno suscripserat.

3 Acacius igitur et Eudoxius cum suis Constantinopoli de quibusdam alterius partis episcopis condemnandis certamen habebant. Videntes indignari contra Macedonium principem primum condemnaverunt eum tamquam plurimae

---

V 38, 1—22 Socr. II 41. 42, *p.* 357, 9—359, 3 H.

A C N

53 *sq.* degerimus *Am1*

38. 1 EXPOSITIO *Cm1* 1 *sq.* HERETICORVM *C* 2 EXPLANATIONVM *Nm1* 4 *sq.* anthiocena *C* 7 italia Ω Italiam *Beatus* 8 syrmio *CN* una *om. N* arr- *N* 9 consolatu *Cm1* consolato *Cm2* cum consulatu = *praefixis consulum nominibus, cf.* Socr. 357, 15 relicta Ω *corr. Cm2* 10 est edita *tr. N* constantinopoli *Beatus* 11 abditum *C* 12 dicetur *Cm1* 14 amplectabatur *Am2 Nm1* 18 episcopus *A Cm1* 19 macenium *Am2 CN*

necis auctorem et, quia diaconum in fornicatione captum in communione susceperat.

SOCRATES

G 276 1 **39.** Expulso siquidem Macedonio Eudoxius spernens Antiochiae sedem Constantinopolitanam invasit ecclesiam studio fultus Acacii ⟨et eius sociorum⟩. Qui obliti suorum suis iudiciis contraria sanciverunt. Nam cum prius Dracontium deposuissent, eo quod ex Galatia transisset in Pergamum, non cogitantes, quod actum fuerat, 2 Eudoxium ad sedem aliam migraverunt. Quo facto lectam fidem Arimino cum augmento, quod ipsi in Constantinopolitana urbe adiecerant, ubique direxerunt mandantes, ut, qui non suscriberent, iussione imperatoris exilio mitterentur. Innotueruntque sua gesta et aliis orientalibus sibi concordibus et Patrophilo Scythopoleos episcopo, qui de Seleucia ad propriam mox redierat civitatem. 3 Eudoxio siquidem constituto Constantinopoli tunc etiam maior ecclesia, quae dicitur Sophia, dedicatur consulatu Constantii decimo et Iuliani Caesaris tertio quinta decima die Februarii mensis. 4 Eudoxius enim, cum sedisset in sedem illam, prius vocem, quae ubique vulgata est, protulit dicens: 'Pater asebis, filius eusebis.' Ista duo Graeca verba diversos habent apud Graecos intellectus; asebis enim dicitur et impius et sine cultu, eusebis dicitur et pius

---

V 39, 1—31 Socr. II 43, *p.* 361, 13—363, 11 H.

A C N

22 communone *Nm1*

39. 2 anthiochię *C* 3 *post* Acacii: et eius sociorum *supplevi Hanslik, cum propter l.* 33 *tum propter insequentes voces* qui obliti *cf.* τῶν περὶ Ἀχάκιον Socr. 361, 16 5 dragontium *C* ex *suppl. Am2* 5 *sq.* transisse*t *C* 8 arr- *N* ipse *Cm1* 10 non *s. s. Cm2* 12 sibi *suppl. Nm2* scytopoleos (-eus *Cm1*) Ω 13 propria *Cm1 N* 14 eudoxi *A Cm1* eudoxii *N corr. Cm2* 17 febroarii *A* 18 prius Ω primus *Garetius* 20 diversus *Cm1* abent *Am1*

et bene colens. Cumque dixisset haec verba, turba generatur in populo, quasi patrem dixisset impium, filium vero
M 1019 pium. Quo facto: 'Nolite', inquit, 'turbari ad ea, quae dixi. Pater enim asebis est, quia nullum colit, filius autem eusebis, quia colit patrem.' Haec cum dixisset Eudoxius, turba quidem sedata est, multus vero risus complevit ecclesiam.
6 Et hactenus illud dictum cum derisione permansit. His enim heresiarchae seductionibus sermonibusque vacantes ecclesiam lacerarunt. Huiusmodi ergo termino etiam synodus Constantinopolitana conclusa est.

SOZOMENVS

7 Igitur Acacius et eius socii non cessabant, sed congregati Antiochiam, quae eis dudum placuerant, destruebant et ex conscriptione, quae Arimino et Constantinopoli fuerat lecta, nomen similitudinis abscidere nitebantur et per omnia, substantiam atque voluntatem, dissimilem esse patri [apud] filium et ex non existentibus factum introducebant, sicut
8 Ario primo placuerat, quibus Aetiani consentiebant. Is enim Aetius post Arium primus aperte his nominibus uti praesumpsit, quapropter et Sine Deo vocabatur. Eiusque sequaces propterea 'dissimiles' et 'exnonexistentiales' sunt dicti ab his, qui Antiochia consubstantialitati consentie-
9 bant. Hos ergo dum requirerent cultores Nicaeni concilii,

V 39, 33—42 Soz. IV 29, *p.* 423, 16—424, 9 H. V 39, 42 (sunt)—44 Socr. II 45, *p.* 368, 5—6 H. V 39, 44 (Hos — concilii) Soz. IV 29, *p.* 424, 9—11 H.

A C N

26 colet *A N* 27 multos *A C* multo *N corr. recc.* viro *Cm1* risos *A* 28 actenus *A* dirisione *Am1* 29 sedictionibus *Am1* vocantes *N* 34 antiochia *A* antiochiam *N* anthiochiam *C* apud Antiochiam *Beatus* 35 concriptione *Am1* arr- *N* 36 abscederent *Cm1* nitebatur *Nm1* omnia *Nm2* 37 *post* patri*:* apud Ω, *secl. B. Rehm* 38 ex *s. s. Am2* exsistent- *A* introducebat *Nm1* 39 Ario] arimino *C* His *A* 40 Arium] aurium *C* 42 propter Ω *corr. Cm2 Beatus* dissimilis *C* ex *pr. s. s. Am2* 43 consubstialitati *Cm1* 44 Hoc *N*

cur in expositione fidei suae deum ex deo filium dicentes dissimilem et ex non extantibus nominare praesumerent, his sermonibus respondebant: 'Sic dictum est deum ex deo, sicut habetur apud apostolum: Omnia autem ex deo, unus ergo omnium etiam filius dei; et propterea positum est in expositionibus «secundum scripturas».'

SOCRATES

Huius verbi princeps fuit Gregorius Laodicenus episcopus; qui cum talia doceret, ignoravit, quemadmodum apostoli proprietates superiori tempore Origenis latius examinatus atque interpretatus sit.

SOZOMENVS

1 **40.** Interea dum adhuc Athanasius celaretur, Georgius Alexandria crudeliter paganos afficiebat et adversantes sibimet Christianos; utrosque enim cogebat ad suam venire sententiam et respuentes afficiebat. Erat enim apud sapientes odibilis quasi despiciens eos et iudicibus imperans, apud populum vero quasi tyrannus et ultra potentes elatus.
2 Praecipue tamen paganos opprimebat, quos sacrificare et paternas festivitates agere prohibebat. Tunc enim milites et Aegypti ducem armatos in civitatem introduxit, imagines et ornamenta templorum abstulit, quod ei postea causam necis adduxit.

V 39, 45 (cur) —55 Socr. II 45, *p.* 368, 9—369, 2 H.
39, 48 *cf.* Rom. 11, 36
V 40, 1—17 Soz. IV 30, *p.* 425, 8—426, 10 H.

A C N

52 **gregorius** Ω *et Epiphanii exemplar Graecum, cf.* Socr. 368, 17 *cod.* M; *eius verum nomen Georgius erat* **laodicens** *Am1* **laudicenus** *C* 53 **quemammodum** *N* 54 *sq.* **examinatus** Ω **examinarit** *Beatus, Jacob; codd. lectionem retinui Hanslik, cf.* ThLL V 2, 1169, 43

40. 1 **adhec** *Cm1* **atanasius** *Am1* **georgio** *Cm1* 4 **respuentes (ntes** *in ras. m2*) *C* **afficiebat** Ω **affligebat** *B. Rehm, sed cf.* IV 24, 28 10 **ei] ea** *N*

3 Cyrillo siquidem deposito, sicuti praedictum est, apprehendit Hierosolymorum ecclesiam Herennius et post illum Heraclius, post quem Hilarius. Hos enim tunc illam ecclesiam gubernasse percepimus usque ad imperium Theodosii principis, quando rursus Cyrillus ad proprium remeavit episcopatum.

SOCRATES

M 1020 1 **41.** Igitur Macedonius Constantinopolitana pulsus ecclesia damnationem non ferens quiescere respuebat. Declinavit enim ad eorum partem, qui apud Seleuciam Acacium cum sociis deposuerant. Misitque legationem ad Sophronium et Eleusium, quatenus defenderent expositam prius in Antiochia fidem et postea Seleucia roboratam, et similis sub-
2 stantiae fidem devulgandam esse commonuit. Ad quem concurrunt multi familiarium, qui nunc ab eo Macedoniani vocantur. Quicumque enim in Seleuceno concilio Acacium declinaverunt, aperte verbum similis substantiae sanciverunt, cum prius hoc non manifesto indicio declarassent. Est enim opinio apud multos, quia non inventum sit Macedonii, sed magis Marathonii Nicomedensis episcopi, unde
3 etiam Marathoni⟨an⟩i vocitantur. Ad quos Eustathius expulsus de Sebastia confugivit. Cumque Macedonius sanctum spiritum conprehendere in tractatu divinae trinitatis

---

V 41, 1—21 Socr. II 45, *p.* 365, 11—367, 6 H.

A C N

12 *sq.* adpr- *A m1* 13 hierosolim- Ω 14 quam *Cm1* 15 percipimus Ω

41. 4 Misitque] Misit ergo *C* sofronium Ω, *sed cf.* V 34, 135 5 *sq.* antiochiam *A* anthiochiam (m *adras.*) *C* 7 devulgandum *A* divulgandum *N* devulgatam *Cm2* devulgata *Cm1 corr. recc.* Ad] at *A* 8 familiarum Ω *corr. Cm2* 9 concilium *Cm1* 11 indicio] iudicio *Valesius in adnot. ad* Socr. 366, 5 12 apud multos *in mg. suppl. A m2* 13 marothonii *A* nicomedenensis *Cm1 N* 14 marathonii *CN* marothonii *A corr. Jacob, cf.* Μαραθωνιανούς Socr. 366, 9 15 sabastia *C* 15 *sq.* spiritum sanctum *tr. C*

declinaret, tunc et Eustathius: 'Ego', inquit, 'neque deum nominare sanctum spiritum patior neque creaturam vocare praesumo.' Propter hanc ergo causam 'spiritui repugnantes' appellant huiusmodi personas hi, qui in consubstantialitatis expositione concordant.

SOZOMENVS

4 Cum itaque Macedonius ecclesia Constantinopolitana fuisset expulsus, non ea, quae Acacius atque Eudoxius, sapiebat; sed tradebat magis filium deum per omnia et secundum substantiam similem esse patri, sanctum vero spiritum non earum rerum esse participem, sed ministrum et perhibentem officium et, quaecumque de sanctis angelis dici possunt.

SOCRATES

G 277 1 **42.** Igitur sequaces Acacii in Antiochia magno studio convenerunt acti paenitentia, quia similem dixerant filium 2 patri. Et consulatu sequenti, id est Tauri et Florentii, cum Euzoius eam gubernaret ecclesiam, imperatore ibidem constituto, pauci quidam rursus movebant ea, quae dudum placuerant, dicentes oportere sermonem similis substantiae auferri ab expositione fidei traditae tam in Arimino quam Constantinopoli: non iam celantes, sed aperte dicentes, quia per omnia dissimilis filius esset patri, non solum secundum substantiam, sed etiam secundum voluntatem, et ex non

---

V 41, 23—29 Soz. IV 27, *p.* 417, 8—15 H.
V 42, 1—42 Socr. II 45, *p.* 367, 8—368, 3 H.

A C N

19 praesummo *AC* 20 *ante* app.: non *s. s. Cm2* 20 *sq.* substantialitatis *A* 23 ecclesiam *Cm1 N* 25 dei *N* et *s. s. Am2* 26 substantia *Am2 Cm1 N*

42. 1 antiochiam *A* anthiochia *C* anthiochiam *N* 2 dixerint Ω *corr. recc. Beatus* 3 consulati *Cm1* florenti Ω *corr. recc.* 5 quidem *C* 7 traditae] tradita est *A* arr- *N* 8 *ante* Const.: in *add. N* 9 esse Ω *corr. Cm2*

extantibus esset, sicuti praedicaverat Arius. Cum quibus erant sectatores Aetii.

THEODORITVS

3 Ea siquidem tempestate, dum perfidia accusaretur Eudoxii, inter alios Eustathius: 'Quoniam de fide', ⟨inquit,⟩ 'examinationem vis fieri, o imperator, Eudoxii considera blasphemias.' Obtulitque eius expositionem inter alia sic habentem:

M 1021 4 Quae dissimiliter proferuntur, dissimilia secundum substantiam sunt.

5 Unus deus pater, ex quo omnia, et unus dominus Iesus Christus, per quem omnia.

6 Dissimile autem est 'ex quo' et 'per quem'. Dissimilis igitur filius deo et patri.

7 Hac lectione commotus imperator requisivit Eudoxium, si fateretur suam. At ille negavit dicens, quia esset Aetii. Quem dum iussisset imperator adduci, requisitus, licet eius non fuerit, suam esse professus est et ideo exilio destina-
8 tus. Eustathius tamen etiam Eudoxium ita sapere proclamabat exigens, ut scripturam anathemaret Aetii. Quod, licet tarde, fecit tamen et damnavit, quod prius et postea praedicabat. Deinde etiam ipse exigebat, ut ille omousion
9 anathemaret, quod scripturae non haberent. Tunc Silvanus: 'Et ex non existentibus', inquit, 'et creatura et alterius substantiae scripta nusquam sunt. Iustum ergo est haec ab-
10 dicari.' Quod imperator quoque decrevit, ut fieret. Quod,

V 42, 14—26 Theodor. II 27, *p.* 159, 21—160, 7 P. V 42, 27—50 *ex* Theodor. II 27, *p.* 160, 7—162, 24 P.

A C N

11 esse *C* 12 sectores *Cm1* 15 inquit *suppl. Beatus* 17 opt- *N* alias *Cm1* 22 quem *in ras. Cm2* 24 et *om. C* 25 Hanc *Cm1* imperator commotus *tr. C* 29 eustatius *A* 30 (*et* 33) anathematizaret *Cm2* 34 exsist- *C* 35 ego *Nm1* est *om. A*

11 licet cum difficultate, fecerunt. Quo gesto exigebant, ut et ipsi omousion abdicarent. Tunc disputative atque veraciter Silvanus ait: 'Si ex non existentibus non est neque creatura nec ex alia substantia deus verbum, igitur consubstantialis est genitori patri sicut deus ex deo et lumen ex lumine
12 eamque habet cum genitore naturam.' Tunc imperator iratus exilium interminatus est eis. At illi: 'Potestatem', inquiunt, 'habes puniendi; non tamen nos patrum statuta destruimus.' Tunc imperator illos pelli iussit ecclesiis et pro
13 eis alios ordinari. Tunc Eudoxius, cum tyrannice Constantinopoleos teneret ecclesiam, pulso Eleusio Cyzici Eunomium ordinavit episcopum. Et Aetium in scriptis abdicaverunt, cuius videbantur esse consortes, scripseruntque Georgio, quod fuerat gestum.

EXEMPLAR EPISTVLAE VNIVERSI CONCILII AD GEORGIVM CONTRA AETIVM PROPTER NEFARIAM BLASPHEMIAM EIVS.

14 Sancta synodus Constantinopolim congregata domino honorabili Alexandrinae civitatis episcopo Georgio salutem.
15 Synodo reprehendente Aetium propter nefandas eius et plenas scandalis scripturas secundum consequentiam ecclesiasticarum sanctionum super eo ab episcopis actum est, quod decebat. Diaconatu namque depositus est et ab
16 ecclesia factus extraneus. Et a nobis haec monita processerunt, ut neque ad lectionem cuiuspiam veniant nefandae eius epistulae, sed abiciantur, eo quod vehementer inutiles

---

V 42, 51—101 Theodor. II 28, *p.* 163, 1—165, 8 P.

A C N

37 dificultate *N* 38 omousion *N* disputive *Cm1* 42 eamque] eamdemque *Beatus, Jacob; codd. formam probavi Hanslik* genitori *Cm1* 43 ille *Cm1* 45 illos *in mg. suppl. Nm2* 46 aliis *N* 47 tenere *Cm1* euleusio *C* cizici *N* ziciti *C* 50 fuerant *Cm1* 54 constantinopoli *C* 56 repraehente *A* reprehendente (dente *m2*) *C* 58 ecclesiasticarum (rum *m2*) *C* 60 monita hec *tr. C*

sint. His autem adiecimus etiam anathematizandum eum, si permanet in eo proposito cum sequacibus suis. Consequens enim erat, ut omnes in synodo convenientes episcopi depo- 65
nerent auctorem scandalorum et schismatum in omni terrarum orbe factorum inter ecclesias et concordarent in sen-
17 tentia contra eum iuste prolata. Sed extra vota spemque nostram Seras et Stephanus, Heliodorus et Theophilus in
M 1022 nostra sententia concordare noluerunt neque in eius depo- 70
sitione suscribere, cum scilicet Seras etiam aliam vesanam arrogantiam eiusdem accusaret Aetii. Dicebat enim eum asperiora praesumere atque dixisse, quoniam ea, quae deus hactenus celasset apostolis, revelata sibimet affirmaret. Post huiusmodi vesanos superbosque sermones a memorato 75
Sera de Aetio protestatos flecti precibus nequiverunt, ut in
18 nostra fierent determinatione concordes. Verumtamen nos longanimitate detenti multo tempore sustinuimus eos nunc indignantes, nunc rogantes, nunc interminantes, nunc iterum supplicantes, ut convenirent nobiscum et consona omni 80
concilio definirent. Sustinebamus ergo, si forsan audirent,
19 si forsan intellegerent, si forte prospicerent. Cumque multo tempore nobis perdurantibus non flecterentur sequi sententiam super praedicto viro prolatam, ⟨regulam⟩ ecclesiae honorabiliorem esse quam virorum amicitias iudicantes fini- 85
vimus contra eos excommunicationis tempus sex mensuum ad agendam paenitentiam eis dantes indutias, ut, si in⟨tra⟩ hoc tempus converterentur et consentirent definitionibus

---

81 *cf.* Ezech. 3, 11

A C N

63 adiecimus Ω adiicimus *Beatus, cf.* προστίθεμεν Theodor. 163, 11 66 in] im *N* 71 vesaniam *N* 74 actenus *A* apostoli Ω *corr. Cm2* 75 super vosque *Cm1 N* 76 atio *Nm1* 80 suplicantes *C* 81 consilio *A* concilium *Cm1* forsitan *C* 82 forsitan *C* intelligerent *A* 83 produrantibus *A* sequi] Siquis *Cm1* Siquidem *Cm2* 84 viso *A* *ante* ecclesiae: regulam *suppl. Jacob, cf.* τὸν κανόνα Theodor. 164, 11 *et infra l. 91* 87 in Ω intra *Beatus, cf.* εἴσω Theodor. 164, 15

fratrum suorum, susciperentur in ecclesiam et propriam fiducia caritatemque repararent. Si vero sine paenitentia permanerent amicitiasque hominum regulis ecclesiae et concordiae nostrae praeponerent, tunc eos episcopatus dignitate esse iudicamus extraneos. Quibus depositis necessarium erit, ut in eorum locis alii constituantur episcopi, quatenus legalis ecclesia conpetentem sumens ordinem sibimet concordet episcopis videlicet universis servantibus vinculum caritatis eademque cum perfectione dicendo in uno intellectu unaque sententia. Ut ergo cognoscas, quae concilio placuerunt, haec tuae reverentiae scripta transmisimus orantes, ut gratia Christi ista custodiens pacifice et legitime regas sub te constitutas ecclesias.

G 278 1 **43.** Hunc enim Aetium Eunomius suis libris exaltat et hominem dei vocat multisque favoribus honorat. Sed tunc et abdicantibus eum interfuit et ab eis episcopalem ordinationem ipse suscepit. Eudoxius igitur et Acacius cum suis consensum praebentes his, quae in Nice Thraciae gesta sunt, pro Basilio et Eleusio alios constituerunt episcopos, de quibus supervacaneum loqui nunc censeo. De Eunomio solum habito sermone narrabo.

2 Igitur cum Eleusio vivo Cyzicenam ecclesiam percepisset Eunomius et populi salubritatem videret Eudoxius atque imperatorem conspiceret saevientem contra eos, qui

---

97 *sq. cf.* I Cor. 1, 10

V 43, 1—59 Theodor. II 29, *p.* 165, 9—167, 18 P.

A C N

89 in ecclesia *A N* 90 penitentiam *Cm1* 91 remanerent *C* amiciasque *N* 92 proponerent Ω preponerent *Cm2* 95 sibi et Ω sibi *Cm2* sibimet *corr. recc.* 98 sententia] essentia Ω vel sententia *Cm2*

43. 1 enim Aetium] Etium enim *C* 3 eis *om. N* 5 niceni *Cm2* traciae *A* 6 *et* 9 euleusio *C* 9 cycicenam *Am1* 11 imperato *N*

creatum profitebantur unigenitum dei filium, eum compulit, ut celaret hunc sensum nec eum aperiret investigantibus accusationis occasiones, dicens Eunomio: 'Quoniam oportuno tempore praedicabimus, quae modo celamus, et ignorantes docemus et contradicentes aut flectimus aut cogimus aut punimus.' His promissionibus persuasus Eunomius obumbratam proferebat impietatem. Sed qui divinis sunt educati
M 1023 sermonibus, videntes dictorum calliditatem moleste quidem ferebant, aperte vero contradicere praesumptionis opus et non sapientiae iudicabant. Circumponentes ergo speciem sibimet hereticae pravitatis et hoc se esse fingentes accesserunt ad domum eius rogantes, ut eis exponeret aperte dogmatis veritatem nec pateretur huc illuc eos diversisque ferri doctrinis. Tunc ille accepta praesumptione sensum, quem celabat, aperuit. Quibus dicentibus nimis esse nefarium, ut non omnes sub eo constituti veritate fruerentur, his et huiusmodi seductus verbis in conventu ecclesiae suam blasphemiam revelavit. At illi zelo suas animas accendentes ad Constantinopolim perrexerunt. Et primum quidem apud Eudoxium inscripserunt Eunomium; quo eos non suscipiente adeuntes principem pestem illius cum gemitu pandiderunt. Dicebant enim potius istius dicta impia esse quam Arii. Pro his indignatus imperator praecepit Eudoxio, ut deduceretur Eunomius et convictus sacerdotio nudaretur. Cumque frequenter ab accusatoribus inportunitatem passus Eudoxius declinaret, adierunt rursus imperatorem ingemescentes, quia nihil, quod praeceperat, fecisset Eudoxius, sed tan-

---

A C N

14 occasiones] accusationes Ω *corr. Cm2* 15 praedicavimus Ω *corr. Cm2* 16 docebimus *A Cm2 N* flectemus *Cm2* cogemus *Cm2* 17 ponimus *C* puniemus *Cm2* 18 divini Ω *corr. recc.* 20 vero] quidem *C* 24 patiretur *Cm1* diversisque] diversis *Cm2* 29 illi] ille *Cm1* accedentes *CN* 32 pandiderunt *cf.* Rönsch, Ital. und Vulg.[2] 288 33 Dicebat *C* 35 convinctus *C* 37 *sq.* ingemiscentes *C* 38 *sq.* tantum *N*

tam despiceret civitatem blasphemiis Eunomii pereuntem.
9 Tunc Constantius expulsurum se interminatus Eudoxium est, nisi Eunomium iudicandum deduceret et convictum in
10 accusatione puniret. Hoc metuens Eudoxius scripsit Eunomio, ut de Cyzico fugeret sibique reputaret, qui nequaquam eius monitionibus oboedisset. Verum Eunomius metuens abscessit quidem; sed contumeliam non ferens proditionis quidem accusabat Eudoxium laesumque se et Aetium asse-
11 rebat ac deinde gregem propriae cohortis instituit. Quicumque enim eius dogmatis concordiam sequebantur, ab Eudoxio recesserunt proditionem accusantes eius sociantes⟨que⟩ semet ipsos Eunomio; qui hactenus ab illo nomen habere noscuntur. Hinc ergo heresis ⟨auctor⟩ factus Eunomius im-
12 pietatis cumulo auxit Arii blasphemias. Quia vero arrogantiae serviens passioni proprium probatur fecisse collegium, ipsa, quae sunt gesta, conclamant. Nam cum abdicatus Aetius fuisset expulsus, cum eo egressus non est, licet doctorem eum et dei hominem nominaret; sed mansit coniunctus Eudoxio. Cum autem impietatis poenas exigeretur, ratum non habuit concilii decretum, sed episcopos ordinavit atque presbyteros episcopali dignitate privatus.

SOCRATES

1 **44.** Per idem tempus in Laodicia Syriae duo erant viri uno nomine nuncupati, pater atque natus, uterque dicebatur

---

V 44, 1—33 Socr. II 46, *p.* 370, 3—372, 7 H.

A C N

42 eudoxius *om. N* 43 cizicico *N* fugiret *Cm1* 47 cohortus *Cm1* 49 sociantes Ω sociantesque *correxi Hanslik, cf.* Theodor. 167, 5; 9 50 actenus *A* 51 heresis Ω haeresiarches *Beatus, cf.* αἱρέσεως ἀρχηγός Theodor. 167, 11 heresis auctor *corr. Jacob, cf.* seditionis auctorem IV 21, 11 = στάσεως ἀρχηγόν Theodor. 99, 5 52 ausit Ω *corr. Nm2* 53 conleg- *C* 56 *sq.* convinctus *A* 59 atque — privatus *in mg. suppl. Am2* presbit- Ω episcopale *Cm1*

44. 1 laudicia *C* 2 uno (no *s. s.*) *C* noncupati *C* dicebantur *C*

Apollinaris: pater presbyteri dignitate functus, filius autem habens lectoris officium, Graecorum ambo doctores eloquiorum; pater grammaticus, filius erat rhetor. Pater namque, cum fuisset Alexandrinus genere et prius docuisset in Beryto, postea Laodiciam veniens duxit uxorem et filium habuit Apollinarem. Tunc igitur ambo exercebantur cum
M 1024 Epiphanio sophista et, cum essent eius amici, valde fovebant eum. Hoc metuens Theodotus Laodicenus episcopus, ne frequenti confabulatione sophistae declinarent ad paganitatem, prohibuit, ne ad eius scolas accederent. Qui parvi pendentes episcopum Epiphanii amicitias magis amplectebantur. Postea Georgius Theodoti successor, cum eos prohibere non potuisset, ambos communione privavit. Tunc Apollinaris filius arbitratus iniuriam et fretus eloquii tumore sophistici novitatem et ipse introduxit hereseos, quae nunc fertur nomen ab inventore gerens. Aiunt enim quidam excitatos eos adversus Georgium, non tantum propter praedictam causam, sed quia videbant eum varia dogmata proferentem et nunc quidem profitentem similem patri filium, sicut erat Seleucia constitutum, nunc autem in Arianam declinare sententiam. Quapropter velut oportunam sumentes occasionem abscedunt. Cumque nullus eis intenderet, sub schemate religionis pestem hereseos introducunt. Et primum quidem dicebant animam a deo verbo in dispensatione incarnationis non assumptam. Deinde quasi paenitentia ducti corrigentes semet ipsos adiecerunt: Animam quidem assumptam, quae non tamen haberet mentem, sed

---

A C N

3 praesbiteri *A* presbyterii *Cm2* dignitatem *Cm1* 5 rethor Ω_1 *sed cf.* VI 37, 3 6 *sq.* berytho Ω, *sed cf.* I 10, 70 7 laudiciam *C* (*fort. Nm1*) 7 *sq.* habuit *suppl. Am2* 8 apollinaret *A* 10 laudicenus *C* la*dicenus *N* 12 scholas *A N* accenderent *N* 13 epifanii *C* magis *s. s. Cm2* 13 *sq.* amplectabantur *Cm1* 15 privabit (ivabit *in ras.*) *Cm1* 16 *sq.* tumores *Cm1* 17 sofistici *C* 18 *sq.* quidem *C* 25 relegionis *C* 26 verbum *Cm1* 27 assumtam *C* 27 *sq.* penitentiam *C*

8 deum verbum esse pro mente in homine assumptum. Circa hoc itaque solum dicuntur esse corrupti, qui nunc illorum nomine vocitantur; nam trinitatem consubstantialem esse profitentur.

THEODORITVS

G 279 1 **45.** Cum inter haec Saborus rex Persarum contra Romanos castra metaretur, Constantius cum magno exercitu veniens ad Antiochiam fugavit hostes. Quod non militia Romanorum egit, sed deus, qui colitur a Romanis. Tro-
2 phaeum ergo nunc studeo narrare victoriae. Nisibis, quam quidam Antiochiam Mygdoniam vocant, in termino posita est Persicarum Romanarumque terrarum. Huius erat episcopus atque rector et dux Iacobus apostolicae gratiae radiis illustratus. Cuius digna laudandaque miracula in hac historia conscribere aut enumerare supervacaneum iudicavi; sed unum tantummodo eius opus causa narrationis expo-
3 nam. Huius igitur civitatem Romanis subditam Persarum exercitus obsidebat. Et cum septuaginta dies iugiter observaret et multas quidem cepisset civitates plurimaque circa hanc molimina posuisset et vallos atque fossata pro capienda urbe fecisset, eam nequaquam valuit obtinere.
4 Postea vero Persae impetum Mygdonii fluminis per civitatem mediam properantis a longe retinentes et utrasque

---

V 45, 1—65 Theodor. II 30, *p.* 167, 20—170, 10 P.

A C N

30 assumptum Ω assumpto *Cm2, cf.* Socr. 372, 4 32 consubstantialem *C*

45. 1 saborus Ω *cf.* *Σαβώρου* Theodor. 167, 20, *sed l.* 26: Saboris = *Σαβώρης* Theodor. 168, 19 2 metarentur *Cm1* 3 milia *Am1* 4 *sq.* tropeum *CN* 5 nisivis Ω *corr. recc.* 6 migdoniam *A* 7 per siccarum *A* 8 ap. iacobus gratię *tr. C* 9 inlustr- *A* 10 historię *Cm1* indicavi *Am1* 13 obsedebat *C* et] ei *N* 14 multas quidem cepisset civitates: *Epiphanius vocem* *ἑλεπόλεις* Theodor. 168, 9: *πολλὰς μὲν ἑλεπόλεις τῷ τείχει προσενεγκών non intellexit* 17 migdonii *A* 18 properantes *Am1 Cm1*

ripas eius facientes celsiores, ut aqua in se collecta concresceret, quo vi maiori posset inruere, cum vidissent iam etiam illas, quas fecerant, sublimes ripas impleri, subito auferentes, quas fecerant, catharactas dimiserunt impetum fluminis contra murum, qui vehementis aquae pondus non ferens est inclinatus et cecidit. Quo facto ingrediens aqua
M 1025 cum magno impetu etiam aliam partem muri, unde fluvius
5 solebat exire, cum magna ruina deposuit. Hoc Saboris inspiciens credidit se sine pugna capere civitatem. Et illa quidem die quievit, ut et fundus fluminis purgaretur et posset ambulari per fluvium. Altera vero die cum omni militia credens per loca ruinosa murorum civitatem intrare vidit
6 murum ex utraque parte fabricatum. Ille namque sacratissimus homo orationibus milites coarmavit et alios urbis habitatores. Quo facto et murum restituit et propugnacula fecit, quibus repelleret accedentes. Et hoc non ad murum veniens egit, sed intra templum sacratum Domino supplicans adimplevit.
7 Porro Saborem non solum muri fabrica terruit, sed etiam altera visio perturbavit. Vidit enim stantem supra murum quendam imperiali schemate circumamictum et tam purpura quam diademate resplendere. Arbitratus autem esse Romanorum imperatorem mortem minatus est eis, qui nuntiaverant non eum illic esse praesentem.
8 Quibus affirmantibus vera se dixisse et Constantium Antiochia commorari ex vultu, quem videbat, agnovit eorum verba esse veracia et ait deum bella gerere pro Romanis. Cumque hoc graviter haberet, infelix sagittam dimisit in

---

A C N

20 possit *C* 21 sublimas *A* inplere *Cm1* 23 qui] que *Cm1* 24 inolinatus *Nm1* 25 magna *Nm1* 26 saporis *Am2* 27 se] si *N* 28 *sq.* possit *C* 29 ambulare *C* omni] omni se (omni *in ras.*) *Cm2* militia] ... ta *Cm1* 32 coartavit *Am1* 33 ha|tatores *A* 35 *sq.* suplicans *C* 37 visio *om. N* enim] etiam *Am1* 39 purpora *Cm1* deademate *Cm1* 41 nuntiaverat *Am1* illec *Cm1* 42 *sq.* attiochiam *Cm1* antiochiam *Cm2* 45 ageret (?) *Am1*

aerem et, cum vidisset, quia incorporeum iaculari non potuit, tamen a vesaniae suae impetu non recessit.

9 Tunc igitur Efrem, vir mirabilis et conscriptor egregius apud Syros, sacratissimo Iacobo supplicabat, ut veniret ad murum et videns barbaros maledictionis iacula contra eos
10 emitteret. Flexus ergo venerabilis homo ascendit in quandam turrem et, cum milia milium videret exercitus, aliam maledictionem eis non petiit nisi scnifas et culices, ut per parva animalia supernam virtutem potuissent agnoscere.
11 Orationem vero secutae sunt nebulae scniforum et culicum, et elephantorum quidem proboscidas, cum sint cavae, equorum vero aliorumque iumentorum aures simul et nares implerunt. At illi ferre vim parvorum animalium non valentes sessores suos ductoresque excussos dorsibus proiecerunt et disruptas acies confuderunt exercitumque relinquentes
12 summo impetu fugiebant. Hoc modo ter miserrimus imperator parvam clementemque correptionem in se cognoscens factam a deo habente providentiam animarum eum pie colentium suum exinde reduxit exercitum confusionem, non victoriam ex illa obsidione percipiens.

1 **46.** Hoc itaque tempore Constantius Antiochia morabatur. Et Parthico proelio quiescente rursus colligebat episcopos cogens omnes negare verbum et unius substantiae et alterius substantiae. Verum cum Eudoxius post Leontium

---

V 46, 1—10 Theodor. II 31, *p.* 170, 11—20 P.

A C N

47 veniae *Am1* 48 effrem *C* 51 *sq.* quadam *N* 52 milia milium exercitus *cf.* τὸ μυρίον πλῆθος Theodor. 169, 25 53 scnifas *Am2 Nm2* scinifas *C* scynifas *Am1* scnisfas *Nm1* 54 potuisset Ω *corr. Cm2* agnuscere *Cm1* 55 scniforum *Am2 N* sciniforum *C* scyniforum *Am1* culicorum *Cm1* 56 elefantorum *C* 58 ille *Cm1* illa *Cm2* pavorum *Am1* volentes *Cm1* 59 doctoresque *Am1* excussus *Cm1*

46. 1 antiochiam *Cm2* 2 partico *A C* 4 leontiam *C*

Antiochenam abripuisset sedem, deinde pulsus post multa concilia cum Constantinopolitanum inique tenuisset episco-
2 patum, Antiochena ecclesia pastore privata videbatur. Tunc ergo convenientes episcopi, cum essent plurimi et undique
M 1026 congregati, dicebant imperatori oportere primitus pastorem constitui et ita cum illo de dogmatibus cogitari.

1 **47.** Illo tempore sacratissimus Meletius civitatem quandam Armeniae regens et barbaros edocens quietem habere
2 videbatur. Quem putantes Ariani sibi consentire petierunt a Constantio, ut Antiochenae constitueretur praesul ecclesiae. Cum quibus etiam orthodoxi propter claritatem eius vitae et salubritatem rectorum dogmatum in eius suscripsere decreto; ipsumque decretum utraque pars Eusebio Samosateno commendavit episcopo. Veniente siquidem magno Meletio occurrit ei populus utriusque partis, cum quibus Iudaei pariter et pagani desiderantes famosissimum videre Mele-
4 tium. Tunc imperator et ei et aliis, qui exponere poterant, iussit, ut populis explanarent locum illum: *Dominus creavit me initium viarum suarum in opera sua,* praecipiens, ut ex-
5 ceptores eorum verba conscriberent. Et primum quidem Georgius Laodiciae fetorem hereticae pestis evomuit. Post quem Acacius Caesariae quandam visus mediam proferre
G 280 doctrinam multum ab illorum blasphemia recessit, non tamen summum apostolicae integritatis dogma servavit. Tertius autem magnus surrexit Meletius et rectitudinem regulae in sacra disputatione monstravit. Nam veluti quodam pondere veritatis utens, et quod plus et quod minus erat,

---

V 47, 1—26 *ex* Theodor. II 31, *p.* 170, 21—172, 13 P.
47, 12 *sq.* *Prov. 8, 22

A C N

5 arripuisset *A* 6 cum *om. N* 7 pastori *Cm1* 8 esse *Cm1*
47. 1 sacratissimos *Cm1* meleutius *N* 3 *post* consentire: petire *add. N* 5 ortodoxi *Am1* proter *C* 12 popul.s *Cm1* 13 initio *N* in initio *A* 15 georgios *Cm1* laudicie *C* 16 quendam *A*

6 evitavit. Cumque turba universa faveret rogans, ut brevem eis doctrinae daret imaginem, tres ostendens digitos, deinde colligens duos et unum tendens illam laudabilem protulit vocem: Tria, quae intelleguntur, sed tamquam de uno disputamus.

SOZOMENVS

7 Eo tempore fertur archidiaconus eius ecclesiae adhuc eo loquente extensa manu eius os obstruxisse. At ille suam sententiam manu clarius quam voce signavit. Tribus enim apertis digitis et denuo clausis et uno tantum digito rursus extenso populo schemate divulgabat, quia tres unum sint. Deinde archidiacono eius manum ore dimisso tenente libera voce clamabat Nicaenum servari debere concilium.

THEODORITVS

1 **48.** Contra hanc doctrinam Ariani calumniae linguas exacuerunt Sabellianum asserentes sanctum esse Meletium. Ob quam rem principi suaserunt, ut in propriam provinciam exilio mitteretur. Et ⟨repente pro eo episcopus⟩ factus Euzoius aperte Arianum dogma laudabat; hunc enim cum
2 Ario magnus Alexander diaconatu privaverat. Hoc itaque facto sanus populus ab hereticis divisus in apostolicam ecclesiam positam loco, qui dicitur vetus, conveniebat. Annis namque triginta, postquam magnus Eustathius fuerat expulsus, orthodoxi Arianorum onera sunt perpessi rerum
M 1027 mutationem utilem sustinentes.

V 47, 28–34 Soz. IV 28, *p.* 421, 13—422, 7 H.
V 48, 1—11 Theodor. II 31, *p.* 172, 14—173, 4 P.

A C N

23 ostendentes *Nm1* 25 triam *Am1* quae] quidem *Cm2* 29 eo loquente] eloquente *N* 32 sunt *Nm1* 35 THEODORITVS *om. Cm1 suppl. Cm2*

48. 3 principes *Cm1* 4 *ante* factus: repente pro eo episcopus *suppl. Jacob, cf.* παραυτίκα Εὐζώιον ἀντ' ἐκείνου προὐβάλοντο Theodor. 172, 18 *sq.* 6 privaberat Ω *corr. Cm2* 7 populos *Cm1* 8 *ante* ecclesiam: et *add.* Ω *del. Cm2* 9 eusthathius *C*

SOZOMENVS

3 Sequacibus enim Meletii communicare noluerunt hi, qui ab initio Nicaenum dogma servaverant, dicentes, quia ex Ariano decreto Meletius fuerit ordinatus et sequaces eius ab illis sint baptizati, ob quam rem Antiochena ecclesia in aliam dividitur partem.

THEODORITVS

4 Cumque viderent orthodoxi hereticorum crescere magis impietatem et apostolici dogmatis defensores aperte debellari sanctumque Meletium pulsum et Euzoium hereticum ordinatum, verborum memorati sunt, quae dicta sunt Loth: *Salva,* inquit, *salva animam tuam,* ad haec etiam evangelici verbi dicentis: *Si oculus tuus dexter scandalizat te, aufer eum et abice abs te,* idem et de manu et pede domino sanciente, qui etiam adiecit dicens: *Melius est enim tibi, ut pereat unum membrum tuum, quam totum corpus in gehenna mittatur.*

1 **49.** Porro mirabilis Eusebius, cuius dudum memini decretum fuisse commendatum, videns praevaricationem pactorum circa Meletium meditatam ad suam reversus est civitatem. Ariani vero scriptum testimonium metuentes

---

V 48, 13—17 Soz. IV 28, *p.* 423, 4—11 H. V 48, 19—28 Theodor. II 31, *p.* 173, 4—15 P.

48, 23 Gen. 19, 17 48, 24 *sq.* *Matth. 5, 29 48, 26 *sqq.* *Matth. 5, 29

V 49, 1—20 Theodor. II 32, *p.* 173, 17—174, 14 P.

A C N

13 hii *CN* 15 fuerat *A* 16 antiochiena *N* 19 cresci *Cm1* 20 apostolice *Cm1* 22 quae dicta] decta *Am1* 24 evangelice *Cm1* evvangelici *N* scandalizet *Am1* 25 abieci *Cm1* 28 gehennam *C* mitti *Cm2*

49. 1 cuius] cui (*post* cui *ras.*) *C* 1 *sq.* decr. f. comm. *sc.* ei, *cf.* Theodor. 173, 17

Constantio suaserunt, ut mitteret, qui decretum in Meletio
2 factum ab Eusebio revocaret. Tunc missus est veredarius, qui haec velociter adimpleret. Cumque venisset et imperatoris verba nuntiasset, tunc Eusebius ammirandus: 'Commune', inquit, 'depositum non restituam, nisi omnes, qui tra-
3 diderunt, dicant.' Quod dum, qui fuerat missus, renuntiasset, indignatus imperator denuo misit, ut redderet, quod accepit, adiciens scripto, ut, si reddere nollet, dextram manum eius abscideret, verbo tamen iubens illi, quem misit, ne
4 faceret, quod habebatur in litteris. Cumque epistulam legisset Eusebius et invenisset poenam ab imperatore dictatam, cum dextra manu obtulit et sinistram ambas incidi petens. 'Nam decretum', inquit, 'non dabo, clarum Arianae pestis indicium.' Hanc eius firmitatem Constantius videns laudabat egregie. Mirantur enim et impii resistentium sibi laudes, cum gestorum magnitudine superantur.

SOZOMENVS

M 1028 1 **50.** Haec igitur apud orientalis agebantur ecclesias. Interea Iulianus Caesar bello devincens barbaros apud Rhenum fluvium residentes alios quidem peremit, alios cepit. Claraque victoria decoratus, dum mediocritate vitae atque mansuetudine militibus gratus esset, ab eis appellatur Au-
2 gustus. Hoc facto nihil de Constantio cogitans iudices ab illo factos honoribus mulciebat et ad illius invidiam litteras

---

V 50, 1—34 Soz. V 1, *p.* 427, 9—429, 18 H.

A C N

5 qui decretum] quidem cretum *Cm1* 8 nunciasset (et *in ras. m2*) *C* ammirandis *Am1* 8 *sq.* communem (commonem *Am1*) Ω *corr. Cm2* 9 *sq.* tradidit (?) *Cm1* 12 redderet *Cm1* nolet *C* 16 optulit *CN* 19 laudabat *C* laudabit *AN* laudavit *Beatus, sed cf.* διετέλει θαυμάζων Theodor. 174, 12 *et* V 48, 5

50. 5 apellatur *C* 5 *sq.* agustus *C* 7 mulcebat *C* illius (s *m2*) *C*

proferebat, quibus ostenderet eum propter bellum contra
3 Magnentium gestum in Italiam barbaros induxisse. Repente
vero religione mutata, cum prius Christianus esse putaretur,
semet ipsum pontificem nominavit et veniens ad templa pa-
ganorum sacrificabat subiectisque talia colere suadebat.
4 Cumque Constantius propter bellum Persicum Antiochia
moraretur, sperans ille, quia sine bello posset Illyricum
detinere, ad eos agebat iter dicens se velle Constantio
satisfacere, tamquam non sponte, sed voluntate militum
5 infulas imperii suscepisset. Dicitur itaque, quia, dum ad
hos terminos accessisset, vindemia iam collecta, circa occa-
sum pliadarum uvas denuo fuisse prolatas; insuper etiam
imbrem ex aere descendentem in eius veste simul et cete-
6 rorum guttas singulas crucis formasse signacula. Hoc facto
videbatur et ipsi et aliis, quia botruis extra tempus inlatis
bonum rei panderetur indicium, imber autem cadens vestem,
G 281 supra quam ceciderat, roboraret. Alii vero dicebant uva-
rum signum praeter tempus significare perditionem impe-
ratoris ad instar huiusmodi botruorum et parvi temporis
fore eius imperium; porro de cruce dicebant praenuntiare
hoc signum, quia sit caeleste dogma Christianorum et
oporteat signari cunctos crucis indicio. Unde cognoscitur,
quia diversa interpretati, quam dixerat imperator, veritate
fraudati non sunt; utrumque enim oportune dictum sequens
7 tempus ostendit. Cum audiret itaque Constantius contra
se venire Iulianum, instructione belli Parthici derelicta
Constantinopolim veniebat.

A C N

8 prop *Cm1* 10 relegionem *Cm1* 13 prop *Cm1* persic-
cum *A* antiochie *Cm2* 14 possit *Cm1* ylliricum *AC* 15 se]
si *Cm1* 18 vindimia *Cm1* 19 uvvas *vel* unuas *Cm1* 20 im-
bre *Cm2* aerem Ω *corr. Cm2* descendente *Cm2* 22 botrois *Cm1*
botris *Cm2* 24 roboraret = *χαταστίξαι* Soz. 429, 7 (*fort. pro χατα-
στηρίξαι*) 24 *sq.* viarum *Cm1* 26 insthar *C* 28 quia *s. s.*
Am2

SOCRATES

8 Et Mopsucrinis inter Cilicas atque Cappadocas nimia cogitatione apoplexiae passione defunctus est consulatu Tauri et Florentii, tertia die Novembris mensis, anno vitae suae quadragesimo et quinto, ex quibus tredecim cum patre regnavit, viginti quinque post illum.

SOZOMENVS

9 Quo defuncto Iulianus quidem iam Thracas obtinebat. Et non post multum Constantinopolim veniens appellatus est imperator.

V 50, 36—40 Socr. II 47, *p.* 372, 18—373, 9 *et* Soz. V 1, *p.* 429, 19—430, 4 H. V 50, 42—44 Soz. V 1, *p.* 430, 4—6 H.

A C N

36 mopsocrenis *Cm2* cappadocias *C* 38 florenti Ω *corr. recc.* 42 tracas *A* thracias *recc. Beatus* optin- *N* 44 *post* imperator: HISTORIAE ECCLESIASTICAE LIBER V EXPLICIT (EXPLICIT LIBER V *tr. A*) Ω, *postremum* percontuli *add. Am2, delevi Hanslik*

TITVLI LIBRI SEXTI

G 282

1. De Iuliani genere, disciplinis et quomodo pervenerit ad imperium.
2. Quomodo Iulianus ad ritum devenerit paganorum et de sacrificiis idolorum.
3. Quomodo etiam ante imperium latenter fuisset paganus.
4. Quam fuerit Christianis infensus.
5. Quia initio imperii sui magis pepercit Christianis.
6. Quomodo Mares episcopus Chalcedonae in facie redarguerit Iulianum.
7. Quia eos, qui fuerant deportati a Constantio, revocavit.
8. De seditione apud Alexandriam orta contra paganos.
9. Quomodo Alexandrinus Georgius sit extinctus.
10. Quia Iulianus ecclesias clausit et ecclesiae ornamenta diripuit.
11. De Eusebio, Nectario et Zenone martyribus.
12. De Hilarione monacho et crudelitate Heliopolitanorum et Arethusiorum contra Christianos et de Marco episcopo eiusque martyrio.
13. De Macedonio, Theodolo et Tatiano martyribus.
14. De Basilio martyre et Eupsychio.
15. Quae in Gaza contra Christianos crudeliter sint commissa atque Sebastia nec non et in Phoenice.
16. De simulacro androgyno a paganis in ecclesia constituto.
17. De legibus, quas Iulianus contra Christianos posuit.
18. De reditu Athanasii ad Alexandriam.
19. De Lucifero et Eusebio.
20. De concilio apud Alexandriam cum Athanasio celebrato.

A C N

ante titulos: INCIPIT EIVSDEM HISTORIAE LIBER VI *CN*, *post* VI: FELICITER *C*; ***delevi Hanslik*** 1 *ante* TITVLI: INCIPIVNT ***delevi Hanslik*** TITVLI] CAPITVLA *A* SEXTI] VI *N* PRIMI *C* 2 perveniret *Cm1* 5 paganis *Cm1* 6 christianus *N* infensis *C* 7 christianus *N* 8 chalcedone *A C* chalcedonie *N* *cf.* VI 6, 3 14 eusevio *Cm1 N* martiribus *C* 15 eliopolitarum *Am1* 15 *sq.* aretusiorum Ω 16 christianorum *Cm1* 17 martirio *N* 18 theodulo *N* teodulo *Cm2* teudulo *Cm1* datiano Ω Taciano ***Beatus*** 19 martire *N* eusichio *A N* eusicio *C* Eupsychio *corr.* ***Beatus*** 22 simulacra *C* 24 adhanasii *Cm1* 26 adhanasio *Cm1*

21. De differentia substantiae et subsistentiae.
22. Pars libri Athanasii De satisfactione fugae.
23. Quia Eusebius veniens Antiochiam propter Paulinum divisum videns populum fuerit indignatus.
24. De Hilario Pictaviensi.
25. De Macedonianis.
26. Quia Iulianus quoque persecutus sit Athanasium.
27. Quomodo Iulianus foverit Cyzicum propter paganitatis cultum.
28. De Tito episcopo Bostrensi.
29. Quia Iulianus praecepit, ut secundum Christianorum ritum etiam pagani orationes et elimosynas facerent et decimas templis offerrent et cetera, quae Christiani moris est, adimplerent.
30. Quibus modis conatus est paganitatem extollere et milites idolis inclinare.
31. De corpore martyris Babylae et de simulacro Apollinis fulmine concremato.
32. De publicatione vasorum ecclesiasticorum et quomodo Iulianus praefectus et Felix adnihilantes ecclesiam divinitus sint puniti.
33. Quomodo apud Antiochiam sacerdotis filius sit conversus.
34. Quomodo Iulianus aquis immolaticiis universa polluerit eique restiterint Iuventius et Maximinus.
35. Quomodo Valentinianus, qui post eum imperavit, pro aspersione immolaticiae aquae ministrum percussit templi.
36. De Artemio martyre et Publia abbatissa.
37. De Basilio atque Gregorio.
38. De his, qui amore pecuniae a fide declinaverunt.
39. Quomodo pecunias Iulianus abstulit Christianis.
40. Quomodo ab Antiochenis irrisus sit.
41. De simulacro Christi, quod deposuit Iulianus.
42. De beneficio herbae, quae nascitur iuxta simulacrum Christi, et de miraculis, quae per loca diversa pro nomine Christi fiunt.

A C N

27 differentiam *Cm1* 29 *ante* divisum: et *add. Beatus* 31 helario *Am1* pictaviensi (si *in ras. m2*) *C* pictaviense *Am2 N* pectavi in se *Am1* 32 machedonianis *C* 34 foverint *Cm1* cizicum *N* 35 titum *Cm1* 36 secum dum *C* 37 elemosinas *A* elimosinas *C* 38 offerent *C* 39 conatus] locutus *CN* loquutus *A* conatus *corr. Beatus* 41 babile *Cm1* babilli *Cm2* 45 anthiotiam *Cm1* -ciam *Cm2* 47 restituerint *A* inventius *N* 49 percussum *Cm1* 53 pecunias *eras. C* 54 antiochenus Ω *corr. Cm2* inrisus Ω, *sed cf.* VI 12, 22 55 simulacra *Cm1* christo *Nm1* 56 simulacrom *Cm1*

43. Quomodo Iudaeos Iulianus armaverit contra Christianos et de templo Hierosolymorum.
44. De bello Parthico et quomodo illic Iulianus perrexit.
45. Quomodo Iulianus monachus eius mortem, antequam audiret, praenuntiavit.
46. De inconsulto Iuliani ducatu.
47. De peremptione Iuliani.
48. Quae magiae post mortem eius inventae sunt.

LIBER SEXTVS

SOCRATES

1 **1.** Nunc igitur de Iuliano pauca dicenda sunt eiusque genere ac disciplina et, quomodo venerit ad imperium. 2 Constantinus, qui Byzantium suo nomine Constantinopolim appellavit, duos habuit ex eodem patre, non ex eadem
M 1029 matre germanos, quorum unus Dalmatius, alter Constantius vocabatur. Et Dalmatius quidem habuit sui nominis filium; Constantius autem duos habuit natos, Gallum et Iulianum. 3 Post mortem Constantini conditoris Constantinopolitanae civitatis, dum milites iuniorem Dalmatium peremissent, tunc et isti defuncto iam patre paene mortis periculum cum Dalmatio sustinuerant, nisi Gallum quidem aegritudo, quae

---

VI 1, 2—60 Socr. III 1, *p.* 374, 14—379, 9 H.

A C N

59 hierososlymorum *Am1* 60 partico *A* 61 iuliano *Cm2* 63 dicatu *A N* dicato *C corr. recc.* 65 *in mg.:* hęc duo capitula desunt nobis de hoc libro; lege usque ad hanc notam *add. Am2* *titulis finitis:* EXPLICIVNT TITVLI (CAPITVLA A) LIBRI VI Ω *delevi Hanslik*

1. 1 SOCRATES *add. fort. Am2* 3 veniret *Cm1* 4 Bizantium Ω 5 appellavit (a *alt. s. s.*) *ex corr. A* eadem] eodem *Am1* adem *N* 6 germanus *Cm1* unus *in mg. suppl. Nm2* dealmatius Ω *corr. Cm2* 7 dealmatius Ω *corr. Cm2* 9 conditores *Am1* constantinopolitano *Cm1* 10 civitates *Am1* perimissent *AN* 11 iste *Cm1* 12 sustinuerat *Cm2*

putabatur inevitabilis, liberasset, Iulianum vero aetas infan-
4 tis; erat enim annorum octo. Cumque ab eis fervor impe-
ratoris quievisset, Gallus circa Ephesum apud doctores erat,
5 ubi etiam a progenitoribus possessiones habebant. Porro
Iulianus crescens in auditoriis Constantinopolitanae urbis
exercebatur in basilica, ubi doctores erant, habitu privato
procedens habebatque paedagogum eunuchum nomine Mar-
donium, grammaticum Nicoclem Laconensem, rhetoricam
vero legebat apud Ecibolum sophistam tunc Christianum.
6 Quod providentia quippe Constantii gestum est, ne apud
paganum sophistam legens ad eius superstitionis dogmata
7 declinaret. Erat enim Iulianus ab initio Christianus. Cum-
que lectione proficeret, fama per populum volitabat, quia
8 posset etiam Romanam gubernare rem publicam. Quod dum
latius panderetur, aestuationes induxit imperatori Constan-
tio. Quamobrem abstinuit eum ab urbe regia et misit in
Nicomediam praecipiens, ne conveniret apud Libanium
9 sophistam Syrum. Tunc enim Libanius a paedagogis Con-
stantinopolitanis expulsus Nicomedia morabatur. Prohibe-
batur ergo Iulianus apud Libanium legere, eo quod paganus
10 esset; verumtamen librorum eius lectionibus utebatur. Cum-
que proficeret in rhetoricam, supervenit in Nicomediam

A C N

13 iulianus *Cm1* 13 *sq.* infantes *Cm1* 14 *sq.* imperator Ω *corr. Cm2* 16 a *s. s. Cm2* habebat *Cm2* 17 auditoris *Cm1* auditorio *Cm2* constantinopolinae *Cm1 N* 18 abitu *C* 20 nicoclem *in ras. Cm2* retoricam *Am1* rethorica *Cm1* rethoricam *N* 21 ecibolum *CN* ecibulum (?) *Am1* 22 praevidentia *N* constandi Ω *corr. Cm2 Nm2* 23 sophista Ω *corr. Cm2* 24 *ante* ab: et *add. C* 26 possit *Cm1* romanum *N* 27 aestutationes *A* imperatore *Cm1* 27 *sq.* constando Ω *corr. Cm2 Nm2* 28 abstinuit Ω amovit *Beatus* abstulit *Garetius* 29 nicomedia *Cm1* libanum *Cm1 Nm1* 30 pedagogiis (go *s. s. Am2*) Ω pedagogis *Cm2* 30 *sq.* Constantinopolitanis] constantinopolim tum *A N* -tunc *C corr. recc. Beatus* 31 necomedia *Cm1* 32 libanum *Cm1* 34 rhetoricam *Am1* rethoricam *Am2 CN* -ca *recc.*

Maximus philosophus, non ille Byzantius pater Euclidis, sed Ephesius, quem postea quasi artes magicas exercentem Valentinianus imperator praecepit occidi. Tunc igitur non ob aliam causam Nicomediam venerat nisi Iuliani fama
11 protractus. Apud quem Iulianus, cum verba philosophica praegustasset, coepit etiam doctoris imitari religionem. Is
12 enim etiam imperii cupidinem animo eius immiserat. Cumque haec non laterent aures imperatoris, inter spem metumque constitutus suspicionem celare volens, quia, qui dudum integer fuerat Christianus, postea proditor est effectus, tonsus monachicam simulabat vitam. Et latenter quidem exercebatur in philosophica, in manifesto autem sacros Christianorum legebat libros. Denique in ecclesia Nicomediae lector est constitutus; et sub hoc habitu furorem declinavit imperatoris. Haec equidem pro timore faciebat nequaquam ab
13 spe recedens, quam mente conceperat, dicebatque plurimis amicorum suorum felicia fore tempora, quibus ipse rerum
G 283 14 potiretur imperio. Dum haec itaque contra eum sic agerentur, Gallus germanus eius Caesar constitutus venit ad Nico-
15 mediam visurus eum, cum pergeret ad orientem. Post paulum vero perempto Gallo repente Iulianus quoque fit suspectus imperatori, qui etiam eum custodiri praecepit.
M 1030 Et dum fuga lapsus fuisset, diversa loca circumeundo salvatus est. Vixque sero uxor imperatoris Eusebia celatum inveniens supplicavit imperatori, quatenus nihil mali pateretur, sed ut potius ad philosophandum mitteretur Athenas.

A C N

35 bizantius *C N* 36 ephessius *C* 38 nicommediam *C* 39 protractus Ω pertractus *Beatus* philosophicam *Cm1* 40 doctores *Cm1* relegionem *Cm1* His *A Cm1* 43 constitus *Cm1* 46 philosophiam *C* philosophia *recc.* 48 constitutum *Cm1* furor *Cm1* 49 quidem *Am1* 51 forte Ω *corr. Cm2* 52 poteretur *Cm1* 54 ad *om.* Ω *suppl. recc.* 54 *sq.* paulolum *C* 55 peremptem *Cm1* 56 custori *Am1* custodiri (diri *m2*) *C* 57 *sq.* salvatos *Cm1* 59 quatinus *Cm2* 60 Athenas] ad (ad *m2*) athanasium *C*

THEODORITVS

16 Coepit igitur Iulianus imperialia sceptra desiderare. Quamobrem discurrens universam Helladam vates quaerebat ⟨et⟩ responsa reddentes, consulens, si ad suum imperium perveniret, invenitque virum, qui ei desiderata se dicere
17 fateretur. Is eum perducens ad quendam idolorum locum et intromittens in adytum seductores daemones evocavit. Quibus sollemniter apparentibus terrore compellitur Iulianus in fronte sua crucis formare signaculum. Tunc daemones trophaei dominici figuram respicientes et suae recordati
18 devictionis repente disparuerunt. Quod agnoscens magus coepit culpare Iulianum. At ille et terrorem significavit et crucis se dixit obstipuisse virtutem, eo quod videntes hoc
19 signum daemones evanuerint. Porro magus: 'Non hoc suspiceris', inquit, 'o bone vir, quia timuerint, sicut ais; sed abominati hoc signum potius abscesserunt.' Et ita capiens miserum odio replevit Christiani signaculi Iulianum.

SOCRATES

20 Post haec igitur imperator evocavit Iulianum, constituit Caesarem dansque ei coniugem Constantiam sororem suam contra barbaros eum destinavit ad Gallias. Hi namque barbari, quorum imperator Constantius contra Magnentium solacia petierat, cum nihil profuissent contra tyran-
21 num, Romanorum vastabant urbes. Cum esset ergo iuven-

VI 1, 62—77 Theodor. III 3, *p.* 178, 3—18 P. VI 1, 79—177 Socr. III 1, *p.* 379, 9—386, 12 H.

A C N

64 *ante* responsa: et *supplevi Hanslik, cf.* μάντεις καὶ χρησμολόγους (= vates . . . et responsa reddentes) Theodor. 178, 4 respon|sa (pon ex *corr. m2*) *C* suum] vel se *Cm2* 65 desideratas edicere *N* 66 his *A* quendam] quem *N* 67 evocavit] vocavit *C* 69 firmare(?) *Am1* 70 tropei Ω trophei *Am2 Cm2 Nm2* suę *Cm2* 71 disperuerunt *Cm1* agnuscens *Cm1* 75 ais] eis(?) *Cm1* 75 *sq.* abonitate *Cm1* 77 signa culix *Cm1* 79 *post* iulianum: et *s. s. Cm2 Beatus* 84 ergo esset *tr. N*

culus Iulianus, iussit, ut praeter consilium ducum nihil moliri praesumeret. Cumque illi accepta potestate neglegerent et propterea barbari superarent, tunc Iulianus duces quidem deliciis vacare permisit, sumens autem milites eisque spolia peremptorum hostium compromittens initium vincendi barbaros fecit et amorem suum apud milites collocavit. Fertur itaque, dum in aliquam civitatem fuisset ingressus, quia corona laurea, quibus solent civitates ornari, inter columnas pendens rupta fune super eius caput decidit eumque aptissime coronavit. Quo facto cuncti clamaverunt, quia ei signum foret imperii. Aiunt enim quidam Constantium propterea eum contra barbaros direxisse, ut ibi deficeret. Sed nescio, utrum vera suspicio sit; nam qui ei germanam dedit uxorem, si hoc cogitasset, contra se potius insidias excitaret. Cum igitur Iulianus apud imperatorem de ducum neglegentia quereretur, alter mittitur magister armorum eius alacritati conveniens, cuius ministerio cum barbaris fiducialiter est congressus. Et dum illi per legatos litteras imperatoris eos ad provincias invitantis ostenderent, tunc ille legatos eorum misit in vinculis factaque congressione vicit, ita ut etiam captum regem Constantio dirigeret. Hac felicitate provectus a militibus appellatur Augustus. Cumque corona deesset imperialis, unus signa portantium torquem, quam habebat in collo, sumens Iuliani capiti circumposuit. Hoc ergo modo Iulianus imperator est factus. Quae vero postea gesserit ille philosophus, iudicent audientes. In ipso namque principio non missa legatione apud Constantium nec animum benefactoris placans, quae-

22 23 24 25 26 M 1031 27

A C N

88 diliciis *Cm2* 89 cum promittens *Cm1* conpr- *AN* 92 *sq.* quibus — pendens *om., in mg. suppl., nunc eras. A* 93 pendes *Cm1* rupto *Beatus* (*cf.* XII 8, 84), *sed cf.* ThLL *s. v.* funis 1594, 29; 33 *sqq.* 97 vero *Cm1* 98 se *om. C* 101 alacritate *Cm1* ministero *Nm1* 102 ille *Cm1* 103 imperitores *Am1* 106 Hac] ac Ω *corr. Cm2* provectos *Cm1* 107 agustus *Am1* 108 portantim *Cm1* 112 animum *ex corr.* (*ex* antium?) *Am2*

cumque ei videbantur, agebat modo iudices mutando provinciales, modo derogando Constantio et per urbes singulas publice relegendo ab eo barbaris definitas epistulas. Quam ob rem plurimi eum sequebantur a Constantio recedentes.
28 Tunc igitur etiam figmentum Christianitatis, quod habebat, abiecit. Et dum circuiret diversas urbes, aperiens templa, idolis offerebat et semet ipsum paganorum pontificem nominabat.
29 Cumque talia gereret, intestinum bellum contra Constantium quaesita occasione praeparabat. Et quantum ad eum, perfici potuit. Non enim sine multo sanguine studium eius philosophi potuerat adimpleri, nisi deus consiliorum iudex alterum sine alterius concertatione finisset. Nam cum venisset Iulianus ad Thracias, nuntiatum est mortuum fuisse Constantium. Et hoc modo intestino bello
30 Romanum liberatur imperium. Veniens autem Iulianus Constantinopolim cogitare coepit, quemadmodum sibi populum conplacaret et eorum favorem decenter adquireret. Quod hac arte fecit. Bene namque sciebat Constantium ab omnibus populis nomen consubstantialitatis amplectentibus odiri, ob quam rem ab ecclesiis videbantur exclusi et episcopi confiscati exilioque directi. Simul etiam noverat et paganos fuisse contristatos prohibitione sacrificiorum et desiderare adipisci tempus, quo eorum aperirentur templa
31 et haberent idolis immolandi licentiam. Sic igitur utrumque populum maeroribus vulneratum a defuncto cognoscens et communiter omnes eunuchorum violentia et praecipue

---

A C N

113 videbatur Ω *corr. Cm2* 113 *sq.* provincialis *Cm1* 115 ab eo] ab eis Ω a *Cm2 corr. Jacob, cf.* Socr. 382, 3 definitas] destinatas *Cm2* 117 quod] quo *Am1* 120 gererit *Cm1* intesti . . nium *Am1* intestinu *Cm1* 121 quantam *Cm1* 123 philosophiae Ω *correxi Hanslik, cf. l.* 110 *et ἡ τοῦ φιλοσόφου σπουδή* Socr. 382, 14 adimplere *Cm1* 125 thrachias *A* trachias *CN* 126 fuisse* *vel* fuisse** *C* 127 romano *Am1* liberatum *N* 128 quemammodum *CN* 129 conplacare *Cm1* 130 hac] hęc *Cm1* arte] te *N* 131 amplectantibus *Cm1* 132 et *s. s. Am2* 134 fuisse* *C* 138 praepue *Nm1*

Eusebii rapinis ingemescentes apud omnes semet ipsum artificioso velamine commendavit et aliis quidem fingebat, aliis autem per vanam gloriam largus erat, omnibus tamen in
32 commune, qualis esset religione, monstrabat. Et primum quidem crudelitati Constantii circa subiectos derogans et eam coram populo universo redarguens iubet episcopos exilio deportatos evocari et confiscatas eorum reddi substantias. Templa quoque paganorum velociter suos necessarios praecepit aperire. Eos autem, qui fuerant ab eunuchis oppressi, recipere, quae male ab eis fuerant abrepta,
33 sancivit. Eusebium vero praesidentem imperiali cubiculo morte damnavit, non solum quia multos oppresserat, sed quia Gallum quoque fratrem suum eius accusatione audierat
34 interemptum. Et corpus quidem Constantii regio honore
35 sepeliit. Expulitque palatio eunuchos, tonsores et cocos: eunuchos quidem, quia eius uxor obierat, post quam non duxit aliam; cocos autem, eo quod cibis simplicibus utere-
36 tur; tonsores autem: 'unus', inquit, 'sufficit multis.' Scriptorum autem plurimos fortunae antiquae restituens reliquis
37 eorum mercedem scripturae dari praecepit. Abscidit quoque etiam publicum cursum mularum et ⟨boum asinorumque et concessit tantum⟩ caballorum, quos publicis iussit
38 utilitatibus ministrari. Haec eius opera laudant pauci plurimique vituperant, quia remoto fastu palatii con-
39 temptibile videbatur imperium. Is enim etiam noctibus

A C N

142 relegione *Cm1* 143 crudelitate *Cm1* 144 eam] am *Nm1* redargens *Cm1* episcopus *Cm1* 145 evocari Ω revocari *Beatus, sed cf.* VII 4, 1 146 templo *C* 146 *sq.* suis necessariis *Cm2* 147 *sq.* eunucis *Am1* 148 obpressi *A* *post* abrepta: reddi *s. s. Cm2* 153 eunuchus *Cm1* 155 cybis *A* 157 plurimorum fortunam *Cm1* 158 dare *C* 159 *post* et *lacunam statuimus Hanslik et R. Meister;* boum asinorumque (*Hanslik*) et concessit tantum (*R. Meister*) *supplere proponimus, cf.* ἡμιόνων, βοῶν καὶ ὄνων. μόνον δὲ τῶν ἵππων ... συνεχώρησεν ὑπουργεῖν Socr. 385, 8 *sq.* 160 caballarum *Cm1* 162 faustu(?) *Am1* 163 Is] His *AN*

M 1032 vigilans conscribebat libros et descendens in senatu(m)
G 284 publice recitabat. Solus enim imperatorum a Iulio Caesare
40 in curiam senatus recitavit orationes. Honorabat quoque disciplinarum cultores, maxime philosophantes. Quamobrem undique fama congregabat huiusmodi viros emanantes circa palatia, qui circumamicti palleis magis habitu quam magisterio pandebantur. Erantque graves universi Christianis,
41 seductores viri et imperatoris semper religioni faventes. Habens itaque Iulianus plurimum vanae gloriae vitium cunctos ante se principes laceravit in oratione, quam de Caesaribus scripsit. Hac ergo arrogantia motus etiam contra Christianos conscripsit libros. Ut ergo cocos atque tonsores expelleret, opus philosophi, non tamen imperatoris egit; ut autem detraheret atque laceraret, neque philosophi neque principis fuit.

SOZOMENVS

1 **2.** Fertur itaque mox in ipso principio Iulianum sic aperte et inpudenter negasse Christianam fidem, ut quibusdam sacrificiis et invocationibus, quas expiationes pagani vocant, et sanguine immolationum nostrum baptisma studeret ablui et abrenuntiare ecclesiasticae confessioni. Ex illo enim tempore tam secretim quam publice et in templis licenter pagani sacrificia celebrabant.

VI 2, 1—19 Soz. V 2, *p.* 431, 15—433, 1 H.

A C N

164 in senatu Ω *corr. Jacob, cf.* in curiam *l.* 166 *et* Socr. 385, 14; 16 165 a iuliano caesare Ω iulianus cęsar *Cm2 corr. recc. Beatus* 166 in curia *recc.* senatos *Cm1* 167 philophantes *Cm1* 169 circaamicti *Cm1* paliis *Cm2* habitum Ω *corr. Am2 Cm2* 169 *sq.* magisterium *Cm1* 171 relegione *Cm1* 174 cessa ..... (ribus *ex corr. m2*) *Cm1* Haec *Cm1 N* 175 coquos *C N* 176 imperatores *Cm1* 178 principes *Cm1*

2. 1 II *om. C* II. Capitulum *Am2* iuliano *Cm1* 2 christianum *Cm1* 3 expeditiones Ω expiationes *Garetius, cf.* ἀποτροπαίους Soz. 432, 1 4 sanguinem *Cm1* nostro baptismate *Cm2* 5 abrenuntiari *Am2 N* confessione *Cm1* 6 secretum *N*

2 Fertur, quia, dum aliquando sacrificaret, ostensum sit ei in visceribus pecudis immolati signaculum crucis corona circumdatum. Quo viso alios quidem sacrificii ministros fuisse perterritos aestimantes quippe huiusmodi religionis virtutem et Christiani dogmatis aeternitatem, eo quod corona, quae circumdabat crucem, victoriae esset indicium et quia ambitus circuli a suo principio nusquam terminaretur,
3 sed magis rursus reverteretur in semet ipsum. Cumque ceteri mirarentur, princeps huius scientiae confortavit eos dicens prospera et utilia sibi indicia fuisse monstrata et quia magis signum dogmatis Christiani coerceretur nec ei, quo vellet dilatari, liceret circuli termino circumsaeptum.

THEODORITVS

1 **3.** Iulianus enim metuens Constantium, quia genere proximos tyrannidis formidine perimebat, lectorum sociatus choro et divinos codices in ecclesia populo audiente legebat. Nam et basilicam martyrum aedificavit, quam divina providentia non suscepit.

SOZOMENVS

2 Cum adhuc pueri Gallus et Iulianus in Cappadocia morarentur, aiunt habuisse eos tunc studium, ut maximam basilicam ad sepulturam martyris Mamae fabricarentur, et

---

VI 3, 1—5 Theodor. III 2, *p.* 177, 10—14 P. VI 3, 7—21 Soz. V 2, *p.* 435, 10—436, 6 H.

ACN

9 immolati (*de genere cf.* Arch. Lex. II 562) *A C* -atis *N* -atae *Garetius* 10 circumdatus *Cm1* Quo] qui *A* 11 fuis *Am1* 13 qua *Nm1* 16 princeps = doctor huius] hius *N* 18 coherceretur Ω

3. 1 III *huc tr. Garetius* (*cf. l.* 7) 2 *post* sociatus: est *s. s. Cm2*, *suppl. Jacob, non recepi Hanslik, cf.* VII 2, 54 4 martirum *N* 7 *in mg.* III Ω (*cf. l.* 1) 8 stadium *Am1* 9 mamme *Cm2*

inter se diviserunt opus. Cumque ambo certarent in aedificio, ut alter alterum superaret, fertur aliquod provenisse miraculum; et nisi hactenus superessent, qui haec se audisse
M 1033 ab inspicientibus enarrarent, videretur forsitan incredibile.
3 Galli namque pars augebatur et omnino crescebat; Iuliani vero labores alii quidem foedabantur, alii terra ipsa evomente ruderibus implebantur, alii, quotiens deposita fundamenta, terrae copulari non poterant, ac si quaedam violenta virtus ex loco inferiore ea repercutiendo depelleret. Quae causa cunctis apparebat esse prodigiosa. Ex illo namque aestimabant, quia non esset vir ille in religione Christiana salubris.

SOZOMENVS

1 **4.** Cum igitur solus tenuisset imperium templaque reserasset et alia repararet, omnem devotionem etiam minis-
2 tris templorum afluentius impendebat. Saepe vero civibus in commune rescripsit, ut ad paganos accederent ritus et eius donatione fruerentur, Christianis se inimicum aperte designans, ita ut neque venire ad se eos vellet neque lega-
3 tiones eorum susciperet. Denique cum Persae movissent bellum, legationem mittentibus Nisibinis, tamquam omnibus Christianis et neque templa reserantibus neque ad eorum sacra venire volentibus, interminatus est non se auxilium praebiturum nec legationem quasi pollutae civitatis esse

---

VI 4, 1—37 *ex* Soz. V 3, *p.* 440, 16—444, 11 H.

A C N

10 *sq.* aedicio *Am1* 11 superarent *Cm1* 12 actenus *N* se *om. N* 13 inspicientebus *Cm1* 14 iuliano *Am1* 15 foedabantur *A Hanslik* foedebantur *CN* fodiebantur *Beatus, Jacob, cf.* ἠρείπωτο Soz. 435, 19 terram *Am1* 15 *sq.* emoventa *Cm1* 16 ruderebus *Cm1* alii quotiens] aliquotiens *Cm2* 17 copulare *Cm1* 18 eo Ω ea *corr. Cm2* repelleret *C*

4. 1 *sq.* reserrasset *Cm1* 2 aliam *CN* 2 *sq.* ministros Ω *corr. Am2* 3 afluentius (*cf.* I 9, 59) Ω affl- *Cm2* 4 commone *Am1* 11 legecionem *Cm1*

suscepturum neque ad eos primitus accessurum, nisi cognos-
4 ceret in paganitatem esse mutatos. Hoc etiam apud Palaestinam questus de Constanti[ni]ensibus ⟨eorum civitatem Gazensibus⟩ delegavit. Hic enim locus, cum esset Gazae portus et Maioma vocaretur essetque Christianis plenus, a Constantino dignitatem meruit civitatis et ex filii eius nomine Constantia nuncupata est. Iniustum enim arbitratus est Constantinus, ut paganis subdita videretur esse
5 Gazensibus. Tunc ergo Iuliano regnante litem Gazaei Constanti[ni]ensibus intulerunt. Quo iudice residente Constantiam rursus eis subdidit, distantem quasi stadia viginti. Et ex illo sublato priori nomine Gazae Maritimae vocabulo
6 nuncupatur. Habet enim communes iudices atque duces, sola vero iura ecclesiae duas videntur ostendere civitates; utraque enim suum episcopum habet et clerum, et vigiliae martyrum atque collectarum apud eos seorsum fiunt et
7 termini utriusque episcopatus ecclesiaeque subsistunt. Quodam tempore defuncto Maiomeno pontifice quidam praesulum ecclesiae Gazaeorum studuit utrumque clerum suae dicioni summittere fas non esse dicens, ut uni civitati duo episcopi praesiderent. Resistentibus Maiomenis deliberavit provinciae synodus, ut eis proprium ordinaret episcopum, oportere credens, ut, qui sub Constantino pro pietatis religione civitatis habere privilegia meruerunt et pagani prin-

---

A C N

12 suscepturam *C* 12 *sq.* cognusceret *Cm1* 13 mutatus *Cm1* 14 constantiniensibus (*cf. l.* 20 *sq.*) *A C* constatiniensibus *N* Constantiensibus *Beatus, cf.* Eunomi[ni]ani V 13, 40 *post* Const.: eorum civitatem Gazensibus *suppl. Jacob, cf.* προσένειμε Γαζαίοις τὴν αὐτῶν πόλιν Soz. 442, 17 15 Hęc *Cm1* 18 noncupata *C* 19 paganus *Cm1* 20 *sq.* constantiniensibus Ω Constantiensibus *Beatus* 23 illa *Nm1* gaze *ex corr. Cm2* 24 habeat *Am1 N* habebat *Am2* 28 ecclesię *N* 29 maiumeno *Am2 Cm1 N, sed cf. l.* 16 29 *sq.* praesul *N* 31 ditioni *Am1* dicioni *Am2 Cm2 N* dicione *Cm1* civitate *C* 33 synodos *Cm1* 34 sub *in ras. Cm2* proprietatis Ω *corr. Beatus* 34 *sq.* relegione *Cm2* 35 *sq.* principes *Am1 Cm1*

cipis iudicio haec amiserunt, in sacerdotiis et ordine ecclesiarum nequaquam dato antiquitus honore privarentur.

8 Ea siquidem tempestate Caesariam Cappadociae maximam ac felicissimam civitatem ita vocari prohibuit eique appellationem antiquam Caesaris abrogavit, quam a Claudio Caesare promeruerat; nam prius Mazaca vocabatur.

M 1034 9 Habebat enim odium eius antiquitus, eo quod omnis eius
G 285 esset populus Christianus et templum apud se Iovis et patrii destruxisset Apollinis. Nam cum etiam eo regnante Fortunae sacellum, quod solum remanserat, a Christianis fuisset eversum, civitati crudeliter erat infestus et paganorum populos illic habitantes valde culpabat, qui semet ipsos ulti non essent et quodlibet pro Fortuna sustinuissent.

10 Omnes vero possessiones atque pecunias Caesariensium ecclesiarum cum verberibus exquirens ad medium iussit afferri. Moxque ex eis trecentas auri libras in aerario

11 publico collocavit. Clericos autem universos aggregari inter milites iussit duci provinciae servituros, quod est ni-

12 mis grave et vehementer iniuriosum. Populum vero Christianorum cum uxoribus atque filiis inscribi praecepit et tamquam vicaneos tributa persolvere cum interminatione iurans, quia, nisi templum rursus festinanter aedificarent, et civitatem nimis affligeret et neque capita sua Galilaeos habere permitteret; sic enim solebat vocare Christianos. Quod forte ⟨e⟩venerat, nisi fine celeri defecisset.

VI 4, 38—60 Soz. V 3, *p.* 444, 16—446, 14 H.

A C N

40 obrogavit *A* 41 promeruerat (erat *ex corr. m2*) *C* 42 hodium *C* omnes *Cm1* 44 patri *C* distruxisse *C* apollonis *A N* appolonis *C* 45 fortunę *ex corr. Cm2* sole *Cm1* 46 civitate *Cm1* 48 esset *C* furtuna *AC* sustenuissent *Cm1* 52 collocavit] cog. gavit *Cm1* agregari *Cm1* 56 bicaneos *A N* bicanius *Cm1* vicanos *Cm2* vicaneos *recc.* 58 affligerent *Cm1* gallileos *Cm1* 59 evocare Ω vocare *Beatus* 60 venerat Ω evenisset *Beatus, corr. Jacob* celere *Cm1* deficisset *Cm1*

1 **5.** In initio namque parcens Christianis clementior visus est sciens priores persecutores nihil profuisse ad augmentum paganitatis, quod punierint Christianos, qui magis hinc creverint et facti sint gloriosi pro vero dogmate
2 morientes. Invidiam ergo habens eorum gloriae a tormentis abstinuit iudicans esse necessarium, ut sermone potius et ammonitione ad paganitatem colendam populo suaderet, credens etiam hinc se monstrare clementem.

1 **6.** Dicitur enim, quia, dum Constantinopoli apud Fortunam sacrificaret urbis, accessisset ad eum Maris episcopus Chalcedonae et publice impium et sine deo apostatamque vocitasset; illum vero solam ei improperasse caecitatem — erat enim senex et pro inbecillitate oculorum manu alterius agebatur. Super haec volens etiam lacerare dominum consuete dixit: 'Neque Galilaeus deus tuus curare te potest.'
2 Respondens vero Maris: 'Ego', inquit, 'deo meo pro caecitate gratias ago, quia hoc ideo est gestum, ne te videam pietate nudatum.' Imperator autem nihil respondens abscessit. Sic enim putabat potius roborari paganitatem, si se patientem ac mitem Christiano populo demonstrasset.

1 **7.** Haec itaque faciens eos, qui fuerant a Constantio fugati pro religione, revocavit et confiscatis patrimonia sua
M 1035 restituit praecipiens populo, ut nulli laederent Christiano

---

VI 5, 1—8 Soz. V 4, *p.* 446, 14—447, 9 H.
VI 6, 1—12 Soz. V 4, *p.* 447, 9—448, 12 H.
VI 7, 1—19 Soz. V 5, *p.* 448, 16—450, 16 H.

A C N

5. 1 In initio *A C* Initio *N* 2 profuisset *Cm1* 3 ponierint *Cm1* christianis *Cm1* 4 sunt *Am1 N* 5 morientis *Cm1* 7 populos *C*

6. 3 chalchedonę *C* chalchedoniae *Nm1* -nae *Nm2* 5 pro *s. s. Nm2* invecillitate *Cm1* 9 quia] qua *Nm1* 12 demostrasset *N*

7. 2 relegione *Cm1* 3 nullum *Cm2* christianum *Cm2*

neque nolentem sacrificare compellerent; sponte vero accedentes ad aras prius expiari apud daemones purgarique
2 solitis eorum sacrificiis praeparabat. Clericis autem omnia privilegia, honores consuetudinesque subtraxit et leges positas pro eis solvit ipsosque curiae tradidit; simul et virgines atque viduas, quae pro penuria inter clericos pascebantur, iussit exigi ea, quae dudum a publico accepisse
3 videbantur. Constantinus enim imperator disponens res ecclesiarum unicuique civitati prospexit, ut clerus sufficientia emolumenta perciperet, et hoc lege firmavit; quod
4 hactenus mortuo Iuliano servatur. Hanc exactionem aiunt nimis fuisse crudelem. Auferebat enim subinde pecunias et ornamenta sacra, templaque sub Constantino et Constantio fundata destruebantur, datae ad aedificia pecuniae rursus exigebantur. Hac occasione sacerdotes et clerici et populus Christianus crudeliter vexabatur.

SOCRATES

1 **8.** Per idem tempus in Alexandrinorum maxima civitate contigit ex huiusmodi causa seditio. Erat locus quidam in civitate antiquis temporibus desolatus atque neglectus multaque sorde completus. Hic pagani olim deo
2 Mithrae sacrificantes homines immolabant. Quem locum Constantius quasi vacantem ecclesiae Alexandrinae concesserat. Hic Georgius volens oratorium fabricari repur-

---

VI 8, 1—26 Socr. III 2, *p.* 387, 6—389, 4 H.

A C N

4 conpell- Ω, *sed cf.* VI 1, 68 4 *sq.* accidentes *A N* 5 expiare *C* 7 honoris *Cm2* consuetudinisque *C* 8 *sq.* virginis *Cm1* 12 civtate *Cm1* 12 *sq.* sufficientiae molumenta Ω *corr. Cm2* 14 actenus Ω iulianus *Am1* iuliano *suppl. Cm2* servatur] eruatur *A* 15 Auferabat *A* 19 vexabatur Ω vexabantur *Garetius, cf.* ἐβασανίζοντο Soz. 450, 16; *tamen Garetium secutus non sum Hanslik, cf.* Caes. b. c. I 40, 3

8. 3 in *om. C* 4 sorte *Cm1* 4 *sq.* deae Methrae Ω, *correxi Hanslik, cf.* τῷ Μίθρᾳ Socr. 387, 12 5 hominis *Cm1* 7 volans *Cm1* oraturium *Cm1*

3 gium faciebat. Quod dum fieret, inventum est illic adytum in multa profunditate constructum, in quo paganorum mysteria celabantur. Erant enim ibi calvariae hominum plurimae, maiorum pariter et infantum, qui perhibebantur illic extincti, ut ex eorum visceribus artes magicas exercerent.
4 Haec igitur Christiani repperientes in adyto Mithrae studuerunt ad irrisionem paganorum universis haec facinora reserare devulgabantque capita hominum, quae compere-
5 rant. Haec Alexandriae pagani respicientes et obprobrium non ferentes ira succensi sunt; et omne, quod ad praesens invenerunt, arma iudicantes impetu contra Christianos facto multos interemerunt, alios gladiis, alios fustibus aut lapidibus, alios funibus strangulantes, quosdam etiam cru-
6 cifigentes ad sacrae crucis iniuriam, plurimos diversis vulneribus affligentes. Et ita gestum est, ut neque proximis parcerent, sed et philosophus philosophum percussit et frater fratrem, parentes filios et invicem in sua nece grassati sunt. Quam ob rem Christiani eundem locum purgare quieverunt.

SOZOMENVS

G 286 1 **9.** Interea cum iudices denuntiassent mortuum fuisse Constantium et imperare Iulianum, seditionem fecit Alexandria populus paganorum et impetu facto super Georgium vinculis eum alligaverunt. Quem post paululum venientes

---

VI 9, 1—16 *ex* Soz. V 7, *p.* 455, 14—456, 11; 457, 16—458, 11 H.

A C N

8 fierit *Cm1* aditum *C* 9 *sq.* misteria *N* 10 celebantur (n *in ras. m2*) *C* 11 infantium *A* 12 arte *Am1* maicas *Cm1* 13 christi *Am1* in adytum *C* Methrae Ω 15 divulg- *N* 15 *sq.* cumpererant *N* 18 contra *om. C* 19 gladios *Cm1* alios alt.] aliis *Am2 CN corr. Am1* 20 stringulantes Ω *corr. Cm2* 21 ad] a *Cm1* 23 philosophus] philosophos *Am1* 24 *sq.* crassati (r *s. s. Cm2*) Ω *corr. recc.* 25 quamor.em *Cm1* purgari *C*

9. 2 facit *Cm1* 2 *sq.* alexandriae *Am2* 3 populos *Cm1* 4 paulolum *C*

ad carcerem peremerunt eiusque cadaver inponentes ca-
M 1036 melo a mane usque ad vespera per totam pompavere civi-
2 tatem et circa sera concremaverunt. Multi ferunt Arianorum, eo quod ab amatoribus Athanasii factum sit; sed ego reor indubitanter hoc fecisse gentiles, cum utique et querellas haberent adversus eum propter idola et templorum
3 iniurias prohibitionemque sollemnitatum. Quod etiam Iulianus sic se habuisse testatur per litteras ad Alexandrinos missas, in quibus culpat eos poenamque relaxat quasi propter reverentiam Serapis, quem civitatis conservatorem dicit, et Alexandri conditoris eius necnon Iuliani sui avunculi, in paganitate devoti et Christianos nimis odientis.

1 **10.** Dicitur enim, quia studium habuerit, ut in thesauros imperatorios plurima et pretiosa ecclesiae Antiochenae vasa reconderet, et quia clausisset ecclesias et universos clericos effugasset et solumque tunc Theodoritum stetisse presbyterum. Quem dum tamquam vasorum custodem con-
2 prehensum crudeliter sauciasset, novissime gladio praecepit occidi. Qui fortiter inter universa tormenta respondit et pro dogmatis confessione devicit. Cumque universa deo dicata vasa et pallia collegisset, proiciens haec in terra, contumeliis et iniuriis, ut voluit, agens Christum super ea etiam sedit et cumulum auxit iniuriarum. Moxque verenda

---

VI 10, 1—23 Soz. V 8, *p.* 458, 17—461, 4 H.

A C N

5 peremerunt] pervenerunt *Cm1* impon- Ω, *sed cf.* V 5, 2 6 vesperam *recc.* pompavere Ω pomta vere *Am2* traduxerunt *Beatus* portaverunt *Garetius* 7 serum diei *Beatus, sed cf.* Verg. Georg. IV 122 fuerunt *A* 9 *sq.* querelas *Cm2* 10 aberent *C* adversum *N* 14 conservatoris *Cm1* 15 iulianis via vinculi *N* 16 et (t *s. s. m2*) *A* mimis *N* odientes *Am1 Cm1*

10. 2 imperatorius *Cm1* anthiocenę *C* 4 et *del. Cm2 Nm2* 5 presbit- Ω custodum *Cm1* 5 *sq.* compr- Ω, *sed cf.* VI 11, 4 6 precepit (p *pr. m2*) *C* 7 occidit *Cm1* 8 niversa *Cm1* 9 colligisset *Am2 CN* terram *Cm2* 11 cumulam *Cm1* ausit Ω *corr. Cm2*

eius et loca femoribus circumposita feruntur esse percussa, et ad tantum pervenit usque ad putridinem, ut vermes crearet, medicis laborantibus nec valentibus vincere passionem.
3 Conficiebantur enim omnimoda pretiosaque medicamina ex pinguibus volatilibus, ut eorum crassitudine corrupta et putria membra linirentur. Hoc facto vermes ad superficiem provocabant; ⟨nihil tamen proficiebant,⟩ quia in profundo ebullientes vivas serpiebant carnes. Et donec moreretur,
4 non fuit ab hac passione securus. Hoc itaque claruit divina indignatione gestum, dum etiam custodes imperialium thesaurorum et alii plurimi adversus ecclesias insurgentes inopinata et miseranda morte defuncti sint, quasi superna indignatione damnati.

1 **11.** His dictis tempus est, ut memoriam faciamus Eusebii et Nectarii et Zenonis fratrum Christianorum. Contra quos odium exercentes populi Gazaeorum domi celatos et conprehensos vinculisque traditos atque flagellatos, postea convenientes in theatrum adversus eos clamare coeperunt, quasi eorum templa destruxissent et in iniurias paganorum
2 praeterito tempore multa gessissent. Cumque alterutros, ut vulgi moris est, excitarent, concurrentes ad car-

---

VI 11, 1—36 *ex* Soz. V 9, *p.* 461, 8—463, 9; 464, 2—16 H.

A C N

13 tantam *Cm2* ad *alt. del. Cm2* putridinem Ω putredinem *Cm2, sed cf.* VI 15, 21; ad tantum pervenit usque ad putridinem *cum codd. vett. scripsi Hanslik;* ad tantam pervenit usque putridinem *Jacob Cm2 secutus; apud* Soz. 460, 4 *nihil extat* vermis *Cm1* 14 medicis (i *alt. ex corr.*) *C* 17 putrida *Am2 Cm2* vermis *Cm1* 18 *post* provocabant *lacunam statui Hanslik; quam vocibus* nihil tamen proficiebant *explevi, cf.* ἀλλ' οὐδὲν ἤνυον· ἐν βάθει γὰρ ..... Soz. 460, 10 *sq.* 19 evullientes *N* evullientis *Cm1* serpebant *Cm2, sed cf.* X 13, 24 moriretur *Cm2* 22 *sq.* inoppinata *A*

11. 2 et *alt.*] ei *N* 4 conprehensus *Cm1* vinculisque *in ras. Cm2* 6 et *om.* Ω *suppl. Am2* iniurias (in *eras.*) *N* 7 gessisset *Cm1*

cerem et educentes eos crudeliter occiderunt, nunc in terra pronos, nunc supinos trahentes atque percutientes et vul-
M 1037 3 nerantes lignis, lapidibus atque fustibus. Audivi namque etiam mulieres egressas et cum radiis telarum eorum corpora vulnerasse et cocos publicos alios aquam, alios ferventes ollas fudisse super eos, alios subulis eorum membra
4 perforasse. Cumque eos dilacerassent capitaque fregissent, ita ut cerebrum in terra iaceret, deduxerunt ante urbem, ubi solebant mortua iumenta proicere, ibique eorum corpora concremantes ossa, quae remanserant, inter cadavera camelorum et asinorum permiscuerunt, ne possent facile repperiri.
5 Quod non diu latuit. Quaedam namque mulier Christiana, non tamen de Gaza, divino praecepto per noctem ea colligens et in urna recondens Zenoni eorum consobrino servanda contradidit. Deus enim per visum mulieri revelavit hunc virum; ei namque erat ignotus et nuper habita per-
6 secutione celabatur. Hoc ergo modo per mulierem reliquias eorum accepit et interim domi servabat. Cumque is eiusdem ecclesiae suscepisset episcopatum imperante Theodosio, fabricata basilica ante civitatem et altare fixo ossa martyrum collocavit iuxta confessorem Nestorem. Qui dum in vita sua cum istis suis proximis habitaret, cum martyribus conprehensus a populo vinculis eorum flagellisque par-
7 ticipatus est. Is enim, dum traheretur, habens pulcherrimum corpus ad miserationem persequentes adduxit. Quem ante portas semivivum, morti tamen proximum proiecerunt. Hunc colligentes quidam Zenoni detulerunt, apud quem, dum curaretur, defunctus est.

A C N

13 coquos *CN* 14 ullas Ω *corr. Cm2* subulis (u *alt. s. s. m2*) *A* 15 delacerassent *Cm1* 16 cerebrum (e *pr. s. s. m2*) *C* 22 urna] urnam (?) *Am2* 25 celebatur *Cm1* 26 accipit *Cm1* interim (i *alt. ex corr.*) *C* servabit *Nm2* servavit *A* his *Am1 Cm1* 27 *sq.* thedosio *Nm1* 29 collocavit (o *alt. ex corr. m2*) *C* 32 His *A* 34 proximi *Cm1* 35 detullerunt *Cm1*

1 **12.** Inter haec autem dum Hilarionem monachum Gazaei requirerent, fugiit in Siciliam, ubi ligna de montibus colligens et in civitate vendens transigebat cottidianam
2 vitam. Cumque eius illic virtus fuisset patefacta per daemones, venit in Dalmatias. Ibique virtute divina plurima miracula faciebat, ita ut etiam mare, quod quaedam occu-
G 287 3 paverat loca, sua oratione repelleret. Sed etiam hinc rursus abscessit, quia, ubi laudabatur, habitare declinabat: demutando loca cunctis esse studebat incertus atque opi-
4 nionem suam crebra migratione destruere. Novissime vero, dum navigaret Cyprum, venit in Paphum. Invitatusque ab episcopo Paphi dilexit locum et circa praedium Charybdin nuncupatum philosophatus est. Quem, ut martyr non esset, fuga prohibuit. Fugiebat enim, quia praeceptum divinum est non expectare persecutores. Nam qui in persecutione conprehenduntur, fortiter ferre iubentur. Gazaei siquidem et Alexandrini contra Christianos talia gessisse noscuntur.
5 Sed Heliopolitani et Arethusii Syriam habitantes ad tantam venere crudelitatem, sicut illorum temporum homines explanarunt, ut sacras virgines insolitas a populo videri publice nudatas stare cogerent in theatro. Quas primitus irriserunt, postea totonderunt, novissime per medium
M 1038 6 sectas porcos, ut eas comederent, provocabant. Ut ergo reor, Heliopolitas ad crudelitatem sacrarum virginum res illa perduxit, eo quod paterna consuetudo, qua fornicabantur eorum virgines, antequam nuberent, prohibita videretur. Constantinus enim destructo in ea civitate Veneris

---

VI 12, 1—54 Soz. V 10, *p.* 466, 5—470, 14 H.

A C N

12. 2 requererent *A m 1* 3 transiebant *N* cotidianam *A C* 4 cum *A m 1* 10 destrueret Ω *corr. Jacob* 11 pafum Ω invitusque *C m 1* 12 charibdin *A* 13 martir *N* 16 iuventur *C m 1* 18 syrium *A m 1* 19 tantam] tam *N* venire *A m 1* credulitatem *N* 19 *sq.* hominis *C m 1* 21 nutatas (t *alt. fort. ex corr.*) *A* teatro *C N* 23 provocarent *C* ergo Ω; *fort.* ego? 26 virginis *C m 1* 27 destructo in (o i *ex corr. m 2*) *A*

templo prius apud eos construxit ecclesiam et consuetas fornicationes lege prohibuit exerceri.

7 Arethusii vero Marcum suae civitatis episcopum, senem vita et conversatione reverendum, mirabili morte peremerunt. Hunc enim etiam prius habuerunt odiosum, eo quod Constantii temporibus, ut paganos ad Christianitatem reduceret, templum eorum ornatissimum pretiosumque destru-
8 xerit. Cumque Iulianus imperasset, motus in eum est et praecepit, ut aut aestimationem templi redderet aut eum rursus aedificaret. Et dum utrumque inpossibile foret Christiano simul et sacerdoti, primo fugiit secundum evangeli-
9 cam legem. Postea vero cum multi propter eum periculis et necessitatibus subderentur, de fuga reversus est et sponte semet ipsum populo, quod vellent in eo exercere, contra-
10 didit. Qui dum laudare philosophiam debuissent, credentes potius contemptorem, inruentes in eum et per singulas plateas trahentes eius capillos et membra dilacerabant, viri simul et feminae, ita ut subtilibus restibus eius aures absciderent. Verum infantes apud magistros positi deludebant ei alapis caedentes et graphiis sine aliqua parcitate pun-
11 gentes. Quem etiam in cunicula deposuere fetentia. Cumque adhuc respiraret, eum ex melle et liquamine perunguentes et in sportam mittentes appenderunt in aerem. Dicitur ergo, quia tunc vespis et apibus eum contingentibus et carnes eius vescentibus dixerit Arethusiis, quia ipse qui-

---

38 *cf.* Matth. 10, 23

A C N

28 consuetos *Cm1* 29 fornicationis *Cm1* exerciri *A* exercere *C* 31 vitam *Cm1* mirabile *Cm1* morte *in mg. suppl. Nm2* 31 *sq.* perimerunt Ω 34 pretiosissimumque *Beatus* (πολυτελέστατον Soz. 469, 2), *sed cf.* II 6, 36; 18, 70 38 *sq.* evv- *N* 41 volent *Cm1* in eo Ω in eum *Garetius* 41 *sq.* contradit Ω *corr. recc. Beatus* 43 per *s. s. Am2* 44 delac- *C* 45 *sq.* absciderunt *Cm1* 49 liquamina *C* 52 viscentibus *C* dixerat *C*

dem esset excelsus, illos vero videret in humili constitutos; sed postea hoc etiam ipsos fore passuros.

THEODORITVS

12 Haec igitur agentes cogebant eum, ut templum reaedificaret aut ut daret expensas. Quod dum non faceret, putantes pauperem vel medietatem petebant pecuniarum, novissime vel paucum aliquid exigebant. Quibus ait: 'Nec unum obolum pro omnibus dabo.' Sic igitur superati ab eius se suspendere suppliciis.

SOZOMENVS

13 Sermo fertur, quia tunc praefectus, praecipue paganus, fuerit ammiratus Marci constantiam et ad principem veniens quereretur dicens esse verecundum, ut in uno sene tanta tormenta committerentur; et Christianos, dum talia paterentur, fieri gloriosos, se vero esse magis obprobrio. Marcus ergo tali est fine coronatus.

1 **13.** Eodem tempore Macedonius quoque, Theodulus et Tatianus Phryges martyrii pignora consecuti sunt. Nam dum in Mero civitate Phrygiae templum aperuisset provinciae iudex et longo tempore plenum ruderibus emundaret,
M 1038 2 ingredientes isti per noctem idola contriverunt. Cumque propter hoc multi conprehensi ad supplicium ducerentur,

---

VI 12, 56—61 *ex* Theodor. III 7, *p.* 184, 13—185, 3 P. VI 12, 63—68 Soz. *p.* 470, 14—471, 4 H.

VI 13, 1—31 Soz. V 11, *p.* 471, 11—473, 14 H.

A C N

53 excelsum *Cm1* videret (ret *in corr. m2*) *N* 57 ut *s. s. Cm2* 58 pauperem (rem *s. s. m2*) *C* 60 obulum *Am2 CN* 63 fertor *Cm1* 64 fuerat *A* 65 tanta *om. N* 67 fierit *N* gloriosus *Cm1* opprobrium *C*

13. 1 theodolus *AC* 2 titianus *Nm1* fryges Ω 3 frygiae *A* 5 iste *Cm1*

3 illi semet ipsos innotuerunt. Quos dum iudex quasi habita satisfactione delictorum nollet occidere, populis clamantibus vario tormentorum genere castigavit. Novissime vero in craticula superpositos ardere praecepit. Cumque crema- 10
rentur: 'Si assis', inquiunt, 'carnibus, o Amacie, delectaris' — sic enim vocabatur iudex —, 'altera latera ignibus obice, ne, dum comedere coeperis, carnes semicrudas invenias.' Et isti ergo fortissimo certamine devicerunt.

4 Aiunt itaque Busirin in Ancyra Galatiae clarissimam 15
fortissimamque habuisse confessionem, cum fuisset in herese, quae vocatur Encratitarum, id est abstinentium. Hunc enim, dum iudex conprehendisset quasi contra paganos insilientem, torquere volebat in publico iussitque, ut appen-
5 deretur in ligno. Tum Busiris extensis cito manibus supra 20
caput nudavit latera dicens opus non esse, ut ministri appendentes eum deponentesque laborarent, cum esset ipse pronus ad poenam, quam vellent exercere, et latera sua tortoribus praepararet. Miratusque eius promissionem iudex rei experimento magis obstipuit. Nam dum ungulae ferreae 25
eius latera vehementius exararent, donec iudici placuisset, sustinuit manus extensas et plagas cum alacritate suscepit.
6 Post haec autem reductus in vincula quiescebat. Porro verum post paululum morte nuntiata Iuliani usque ad Theodosii principatum vixit; et in ecclesiam catholicam 30
acta paenitentia prioris hereseos conversus est.

A C N

7 ille *Cm1* 10 graticula *A C m2 N* precipit *Cm1* 11 carcarnibus *A* 12 alter alatera *A* alter altera *Cm1 N, corr. Cm2* 13 semecrudas Ω *corr. Cm2* 15 bustrin *C* 17 encratistarum Ω, *corr. Cm2, cf.* *'Εγκρατιτῶν* Soz. 472, 14 abstinentiam *C* Hinc *Cm1* 18 compr- Ω, *sed cf. l.* 6 18 *sq.* insilentem *C* 20 bustris *C* 24 promisionem *N* 25 exprimento *Cm1* 26 iudice *Cm1* 27 sustenuit *Cm1* suscipit *A N* 28 quiesciebat *Cm1* 29 vero *Am1 Cm1* iulianusque Ω *corr. Cm2* ad] a *A* 31 priori Ω *corr. Cm2* hereseos (seos *in ras. m2*) *C* conversatus Ω *corr. Jacob, cf.* *μετέθετο* Soz. 473, 13

1 **14.** Illo siquidem tempore ferunt vitam finisse martyrio Basilium ecclesiae Ancyranae presbyterum et Eupsychium Caesarensem Cappadociae ducta nuper uxore, dum
2 adhuc quasi sponsus esse videretur. Eupsychius enim peremptus est propter Fortunae templum, quod, sicuti iam diximus, derutum fuerat; et in commune Caesarenses iram principis sunt experti et alii quidem morte, alii fuga mul-
3 tati sunt. Basilius autem studiosus vir circa dogma probatus, dum vixit Constantius, restitit Arianis. Et propterea
4 Eudoxii decreto ab ordine est remotus ecclesiastico. Cum vero Iulianus tenuisset imperium, Christianos publice commonebat, ut proprium dogma servarent nec paganorum
G 288 superstitione macularentur honoresque collatos a principe pro nihilo iudicarent, temporales utique et perpetuae damna-
5 tionis auctores. Propterea ergo in suspicionem et odium veniens paganorum, quoniam publice sacrificantes inspiciens stabat et ingemescens orabat atque clamabat, ne ullus Christianorum huiusmodi errore teneretur obnoxius, conprehensus et traditus provinciae iudici multaque tormenta fortiter sustinens martyrio coronatus est. Haec ergo colligens sub uno rettuli, licet diversi anni vel dies eorum videantur esse martyrii.

THEODORITVS

M 1040 1 **15.** Quae enim idolorum seductionibus subditi tempore illo commiserint, multa quidem sunt et propriis libris egen-

---

VI 14, 1—22 Soz. V 11, *p.* 473, 14—475, 7 H.
VI 15, 1—22 Theodor. III 7, *p.* 182, 10—183, 10 P.

A C N

14. 2 presbit- Ω 2 *sq.* eupsichium *A* 3 caesarensem Ω -iensem *Cm2* capadociae *N* 5 sicut *C* 6 derutum (*cf.* III 12, 62) Ω dir- *recc.* caesarenses Ω -ienses *Cm2* 12 servaret *Cm1* 14 *sq.* damnationes *A N* 17 ingemiscens *C* 18 *sq.* compr- Ω 19 traditos *Cm1* iudice *Cm1* 21 retuli *Am1 Cm2* 23 TEODORITVS *C N*

2 tia; sed ego ex multis pauca narrabo. In Ascalona siquidem et Gaza virorum sacerdotio dignorum et mulierum virginitatis conversatione pollentium dividentes uteros et
3 hordeo cumulantes opposuerunt comestioni porcorum. In Sebastia vero, quae est eiusdem provinciae civitas, Johannis Baptistae sepulchrum aperuerunt ignique tradiderunt,
4 ossa vero ac pulverem disperserunt. Porro scelus, quod in Phoenice commiserunt, quis poterit vel dicere sine lacrimis vel audire? In Heliopoli enim, quae est circa Libanum, erat quidam diaconus, nomine Cyrillus. Is imperante Constantio succensus zelo divino multa idola, quae illic adorabantur, conteruit et igne cremavit. Cuius actionis memores nec nominandi viri non solum peremerunt eum, sed etiam secan-
5 tes ventrem ex eius iecore comederunt. Qui tamen omnium inspectorem non potuerunt effugere, sed dignas reddiderunt sua praesumptione poenas. Quicumque enim illo scelere participati sunt, dentibus caruerunt et facti omnes elingues sunt; nam et ipsae pariter defluxerunt consumptae putredine. Perdiderunt etiam visum et passionibus suis virtutem praedicaverunt omnibus pietatis.

1 **16.** In Emesa vero, quae est in eius confinio civitatis, Dionyso guinnidi, id est muliebri, ecclesiam, quae deo nuper fuerat aedificata, dicaverunt ad derisionem simulacrum illic statuentes androgynum, id est, quod virum monstraret ac feminam. In Dorostolo vero, insigni Thraciae civitate,

---

VI 16, 1—10 Theodor. III 7, *p.* 183, 10—18 P.

A C N

15. 3 narabo *C* 6 ordeo Ω commestioni *A* comescione *Cm1* 7 civitatis *N* 8 igneque *Cm1* 10 comiserunt *C* commisserunt *N* 11 Heliopoli enim] heliopolim *N* 12 his *A* 13 suscensus *Am1* 14 igni *A N* igne *C* 19 facti *ex* facto *ex* factu *Cm2* 20 *post* ipsae: linguae *add. Cm2*

16. 1 emese *C*, Ἐμέσῃ Theodor. 183, 10 2 dyoniso *A* dioniso *N* 4 androginum *N* 5 dorostola *C* trachiae *A* thacię *Cm1*

Aemilianus invictissimus decertator a Capitolino universae Thraciae iudice igni contraditus est.

2 Porro Marci Arethusii episcopi gesta vel passio Sophoclei contione noscitur indigere, ut digne actus illius tragodiae ordine recitentur.

1 **17.** Innumera quoque alia in omni terra et mare ab impiis contra pios illo tempore sunt commissa. Tunc igitur aperte deo odibilis imperator contra pietatem ponebat leges. Et primum quidem interdixit Galilaeorum filiis — sic enim salvatoris nostri cultores denominabat — poetarum et rhetorum atque philosophorum legere disciplinas. 'Propriis', inquit, 'pinnis', secundum proverbium, 'vulneramur. Ex nostris enim armati conscriptionibus contra nos bella suscipiunt.' Post hanc aliam posuit legem praecipiens Galilaeos expelli militiis.

SOCRATES

M 1041 1 **18.** Igitur Athanasium de fuga remeantem Alexandrinorum populus libenter excepit. Expuleruntque ecclesiis Arianos et Athanasio saepta venerabilia tradiderunt. Verum Ariani in domibus ignobilibus colligentes in loco Georgii Lucium habuerunt.

VI 17, 1—10 Theodor. III 8, *p.* 185, 6—15 P.
VI 18, 1—5 Socr. III 4, *p.* 394, 13—395, 4 H.

A C N

6 invictissimos *Cm1* capitolio *Nm2* universo *Cm1* 7 traciae Ω contraditos *Cm1* 8 *sq.* soflocei Ω Sophoclis *Beatus* Σοφοκλέους Theodor. 183, 17 9 concione *C* contentione *N* 9 *sq.* tragoediae *N*

17. 1 mari *recc.* 5 cultoris *Cm1* 6 rethorum Ω 6 *sq. cf. W. Otto, Sprichwörter d. Römer* 280 7 pennis *Cm2*

18. 1 remeante *Cm1* 3 athasiu *Cm1* septa (p *in ras. m2*) *C* 4 *ante* colligentes: se *suppl. Beatus, sed cf.* IX 40, 46; 41, 2 *sq.*

1 **19.** Ea siquidem tempestate Lucifer Caralensis et Eusebius Vercellensis episcopi imperatoris iussione ab exilio revocantur. Uterque enim ultra Thebaidis terminos ab exilio remeantes tractabant, quemadmodum corruptam
2 ecclesiae regulam reparārent. Placuit igitur, ut Lucifer quidem ad Antiochiam Syriae perveniret, Eusebius Alexandriam, ut una cum Athanasio facto concilio ecclesiae
3 dogmata roborarent. Lucifer tamen misit in locum suum diaconum, per quem professus est ratum se habiturum,
4 quod esset concilii ordine constitutum. Ipse autem veniens Antiochiam fluctuantem invenit ecclesiam; erat enim inter se turba divisa. Et non tantum heresis Ariana, quae erat sub Euzoio, dividebat ecclesiam, sed etiam Meletii sequaces studium habentes circa suum praesulem a suis consortibus
5 recesserunt. Tunc ergo Lucifer ordinans eis Paulinum
6 episcopum rursus abscessit. Eusebius autem veniens Alexandriam cum Athanasio concilium celebravit.

1 **20.** Conveneruntque ex diversis civitatibus episcopi et de maximis necessariisque rebus habuere tractatum. Ubi etiam de sancti spiritus divinitate tractantes eum in
G 289 consubstantiali trinitate conprehenderunt. Et verbum 'inhumanatum' non solum carne, sed etiam anima declararunt,

---

VI 19, 1—17 Socr. III 5. 6. 7, *p.* 395, 8—397, 5 H.
VI 20, 1—32 Socr. III 7, *p.* 397, 6—399, 14 H.

A C N

19. 2 vercellanensis Ω vercellensis *Am2*, *cf.* VI 23, 1 iussioni *Cm1* 3 theabidis *C* 4 quemammodum *N* 5 ecclesiam *C* 6 anthiochiam *Cm1* anthiochia *Cm2* siriae *N* 6 *sq.* alexandria *Cm2* 7 *ante* ecclesiae: et *add.* Ω *del. Beatus* 11 anthiochiam *C* fructuantem *Cm1* 12 herisis *Nm1* 13 eozoio *Am1* melitii *AN* milicii *C* 14 praesulem (su *ex corr.*) *C* prasulem *N* 15 eis] es *Am1* 16 venens *Nm1*

20. 1 episcopus *Cm1* 2 tractum *Am1* 3 spiritu *Cm1* 5 carnem *C* carnes *N*

2 sicut olim viris ecclesiasticis conplacuerat. Non enim novam religionem in ecclesiam introduxerunt, sed quomodo ab initio ecclesiastica traditio docuit Christianos. Sic enim omnes antiqui ex hoc habita huius disputatione sermonis scripturam nobis probatissimam reliquerunt. Nam Hire- 10
neus et Clemens et Apolinarius Hierapolitis et Serapio Antiochenae praesul ecclesiae animatum eum, qui inhuma-
3 natus est, in suis sermonibus sunt professi. Nec non et per Beryllum episcopum Philadelphiae in Arabia constitutae facta synodus scribens ad eundem Beryllum haec ipsa con- 15
4 tradidit. Sed etiam Origenis ubique in suis libris animatum novit eum, qui est inhumanatus. Proprie tamen nonus tomus eius in genesi hoc sacramentum congruenter exponit, ubi Adam quidem Christum, Evam vero ecclesiam latius
5 explanavit. Horum itaque dictorum digni sunt testes sanc- 20
tus Pamphilus et, qui ex eo habebat cognomen, Eusebius. Ambo namque et communiter Origenis vitam commendantes et eius adversariis resistentes insignibusque libris satisfactionem pro eo componentes non primum Origenem ad
M 1042 hanc disputationem venisse dicunt, sed mysticam ecclesiae 25
6 interpretatum fuisse traditionem. At illi, qui Alexandriam convenerunt, non sine subtili investigatione quaestionem de substantia et subsistentia reliquerunt. Osius namque Cordubae Hispaniae praesul, de quo iam sermo prolatus est,

---

A C N

6 vris *Nm1* complacuerunt *Cm2* cum placuerunt *Cm1* compl- *AN, sed cf.* V 32, 26 7 relegionem *Cm1* 8 christianis *C* 9 ex hoc*: scil.: ab initio* disputatione (uta *in ras. m2*) *C* sermones *C* 10 *sq.* herineus *AN* hereneus *C, sed cf.* IX 38, 44 11 Clemens] demens *N* apolonarius *A* apollinarius *Cm2* hierapolitus *N* et *tert.*] est *N* 12 anthiocene *C* animatum (a *alt. in ras. m2*) *C* 12 *sq.* inhumatus *Cm1* 14 berillum (ber *s. s. m2*) *A* filadelphiae *AN* filadelfię *C, sed cf.* V 34, 199 arabiae Ω *corr. recc.* 15 berillum *AC* 18 in genesim *Beatus* 20 digne *C* 22 commoniter *Am1* 22 *sq.* commendentes *Cm1* commendates *Nm1* 24 originem *Cm1* 25 mysticum *C* misticam *AN* ecclesiam *C* 26 fuisset *Cm1* ille *Cm1* 29 praelatus Ω *corr. Garetius*

praemissus ab imperatore Constantino, ut flammam tunc ab Ario excitatam extingueret, etiam Sabellii Lybiensis dogma destruxit ⟨et⟩ de substantia ac subsistentia habuit quaestionem.

SOZOMENVS

7 Interea plurimi episcopi in Alexandria congregati cum Athanasio et Eusebio Nicaeni concilii constituta roboraverunt et consubstantialem patri ac filio sanctum spiritum sunt confessi trinitatemque nominaverunt. Et quoniam de substantia et subsistentia quaestio turbabat ecclesias, sapienter decretum est, ut his nominibus contra Sabellianos solos utamur, ne nominum inopia idem putetur esse subsistentia quod substantia.

SOCRATES

1 **21.** Haec quidem tunc synodus. Nos autem de substantia et subsistentia, si quid novimus, absurdum non est 2 breviter indicare. Igitur qui Helladicam explanavere prudentiam, substantiam quidem diverso modo definierunt, 3 subsistentiae vero neque sermonem fecerunt ullum. Hireneus autem grammaticus in libro, ubi verba per litteram colligit, etiam barbarum vocat hoc verbum neque apud aliquos antiquorum dictum et, vel si alicubi sit inventum,

---

VI 20, 34—41 *ex* Socr. V 12, *p.* 476, 13—477, 7 H.
VI, 21, 1—30 Socr. III 7, *p.* 400, 11—402, 6 H.

A C N

30 premissus (u *in ras. m2*) *C* 31 libyensis *A* 32 *post* destruxit*:* et *supplevi Hanslik* 35 *in mg.* XXI *Am2* episcopis *Cm1* 36 constitutum *Cm1* 37 spiritum sanctum *tr. N* 39 subsistaentia (istaen *in ras. m2*) *C* turbat *Am1* turbavit *C* 40 sabellianus *Cm1* 41 ne *om. N* 41 *sq.* subsistentia *om. A, in mg.* subsistentia *ex* substantia *Am2*

21. 1 XXI *fort. Nm2 om. C* tunc *om. A* 3 indicaret *Cm1* explanaverunt *C* 5 subsistentia *A* 5 *sq.* herineus *A N* hereneus *C*, *sed cf.* VI 20, 10 7 collegit *Cm2*

4 non hoc indicare, quod nunc intellegitur. Nam apud Sophoclem in Phoenica locum insidiarum significare subsistentiam meminit; apud Menandrum veluti faeces, quae ex vino
5 colliguntur in doleo, subsistentiam designare dicit. Sciendum tamen, quia, licet antiqui philosophi hunc sermonem reliquerint, tamen iuniores philosophorum pro substantia subsistentiae sermone sunt usi. Substantiae vero definitionem diversis modis explanaverunt. Si ergo definitione substantia circumscribitur, quomodo in deo, qui non potest
6 conprehendi, proprie hoc uti sermone poterimus? Verum Euagrius in Monachico libro petulanter quidem et inconsiderate de deo disputandum esse prohibuit, definiri vero divinitatem modis omnibus interdicit; ait enim rerum com-
7 positarum esse definitiones. Is itaque sic ait: 'Omnis', inquit, 'propositio aut genus habet, quod praedicatur, aut speciem aut differentiam aut proprium aut accidens aut ex his compositam orationem. Sed nihil in sancta trinitate horum, quae dicta sunt, poterit conprehendi; igitur, quod ineffabile est, ratione taciturnitatis adoretur.' Haec quidem Euagrius.
8 Nos autem, licet facta digressione haec dixisse videamur, tamen tamquam utilem historiae causam nos rettulisse non paenitet.

22. PARS LIBRI ATHANASII DE SATISFACTIONE FUGAE.

M 1043 1 Verum Athanasius librum De satisfactione fugae olim a se conscriptum tunc eis praesentibus legit; cuius partes

VI 22, 3—127 Socr. III 8, *p.* 402, 9—411, 2 H.

A C N

9 *sq.* sophociem(?) *Am1* 10 phoenicia *N* 11 meminet *Cm1* vino] uno *Am1* 12 dolio *Cm2* 14 ioniores *Cm1* 16 definicionem *C* 16 *sq.* substantię *C* 18 conprehendi *ex corr. Am2* sermo *Cm1* poterimos *Cm1* 21 divinitate *A N* 22 definicionis *Cm1* His *A* omnes *Cm1* 24 accedens *Cm1* his] is *C* 28 autem (m *m2*) *C* digessione *Cm1* 29 clausam *Cm1* retulisset *Cm1* retulisse *A Cm2 N*

22. 1 PARS—FVGAE *om. CN* 3 athanasius (h *s. s.*) *in ras. Cm2*

utiles et, quae prosint, hic intexens totum librum multorum versorum quaerere et legere studiosos ammoneo. Ait enim:

2 Ecce huiusmodi sunt praesumptiones impiorum. Haec agentes nec erubescentes, in quibus primum contra nos mala sunt machinati, hactenus accusant, quoniam manus eorum praeparatas necibus declinare potuimus, et amarissime potius ingemescunt, quoniam nos penitus amputare nequiverunt; et inproperant timoris causam ignorantes, quia, dum hoc submurmurant, in semet ipsos magis retorquent culpam.

3 Nam si fugere malum est, persequi multo deterius. Hic quidem, ne moriatur, absconditur; hic autem persequitur, ut occidat. Et ut fugiatur quidem, scriptum est; qui autem quaerit occidere, praevaricatur legem et magis ipse fugiendi praebet occasionem. Si ergo fugam inproperant persequentes, erubescant potius semet ipsos. Quiescant insidiari, et

4 quiescunt continuo fugientes. Sed a calliditate non desinunt sua et conprehendere omni virtute festinant scientes, quia fuga persecutionem patientium indicium est maximum per-

5 sequentium. Nullus enim mitem atque clementem fugiit aliquando, sed magis ferocem simul et callidum. Omnis enim, qui gemebat et vexabatur, a Saul fugiebat et veniebat

6 ad David. Sed isti propterea eos, qui absconsi sunt, inter-

7 imere student, ne eorum malitiam videantur arguere. Qui etiam in hac parte caecantur. Nam quanto fuga manifestior est, tanto amplius eorum insidiis neces exiliaque commissa

---

16 Matth. 10, 23 24 *sqq. cf.* I Reg. 22, 2

A C N

5 hinc *Cm1* 6 versuum *Cm2* studiosus *Cm1* 7 praesumptionis *Cm1* 8 erubiscententes *Cm1* 11 ingemiscunt *C* 12 improperanti moris *N* 13 submurmorant *Cm1* semetipsum *Cm1* 14 multum *C* 15 autem (m *m2*) *C* 19 insediri *fort. Am1* 21 compr- Ω *sed cf.* VI 21, 26 omne *Cm1* 23 enim] est *C ante* mitem: qui *s. s. Cm2* fugiat *Cm2* 24 forocem *N* omnes *Cm1* 27 malitia *N* 29 tanta *N*

omnibus sunt aperta. Nam sive perimant, mors contra eos semper exclamat, sive rursus exilia minentur, ubique ipsi
8 contra se mali memoriam destinare noscuntur. Et siquidem sanam haberent mentem, viderent semet ipsos in his esse constrictos seque in consiliis suis offendere. Sed quoniam sapere perdiderunt, propterea persecutione decipiuntur; et quaerentes occidere suam non contemplantur impietatem.

G 290 9 Nam si derogant eis, qui fugiunt quaerentes occidere, quid faciant, cum vident Iacob fugientem fratrem suum Esau et Moysen in Madiam descendisse propter Pharaonis timo-
10 rem? Quomodo satisfacient fugienti David a Saul, qui in domum misit, ut interimeret eum, dum et absconsus fuisset in spelunca et mutasset vultum suum, donec declinaret [ab] Abimelech, ob quam causam inimicorum evasit insidias?
11 Quid dicant isti, qui omnia proferunt petulanter, videntes maximum Heliam in oratione quidem mortuum suscitasse et tamen absconsum propter Achab et fugisse propter insidias Hiezabel? Tunc etiam quaesiti filii prophetarum celati
12 sunt latentes in speluncis apud Abdiam. Sed si haec tamquam vetera non legerunt, saltim memoriam habeant evangeliorum. Nam et discipuli propter metum Iudaeorum recesserunt celantes semet ipsos; et Paulus in Damasco a principe gentis quaesitus de muro in sporta depositus est et
13 manus quaerentis effugiit. Haec igitur de sanctis viris

---

38 *cf.* Gen. 28, 5 39 *cf.* Ex. 2, 15 40 *sq. cf.* I Reg. 19, 11; 24, 4 42 *cf.* I Reg. 21, 13 45 *cf.* III Reg. 17, 22 46 *sq. cf.* III Reg. 19, 3 50 *sq. cf.* Matth. 26, 56 51 *sq. cf.* Act. 9, 25

A C N

31 minantur *C* 32 destinari *A* 34 conscriptos *Am1* 36 suam — occidere (37) *om. N* concontemplantur *C* 37 derogant] derogante *Cm1* -tes *Cm2* eis] his *C* 38 vident *Am2 C* viderent *Am1 N* 39 discendisse *Cm1* 42 *post* declinaret: ab Ω (*s. s. Am2*) *seclusi Hanslik* 45 maximam *N* 46 ahab Ω, *sed cf.* V 3, 49 48 letantes *Cm1* 49 memoria *Cm1* 53 quęrentes *Cm1* effugit *N*

M 1044 scriptura dicente, quam putas excusationem suae petulantiae poterunt invenire? Sive ergo timorem inproperent, contra semet ipsos tamquam vesani loquuntur, sive contra voluntatem dei hoc dicant fieri, scripturarum divinarum
14 videntur penitus inexperti. Nam in lege praeceptum fuit, ut deputarentur etiam civitates ad fugam, quatenus hi, qui
15 quaerebantur ad mortem, quoquo modo liberari possent. In novissimo vero tempore saeculorum veniens ipsum, quod Moysi locutum est, patris verbum rursus hoc dedit mandatum dicens: *Cum persecuti vos fuerint in hanc civitatem, fugite ad aliam.* Et post pauca dicit: *Cum ergo videritis abominationem desolationis, quod dictum est per Danihel prophetam, stantem in loco sancto — qui legit, intelligat —, tunc, qui in Iudaea fugiant, in montana; qui in tecto est, non descendat tollere aliquid de domo sua; qui in agro, non*
16 *revertatur tollere vestes suas.* Haec enim scientes sancti huiusmodi habuerunt conversationis modum. Quae enim nunc praecepit dominus, haec etiam ante incarnatam sui praesentiam in sanctis locutus est. Et hic est hominum terminus ad perfectionem ducens, ut, quod deus iubet, hoc
17 faciant. Propterea et ipsum verbum propter nos inhumanatum, cum quaereretur, sicuti nos ipsi, abscondi dignatum est; et iterum dum persecutionem pateretur, fugiit et insidias declinavit. Decebat enim eum sicuti famem et sitim,

---

58 *sq. cf.* Num. 35, 6 63 *sq.* *Matth. 10, 23 64 *sqq.* Matth. 24, 15—18 74 *sq. cf.* Ioh. 8, 59 76 *sq. cf.* Ioh. 11, 54

A C N

54 *sq.* petulentie *Cm1* 56 locuntur *A C* 57 voluntate *C* 59 civitatis *Cm1* quatinus *Cm2* qu.tenus *Cm1* hii *CN* qui] qua *Cm1* 60 quomodo *Am1* possint *Cm1* 61 ipsud *Nm2* 62 moyse *C* 63 in hanc civitatem Ω in hac civitate *Beatus, Jacob, non probavi Hanslik* 64 *sq.* abhominationem *C* 65 danihelem *Nm2* 65 *sq.* prohetam *Am1* profetam *C* 67 *post* qui *pr.:* sunt *s. s. Cm2 post* iudaea*:* sunt *add. Nm2* 68 discendat *Nm1* 71 precipit *A Cm2* incartam *Am1* 77 Dicebat *Cm1* sitim] sicuti *N*

etiam hoc pati et hoc modo ostendere semet ipsum inhuma-
18 natum. Ab initio siquidem, mox homo factus est, cum esset
parvulus, ipse per angelum mandavit Ioseph: *Surgens sume*
puerum et matrem eius et fuge in Aegyptum. Futurus est
enim Herodis . quaerere animam pueri. Mortuo quoque
Herode videtur propter Archelaum filium eius in Nazareth
19 fugisse. Quando iam etiam deum semet ipsum innotescebat
et manum aridam restituerat sanam *et Pharisaei quidem*
egredientes consilium fecerunt adversus eum, ut eum occi-
20 *derent; Iesus autem sciens discessit inde.* Nam et quando
Lazarum suscitavit a mortuis: *Ab illa*, inquit, *die cogita-*
verunt, ut occiderent eum. Iesus ergo iam non palam am-
bulabat inter Iudaeos, sed abiit inde in regionem iuxta
desertum. Deinde salvatore dicente: *Antequam Abraham*
fieret, ego sum, Iudaei quidem tulerunt lapides, ut mitte-
rent super eum. Iesus autem absconsus est et exiit de
templo. Et transiens per medium eorum abiit et ita dis-
21 cessit. Putas haec videntes, magis autem audientes, cum
non videant, quomodo, secundum quod scriptum est, non
debeant igne comburi, quoniam contraria his, quae dominus
22 facit et docet, cogitant et loquuntur? Nam quando Iohan-
nes martyrium sustinuit eiusque corpus sepeliere discipuli,
audiens Iesus discessit inde in navem ad deserti locum

---

80 *sqq.* *Matth. 2, 13 82 *sqq. cf.* Matth. 2, 19; 22; 23 84 *sq. cf.* Matth. 12, 13 85 *sqq.* *Matth. 12, 14; 15 87 *sq. cf.* Ioh. 11, 44 88 *sqq.* *Ioh. 11, 53; 54 91 *sqq.* *Ioh. 8, 58; 59 94 *Luc. 4, 30 100 *sq.* *Matth. 14, 13

A C N

78 pati] paci *Cm1* et] at *Cm1* ut *Cm2* ostenderet *Cm2* 79 *post* mox: ut *s. s. Cm2, sed cf.* II 15, 16; 18, 49 80 ipsi *C* 82 herodes *Cm2* quereret *Nm1* 83 nazaret *C* 84 fugisset *Cm1* 86 *sq.* occiderit *Cm1* 90 habiit *Cm2* habeit *Cm1* 92 fierit *Cm1* tullerunt *Cm1* 93 exivit *C* 97 igni *Am1* conb- Ω, *sed cf.* II 1, 26 98 locuntur *A* 98 *sq.* iohannis *Cm1* 99 martirium *N* sustenuit *Cm1* sepelire Ω *corr. Cm2 Nm2*

23 *seorsum.* Dominus itaque haec faciens ita docebat. Sed utinam isti vel si erubescerent et usque ad homines suam petulantiam declararent et non magis ac magis insanientes
M 1045 viderentur etiam ipsum arguere salvatorem contra eum utique blasphemias meditantes. Sed neque vesanorum quilibet eos poterit sustinere, cum arguantur nec evangelia
24 ipsa nosse. Est enim occasio nostrae discessionis et fugae rationabilis atque vera, quam in salvatore quidem evangelistae positam memorarunt. Nos autem etiam in sanctis
25 viris oportet talia cogitare. Nam ea, quae de salvatore humano modo conscripta sunt, eadem communiter humano generi deputantur. Quae nostra sunt, ille suscepit et pas-
26 siones nostrae infirmitatis ostendit. Quod Iohannes ita conscripsit: *Quaerebant ergo eum tenere; et nullus misit in eum manus, quia nondum venerat hora eius.* Nam antequam haec veniret, dicebat ipse matri: *Nondum venit hora mea.* Et eis, qui fratres eius appellabantur, ait: *Meum*
27 *tempus nondum venit.* Rursus autem tempore passionis dicebat discipulis: *Dormite iam et requiescite. Ecce enim appropinquavit hora, et filius hominis tradetur in manibus*
28 *peccatorum.* Sed neque, antequam veniret tempus, se teneri passus est neque, cum venisset tempus, absconsus est,
29 sed etiam semet ipsum tradidit adversariis. Sic et beati martyres in persecutionibus temporalibus custodiebant

---

114 *sq.* Ioh. 7, 30 116 *sq.* Ioh. 2, 4 117 *sq.* Ioh. 7, 6 119 *sqq.* Matth. 26, 45

A C N

101 dicebat Ω *corr. Beatus* 102 erubisce.ent *Cm1* 103 petulentiam *C* 105 blasfemias *C* meditates *Nm1* 107 nosset *Cm1* 112 genere *Cm1* 113 infirmitates *Cm1* iohannis *Cm1* 114 Querebantur *Cm1* ego *Nm1* 115 ora *N* 116 venirent *Nm2* (*fort. et Cm1*) 117 appellantur *N* 119 dormite (ormi *in ras. m2*) *C* 120 appropinquabit *Cm1* adpropinquavit *N* traditur *Cm1* in manus *N* 121 veneret *Cm1* 121 *sq.* se teneri *A Cm2 Nm2* se tenere *Cm1* si teneri *Nm1* 124 persecutionebus *Cm1*

semet ipsos et, dum quaererentur, per latibula fugiebant; cum vero invenirentur, martyrio se subdebant.

Haec de Athanasio rettulisse sufficiat.

23. Eusebius interea Vercellensis episcopus repente post synodum ab Alexandria venit ad Antiochiam. Et inveniens Paulinum a Lucifero consecratum plebemque divisam Meletiique sequaces missas seorsum facientes valde commotus est, quia factae ordinationi non universi consenserant, reprehenditque apud semet ipsum, quod gestum est, et pro reverentia Luciferi habita taciturnitate discessit promittens in conventu episcoporum, quae gesta fuerant, emendanda. Habens tamen curam maximam eos unire non potuit. Inter haec etiam Meletius ab exilio remeavit; inveniensque seorsum celebrare collectas socios suos praesidebat eis. Sed ecclesias quidem obtinebat Euzoius Ariani dogmatis praesul. Porro Paulinus unam tantummodo parvarum intra civitatem detinebat ecclesiam, ex qua eum Euzoius pro sui reverentia non eiecit. Meletius autem extra civitatis portas sollemnia celebrabat. Tunc igitur hoc modo de Antiochia discessit Eusebius. Verum Lucifer sentiens
G 291 non suscipere Eusebium eius ordinationem hoc putavit iniuriosum ac vehementer irascebatur et communicare declinabat Eusebio; sed etiam, quae synodo placuerant, per

---

VI 23, 1—34 Socr. III 9, *p.* 411, 8—413, 11 H.

A C N

126 invenerintur *Cm1* 127 athanasium Ω *corr. Cm2 Nm2* rettulisset *Cm1* retulisse *A N* sufficit *C*

23. 1 barcellensis *A* barcelensis *Cm1 Nm1 corr. Cm2 Nm2, cf.* *Βρεχέλλων* Socr. 411, 8 2 post synodum] post modum Ω *corr. Jacob, cf.* *μετὰ τὴν σύνοδον* Socr. 411, 8 ad *om. A* 2 *sq.* invenies *Am2* 3 blebemque *Cm1* 3 *sq.* divisum *Cm1* 4 miletiique *Cm2* volde *Cm1* 5 facta *Cm2* ordinatione *C* 7 taturnitate *Am1* 9 emundanda Ω emendanda *recc., cf.* *διορθώσασθαι* Socr. 411, 17 10 miletius *Cm2* 12 optinebat *CN* 13 *sq.* parvam *Cm2* 15 reverentiam *Cm1* Melicius *Cm1* Milecius *Cm2* 16 solemnia *C* 20 synoda *C*

4 contentionem reprobare nitebatur. Haec dum inter eos tristitiae tempore gererentur, multos ab ecclesia removerunt; et denuo altera Luciferianorum heresis est exorta. 5 Sed Lucifer iram suam nequaquam complere praevaluit; erat enim confessionibus suis obstrictus, dum per suum M 1046 diaconum promisisset ratum se habiturum, quod fuisset a concilio definitum. Quapropter ipse quidem ecclesiae tenens fidem Sardiniam ad proprium remeavit thronum. Hi vero, qui prius cum eo contristati fuerant, hactenus ab ecclesia 6 segregantur. Verum Eusebius ad instar optimi medici iter faciens per orientem infirmos fide recreabat imbuens atque docens praedicationibus ecclesiasticis universos. Hinc transiens venit in Illyricum; et inde rursus Italiam peragrans haec ipsa pronuntiabat.

1 **24.** Verum Hilarius Pictaviensis secundae Aquitaniae pontifex rectae fidei dogmata dudum praeseminaverat tam Italis quam Gallicanis episcopis, quippe cum primus ab exilio remeasset. Et uterque ergo fortiter in fide laboraverunt. Sed Hilarius tamquam disertus suis libris satisfactionem de trinitatis consubstantialitate conscripsit, quibus hoc sufficienter exposuit et vehementer Arianorum dogma destruxit. Haec itaque post breve eorum exilii tempus celebrata noscuntur.

VI 24, 1—9 Socr. III 10, *p.* 413, 14—414, 10 H.

A C N

22 ecclesie *Cm1* 26 mississet *N* 27 tenes *Cm1* 28 in Sardiniam *Beatus* 29 actenus *in mg. suppl. Am2* 30 iter] ter *N* 31 imbuens] iubens *Nm1* 32 hoc *ex* hinc *ex* hic *Nm2* 33 in *om. AN* Illyricum] lyricum *Cm1* 34 pronuciabat *Cm1*

24. 1 pictabiensis *CNm1* aequitanię *C* 5 desertus *Cm1* dissertus *Cm2* 5 *sq.* satisfactione *C* 6 consubstantialitatis *C* 7 et] ut Ω *corr. recc.* 8 haec] hoc Ω *corr. recc.*

1 **25.** Ea siquidem tempestate Macedonii sectatores et Eleusii, Eustathii atque Sophronii omnes ab uno Macedonio
2 nuncupati sunt conciliaque frequentia faciebant. Et convocantes, qui in Seleucia eos secuti fuerant, anathematizaverunt alterius partis episcopos, id est consentientes Acacio, fidemque Ariminensis concilii respuentes ea magis, quae fuerant recitata Seleuciam et Antiochiam exposita, fir-
3 maverunt. Qui dum requisiti fuissent ab aliquibus dicentibus: 'Vos, qui nunc Macedoniani vocamini, si aliud sapitis quam sectatores Acacii, cur eorum hactenus tamquam eadem sapientium estis communione participati?', ita venenose responderunt per Sophronium Pompeiopoleos Paflagonensis episcopum:
4 'Occidentales', inquit, 'in consubstantialitate languebant, Aetius autem per orientem secundum substantiam dissimilitudinem praedicabat; et erant utraque prava, cum hi quidem inordinate divisas substantias patris et filii consubstantialitatis nomine copularent, ille vero a natura patris naturam filii aperte divideret credens semet ipsum pie praedicare dissimilem esse patri filium per substantiam. His

---

VI 25, 1—16 (prava) Socr. III 10, *p.* 414, 10—415, 17 H. VI 25, 16—23 Soz. V 14, *p.* 481, 4—12 H.

A C N

25. 1 macenonii *Am2* *ante* sectatores: secta *add.* *ACm1* 2 eustathi *A C* sofronii Ω, *sed cf.* V 34, 135 3 noncupati *C* 4 *sq.* anataematizaverunt *Am1* 6 arriminensis *N* arimenensis *Am1 Cm1* 7 seleuciam ... antiochiam Ω Seleucia ... Antiochia *Jacob; codd. lectionem servavi Hanslik* 9 aliud] aliquid *C* 10 Acacii] acii *Cm1* aecii *Cm2* actenus *AN* 11 *sq.* ita venenosi responderunt *in mg. suppl. Cm2* 12 sofronium Ω pompeiapoleos Ω *corr. Beatus* paflagonensim *A N* 13 episcopum *s. s.* *Nm2* 14 occidentalis *Cm1* 15 *sq.* dissimilitudine *C* 16 prava cum hi *om.* *C* 17 divisas — nomine (18) *in mg. suppl.* *Nm2* 18 copolarent *C*

ergo ita putantibus media via nobis veritatem pietatis habere conplacuit.'

Hoc itaque modo querentibus satisfacere nitebantur.

SOZOMENVS

1 **26.** Igitur imperator audiens Athanasium in Alexandrinorum ecclesia constitutum licite populo praedicare multosque paganorum ad Christianitatem fuisse conversos eum iussit exire de civitate. Qui si maneret, damna maxima
M 1047 eum sustinere praecepit occasionem criminis in eum inveniens, quia, dum prioris principis tempore fuisset fuga multatus, non eius iussione episcopalem receperat sedem.
2 Quamobrem, ⟨dum⟩ secundum imperatoris praecepta se praepararet ad fugam videns circa se Christianorum populum lacrimantem: 'Habetote', inquit, 'filioli, fiduciam; nubis est, et cito pertransiet.' Hoc dicto valefecit et diligentibus amicis commendavit ecclesiam atque ab Alexandria civitate discessit.

1 **27.** Interea Cyzicinis legatione fungentibus apud principem de propriis rebus et paganorum restitutione templorum laudans eos propter sacrorum curam, quae postulave-

---

VI 26, 1—13 Soz. V 15, *p.* 481, 17—482, 14 H.
VI 27, 1—28 Soz. V 15, *p.* 482, 14—485, 1 H.

A C N

22 complacuit Ω, *sed cf.* V 32, 26 23 ita Ω itaque *Cm2*

26. 2 constituta *Cm1* 3 multasque *Cm1* ad] a *N* conversus *Cm1* 7 reciperat *Cm1* 8 *post* quamobrem: cum *s. s. Cm2* dum *add. recc.* 10 habitote *A* habitoque *N* nubis] nobis *Am1* nubes *Cm2* 12 alexandrina *Cm2*

27. 1 cizicinis *A* cycizinis *Cm1 N, corr. Cm2* 3 *sq.* postolaverant *Cm2*

2 rant, universa concessit. Eleusium autem eius civitatis removit episcopum veluti vastatorem templorum et, quia viduarum pabula et sacrarumque virginum monasteria constituerat paganisque suaserat, ut paternam religionem re-
3 linquentes ad Christiana dogmata se conferrent. Interdixit etiam Christianis peregrinis, ne venirent ad Cyzicum, credens, quia religionis causa excitarent seditiones eosque alii eius civitatis Christiani foverent et publici simul opifices artificesque monetae, qui in duas divisi partes principum praeceptione priscorum cum uxoribus atque liberis Cyzicum habitare sunt iussi. Hi enim singulis annis certam oblationem publico conferebant: alii quidem militum clamydes, alii
4 vero pecunias novas. Cum igitur modis omnibus placuisset Iuliano ritum constituere paganorum, vim quidem inferre atque tormenta populis sacrificare nolentibus fatuum iudicavit. Sed hoc tantummodo praecepit, ut per singulas civitates numerus eorum conscriberetur; quos tamen nequaquam ⟨convenire⟩ aut orare prohibuit. Sciebat enim, quia non posset ulla necessitas suspendere, quod voluntas spon-
5 tanea suggessisset. Porro clericos et ecclesiarum praesules a civitatibus suspendere festinabat studens, ut eorum absentia paulatim solveretur ecclesia neque sacrorum ministri nec, qui docerent vel qui mysteriis participarentur, existerent et per hoc longo tempore paterentur propriae religionis oblivionem.

A C N

6 et *del. Cm2* 7 regionem *Cm1* 8 dogma *N* 9 cizycum *A* cizicum *N* 10 relegionis *Cm1* sedicionis *Cm1* 11 publicis Ω publicos *Cm2, corr. recc.* 12 principium Ω, *corr. Cm2* 13 cizicum *A N* 15 clamides *Cm1* 18 tormento *Cm1* 18 *sq.* indicavit *N* 20 eorum *om. N* 21 *ante* aut: convenire *vel* congregari *vel sim. addendum, cf.* συνιέναι Soz. 484, 9 25 ecclesiam *Cm1* 26 misteriis Ω paticiparentur *A* 27 putarentur Ω, *corr. Cm2* 27 *sq.* relegionis *C*

G 292 1 **28.** Bostrensibus itaque publica voce praecepit, ut Titum suae tunc civitatis episcopum procul expellerent. Cumque iussisset hoc clericisque minaretur, quasi ipsi facerent turbas in populo, tunc Titus libellum destinavit imperatori contestatus eum ac dicens, quia inimica inter se esset turba paganorum atque Christianorum et eius suasione
2 Christiani magis a seditione quiescerent. Quo facto nisus est imperator ex huiusmodi verbis Tito inimicitias populi
M 1048 concitare scribens Bostrensibus, quia Titus eorum accusator fuisset dicendo suis monitis, non sua voluntate populum a seditione cessasse, eumque velut hostem populo suadebat expellere. Non enim, quod iustum erat aut legitimum, iubebat agi; sed odio religionis verbis quidem culpare, operibus
3 autem mala perfici contendebat. Quapropter per civitates et provincias Christiani diffugiebant. Huius participes plurimi meorum fuere progenitorum simul et avus, qui de patre pagano natus ipse cum tota domu et, qui erant ex genere Alafionis, Christiani primo sunt facti in Bethelea, vico Gazensi nimium populoso habentique templa antiqua aedificioque pulcherrima, et maxime Pantheon in civitatis arce locatum, eminens super omnem vicum. Quem locum arbitror ex voce Syra ⟨interpretatum⟩ et Graeca deorum habitaculum
4 nominatum. Fertur itaque his omnibus fuisse Christianitatis auctorem Hilarionem monachum. Cum enim daemonio vexaretur Alafion, diutius pagani atque Iudaei incantationibus

---

VI 28, 1—39 Soz. V 15, *p.* 485, 5—488, 11 H.

A C N

28. 2 episcopum *s. s. Nm2* pocul *Nm1* 12 expellere — iubebat (12 *sq.*) *in mg. suppl. Nm2* aut] ut *Nm2* legimum *Am1* 13 regionis *Am1* quidum *N* 14 per *om. C* 15 *sq.* plurimum eorum *C* 16 avos *Cm1* 18 Alalionis Ω, *sed cf.* l. 25 19 gacensi *C* populoso] populo suo *Cm1* 19 *sq.* edificiaque *Cm2* 20 pantheun Ω 21 locatur *C* Emines *Cm1* arbitor *Cm1* 22 *post* Syra: *lacunam statui Hanslik, cf.* ἑρμηνευόμενον Soz. 487, 6 interpretatum *suppl. Gaar* abitaculum *C* 24 hillarionem *A* 25 elafion *A N* elaphion *C, corr. recc.*

et lustrationibus apud eum usi nihil illi prodesse potuerunt. Verum Hilario solummodo Christi nomen invocans daemonium effugavit eumque in religionem Christianam repente
5 transposuit. Floruit itaque meus avus in expositionibus et interpretationibus scripturarum nostrarum, quoniam erat
30 ingeniosus scientiaque fulcitus, ita ut etiam arithmeticae artis esset expertus, ac propterea Ascalonitis et Gazensibus et in circuitu Christianis valde gratissimus tamquam religioni necessarius et ad solvendas dubitationes scripturae
6 divinae proficuus. Primi siquidem isti in eo loco ecclesias
35 et monasteria construxerunt easque honestate atque hospitalitate peregrinorum et indigentium pariter ornaverunt. Ex quo genere usque ad nos fuerunt viri optimi, quos grandaevos iuvenculus ipse conspexi.

1 **29.** Igitur imperator dudum studens paganitatem in omni sua dicione dilatari graviter ferebat videns Christianos potius approbari. Et templa quidem erant aperta, sacrificiaque paganorum per civitates secundum voluntatem illius procedebant. Ipse autem aestuabat, ne fervor eius
5 Christianorum abundantia frustraretur. Et maxime pulsabatur, quia multorum sacerdotum suorum Christianas au-
2 diebat uxores et filios atque servos. Arbitratus autem Christianitatis statum ex vita bona et conversatione consistere studuit ubique templa paganorum constructione et ordine
10

VI 29, 1—85 Soz. V 16, *p.* 488, 16—494, 10 H.

A C N

28 relegionem *Cm1* 31 fultus *Cm2* etiam] iam Ω, *corr. Cm2* arethmiticae (h *s. s. Am2*) Ω, *corr. Cm2* 32 cazensibus Ω, *corr. recc.* 33 *sq.* relegioni *C* 34 necessius *Cm1* dubitationis *Cm1* 35 profiguus Ω, *corr. Cm2* 36 construcxerunt *A* onestate *C* 39 iuvenculos *Am1*

29. 5 Ipsi *Cm1* stuebat *fort. Am1* 6 maxima *Cm1* 6 *sq.* pulsatur *Cm1* 7 multum Ω, *corr. Cm2* 9 versacione *Cm1*

Christianae religionis ornare, sedibus atque praesessionibus. Paganorumque dogmatibus atque monitionibus lectores suae superstitionis instituit ad instar clericorum, ut horas certas et dies et orationes sollemniter observarent, praecipiens pariter habere curam viros atque mulieres philosophare scientes habitaculis peregrinorum et pauperum aliaque providentia circa egenos exhibita paganorum religionem componere et pietatis habere nomen. Si quis autem sponte vel invito peccaret, secundum traditionem Christianorum [instituit ut] post paenitentiam mediocrem constituit sustinere correptionem. Praecipue vero zelatus dicitur notas litterarum episcopalium, quibus solent alterutris scribentes commendare peregrinos et, ubi proficiscuntur et a quibus veniunt, modis omnibus indicare et solacia promereri, tamquam noti et amici sint testimonio directi signaculi. Haec considerans festinabat, ut pagani Christianorum assuescerentur officiis. Sed quoniam multis incredibile est eum studia Christianorum sequi voluisse, non aliunde quam ex ipsius imperatoris sermonibus est probandum. Huiusmodi enim Arsacio pontifici Galatiae scripta direxit.

M 1049

3 4 5

6 Paganorum ritus nondum agitur secundum intentionem nostram propter cultores eius in neglegentia positos. Nam deorum claritas, magnitudo atque sublimitas omni oratione

---

A C N

11 relegionis *Cm1* praesessionibus] praecessionibus Ω, *corr. Jacob* 13 superstitiones *C* 14 *sq.* preciens *Cm1* 15 virorum Ω *Jacob*, viros *correxi Hanslik, cf.* ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν φιλοσοφεῖν ἐγνωκότων Soz. 489, 16 15 *sq.* philosophari *Beatus* 17 exibita (a *Cm2*) Ω, *corr. recc.* 17 *sq.* relegionem *Cm1* 19 invito Ω invitus *recc. Garetius* invite *Beatus* peccaret (et *in ras. m2*) *C* 20 instituit ut Ω, *seclusit Jacob* mediacrem *Cm1* 21 correctionem *A N, sed cf.* VI 43, 24 *et* Theod. 199, 17 22 *sq.* scibentes *Cm1* 25 amici sint] amicis in *Am1 Cm1* amici in *Cm2* 27 asuescerentur *A* incredibile (e *alt. m2*) *C* 30 assacio *A* *ante* Galatiae: et *add. C* 31 paganarum *C* 32 negligentia *Am1* 33 decorum *Cm1*

omnique spe maior est. Sed propitii sint nostris mentibus dii propter neglegentiam, quam habemus, cum illorum providentia in parvo tempore tanta mutatio facta sit, quantam
7 neque orare primitus quicumque praesumpserat. Cur ergo credimus hoc posse sufficere neque respicimus, quemadmodum superstitionem Christianorum auxit cura peregrinorum et circa sepulturas et mortuos multa solacia honestaeque conversationis studia, non vera, sed ficta? Quas res arbi-
8 tror apud nos debere sub veritate geri. Non itaque sat est te talem esse, sed omnes absolute circa Galatiam sacerdotes. Quos aut deprecare aut ratione flecte aut certe festinanter a sacerdotali ministerio remove, nisi diis cum coniugibus et filiis atque servis colla summiserint non ferentes ulterius eorum servos aut filios hoc facere contemnentes aut Galilaeos impie contra deos agentes et impietates pietatibus
9 praeponentes. Deinde cunctos ammone, ut sacerdos neque ad spectacula procedat neque in tabernas bibat aut cuilibet arti operibusque turpibus aut inpudentibus praesit. Qui
10 oboediunt, honorentur; inoboedientes expelle. Xenodochia constitue per singulas civitates, ut nostra peregrini clementia perfruantur, non tantum nostri, sed etiam extranei
11 pecuniis indigentes. Ut habeas, unde fiat, interim decrevi singulis annis triginta milia modios tritici per universam dari Galatiam et sexaginta milia vini sextarios. Horum quinta pars pauperibus templis observantibus debet ex-
12 pendi, reliqua peregrinis indigentibusque distribui. Turpe

---

A C N

34 propitii] proprii *N* montibus *A* 35 di *A N* 35 *sq.* providentiam in parvos Ω, *corr. Cm2* 36 quanta *C* 37 quiscumque Ω, *corr. Cm2* praesumserat *Cm1* Cum *C* 38 *sq.* quemammodum *C N* 40 honestatęque *Cm1* 41 facta *Cm1* 42 sub veritate geri *suppl. Cm2* sat] satis *C* 46 submisserint *Cm1* submiserint *Cm2* 50 tabernas Ω tabernis *Garetius* taberna *Jacob, codd. lectionem servavi Hanslik* vivat Ω bibat *Am2 Cm2* 56 trittici *A*

namque est, ut Iudaeos quidem non abiciant, sed potius
G 293 nutriant impii Galilaei et suos pariter nec non etiam nostros,
13 nostri vero nostrorum solacio deserantur. Quapropter doce
etiam collationes facere paganos ad talia ministeria paga-
norumque vicos offerre diis primitias frugum eosque huius-
modi benefactis institue docens eos hoc opus olim fuisse
nostrorum. Homerus enim hoc probat introducens Eumaeum
talia facientem. Nos ergo neque bona nostrorum imitamur;
M 1050 sed aliis remittimus neglegentia non confusi, magis autem
14 deorum reverentiam respuentes. Si igitur haec te facientem
ego cognovero, laetitia plenus ero. Praesides provinciarum
rarius domi suscipe; frequenter eis scripta transmitte. In-
gredientibus eis civitatem sacerdotum nullus occurrat; cum-
que ad templa venerint deorum, intra ianuas. Eis nemo
praecedat militum forte aut praecedentium officiorum; sed
qui voluerit, subsequatur. Cum ad ipsum limen templi per-
15 venerit, privatus existit. Tu enim, sicuti nosti, intus es
iudex. Hoc enim etiam sacra sanctio videtur exigere. Oboe-
dientes igitur pro veritate pii sunt; reluctantes vanae glo-
riae conprobantur. Quid enim patiatur aut quod mereatur
auxilium, qui matrem deorum propitiam habere noluerit?
Qui ergo eam neglexerint, non solum sine querella non
erunt, sed etiam nostrae indignationis impetum sustinebunt.
Neque enim fas est, ut illi parcatur, qui deos habuerit ini-
micos. Suade siquidem eis, ut, si mea volunt frui tuitione,
omnes matri deorum studeant offerre culturam.

A C N

60 abicient *C* 63 collationis *Cm1* 64 dis *Am1* fruguum *Am1* 65 institue] *fort.* insuesce — προέθιζε Soz. 493, 3 66 humerus *Cm1* eumenum *AN* eum enim *C* Eumaeum *Garetius*, cf. Od. 14, 56 *sq.* 68 remittimus (i *alt. in ras.*) *C* 71 trasmitte *Cm1* 73 verint *Nm1* 74 praecedit *Nm1* prȩcidentium *Cm1* prȩcedentium *Cm2* 76 existat Ω *corr. Jacob* 81 neclexerint *Cm1* querela *Cm2* 83 paratur *Cm1* 84 vitione *Am1* ..tione (*fort.* vitione) *Nm1*

1 **30.** Haec itaque faciens imperator ad destructionem Christianorum neque suadere subiectis praevaluit, et aperte
2 vim inferre palam erubuit. Inter haec, ut ad paganitatem milites insuesceret, studuit ad priscum schema reformare signum illud sublimius Romanorum, quod Constantinus,
3 sicuti praedictum est, in crucis formam mutaverat. Verum in publicis imaginibus depingebat Iovem quasi de caelo sibi coronam et purpuram deferentem, Mercurium et Martem in se respicientes velut pro testimonio sapientis et fortis. Et hoc agebat in imaginibus, ut sub occasione imperii latenter adorarentur dii et hoc modo subiecti clanculo fallerentur. Arbitrabatur enim, quia, si hoc sponte eis imponeret, postea, quae vellet, impleret; si vero respuentes agnosceret, venia sublata torqueret tamquam circa Romanorum sollemnia reluctantes et in re publica atque ipso imperio delin-
4 quentes. Pauci siquidem etiam poenis subditi cognoverunt dolum, quia, sicut moris erat, adorare noluerant. Turba vero, ut assolet, per ignorantiam simpliciter imagines ado-
5 rabant. Quod tamen imperatori nil profuit. Cumque multa excogitaret, quibus paganorum ritus extolleret, invenit modum, qui pluribus militibus Christianis clarae virtutis
6 coronam dedit. Cum venisset itaque tempus, quod imperialia milites solent dona percipere — hoc enim agitur plerumque die kalendarum Ianuariarum et natale principum

---

VI 30, 1—52 Soz. V 17, *p.* 494, 15—499, 14 H.

A C N

30. 4 inuesceret *Nm1* invalesceret *Nm2* 6 praedicatum *A* 10 in *s. s. Cm2* 11 *sq.* falerentur *C* 12 Arbitrabantur *Am1 Cm1* si *om. A* 14 *ante* venia: et *add. N* subla *Cm1* 14 *sq.* solemnia *C* 15 *sq.* delinquentes (n *pr. s. s.*) *C* 17 mos *C* noluerunt *C* 18 imaginis *Am1* 18 *sq.* adorabat *Nm2* 19 nihil *Am1* 22 quod Ω quo *Cm2 Nm2, sed cf.* βασιλέα δωρεῖσθαι τοῖς στρατιώταις Soz. 497, 9 24 ianuarium *N* natale Ω -li *Cm2 Jacob, codd. lectionem praetuli Hanslik*

et urbium regiarum —, exquisivit, quatenus eos simpliciter et ex prisca consuetudine fallere potuisset, iussitque, ut unusquis ad manum imperatoris accedentium ammonitus officiis primo incensum offerret. Erat enim ante eum positum thus et ara secundum antiquam Romanorum sollemni-
7 tatem. Tunc alii quidem licenter suam fortitudinem ostenderunt et neque incensum offerre neque donum accipere ab
M 1051 imperatore sunt passi. Alii vero occasione legis et antiquitatis neque mente perceperunt, quod commisere peccatum. Verum alii propter lucrum capti aut timore turbati seu iussione repentina conclusi, licet intellexerint, tamen
8 paganitatem declinare nequiverunt. Plurimis siquidem per ignorantiam deceptis, dum inter cibos, ut assolet, et pocula invocarent inter alterutros Christum, respondens quidam dixit: 'Quid patimini invocantes Christum, quem ante paululum denegastis, dum donum ab imperatore percipien-
9 tes thus in igne mitteretis?' Cumque hoc milites audissent et, quod gesserant, agnovissent, statim exilientes publice currebant atque impetu facto clamabant deumque suum et cunctos homines testabantur se Christianos esse et in eo nomine permanere atque per ignorantiam se fecisse et, si dici posset, solam manum paganam esse, conscientiam vero
10 nihil simul egisse. Cumque venissent ad principem, proiecerunt aurum, quod acceperant. Forti voce poscebant, ut reciperet, quod dedisset, et illos occideret. Se enim paenitentiam agere fatebantur, eo quod inprovide eorum dextra peccasset, et studere propter Christum totum corpus poenae contradere.

A C N

25 quatinus *Cm2* 29 tus *CN* 30 Tunc quidem alii Ω, alii quidem *tr. Jacob* 31 domum *A* 33 quod] quo *C* 36 plurimi Ω *corr. Jacob* 37 deceptis Ω decepti *Cm2* civos Ω *corr. Am2 Cm2* adsolet Ω, *sed cf.* VI 30, 18 38 *sq.* quidem *C* 40 *sq.* percipites *Cm1* 41 tus *CN* mittetis *Am1* 46 possit *C* 47 venisset *Am1*

THEODORITVS

11 Haec furorem moverunt imperatoris. Et primo quidem eorum cápita iussit auferri. Cumque deducerentur ad mortem sequente populo mirantique virtutem eorum pro pietate susceptam, venerunt ad locum, quo rei puniri solent.
12 Tunc speculatorem rogavit senior omnium, ut ante omnes caput cuiusdam nomine Romani adhuc adulescentis abscideret, ne, dum aliorum ⟨occisio⟩nem respiceret, frangeretur.
13 Cumque ille genua fixisset in terra et gladium speculator evaginasset, venit repente nuntius clamore prohibens
14 necem. Porro iuvenculus ille occisione privatus ait: 'Non
15 fuit Romanus dignus, ut Christi martyr appellaretur.' Et licet sanguinem malignus imperator fundi prohibuisset ductus invidia, verumtamen non eos in civitatibus habitare permisit, sed ad ultima Romanorum loca exilio destinavit.

SOZOMENVS

16 Postea vero praecepit, ut, qui sacrificare noluerint, in palatio non intrarent, et neque collegio neque foro eos neque arbitrio neque ulla dignitate nec qualibet amministratione participari iussit.

THEODORITVS

1 **31.** Cum igitur Iulianus apud Pythium Dafnaeum pete-

VI 30, 54—67 Theod. III 17, *p.* 196, 9—197, 2 P. VI 30, 69—72 Soz. V 18, *p.* 500, 10—13 (+499, 17 *sq.*) H.

VI 31, 1—7 *ex* Theod. III 10. 11, *p.* 186, 16—187, 25 P.

A C N

56 mirantique *Ω Hanslik* miratique *Beatus* miranteque *Jacob* 56 *sq.* pro pietati *Cm1* propietate *Nm1* 57 poniri *Am1* 59 aduliscentis *Cm1N* 59 *sq.* abscederet *Cm1* 60 ne] nec *Cm1* occisionem] nem *Am1 Cm1* ne* *Nm1* necem (*in mg.*) *Am2 Nm2* trucidationem *Cm2*, *cf.* τὴν σφαγήν Theod. 196, 18 *supplevi Hanslik propter* occisione *l.* 63 ~ σφαγῆς Theod. 196, 21 61 in terram *C* 68 SOZOMENVS *fort. Am2* 69 *sq.* in palatio *Ω* -tium *recc.* 72 participare *C*

31. 1 XXXI *fort. Am2* pythyum *AN* fithyum *Cm1* fythyum *Cm2*

ret responsa de Parthici belli victoria et ille vicinitatem corporis Babylae martyris accusaret, iussit eius corpus
2 auferri. Ob quam rem cum Christiani festivitatem deducto corpore psallentes agerent et indignatione principis qui-
G 294 dam Theodorus iuvenculus multa passionum tormenta pertulisset, hoc ita gesto fallax daemon martyris quidem glo-
3 riam auxit, suum vero mendacium clarius enudavit. Ful-
M 1052 men namque caelitus missum omne templum accendit ipsumque Pythii Apollinis simulacrum redegit in pulverem;
4 erat enim ligneum extrinsecus deauratum. Quod noctanter praefectus orientis tunc nomine Iulianus, Iuliani tius, agnoscens festinanter venit ad Dafnen volens ferre deo suo solacia. Vidensque eum redactum in cinus neochoros verberibus affligebat credens hoc ab aliquo Christiano fuisse
5 commissum. Qui licet torquerentur, tamen mentiri noluerunt clamantes incendium non deorsum, sed desursum habuisse principium. Ad haec etiam rustici vicinorum venientes locorum dixerunt se vidisse fulmen caelitus fuisse delatum.

1 **32.** Interea iubentur vasa ecclesiarum sacra fisci aerario deputari. Sublatisque ianuis ecclesiae maioris fit cunc-
2 tis incessibile sanctuarium. Ingrediente siquidem Iuliano praefecto orientis ecclesiam Felix praepositus re-

---

VI 31, 7—20 Theod. III 11, *p.* 188, 6—18 P.
VI 32, 1—33 Theod. III 12. 13, *p.* 188, 20—190, 7 P.

A C N

2 partici *C* vicinitate Ω -tatem *Cm2* 3 babylle *Cm1* babylli *Cm2* 6 iuvenculas *Cm1* 7 hoc] h . . c, *fort.* haec *Am1* falax *Am1* 8 ausit Ω *corr. recc.* 8 *sq.* vero — caelitus (9) *in mg. suppl. Am2* 10 ipsumque] ipsum *A* apollonis *AN* redigit Ω redegit *recc.* 12 nomi *Cm1* tius (= θεῖος) Ω *cf.* zio, civis *Cm2* 13 dafnem *N* 14 cinus *ex corr. Cm2* 17 desursum] sursum *Nm1* esurum *Nm2* 19 direxerunt *Nm1*

32. 1 iuventur *N* vasa (a *alt. m2*) *C* 3 incessibile Ω *Hanslik* inaccessibile (= ἄβατον Theod. 188, 23) *Jacob, sed hic Epiphanius ad verbum non transtulit* sanctoarium *Cm2*

galium thesaurorum pariter introivit et simul Helpidius
3 comes rerum privatarum. Aiunt enim et Felicem et Helpidium primitus Christianos tunc a pietate recessisse impio principi parere cupientes. Iulianus itaque praefectus inpudenter contra sacrum altare minxit; quem dum Euzoius prohibere temptaret, eum ille percussit in capite. Fertur
4 autem dixisse, quia religio Christiana esset divina sollicitudine desolata. Porro Felix videns vasorum ornamenta, quae Constantinus et Constantius frequenter obtulerant: 'Ecce, in quibus', inquit, 'vasis Mariae filio ministratur.'

5 Sed pro his impietatibus vesanisque praesumptionibus non post multum poenas exacti sunt. Nam repente Iulianus saeva infirmitate detentus visceribus putrefactis interiit et femus non per meatus digestibiles emittebat, sed scelestum os, quod blasphemiis ministraverat, organum huius egestio-
6 nis est factum. Aiunt enim eius uxorem fide fuisse clarissimam eamque dixisse: 'Decet te, marite, laudare salvatorem Christum, quoniam tibi per hanc correptionem magnitudinem propriae virtutis ostendit. Non enim agnoveras, contra quem dimicare voluisti, nisi consueta longanimitate
7 haec tibi flagella divinitus intulisset.' His ergo verbis et passionibus imminentibus causam languoris agnoscens rogabat imperatorem, ut ecclesia, quibus fuerat sublata, redderetur. Sed nec illum flexit et ipse terminum vitae susce-
8 pit. Porro Felix et ipse repente flagellum virtute divina suscipiens sanguine tota die simul et nocte ex ore fuso et venis corporis undique vacuatis omnique virtute simul expensa et ipse celeriter est extinctus aeternaeque morti contraditus.

A C N

6 et *alt. om. N* 11 *sq.* sollicitudinem *Cm1* 12 ormenta *Am1* 13 optulerant *A N* 14 ministratus *Cm1* ministratis *Cm2* 15 impetatibus *Am1* 17 putrefactus *Am1* 18 femus (*cf.* ThLL VI 765, 78 *sqq.* 766, 10 *sqq.*) Ω fimum *Cm2* digestibilis *Cm1* 20 est] et *N* 31 undeque *A* Omneque *Cm1*

1 **33.** His ita gestis adulescens quidam sacerdotis filius
M 1053 in paganitate nutritus ea tempestate ad Christianorum
2 translatus est chorum. Erat enim tunc quaedam insignis reverentiae mulier et diaconissae honore fulgebat. Haec cum huius matre habuit amicitias. Quae saepius, dum eius mater ad eam veniret, adhuc infantem amplectebatur et ad cultum
3 Christiani nominis invitabat. Porro matre defuncta veniebat adulescens ad eam et doctrina consueta fruebatur. Cumque firmissime eius consilium percepisset, requisivit doctricem, quo posset argumento et patris superstitionem declinare et praedicationem veritatis adipisci. Quae dixit, ut
4 patrem fugiret et creatorem suum atque illius potius sequeretur utque ad aliam iret urbem, in qua latenter imperatoris impii manus effugeret, ipsa se eius curam habere promittens. Ad quam adulescens: 'Revertar', inquit, 'postea et ani-
5 mam meam tibi contradam.' Cum vero pauci transissent dies, Iulianus venit ad Dafnem celebraturus publica sacrificia, cum quo etiam huius pater; erat enim sacerdos et sequi consuetus imperatorem. Cum quo erat et iste puer eiusque frater habentes officium, ut cibos imperatori apponerent. Solebant enim septem diebus in Dafne festa cele-
6 brari. Prima siquidem die, cum staret iste ante imperatoris accubitum et epulas sollemniter asparsisset repletas horrore, cum celeritate Antiochenam venit ad civitatem ad

---

VI 33, 1—54 Theod. III 14, *p.* 190, 7—192, 12 P.

A C N

33. 1 aduliscens *Cm1* 8 aduliscens *Cm1* 9 concilium *Nm1* 10 possit Ω posset *Beatus* 11 praedicatione *Am2 Cm2* 12 fugeret *C Nm2* 13 utque] adque *Cm1* atque *Cm2* ire turbam *Nm1* 14 ipsa Ω ipsam *Nm2* eus *Cm1* 15 aduliscens *Cm1* posta *Nm1* 17 damnem Ω dafnen *recc.* 18 huius] *fort.* eius *Am1* 20 ut] et *Am1* cybos *A* 21 Sollebant *C* damne Ω *corr. recc.* 23 repletus Ω *correxi Hanslik, cf.* καὶ τοῦ μύσους ἐμπλήσας Theod. 191, 9 *et* ✕ VI 34, 6 ~ Theod. 191, 21 23 *sq.* horrorem Ω *corr. Am2 Nm2* 24 antiocenam *Cm1*

illam mirandam mulierem. Quo facto: 'Ego', inquit, 'veni
nequaquam tibi de promissione mentitus; tu vero utriusque
7 saluti consulens promissa comple.' At illa repente surgens
apud dei virum Meletium perduxit adulescentem; verum
ille in superiori habitaculo interim eum habitare praecepit.
8 Pater interea filium requirens et Dafnem circuibat omnem
et ad urbem veniens plateas cunctas perambulabat et vicos
oculis ubique currentibus et eum investigari desiderantibus.
Cumque pervenisset ad locum, ubi habitaculum sanctus
Meletius habebat, suspiciens vidit illum de fenestra respi-
cientem et currens traxit ac deposuit atque ad domum us-
que perduxit. Primumque eum multis flagellis afficiens,
deinde calefaciens obolos manibus ac pedibus et dorso eius
inposuit; post haec vinctum in cubiculo clausis ianuis de-
9 reliquit et ita perrexit ad Dafnem. Haec ego a viro iam
sene, cum narraret, audivi. Qui etiam haec adiecit, quon-
iam spiritu divino gratiaque completus contrivit omnia
patris idola et eorum infirmitati coepit irrogare blasphe-
mias. Quo facto mente percipiens, quod egisset, formidavit
praesentiam patris rogavitque dominum Christum, ut ei
ferret auxilium claustraque confringeret et ianuas aperiret:
'Propter te', inquit, 'talia, domine, pertuli et haec agere non
10 expavi.' Cum haec, inquit, dixisset, ceciderunt repente
claustra, apertaeque sunt ianuae. At ille rursus ad magis-
tram venit, quae continuo induens eum schemate mulieris
et in tectu residere constituens post paululum obtulit rur-
G 295 sus sancto Meletio. Qui eum episcopo Cyrillo Hierosolymi-

---

A C N

26 equaquam *Nm1* 28 miletium *Cm2* aduliscentem *CN* 30 requires *Nm1* dafnim Ω 34 miletius *Cm2* 34 *sq.* respientem *A* 35 ad *s. s. Am2* 37 abolos *Cm1* 39 damnem Ω dafnen *recc.* 40 sene] sine *Cm1* 42 inrogare *Cm2* 45 clastraque *Cm1* 48 clastra *Cm1* 49 vinit *Cm1* schemathe *A C* 50 et *s. s. Am2* tectu Ω (*cf.* VI 43, 30) tecto *recc.* optulit *N* 51 miletio *Cm2* 51 *sq.* hierosolimaetano Ω hierosolimitano *Nm2* hierosolimytano *Cm2*

tano contradidit; et ita venerunt noctanter in Palaestinam.
11 Verum post Iuliani mortem etiam patrem iste Christianam
M 1054 duxit ad veritatem; quod inter alia quoque nobis exposuit.

1 **34.** Interea Iulianus contra fidei pietatem inpudentius armabatur; et vultu quidem se simulabat mitem, porro
2 laqueos instruebat, quibus deciperet innocentes. Et primum quidem fontes urbis atque Dafneos sacrificiis violavit, ut unusquis aquam bibentium eius horrore potiretur. Cumque etiam in publico venales cibos illo scelere complevisset — aspergebantur enim ex eis et panes et carnes et poma simul et holera et cuncta, quae comeduntur —, haec videntes, qui nomen salutare perceperant, ingemescebant quidem atque mugiebant videntes abominationem tantam. Verumtamen comedebant legi oboedientes apostoli: *Omnia*, inquit, *quae in macello venduntur, comedite nihil diiudicantes propter conscientiam.*

3 Verum duo quidam militia clari — erant enim scutarii principis — in quodam convivio hoc horrore ferventius sunt accensi atque mirabilium adultorum in Babylone splendentium sermonibus usi sunt dicentes: *Tradidisti enim nos regi iniquo, qui recessit a te ultra omnes gentes, quae sunt*
4 *in terra.* Haec quidam convivarum nuntiavit imperatori. Qui repente illos ad se fortissimos viros adducens requirebat, quid locuti fuissent. At illi occasionem fiduciae inter-

---

VI 34, 1—42 Theod. III 15. 16, *p.* 192, 15—194, 12 P.
11 *sqq.* *I Cor. 10, 25 17 *sqq.* *Dan. 3, 32

A C N

34. 1 fidei] dei *N* 2 amabatur *Nm1* 3 laqueus *Am1* 5 bibentiam *Nm1* 6 cybos *A* 8 olera et *C* holerae *vel* holeraet (a *et* t *eras.*) *Nm1* 9 perciperant *A Cm1* ingemiscebant *C* 10 atque *om. C* 11 legi] legioni *Nm1* religioni *Nm2* 14 militia *om. N* enim *eras. N* 15 orrore *A* 16 babyne *Am1* babylones *C* 16 *sq.* spendentium *Nm1* 17 tadidisti *Nm1* 21 occansionem *Am1*

rogatione sumentes imperatoris laudabilemque sui firmantes zelum dixerunt haec: 'Pietatis more nutriti, o princeps, et laudandis hactenus legibus servientes, quas Constantinus et eius filii posuerunt, ingemescimus nunc abominatione omnia videntes esse completa et nefandis sacrificiis cibos potusque violari. Haec et domi deflevimus et te praesente nihilominus heiulamus; hoc enim in tuo displicet nobis imperio.' Haec audiens ille mitis atque philosophus a sui similibus nominatus mansuetudinis quidem exuit vultum et impietatis faciem protinus enudavit praecipiens amarissimas eis plagas inferri. Quos etiam luce privavit, magis autem, ut est verius, illius temporis infelicitate liberavit victricesque eis coronas providit offerri. Fingebat enim se in eis quasi causam defendere imperialis iniuriae et haec devulgari iussit invidens decertatoribus veritatis in appellatione martyrii pariter et honoris. Nomina fuerunt horum Iuventius et Maximinus, quos Antiochena civitas tamquam pietatis propugnatores venerata pretioso monumento recondidit; et usque ad diem hunc festis annalibus honorantur. Sed et plurimi nobilium et dignitate fulgentium utentes tali fiducia coronis aequalibus sunt adepti.

35. Valentinianus etiam, qui post paululum sumpsit imperium, tunc millenarius erat circa palatia constitutus dux lanciariorum. Is zelum, quem pro pietate habuit, non celavit. Eo namque tempore, cum fulminandus ille Fortu-

VI 35, 1—16 Theod. III 16, *p.* 194, 12—195, 7 P.

A C N

22 *sq.* firmans *Nm1* 24 actenus *A* 25 ingemiscimus *Cm2 Nm2* ingemiscemus *Cm1* 26 cybos *A* 28 in tuo *om. C* 29 suis Ω sui *Beatus* 30 exhibuit Ω *corr. Jacob, cf.* ἀπεδύσατο Theod. 193, 22 *sq.* 32 privavit] prima.. *Cm1* 42 coronas *Nm2* coronas aequales *Beatus, sed cf.* IV 30, 24 adempti *C*

35. 3 langiariorum Ω lancearíorum *Beatus* his Ω *corr. Cm2* pietatem *Am1* 4 fluminandus *Cm1*

nae templum ingrederetur in choro et ex utraque parte ianuarum astarent ministri templi, qui asparsione, sicut ipsi dicebant, purgarent ingredientes, Valentinianus praecedens principem asparsionis guttam sua vidit in chlamyde et indignatus pugno percussit templi ministrum dicens se
3 maculatum potius quam purgatum. Quod respiciens imperator iussit eum in custodiam tunc redigi et ad heremum destinari. Sed ille, cum annus ⟨et⟩ pauci transissent menses,
4 pro mercede confessionis recepit imperium. Non solum enim in illa vita diligentes se deus honorat; sed aliquando etiam in praesenti bonorum operum retributiones impendit et praesentibus praemiis illic sperata confirmat.

THEODORITVS

1 **36.** Artemium vero, qui temporibus Constantii dux fuit Aegypti, quoniam illius tempore idola multa confregerat, non solum facultate nudum reddidit, sed etiam capitis sectione multavit. Haec et huiusmodi gessit ille mansuetus et ab iracundia remotus, sicut ab impiis vocabatur.

2 Adiciam super haec etiam miraculum feminae, quae zelo divino huius contempsit impietatem. Publia quaedam fuit illo tempore nominatissima et pretiosis virtutibus exornata. Haec cum nuptiale iugum ad tempus paululum suscepisset, fructum dignissimum obtulit creatori. Iohannes enim Antiochia presbyter multo tempore constitutus et saepe apostolici praesidatus decreta refugiens de terra illius
3 feminae mirabilis germinavit. Haec habens apud se chorum

VI 36, 1—35 Theod. III 18. 19. 20, p. 197, 3—198, 16 P.

A CN

7 valentianus *C* 8 asparsiones *Cm1* aspersionis *Nm2* suam Ω sua *Cm2Nm2* clamide *ACm2* 9 pugnu Ω pugno *Nm2* 12 annus] annos *N* anni *Cm2* et *om.* Ω *suppl. Beatus* 13 recipit *ACm1*

36. 1 Arthemium Ω Artemium *Nm2* 2 aegipti *N* idola *s. s. Cm2* 7 contemsit *Cm1* 8 *sq.* exornata] ornata *Nm1* 10 optulit Ω Iohannis *Nm1* 11 antiocia *Cm1* presbiter Ω constitus *Cm1* 13 Haec] h.* *N* abens *Am1C* corum *C*

conversatione digna virginitatem servantium semper cum eis laudabat factorem salvatoremque deum. Transeunte vero imperatore clarius in commune psallebant contemptibilem et deridendum iudicantes erroneum illaque maxime cantica resonantes, quae idolorum videntur pompare debilitatem, dicebantque cum David: *Simulacra gentium argentum et aurum, opera manuum hominum.* Et iterum: *Similes illis fiant, qui faciunt ea, et omnes, qui confidunt in*
4 *eis.* Haec audiens Iulianus et vehementer accensus eas, cum transiret, tacere praecepit. Quae eius legem parvi pendentes chorum maiori ordine compleverunt rursusque illo transeunte psallebant: *Exsurgat deus, et dissipentur*
5 *inimici eius.* Tunc ille saeviens magistram chori praecepit adduci. Quam cum videret senectute maceratam, nec corporis canitiem miseratus est nec animi studuit honorare virtutem; sed quibusdam spathariorum iussit, ut eam ala-
G 296 6 pis caederent. Quae veluti summum honorem contumelias illas excipiens domi reversa est eumque consuete melodiis spiritalibus denotabat, sicut conscriptor illius cantici malignum spiritum effugaverat a Saul. Nam et Iulianus erroneos daemones sibimet applicans contra donum pietatis insaniebat.

SOZOMENVS

M 1056 1 **37.** Contristabat igitur eum non mediocriter Apollinaris Syrus, omni scientia nimis instructus, simulque Basilius

---

19 *sq.* Ps. 113, 12 21 *sq.* Ps. 113, 16 25 *sq.* Ps. 67, 2 32 *sq.* *cf.* I Reg. 16, 23

VI 37, 1—31 Soz. V 18, p. 500, 15—503, 5 H.

A C N

14 conversationem *Cm1Nm2* virginitate Ω *corr. Nm2* 16 *sq.* contemtibilem *Cm1* 17 maxima *N* 18 ilorum *Am1* 23 eus *C* 24 conplev- Ω 29 sphatariorum *A* 31 eumque, *cf.* *αὐτόν* Theod. 198, 12 32 sicuti *A* 33 *sq.* erroneus *Cm1* 36 SOZOMENVS *om. C*

37. 1 XXXVII *om. CN fort. m2 A* eum *s. s. Cm2* 1 *sq.* apollynaris *A* appollynaris *C* 2 scienentia *N*

et Gregorius Cappadoces, illius temporis rethores Christiani, aliique plurimi eloquentes viri. Quorum alii quidem zelati sunt veram gloriam, alii Arianae heresis habuere vesa-
2 niam. Quamobrem arbitratus hinc armari Christianos prohibuit eos Graecorum doctrinis imbui et eorum lectionibus
3 erudiri. Tunc Apollinaris, cum esset doctus et simul ingeniosus, pro Homeri poemate versibus heroicis Hebraicam conscripsit antiquitatem usque ad imperium Saul et viginti quattuor libris opus omne divisit unicuique libro nomen
4 litterae ponens secundum Homericam lectionem. Fecit autem et aliud opus secundum Menandri fabulas comoediae similitudine comparatas imitatus etiam Euripidis tragodias et lyram Pindari. Et absolute dicendum, ex divinis scripturis argumenta sumens omnes encyclias lectiones tempore parvo composuit numero, virtute, moribus, conscriptione, caractere et dispositione Graecorum valde pares.
5 Et nisi quia vetustatem homines honorabant et, quae sunt in usu, grata credebant, nam ut ego reor, aequa veteribus
6 Apollinaris opuscula decrevissent. Fecit etiam non ignobilem ad ipsum imperatorem sive contra paganos philosophos librum, cui titulum posuit Pro veritate. In quo de sacris testimoniis tacens probavit illos quidem fuisse de-
7 ceptos, se autem sapere vera de deo. Haec enim considerans imperator claris tunc episcopis scripsit: Legi et reprehendi. Cui rescripserunt: Etsi legisti, sed non agnovisti; si enim cognovisses, nequaquam reprehendisses. Quidam dicunt hanc epistulam praesulis ecclesiae Cappadocenae fuisse Basilii, quod incredibile non est. Sive autem eius sive sit alterius, iustum est virtutis laudare doctrinam.

A C N

3 capadoces *C* rectores *C* 9 poemathe *Nm1* 11 quattor *Nm1* 13 autem *s. s. Am2* 16 omne sencydias *N* 19 honorabantur *C* 20 nam *Ω; Epiphanius horribiliter transtulit: ὥστε εἰ μὴ . . . ἐτίμων . ., ἐπίσης, οἶμαι, τοῖς παλαιοῖς τὴν Ἀπολιναρίου σπουδὴν ἐπῄνουν* Soz. 502, 2 *sqq.* 21 apollynaris *A* 21 *sq.* ignorabilem *Ω corr. recc. Beatus, cf. ἀγεννής* Soz. 502, 9 29 presules *Cm1*

SOCRATES

1 **38.** Plurimi siquidem non recta mente Christianum habentes nomen, quippe pecunias et honorem praesentem felicitati verae fidei praeponentes, ad sacrificiorum scelera
2 descenderunt. Quorum unus fuit sophista Constantinopolitanus Echibolus. Is enim mores imperatorum sequens sub Constantio quidem ferventissimum se finxerat Christianum, sub Iuliano paganus celeriter est effectus et rursus post Iulianum volebat esse Christianus. Prosternens etenim semet ipsum ante ianuas ecclesiae pronum magna voce clamabat: 'Conculcate me sal insensatum.'

1 **39.** Igitur cum Iulianus iret ad Persas volens in eis ulcisci, eo quod sub Constantio Romanorum terminos invasissent, et sciens, quoniam in proeliis eveniunt frequenter
M 1057 adversa et quia plurimis pecuniis indigeret, adinvenit mo-
2 dum, ut auferret pecunias Christianorum. Nolentibus ergo sacrificare pecunia⟨ria⟩m multam inposuit, exigebanturque vere Christiani. Singuli namque eorum secundum sui substantiam offerebant et imperator ex iniusta collectione iniuste factus idoneus est. Ubi enim non erat, hanc dirigebat
3 legem; ubi erat, utebatur ipse. Tunc ergo pagani Christianos graviter oppresserunt; interdum etiam tormentis corporalibus affligebant eos. Quod imperator audiens, Christianis quippe adeuntibus eum, defendere contemnebat dicens:

VI 38, 1—10 Socr. III 13, *p.* 420, 2—12 H.
VI 39, 1—11 Socr. III 13, *p.* 421, 1—15 H. VI 39, 11—15 Socr. III 14, *p.* 424, 1—5 H.

A C N

38. 1 recte *C* 3 felicitate Ω *corr. recc.* proponentes Ω (quippe qui . . .) praeponerent *Beatus* praeponentes *Garetius* 4 *sq.* constantinop- *Nm1* 5 his *A Cm1*

39. 6 pecuniam Ω *corr. Jacob, cf.* ἐπέθηκε χρηματικὴν καταδίκην (*cf. cod. Theodos.* 16, 5, 54; *cod. Iustin.* 1, 3, 54) Socr. *p.* 421, 8 7 sui *suppl. Am2* 10 *sq.* christianos pagani *tr. C* 11 obpresserunt *C*

'Vestrum est, ut patientes mala sustineatis; hoc enim est praeceptum vestri dei.'

SOZOMENVS

1 **40.** Igitur imperator pugnaturus contra Persas venit in Antiochiam. Cumque populus quereretur, quia venalia quidem abundarent, sed carius venderentur, volens magnitudinem suae largitatis ostendere minora, quam debuit, pretia in foro rerum venalium deputavit. Et cum fugissent tabernarii negotiatoresque diversi, res necessariae defecerunt. Antiocheni vero graviter hoc ferentes contumelias fecerunt imperatori.

SOCRATES

2 Querebantur enim adversus eum facetias de eius barba proferentes; erat enim eius barba valde promissa. Dicebant 3 ergo: 'Tondatur, ut ad funes eius barba proficiat.' Et quoniam superstitionis suae causa taurum idolis frequentius immolabat, aram et taurum in suo solido formari praecepit. Ob quam rem lacerantes eum dicebant: 'Iste taurus evertit 4 mundum.' His iniuriis provocatus ad iracundiam interminatus est se Antiochenam affligere civitatem. Quam ob rem ad Tarsum Ciliciae reverti volens iussit necessaria 5 praeparari. Ex qua intentione eum sophista Libanius revocavit scribens pro Antiochenis intercessionis librum et rursus ad Antiochenos de principis iracundia; quos tamen 6 libros non edidit. Verum imperator respuens se operibus

---

VI 40, 1—8 Soz. V 19, *p.* 503, 11—504, 1 H. VI 40, 10—24 Socr. III 17, *p.* 433, 4—434, 3 H.

A C N

14 patiens *Nm1*

40. 3 habundarent *N* venderetur Ω *corr. Cm2* 10 berba *Nm1* 11 propterentes *Cm1* promissa] prolixa *Nm2* 12 tondeatur *recc.* 17 antiochinum *A* affligeret Ω *corr. Cm2* 18 tharsum *A C* tarsum *N* 19 sofista *N* sofysta *C* 20 intercessionibus *Nm1*

vindicare reciprocis iniuriis iram suae indignationis amovit. Librum enim adversus Antiochenos fecit lepidum et satis urbanum, quem Antiochicum nominavit. Verum contra Christianos multa mala etiam in ea civitate commisit.

SOZOMENVS

G 297 1 **41.** Illud quoque, quod sub Iuliano provenit, narrare non sileo. Fuit enim signum quidem virtutis Christi et indicium contra principem iracundiae dei. Cum enim agnovisset in Caesaria Philippi, civitate Phoeniciae, quam Paneam vocabant, insigne Christi esse simulacrum, quod sanguinis liberata profluvio constituerat, eo deposito suam ibi
2 statuam collocavit. Quae violento igne de caelo cadente circa eius pectus divisa est et caput cum cervice una parte
M 1058 deiectum atque in terra fixum; reliqua vero pars hactenus
3 restitit et fulminis indicium reservavit. Statuam vero Christi tunc quidem pagani trahentes confregerunt, postea vero Christiani colligentes in ecclesiam recondiderunt, quo hactenus reservatur.

1 **42.** Hoc itaque simulacrum, sicuti refert Eusebius, omnium passionum et aegritudinum noscitur esse medicamentum. Iuxta quod quaedam herba germinavit, cuius speciem
2 nullus nostrae terrae medicus licet expertus agnovit. Mihi namque videtur, quia adveniente deo nullum miraculum

---

VI 40, 24—25 Soz. V 19, *p.* 504, 9—11 H. VI 40, 25—26 Socr. III 17, *p.* 434, 4. 7. 8 H.

VI 41, 1—13 Soz. V 21, *p.* 513, 10—514 H.

VI 42, 1—39 Soz. V 21, *p.* 514, 7—516, 17 H.

A C N

26 civitatē *N*

41. 1 XL *A* 1 *sq.* alqd. narrare non silere *cf.* IX 34, 4 2 quidem signum *tr. N* 4 caesarea Ω 5 simulachrum *N* 9 actenus *A* 10 restituit *C* fluminis *Cm1* 12 quod *Am1C* quo *Am2N* (quo = ubi, *cf. Salonius Vit. patr. p.* 217, *Svennung Unters. zu Pallad. p.* 383) 13 actenus *A*

nullumque beneficium putari debet incredulum. Nam et alia plurima miracula per civitates et vicos plerumque apud multos provinciales antiquitus tradita sunt habentia veritatem; quod repente monstrabo.

3 Est itaque civitas Palaestinae Nicopolis nomine; hanc, dum vicus adhuc esset, Emmaus sacer evangeliorum liber appellat. Quam Romani post vastationem Hierosolymorum Iudaeamque victoriam Nicopolim ex eventu quippe victo-
4 riae vocaverunt. Ante hanc urbem in trivio, ubi Christus cum Cleopha post resurrectionem noscitur ambulasse tamquam ad alium vicum iturus, fons quidam est salutaris, in quo passiones hominum deluuntur et alia pariter animalia
5 diversis detenta languoribus emundantur. Quod ut ita contingat, traditur ex quodam itinere apparuisse Christum ad fontem cum discipulis suis et lavisse pedes, ex quo aqua facta est diversarum medicabilis passionum.

6 Fertur etiam, eo quod in Hermopoli Thebaidae arbor, quae vocatur Persiidis, multorum languores subegerit, si fructus aut folium aut pars eius corticis collo aegrotantium
7 ligaretur. De hac enim arbore ferunt, quoniam, dum apud Aegyptum Ioseph cum Christo et Maria virgine sancta fugisset Herodem venissetque ad Hermopolim civitatem, mox ut ingrediebatur urbem, non ferens haec arbor maximum Christi salutaris adventum inclinata est usque ad terram et
8 eum suppliciter adoravit. Haec ergo de ista arbore a multis audiens enarravi. Reor autem hoc signum fuisse factum civibus divinae praesentiae, aut certe, quoniam ritu pagano

---

42, 10 *sq. cf.* Luc. 24, 13

A C N

42. 11 evv- *N* 12 hierosolimorum *A Cm1 N corr. Cm2* 13 *sq.* voctoriae *Am1* 15 cleopa Ω cleopha *Nm2* 17 deluuntur Ω dil- *recc.* 21 diversorum Ω *corr. recc.* 22 heremopoli Ω *corr. Am2 Cm2* 23 languore Ω *corr. recc.* subigerit Ω 26 mariam *Cm1* 27 heremopolim *Am1* hermopoli *C* 30 suppliciter] simpliciter *N* 32 quoniam *s. s. Am2*

haec arbor propter magnitudinem atque pulchritudinem colebatur, mota est non ferens Christi divinitatem, daemonibus quippe contremescentibus, cum viderent rerum talium destructorem, nec non et omnibus simulacris Aegyptiorum secundum Esaiae prophetiam, fugatoque daemonio pro testimonio Christi arborem vacuam remansisse. Igitur apud Aegyptios et Palaestinos gestorum testimonia conservantur.

THEODORITVS

1 **43.** Igitur Iulianus etiam Iudaeos contra Christianos armavit. Primumque convocans requisivit, cur eis praeci-
M 1059 piente lege sacrificare nequaquam immolationibus uterentur. Cumque respondissent uno tantummodo loco sibi offerendi sacrificium fuisse permissum, repente iussit deo odibilis destructum resuscitari templum credens infelix dominicum verbum se posse destruere; cuius per hoc veritatem
2 magis ostendit. Haec itaque verba Iudaei libenter accipientes cunctis per diversum terrarum orbem mandavere Iudaeis. Qui undique concurrentes pecunias ad aedificium
3 alacriter offerebant. Ministravitque plurimum etiam imperator, non largitatis gratia, sed veritati repugnans. Misitque pariter praesidem, impiorum exsecutorem dignissimum praeceptorum. Aiunt enim, quoniam ad repurgium faciendum argenteas amas et chofinos et schaphas habuerint.
4 Cumque fodere iam coepissent, statuto quidem die hoc multitudo plurima faciebat; nocte vero spontanea terra de

---

42, 37 *cf.* Esai. 19, 1

VI 43, 1–38 Theod. III 20, *p.* 198, 16–200, 6 P.

A C N

34 mota] nata *C* 37 prophetam *N* 38 vacuum *Cm1*

43. 3 legis *Cm1* legi *Cm2* 4 una *A* 5 oferendi *C* 6 resuscitare *A* 9 orbe *Am2 CN* 11 offerebant *in mg. suppl. Nm2* ministravit *Nm1* 13 exsecutorum *C* 14 receptorum *Cm1* 15 amas – schaphas, *cf.* σκαπάνας ἐξ ὕλης ἀργύρου καὶ ἄμμας καὶ κοφινίδας Theod. 199, 8 cofinos *A* scaphas *N*

valle crescebat. Solutis itaque prioris etiam fundamenti
5 reliquiis nova omnia praeparabant. Cumque gypsi et calcis multa modiorum milia congregassent, vis magna ventorum repente respirans, tempestates atque procellae subito factae, quicquid congregatum fuerat, disperserunt. Adhuc autem vesanientibus eis et nequaquam divina longanimitate correptis maximus primo terrae motus est factus. Et quisquis non fuerat mysteriis divinis imbutus, vehementer attritus est. Cum vero neque hoc terrerentur indicio, ignis ex fundamentis, quae suffodiebantur, egrediens plurimos fo-
6 dientium concremavit, aliorum membra dissolvit. Nocte quoque plurimis in vicina porticu dormientibus cadens su-
7 bito cum tectu ipsa porticus dormientes oppressit. Alia vero die in caelo signum splendens crucis salutaris apparuit. Sed etiam Iudaeorum vestes crucis signaculo sunt impletae, non tamen splendentis, sed nigro colore signatae.
8 Haec itaque rebelles dei considerantes et divina flagella contremescentes ad propria sunt reversi confitentes esse deum, qui ab eorum progenitoribus ligno probatur appensus. Quod audiens Iulianus, dum utique caneretur ab omnibus, tamquam Pharao indurato corde non timuit.

G 298 1 **44.** Igitur dum Persae mortuum cognovissent fuisse Constantium, capta fiducia venerunt ad terminos Romanorum denuntiantes bellum. Ob quam rem collecto exercitu Iulianus misit in Delfus et Delum atque Dodonem ad per-

38* Exod. 7, 22

VI 44, 1—64 Theod. III 21—23, *p.* 200, 7—202, 24 P.

A C N

21 tempestatis *N* atque] at *Nm1* 23 vęsapientibus *C* 25 misteriis *N* inbutus *A* 25 *sq.* adtritus *N* 29 porticum *Cm1* 30 tectu Ω (*cf.* VI 33, 50) tecto *recc.* 33 splentium *Nm1* splendentium *ACNm2*, *corr. R. Meister, nisi auctorem bis numerum mutasse* (crucis—splendentium—signatae) *putes, cf.* σταυρῶν—φωτοειδῶν—κατεσκευασμένων Theod. 200, 1 *sq.* nigri *C* 35 cintremiscentes *Cm2*

44. 3 collectu *Cm1* 4 in delfus Ω in delfos *Cm2*

2 cipienda responsa, si expediret ei bella suscipere. Tunc universi vates et pugnandi fiduciam dabant et victoriam promittebant. Unum vero responsum pro exemplo mendacii ac seductionis inserere non pigebit; est enim huiusmodi: Nunc omnes aggredimur dei victoriae trophea referentes circa fluvium Thirem. Horum ego dux ero belligerator
3 Mars. Horum itaque carminum ridiculum eos convenit devulgare, qui rationalem deum Musarumque principem Pythium [esse] vocant. Ego autem mendacium seductionis eius inveniens ingemesco. Thirem namque fluvium Tigrem
M 1060 voluit appellare, quoniam Thiris eius nomini similis est. Is enim fluvius ex Armeniae redundans montibus et per Assyriorum arva discurrens sinum descendit in Persicum.

4 Per haec ergo responsa deceptus infelix et victoriam mente somniabatur et post Parthicum proelium pugnam Galilaeis inferre praeparabat. Sic enim vocabat Christianos contumeliam nominis se eis inferre putans, cum magis de-
5 buisset eorum considerare virtutem. Non enim Socrates, licet Critias fuerit appellatus et Pythagoras Phalaris, ex mutatione nominis qualibet sunt peste participati; neque Nereus Thersitis vocatus naturalem pulchritudinem, quam gerebat, amisit. Horum nihil mente percipiens ex hac appellatione aliquid monstri se nobis putavit inferre. Fallaci responso credens interminabatur per ecclesias daemonum se statuere simulacra.

6 Post has igitur minas ab uno viro in Beroea debellatus est. Is enim nobilis erat eiusque civitatis curiae praeside-

---

A C N

8 pingebat *Cm1* 9 tropea *Am2 Cm1 N* 10 circa *in mg. suppl. Nm2* thyrem *A* belligeratos *Cm1* 11 Horum] hormis *C* 12 deum] dominum Ω *corr. Beatus, cf.* Theod. 200, 16: *θεόν* 12 *sq.* pythi eum Ω pythium *Cm2* esse *del. Beatus* 14 ingemisco *C* thyrem *A* tygrem *A* 15 thyris *A* nomine *C* His *A* 16 arminiae *A* 18 *sq.* victoriamente *A Cm2 N* victoriamentes *Cm1 corr. recc.* 23 phitagoras *A* phithagoras *CN* 25 thesitis *N* 30 minas *om. C* 31 His *A*

bat, quem zelus Christi reddidit clariorem. Videns namque filium in impietatem, quae tunc vigebat, fuisse demersum
7 expulit sua domu et coram omnibus abdicavit. Qui in vicinae civitatis itinere aggressus imperatorem suam voluntatem et abdicationem patris innotuit. At ille quiescere iuvenem imperavit placandum promittens patrem. Cumque venisset in Beroeam, nobiles et honoratos convocavit ad prandium; inter quos erat et huius pater, quem cum filio in
8 suo prandere iussit accubitu. Tum circa medias epulas dixit ad patrem: 'Non mihi videtur iustum vim facere voluntati ad aliud declinanti et animum ad alia mutare, quae non vult. Noli itaque esse filio violentus sequi tua dogmata respuenti; neque enim ego tibi vim facio mea sequi, licet
9 cogere valde possim.' Ille causam divinae religionis mente percipiens: 'De isto', inquit, 'o imperator, erroneo dicis et deo odibili et veritati praeponente mendacium.' Tum ille rursus mansuetudinis induens vultum: 'Cessa', inquit, 'detrahere.' Et declinans ab eo vultum adulescenti dixit: 'Ego tui curam habebo, quoniam patri tuo, ut hoc faciat, suadere
10 non possum.' Haec itaque non frustra rettuli, sed volens ostendere non solum illius mirabilis viri fiduciam, sed quoniam contempta Iuliani a plurimis sit potestas.

11 In Antiochia namque vir quidam optimus, paedagogus adulescentium, habitabat. Eratque illic famosissimus sophista Libanius impius expectansque Iuliani victoriam, habens prae oculis eius minas. Ergo interrogavit paedagogum, quasi nostram deridendo religionem: 'Nunc', inquit, 'fabri
12 filius quid putas agit?' At ille, quod post paululum contigit, completus gratia divina praedixit. Respondit enim:

A C N,

34 domu Ω domo *Cm2* 37 plagendum *Am1* 40 Tunc *C* 42 declinandi Ω *corr. Jacob, cf.* κλινομένην Theod. 201, 23 alia] aliam *C* 43 vinolentus *Cm1* 47 veritate *N* 49 clinans *Am1* adolescenti *N* 51 retuli *Am1 C* 55 adolescentium *Am2 CN* 57 interrogavt *Nm1* 58 relegionem *Cm1* 59 agit] ait *N*

'O sophista, creator omnium, quem tu fabri filium nominasti, locellum sepulturae Iuliano componit.' Post paucos enim dies mors illius nuntiatur erronei, et in locello positus est advectus minarumque tumore vacuatus est.

M 1061 1 **45.** Eo siquidem tempore religiosissimus Iulianus cognomento Saba, qui angelorum incorporalium vitam corporali conversatione videbatur imitari, cuius etiam vitam conscripsimus, prolixiores offerebat deo preces, cum illius
2 impii minas audisset. Ea hora, qua ille percussus est, orans mortem eius iste cognovit, licet plus quam viginti mutationes ab eo loco usque ad eius exercitum esse viderentur. Aiunt enim, quia, dum continue ingemesceret et clementi domino supplicaret, subito lacrimarum eius fluvius restitisset fuissetque alacritate completus et eius vultus ex-
3 hilaratus. Hanc animi permutationem eius ministri respicientes rogaverunt, ut eis causam repentini gaudii patefaceret. Tunc ille dixit: 'Ferus sacrae vineae devastator poenas exactus est vastationis suae iacetque mortuus, terroribus minisque frustratus.' Haec agnoscentes exultave-
4 runt omnes deoque hymnos gratificos obtulerunt. Postea vero a nuntiis est compertum eandem fuisse diem simul et horam necis Iuliani, quam ille sacratissimus senior cognovit atque praedixit.

1 **46.** Illum itaque semper inconsulte gessisse mortis demonstravit eventus. Transiens enim cum exercitu fluvium, qui Persarum Romanorumque regna dividit, repente naves

---

VI 45, 1—19 Theod. III 24, *p.* 202, 25—203, 19 P.
VI 46, 1—14 Theod. III 25, *p.* 203, 20—204, 8 P.

A C N

45. 1 religionissimus *N* 1 *sq.* cognomentos *Cm1* 8 ingemisceret *C* et *om. C* 9 lacri.marum *Am1* 10 *sq.* exilaratus *Am2 C* 12 eis] eius *C N* repenti *A* 15 agnoscentes (agnos *in ras. m1*) *C* 16 optul- *C N*

incendit non suadens rebus aut verbis, sed cogens milites
2 proeliari. Porro duces alacritate completi animabant milites
et eos spe varia confortabant. Quam imperator absciderat,
3 cum eorum reversionem incensis navibus abnegasset. Super
haec autem, cum debuisset cibos militibus congregare, neque de propriis finibus praecepit auferri neque de inimico-
4 rum abundantia iussit aliquid depraedari. Relinquens ergo
habitabilem viam pergebat per solitudinis loca, ubi et cibo et potu milites defraudati et duces itineris non habentes, sed errantes in deserta provincia sapientissimi principis agnovere consilia.

SOCRATES

G 299 5 Multos itaque vicos castraque detinens iam etiam civitates capiebat. Cumque venisset Ctisifontem civitatem, in tantum obsedit regem, ut crebris legationibus uteretur offerens dare suae patriae partem, si soluto bello discederet.
6 Quod ille noluit neque supplicantibus est misertus neque mente percepit, quia vincere quidem bonum est, supervincere nimis invidiosum, credens praecipue magi⟨ci⟩s artibus, quas ei Maximus philosophus exhibebat, et arbitratus Alexandri Macedonis se gloriam percepturum aut certe potio-
7 rem. Putabat enim secundum Pythagoraeam Platonisque sententiam ex mutatione corporum Alexandri animam possidere aut esse potius in altero corpore alius Alexander.

VI 46, 16—29 Socr. III 21, *p.* 441, 1—442, 1 H.

A C N

46. 4 coges *Nm1* 5 alacritatem *Cm1* completi *s. s. Cm2* conpleti *A N* 8 cybos *A* 9 adferri *Cm2* 10 habundantia *N* 11 habitalem *Cm1* viam *s. s. Nm2* cybo *A* 12 potum *N* 13 principes *Am1* 16 detenens *Cm1* 17 tisifontem *C* 19 solutus Ω *corr. Jacob, cf.* καταλύσας τὸν πόλεμον Socr. 441, 6 20 miseratus *A* 22 magis Ω *corr. recc.* 23 exibebat *Am1C* 24 *fort.* certo *Am1* 25 phythagor- Ω 26 sententia *C* 26 *sq.* possedere *Cm1*

Ob hanc itaque causam Persarum regis noluit preces ammittere.

SOZOMENVS

M 1062 8 Cum igitur in deserti loca primo captivorum habuisset ducatum, postea quidam senior sub schemate proditoris se ei compendiosum iter ostendere compromisit. Cumque tribus diebus ambulantes ad maiorem solitudinem venissent, illum quidem fustibus occiderunt confitentem hoc se fecisse pro patriae libertate et libenter tormenta omnia sustinere.

9 Exercitus interea Persarum et itinere fatigato exercitu Romanorum ⟨et indigentia necessariorum⟩ artus occurrit seque ad congressionem proelii praeparavit.

SOCRATES

10 Querebantur enim Romani de principe, cur noluerit bellum cum lucri promissione finire. Verumtamen Persis instantibus resistebant, ita ut frequenter verterentur hostes in fugam. Porro Iulianus erat praesens in equo et exercitum confortabat, inermis quidem, spe felicitatis suae praesumens.

THEODORITVS

1 **47.** Contra quem iaculum repente delatum discurrens per brachium in eius latus inmersum est. Ex hoc vulnere

VI 46, 31—33 *ex* Soz. VI 1, *p.* 527, 10—18 H. VI 46, 33—39 Soz. VI 1, *p.* 528, 4—11 H. VI 46, 41—46 Socr. III 21, *p.* 442, 5—11 H. VI 47, 1—3 Socr. III 21, *p.* 442, 11—13 H.

ACN

A (*A deest inde a* 46, 32*:* proditoris *usque ad* VII 10, 52*:* ut no*; deest igitur quaternio* XIII) *CM* (*cod. M pro A usque ad* VII 10, 52 *conlatus est*) *N*

28 hac . . . causa Ω *corr. recc.* 29 amittere *Cm1* 32 docatum *Am1* quidem *A* *in mg. inf. :* hic deest finis libri sexti initiumque libri septimi, de fine sexti duo capitula, de capite septimi decem capitula *Am2* 33 compediosum Ω *corr. Cm2* cumpromisit *C* 38 et indigena tinecessariorum *supplevi Hanslik, cf.* I 11, 22 et τῇ ἐνδείᾳ τῶν ἐπιτηδείων Soz. 528, 10 38 artus *CN* armatus *M* 40 SOCRATIS *Cm1* 42 lucro Ω *corr. recc.* 44 et *om. C*

47. 1 iaculus *Cm1* decurrens *C* 2 in eius *in ras. C*

2 suscepit terminum vitae. Qui vero iustissimum intulit vulnus, hactenus ignoratur. Sed alii quendam invisibilium hoc intulisse ferunt, alii vero unum pastorum Ismahelitarum, alii militem fame et itinere fatigatum. Sed sive homo sive angelus fuerit, palam est, quia divinis iussionibus ministra-
3 vit. Aiunt enim, quia, dum fuisset vulneratus, mox manum sanguine suo compleverit et in aerem proiecerit dicens: 'Galilaee, vicisti' et in eo ipso confessus cum blasphemia victoriam.

SOCRATES

Callistus autem, qui inter familiares imperatoris tunc militabat et heroico versu eius conscripsit historiam, ait
5 eum a daemone vulneratum fuisse defunctum. Iulianus ergo quarto consulatu suo, quem ediderat cum Sallustio, ⟨vicesima⟩ sexta die Iunii mensis in Persica regione defunctus est, anno tertio imperii sui, septimo vero, ex quo Caesar a Constantio fuerat ordinatus, vitae anno tricesimo primo.

⟨THEODORITVS⟩

1 **48.** Post cuius mortem eius magiae compertae sunt. Carra namque civitas est hactenus impietatis reliquias habens. Per hanc iter agens, quoniam per Edessam propter piae religionis cultum transire noluerat, in templum, quod a paganis colitur, est ingressus. Ubi dum quaedam cum suis

VI 47, 3—11 Theod. III 25, *p.* 204, 14—205, 2 P. VI 47, 13—15 Socr. III 21, *p.* 442, 17—20 H. VI 47, 15—20 Socr. III 21, *p.* 443, 6—12 H.

VI 48, 1—28 Theod. III 26. 27. 28, *p.* 205, 4—206, 8. 15—17 H.

CMN

5 pastorem *Nm1* smahelitarum *M* 7 quia *s. s. Cm2* 9 et in *om. C* 13 Calistus *CMm2* 16 quartu *Ω corr. Cm2* consolatu *C* salustio *C* 17 *ante* sexta *:* vicesima *supplendum, cf.* Socr. 443, 8 19 tricensimo *Cm1* 21 THEODORITVS *suppl. Jacob*

48. 2 carra *Ω, cf.* Theod. 205, 5 *cod. B:* χάρρα, *ceteri codd.:* χάρραι (*item* VI 48, 14 *:* in Carris)

consortibus sacrilegia celebrasset, ianuis et claustra ⟨et signa⟩ disposuit et quosdam ibi milites observare praecepit,
2 ut interius nullus accederet, donec ipse remearet. Cumque mortuus fuisset et impio pium successisset imperium, ingredientes in templum invenerunt mira principis simulacra eiusque sapientiam et famosissimam pietatem. Viderunt enim mulierem a capillis appensam extensas habentem ma-
M 1063 nus, cuius uterum aperuerat, ut Persarum victoriam in iecore eius inspiceret. Hoc ergo scelus in Carris inventum est.

3 Verum in Antiochia plurimas arcas in palatio humanis aiunt capitibus plenas fuisse compertas et innumera in puteis demersa corpora mortuorum.

4 In qua urbe, dum eius nuntiatus fuisset interitus, publicam cuncti habuere festivitatem; et non solum in ecclesiis et sepulturis martyrum exultabant, sed etiam in theatris ⟨crucis⟩ victoriam praedicabant illius sacerdotibus in-
5 sultantes. Ego autem etiam clamorem favoris eorum hic ponere necessarium iudicavi, ut etiam apud posteros haec memoria reservetur. Communiter enim clamabant omnes: 'Maxime fatue, ubi sunt ⟨tua⟩ vaticinia? Vicit deus et Christus eius.' Hic ergo libri terminus est habendus, ne pio imperio impietatis potentia copuletur.

CMN

6 *ante* ianuis *:* et *add. M* ianuas Ω, *corr. R. Meister et lacunam statuit, fort. verbo* signa *vel* sigilla *explendam, cf.* κλεῖθρα καὶ σήμαντρα ταῖς θύραις ἐπέθηκε Theod. 205, 9 *sq.* 7 quodam *Nm1* 16 *ante* arcas*:* in *add. N* 17 *sq.* in puteis *om. N* 19 *sq.* publia *Cm1* publica *Cm2* 21 exultabunt *Cm1* 22 *ante* victoriam*:* crucis *suppl. Beatus, cf.* τοῦ σταυροῦ τὴν νίκην Theod. 206, 3 22 *sq.* sacerdotibus insultantes] cum sacerdotibus exultantes Ω illius Magiae insultantes *Beatus* ~ τοῖς ἐκείνου μαντεύμασιν (*sed cf.* μάντεσιν V^2 *in app.!*) ἐπετώθαζον Theod. 206, 4, *cf.* ut . . . insultarent II 16, 33 ~ ἐπιτωθάζοντες Theod. 61, 9 26 tua *suppl. recc. Beatus* 28 *sq. post* copuletur: HISTORIAE ECCLESIASTICAE LIBER VI EXPLICIT percontuli Ω, *delevi Hanslik*

⟨TITVLI LIBRI SEPTIMI⟩

G 300

1. De Ioviani imperatoris auspiciis et quemadmodum Persidae finibus sit egressus.
2. Quid sophista Libanius contra Christianos scripsit et quomodo historiographus eius dicta destruxerit.
3. De rectitudine fidei Ioviani et quid Athanasius Alexandrinus scripserit.
4. Quomodo Ioviani temporibus orthodoxi floruerunt et heretici sunt oppressi.
5. Quia Athanasius venit ad Iovianum et ab eo decenter est honoratus.
6. De consulatu et fine Ioviani.
7. De ortu principis Valentiniani et quemadmodum fratrem Valentem ipse fecit imperatorem.
8. De Ambrosii Mediolanensis episcopatu atque fiducia.
9. Edictum Valentiniani et Valentis de consubstantiali trinitate.
10. Epistula Illyricianorum episcoporum ad orientales episcopos profitentium consubstantialem trinitatem.
11. De herese Audianorum.
12. De Lampsaceno concilio.
13. Quemadmodum Valens factus fuerit Arianus.
14. Qua crudelitate Valens sit usus adversus orthodoxos.
15. De tyrannide et de perditione Procopii.
16. De exilio sancti Eusebii Samosateni pontificis et quia cives eius amore fidei alio episcopo se subdere noluerunt.
17. De exilio Barsim episcopi.
18. Idem de crudelitate Valentis, quam gessit adversus orthodoxos extincto Procopio.

CMN

ante titulos: INCIPIT EIVSDEM LIBER SEPTIMVS (VII *AN*) Ω *delevi Hanslik et* TITVLI LIBRI SEPTIMI *scripsi* 2 ioviniani *M* quemammodum *MN* 4 scripsit Ω scripserit *Beatus* 5 distruxerit *Cm1* destruxit *M* 6 rettitudine *M* 7 scrip̄ *C* 9 obpressi *C* 13 hortu *CM* orthu *N corr. recc.* principes *Cm1* quemammodum *MN* 14 ipse] impie *Nm1* 15 ambrosi *MN* 16 valentiani *Cm1N* 17 episcopos] episcopus *Cm1* 19 audiamorum Ω Audaeanorum *Beatus corr. Jacob* 20 lapsaceno *C* 21 quemammodum Ω 22 qua] quia *C* 23 tirannide *N* 27 idem (= item, *cf. Löfstedt Peregr. Aeth. p.* 295) Ω item *Cm2*

19. De Eunomio heresiarche.
20. De saevitia Valentis contra Constantinopolitanos orthodoxos.
21. De destructione murorum Calchedonensium.
22. De nativitate Valentiniani minoris et de inmensitate grandinis et de ortu principis Gratiani.
23. Quomodo Ariani Macedonianos fuerint persecuti et illi se contulerint ad Liberium.
24. Libellus Macedonianorum Liberio Romano datus episcopo.
25. Epistula Liberii et Siciliensis concilii ad Macedonianos episcopos post paenitentiam.
26. Cur Eunomius ab Eudoxio segregatus sit.
27. De latebris Athanasii.
28. De concilio Tyanensi, ubi litterae Liberii et occidentalium sunt receptae.
29. De Eudoxio Ariano, qui fuerat Constantinopolitanus episcopus, et de persecutione Valentis propter Euagrium orthodoxum episcopum.
30. Quia octoginta orthodoxorum a Valente in nave cremati sunt.
31. Quid Valens gesserit Cappadocia et Antiochia.
32. Quid in Edessa, vel quomodo mulier cum suo filio currens ad martyrium et praefectum et imperatorem stupore facti a crudelitate removerit.
33. De examinatione et exilio plurimorum orthodoxorum.
34. De miraculis confessorum.
35. De responso daemonis, qui post Valentem imperaturus esset et quia ob hoc Valens multos occiderit.
36. De Basilio episcopo Cappadociae et quomodo exilii minas evaserit.
37. De fine Athanasii Alexandrini et successione Petri et seditione contra eum facta et quia Romae diffugiit.
38. Qua crudelitate Lucius Alexandriam fuerit introductus.
39. Quae miracula gesserint heremitae in exilium a Lucio destinati.
40. Litterae Petri Alexandrini pontificis, in quibus Lucii mala referuntur.

CMN

31 calchedonensem *C* 34 se] re Ω *corr. recc.* 34 *sq.* contullerint *Cm1* 36 machedonianorum *MN* machedoniarum *C* 37 machedonianos *N* 41 tyamensi Ω Tyanensi *Beatus* 46 quia] qua *Nm1* orthodorum *Nm1* 48 edissa *CN* 49 martyrum *Nm1* 54 ob] ab Ω *corr. recc.* 59 *ante* Alexandriam: ad *add. N* 62 *titulis finitis:* EXPLICIVNT TITVLI LIBRI SEPTIMI (VII *M*) INCIPIT LIBER SEPTIMVS (VII *M*) *add.* Ω *delevi Hanslik et* LIBER SEPTIMVS *scripsi*

⟨LIBER SEPTIMVS⟩

SOCRATES

1 **1.** Milites igitur in maxima aestuatione venientes omissa omni dilatione altera die Ioviano infulas imperatoris imponunt. Erat enim vir fortis et nobilis et illo tempore millenarius, quo Iulianus electionem militibus lege proposuit, ut aut sacrificarent aut militia cederent. Qui cingulum magis elegit amittere quam imperatoris praeceptionibus impiis oboedire. Hunc ergo tunc Iulianus propter belli necessitatem inter viros militares habebat. Qui cum violenter a militibus ad imperium traheretur, clamabat dicens non se velle paganis hominibus imperare, cum ipse Christianus existeret. Cumque vox omnium communiter proclamasset dicentium se quoque esse Christianos, suscepit imperium.

THEODORITVS

Cogitabat itaque Iovianus de communi salute et, quomodo posset de medio hostium inlaesum exercitum liberare. Nec indiguit grandi consilio, sed seminibus pietatis utillimum vindemiavit fructum. Repente namque suam providentiam deus ostendit et fluctuationem eius ad portum tranquillitatis adduxit. Dum enim huius angustiam Persarum rex agnovisset, missa legatione petivit pacem; deinde cibaria militibus destinavit et forum venalium eis praeparari in deserto praecepit. Celebratisque foederibus exercitum reduxit incolumem.

VII 1, 1—14 Socr. III 22, *p.* 443, 15—444, 11 H. VII 1, 16—25 Theod. IV 2, *p.* 211, 15—24 P.

CMN

1. 2 in *om. CM* 6 *sq.* Qui cingulum] quo ingulum *M* 8 impis *Mm1* 9 necessitate Ω *corr. Cm2Nm2* 16 iobianus *Cm1* commune *Cm1* 17 possit *Cm1* 23 civaria *Cm1* distinavit *Cm1* 25 incolomem *Cm1*

SOCRATES

8 Quae pacta, quantum ad gloriam Romanorum, turpia, sed tempori congruebant. Amissa namque Syria et tradita
9 Persis Nisibi Mesopotamiae civitate discessit. Haec itaque nuntiata Christianos confortaverunt, paganis intulerunt
10 luctum. Porro milites incautum Iuliani fervorem valde culpabant causamque damni finium Romanorum ei potius inferebant, quoniam a Persarum quasi proditore seductus naves, quae per fluvium frumenta deveherent, incendit et famem militibus inrogavit.

1 **2.** Tunc itaque sophista Libanius lamentationis librum
M 1064 in Iuliano conscripsit, quem Iulianum denominavit, fascinatum quippe laudibus illius, in quo etiam meminit libro-
2 rum, quos contra Christianos ediderat Iulianus. Et siquidem laudes imperatoris sophista dixisset, ego quiescerem vestigia historiae sequens. Sed quoniam tamquam callidus rhetor memoria Iuliani librorum Christianam videtur lacerare religionem, propterea contra eum positis primum verbis ipsius pauca dicenda sunt.

3 'Hiemis', inquit, 'noctes amplius imperator extendens incumbendo libris Palaestineum hominem deum deique filium referentibus proeliabatur enixius et redarguendo praevaluit, ut risum et quandam inanitatem ostenderet eorum, quae coluntur a talibus. In quibus laboribus sene Tyrio
G 301 sapientior est inventus. Propitius autem sit iste Tyrius et placide verba mea suscipiat, tamquam a filio victus est.'

VII 1, 27—35 Socr. III 22, *p.* 444, 13—445, 7 H.
VII 2, 1—185 Socr. III 22. 23, *p.* 445, 7—459, 3 H.

CMN

28 tempore *C* 30 nuntia *MN Jacob* nuntiatur *Cm1* nuntiata *Cm2 Hanslik, cf.* τούτων διαγγελθέντων Socr. 445, 2 32 damni *in mg. suppl. Nm2* finiunt (fiunt *Mm1*) Ω *corr. recc.*

2. 7 rethor *M* 10 extendens *in mg. suppl. Nm2* 11 deum] dñi *C* 14 quae] qui *C*

4 Haec quidem sophistae Libanii sunt. Verum ego sophistam eum optimum fuisse novi; tamen, si non eius religionis, cuius imperator, fuisset, omnia, quae de Iuliano Christiani, etiam iste tunc diceret et forsitan quasi rhetor augeret. Nam et vivo Constantio laudes et eo defuncto iniurias
5 plenas criminibus eius effudit. Et si senex Porphyrius fuisset imperator, libros eius Iuliani praeposuisset operibus. Sed et Iulianus si sophista fuisset, dixisset forsitan etiam
6 ipsum malum sicut Echibolum. Quia ergo ille tamquam eius sectae, tamquam sophista et amicus imperatoris, quae
7 ei sunt visa, dixit, et nos, ut possumus, obviemus. Primum itaque dixit, quia libris incumberet hiemis noctes extendens. Incumbere namque significat, quia intentionem habuit, ut vituperationem conscriberet, sicut consuetudo sophistis est. Nam olim hos libros scierat; sed tunc incumbebat et
8 maximo proelio contendebat. Unde palam est, quia non, sicuti Libanius putat, redarguendo praevaluerat; sed infirmitate suae veritatis aestuabat et, quae bene illic cauteque sunt posita, tamquam detractor lacerare laborabat. Omnis enim, qui resistit alicui, nunc vertendo nunc celando veritatem mentitur adversus eum, contra quem litigat. Et qui infensus alicui est, omnia sicut hostis non solum agit, sed
9 etiam loqui contendit. Quia vero Iulianus atque Porphyrius, quem Tyrium senem vocat, detractores ambo fuerunt,
10 suis sermonibus arguuntur. Nam Porphyrius summi philosophorum Socratis vitam dilaceravit in historia philosophica, quam ipse conscripsit, et talia de eo rettulit, qualia
M 1065 soliti derogationibus occupari. Et haec de illo Socrate, qui

---

CMN

17 libani *Nm1* 18 fuisset *in mg. suppl. Nm2* 20 rethor *M* 21 vivo] vico *N* 22 porfyrius *CM* 24 dixisset *om. N* 25 echivolum Ω 26 sophistae *CM* 27 et] ei Ω *corr. Garetius* 33 sicut *C* 35 lacere Ω *corr. Cm2* Omnes *Cm1* 36 *sq.* veritate *MN* 38 hostes *Cm1* 39 *sq.* porfyrius *C* 40 tirium *N* 41 porfyrius *C* porfirius *M* 41 *sq.* phylosophorum *C* 42 Socrates *Cm1* 43 retulit *Cm2N*

apud Graecos mirabilis castitate, iustitia aliisque virtutibus habebatur, quem Plato mirabilis eorum philosophus et Xenofon et alter philosophorum thiasus non solum tamquam deo amabilem honorant, sed etiam ultra hominem
11 sapuisse pronuntiant. Porro Iulianus zelatus patrem passionem propriam in Caesaribus enudavit et omnium ante se regnantium vitas carpens neque philosopho Marco pepercit.
12 Igitur ambo detractores fuerunt. Non opus habeo plurimis uti sermonibus. Ego namque ex utrorumque verbis mores eorum coniciens haec et dixi. Quid autem de Iuliano Gregorius Naziazenus rettulit, audiamus. Ait enim in secundo libro contra paganos haec verba post alia:

13 'Haec equidem de Iuliano aliis ipsa experimenta tradiderunt et assumpta potestas imperii; mihi autem olim eius mores comperti sunt, dum hunc virum Athenis clarius agno-
14 vissem. Venerat enim illic, dum frater eius imperatori videretur inimicus. Fuitque adventus eius ratio duplex: una quidem quasi decentior, qua dicebat se venisse, ut videret Helladam atque doceretur; altera vero secretior et non nota plurimis, ut immolatores daemonum et viros fallaces inquireret, quia nondum habebat impietatis suae licen-
15 tiam. Tunc igitur non frustra consideravi virum. Non enim fortuite ista conspexi; sed faciebat me cautum inconstantia morum eius et excessus uberior. Vatis enim egre-
16 gius est, qui bene considerat. Nullum enim signum in eo mihi utile videbatur: cervix inflexibilis, umeri iactabiles, oculi currentes, huc illucque directi et furiose respicientes,

---

CMN

47 Xenofon et] exenofonte Ω Xenophon *Beatus* X. et *Garetius* 49 partem Ω *corr. Jacob* 51 vitans *Nm1* 54 *ante* dixi: et *del. Cm2 Beatus; sed cf.* VI 3, 3 dixit Ω *corr. Cm2* 55 nazazenus *Cm1 Mm1* nazarenus *N* nazanzenus *Cm2* nazianzenus *Mm2* retulit *Cm2* 58 adsumpta Ω, *sed cf.* VI 44, 30 60 imperatore *Nm1* 64 inmol- Ω 66 virum *in mg. suppl. Nm2* 67 fortuite Ω -to *Beatus* -tu *Garetius* 68 Vatis Ω Vates *Cm2* 70 cervi Ω *corr. Cm2Mm2Nm2* 71 illuc quid erecti *Cm1*

pedes inpatientes, nares spirantes iniurias atque contemptum, schemata risibilia et hoc ipsum semper habentia, risus incontinens et quasi subbulliens, consensus et negatio simul, ratio nulla ratione consistens, interrogatio inordinata atque responsio nulla congruentia sibi conveniens.
17 Sed quid per universa discurro? Hunc ante opera vidi et operibus ipsis agnovi. Et siquidem essent mihi praesentes, qui tunc aderant, testarentur, quia, cum haec vidissem, repente dixi: O quale malum nutrit res publica Romanorum.
18 Et cum haec praedixissem, optavi me inveniri debere mendacem. Melius enim fuerat hoc, quam ut tantis terra sceleribus impleretur. Numquam arbitror talia fuisse prodigia, cum multa diluvia, multa incendia, multae pestes et hiatus terrae provenerint, licet homines inhumani et feroces compositisque ⟨et⟩ dissimilibus naturis fuisse referantur. Ob quam rem digno sua superbia fine conclusus est.'
19 Haec Gregorius de Iuliano narravit. Quia vero contra Christianos multa verba proferentes nisi sunt vim facere veritati quaedam ex sacris litteris pervertentes, alia permutantes, omnia tamen secundum suam sumentes intentionem, multi eis obviantes ista patefecerunt destruentes et redarguentes eorum vana sophismata et ante omnes Ori-
20 genis, licet ante multa fuisset tempora Iuliani. Is enim ea, quae videbantur turbare legentes sacratissimas lectiones, obiciens sibimet et interpretatus ea detractorum sophisticas adinventiones exclusit. Quae si saepius legissent
M 1066 Iulianus atque Porphyrius ea libenter accipientes, in aliud sua forte verba mutaverant et non ad blasphemiae sophis-
21 mata verterentur. Quia enim lacerare studuit imperator

CMN

72 *sq.* contemptu Ω contemptus *Nm2 corr. recc.* 74 risus *in mg. suppl. Nm2* subbuliens *Cm1* 77 discuro *Nm1* 79 aderent *Cm1* 81 invenire *Nm1* 84 diluvia *suppl. Nm2* 86 *post* compositisque: et *suppl. Jacob* 94 is *s. s. Cm2* 99 forte *in mg. suppl. Nm2* mutarent *Nm2* 100 studivit *Cm1*

apud idiotas et simplices verba faciens et non apud eos, qui scripturarum divinarum obtinent veritatem, ex his palam est. Sumens enim ea verba, quae dispensationis causa humanius posita sunt, cum multa huiusmodi collegisset exempla, haec novissime dixit:

22 Horum igitur singula, si non aliquam habent ineffabilem contemplationem, maxima de deo blasphemia sunt plena.

23 Haec ergo Iulianus in tertio contra Christianos libro dixit. In libro autem suo, quem de cynismo conscripsit, docens, quomodo sacras fabulas decet fingi, dicit oportere harum veritatem abscondi. Sic enim ait:

24 Amat enim natura celari, et abdita deorum substantia non patitur nudis verbis in aures introire pollutas.

25 Apparet ergo per haec imperatorem suspicionem habuisse ⟨de⟩ divinis scripturis, quoniam essent verba mystica ineffabilem quendam modum contemplationis habentia. Sed indignatur, cur non omnes eandem sententiam habuerunt, et insistit his, qui inter Christianos divina sim-
26 pliciter suscipere videntur eloquia. Non igitur oportebat eum contra simplices insurgere nec propter illos contra sacras litteras intumescere neque odio habere et aversari, quae bene magis intellexerat, quoniam non omnes tunc ita
27 sentiebant, sicut ipse voluerat. Similis ergo Porphyrio factus est. Ille namque in Caesaria Palaestinae a quibusdam Christianis caesus, iracundiam non ferens Christianitatem deseruit per furorem et odio inimicorum scribendo blasphemias Christianitate privatus est, sicut eum Euse-

---

CMN

102 optin- *MN* 105 novissima *C* 106 singulas *C* 107 sunt *s. s. Nm2* 110 cynismo] c|nismo *Cm1* christi|anismo *Cm2* 112 veritatem *in mg. suppl. Nm2* 115 haec] hanc *C* 116 de *om. Ω, suppl. Beatus* 116 *sq.* mistica *N* 119 habuerunt Ω habuerint *recc.* 120 igitur *in mg. suppl. Nm2* 121 nec] nece *CN* 124 porphirio *M* 125 caesarea *CN* cesare *M* 126 christianus *Cm1*

28 bius Pamphili redarguit et eius verba destruxit. Imperator autem, ⟨qui⟩ apud idiotas superbus inter Christianos
G 302 extitit, ea passione in blasphemias Porphyrii declinavit. Ambo siquidem sponte deliquerunt et scientes peccando
29 dignissima poena multati sunt. Cum igitur sophista Libanius velut irridens dixisset: 'hominem ex Palaestina deum et dei filium faciunt', oblitus suorum videtur esse verborum. Ad finem namque eius libri Iulianum deificavit sic inter alia dicens: Primum namque nuntium eius mortis paene peremerant, cur putaretur de deo mentitus. Deinde paululum descendens ait: O daemonum alumne daemonumque
30 discipule et daemonum observator. Qui licet hoc aliter intellegeret, verumtamen haec eadem de Iuliano dixit, quae Christiani exprobrantes affirmant. Si ergo eum laudare cogitabat, oportebat eum hoc nomen effugere nec eum deditum daemonibus indicare, sicut sermonem alium declinavit, quem, dum reprehenderetur, de suis libris abscidit.
31 Quomodo enim homo Christi deificetur et quemadmodum in aperto homo fuerit, invisibiliter autem deus et quemadmodum utraque sint vera, Christianorum ratio sacra novit; pagani vero, antequam credant, intellegere nequeunt. Dicit enim sermo divinus: *Nisi credideritis, non intellegitis.*
32 Quapropter non erubescunt multos homines deificantes, et utinam bonis moribus institutos aut iustos aut castos, et
M 1067 non potius lubricos, iniquos et ebriosos, id est Hercules, Dionysos et Asclepios, sicuti frequenter in suis libris Iulianus iurare non erubescit. Quorum masculos feminasque

150 *Esai. 7, 9

CMN

129 pamphyli *CN* phamphili *M* distruxit *Cm1* 130 *post* autem: qui *suppl. Jacob* 134 inridens *Cm2* 138 perimerant Ω 138 *sq.* paulolum *Cm1* 139 discedens *Cm1* 143 effugire *Cm1* 146 quemammodum Ω 147 in aperto — quemadmodum (147 *sq.*) *om. M* 147 *sq.* quemammodum Ω 150 intellegetis *Cm2* 151 quapropter] qua *Mm2* 152 iustus *Cm1* 153 ebriosus *Cm1* 154 dyonisos *M* dyonisus *Cm1* dyonisius *Cm2* asclepius *Cm2*

cupidines si numerari voluero, longa digressio generatur.
33 Sed sufficit haec scire volentibus Aristotelis Pallium et Corona Dionysii et liber Regini Multae memoriae turbaque poetarum, qui de talibus scribentes vere ridiculum et in-
34 anitatem theologiae ostendere paganorum. Quia vero pro- 160
prium paganorum est homines summa facilitate deificare,
35 monstremus. Rhodiis quadam calamitate detentis responsum est datum, ut Phrygium Attin sacerdotem vesanae Phrygum celebritatis placarent. Tale namque responsum est: Attin placate, deum magnum, purum Adonem, bonae 165
36 vitae, divitiarum datorem, comatumque Dionysum. Hoc itaque responso Attin, qui amore vesano semet ipsum occi-
37 dit, eundem Adonem Dionysumque nominavit. Cumque Alexander Macedonum rex transisset in Asiam, Amfictiones Alexandro faventes carmina ista finxerunt: Iovem deo- 170
rum consulem et Minervam honora⟨te⟩ ter genitam, qui⟨que⟩ corpore mortali supernum abscondit regem, quem Iuppiter heroum seminavit generibus adiutorem, bonae leges laeti-
38 tiae Alexandrum statuere regem. Haec in Pythia pronuntiavit daemon; qui dum potentibus adularetur, deificabat 175
39 eos. Quid enim dicamus, dum etiam Cleomedem athletam deificaverint ita dicentes: Ultimus heroum Cleomedis civitatis athleta, quem sacrificiis honorate, quia mortalis iam

---

CMN

156 numerare *M* 157 aristotilis *Nm1* 158 dyonisi *M* dionisi *Cm1* dionisii *Cm2N* regni *Nm2* 161 hominis *C* 163 est] esse *Cm2* phygium *Mm1* vesaniae Ω *corr. Jacob* 164 phrygium Ω *corr. Garetius* 165 Adonem] ad omnem *C* 166 vitae *om. N* dionysium *C* 168 dyonisiumque *C* 169 *sq.* Amfictiones] fictiones *Nm1* 170 fincxerunt *M* 171 honorate ter] honora ter *CM* honorate *N corr. Jacob* 171 *sq. post* genitam: qui corpore ... abscondis Ω, *corr. R. Meister, cf.* Ζᾶνα ... τιμᾶτε, βροτέῳ τ' ἐν σώματι κρυπτὸν ἄναχτα Socr. 457, 12 172 iupiter *N* 173 *sq.* laetitiae] letititiae *M; Epiphanius textum vix videtur intellexisse, cf.* δν Ζεὺς ἀρίσταις γοναῖς ἔσπειρεν, ἀρωγὸν Εὐνομίης ϑνητοῖσιν Ἀλέξανδρον βασιλῆα Socr. 457, 14 *sq.* 174 phitia *N* 175 adiuraretur Ω *corr. Beatus* 178 iam *s. s. Mm2*

40 non est. Propter hoc ergo responsum Diogenis cynicus et Oenomaus philosophus Pythium reprehenderunt Apollinem.
41 Cyziceni vero tertium decimum deum Hadrianum appellaverunt. Sed etiam ipse Hadrianus amatum suum Antinum
42 deificavit. Et haec ridiculum et inanitatem non dicit esse Libanius. Haec ergo a nobis propter eius detractionem per digressionem dicta sufficiant.

THEODORITVS

1 **3.** Iovianus igitur imperator, mox ut imperii sui terras ingressus est, primum hoc conscripsit, ut episcopi de exilio remearent, et ecclesias eis reddendas esse professus est, qui expositam in Nicaea fidem inviolabiliter servaverunt.
2 Scripsit etiam Athanasio, qui praecipuus erat horum dogmatum propugnator, petens, ut ei rescriberet perfectam
3 divinorum dogmatum disciplinam. Qui eloquentiores episcopos congregans rescripsit rogans, ut fidem Nicaeae expositam custodiret tamquam apostolicis dogmatibus congruentem. Cuius epistulae verba sunt haec.

4 'Piissimo atque clementissimo Victori Augusto Ioviano Athanasius et reliqui episcopi venientes ex persona omnium episcoporum Aegyptiorum, Thebaidis et Lybiae.

M 1068 5 Decet deo amabilem principem discendi habere voluntatem desideriumque caelestium. Sic enim vere et *cor* habes *in manu dei* et imperium cum pace multis annorum curri-
6 culis gubernabis. Volente igitur a nobis tua discere pietate catholicae ecclesiae fidem gratias ob hoc domino referentes

VII 3, 1—108 Theod. IV 2. 3. 4, *p.* 212, 1—216, 16 P.
15 *sq.* Prov. 21, 1

CMN

179 cinycus *MN* cinicus *C* 180 oenamaus *Cm1* pilosophus *Nm1* pytium Ω 181 cyciceni *N* 185 sufficiantur *MN Jacob* sufficiatur *Cm1* sufficiant *Cm2 Hanslik*

3. 1 iovinianus *Cm1* · 12 venientes *in mg. suppl. Nm2* 13 libiae Ω 17 tua *eras. C* 18 cattholicę *M*

curavimus, ut prolatam ab omnibus patribus in Nicaea tuae
7 pietati insinuaremus fidem. Hanc enim repudiantes quidam
nobis equidem frequenter insidiati sunt, eo quod Arianae
non consentiremus insaniae, auctores vero facti sunt here-
8 sis et schismatum universalis ecclesiae. Vera ergo et pia in
dominum nostrum Iesum Christum fides est omnibus mani-
festa et ex divinis litteris agnita atque lecta. In hac enim
etiam sancti martyrio consummati sunt et requiescentes in
9 domino nunc consistunt. Manserat itaque semper inlaesa
fides, nisi calliditas quorundam hereticorum eam violare
praesumeret. Arius enim quidam eiusque sectatores erum-
pere et impietatem adversus eam introducere temptaverunt
dicentes ex non extantibus et creaturam atque facturam
convertibilemque esse filium dei plurimosque per talia se-
duxerunt, ita ut etiam, qui aliquid esse videbantur, blasphe-
10 mia huiusmodi traherentur. Verum sancti patres nostri
olim convenientes, sicuti praediximus, in Nicaeno concilio
Arianam quidem sectam anathemaverunt, catholicae vero
ecclesiae fidem scriptura teste professi sunt. Eaque prae-
dicatione heresis extincta est, quae ubique videbatur
11 accensa. Haec itaque fides per omnes ecclesias legebatur
12 atque praedicabatur. Sed quoniam Arianam heresem qui-
dam renovare volentes ipsam fidem a patribus in Nicaea
prolatam anathemare praesumpserunt, aliqui vero fingunt
se eam profiteri, sed ipsa veritate negare noscuntur aliter
interpretantes consubstantialitatem et sancto spiritui
blasphemantes, cum dicunt eum creaturam esse atque
facturam per filium celebratam, necessario considerantes
laesionem, quae huiusmodi causa contra populum gene-
G 303 ratur, offerre tuae pietati confessionem concilii Nicaeni

---

CMN

20 quidem *Nm1* 33 videbatur *Cm1* 36 anathematizaverunt *Cm2* catholici *Cm2* 42 anathematizare *Cm2* praesumserunt *M* 43 ipsam veritatem *C* aliter] alii *Nm1* 45 eum] enim *N* 47 *sq.* generator *Cm1*

curavimus, ut pia religio tua cognoscat, cum quanta scripulositate conscripta est et quantum errent, qui extra eam volunt aliquid edocere.

13 Cognosce, deo amabilis imperator, quoniam haec quidem praedicatur a saeculo et hanc professi sunt patres Nicaea convenientes. In hac quoque fide concordant omnes ecclesiae ⟨in⟩ Hispania et Brittania nec non Galliis, Italia et Dalmatiis constitutae, in Cappadocia, Mysia et Macedonia et in universa simul Hellada, sed etiam in universa Africa, Sardinia, Cypro, Creta, Pamphylia, Lycia, Isauria et in omni Aegypto et Lybia, Ponto et Cappadocia partibusque vicinis,
14 et orientales ecclesiae praeter paucos Arii sectatores. Omnium namque praedictorum sententiam experimento cognovimus et litteras habemus eosque novimus, deo amabilis imperator, quia, cum pauci quidam huic fidei contradicant, praeiudicium facere non poterunt in toto orbe terrarum. Multo enim tempore ab herese Ariana pulsati nunc etiam pietati contentione maxima contradicunt. Ut vero haec pietas tua cognoscat, licet sciat, tamen studuimus fidem
M 1069 concilio Nicaeno professam ab episcopis trecentis decem et octo subiungere. Est autem haec Nicaeni concilii fides:

15 Credimus in unum deum, patrem omnipotentem, omnium visibilium invisibiliumque factorem; et in unum dominum Iesum Christum, filium dei, natum ex patre unigenitum, hoc est de substantia patris, deum de deo, lumen de lumine, deum verum de deo vero, natum, non factum, consubstantialem patri, per quem omnia facta sunt, quae in caelo et quae in terra, qui propter nos homines et propter

---

CMN

49 *sq.* scrupolositate *Cm2* scropolositate *Cm1* scrupulositate *M* scripulos- *N*, *cf.* I 14, 371 *et* Benedict. reg. 40 50 eam] ea *Cm1* 53 patre *Nm1* 55 *ante* Hispania: in *suppl. R. Meister* bretannia *M* 56 myssia *N* 57 helladas *C* *post* universa *alt.*: simul *add. C* affrica *C* 58 cipro *N* licia *CN* 59 libia *CN* 60 Arii] erariis *C* sectatatores *C* 61 exprimento *Mm1* 62 deum *C* 64 poterant *M* 67 cognuscat *Cm1*

nostram salutem descendit, incarnatus, inhumanatus, passus est et die tertia resurrexit, ascendit in caelos, venturus
16 iudicare vivos et mortuos; et in spiritum sanctum. Eos autem, qui dicunt 'erat, quando non erat', et 'antequam nasceretur, non erat'; et 'quia ex non extantibus factus est', aut ex altera subsistentia vel substantia dicentes esse aut creatum aut convertibilem aut mutabilem filium dei, hos anathematizat sancta catholica et apostolica ecclesia.

17 In hac fide, deo amabilis imperator, nos consistere necessarium est tamquam sacra et apostolica nullumque movere eam seductione verborum atque contentione; quod ab initio Ariani fecerunt ex non extantibus filium dicentes et, quia 'erat, quando non erat', et 'creatus et factus et convertibilis est'. Propterea, sicuti praediximus, et Nicaena synodus heresem anathematizavit huiusmodi, fidem vero professa
18 est veritatis. Non enim simpliciter similem dixerunt filium patri, ne simpliciter similis deo, ⟨sed ex deo⟩ deus verus esse crederetur; sed etiam consubstantialem scripserunt, quod proprium est genuini verique filii ex vero et naturali patre nascentis. Sed neque spiritum sanctum alienaverunt a patre et filio; sed potius glorificaverunt eum cum patre et filio in una sanctae trinitatis fide, eo quod una sit in sancta trinitate divinitas.'

19 Has litteras imperator legens confirmavit quam habuerat de sacris scientiam et affectum. Aliamque conscripsit legem, ut frumentorum consuetudo redderetur ecclesiis, quam maximus distribuerat Constantinus et dari
20 prohibuerat Iulianus. Et quoniam propter illius impietatem orta fames non sinebat totam tunc summam, quam Constantinus constituerat, erogari, tertiam partem Iovianus ad

---

CMN

77 discendit *Cm1* inhumanatus] et humanatus *C* 89 quia] qui *C* 90 sicut *C* 93 *post* deo: sed ex deo *supplevi Hanslik, cf.* ὅμοιος θεοῦ, ἀλλ' ἐκ θεοῦ θεός Theod. 216, 2 96 nascentes *Cm1*

praesens impendi promisit, ita ut cessante fame frumenta integra praeberentur.

SOCRATES

1 **4.** Evocavit igitur imperator a Constantio exilio missos episcopos, qui non occurrerant Iuliani redire temporibus. 2 Tunc autem etiam templa paganorum omnia claudebantur, et ipsi sacerdotes ubique fugiebant. Indutique palliis ipsa pallia reponebant et ad schema commune revertebantur. Quievit etiam pollutio sanguinis, quam publice insatiabiliter M 1070 sub Iuliano celebrabant.

3 Porro Christiani non quiescebant; praesules enim religionum adibant crebro principem credentes eius obtinere 4 se voluntatem adversus proprios inimicos. Et primum quidem Macedoniani libellum principi porrexerunt postulantes, ut expellerentur ecclesiis, qui dissimilem filium praedicabant, et ipsi introducerentur in eas. Erant enim, qui libellum obtulerant, Basilius Ancyrae, Silvanus Tarsi, Sophronius Pompeiopoleos, Pasinicus Zilenus, Leontius Comanus, Callicratis 5 Claudiopolitis, Theophilus Castabalenus. Horum libellum imperator accipiens eos sine responso dimisit hoc tantummodo dicens: 'Ego contentiones odii; eos autem, qui 6 ad concordiam festinant, diligo pariter et honoro.' Quod audientes, qui ad contentionem se praeparabant, quieverunt. 7 Hoc ergo pro voto imperatoris est actum. Nam tunc intentio sectatorum Acacii revelata est; et, sicuti solebant, 8 ad vota se principis contulerunt. Convenientes enim in Antiochia Syriae habuerunt verba cum Meletio, qui ante

---

VII 4, 1—80 Socr. III 24. 25, *p.* 460, 4—465, 16 H.

CMN

4. 2 occurrerant = φθάσαντας Socr. 460, 6 *sq.*, *cf.* occurrens I 1, 88 = φθάσας Soz. 7, 5 8 non *s. s. Cm1* 9 optinere (optine *Nm1*) *MN* 10 se *om. M* 11 postolantes *C* 14 optulerant *MN* ancire *C* sofronius Ω 18 odii Ω odi *recc.* 19 honore *Nm1* 23 contullerunt *Cm1* 24 milecio *Cm2*

paululum divisus ab eis consubstantialitatem defendere videbatur. Hoc itaque fecerunt, quoniam eum honorari conspiciebant principe tunc ibi morante. Communi ergo consilio libellum componentes consubstantialitatem professi sunt et Nicaenam roborantes fidem obtulerunt imperatori. Cuius libelli verba sunt haec:

9 Piissimo et deo amabili domino nostro Ioviano Victori Augusto synodus praesentium episcoporum ex diversis provinciis in Antiochena urbe convenientium.

10 Quoniam ecclesiasticam pacem atque concordiam tua primum studuit pietas celebrare, bene novimus etiam nos, deo amabilis imperator. Quia vero verticem huiusmodi verae unitatis et orthodoxae fidei bene sumpsisti, neque hoc 11 ignoramus. Sed ne cum his, qui adulterantur veritatis dogma, reputemur, tuae pietati suggerimus, quoniam sancti concilii Nicaea olim et ab initio celebrati fidem et suscipi- 12 mus et tenemus. Quando etiam consubstantialitatis nomen, quod aliter se quibusdam habere videtur, dicimus cautam interpretationem a patribus excepisse, quippe significantibus, quoniam ex substantia patris natus est filius et quia G 304 similis per substantiam patri est — non enim velut aliqua passio circa ineffabilem nativitatem creditur, neque secundum aliquem paganorum usum percipitur a patribus substantiae nomen dictum, sed ad destructionem Arianorum, qui praesumpserunt ex non extantibus de Christo aliquid impie praedicare; quod etiam isti, qui nunc inaequalitatem asserunt, asperius et audacius ad vastandam ecclesiae concordiam inpudenter ausi sunt perpetrare — quamobrem huic nostrae relationi subiunximus exemplar fidei Nicaeni

---

CMN

25 paulolum *C* 27 commoni *C* 29 nicenam (n *alt. s. s. m1*) *C* obtullerunt *Cm1* optulerunt *M* 32 agusto *N* 39 reputemus Ω *corr. rec.* pietatis *N* 40 *sq.* suscepimus *Cm2* 48 distructionem *Cm1* 49 exstantibus *M* 52 impudenter Ω, *sed cf.* VII 11, 44 53 relationis *CM* iunximus *C* exemplari *M* fidei] fide in *C*

concilii, quam etiam decenter amplectimur. Est enim huiusmodi:

13 Credimus in unum deum, patrem omnipotentem, et reliqua.

14 Et subscriptio: Meletius episcopus Antiochiae obtuli in suprascriptis consentiens, Eusebius Samosatenus, Euagrius Siculus, Uranius Apamiae, Zoilus Larissenus, Acacius Caesariae, Antipater Rosi, Abramius Urimenus, Aristonicus
M 1071 Seleucobeli, Barlabenus Pergami, Uranius Melitinae, Magnus Calchidis, Eutychius Eleutheropoleos, Iosaceus Armeniae maioris, Titus Bostrensis, Pelagius Laodiciae, Arabianus Adrensis, Piso Adadenus per Lamyrionem presbyterum, Sabinianus Zeumatis, Athanasius Ancyrae per Orfitum et Aetium presbyteros, Hirineus Gazae, Piso Augustae, Patricius Palti per Lamyrionem presbyterum, Anatolius Beroeae, Theotimus Aramenus, Lucianus Arcenus.

15 Hunc itaque libellum in collectione synodalium Sabini
16 conscriptum invenimus. Verum imperator propositum hunc habebat, ut blandimentis et suasione verborum discordantium contentiones abscideret, dicens nulli quidem se quomodocumque credentium fore molestum, eos tamen diligere et nimis honorare, qui principium ecclesiasticae uni-
17 tati praeberent. Quia vero hoc egerit, etiam Themistius philosophus ait in laude, quam in eius protulit consulatu, ubi miratur imperatorem, quod permiserit unumquemque colere, sicut vellet, atque devicerit blandientium mores, quos valde deridens ait manifestari per purpuram.

CMN

58 suscriptio *M* optuli *MN* 59 Samosatenus] amosatenus *M* 60 sicilius *N* 62 selucobeli *C* seluo obeli *MN* Seleucobeli *Beatus* Barlabentus Ω *corr. Cm2* Meletinae Ω 63 Iosaceus — *Ἰσαακίτις* Socr. 464, 11 64 laudocie *C* 65 presbiterum *N* 66 Ancire *C* 67 presbiteros *N* hireneus *C* 68 lamirionem *N* beroteae Ω *corr. Beatus* 72 hunc Ω hoc *Beatus* suassione *N* 77 consolatu Ω consulatu *Cm2* 80 per puram *C* per perpuram *MN corr. Garetius post* purpuram *fort. nonulla interciderunt, cf.* Socr. 465, 16

SOZOMENVS

18 Igitur imperator tunc etiam Secundo nomine praefecturam gubernanti praetorianam legem dedit, ut capitali sententia plecteretur, qui sacram virginem nuptiali toro violare praesumeret vel inpudico aspectu respiceret, non dicam abripere forte temptaret. Quam legem ideo posuit, eo quod Iuliani temporibus quidam huiusmodi virgines uxores ducere praesumpserunt.

SOZOMENVS

1 **5.** Inter haec Athanasius Alexandrinae sedis episcopus cum paucis suorum communicato consilio necessarium iudicavit, ut Christianum videret imperatorem. Veniensque Antiochiam principem, de quibus oportebat, edocuit. Quidam aiunt, quia eum ipse magis evocaverit imperator, ut, quae necessaria pro religione et recta fide videbantur, ex-
2 poneret. Disponensque, ut decebat, causas ecclesiae de reversione cogitabat. Verum Euzoius Arianae sectae Antiochenae civitatis episcopus studebat, ut Probatius quidam
3 eunuchus in Alexandrina urbe ordinaretur episcopus. Cumque hoc ageretur, Lucius Alexandrinus a Georgio presbyter ordinatus adiit imperatorem et maledicens Athanasio, quasi temporibus episcopatus sui fuisset inscriptus et plurima exilia ⟨a⟩ praecedentibus sustinuisset imperatoribus essetque circa sacra per eum causa discordiae, supplicabat insuper, ut alter in Alexandrina civitate ordinaretur episco-

---

VII 4, 82—88 Soz. VI 3, *p.* 537, 10—17 H.
VII 5, 1—31 Soz. VI 5, *p.* 542, 16—544, 9; 544, 17—545, 6 H.

CMN

83 capituli *M* 84 sentia *M* plecterentur Ω plecteretur *Garetius* 88 pręsumserunt *M*

5. 4 anthiochiam *N* 7 dicebat *Cm1* 9 probatianus Ω *corr. Jacob* (*cf. l.* 20) 11 presbiter *C* praesbyter *M* presbitero *N* 14 *post* exilia: a *add. Jacob* precidentibus *Cm1*

4 pus. Verum imperator sciens, quantae Athanasio inimicorum insidiae provenissent, derogationes huiusmodi non respexit; sed Lucium quidem cum multa interminatione tacere
M 1072 iussit, Probatium vero eiusque sequaces eunuchos auctores huiusmodi scelerum atque turbarum castigandos esse praecepit. Porro Athanasium amicum sibi maxime factum destinavit in Aegyptum, ut, sicut ei videretur, causas ecclesiarum populosque disponeret. Fertur enim, quia eum pro ma-
5 xima virtute conversationis sapientiaeque laudaverit. Aiunt quidam, antequam sub Constantio imperatore Ariani tenerent ecclesias, somnium vidisse Antonium monachum, quasi burdones altare sacrum calcibus evertissent, exper⟨rec⟩tumque dixisse, quoniam ab adulteris et permixtis dogmatibus ecclesia calcaretur. Quae non fuisse mendacia posterior monstravit eventus.

SOCRATES

1 **6.** Tunc igitur imperator impetum retinens hereticorum discessit ab Antiochia et venit ad Tarsum Ciliciae ibique corpus Iuliani sepelivit. Et dum cuncta sollemnia
2 funeri eius exhibuisset, consul est designatus. Dumque Constantinopolim festinaret, venit ad praedium nomine Dadastana inter Galatiam et Bithyniam, quo Themistius philosophus cum aliis senatoribus occurrens consularem

---

VII 6, 1—14 Socr. III 26, *p.* 466, 5—467, 8 H.

CMN

18 insidias *Mm1* 21 castigandus *Cm1* 22 maximum Ω *corr. Hanslik, cf.* τὰ μάλιστα φίλον αὐτῷ γενόμενον Soz. 544, 5 24 *sq.* maxima] proxima *MN* 25 conversationes *Cm1* 27 anthonium *N* 28 *sq.* expertumque Ω *corr. Beatus, cf.* VIII 1, 402 *et* Isid. diff.1, 203; *apud* Soz. 545, 2 *simile verbum non extat* 29 dogmatibus] hominibus Ω *errore librarii, non Epiphanii ortum, correxi Hanslik, cf.* ὑπὸ νόθων καὶ ἐπιμίκτων δογμάτων καταλήψεται τὴν ἐκκλησίαν ταραχή Soz. 545, 2 *sqq.*

6. 3 solemnia *C* 6 dadastam Ω dadasam *Cm2 corr. Beatus, cf.* Δαδάστανα Socr. 466, 12 bythiniam *C* bitiniam *N* themestius Ω Themistius *Beatus*

3 recitavit orationem. Feliciter tunc agi potuerant res Romanae publicae et simul ecclesiasticae sub principe benigno dispositae, nisi repentina mors talem virum ab hominibus abstulisset. In praedicto namque praedio hiemis tempore infraxis languore constrictus est mortuus consulatu suo et Varoniani filii septima decima die Februarii mensis. Qui regnavit mensibus septem, vixit annis triginta tribus.

SOZOMENVS

1 **7.** Cumque in Nicaeam Bithyniae venisset exercitus, Valentinianum ordinavit imperatorem, virum optimum et apice principali dignissimum.

SOCRATES

2 Valentinianus igitur ordinatur vicesima quinta die eiusdem Februarii mensis, Pannonius genere de Cibala civitate. Cui tunc erat militum cura commissa, quoniam probatissime militarem noverat disciplinam. Fuit etiam vir magnanimus et semper praesenti fortuna melior apparebat.

THEODORITVS

3 Is enim non modo fortitudine, sed etiam prudentia, temperantia atque iustitia et corporis magnitudine praeG 305 4 fulgebat. Sic enim fuit regalis pariter et urbanus, ut, dum exercitus temptasset ei alium sociare consortem, ille responderit, quod cantatur ab omnibus: 'Vestrum', inquit, 'fuit, o milites, imperatore non existente mihi dare regimen impe-

VII 7, 1—3 Soz. VI 6, *p.* 546, 3—6 H. VII 7, 5—10 Socr. IV 1, *p.* 469, 13—470, 7 H. VII 7, 12—21 Theod. IV 6, *p.* 217, 6—16 P.

CMN

8 *sq.* restromanae *M* 10 mors talem] mortalem *Cm1M* 11 abstullisset *Cm1* 12 consulato *Cm1* 13 baroniani Ω (*a.* 364) febroarii *C* **7.** 1 bythiniae *C* 2 valentianum *Cm2* obtimum *C* 5 Valentianus *C* vicensima *N* 6 febroarii *C* scibala Ω Cibala *Beatus, cf.* I 7, 40 9 *sq.* apperebat *Nm1* 17 exsistente *N*

M 1073 rii; verum, ubi hoc ego suscepi, meum iam et non vestrum est de rebus cogitare communibus.' Cuius verba mirati milites eius secuti sunt voluntatem. At ille fratrem de Paeonia vocans, quod non debuit, socium fecit imperii

SOCRATES

post triginta dies auspicii sui.

THEODORITVS

6 Cui Asiae sceptra contradens pariter et Aegypti Europam sibi distribuit. Et veniens ad Hesperiam omnem illic edocuit aequitatem a praedicationibus pietatis incipiens.

1 **8.** Auxentio namque defuncto, qui Mediolanensem praesulatum tenuerat multisque fuerat conciliis abdicatus, evocans episcopos imperator huiusmodi apud eos verba 2 locutus est: 'Nostis aperte, eruditi quippe divinis eloquiis, qualem oporteat esse pontificem et quia non decet eum verbo solum, sed etiam conversatione gubernare subiectos et totius semet ipsum imitatorem virtutis ostendere testem- 3 que doctrinae conversationem bonam habere. Talem itaque in pontificali constituite sede, cui et nos, qui gubernamus imperium, sincere nostra capita summittamus et eius monita, dum tamquam homines deliquerimus necessario, veluti curantis medicamenta suscipiamus.'

4 Haec cum dixisset imperator, petiit synodus, ut magis ipse decerneret sapiens et pius existens. At ille: 'Supra nos

---

VII 7, 23 Socr. IV 1, *p.* 470, 10 *sq.* H. VII 7, 25—28 Theod. IV 6, *p.* 217, 17—20 P.

VII 8, 1—55 Theod. IV 6. 7, *p.* 217, 21—220, 4 P.

CMN

21 Paeonia] poenia *MN* poena *C, corr. Hanslik, cf.* παιονίας Theod. 217, 15 *codd. BV*²

8. 1 Ausentio Ω *corr. recc.* 3 episcopus *Cm1* 9 in *om. N*

est', inquit, 'talis electio; vos enim gratia divina potiti et illo splendore fulgentes melius poteritis eligere.' Tunc sacer-
5 dotes egressi de episcopali sede tractabant. Verum civitatis habitatores, ut assolet, tumultus faciebant alii hunc, alii illum ordinari petentes. Qui enim erant de Ariani Auxentii secta similem sibi fieri concertabant, rursum orthodoxi sui
6 dogmatis habere nitebantur episcopum. Hanc seditionem Ambrosius, cui tunc praesidalis fuerat cura commissa, cognoscens et metuens, ne quid turbae consurgeret, ad ecclesiam festinus accessit. At illi cessante seditione communem dederunt vocem petentes, ut pastor gregis ordina-
7 retur Ambrosius. Qui nondum fuerat baptizatus. Hoc imperator agnoscens repente iussit et baptizari et tamquam dignum virum ordinari pontificem; noverat enim eius certiorem omni pondere voluntatem et totius regulae decreta subtiliora. Arbitratus ⟨~~est~~⟩ etiam divinum in eo esse decretum, dum in eius electione etiam pars contraria consonaret. Is ergo sacri baptismatis dono potitus gratiam quoque simul
8 suscepit episcopatus. Quo facto hunc hymnum optimus imperator salvatori et domino obtulisse fertur — his quippe,
9 quae gerebantur, intererat —: 'Gratias', inquit, 'ago tibi, domine omnipotens et salvator noster, quoniam huic viro
M 1074 ego quidem commisi corpora, tu autem animas et meam
10 electionem ostendisti iustitiae convenire.' Cumque post paucos dies sanctus Ambrosius cum multa fiducia apud imperatorem quereretur, quia male a iudicibus agebatur, tunc imperator: 'Hanc', inquit, 'confidentiam tuam dudum novi et aperte probans non solum non restiti, sed etiam in electione ordinationis tuae socius fui. Festina itaque sanare,

---

CMN

16 elegere *Cm1* 18 ut (t *s. s. m2*) *N* 22 praesedalis Ω praesidalis *Cm2* praesidialis *Garetius* 23 cognuscens *Cm1* 27 et] eum *Cm2* 30 *post* arbitratus (arbitratur *N*): est *suppl. Jacob* 32 simul] simili *C* 34 obtullisse *Cm1* optulisse *MN* 37 commisi *om. N* 39 apad *Nm1* 43 itaque] . . .|quae *Cm1*

sicut divina lege praecipitur, animarum delicta nostrarum.' Haec igitur imperator Mediolani et dixit et fecit.

11 Cognoscens autem quosdam in Asia et Phrygia de divinis dubitare dogmatibus in Illyrico quidem praecepit synodum celebrari et, quae de illis decreta atque firmata sunt, dubitantibus destinavit. Porro qui illic convenerant, decre-
12 verunt fidem expositam in Nicaena urbe servandam. Scripsit autem et ipse socium adhibens in suis litteris fratrem, quatenus in his, quae placuerant, duraretur. Nunc ergo etiam legem ipsam ponere necessarium est, quae aperte et eius pietatem praedicat et Valentis tunc sinceritatem sine dubitatione demonstrat.

1 **9.** Imperatores Maximi Pii Victores Augusti Valentinianus, Valens et Gratianus episcopis dioceseos Asiae, Phrygiae, Carophrygiae, Pacatinae in domino salutem.

2 Tanto concilio in Illyrico celebrato et subtiliter habita quaestione de salutari verbo ostenderunt ter beati pontifices trinitatem consubstantialem patris et filii et spiritus sancti; quam nequaquam declinantes iusta ministeria reli-
3 gionis *magni regis* exercent. Hanc ergo praedicari decrevit nostra quoque potentia, ita tamen, ut non dicant aliqui: Sequimur religionem imperatoris hanc patriam gubernantis et non illi potius oboedientes, qui nobis salutis mandata contradidit. Evangelium namque Christi nostri sic habet: *Reddite, quae sunt Caesaris, Caesari et, quae sunt dei, deo.*

VII 9, 1—71 Theod. IV 8, *p.* 220, 5—224, 10 P.
8 Matth. 5, 35 13 Matth. 22, 21

CMN

46 phrigia *C* 47 illirico *C* yllirico *M* 52 quatinus *Cm2* 53 aperta *MN*

9. 1 *sq.* valentianus *C* 2 dioeceseos *M* 3 phrigiae *CN* carophrigiae *CN* pagatianae *C* 4 illirico *C* 5 ter *post* pontifices *tr. C* 7 iustam *Nm1* misteria *N* 10 sequimu *Mm1* relegionem *M* imperatorem *Nm1* gubernant.s *Cm1* 12 evv-*N* nostri sic habet] inquit *in spatio circ. 15 litt. Cm2*

4 Quid ergo dicitis vos episcopi et praesules salutaris verbi? Si ita se habet vestra probatio, diligentes alterutros imperiali abuti dignitate quiescite et nolite persequi eos, qui deo perfecte ministrant, quorum orationibus et terrena bella sedantur et recedentium a deo angelorum repelluntur incursus, Quique omnes daemones corruptores precum assiduitate confundunt, tributa secundum leges inferre non respuunt potestatique regiae non resistunt, sed sincera voluntate et superni dei mandata custodiunt et nostris legibus subiugantur. Vos autem inoboedientes esse monstramini. Et nos quidem subicimur ei, qui primus est et novissimus;
5 vos autem vobismet arrogatis. Nos itaque puros nos ipsos a vobis esse desideramus. Et sicut Pilatus in examinatione nostri Christi, cum nollet eum perimere, conversusque ad orientis partes et petens aquam deluit manus suas dicens:
M 1075 *Innocens ego sum a sanguine huius iusti*, sic etiam nostra maiestas semper mandavit persecutionem non fieri neque fluctuationes inferri nec invidere laborantibus in agro dominico neque dispensatores *magni regis* expellere, ut non ad praesens et sub imperio nostro crescere videamini et
G 306 postea testamentum domini subdere passioni, sicut *in sanguine Zachariae.*
6 Sed illi post adventum superni regis nostri Christi Iesu disrupti sunt, contraditi morti cum adiutore suo daemone corruptore. Hoc praecepimus in Megetio et Ciceronio et Damaso et Lampone et Brintisio, qui auditores fuerunt. Sed etiam ipsa vobis gesta direximus,

29 Matth. 27, 24 32 Matth. 5, 35 34 *sq. cf.* Matth. 23, 35

CMN

18 repellantur Ω *corr. recc.* 19 *sq.* assiduitate (a *pr. in ras. 2 litt. m2*) *C* 22 superna *N* 25 adrogatis *CM, sed cf.* VIII 1, 171 adrogastis *N, sed cf.* monstramini *l.* 23 28 orientes *Cm1* orienti *M* deluit Ω diluit *Cm2* 34 *sqq. cf.* Theod. 222, 8 *et not.* 35 zachariae *M* 36 *sq.* ad**iutore *N* 37 praecipimus *M* 37 *sq.* in megetio *MN* in negotio *C, cf.* ἐπὶ Ἀμιγητίου Theod. 222, 12 38 britio *Nm1* britisio *Nm2*

quatenus agnoscatis ea, quae in eximio sunt concilio celebrata.

7 His ergo litteris subdidit etiam dogmata concilii haec summatim habentia:

8 Profitemur sequentes magnum orthodoxumque concilium consubstantialem esse patri filium; et non sic intellegimus consubstantialem, sicuti dudum quidam exposuerunt non vere suscribentes et nunc alii illos vocantes patres virtutem sermonis respuunt et sequuntur eos, qui per consubstantialitatem similitudinem significatam esse scripserunt, eo quod nulli reliquarum creaturarum per eum factarum
9 similis sit filius, nisi tantummodo patri. Sed qui haec exponunt, creaturam praecipuam dei filium impie dogmatizant. Nos itaque sapimus, sicut etiam concilia nuper Romae et Galliis celebrata, unam esse eandemque substantiam patris et filii et spiritus sancti in tribus personis, quod est
10 in tribus perfectis subsistentiis. Confitemur autem secundum Nicaenam expositionem et incarnatum filium dei consubstantialem ex virgine sancta Maria et in hominibus inhabitasse et complesse dispensationem pro nobis omnem in nativitate et passione et resurrectione et in caelos ascensione, et iterum venturum, ut reddat nobis similitudinem divinam a semet ipso, deum existentem carnigerum et ho-
11 minem deiferum. His ergo, quae praedicta sunt, contraria sapientes anathematizamus et eos simul, qui non vere anathematizant eum, qui dixit 'antequam nasceretur, non fuit filius', sed scripsit, quia et 'antequam opere nasceretur, virtute erat in patre'. Hoc enim et in omnibus creaturis est,

---

CMN

40 quatinus *Cm2* agnoscatis *MN* cognoscatis *Cm2* cognuscatis *Cm1* 42 dogma Ω *corr. recc.* 43 habentiam *Cm1* 45 patri — consubstantialem (46) *om. N* 47 subscribentes *C* 47 *sq.* vrtutem *Nm1* 48 secuntur Ω 60 in celis *C* 62 a *om. M* deum] dñi *MN* 64 anathematizam *N* et] ut *N*

quae non semper existunt sicuti deus. Filius enim semper cum patre est, sempiterna nativitate progenitus.

12 Haec igitur imperator summatim significavit. Ego vero 70 etiam ipsas concilii litteras ponendas existimo.

1 **10.** Episcopi Illyrici episcopis ecclesiarum dei dioceseos Asianae, Phrygiae, Carophrygiae, Pacatianae in domino salutem.

2 Convenientibus nobis in uno et habita maxima quaestione de salutari verbo probavimus consubstantialem esse 5
M 1076 trinitatem patris et filii et spiritus sancti. Quamobrem iustum fuit vobis litteras destinare, non quibusdam argumentationibus religionem trinitatis scribentes, sed in humi-
3 litate rogantes. Has nostras litteras destinavimus per dilectissimum fratrem nostrum et consacerdotem Helpidium 10 presbyterum. In praesentibus itaque nostris litteris quasi illud refertur, quod in salvatoris nostri Iesu Christi libris ascriptum est: *Ego quidem sum Pauli, ego autem Apollo, ego vero Cephae. Numquid Paulus crucifixus pro vobis est,*
4 *aut in nomine Pauli baptizati estis?* Et haec quidem suffi- 15 ciebant humilitati nostrae, etiam si non vobis universales litteras mitteremus, propter tantum timorem, quem ibi praedicatis cunctae vestrae provinciae a patre et filio spiritum sanctum dividentes. Quamobrem necessarium habuimus ad vos destinare dominum nostrum et comministrum Helpi- 20 dium a regio principatu Romanorum has litteras deferen-

---

VII 10, 1—59 Theod. IV 9, *p.* 224, 11—227, 23 P.
13 *sqq.* I Cor. 1, 12. 13

CMN

10. 1 X *ante* Convenientibus (4) *tr. CM* Episcopi] Episcopis *Nm1* 2 Phrigię *C* carophrigiae *N* Carofrigiae *C* 4 uno Ω unum *Cm2*, *sed cf.* II 1, 31: in uno loco congregatorum *vel* V 34, 71 *sq.*: in una parte convenissent 5 probabimus *C* 7 distinare *Cm1* 9 distinavimus *Cm1* 9 *sq.* dilectissimam *Nm1* 11 presbiterum *CN* 13 scriptum *C* 14 est pro vobis *tr. C*

tem, ut, si forte talis est praedicatio vestra, cognoscat. Qui enim consubstantialem trinitatem non praedicant, anathema sint. Et si quis his [non] communicans invenitur, anathema sit. His autem, qui consubstantialem praedicant trinitatem, praeparata sunt regna caelorum. Rogamus ergo vos, fratres, ut non aliud doceatis, non aliud innovetis; sed consubstantialem semper et ubique praedicantes trinitatem possidebitis regnum dei.

6 Ob hoc scribentes et commemorantes has litteras destinavimus. De episcopis autem constituendis vel comministris iam constitutis, si permanserint usque ad finem sani, bene; alioquin ex ipso presbyterio repellantur. Similiter presbyteros atque diaconos in sacerdotali ordine definivimus, ut sint inreprehensibiles undique et a curia et ab
7 officio militari. Propterea ergo hoc noluimus plurimis verbis scribere, eo quod direximus unum ex omnibus dominum nostrum et comministrum Helpidium studiose praedicationem vestram cogniturum, si ita se habet, sicut audivimus a domino nostro et consacerdote Eustathio.

8 De cetero licet aliquando in errore fueritis, deponentes veterem hominem induimini novum. Nam et ipse frater et comminister Helpidius docebit vos veram praedicare fidem, quia sancta trinitas consubstantialis deo et patri et filio cum sancto spiritu sanctificata, glorificata, manifestata est: Pater in filio, filius in patre cum sancto spiritu in saecula.

41 *sq.* Coloss. 3, 9. 10

CMN

23 predicat *Cm2* 24 sint] sit *C* quis] qui *M* *post* his: non Ω, *seclusi Hanslik, cf.* εἴ τις τούτοις φωραθείη κοινωνῶν Theod. 226, 1 communicas *Nm1* 28 trinitatem *om. N* 29 possedebitis *Cm1* 30 *sq.* ditstinavimus *Cm1* 31—33 de episcopis — repellantur: *Epiphanius cum textum Graecum difficillimum verteret, sensu pessime mutato a Theodoreti genuinis vocibus longe aberravit, cf. Parmentier* 226, 10 *adnot.* 33 presbitero *AC* 34 presbiteros *AC* 37 direximus] dixerimus *N* 40 et consacerdote *om. C* 41 fuerit *M* 42 novo Ω *corr. Cm2* 45 spirito *M*

9 Hoc itaque declarato aperte poterimus sanctam trinitatem confiteri consubstantialem esse secundum fidem in Nicaea olim expositam, quam patres confirmaverunt. Qua fide praedicata poterimus erroneum daemonem declinare; quo extincto pacificis nosmet ipsis litteris degentes in pace salu-
10 tabimus. Scripsimus itaque vobis, ut noveritis Arianos esse condemnatos nolentes confiteri ex patris substantia filium et spiritus sanctum, quorum nomina sunt subiecta: Polycronius, Telemacus, Faustus, Asclipiadis, Amantius, Cleo-
11 pater. Haec ergo ita se habent, in gloria patris et filii et spiritus sancti, in saecula saeculorum. Amen. Valere vos
M 1077 optamus patri et filio salvatori Christo cum sancto spiritu multis annorum curriculis.

1 **11.** Famosissimus igitur imperator tantam apostolicis dogmatibus sollicitudinem perhibebat. Interea Syrus quidam et genere et lingua pariter, Audaeus nomine, illo tem-
G 307 pore fuit dogmata nova repperiens, qui dudum quidem malignos habere conceptus incipiens tunc manifestus appa-
2 ruit. Prius namque fatue intellegens, quod scriptum est: *Faciamus hominem ad imaginem et ad similitudinem nostram,* humanam formam putavit habere divinitatem et corporis partibus esse distinctam divinae scripturae nequaquam sensa respiciens, quae saepe divinis operationibus humanorum membrorum nomina circumponit, quoniam, qui facile subtiliora intellegere nequeunt, per haec dei provi-

VII 11, 1—88 Theod. IV 10. 11, *p.* 227, 24—231, 20 P.
11, 7 *sq.* Gen. 1, 26

A C N

A (*A exstat inde a* veritis 10, 52) *CM* (*M usque ad* 10, 52 *conlatus*) 51 pacifices *N* decentes *M* 51 *sq.* salutavimus Ω *corr. recc.* 53 patri *Nm1* 54 *sq.* polycronius Ω 55 telemacrus *N* asclipidiadis *C* 55 *sq.* clepater *Nm1* 56 Haec] Hoc *N* 58 obtamus *C*

11. 1 igitur *om. N* tantam] tamquam Ω *corr. Jacob* 2 *sq.* quaedam *Am1* 4 reperiens *Cm1* quidem *in mg. suppl. Nm2* 9 distinctam] distantiam Ω *corr. Garetius* 10 sensa Ω sensum *recc.*

3 dentiam magis agnoscunt. Adiecit autem huic impietati et alia his vicina. Ex vesania namque Manetis asparsus ne-
4 que ignis neque tenebrarum deum asseruit creatorem. Sed haec quidem et, quaecumque his similia, celant Manetis vesaniae participes. Et ut iste praedicabat, ab ecclesia segregati sunt, quia quidam maledictum asserunt partum, quidam vero cum mulieribus non lege cohabitantes contra legem vivunt. Et propterea dicunt remotius esse viven-
5 dum celantes dogmatum blasphemiam. Est tamen eis habitatio adrogantia plena et farisaicae propago doctrinae. Nam illi animarum et corporum medicum accusabant in templo dicentes apostolis: *Ut quid cum publicanis et peccatoribus comedit magister vester?* Et per prophetam de talibus dicit deus: *Qui dicunt, mundus sum, noli me tangere, iste fumus furoris mei.* Sed horum stultitiam redarguere praesentis temporis non est; quapropter ad narrationem reliquam procedamus.

6 Ea tempestate Messalianorum, quos Orantes appellant, heresis est exorta. Vocantur autem et alia appellatione Enthysiastae, id est sacrificatores. Isti enim cuiusdam daemonis operationem expectant et hanc sancti spiritus praesentiam arbitrantur. Qui vero integro huius rei languore participantur, aversantur operationem manuum quasi ma-
7 lignam somnoque semet ipsos indulgunt et iniquitatum phantasias prophetias appellant. Huius heresis fuerunt principes Dadosius et Sabas et Adelphius, Hermas et Symeo-

24 *sq.* *Matth. 9, 11 26 *sq.* *Esai. 65, 5

A C N

14 asparsus Ω aspersus *Cm2* 15 Sed] Se *Nm1* 17 et ut] et Ω ut *Garetius, corr. Hanslik, cf.* φάσχουσι δὲ Theod. 228, 14 *sq.* 17 *sq.* segregata Ω *corr. Garetius* 20 viunt *N* 21 *sq.* habitatio, *cf.* σχῆψις Theod. 228, 20 22 arrogantia *Cm2* 25 commedet *Cm1* 28 *sq.* narationem *Cm1* 30 tempestatem *Cm1* Messalianorum] esse alienorum *C* 32 enthisiastae *N* 33 exspetant *M* 34 rei] re *A* 36 indulgunt Ω indulgent *Cm2* 37 hereses *Cm2* 38 adelfius Ω, *sed cf.* Adelphium *l.* 58 38 *sq.* simeonis *N*

nis et alii, qui ab ecclesiastica quidem nequaquam communione recesserunt dicentes divinum cibum nihil nec prodesse nec laedere, de quo dominus dixit Christus: *Qui comedit carnem meam et bibit sanguinem meum, vivet in aeternum.* Cumque voluerint hunc celare languorem, etiam convincti inpudenter negant et alios haec sapientes, quae ipsi animo retinent, prorsus abdicant.

8 Litoius itaque praesul Melitinensis ecclesiae, divino
M 1078 zelo decenter ornatus, videns, eo quod hic languor multa monasteria, magis autem latronum, ut ita dixerim, speluncas invaderet, eas incendit et lupos ab ovibus segregavit.
9 Similiter et Amphilochius, famosissimus Lycaonensis antistes, dum haec pestis illic cresceret, eam valde conpressit
10 et oves, quae tali contagio vexabantur, eripuit. Porro Flavianus, ubique laudabilis praesul Antiochenus, audiens hos in Aedesa degere et venenum proprium urbibus vicinis aspargere, turbam dirigens monachorum deduxit ad Antio-
11 chiam et negantes eam pestem hoc modo redarguit. Accusatores itaque dixit calumniosos esse, testes vero mendaces; Adelphium autem valde senem cum mansuetudine vocans et iuxta se sedere praecipiens ait: 'Nos, o senior, qui iam magnam partem vitae transivimus humanamque didicimus valde naturam et adversariorum daemoniorum machinamenta cognovimus, ipso experimento gratiae minis-

41 *sqq.* *Ioh. 6, 55

A C N

39 nequam *A* 40 cybum *A* 41 christus dixit *tr. N* 42 comedet *Cm1* bibet *A Cm1* 44 convincti *AC* coniuncti *N* convicti *recc.* haec alios Ω *tr. Beatus* 45 adicant *Am1* 46 meletiensis *AC* meletientis *N* Melitenensis *Beatus, corr. Garetius* 50 amphiloicus (*s.* oi *s.* ch *m2*) *N* 50 *sq.* antestes *Cm1* 51 pestes *Cm1* 53 anthiochenus *C* 54 aedesa degere *A N* (*cf.* αἰδέσσῃ Theod. 230, 11 *cod. B*) edes indegere *Cm1* edissa degere *Cm2* urbis *Am1* 57 calumniosus *Cm1* 58 adhelpium *A* 59 se *om. A* 61 adversariorum (r *alt. ras. m2*) *N* 62 expiramento *C* 62 *sq.* ministratione seducti *Cm1* ministrationis edocti *Cm2*

trationes edocti sumus; isti vero, cum sint iuvenes, nihil horum perfectius agnoscentes spiritalia audire verba non portant. Quapropter dicito mihi, quomodo creditis spiritum contrarium recedere et gratiam sancti spiritus advenire.'
12 His verbis senex ille mulcatus omne venenum, quod celabat, evomuit atque dixit nullam quidem utilitatem ex sancto baptismate baptizatis accedere, sed solam studiosam orationem inhabitantem daemonem effugare. Dicebat insuper unumquemque nascentium a progenitore suo sicuti naturam, sic etiam daemonum trahere famulatum. Et his expulsis per illam orationem studiosam sanctum spiritum advenire et sensibiliter ac visibiliter suam designare praesentiam atque corpus passionibus motus cuiuslibet eripere et animam a mala voluntate penitus liberare, ita ut nequaquam de cetero egeat neque ieiunio macerante corpus neque doctrina refrenante et progredi disciplina libenter edocente. 'Non solum autem, qui hoc impetraverit, corporis', inquit, 'exultationibus liberatur; sed aperte etiam futura
13 providet et sanctam trinitatem oculis cernit.' Hoc ⟨modo⟩ itaque Flavianus foetidissimum effodiens fontem et eius pocula cunctis examinanda producens infelicissimo ait seni: *Vetustissime malorum dierum, increpavit te os tuum et non ego; labia enim tua testantur adversum te.* Cumque hic languor cunctis innotuisset, de Syria quidem expulsi et ad Pamphyliam sunt progressi eamque huiusmodi peste complerunt.

---

84 *sq. cf.* Sus. 52

A C N

65 portant Ω putant *Cm2* 67 ille *om. N* 72 thrahere *Am1* 75 passionibus motus cuiuslibet eripere: *Epiphanius non intellexit* τῆς τῶν παθῶν κινήσεως ἐλευθεροῦν Theod. 231, 8 76 liberari *Cm2* 79 qui *om. A* 81 providit Ω *corr. recc.* Hoc modo] Hoc Ω modo *suppl. Jacob, cf.* οὕτως Theod. 231, 14 82 fededissimum *Cm1* fedid- *Cm2* et] ex *C* 83 infelecissimo *A* 84 vetus sime *Cm1* 87 pamphylia *A* pamphilia *Cm1N* pamphiliam *Cm2*

SOZOMENVS

1 **12.** Igitur Valentinianus, cum ita saperet sicut Nicaeni patres, similia profitentibus proderat, aliter vero sapientibus
2 non erat inportunus. Qui dum initio regni de urbe Constantinopolitana per Thracias properaret ad Romam, tunc episcopi Hellesponti, Bithyniae et, quicumque consubstantialem patrem ac filium praedicabant, legatum miserunt Hypatianum, Heracliae Perinthi praesulem, quatenus dig-
3 naretur ad emendationem dogmatis interesse. Is cum adisset imperatorem et episcoporum legationem intimasset,
M 1079 respondens Valentinianus ait: 'Mihi quidem, cum unus de populo sim, fas non est talia perscrutari; verum sacerdotes, quibus haec cura est, apud semet ipsos congregentur, ubi
4 voluerint.' Cum haec itaque respondisset princeps, in Lamp-
5 sacum convenerunt episcopi. Cumque duo tractassent menses, novissime decreverunt, ut ea, quae Constantinopolim gesta fuerant studio Eudoxii et Acacii, vacuarentur; similiter autem ut vacaret etiam expositio fidei, quam velut occidentalium episcoporum proferentes quosdam suscribere in ea sub ea promissione fecerunt, quia, quod fuerat constitutum de dissimilis substantiae nomine, penitus abdica-
6 rent; quod etiam sunt mentiti. Similem vero esse patri
G 308 filium per substantiam asserebant dicentes necessariam similis adiectionem propter significationem subsistentiarum. Fidem vero illam esse praecipiendam per omnes ecclesias, quae Seleucia fuerat promulgata et exposita in dedicatione
7 Antiochenae probabatur ecclesiae. Depositos autem ab eis,

VII 12, 1—47 Soz. VI 6. 7, *p.* 549, 2—552, 8 H.

A C N

89 SOZOMENVS *Am2*

12. 1 XII *om. A* ita] ista *A* 4 trachias *C* 5 ellesponti *C* hellisponti *N* bythinie *C* 7 heracleae *A C* perinthii Ω *corr. recc.* quatinus *Cm2* 8 His *A* 10 respondit *C* 13 *sq.* lamsacum Ω *corr. Beatus* 14 duo Ω duos *Cm2* 15 constantinopolim Ω -poli *Beatus* 18 subscribere *C* 20 *sq.* abdicarant *Cm2* 26 Depositus *C*

qui dissimilem patri filium asserebant, sedes proprias recipere decreverunt. Si quis autem eos accusare vellet, aequo hoc periculo facere sanciverunt iudices esse decernentes episcopos recte sapientes et de vicinis provinciis in ecclesia convenientes, ubi testes essent singulorum, qui dicerentur oppressi. Haec decernentes, cum evocassent Eudoxium et qui cum eo, locum eis paenitentiae tribuerunt. Quibus oboedire nolentibus, quae fuerant placita, cunctis ecclesiis intimarunt. Cumque crederent studere Eudoxium, ut universa regalia suae partis faceret et istis sine dubio derogaret, necessarium putaverunt, ut praecurrerent et, quae fuerant Lampsaco gesta, nuntiarent. Remeantem itaque Valentem imperatorem de Thracia in Heraclia adierunt; fuerat enim cum fratre digressus usque ad quendam locum. Tunc enim Eudoxius iam apud principem atque proceres praecipuus habebatur. Adeuntibus ergo legatis a Lampsaco missis iussit imperator, ne semet ipsos ab Eudoxio separarent. Qui dum resisterent et de gestis Constantinopolitanis ⟨et de consiliis⟩ apud Seleucenum concilium habitis adversus Eudoxium quererentur, commotus ad iram princeps illos quidem deputavit exilio, ecclesias autem tradi iussit Eudoxio.

THEODORITVS

13. Tempore, quo Valens suscepit imperium, apostolicis dogmatibus ornabatur. Cum vero Gothi transissent Histrum et Thraciam peragrarent, collecta militia pugnare

---

VII 13, 1—20 Theod. IV 12. 13, *p.* 232, 1—232, 3 P.

A C N

27 *sq.* recipi Ω *corr. recc.* 28 qui *Am1* 32 obpressi *C* 37 praecurrent *N* 38 Lamsaco Ω 39 trachia *C* heraclea *CN* fuerant *Cm1* 42 Lamsaco Ω 44 resisterint *Cm1 ante* apud: et de consiliis *supplevi Hanslik, cf.* τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει γενομένην ἀπάτην καὶ τὰ βεβουλευμένα κατὰ τῶν ἐν Σ. δεδογμένων Soz. 552, 5 *sq.*

13. 1 *sq.* apostolis *Am2 Cm1 N* 3 trachiam *C*

2 cogitabat adversus eos. Cui placuit, ut non nudus sacra gratia demicaret, sed sancti baptismatis munitus armis. Et hoc quidem bene placuit et valde sapienter; quod vero postea gessit, magnam animi mollitiem et proditionem signi-
3 ficat veritatis. Ea namque infelix passus est, quae progenitor Adam. Coniugis enim est seductus alloquio et mu-
4 liebribus verbis inlaqueatus. Illa nàmque primitus Arianae
M 1080 fallaciae captionibus inretita etiam istum secum corruere in blasphemiae foveam persuasit. Cuius seductionis auctor fuit Eudoxius. Is enim adhuc Constantinopolitanae gubernacula tenebat ecclesiae, non regens, sed suam potius mer-
5 gens navem. Tunc ergo in ipso baptismatis tempore iureiurando miserrimum obligavit, ut et in impietate dogmatis permaneret et undique contraria sapientes expelleret. Sic igitur ille doctrinam apostolicam derelinquens contrarias partes sumpsit et post paululum, quae iuraverat, adimplevit.

SOZOMENVS

1 **14.** Interea venit in Euroeam; metuebat enim, ne forte Persae pacta sub Ioviano triginta annorum facta solverent. Qui cum nihil moverent, degebat in Antiochia. Quo tempore Meletium quidem episcopum destinavit exilio, Paulino vero reveritus eius vitam pepercit. Eos autem, qui Euzoio communicare nolebant, ecclesiis expulit, pecuniis condemnavit, verberibus et aliis rebus afflixit.

VII 14, 1—7 Soz. VI 7, *p.* 552, 8—16 H.

A C N

5 dimicaret *Cm2* 8 felix *A* 10 primitur *N* 11 conruere *Cm1N* corruere *A Cm2*, *cf.* X 35, 16 13 His *A Cm1* 14 *sq.* megens *Nm1* 19 paulolum *Cm1*

14. 1 euroeam *A C* eurocam *N*, *sed* Συρίαν *apud* Soz. 552, 9; euroeam *similitudine* CYPIAN-ЄYPIAN *Epiphanius ipse videtur scripsisse* 4 miletium *Cm2* distinavit *Cm1* 5 ezoio Ω *corr. recc.*

SOCRATES

2 Dicitur enim, quia etiam multos in Oronte flumine suffocasset.

THEODORITVS

3 De Samosatis autem sanctum Eusebium expulit, Pelagium mirabilem pastorem Laodicensium urbe privavit; qui dum in iuventute duxisset uxorem, in ipso thalamo prima die nuptiarum sponsae persuasit, ut puritatem communi voluptati praeponeret, caritatemque fraternam adipisci pro copulis nuptialibus erudivit.

SOCRATES

1 **15.** Cum haec autem in Syria fierent, surrexit Constantinopolim tyrannus nomine Procopius; qui parvo tempore multam sibi militiam coacervans festinabat adversus imperatorem. Quod dum nuntiatum fuisset, conturbatus Va-
2 lens paululum suum impetum remoratur. Cumque belli eventus interea parturiret, terrae motus factus multas diruit civitates. Sed etiam mare terminos proprios immutavit et in quibusdam locis tanto potius influxit, ut loca, quae pridem ambulari poterant, rigarentur; ab aliis vero locis tantum recessit, ut arida tellus inveniretur. Hoc ergo factum est primo duorum principum consulatu.

VII 14, 9 *sq.* Socr. IV 2, *p.* 474, 7—8 H. VII 14, 12—17 Theod. IV 13, *p.* 233, 3—9 P.

VII 15, 1—11 Socr. IV 3, *p.* 474, 14—475, 8 H. VII 15, 13—25 Socr. IV 5, *p.* 477, 10—478, 9 H.

A C N

9 oriente *CN* orente *A* Oronte *Beatus* 12 samosatenis *N* 13 laudicensium *C* 14 dixisset *Nm1* 15 spon.e *Am1*

15. 1 *sq.* constantinopoli *recc.* 4 conturbatur *N* 5 paulolum *Cm1* 7 inmutavit Ω, *sed cf.* X 7, 55 8 influxis Ω *corr. Cm2* 11 primo diorum *Cm1* primordiorum *Cm2* consolatu *Cm1, item l.* 13

SOCRATES

3 Sequenti autem anno, Gratiani et Dagalaifi consulatu, bella parabantur. Cumque tyrannus Procopius de Constantinopoli digressus castra moveret adversus imperatorem, audiens Valens venit ab Antiochia et cum eo congressus
4 est circa civitatem Phrygiae Nacoliam. Et prima quidem pugna devictus est; post paululum vero Procopium cepit tradentibus eum Agelone Gomarioque militibus, quos etiam
5 postea inopinatis quibusdam suppliciis iussit expendi. Despiciens enim iusiurandum, quod eis praebuerat, serris di-
M 1081 visos crudeliter interemit. Tyrannum vero duabus vicinis arboribus flexis singulos in eis pedes eius ligari fecit, quae demissae aerem repetentes Procopium diviserunt. Et hoc modo tyrannus interiit.

THEODORITVS

G 309 1 **16.** Eusebius interea Samosatenus episcopus in Thraciam exilio deportatus apostolicis laboribus desudabat. Is enim multas ecclesias desolatas pastoribus esse conspiciens habitu militari suscepto et calamauco caput operiens Syriam peragrabat et Phoenicem pariter etiam Palaestinam, presbyteros ordinans atque diaconos aliaque ecclesiae replebat officia. Sicubi autem inveniret sibi concordes episcopos, eos praesules egentibus constituebat ecclesiis.

VII 16, 1—108 Theod. IV 13. 14. 15, *p.* 233, 13—237, 17 P.

A C N

17 frygiae Ω 18 paulolum *Cm1* 20 expendi, *cf.* Maximiani eleg. 1, 233 (*codd. A V*): Quid miseros variis prodest expendere (suspendere *Baehrens Poet. Lat. min. V 326*) poenis? 20 *sq.* dispiciens *Cm1* 21 enim] eum *C* 23 lingulos Ω *corr. Cm2* legare *Cm1* legari *A Cm2 N corr. recc.* 24 demissae Ω *cf.* (δύο δένδρων) ἐπικαμφθέντων ἀφῆκεν ὀρθοῦσθαι Socr. 478, 6 ′ repetes *Cm1* 26 TEODORITVS *N*

16. 1 samositanus *Cm1* 1 *sq.* trachiam *C* thrachiam *N* 2 deportatus] depopulatus *C* His *A Cm1* 4 habitum *Cm1* militari] militię *C* 5 phenicem *Am2 Cm2* phnicem *Am1* phinicem *Cm1* phynicem *N* 6 praesbiteros *N* *ante* ordinans: etiam *add. N*

2 Quantam vero fortitudinem sapientiamque monstravit imperialem suscipiens iussionem, quae eum praecipiebat in Thraciis habitare, necessarium arbitror nescientes agnos-
3 cere. Venerat enim gerulus huius praeceptionis circa vespera; quem Eusebius silentium habere et adventum sui celare iussit dicens: 'Si cognoverit haec turba sacri zeli amore flammata, te quidem interimit, ego autem pro tua morte apud deum poenas cogor exsolvere.' Cum haec dixisset, vespertino consuete ministerio celebrato circa ipsa somni primordia uni famulorum secretum pandens solus egressus est senex; sequebatur itaque famulus plumatium
4 tantummodo et codicem gerens. Cumque venisset ad Eufratis fluminis ripam iuxta ipsos muros civitatis expositam, ascendit in navem, ut ad Zeuma navigaret, iussitque nautis, ut remigarent. Factoque die ille quidem pervenit ad Zeumatis locum, Samosata vero gemitibus et lamentatione con-
5 pleti sunt. Nam cum ille servus suis proximis, quae iussa fuerant, indicasset, et qui cum eo pergerent et quos codices detulisset, ingemescebant universi scilicet pastore privati fluviusque navigantibus atque sequentibus est impletus.
6 Cumque venissent et desideratum pastorem cernerent, amplius heiulabant ac suspirantes fundentesque lacrimarum fontes eum retinere nitebantur, ne in lupis eius oves incurrerent. Quem dum flectere non valuissent, audierunt eo legente apostolicam legem, quae aperte iubet nos *principibus et potestatibus esse subiectos.* Quo facto alii quidem

33 *sq.* *Tit. 3, 1

A C N

10 qua Ω *corr. Jacob, cf.* βασιλικὸν . . . νόμον, ὃς ἐκέλευεν Theod. 233, 22 *sq.* 11 trachiis *C* 13 vesperam *recc.* adventum sui Ω, *cf.* τῆς ἀφίξεως τὴν αἰτίαν Theod. 234, 3 15 interemet *Cm2* 16 cog*or *C* 17 consute *N* 17 *sq.* ipsas omni Ω *corr. Cm2* 19 plumacium *N* 20 *sq.* eufrates *C* 21 ripam] etiam *Cm1* 24 samosita *Cm1* samosite *Cm2* 25 servis *C* 27 detullisset *Cm1* ingemiscerent *Cm1* ingemiscebant *Cm2* 30 heiulabant *A Cm2 N* eiulabant *Cm1* 33 legentem *Am1*

ei obtulerunt aurum, alii argentum, alii vestes, alii famulos tamquam ad peregrinam et extraneam properanti terram.
7 At ille pauca quaedam a valde notis accipiens doctrinisque cunctos et orationibus suis armans et pro apostolicis dogmatibus propugnare praecipiens ad Histrum profectus est. Illi vero ad urbem propriam remeantes et alterutros exhortantes luporum circumspiciebant sapienter insidias.

8 Nunc quoque narrandus est horum fidei calor et puritas. Puto enim me delinquere, nisi per hanc relationem illi semper memorabiles habeantur. Cum ergo Arianorum par-
M 1082 ticipes egregio pastore nudassent gregem aliumque pro eo Eunomium nomine fecissent episcopum, nullus illic habitantium, non pauper, non dives, non famulus, non opifex, non agricola, non hortulanus, non vir, non mulier, non iuvenis, non senex ad ecclesiasticum accessit consuete collegium; solusque degebat episcopus tunc nullo eum neque videnti neque penitus appellante, licet feratur cum multa vixisse mansuetudine. Cuius rei hoc probatur indicium.

9 Cum enim voluisset lavare et eius famuli balnei ianuas obserassent volentesque ingredi prohiberent, ipse populum ante ianuas videns eas aperiri praecepit et licenter secum omnes lavacro participari. Hoc idem etiam in balnei solio fecit. Nam dum lavanti sibi quosdam videret astare, iussit, ut cum eo communiter aqua calida fruerentur; qui tacentes astabant. At ille honoris causa hoc fieri putans veloci-
10 ter ascendens egressus est. Illi vero nequissimae heresis in-

---

A C N

35 obtullerunt *Cm1* optulerunt *N* 36 et *s. s. Am2* 39 istrum *CN* histrum *A* 40 *sq.* exortantes *C* 42 fidei *om. N* 48 ortulanus *Ω*, *sed cf.* hortus I 11, 59 51 cum] eum *Garetius, Jacob, qui etiam* eum cum *scribere cogitavit; codd. lectionem retinendam putavi Hanslik* 53 labare *A Cm1* lavare ei *N* lavare *Cm2*, *cf.* ut lavaret VIII 4, 40 valnei *Cm1* 54 obserrassent *Ω corr. Cm2* 55 aperire *C* praecipit *Nm1* libenter *Ω*, *corr. Jacob, cf.* ἀδεῶς Theod. 235, 17 56 labacro *Cm1* balneis *Am1 C* soleo *Cm1* oleo *Am1* 57 labanti *A Cm1* 59 adstabant *Ω*, *sed cf. l.* 57

munditia etiam aquam iudicantes esse pollutam eamque repente cuniculorum egestionibus tradiderunt et alterum fecerunt solium temperari. Quod ille cognoscens relicta civitate discessit inimicam habitare civitatem et horrorem habentem adversum se communem arbitratus obprobrium.

11 Quo de Samosatis abeunte Lucium pro eo apertum lupum et ovibus inimicum constituerunt. Sed oves, licet desolatae pastore, tamen, quae sunt pastoris, operabantur; permanserunt enim doctrinam apostolicam inviolabiliter conservantes. Quomodo enim etiam Lucium omnes habuerint odio, aliis narrationibus explanabo.

12 Adulescentes in platea sphaeram alterutris porrigentes lusu delectabantur. Isto autem transeunte contigit, ut sphaera cadens per asini eius transiret pedes. Tum pueri vehementer heiulaverunt arbitrati sphaeram pollutione completam. At ille hoc intellegens iussit alicui sequentium, ut
13 sustineret et, quod gerebatur, agnosceret. Pueri vero accendentes ignem et sphaeram iaculantes per mediam flammam hoc modo eam arbitrati sunt expiatam. Et hoc quidem esse novi iuvenile et consuetudinis antiquae reliquias, verumtamen indicium, quod possit ostendere, quale odium circa Arianam vesaniam civitas habuerit universa.

14 Verum Lucius mansuetudine non est imitatus Eunomium; sed multos quidem sacerdotum fecit per iudices exilio deportari, eos praecipue, qui viriliter pro sacris dogmatibus demicabant, usque ad novissimos Romani fines imperii: Euolcium diaconii ministerio functum ⟨in⟩ heremum Oasi⟨m⟩, Antiochum vero Eusebii maximi generatione deco-

---

A C N

63 cognuscens *Cm1* 65 obproprium *Nm2* 70 *sq.* habuerunt *Nm1* 71 udio *Cm1* 72 Aduliscentes *Cm1 Nm1* speram *Am2N* 74 spera *Am2N* pedes eius transiret *tr. C* 76 illi *Cm1* 77 *sq.* accedentes *Am1* 79 *sq.* quidam *C* 83 mansuetudinem *C* est imit.] estimatus *C* 84 sacerdotium Ω *corr. Cm2* 86 demigabant *Cm1* dimicabant *Cm2* 87 diaconi *N* ministerii *C* heremum Ω in eremum *Beatus* 88 oasi Ω Oasim *Beatus* antiocum *C N*

ratum — erat enim consobrinus eius — et multis virtutibus coruscantem nec non sacerdotii dignitate fulgentem in Armeniae terminos destinari suasit. Cuius opera pro divinis dogmatibus celebrata quis explanare sufficiat?

15 Cum itaque vir sanctus Eusebius post multa certamina innumerasque victorias etiam coronam martyrii suscepisset, convenit sollemni modo provinciae synodus pariter et Iovinus Perrenae tunc civitatis episcopus, qui pauco tempore
16 Arianorum fuerat communione maculatus. Cumque universi Antiochum elegissent avunculo proprio successorem
M 1083 et ad sacrum perduxissent altare et genua ad ordinationem inclinare compellerent, conversus et videns Iovianum suo capiti dexteram inponentem manum eius reppulit dicens non esse ferendam dexteram, quae aliquando sacramenta
17 blasphemiis celebrata susceperat. Sed haec quidem non post multum temporis evenerunt; nam tunc enim in interiorem est, ut dixi, ductus Armeniam. Qua tempestate vir sanctus Eusebius morabatur apud Histrum Celtis Thraciam devastantibus et obsidentibus civitates, sicut eius scripta commemorant.

G 310 1 **17.** Barsim quoque — cuius etiam nunc maxima gloria est non solum in Edessa, quam regebat, vicinasque provincias, sed etiam in Phoenice et Aegypto nec non Thebaida; quas gentes cum maximo virtutis suae splendore transierat — primo quidem Valens insulam Aradi habitare praecepit.

VII 17, 1—14 Theod. IV 16, *p.* 237, 18—238, 10 P.

A C N

89 consubrinus *Cm1* 90 coruscans *Cm2* 94 corona *Cm1N* 95 solemni *Cm1* 96 perenae *N* 98 eligissent *A* 100 Iovianum Ω *pro* Iovinum (*l.* 95 *sq.*), *cf.* Theod. 237, 6 *et* 11 *adnot., ex quibus scripturae differentiam in Epiphanii exemplari Graeco extitisse elucet* suo] sui *C* 102 esse] esset *A* 105 ductus (duc *ex* dux *m2*) *A* 106 thracia *A N* trachia *C corr. recc.*

17. 1 Barssim *A C* 2 edissa *C* 3 foenice Ω, *cf.* VII 16, 5 thebada *A* thebida *Cm1*

Cumque cognovisset innumeros ad eum concurrere populorum — quia, dum plenus esset gratia, verbo aegritudines effugabat —, in Oxyrynchum Aegyptiacam urbem eum
2 exilio destinavit. Cumque etiam illic eius gloria omnes accenderet, in quoddam castrum novissimum barbaris vicinum, cui nomen est Feno, senex dignus caelesti urbe de-
3 ductus est. Aiunt quidam in Arado hactenus eius constare lectum eximia celebritate dignum; multi enim infirmantium, dum in illo collocantur, salutem fide percipiunt.

SOCRATES

1 **18.** Igitur imperator extincto Procopio felicitate provectus denuo contra Christianos proelia commovebat omnem religionem in Ariano cupiens dogmate concordare. Praecipue tamen eum ad furorem provocabat synodus in Lampsaco celebrata, non solum quia Arianorum abdicarat episcopos, sed quoniam promulgationem fidei Ariminensis
2 anathemaverat. Veniens igitur Nicomediam Bithyniae convocavit Eleusium Cyzici; is enim sectam Macedonii potius sequebatur, sicut iam dixi. Et faciens concilium Arianorum episcoporum cogebat Eleusium, ut in illorum dogmate
3 consentiret. Qui primum quidem negavit; postea vero, cum ei minaretur exilium, formidatus in Arianum dogma consensit. Quo perpetrato mox paenitentia tractus veniens Cyzicum coram omni populo de violentia querebatur dicens consensum violentia, non voluntate factum et, ut quaere-

---

VII 18, 1—27 Socr. IV 6. 7, *p.* 478, 13—480, 16 H.

A C N

7 qua *Nm1* essent *Cm1* aegritudinis *Cm1* 8 *fort.* oxyrinchum *Am1* 9 gloriam Ω *corr. Cm2* 12 *post* Aiunt*:* enim *add. A* actenus *N* 13 lictum *Cm1*

18. 5 lapsaco Ω Lampsaco *Beatus* quia] qui Ω que *Cm2 corr. recc.* 6 arr- *N* 7 anathematizaverat *Cm2* bithinie *C* 8 cizici *A* his *A Cm1* machedonii *CN* 12 miraretur *Cm1* 14 cycicum *Cm1* cizicum *A N* 15 consensum] confessum *N* 15 *sq.* quaerent *A*

rent sibimet alium episcopum, hortabatur, quoniam ipse per
4 necessitatem dogma proprium denegasset. Porro Cyziceni
propter amicitias eius alio episcopo subdi noluerunt man-
seruntque sub eo, non tamen a propria heresi permutati
5 sunt. Hoc audiens Constantinopolitanus episcopus Euno- 20
mium in Cyzico ordinavit episcopum, tamquam qui posset
M 1084 populum calliditate verborum ad suum circumvenire con-
6 sensum. Descendente siquidem Eunomio sacris praeceptio-
nibus expelli iubetur Eleusius et in sede Eunomius collo-
cari. Quo facto amatores Eleusii extra urbem oratorium 25
fabricantes collectas ibi faciebant. Haec ergo de Eleusio
dicta sufficiant; nunc de Eunomio referendum est.

1 **19.** Eunomius notarius fuit Aetii, qui Sine Deo voca-
batur, cuius memoriam fecimus. Cum quo dum esset, mo-
dum eius sophisticum imitatus est; et sermonibus quibus-
dam vacans faciensque sibi sophismata non sentiebat ex
his inflatus, quia in blasphemias incideret, quippe dogma 5
zelatus Arii et multis modis repugnans dogmatibus verita-
2 tis. Paucum quidem edoctus ex litteris sacris et eas neque
intellegere praevalens circa verba frequenter occupabatur
eaque convertens semper neque valebat intentionis suae
propositum adimplere, sicut septem eius demonstrant tomi, 10
in quibus vanissime laboravit, quos in epistula apostoli ad
Romanos fecit. Multa enim illic verba profundens intentio-
nem epistulae non potuit invenire. Sunt etiam alii eius
similes libri; quos qui legere voluerit, eorum contemptum

VII 19, 1—32 Socr. IV 7, *p.* 480, 16—482, 17 H.

A C N

16 ortabatur Ω 17 ciziceni *A* 18 subdidi *N* 21 Cyzico] zico *Am1* cizico *Am2* 22 caliditatem *C* 23 Discendente *Cm1* 25 oraturium *Cm1* 26 collecta sibi *N*

19. 2 feci *C* 4 facensque *Nm1* 5 incederet *Cm1* 8 verba] vero Ω *corr. Beatus* 10 *fort.* propositu *N* 11 in *alt. s. s. Am2* epistola Ω -lam *Beatus* apastoli *N* 12 romanus *Cm1* 14 contemtum *C*

3 experimentis agnoscit. Hunc igitur Eunomium Eudoxius in Cyzico fecit episcopum expellere nisus Eleusium. Cumque illic venisset, utens more solito dialectica quasi pere-
4 grinum aliquid auditoribus inferebat. Quamobrem Cyzici tumultus exortus est eumque urbe reppulerunt non ferentes eius verborum fastum. Qui Constantinopolim veniens cum
5 Eudoxio morabatur episcopatu vacans. Sed ne detrahere videamur, audi vocem ipsius Eunomii, quae praesumit contra deum sophismatibus loqui. Sic enim ait:

6 Deus de substantia sua nil novit amplius quam nos; neque est illi potius, nobis autem agnita minus. Sed quodcumque de illa nos novimus, hoc modis omnibus etiam ille novit; quod autem rursus ille, hoc invenies inmutabiliter in nobis.

7 Haec quidem aliaque similia Eunomius sophismata, id est circumventiones faciens non sentiebat occumbere. Quomodo autem ab Arianis paulo post segregatus est, proprio loco narrabimus.

SOZOMENVS

1 **20.** Vexabantur enim etiam Constantinopolim habitantes, qui Nicaenum dogma profitebantur. Quos omnes imperator expelli civitate praecepit, Novatianorum vero etiam ecclesias claudi; aliorum vero hereticorum quod clauderet, non invenit — dudum enim sub Constantio prin-
2 cipe probabantur ablatae. Sed etiam Agelium Novatianorum episcopum ecclesiae Constantinopolim constitutae

---

VII 20, 1—19 Soz. IV 9, *p.* 555, 15—557, 4 H.

A C N

15 agnoscit Ω agnoscet *Garetius* 17 dealectica *A Cm1* 19 re-pul- Ω, *sed cf.* VII 16, 101 20 eius] eum *C* 24 nihil *A* 27 inveniens Ω *corr. Beatus* 30 circumventionis *Cm1* 31 arr- Ω segregatus est] secregatus est *Cm1* segraga (*in fine lineae*) *N* propo *Nm1*

20. 1 *sq.* habitants *Cm1* 3 praecipit *A* 7 Constantinopoli *Beatus*

exilii deportatione damnavit; dicebatur enim mirabiliter conversari secundum ecclesiasticas sanctiones. Cuius vita
M 1085 erat philosophica et pecuniarum possessione segregata; quod etiam conversationis eius qualitas ostendebat. Una enim tunica utebatur et semper ambulabat excalciatus. Qui non longo post tempore ⟨re⟩vocatus est ecclesiasque recepit. Cuius rei fuit auctor quidam Marcianus vita scientiaque
3 mirabilis. Dudum quidem in regalibus militans, tunc autem
G 311 presbyter Novatianus, artem grammaticam imperatoris filias edocebat Anastasiam atque Carosam. Ex quarum nominibus hactenus Anastasianae et Carosianae lavacra publice Constantinopolim nuncupantur.

SOCRATES

1 **21.** Igitur imperator Valens Calchedonensis urbis contra Byzantium positae muros destrui iussit. Iuraverat enim hoc se facturum tyranno victo, quia Calchedonenses favore tyranni ei turpes contumelias intulerunt et portas clausere
2 civitatis. Murus ergo iussione destruebatur imperatoris, et saxa ad aedificium thermarum, quae Constantianae vocan-
3 tur, Constantinopolim vehebantur. Inter quae saxa unum inventum est, in quo responsum habebatur inscriptum, olim quidem absconsum, tunc vero manifestum. Significabat enim, quia, dum proveniret aquarum abundantia civitati, tunc murus quidem lavacro serviret, innumerae vero barbarorum nationes Romanorum finibus discurrentes crudelia

VII 21,1–31 Socr. IV 8, *p.* 483,4–484,1; 484,12–485,5; 485,9–486,1 H.

A C N

9 santiones *N* 11 eius *om. N* 13 longo] go *Cm1* vocatus Ω revocatus *Beatus* 16 presbiter Ω gramaticam *C* 17 edocabat *N* 18 actenus *A C* An. et Car. *sc.* thermae *cf.* VII 21, 6 labacra *Cm1* 19 constantinopoli *Beatus* noncupantur *C*

21. 1 calchidonensis *CN* calcidonensis *A* 2 bizantium *N* distrui *Cm1* 3 calcedonenses *A* calchidonensis *Cm1* calchidonenses *Cm2* 4 intullerunt *Cm1* portas (rt *in ras. m2*) *C* 5 distruebatur *C* 10 enim *om. N* habundantia *CN*

multa committerent, novissime autem etiam ipsae perirent.
4 Post aliquantum itaque tempus evenit, ut Valens aquaeductum aedificaret et abundantiam Constantinopoli praeberet aquarum; tunc etiam barbarae motae sunt nationes.
5 Responsum tamen etiam alio modo contigit adimpleri. Cum enim aquaeductus in civitatem fuisset inductus, praefectus urbi tunc Clearchus nymphaeum maximum aedificavit in platea, quae Theodosii nunc vocatur, ubi aquae afluentia est emissa; in quo maximam festivitatem civitas habuit.
6 Sed hoc responsum post paululum est impletum. Porro dum solveretur murus, principem Constantinopolitani rogaverunt, ut a muri destructione cessaret. Cum quibus etiam supplicabant possessores Bithyniae, Nicomedenses atque Nicaeni. Verum imperator furore plenus vix quidem supplicantium suscepit preces. Volens tamen iusiurandum implere murum destruebat eumque subinde minoribus lapidibus rursus aedificabat. Quod nunc etiam in quibusdam muri partibus invenitur, ubi maximis mirabilibusque lapidibus vilis tunc fabrica superposita demonstratur. Hoc itaque tempore talia gerebantur. Sciendum tamen, quia bellum contra Procopium tyrannum gestum est consulatu Gratiani et Dagalaifi circa terminum Mai mensis.

SOCRATES

1 **22.** Post paululum vero tempus eodem consulatu Valentiniano principi in occidentis partibus constituto natus

VII 21, 31 (Hoc) — 34 Socr. IV 9, *p.* 487, 10—14 H.
VII 22, 1—30 Socr. IV 10. 11, *p.* 487, 18—489, 19 H.

A C N

15 habundantiam *CN* 18 indutus Ω *corr. Cm2* 19 clearcus *Cm1* nimpheum *CN* 20 uae theodosii *eras. N* affluentia *N* 22 paulolum *C* 23 constantinopolytani *C* 24 distructione *C* 25 bythiniae *A C* 28 distruebat *C* 31 *ante* Hoc: XXII *C* 32 tamen *om. N*

22. 1 XXII] XXIII *C* paulolum *Cm1* tempos *Cm2* consolatu *N* 2 occidentibus *N*

M 1086 est filius nomen referens patris; verum Gratianus ante eius fuerat natus imperium.

2 Et sequenti consulatu Lupicini et Ioviani grandinis multitudo in Constantinopolitana urbe secunda Iunii mensis die saxorum gerens similitudinem vehementer effunditur. Quod multi dicebant propter motum imperatoris accidere, quoniam plurimos sacerdotum exilio deportaverat Eudoxio communicare fugientes.

3 Post paululum vero tempus eodem consulatu Valentinianus princeps filium Gratianum imperatorem constituit vicesima quarta die mensis Augusti.

4 Sequenti vero consulatu Valentiniani secundo et Valentis idem secundo terrae motus circa Bithyniam maximus Nicaeam subvertit urbem undecima die mensis Octobris. Age-
5 batur enim annus duodecimus post Nicomediae casum. Post paucum vero tempus alio terrae moto multae partes Germae civitatis in Hellesponto constitutae destructae sunt. His ergo ita provenientibus nulla reverentia terruit neque Eudoxium Arianorum episcopum neque Valentem imperatorem; non enim a persecutione cessabant. Porro terrae motus
6 turbarum ecclesiasticarum indicium esse videbatur. Cum ergo multi sacerdotum exilio portarentur, soli divina providentia propter eminentem sui reverentiam exilium non sunt passi Basilius atque Gregorius. Quorum alter quidem Caesariae Cappadociae fuit episcopus, Gregorius autem Naziazenae civitatis omnino vilissimae, quae est posita

---

A C N

8 propter motum imperatoris ~ κατὰ μῆνιν Θεοῦ Socr. 488, 10 *sq.*, *sed* κατὰ μῆνιν θεοῦ τὴν κατὰ τοῦ βασιλέως *cod. M* accędere (*cf.* ThLL I 253, 65 *sqq.*) Ω accidere *Cm2* 9 quoniam] quorum Ω quod *recc.* qui *Beatus, fort.* quoniam 11 paulolum *Cm1* consolatu *Cm1* 13 vicensima *Cm1* vigesima *Cm2* mensi *N* agusti *A* 15 idem = item bythiniam *A* bithiniam *C* 16 XI *A Cm1* XI^mo *Cm2* undecimo *N corr. Garetius* 17 annos *Cm1* 18 terremotu *C* partis *Cm2* 19 distructe *Cm1* 24 exilo *Nm1* 28 naziazenae Ω nazianzenae *Cm2* vilissimę *Cm1*

X 676

vicina Caesariae. De Basilio atque Gregorio procedenti sermone narrabimus.

1 **23.** Cum igitur eo tempore consubstantialitatis dogma profitentes vehementer affligerentur, rursus persecutores contra Macedonianos insurrexerunt. Qui terrore magis violentiaque constricti per singulas civitates legationibus fungebantur apud alterutros indicantes, ut per necessitatem confugere deberent ad fratrem imperatoris et ad Liberium Romanae urbis episcopum, cuius fidem amplectebantur po-
2 tius quam communionem Eudoxii. Miserunt ergo Eustathium Sebastiae, qui fuerat saepe depositus, Silvanum Tarsi Ciliciae atque Theophilum mandantes, ne declinarent fidei causa Liberium, sed Romanae communicarent ecclesiae et
3 fidem de ⟨con⟩substantialitate roborarent. Hi siquidem cum litteris in Seleucia dispositis Italiam pervenerunt. Et imperatorem quidem videre non potuerunt — erat enim occupatus in Galliis et contra Sauromatas demicabat —; Liberio
4 tamen epistulas obtulerunt. Qui eos suscipere nullatenus voluit dicens eos Arianos esse nec ab ecclesia suscipi posse, qui Nicaenam non susciperent fidem. At illi responderunt per paenitentiam se cognovisse veritatem et dudum abnegasse dissimilitudinis fidem et similem professos per omnia filium patri nihilque differre a consubstantiali per
5 omnia similem. Haec dicentes exegit Liberius scriptam suae sententiae dare professionem. At illi libellum por-
M 1087 rexerunt, in quo etiam proposuerunt verba fidei Nicaeni

VII 23, 1—28 Socr. IV 12, *p.* 490, 5—492, 2 H.

A C N

30 narravimus Ω *corr. Cm2*

23. 1 XXIIII *C* 6 confugire *Cm1* 7 amplectabantur *N* 8 ergo *om. C* 8 *sq.* eusthatium *A N* 9 tharsi *A* tarso *Cm2* 10 theofilum *N* 12 substantialitate Ω *corr. recc.* 15 galleis *Cm1* sauroamatas *A* dimic- *Cm2* 16 obtullerunt *Cm1* optulerunt *A N* 17 arr- Ω suscepi *Cm1* 18 ille *Cm1* 22 exigit Ω exegit *recc.* 24 praeposuerunt *A N*

6 concilii. Epistulas autem ab Smyrna in Asia constituta et Pisidia Isauriae atque Pamphylia nec non Lycia factas hic
G 312 propter multiloquium non conscripsi. Verba vero libelli ab Eustathio et reliquis Liberio dati haec esse noscuntur.

1 **24.** Domino fratri et consacerdoti Liberio Eustathius, Theophilus et Silvanus in domino salutem.

2 Propter hereticorum vesanas suspiciones, qui non cessant catholicis ecclesiis scandala generare, ea gratia omnem occasionem eorum perimentes profitemur synodum Lampsaco celebratam et Smyrna aliisque diversis locis orthodoxorum episcoporum, pro qua synodo legatione fungentes apud tuam paternitatem et universos Italiae cunctosque occidentis episcopos litteras deportamus, catholicam fidem tenere atque servare, quae in sancto Nicaeno concilio sub beatae memoriae Constantino a trecentis decem et octo episcopis confirmata perfecto et inmobili statu hactenus et in perpetuum permanebit, in qua consubstantialitas sancte
3 pieque definita est contra Arii pravitatem. Similiterque nos cum praedictis eandem fidem tenuisse atque tenere ⟨et⟩ usque ad terminum custodire manu propria profitemur condemnantes Arium impiamque doctrinam eius cum discipulis suis eique similia sapientibus nec non omnem heresem: Sabellianos, Patropassianos, Marcionistas, Fotinianos, Marcellianos, simul etiam Paulosamosatenos eorumque doctrinam omnesque his similia sapientes et universas hereses

VII 24, 1—57 Socr. IV 12, *p.* 492, 3—495, 17 H.

A C N

25 ab Smyrna] abismyrna *N* 26 isaureae *Cm1* pamphilia Ω licia *CN* 28 eustatio *A* eusthatio *N*

24. 1 XXV *C* eusthatius *A N* 5 perimentis *N* 6 lamsaco Ω smirna *N* 6 *sq.* orthodorum *N* 7 ligatione *Cm1* 9 *fort.* occidentes *Cm1* 12 immobili Ω, *sed cf.* VII 25, 24 actenus *A C* 14 contra Arii] contrarii Ω contra*** *Cm2* contra arrii *Am2* 15 eadem Ω *corr. recc.* et *om.* Ω *suppl. recc.* 17 arr- Ω 18 *post* non: et *s. s. Cm2* 19 patripassianos *Cm2* fotinianos Ω

sanctae fidei praedictae contrarias, quae pie catholiceque est in Nicaea a sanctis patribus explanata, anathematizantes praecipue explanationem lectam in Ariminensi concilio tamquam contrariam praedictae fidei sancti concilii in Nicaea urbe celebrati; cuius lectione prolata in urbe Thraciae Nice dolo atque periurio capti Constantinopolim
4 suscripserunt. Est autem fides nostra et eorum, pro quibus legatione fungimur, haec:

5 Credimus in unum deum, patrem omnipotentem, omnium visibilium invisibiliumque factorem; et in unum unigenitum deum, dominum Iesum Christum, filium dei, natum ex patre, hoc est ex substantia patris, deum ex deo, lumen ex lumine, deum verum ex deo vero, natum, non factum, consubstantialem patri, per quem omnia facta sunt, quae in caelo et quae in terra, qui propter nos homines et propter nostram salutem descendit et incarnatus est et homo factus, passus et resurrexit tertia die, ascendit in caelos et venturus est iudicare vivos et mortuos; et in spi-
6 ritum sanctum. Eos autem, qui dicunt 'fuit, quando non fuit', et 'antequam nasceretur, non fuit', et 'quia ex non existentibus factus est' aut ex altera essentia vel substantia dicentes esse aut convertibilem aut mutabilem filium dei, anathematizat catholica et apostolica ecclesia.

M 1088 7 Eustathius episcopus Sebastiae civitatis et Theophilus et Silvanus legati conciliorum Lampsaci, Smyrnae et reliquorum hanc professionem manibus nostris et propria voluntate suscripsimus.

A C N

24 lecta · *Cm1* arr-*N* 26 lectionem *A* 27 nicae *A Cm1* niceae *Cm2* nicas *N, correxi Hanslik* peiuro *A* constantinopoli *Beatus* 28 subscripserunt *C* 29 fungimmur *A* 31 visibium *N* *ante* invisibiliumque: et *add. C* 33 ex *sec.*] e *Nm1* 35 consubstantialitatem *N* 37 discendit *Cm1* 39 in *s. s. Am2* 45 Eusthatius *A N* theofilius *Am1* theofilus *Am2 C* 46 lamsaci Ω 47 proproa *Nm1* 48 subscripsimus *C N*

8 Si quis autem praeter expositam a nobis fidem contra nos vel eos, a quibus directi sumus, aliquod crimen inferre voluerit, cum litteris nos tuae sanctitatis, ad quos probaveris orthodoxos episcopos, dirige, et apud eos nobiscum causam dicant. Et si quid criminis fuerit approbatum, in auctore procul dubio vindicetur.

9 Hoc itaque libello legatarios obligans Liberius eos in cummunione suscepit. Quibus dans huiusmodi litteras abire praecepit.

25. EPISTVLA LIBERII ROMANAE VRBIS EPISCOPI AD MACEDONIANOS EPISCOPOS POST PAENITENTIAM.

1 Dilectissimis fratribus et consacerdotibus Eustathio, Cyrillo, Hypericio, Heroni, Helpidio, Maximo, Eusebio, Eucarpio, Eortasio, Neoni, Eumathio, Faustino, Proclino, Pasinico, Arsenio, Severo, Didymioni, Brittanio, Callicrati, Dalmatio, Aedesio, Eustochio, Ambrosio, Gelonio, Pardalio, Macedonio, Paulo, Marcello, Heraclio, Alexandro, Adolio, Marciano, Sthenelo, Iohanni, Maceri, Charisio, Silvano, Photino, Antonio, Autho, Celso, Eufranori, Milesio, Patricio, Severiano, Eusebio, Eumolpio, Athanasio, Diofanto, Minodoro, Diocli, Chrysampelo, Eugenio, Eustathio, Callicrati, Arsenio, Eugenio, Martyrio, Ieracio, Leontio, Philagrio, Lucio et universis orientalibus orthodoxis Liberius episcopus et occidentales episcopi in domino salutem.

VII 25, 1—93 Socr. IV 12, *p.* 496, 1—502, 4 H.

A C N

49 a *om. N* 54 actore *Am1* 55 ligatarios *AN* ligaturios *Cm1* legaturios *Cm2* 56 suscipit *AN* 57 praecipit *A*

25. 1 XXVI *C* AD] A *Cm1* 2 MACEDONIANI *Cm1* EPISCOPUS *C* POS *Nm1* 3 *post* consacerdotibus: nostris *add. C* eustachio *C* (*sed cf.* Εὐηθίῳ Socr. 496, 3) eusthatio *N* 4 hypericeo *A* 5 Eortasio] et ortasio *corr. Jacob* 6 dydimioni *AN* dydymioni *C* 7 Damabio Ω *fort.* Dalmatio, *cf.* Socr. 496, 7 9 stenelo *A* 10 anthonio *C* antho *A* 11 diafanto *A* 12 chrisampelo *N* egenio *A* eusthatio *AN* 13 pilagrio *A* 14 ortodoxis *A*

2 Optabile nobis pacis atque concordiae gaudium vestrae litterae detulerunt fidei lumine resplendentes, fratres carissimi, oblatae nobis per carissimos fratres et coepiscopos Eustathium, Silvanum atque Theophilum, et maxime, quia vestram sententiam vestrosque sensus concordare et consonare cum mea humilitate et Italis atque occidentalibus
3 universis affirmaverunt atque demonstraverunt. Et hanc esse cognoscimus catholicam et apostolicam fidem, quae usque ad Nicaenum concilium integra inmobilisque servata est. Hanc ipsi se tenere professi sunt, gaudioque repleti et omne vestigium ac nebulas ineptae suspicionis abicientes non solum sermone eam, sed etiam scriptura currente pro-
4 fessi sunt. Cuius exemplar his litteris subdere necessarium iudicavimus, ne ullam occasionem hereticis ad exercendas insidias denuo relinquamus, quibus iterum flammas propriae malitiae commoventes incendia discordiarum consuete re-
5 suscitent. Haec insuper sunt professi carissimi fratres nostri Eustathius, Silvanus atque Theophilus vestram caritatem semper hanc fidem habuisse et hanc usque ad terminum custodire, id est in Nicaena urbe a CCCXVIII episcopis orthodoxis approbatam, quae perfectam continet veritatem et os totius hereticae multitudinis obstruit at-
M 1089 6 que dissolvit. Non enim spontaneo motu, sed nutu divino tantorum episcoporum numerus aggregatus est contra ve-
G 313 saniam Arii, quanto numero beatus Abraham tanta milia
7 fide destruxit. Quae fides, dum in subsistentia et nomine consubstantialitatis continetur, velut quoddam munitissi-

---

40 *sq. cf.* Gen. 14, 14

A C N

16 Obtabile *A* 17 detullerunt *Cm1* resplendentes] respondentes Ω *corr. recc. Beatus* 17 *sq.* karissimi *A* 19 eusthatium *A N* theofilum *A* 20 sensos *A* 21 hitales *Cm2* 23 cognuscemus *Cm1* 24 inmobilesque *Cm1* 31 malitiae] militiae *N* incendias *C* 32 karissimi *A C* 33 eusthatius Ω theofilus *A C* 37 os] hos *Am1N* 38 nutu] notu *Cm1* 39 adgr- *Cm1* 40 arrii Ω 41 distruxit *Cm1*

mum et ⟨in⟩expugnabile castrum omnia iacula et molitiones
8 Arianae incredulitatis decenter evitat. Cum igitur omnes occidentales episcopi Arimino congregati, quando eos Arianorum collegit insania, quadam suasione aut, ut verius dicam, mundana potentia hoc, quod cautius erat in fide positum, auferre aut oblique denegare conati sint, tamen nihil eorum calliditas profuit. Nam paene omnes convenientes Arimino tunc terrore permoti atque decepti, nunc resi-
9 pientes et anathematizantes eos, qui ibi convenerunt, aut ⟨su⟩scribentes catholicae fidei, quae in Nicaena urbe sancita est, nobisque communicantes ferventius contra Arii dogma eiusque discipulos inflammantur. Cuius rei indicium etiam ipsi legati vestrae civitatis agnoscentes vos ipsos in sua suscriptione iunxerunt anathematizantes Arium et, quae ab eius sequacibus Arimino gesta noscuntur contra fidem in Nicaena urbe sancitam; in quibus etiam vos capti
10 periurio suscripsistis. Unde consequens nobis visum est scribere caritati vestrae et adiuvare iusta poscentes, maxime quia per professionem vestrorum legatorum resipientes orientales cum orthodoxis occidentalibus concordare cognovimus. Et significamus, ut noveritis, blasphemias Ariminenses ⟨et ab his⟩, qui tunc videbantur per subreptionem maculati, nunc anathematizatas et universos ad Nicaenam

A C N

43 expugnabile Ω -les *Am2, corr. recc.* 44 arrianae Ω incrudelitatis *Am1* credulitatis *C* 45 arrimino *N* 46 ut *s. s. Nm2* verius] urius *Cm1* 48 sunt Ω *corr. Jacob* 50 arrimino Ω 50 *sq.* respicientes Ω resipiscentes *recc.* Jacob resipientes *Hanslik, cf. l.* 60 *sq. et* ἀναφρονήσαντες (-ντας) Socr. 499, 9 et 500, 2 51 qui ibi] quibus *A* 52 scribentes Ω *corr. recc.* urbe *om. A* 52 *sq.* sanccita *Cm2* 53 arrii Ω 56 subscriptione *CN* arrium Ω 57 sequacibus] servacibus *AN* arrimino *N* 58 nicaenam *N* sanccitam *Cm2* 59 peiurio *A Cm1, sed cf.* VII 24, 27 subscripsistis *CN* 61 per *om. N* 61 *sq.* resipientes (*cf.* Cassiod. compl. in ep. apost. 3, 1 = Migne PL 70, 1365 C) *AN* respicientes *C* resipiscentes *recc.* 64 ariminensis *C* arriminenses *N ante* qui: et ab his *add. Hanslik, cf.* καὶ ὑπὸ τῶν δοξασάντων Socr. 500, 5 65 anathematizatos *Cm2N* -atus *A Cm1* -atas *corr. Jacob* universus *Cm1*

11 respirasse fidem. Quod oportet per vos omnibus indicari, quatenus possint, qui violenter laesi sunt, aliquando ab hereticis tenebris ad divinum lumen catholicae libertatis acce-
12 dere. Qui post hanc synodum, nisi voluerint respuere venenum perfidiae et blasphemias Arii universas abicere easque anathematizare, cognoscant se cum Ario eiusque discipulis ceterisque serpentibus sive Sabellianis vel Patropassianis aut cuiuslibet alterius heresis socios esse et communione privatos ab ecclesiastica synodo, quae ad se filios adulterii non ammittit. Deus vos incolumes custodiat, fratres carissimi.

13 Has litteras Eustathius ceterique percipientes rursus ad Siciliam devenerunt ibique facientes synodum Siculorum episcoporum coram ipsis consubstantialitatis fidem professi sunt. Cumque Nicaenam fidem roborassent, consonas ab eis quoque percipientes epistulas ad eos, a quibus fuerant
14 destinati, reversi sunt. Qui Liberii praecepta suscipientes legationes mittebant per civitates apud praesules et consubstantialitatem fidei praedicabant invitantes eos, ut in Tarsum Ciliciae pariter convenirent, quatenus Nicaenam roborantes fidem de cetero solverent omnem contentionem.
15 Quae fieri potuerunt, nisi Eudoxius Arianae religionis praesul, tunc apud imperatorem eminens valde, prohibuisset. Qui amplius propter indictum iter ad Tarsum accensus
16 mala in eis potiora commisit. Quia vero Macedoniani per

A C N

67 quatinus *Cm2* 69 sinodum *N* 70 arrii Ω 71 cognoscat *Nm1* cognuscant *Cm1* arrio Ω 72 patripassianos *Cm2* 74 ecclesiastico *A N* -icas *Cm1* 75 amittit *Am1 C* admittit *Am2* incolomes *Am2 N* incolomis *Am1 Cm1* incolumes *Cm2* *cf.* VII 1, 25 75 *sq.* karissimi *A N* 77 eusthatius *A N* rursus — facientes (*l.* 78) *in mg. suppl. Am2* 78 syciliam *C* siciliam *N* Siculorum] singulorum *C* 80 consonans *Am1* 82 distinati *Cm2* liberi *N* 84 fidei *om. N* 85 tharsum *A* quatinus *Cm2* 87 arrianae Ω 89 tharsum *A* 90 macedonia *Cm1* per] nuper *C*

legatos, quos miserant, communicantes Liberio Nicaenam confirmaverunt fidem, ipse Sabinus in collectione synoda-
M 1090 lium est professus.

1 **26.** Circa haec itaque tempora Eunomius ab Eudoxio separatus seorsum agebat missas, quoniam, dum saepe rogasset, ut susciperetur praeceptor eius Aetius, Eudoxius
2 non audivit. Hoc autem non ideo refutavit, quia sectam declinabat Aetii, cum eam scilicet praedicaret, sed quoniam omnes unanimes illius eum sectae alterius fatebantur. Ista ergo causa fuit, ut ab Eudoxio separaretur Eunomius. Haec igitur Constantinopolim gerebantur.

1 **27.** Deinde Alexandria praeceptum praefectorum studio Eudoxii destinatum conturbavit ecclesiam. Verum Athanasius inrationabilem furorem populi metuens atque timens, ne malorum faciendorum ipse causa esse videretur, quattuor mensibus semet ipsum in sepulchro patris absconde-
2 dit. Cumque propter eius absentiam seditionem desiderio ipsius populus excitasset, agnoscens imperator propter hoc Alexandriam esse turbatam litteris indicavit, ut Athana-
3 sius licenter teneret ecclesias. Et haec fuit causa, ut usque ad Athanasii mortem Alexandrina non turbaretur ecclesia. Quia vero post eius mortem rursus Ariani eas ecclesias invaserunt, narrabo post pauca.

VII 26, 1—8 Socr. IV 13, *p.* 502, 11—503, 3 H.
VII 27, 1—12 Socr. IV 13, *p.* 503, 3—17 H.

A C N

92 savinus *A N*

26. 1 XXVII *C* 6 *fort.* unianimes *Cm1* iste *Nm1* 8 constantinopoli *Beatus* gerebatur *C*

27. 1 XXVIII *C* praefectorum] praeceptorum *Nm1* 2 distinatum *Cm1* 3 atanasius *Nm1* 9 ut *s. s. Cm2* 11 Quia] Qui *N* arriani Ω 12 invaserint *Nm2*

SOZOMENVS

1 **28.** Illo siquidem tempore celebratur concilium in Tyanis ab Eusebio episcopo Caesariae Cappadociae, Athanasio Ancyrae, Pelagio Laodiciae, Zenone Tarsi, Paulo Emeseno, Ostresio Melitinense et Gregorio Naziazeno aliisque multis, qui verbum consubstantialitatis servandum esse apud Antiochiam Ioviano imperante decreverant. Relegun-
2 tur ibi Liberii et occidentalium litterae sacerdotum. Quam ob rem gaudio repleti scripserunt universis ecclesiis, ut legerent decreta episcoporum apud Asiam celebrata et Liberii litteras Italorumque, Afrorum atque Gallicanorum nec non Siculorum — detulerant enim horum litteras legati de Lampsaco destinati — et considerarent omnium numerum sibimet concordantium; plurima namque multitudine concilium Ariminense vincebant. Pariterque scripserunt, ut in
3 Tarsum Ciliciae convenirent certa die. Et illi quidem hoc modo alterutros invitabant. Cumque synodus pararetur in Tarsum, convenientes in Antiochia Cariae quasi triginta quattuor Asiani pontifices studium quidem concordiae ecclesiasticae conlaudabant, consubstantialitatis vero nomen respuentes fidem in Antiochia et Seleucia prolatam roborare
G 314 nitebantur tamquam Luciani martyris existentem et multo-
4 rum sudoribus a suis progenitoribus approbatam. Verum im-
M 1091 perator studio Eudoxii synodum in Cilicia celebrari prohibuit.

VII 28, 1—23 Soz. VI 12, *p.* 563, 2—564, 17 H.

A C N

28. 1 XXVIIII *C* celebratur Ω celebrabatur *Beatus*, *sed cf.* releguntur *l.* 6 *sq.* 2 eusepio *Cm1* capadocie *C* 3 anchyrę *A* ancire *C* pelagia Ω *corr. Cm2Nm2* laudicię *C* tarsi Ω, *sed cf.* τοῦ Τυρίου Soz. 563, 5 *sq.* 4 ostrosio *C* meletinense Ω melitinense *Cm2* nazazeno *A Cm1* nazaneno *Nm1* nazanzeno *Cm2Nm2* 12 lamsaco *A* et] ut *Cm2* 13 *post* namque: concilium *add. N* multitudo *Cm2* 14 arrim-*N* vincibat *A* vincebat *CN correxi Hanslik*, *cf.* ἐνίκων Soz. 561, 1 15 tharsum *A* ille *Cm1* 16 sinodus *C* 17 tharsum *A* XXXIIII *C* 20 fidem *om. N* prolatum Ω *corr. Am2Cm2* 21 nitebatur *Nm1* 23 Cilicia] sicilia Ω *corr. Beatus* proibuit *C*

SOCRATES

1 **29.** Igitur imperator Valens festinans ad Antiochiam de Constantinopoli digressus venit in Nicomediam et illic
2 huiusmodi causa moratus est. Eudoxius enim Arianae religionis mox post egressum imperatoris defunctus est consulatu Valentiniani et Valentis tertio, cum undecim annis
3 sedem Constantinopolitanae tenuisset ecclesiae. Quam ob rem Ariani in locum eius ordinaverunt Dimophilum. Verum praedicatores consubstantialitatis oportunum iudicantes invenisse se tempus Euagrium quendam suae fidei constituerunt episcopum. Quem ordinavit Eustathius, dudum Antiochenus episcopus, qui prius quidem a Ioviano fuerat exilio revocatus; tunc autem aderat in urbe Constantinopoli latenter degens, ut consubstantialis praedicatores sua praesentia roboraret.

4 Hoc facto ex alio rursus initio persecutionem Ariani movebant. Haec gesta dum pervenissent ad principem, metuens, ne seditione civitas turbaretur, militarem manum a Nicomedia Constantinopolim destinavit praecipiens, ut teneretur et ordinator et ordinatus et alter alibi mitteretur exilium. Eustathius igitur in Byza Thraciae civitate mitti-
5 tur, Euagrius in locum alium destinatur. His ita gestis Ariani amplius efferati vexabant vehementer orthodoxos caedentes, contumeliis agentes, carceribus recludentes, pecuniisque saepe damnificantes et omnia contra eos facientes
6 inportabiliter. Quae dum illi ferre non possent, ad suppli-

VII 29, 1—33 Socr. IV 14. 15. 16, *p.* 504, 5—507, 2 H.

A C N

29. 2 Nicomediam] comediam *A m1* 3 *sq.* religiones *Cm1* 7 arriani Ω 8 indicantes *Nm1* 8 *sq.* tempus invenisse se *tr. N* invenire *A* 10 eustatius *A* eusthatius *N* 10 *sq.* antiochinus *Am1* 16 movebantur *c* 19 ordinator] ordinatur *Nm2* 20 exilium (m *m2 C*) Ω in exilium *recc.* eusthatius *AN* biza *N* 21 locum] lacum *Cm1* 23 contumiliis *Cm1* agentes (*cf.* VI 10, 10) Ω affligentes *Beatus* 25 importabiliter Ω, *sed cf.* II 6, 10 dum] dudum *Cm1*

candum principi veniebant, si quo modo mererentur violentias evitare. Sed hoc cogitantes valde frustrati sunt ab iniusto se arbitrati iustitiam promereri.

7 Cumque viri electi ex ecclesiastico collegio octoginta numero, quibus praeerant Urbasius, Theodorus et Menedemus, in Nicomediam pervenissent, preces obtulerunt imperatori violentiam proclamantes et ea, quae videbantur esse perpessi.

1 **30.** Indignatus igitur imperator ad praesens celavit iram, latenter autem Modesto praefecto praecepit, ut eos 2 comprehensos occideret. Modus autem mortis erat quodammodo peregrinus, quapropter memoriaeque contraditus. Metuens enim praefectus, ne seditio nasceretur in populo, si eos aperte perimeret, simulavit se eos viros exilio destinare. Illis autem simpliciter adquiescentibus iussit eos praefectus mitti in navem quasi exilio devehendos praecipiens nautis, ut, cum ad mare medium pervenirent, ⟨navem 3 incenderent⟩ et hoc modo morerentur. Quo facto perductis eis in medium sinum, qui vocatur Astacenus, quod
M 1092 iusserat praefectus [imperator], impletum est; et in alia sequenti navicula nautae transeuntes concremaverunt navem. 4 Contigit autem ventum flare nimie subsolanum; et ita navis

VII 30, 1—21 Socr. IV 16, *p.* 507, 2—508, 9 H.

A C N

28 iniusto] iusto *Nm1* iniusticiam *N* promere *Am1* 30 urbasius *CN* urba∗sus (*scriptura m1 deleta*) *Am2* *Οὐρβανός* Socr. 506, 16 *Οὐρβασός* Soz. 571, 8, *cf. ter* Silvestrius *pro Σίλβεστρος* I 4, 2; I 12, 66 *sq.*; V 17, 4 30 *sq.* menedeinus *N* 31 optul- *CN*

30. 2 autem] aut *Am2, fort. Cm1 et Cm2* inodesto *N* praecipit *Cm1 Nm1* 3 comprehensos Ω 4 memoriaeque (= et memoriae) Ω memoriae *Beatus* 8 exilia *C* 9 *post* pervenirent: eos dimergerent *add. Beatus, fort.* navem incenderent *Hanslik, cf.* *ὑφάψαι τὸ πλοῖον* Socr. 507, 13 *et* VIII 2, 4 *sq.* ~ Theod. 262, 7 12 praefectus (prefectos *Cm2*) imperator *C* imperator praefectus *A* imperator *N* praefectus imperatoris *Beatus*, imperator *delevit Gaar* 14 naves *Cm1*

velociter est accensa. Cuius reliquiae pervenerunt ad locum, qui Dacidiza nuncupatur, ubi ad plenum cum viris religiosis absumpta est. Quod tamen aiunt non sine ultione transisse. Fames namque repente secuta est circa Phrygias gentes, ita ut necessitatem haberent habitatores patriam relinquere et ad Constantinopolim diversasque provincias properare.

SOZOMENVS

1 **31.** Valens itaque Nicomedia relicta pergebat ad Antiochiam. Interea dum venisset ad Cappadociam, solite eius loci turbabat ecclesias Arianis eas tradere volens. Quod se credebat cito perficere, eo quod pro quibusdam inimicitiis Basilius Eusebio, qui tunc Caesarensium regebat ecclesiam, videbatur offensus et abscedens in Pontum cum monachis
2 habitabat ibi philosophantibus. Porro populus, et maxime nobilium ac sapientium, Eusebium in suspicione habebant, quasi ipse fuisset auctor fugae viri philosophi vita verboque perfecti, volebantque eum deserere et apud semet ipsos
3 missarum celebrare sollemnia. Sed Basilius quidem, ne turba nasceretur in populo per seditiones hereticorum, agebat in Ponto silentium cum suis episcopis, qui semper aderant illi. Contigit etiam, ut circa Eusebium odium po-
4 puli nasceretur. Dumque Basilio fuisset nuntiatum, quia Valens veniret in Cappadociam, relicto Ponto Caesariam venit et pactis cum Eusebio celebratis ecclesiam pro tempore suis adhortationibus roborabat. Valens autem, dum

VII 31, 1—20 Soz. VI 15, *p.* 572, 12—574, 3 H.

A C N

15 ascensa *Nm1* 16 Dacidiza ~ *Δαχίδιχος* Socr. 508, 2 *sq.* 17 absumptae sunt *A N Jacob* absumpta est *C Hanslik* 19 frigias *A* frygias *C N* necessitate Ω -tatem *recc.*

31. 1 relicta] relata *Cm1* 4 mimitiis *N* 5 cęsariensum *Cm1* -sium *Cm2* 8 eusepium *Cm1* 13 silentio *Am1* 14 illic *Nm2* 16 caesaream (a *alt. ex corr. C*) *C N* 17 pa·cis *Am1* paccis *Am2* 18 adortationibus *Am1* vorabat Ω *corr. Cm2*

suam intentionem non valuisset implere, cum episcopis secum ambulantibus tunc abscessit.

SOCRATES

Igitur imperator Valens parvi pendens famis invasionem venit ad Antiochiam Syriae. Cumque ibi moraretur, nolentes Arianis consentire vastabat vehementerque consubstantialis praedicatoribus imminebat. Et quos dum ecclesiis paene omnium civitatum orientalium expulisset, non ei hoc suffecit, sed etiam diversis eos suppliciis subdidit. Multosque diversa morte contraditos interemit, plurimos tamen necabat in flumine.

1 **32.** Dicendum quoque est, quod in Edessa Mesopotamiae gestum esse dinoscitur. In hac urbe est apostoli Thomae basilica, clara nimis pariter et ornata, in qua propter
2 loci reverentiam collectae saepius celebrantur. Quam volens
G 315 imperator inspicere et agnoscens omnes sibi odiosos ibidem convenire, fertur manu percussisse praefectum, cur exinde
3 orthodoxos non expulerit universos. Cumque praefectus
M 1093 iniuriam passus invitus indignationi principis ministrare contenderet — non enim volebat tantis hominibus caedes inferre —, latenter mandavit, ut nullus in illa basilica remaneret. Sed nemo respexit neque consilium neque terrorem eius; omnes enim altera die ad locum orationis pariter

VII 31, 22—29 Socr. IV 17, *p.* 509, 4—12 H.
VII 32, 1—30 Socr. IV 18, *p.* 509, 16—511, 18 H.

A C N

24 consentiret Ω *corr. Am2 Cm2 Nm2* 24 *sq.* consubstantialitatis *Cm2* 25 quos dum] quosdam Ω quos cum *Beatus, corr. Garetius* 26 expulisse *Am2 Cm2* 27 hoc] non *A N, ras. unius litterae C, corr. recc.* sufficit *Am1 N* 29 negabat *Cm1*

32. 1 aedessa *A N* edissa (i *in ras.*) *C* 2 dinoscetur *Cm1* 6 *sq.* cur ... non ~ ὅτι ... μή Socr. 510, 5 *sq.* 11 concilium *Nm1* 12 orationes *Cm1*

confluxerunt. Cumque praefectus cum multa militum manu ad basilicam festinaret, ⟨ut⟩ imperatoris perficeret iussionem, quaedam muliercula cum paupertate degens suum filium manu trahens cursu ad illam basilicam properans praefecti interrupit officium. Indignatus vero praefectus mulierem sibi iussit adduci dixitque ad eam: 'O infelix mulier, quo sic indecenter curris?' At illa: 'Ubi et alii', inquit, 'ire festinant'. Tunc ille: 'Non audisti, quia praefectus illic occisurus est universos, quoscumque compererit?' Et mulier: 'Audivi', inquit, 'ideoque festino, ut illic inveniar inter eos.' 'Et ubi hunc parvulum trahis infantem?' Tunc mulier ait: 'Ut et iste martyrium suscipere mereatur.' Haec cum audisset vir ille, consideravit concurrentium voluntatem; et mox recurrens ad principem, suggessit ei, eo quod essent omnes mortem pro sua fide suscipere praeparati, inrationabile dicens brevi tempore tantos occidere. Quo dicto ab ira revocavit imperatorem. Hoc ergo modo Edesseni furorem imperatoris effugiunt.

THEODORITVS

33. Et haec quidem cum praefectus imperatori dixisset, populum quidem, quod sustinebat, non pertulit experiri; verum duces eorum, id est presbyteros atque diaconos, interrogare praeceptus est, ut unum e duobus eligerent: aut communicare lupo aut urbe pelli et in quibusdam extremis partibus destinari. Cumque congregasset universos, mitibus utebatur verbis persuadere nitens, ut leges sequerentur imperatoris, indicium vesaniae dicens esse, ut tanto impe-

VII 33, 1—42 Theod. IV 17. 18, *p.* 239, 15—241, 10 P.

A C N

14 ut *om.* Ω *suppl. Cm2* perficere *Am2 Nm2* 16 trahens] tractum Ω *corr. Beatus, cf.* ἕλκουσα Socr. 510, 15 18 infilex *Cm1* 26 pro] per *Cm1* 28 dico *Nm1* 29 aedeseni Ω aediseni *Nm2* aedisseni *Cm2* 30 effugiunt Ω ~ ἐξέφυγον Socr. 511, 18

33. 3 presbiteros *A* 5 urbe] *fort.* turbe *Cm1* in *s. s. Am2*

3 ratori pauci homines resultarent. Cumque cuncti tacerent, ad horum ducem Eulogium, virum valde laudandum, praefectus ait: 'Cur non respondes his, quae dicuntur a nobis?' At ille: 'Non', inquit, 'oportet nihil interrogatum respondere.' Tum praefectus: 'Multa itaque verba locutus sum monens vos, quae satis expediunt.' Porro Eulogius universis haec dicta fuisse respondit, et incongruum esse, ut solus alios despiciens responderet. 'Si vero me solum', inquit, 'inter-
4 rogas, meam declarabo sententiam.' Praefectus: 'Communica possidenti regnum.' At ille pacifice et nimis gratanter ait: 'Et mihi regni quoque sacerdotiique consortium est.' Tunc praefectus inrisionem sentiens saeviebat et iniuriis contra senem usus etiam haec adiecit: 'Non hoc locutus sum, fulminande; sed quibus communicat imperator, communi-
5 care vos monui.' Cumque dixisset senex pastorem se habere et illius nutibus oboedire, octoginta eodem tempore conprehendens destinavit in Thraciam. Qui cum ducerentur, plurimo per iter apparatu fruebantur; civitates enim occurrebant et vici, devictores athletas honorantes. Sed hostes
M 1094 armavit invidia, ut imperatori dicerent, quia plurimum ho-
6 norem viris illis, quae contumelia putabatur, afferret. Haec agnoscens imperator iussit, ut bini separarentur, et alios quidem in Thracias, alios in extremam Arabiam, alios vero in Thebaidae dispersit urbes. Aiunt enim, quia etiam fratres, quos natura iunxit, crudelissimus corpore separavit.
7 Porro Eulogium praesulem aliorum et Protogenem, qui post
8 eum fuit, in Antino usque transmisit. Quorum virtutem non patior oblivioni contradere. Cum enim concordem vi-

---

A C N

11 respondis (*cf.* Commodian. Instr. 2, 35, 16 *p.* 107 Dombart) Ω *Jacob; sed propter formam insequentem* his *scribarum errorem suspicatus sum Hanslik, v. etiam infinitivum* respondere *l.* 12 respondes *Cm2* 13 Tunc *N* loquutus *A* 17 *sq. ante* Communica*:* ait *add. Cm2, fort. recte* 20 fectus *Am1* prafectus *N* iniurias *Am1* 21 loquutus *A* 23 habire *fort. Cm1* 24 nuibus *Cm1* 26 per iter] pariter *N* 27 adhletas *A* 30 vini *Cm1* 34 protogem *Nm1*

derent civitatis episcopum ecclesiasti⟨co⟩que collegio communicarent, viderunt paucos esse, ⟨qui⟩ ad ecclesias concurrebant. De qua ⟨re⟩ consulentes agnoverunt habitatores civitatis esse paganos; unde dolentes de eorum incredulitate lamentati, non tamen esse diu lugendum arbitrati sunt, sed omni virtute de medicina cogitaverunt.

1 **34.** Sacratissimus igitur Eulogius in habitaculo suo redactus tota die cunctaque nocte omnium deprecabatur
2 deum. Protogenis autem laude dignissimus Eunomii litteris eruditus, ad scribendum velociter praeparatus, inveniens oportunum locum eumque sibi segregans ad docendum adulescentium magister effectus est, quos et scribere velo-
3 citer edocebat et divina erudiebat eloquia. Dictabat eis Daviticas melodias et apostolicae doctrinae congruas lectiones meditari praecipiebat. Cumque unus adulescentium incidisset in aegritudinem, venit ad domum eius et tenens
4 aegroti dexteram languorem orationibus effugavit. Hoc agnoscentes aliorum parentes infantium deduxerunt eum ad domos suas et aegrotis auxiliari deprecabantur. At ille non ante se dixit deum, ut expellerentur aegritudines, rogaturum, nisi prius aegroti sacri baptismatis munere potirentur. Quod illi laetanter adimpleverunt — cogebat enim eos salutis desiderium — et sub uno animae corporisque

VII 34, 1—36 Theod. IV 18, *p.* 241, 10—242, 21 P.

A C N

37 civitates *A* ecclesiastique Ω *corr. Cm2Nm2* 37 *sq.* communicant *Cm1* 38 qui *om.* Ω *suppl. Cm2* 39 qua Ω qua re *Garetius* 40 *sq.* incrudelitate *Am1*

34. 3 laude dignissimus] valde dignissimus Ω, *correxi Hanslik, cf.* ἀξιάγαστος Theod. 241, 12 4 eruditur *Nm1* 6 aduliscencium *Cm1* quos] quod *C* 7 docebat *A* divino *Nm2* eloquio *Nm2* 8 davidicas *Cm2* 9 metitari *Am1* 9 *sq.* incedisset *Am2Cm1Nm1* incecidisset *Am1 corr. Cm2Nm2* 10 egretudinem *Cm1* 12 infantum *Cm2* 13 domus *Cm1* egrotos *Cm2* 14 aegreditudines *A* egretudines *C* 17 animo *N* corpusque Ω *corr. Nm2*

5 sanitate fruebantur. Si quando vero alicui suasisset, ut sacram gratiam mereretur accipere, ducebat eum ad Eulogium et percutiens ianuam rogabat, ut aperiret ac signum dominicum ei, quem fuerat venatus, imponeret. Cumque ille difficilius aperiret, ne intercideret orationem, dicebat
6 potius esse necessariam salutem errantium. Mirabantur igitur universi videntes Protogenem talia facere, qui, licet tantis lumen divinae cognitionis impertiret, tamen Eulogio primatum per omnia reservaret et eos, quos capiebat, illi magis offerret. Unde coniciebant multo magis virtutem
7 illius eminere. Cum igitur fluctuatio quievisset tranquillitate facta, remeare praeceptos deduxerunt omnes ingemescentes et lacrimantes, maxime vero praesul ecclesiae eorum
8 privatus affectu. Cumque ad propria remeassent, sanctus quidem Eulogius Barso maximo ad vitam felicissimam transeunte eius suscepit regimen ecclesiae; porro mirabilis Protogenis colere iussus est urbem Carrensium desolatam et spinis gentilium plenam, quae utique plurimis laboribus indigebat.

SOCRATES

M 1095 G 316 **35.** Eodem tempore daemon quidam erroneus crudeli-
1 tate Valentis abusus ei persuasit, ut perscrutaretur, qui
2 post eum esset suscepturus imperium. Quamobrem necromantiam fecit. Quibus artibus adimpletis plurimos ille

---

VII 35, 1—16 Socr. IV 19, *p.* 512, 4—513, 7 H.

A C N

19 sagram *Cm1* 19 *sq.* eologium *A* 22 apperiret *Cm1* intercederet *Am1* 25 eulogius Ω *corr. Cm2Nm2* 27 offeret *Am1* offerebat *Nm2* comiciebant *Cm1* 29 *sq.* ingemiscentes *Cm2* ingemesceret *N* 30 et *om. N* 31 primatus Ω *corr. recc.* 33 suscipit *ACm1* 34 carensium *Am1C*

35. 3 *sq.* nicromantiam *Cm2* nigromantiam *Nm2* 4 atibus *Nm1* aditibus *Nm2* plurimis *Cm2*

daemon non quidem aperta, sed obliqua solite responsa proferens interemit. Nam cum de imperio consuleretur, quattuor litteras demonstravit, id est ΘΕΟΔ, dicens hoc nomen
3 post Valentem imperii culmen accipere. Quod dum ad aures pervenisset imperatoris, zelo ductus multos peremit, quos
4 tyrannidem assumere iudicavit. Occidebantur itaque Theodori, Theodoti, Theoduli et quicumque has litteras in capite sui nominis habuissent. Inter quos etiam Theodosiolus quidam vir fortis ex Hispania provincia genus ducens occisus
5 est. Hoc ergo timore plurimi sua nomina mutaverunt negantes, quae prius habuissent, cum iuramento, ut pericula declinarent.

THEODORITVS

1 **36.** Valens igitur imperator, cum universas, ut ita dicam, ecclesias pastore nudasset, in Caesariam Cappadociae venit, cuius tunc praesul erat Basilius, lumen totius orbis. Praemisitque praefectum praecipiens, ut aut flecteret Basilium, quatenus dogmati communicaret Eudoxii, aut hoc fa-
2 cere nolens expelleretur. Audiens enim gloriam tanti viri noluit ei prius inferre certamen, ne, dum fortiter Basilius eius iacula devitaret, fieret ceteris clarior imago virtutis. Huius machinamenta velut tela araneae facta sunt; suffecerunt enim ceteris sacerdotibus ⟨ad⟩ utilitatem sui antiquae patrum narrationes, et velut quaedam turres murum

VII 36, 1—79 Theod. IV 19, *p.* 242, 23—246, 10 P.

A C N

5 aperte Ω, aperta *Beatus*, *cf.* *ἀνεῖλεν ὁ δαίμων οὐ φανερά ἀλλὰ συνήθως λοξά* Socr. 512, 8 *sq.*, *aliter* I 19, 89 *sq.*: iniuste et noxia vestri contentione ~ *ἀδίκῳ καὶ βλαβερᾷ πρὸς ἀλλήλους φιλονεικίᾳ* Socr. 34, 5 6 consuletur *Am2Cm1Nm1* consoletur *Am1* 9 perimit Ω *corr.* *Cm2Nm2* 11 theodoli *ACNm2* thoduli *Nm1*

36. 2 caesaream *AN* 3 urbis *A* 5 quatinus *Cm2* 7 prius] potius *A* 9 macenamenta *Am1* machimenta *N* facta] fracta *Cm2* 9 *sq.* sufficerunt Ω *corr.* *Cm2Nm2* 10 ad *om.* Ω *suppl.* *Cm2* 11 mures *Cm1*

3 fidei indeclinabilem servaverunt. Porro praefectus Caesariam veniens et evocans magnum Basilium honoravit et mansuetis apud eum sermonibus usus est monens, ut tempori pareret et non tantas ecclesias propter parvam dogmatum subtilitatem vexari pateretur. Promittebat etiam imperatorias amicitias ⟨et⟩ multa beneficia propter haec plurimis offerenda. Verum ille vir sacratissimus ait adulescentibus haec verba congruere: 'Illi', inquit, 'et illorum similes talia promissa respiciunt. Nam qui divinis saginantur eloquiis, corrumpere de divinis dogmatibus neque unam syllabam patiuntur, sed pro his, si contingat, etiam omnes mortis species amplectuntur. Amicitias autem imperatoris magnas quidem cum pietate iudico, sine qua perniciem potius has appello.' Cumque praefectus saeviret in eum stultumque vocitaret, sanctus Basilius ait: 'Hanc stultitiam habere semper exoro.' Quem dum egredi tunc iuberet, ut, quid deberet facere, cogitaret sententiamque suam altera die depromeret, fertur vir famosissimus hoc dixisse: 'Ego quidem etiam cras ipse regredior, dummodo tu sententiam non permutes; sed utere minis tuis.' Post haec verba praefectus occurrens imperatori, quae dicta fuerant, et virtutem viri huius animaeque fortitudinem et fiduciam nuntiavit. Tunc ergo tacens imperator ingressus est.

4 5 6 M 1096

7 Post haec igitur contigit, ut divinitus sibi plagas videret immissas; filius enim eius aegrotans circa ipsas portas mortis agebatur, sed etiam coniugem diversae occupaverant passiones. Cognoscens ergo causam suae tristitiae virum sacratissimum, quem punire minabatur, venire ad

8

A C N

12 *sq.* caesaream Ω caesariam *ex* caesari · m *Am2* 15 pararet *Nm1* 17 et *om.* Ω *suppl. Cm2* multaque *Beatus* 18 illi *Cm2* 18 *sq.* aduliscentibus *Cm1* 20 respiciuntur *Cm1* 21 una *Cm1* 21 *sq.* sillabam *N* silbam *Cm1* 23 speciem *fort. Am1* 25 Cumque] Cum *Am1* 25 *sq.* stultusque *Cm1* 27 exhoro *Am1* ut] et *Nm2* 28 alteram *C* 29 *post* vir: ille *suppl. Beatus, sed cf.* VII 38, 17 *sq.* 30 sentiam *N* 33 animique *Cm2* 38 Cognuscens *Cm1* sua *Am1*

palatium deprecatus est. Duces autem praeceptis imperialibus ministrabant. Tunc itaque magnus Basilius veniens ad palatium vidensque principis filium circa mortem ad vitam eum remeaturum esse promisit, si per pios viros sacro
9 baptismate potiretur. Haec cum dixisset, egressus est. At ille iurisiurandi, quod baptismatis tempore promiserat, memor secundum stultum Herodem praesentibus Arianis filium baptizare praecepit. Quo gesto mox infans terminum vitae sortitus est.

10 Paenitentia vero ductus Valens et noxiam iurisiurandi iudicans veritatem in sacrum templum ingressus magni Basilii magisterio satiatus est et altari obtulit dona sollemnia. Quem intra auleas, ubi ipse residebat, venire praecipiens multa apud eum de divinis dogmatibus verba locutus est
11 et docentem libenter audivit. Ubi tunc aderat quidam nomine Demosthenes, super imperiales epulas constitutus, qui, dum doctorem mundi culparet, barbarismum fecit. Tunc sanctus Basilius subridens: 'Vidimus', inquit, 'sine litteris Demosthenem.' Cum potius ille minaretur, sanctus ait Basilius: 'Tuum est de pulmentariis cogitare, non dogmata di-
12 vina decoquere.' Post haec imperator ita dilexit virum, ut etiam optima praedia, quae illic habuit, pauperibus, qui ab eo gubernabantur, offerret, ex quibus leprosis praecipue necessaria ministrantur.

13 Primum ergo Valentis impetum hoc modo magnus Basilius declinavit. Cum vero postea reversus illic fuisset priorum oblitus, quoniam a seductoribus eius voluntas obsidebatur, rursus eum movebat, ut ad partes inclinaretur hereticas; cui non persuadens legem de eius scribi prae-

46 *cf.* Matth. 14, 7—9

A C N

51 sotiatus *Cm2 Nm2* optulit *CN* solemnia *Cm2* 53 loquutus *A* 55 demostenes Ω constitutas *C* 57 videmus *Nm2* 58 demostenem *A N* 60 dequoquere *A* 62 lebrosis *Cm1* 66 sedoctoribus *A m1* 68 *sq.* praecipit *C*

14 cepit exilio. Quam volens manus suae suscriptione roborare nullum apicem complere praevaluit; calamus enim contritus est. Cumque secundus et tertius calamus hoc pertulisset et adhuc legem impiam firmare contenderet, commota est eius dextera eamque subito tremor invasit. Tunc eius animo terrore completo ambabus manibus chartam rupit.
15 Ostenditque provisor omnium deus, quia et alios ipse permisit pati et hunc ab insidiis liberavit, et per ea, quae in isto contigere, signum propriae virtutis ostendens et per alia dispensationis fortitudinem virorum praedicans optimorum.

SOCRATES

16 Sciendum vero, quia, dum viveret Athanasius Alexandrinus episcopus, divina quadam providentia Alexandriam vel Aegyptum distulit commovere audiens Athanasium a
M 1097 cuncta diligi plebe et metuens, ne forte seditione facta res
17 publica vexaretur. Verum Athanasius consulatu Gratiani secundo et Probi post crebra pro ecclesiae statu certamina hac privatus est vita, cum quadraginta et sex annis per multa pericula sedem rexisset episcopalem.

THEODORITVS

G 317 1 **37.** Cum igitur in Alexandria victor Athanasius post multa certamina innumerasque coronas vitae terminum suscepisset et ad laborum suorum praemia demigrasset, suscepit Petrus vir optimus praesulatum, quem dudum ille

---

VII 36, 81—88 Socr. IV 20, *p.* 513, 11—514, 4 H.
VII 37, 1—22 Theod. IV 20. 21, *p.* 246, 12—247, 7 P.

A C N

69 subscriptione *N* 70 nullam Ω nullum *recc.*, *cf.* Probum app. gramm. 4, 215, 13: apex generis est masculini 74 manus *Am1* cartam *N* 87 et] e *Am1*

37. 1 alexandriam *C* 3 premia *in mg. suppl. Nm2*

beatus elegerat cunctis una consentientibus et sacerdotibus et nobilibus cunctaque plebe et favore suo propriam ostendentibus voluntatem. Is enim Athanasii sudoribus particeps fuit et, dum esset in civitate et dum diversa latibula peragraret, multifariaque pericula cum eo sustinuit. Quapropter cuncti sacerdotum concurrentes dignum heredem Petrum Athanasii clamaverunt.

Cumque eum in pontificali sede constituissent, repente iudex provinciae paganorum populum congregans et pariter Iudaeorum ecclesiae saepta circumdedit Petrum exire praecipiens nolentemque interminatus abstrahere. Faciebat hoc imperatori quidem placere volens, dum ei contraria sapientes calamitati submitteret, quod autem verum est, impietatis ira completus, Idolis potius placere nitebatur et tempestatem ecclesiae claram putabat esse festivitatem. Petrus itaque vir mirandus insperatum respiciens bellum latenter egressus est et conscendens navem profectus est Romae.

38. Transactis vero diebus paucis Euzoius ab Antiochia venit cum Lucio et ecclesias ei contradidit, cuius etiam impietatem Samosata noscuntur experta. Populus autem doctrinis primitus Athanasii satiatus, deinde cibum ⟨videns⟩ sibimet offerri contrarium ab ecclesiasticis collegiis se suspendit. Porro Lucius armigeris utens cultoribus idolorum alios verberabat, alios suspendebat, alios cogebat effu-

---

VII 38, 1—19 Theod. IV 21, *p.* 247, 8—26 P.

A C N

7 his *Am1* 9 multafariaque *Cm1* 15 abstraheret Ω *corr. Cm2* 17 summitteret *Nm1* virum *Cm1* 18 completur Ω *corr. Cm2* placare *A* 20 miratus *A* inspiratum Ω *corr. recc.* 21 nave *Cm1* 22 romam *A Cm2*

38. 2 ecclesias ei] ecclesiastici *Cm1* ecclesiasticis *Cm2* contradicit *C* 3 samosacta *Cm2* 4 cibum] civium *A N* cubum *Cm1 corr. Cm2* videns *suppl. Jacob, cf.* θεασάμενον Theod. 247, 12

gere, aliorum vero instar barbarorum vastabat domus. Sed haec melius vir mirabilis Petrus in sua narravit epistula. Ego tamen unum scelerum Lucii referens epistulam Petri ponam.

3 Viri quidam in Aegypto conversationem imitantes angelorum et civitatis evitantes turbas vitam habere in heremum potius elegerunt harenosamque terram et sterilem fructiferam reddiderunt, fructum quippe deo suavissimum
4 virtutis eorum et optimum referentes. Cuius deserti multi quidem videntur victores; sed a puero illic crevit Antonius
M 1098 famosissimus monachis virtutem luctaminis spiritalis ostendens.

1 **39.** Huius ergo loci tunc incolas, sequaces Antonii, infelix Lucius expulit. Eorumque sanctissimos praesules Macarium venerabilem aliumque Macarium, Isidorum et ceteros speluncis suis eiciens in quandam insulam, quae ab impiis habitabatur hominibus, destinavit, quippe quae num-
2 quam magistrum susceperat pietatis. Cumque navis in litus insulae pervenisset, daemon, qui ab illis honorabatur, relinquens idolum, ubi dudum habitare consueverat, filiam sui sacerdotis invasit et bacchantem illuc usque perduxit, ubi navis advenerat monachorum. Tunc daemon utens lingua
3 puellae clamabat sicut in Philippis per pythonissam. Audiebantque cuncti viri simul atque mulieres daemone procla-

---

VII 39, 1—34 Theod. IV 21, *p.* 247, 26—249, 12 P.
11 Act. 16, 16

A C N

8 domos *Cm2N* 9 narrabit *Cm1Nm1* 13 *sq.* heremum Ω heremo *recc.* 14 eligerunt *Am1N* herenosamque *Cm1* 16 referentem Ω *correxi Hanslik, cf.* φέροντες Theod. 247, 22

39. 2 *sq. et* macharium *Cm2* 5 destinabit *Cm1* 6 susciperat Ω *corr. Am2Cm2Nm2* 9 bachantem *A* vacchantem *Cm1Nm1* 11 phytonissam *N* phitonissam *A*, *cf.* ἡ τὸ πνεῦμα τοῦ Πύθωνος ἔχουσα Theod. 248, 12 12 *sq.* daemonem proclamantem (cla *in ras. m2*) *Cm2*

mante: 'O potentiam vestram, o ministri Christi, undique a vobis expellimur a civitatibus atque vicis, a montibus simul et collibus, ab heremo, quae privata probatur hominibus. Sperabamus in hac insula commorantes vestris iaculis liberari; qua spe noscimur esse frustrati. Hic vos persecutores miserunt, non ut vos vexarent, sed ut nos per vos magis expellerent. Ecce recedimus ab hac insula; virtutis enim
4 vestrae radiis iaculamur.' Haec dicentes et his similia puellamque in terra prosternentes ipsi quoque omnino disparuerunt. Tunc ille sacratissimus chorus oratione facta suscitavit puellam et suo patri sanam valentemque restituit. Verum illi, qui miraculum conspexerant, ad sanctorum provoluti pedes salutis viaticum se percipere supplicabant.
5 Et templum quidem daemonum destruxerunt; doctrinae vero radiis inluminati sacri baptismatis gratia sunt potiti.
6 His in urbe nuntiatis omnes populi congregati Lucio detrahebant dicentes iram sibi imminere divinitus, nisi sanctorum reverteretur chorus. Sic itaque metuens tumultum Lucius civitatis sacratissimos viros ad suas speluncas remeare praecepit.

7 Et haec quidem sunt digna, quae abominationem illius impietatis aperiant.

1 **40.** Verumtamen praesumptiones eius iniquitatis litterae Petri mirabilis edocebunt. Quarum ego longinquitatem fugiens, quae in medio posita sunt, ponere non omittam.

2 Provinciae, inquit, iudex Palladius, cum esset religione

VII 40, 1—243 *ex* Theod. IV 21. 22, *p.* 249, 12—260, 22 P.

A C N

13 potentia vestra *Nm2* undeque *Cm1* 14 civitabus *A* 17 vos] nos *A* 21 in terram *Cm2* 26 doctrina *C N* 28 *sq.* dethrahebant *A* 30 Sic] Sc *Nm1* 31 sacratissinus *Cm1* 33 abhominationem *C* 34 aperiantur *C*

40. 2 mirabiles *Cm2*

paganus et idola semper adoraret, contra Christum saepius dimicare conabatur; et colligens praedictum populum impetum fecit adversus ecclesiam, tamquam si barbaros subdere niteretur. Tunc itaque multa crudelia gesta sunt. Quae solummodo dictare volens ipsa rei memoria dolore
M 1099 maximo sum commotus et fluxum protuli lacrimarum; diu-
que hoc potueram pati, nisi divina ratione animum rele-
3 vassem. In ecclesia enim, quae Theona vocatur, ingressa multitudo pro verbis honorabilibus idolorum favoribus
G 318 exultabant, pro sacrarum lectione scripturarum turpes manuum plausus agebantur refractaeque cum turpitudine voces et contra Christi virgines contumeliae, quas lingua
4 hominum proferre non patitur. Audiens enim quilibet sapientium talia claudebat auditus et magis optabat esse sur-
5 dus, ne huiusmodi verba audire compelle(re)tur. Sed utinam verbis peccando quievissent et non actu verborum luxuriam superarent; facilis namque detractio est huiusmodi, apud quos Christi sapientia et doctrinae cultus inhabitat.
6 Hi siquidem, *irae vasa ad perditionem facta*, subsannantes et horribilem sonum de naribus emittentes et, ut ita dicam, foetorem veluti de quodam cuniculo profundentes vestes sanctarum Christi virginum disrumpebant, quarum continentia formam sanctorum imitabatur angelorum, et, sicut habet natura, nudas per totam circumferentes urbem, sicuti
7 volebant, eis cum turpitudine deludebant. Si quis autem eos tunc compatiendo prohiberet, vulneribus maceratus

---

23 *Rom. 9, 22

A CN

6 demicare *Am1* 9 volvens Ω *corr. recc.* 14 *sq.* turbis manum *A* 15 refecteque *C* 16 voces et] vocasset *N* contumelias *Cm2* 17 potitur *Cm1* 18 auditum *Cm2* obtabat *AN* 19 compelletur Ω *corr. Cm2* 20 *sq.* luxoriam *CNm1* 21 superarent Ω superassent *Garetius* 23 Hii *C* 28 nadas *N* totum *Nm1* 29 eis *AN* eius *Cm1* eas *Cm2* 30 cumpatiendo *Am1*

agebatur. Vae illis cladibus. Multae siquidem violentam corporis sustinuere corruptionem; plurimae virginum vectibus in capite caesae sine voce manserunt, quarum etiam funera sollemni sepulturae tradi prohibita sunt. Multa denique corpora hactenus a parentibus ingemescentibus inquisita repperiri non possunt.

8 Sed cur parva de magnis loquor? Cur in istis immoror et non potius ad necessaria iam recurro? In quibus bene novi, quia mirabitur quilibet nobiscum obstupescens patientiam domini, quia non repente universa concussit. Quae enim numquam facta sunt neque per scripturas patrum nostrorum diebus audita, haec super ipsum altare impii com-
9 mittebant. Sicut enim in scena turpi consistentes puerum quendam naturam masculi denegantem et utentem veste feminea, inunctis oculis et vultu Syrico colore depicto, ut apud eos idolum feminei schematis, super ipsum altare, ubi adventum sancti spiritus invocamus, circuitus huc et illuc agere et manibus ⟨porrectis⟩ Azyzum celebrare fecerunt ri-
10 dentes nefandasque mittentes voces. Qui rursus hoc parvulum iudicantes et praeterita decora quam turpia potius aestimantes quendam ex suis turpitudine notissimum, veste

---

A C N

35 actenus *A N* a *om. C* a parentibus] apparentibus *A* ingemiscentibus *Cm2* 36 reperiri *N* reppiriri *Cm1* 37 immorior *Am1* 40 concussit] conclusit Ω *correxi Hanslik, cf.* συνέστειλεν Theod. 251, 8 *sq.* 42 ipsu *fort. Cm1* 43 schema Ω 44 quendam] quem *Am1* deni·gantem *Cm1* 45 feminia *Cm1* inunctis] iniunctis *Am2* serico *A C* sirico *N* Syrico *Jacob, cf.* φύκει Theod. 251, 14 depic·o *Cm1* depicco *N* 46 eos] est *A Cm1* ipsos est *Cm2 om. N corr. Jacob* 47 et *s.s. Nm2* 48 *post* manibus *participium quoddam, fort.* porrectis *excidisse putavi Hanslik, cf.* τὼ χεῖρε σχηματιζόμενον Theod. 251, 17 *ante* celebrare: acystum Ω saltationem *Beatus* gestum *Garetius, crucem philologicam posuerat Jacob,* Azyzum *correxi Hanslik, si id nomen dei cuiusdam* (*cf.* Pauly-Wissowa RE II 2644) *in Epiphanii exemplari Graeco extitisse putes, quamquam in Theodoreti codicibus nobis traditis servatum non est* 49 nefandamque *Cm1 N* nefandaque *Am1* nefanda·que *Am3 corr.* (*fort. Am2*) *Cm2* rursus] risus *Nm1* 49 *sq.* parvulum] parvum *Cm2*

genitalibusque nudatum in sede ponentes ecclesiae contionatorem turpem contra Christum inpudenter elevaverunt. Pro sacris enim verbis ille scelera proferebat, pro honestis laudabat luxuriam, pro pietate impietatem, pro continentia fornicationem et adulterium, masculorum concubitum, furtum, cibos, potum vitae huic utilia proclamabat.

11 His ita gestis et me ab ecclesia recedente, quippe cum illic stare non possem, ubi militum invasiones, ubi populus pro seditione redemptus largitate pecuniarum et gentilium
M 1100 multitudo magnis promissionibus aderat, noster quasi successor directus est, auro episcopatum quasi mundanam comparans dignitatem, quidam Lucius, lupi nequitiam et actus habere festinans, non orthodoxorum episcoporum concilio, non decreto veracium clericorum, non petitione populorum electus, sicuti contionantur ecclesiasticae sanctiones.

12 Non quilibet episcoporum, non presbyterorum, non diaconorum, non populi multitudo, non praecedebant eum monachi hymnos decantantes scripturarum, sed Euzoius erat cum eo, dudum quidem damnatus cum Ario in sancto Nicaeno maximoque concilio, nunc autem per patrocinia Antiochensium vastator ecclesiae, et comes largitionum ac militum dux omni impietate notissimus nomine Magnus, qui Iuliani temporibus Berytiorum incendens ecclesiam beatae memoriae Ioviani temporibus ex propriis facultatibus eam reparare coactus est, ita ut paene caput tunc amitteret, nisi multorum labore imperialem clementiam meruisset.

13 Considerare siquidem haec vestrum zelum et ad vindictam excitari deposco, quanta et qualia sunt commissa

---

A C N

52 genetalibusque *A* 53 turbem *Cm1N* turpe *A corr. Cm2* elevaberunt *Cm1* 55 luxoriam *Ω corr. Cm2* 57 cybos *A* 59 illic] illis *N* 60 pecuniam *N* 61 magnis] magis *A* 62 aut pro episcopatu *Ω corr. Jacob* 66 sanctiones (e *ex corr.*) *C* 67 presbit- *Ω* 71 *sq.* antiochenseum *Am1* 73 novissimus *Ω corr. recc.* 74 berityorum *C* 75 ioviniani *A* 79 sunt *Ω* sint *Beatus*

contra dei ecclesiam, cum talis adversum nos fuerit tyran-
14 nus excitatus. Is enim Lucius, qui per vestram religionem et omnes orthodoxos episcopos frequenter abdicatus est pro rationabilibus causis, nunc astitit civitati. Et non solum sicut blasphemus et *insipiens dicit* in psalmis: *Non est deus* verus Christus, sed etiam *in oportunitatibus est corruptus* atque corrupit, gaudens in blasphemiis contra salvatorem ⟨emissis ab eis, qui creaturam potius quam creatorem⟩ colere comprobantur. Dum enim paganorum sensibus est vici-
15 nus, recentem praesumit erroneus colere deum. Nam alii coram eo laudes huiusmodi proclamabant: 'Bene venisti, episcope, qui filium non defendis'; alii dicebant: 'Te Serapis amat et hic introduxit', simulacrum utique paganorum nominantes.

16 Inter haec eodem momento praedictus Magnus impietatis eius socius indivisus, armiger amarissimus et minister crudelitatis eius collecta multitudine populorum presbyteros atque diaconos decem et novem numero conprehendens, quorum quidam octogesimum transcenderant annum, tamquam captos in quodam scelere et Romanorum inimicos legibus, coartabat nesciens virtutum Christianorum leges et apostolorum fidem per patres traditam nobis, haec etiam clementissimum principem Valentem grata habere pronun-
17 tians. 'Flectimini', inquit, 'miserissimi, et Arianorum concor-

---

84 *sqq.* *Ps. 13, 1 87 *cf.* Rom. 1, 25

A C N

80 quum *A* 81 His *A* 83 et *om. N* 86 *post* contra*:* eos qui *add. Cm2 Beatus* 86 *post* salvatorem*:* prolatis ab eis qui ... creatorem *suppl. Jacob, quem secutus sum Hanslik uno participio* prolatis *mutato, pro quo* emissis *posui, cf.* πεμπομέναις βλασφημίαις παρὰ τῶν τῇ κτίσει λατρευόντων παρὰ τὸν κτίσαντα Theod. 253, 13 *sq. et l.* 157. 178 87 *sq.* colore *Cm1 Nm1* 88 comprobantur Ω comprobatur *Nm2, sed cf.* VI 29, 79 est *s. s. Am2* 92 hic Ω huc *Nm2* 94 momento] monente *C* 98 quidam] quidem *N* octogensimum *Cm1* 100 coartabant *A* virtutem *CN* legis *Cm2* 103 miserissimi *Am2 Cm1 Nm1* miserrimi *Am1 Cm2*

date dogmatibus. Flectimini; ignoscet enim vobis divinitas, licet verae religioni cultum exhibeatis, non sponte, sed violenter hoc facientes. Necessitati namque satisfactio deest, spontaneam vero voluntatem accusatio digna subsequitur. Quapropter huiusmodi rationes prae oculis habentes prompte sequimini et dogmati Ariano suscribite, quod nunc praedicat Lucius, bene scientes, quia, si oboediatis, pecunias, quaestus, honores ab imperatore percipietis, resistentes vero carceres, supplicia, tormenta, flagella, vincula sustinebitis, pecuniis simul possessionibusque privati et postea pulsi
M 1101 loca crudelia inhabitare damnabimini'.

18 Et iste fortissimus seductor minas seductioni contemperans invitabat atque cogebat, ut omnes a pia sententia deviarent. At illi nihil amarius aestimantes quam pietatis proditionem huiusmodi responderunt verbis virtute fortique
19 sensu seductionem minasque subdentes: 'Quiesce iam, quiesce his nos terrere sermonibus; cessa verba vana proferre. Nos neque novum neque recentem colimus deum et, licet inaniter furias teque concutias sicut vehemens ventus, in dogmatibus pietatis ad mortem usque consistimus, non inpotentem, non insipientem, non sine veritate aliquando fa-
G 319 tentes deum, non aliquando quidem existentem ⟨patrem, aliquando vero non existentem⟩, sicut impietas Arii tempora-
20 lem praedicat filium. Si enim creatura est secundum eius vesaniam filius, non existens cum patre, etiam pater aliquando non fuit, quippe filio non extante secundum eos aliquando. Si vero semper est pater, existente quippe ex eo vero

---

A C N

108 prompte] propter te *N* 109 subscribite *CN* 110 pecuniis Ω pecunias *Cm2* 111 honoris *Cm1* 112 carceris *N* subplicia *N* 114 damnabimini (abimini *in ras. m2*) *C* damnamini *AN* 115 isti *Cm1* seductione *C* 116 cogebat] cogitabat *Cm1* 117 deviarent *in mg. suppl. Nm2* pietates *Cm1* 122 fureas Ω furias *Cm2* 123 consistemus *A* 125 *ante* existentem: non *s. s. Cm2* *post* existentem: patrem, aliquando vero non existentem *supplevi Hanslik, cf.* οὐ ποτὲ μὲν ὄντα πατέρα, ποτὲ δὲ μὴ ὄντα Theod. 255, 4 *sq.* 127 enim *del. C*

filio et non secundum generationis fluxum — deus enim inpassibilis est —, quomodo non est insipiens atque vesanus, qui hoc de filio profitetur dicens: 'Erat, quando non erat',
21 per quem omnia, ut sint, per gratiam constituta sunt? Nostri siquidem patres, a quibus isti cadentes iuste sine patre sunt facti, in Nicaeam venientes et anathematizantes Arii sectam, cuius nunc iste iuvenis patronus existit, non alterius substantiae, quod tu nunc fateri nos cogis, extra patris esse dixerunt, sed ex eius essentia. Quod bene et cum pia mente intellegentes ex plurima sacrorum verborum collectione consubstantialem esse professi sunt.'

22 Talia siquidem et his similia dicentes per multos dies exercuit putans a pia eos sententia posse mutari. Qui magis velut in stadio fortiores effecti terroremque conculcantes et semet ipsos patrum rationibus coarmantes validiorem habuerunt de pietate sensum virtutis exercitium sua pericula
23 iudicantes. Sic igitur illis decertantibus et *spectaculum* factis, sicut beatus scribit apostolus, *angelis et hominibus* universa civitas concurrebat athletas contemplatura Christi suaque constantia verbera iudicis et flagella superantes triumphumque pie contra Arianos per patientiam possidentes, quos ille utique credebat se vincere et illorum impietati contradere.

24 Cum igitur defecisset eos tormentis afficere, cunctis flentibus atque lugentibus rursus collecta inrationabili multitudine ad iudicium eos, magis ad praeiudicium circa por-
25 tum fecit adduci. Et cum illic consuete contra eos clamores emitterentur a paganis atque Iudaeis et illi nollent Ariano-

147 *sq.* I Cor. 4, 9

A C N

135 iuste] iusti *Cm1* 136 anat|thematizantes *N* 138 patres Ω patrem *Cm2* patris (*sc.* substantiam) *recc.* 142 multo *Cm1 post* dies: eos *add. Cm2* 146 exercitum *Am1 fort. Cm1* exercitio *Cm2* 147 spectaculum] expectaculum *Cm1* 148 scripsit *N* 157 ill·c *Cm1* 158 nolent *Am1*

rum impietatibus consentire, sententiam protulit universis ante tribunal eius ingemescentibus, ut ab Alexandria sublati in Heliopolim Phoenicae ducerentur, cuius habitatores neque nomen Christi audire patiuntur; sunt namque pagani.

26 Quo facto iubens eos navem conscendere ipse stabat in portu nudum gladium vibrans et hoc modo illos terreri putans, qui bis acuto gladio hostiles daemones crebrius vulneraverant. Sic ergo dimisit eos absque sumptibus, absque quolibet solacio navigare praecipiens mare spumante et, ut
M 1102 ita dicam, nolente suscipere viros iniqua iussione communicare compulsos.

27 Ingemuit enim civitas universa et hactenus lamentatur. Et alii quidem suis manibus pectora percutiebant, alii vero manus et oculos tendebant ad caelum violentiam protestantes et veluti dicentes: *Audi, caelum, et auribus percipe, terra*, quoniam iniusta sunt, quae geruntur. Cunctaque simul gemitu complebantur, et veluti cantus quidam erat in
28 civitate luctificus currebatque fluvius lacrimarum. Cum igitur iudex ille praecepisset, ut vela navis attollerentur, tunc gemitus ingens universorum, virginum atque mulierum, seniorum et iuvenum permixtus lacrimis est emissus.

29 Cum illi ergo Heliopolim navigarent, ubi diabolica superstitio celebratur, omnes in media civitate communiter et singuli ingemescentes atque lugentes agebantur. Quibus tamen nec aperte licebat flere iussione urbis praefecti Palladii; erat enim et ipse paganus. Multi denique flentium arrepti et in carcerem ducti, deinde castigati, lacerati, ver-

---

173 *sq.* *Esai. 1, 2

A C N

160 ingemiscentibus *C* 161 foenicem *C* foenicae *A N* 164 bibrans *Cm1* 165 *sq.* vulnerarent *Nm1* vulnerarant *Nm2* 167 mare Ω mari *Cm2* 168 nolentem *A Nm1* 168 *sq.* cummunicare *Nm1* 170 ingemuit (it *ex corr. m2*) *C* actenus *A N* 177 percepisset *Nm1* adtollerentur Ω, *sed cf.* X 24, 13 180 ubi diabolica] bolica *N* 181 celebrabatur *Cm2* 182 ingemiscentes *C*

berati, novissime in metallo sunt traditi, viri quippe eccle-
30 siae et propter divinum zelum valde pugnantes. Erant enim plurimi eorum monachi heremum incolentes, numero XXIII; cum quibus post paulum diaconus a dilectissimo fratre nostro Damaso, Romanae civitatis episcopo, deferens nobis consolatorias communicationis epistulas manibus post tergum vinctis publice ab speculatoribus ducebatur veluti quidam reus insignis, et homicidarum verberibus coaequandus lapidibusque simul et plumbo eius cervicibus maceratis ad mare ductus est et sicut illi sine sumptibus, sine ullo solacio metallico deportatus exilio.

31 Cumque iudex ille multos quoque infantium cruciasset, quidam eorum morientes neque parentum aut fratrum ⟨petitionibus⟩ exequiis sollemnibus sunt potiti. O multa inhumanitas iudicantis magisque praeiudicantis! Qui enim propter pietatem decertati sunt, nec homicidis comparari potuerunt, quorum utique corpora insepulta relicta sunt; pie laborantes escis besti⟨ar⟩um volatiliumque proiecti sunt; quique patribus necatorum naturali conscientia compati voluerunt,
32 velut iniqui capite secti sunt. Quae lex Romanorum, quae barbarorum sententia quoslibet patribus condolentes punit? Quando quispiam veterum huiusmodi gessit iniquitatem? Iussit itaque Pharao, ut masculi interficerentur Hebraeorum;
33 sed invidia et timor tunc protulit hoc praeceptum. Quanto tamen illa, quae tunc gesta sunt, humaniora modernis exis-

208 *sq. cf.* Ex. 1, 16

A CN

189 delectissimo *Am1* 191 epistolas Ω 191 *sq.* postergum *A* 192 ab] a *Nm2* speculatoribus Ω, *cf.* III 2,70 *sq.* 197 Cumque] Cum *C* infantum *Cm2* 198 *post* fratrum: petitionibus *suppl. Jacob, cf.* αἰτούντων Theod. 258, 21 199 solemnibus *CN* multa] temulenta *Cm2* 200 iudicantes *Cm1* prẹiudicantes *Cm1* 201 homicidio *C* 202 utique *C* itaque *AN* 203 bestium Ω *corr. Cm2* volatiumque *Nm1* quicque *A* 204 natorum *Cm2* 205 Quae *pr.*] Quando *Cm2* quae *alt. eras. Cm2* 206 ponit *Nm1* 207 veterum] verum *A* 209 hoc] hunc *Am1*

tunt, quanto desiderabiliora ad discretionem iniquitatis huius, et licet malitiae nequaquam separentur alterutris: sunt tamen incredibilia, quae dicuntur, inhumana, crudelia, saeva, barbara, amara, sine misericordia.

34 In quibus exultabant Ariani choros agentes, cum universa civitas ingemesceret. *Non fuit enim domus, in qua non erat mortuus*, sicut in exodo scribitur. Et cum haec ita sint gesta — non enim quieverunt iniquitatis auctores, sed ad peiora provecti usque ad episcopos provinciarum venena propria disperserunt habentes iniquitatis suae so-
M 1103 lacium comitem largitionum, quem praediximus, Magnum. Alios etenim episcoporum curiae tradiderunt, alios diversis machinationibus affecerunt volentes universos impietatibus obligari et secundum patrem eorum diabolum quaerentes,
35 quem sua rabie devorarent. Super haec autem undecim Aegyptiorum episcopos, viros quippe ab infantia usque ad senectutem heremum incolentes verboque superantes ⟨et⟩ actu libidinem piamque fidem sine confusione praedicantes et dogma pietatis edocentes multasque victorias de daemonibus exercentes Arianamque sectam sapientissima ratione denotantes exilio direxerunt in civitatem Iudaeorum nomine
36 Diocaesariam. Et velut infernus crudelissimus numquam morte satiati fratrum suae saevitiae memoriam relinquere voluerunt. Nuper enim ecclesiae catholicae clericos degentes in Antiochia cum fidelibus monachis volentesque eorum

---

216 *sq.* *Ex. 12, 30

ACN

211 desiderabilior *A* 212 malitia Ω *corr. Jacob, cf.* αἱ κακίαι Theod. 259, 11 alterutrum *C* 215 chorus *Cm1* 216 ingemisceret *CNm2* 218 ita] ista *Cm1* 219 ad *pr.*] a *Cm1* episcopo Ω episcopum *Cm2Nm2 corr. Am2* 220 desperserunt *A* 222 etenim *in ras. Cm2* 225 ravie *Cm1* 226 quippe Ω qui pene *Cm2* 227 verboque]verbo actuque *Cm2* et *om.* Ω *suppl. recc.* 228 actu *del. Cm2* 231 *sq.* in civitate (-tem *Cm2*) . . . diocaesaream Ω in civitate . . . Diocaesarea *Jacob, correxi Hanslik* 232 Et *s. s. Cm2* 235 anthiochia *C* antiotia *N* manachis *A*

scelera denotare aures imperatorias inflammantes in Neo-
G 320 caesariam Ponti mittendos esse praeparaverunt. Qui, puto, propter ferocitatem locorum etiam vita privati sunt.'

37 Tales itaque tempus illud tragodias exercuit, taciturnitate quidem et oblivione dignas, sed litteris memorandas ad obiurgationem eorum, qui contra unigenitum linguas suas exacuerunt. Hi namque coarmati rabie blasphemiae non solum dominum omnium iaculari nituntur, sed etiam contra eius famulos bellum sine ullo foedere susceperunt.

A CN

236 *sq.* eocaesaream *Am1* neocaesaream *Am2CN* 239 Tale Ω *corr. recc.* tragonias *Cm1* tragoedias *Cm2Nm2* 244 *post* susceperunt: HISTORIAE ECCLESIASTICAE LIBER (LIBE *N*) VII EXPLICIT percontuli *CN* percontuli (*fort. m2*) EXPL. LIB. SEPTIMVS *tr. A delevi Hanslik*

G 321

⟨TITVLI LIBRI OCTAVI⟩

1. De conversatione, miraculis et responsionibus vel scriptis diversorum monachorum nec non episcoporum.
2. Quia Ariani Constantinopolim conprehendentes orthodoxos multos in navi concremaverunt.
3. Quia Valens paganis, Iudaeis et hereticis tribuit licentiam suas festivitates agendi et orthodoxos ubique prohibuit et de Flaviani Diodorique virtutibus.
4. De laudibus Afratae monachi et qua fiducia Valenti responderit.
5. De Iuliano monacho.
6. De Acepsema et aliis.
7. De malis, quae sub Valente in Alexandria et per Aegyptum gesta sunt.
8. De Didymo et scriptis eius, de Gregorio Pontico eiusque miraculis.
9. Quia Novatiani festivitatem paschae mutaverint et de schismate inter Cornelium Romanum episcopum et Novatum facto pro recipiendis errantibus.
10. De Damaso et Ursino, qui Romae episcopi pariter ordinati sunt.
11. De fine Valentiniani maioris et auspiciis Valentiniani minoris et quomodo Iustinam matrem eius Valentinianus viva priori coniuge duxit uxorem.
12. Quia Themistius philosophus Valentem ab orthodoxorum nece retinuit.

A C N

ante titulos: INCIPIT (INCIT *N*) EIVSDEM HISTORIAE LIBER VIII *CN om. A* INCIPIVNT TITVLI (CAPITVLA *A*) EIVSDEM (*om. A*) VIII (OCTAVI *A*) Ω *delevi Hanslik, fort.* TITVLI LIBRI OCTAVI *supplendum* 2 *post* conversatione*:* ac *s. s. Cm2* 4 Quia] Qui *N* ortodoxos *C* 5 concremarunt *C* 6 paganus *C* 8 Diodorique] dolorique *N* virtibus *A m1* 9 Afratae] a fratre *A N* valentini *C* responderet *A m1* 11 acepsem *CN* 12 quae] qui *N* 14 didimo *N* 19 damasco *C* ursicio *A N* ursacio *C* Ursino *corr. Garetius* pariter] pater *N m1* 20 minoris] iunioris *N m1* 21 vivam *A C* viam *N corr. recc.*

13. Quemadmodum se Gothi contulerunt ad Valentem et quomodo ad Gothos pestis Ariana pervenerit.
14. De reversione Petri episcopi Alexandriam et de eius morte et successione Timothei.
15. Quomodo Valens contra Gothos pugnando sit devictus ac mortuus.

⟨LIBER OCTAVVS⟩

SOCRATES
DE CONVERSATIONE MONACHORVM

1 **1.** Eo tempore fuit Arsius monasterii praesul. Is enim delinquentes iuvenes non excommunicabat, sed magis aetate provectos dicens: 'Iuvenis excommunicatus spernit, provectus vero velociter excommunicationis dolore corrigitur.'

2 Alius nomine Pior ambulans comedebat. Consultus autem, cur ita comederet: 'Non', inquit, 'volo veluti necessarie uti cibo, sed tamquam extraneum aliquid agere.' Pro qua re etiam ab alio requisitus ait: 'Ut, neque dum comedo, anima voluptatem sentiat corporalem.'

3 Isidorus dicebat quadragesimum se annum habere, ex quo sentiret quidem mente peccatum, non tamen consentiret vel concupiscentiae vel furori.

VIII 1, 1—178 *ex* Socr. IV 23, *p.* 520, 11—531, 17 H.

A C N

25 Quemammodum *CN* cothi *Cm1* choti *fort. Nm1* ghoti *Nm2* contullerunt *Cm1* 26 arriana pestis *tr. C* arr- Ω provenerit *Am1* 28 succesione *N* 29 XV *om. N titulis finitis:* EXPLICIVNT TITVLI (CAPITVLA *A*) LIBRI VIII (*om. A*) INCIPIT LIBER VIII (*om. C*, OCTAVVS *A*) Ω *delevi Hanslik, fort.* LIBER OCTAVVS *supplendum*

1. 3 I *om. N* arsius Ω, *cf.* Ἀρσήνιος Socr. 520, 11, *sed etiam translatio armenica praebet:* ἄρσιος 4 iuvenis *Cm1* 5 provectus *Cm1* dicens] dicebat *Cm2* iuvenes excommunicatos *Cm1* 5 *sq.* profectus *Cm1* 7 Consu|..tus *Cm1* Consul|**tus *Cm2* 8 *post* Non: enim *add. N* 12 quadragensimum *C*

4 Pambus autem, cum sine litteris esset, accessit ad quendam, ut doceretur psalmum. Qui dum audisset primum versum tricesimi octavi psalmi: *Dixi, custodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea*, secundum versum non passus audire dicens: 'Si potuero opere hoc implere, hic versus
5 tantummodo mihi sufficiet.' Cumque doctor, qui ei tradiderat versum, culparet, cur per sex menses ad eum minime venisset, respondit: 'Quia versum illum adhuc opere non
6 implevi.' Postea vero, cum multos supervixisset annos,
|α a quodam noto requisitus, an didicisset versum, 'quadraginta et novem', inquit, 'annis vix eum implere praevalui.' Huic itaque quodam aurum dante ad cibaria pauperum et dicente: 'Numera', at ille respondit: 'Quod dedisti, non eget numero,
7 sed salubritatis affectu.' Is etenim Pambus Athanasio episcopo deprecante ab heremo descendit in Alexandriam. Cumque vidisset ibi mulierem theatralem, flevit et a praesentibus inquisitus, quare ploraret: 'Duae me', inquit, 'res moverunt, una, quae est illius perditio, altera vero, quia ego non tantum studeo placere deo quantum haec, ut turpiter placere possit hominibus.'

8 Alter quidam dicebat: 'Monachus, nisi operatus fuerit, violento iudicatur aequalis.'

---

17 *sq.* Ps. 38, 1

A CN

15 pampus *Cm1* cum *s. s. Nm2* 16 psalmo *Cm2* 17 XXXmo octavo psalmo *Am1* 18 *sq. post* passus: est *s. s. Cm2; sed in Epiphanii exemplari Graeco post* ἀνεχόμενος : ἀνεχώρησεν (Socr. 521, 11) *excidisse verisimilius est* 19 potuero] puero *Am1* 20 sufficet *Cm1* 24 noto re|quitus (noto re *in ras. m2*) *C* 24 *sq.* quadraginta et novem *A N* quadraginta *C* XVIIII *Jacob, cf.* ἐννεακαίδεκα Socr. 521, 18; *sed Epiphanium in exemplari Graeco suo non* ιϑ, *sed* μϑ *legisse arbitratus codicum lectionem secutus sum Hanslik* 25 eum] enim *Nm1* 26 quoddam *Am2* cybaria *A* dicentem Ω *corr. Cm2* 28 His *A* pambo Ω *Jacob* pampo *Cm2* Pambus *Beatus Hanslik* 29 deprecanti *Cm2* 30 teatralem *A* 31 quare] cur *C* inqui *Am1* 33 studio *Cm1* 36 aequalis] oqualis *Am1*

9 Piterus multas expositiones naturales adhibebat et fre-
M 1104 quenter aliis alia requirentibus enarrabat. Per singulas autem explanationes orabat.

10 Illo siquidem tempore inter monachos fuerunt duo viri deo amabiles, nomine uterque Macarius, unus ex Aegypto superiore, alter Alexandrinus. Ambo pro multis rebus insignes, propter abstinentiam, conversationem, mores atque
11 miracula, quae eorum manibus agebantur. Aegyptius itaque Macarius tantas curas fecit et tantos daemones effugavit, ut ex eius operibus liber proprius expleatur. Erat autem
12 reverendus et circa requirentes severus. Porro Macarius Alexandrinus cum similis esset Aegyptio per omnia, in hoc mutabatur, quia circa consulentes hilarior apparebat et vultu laetifico ad conversationem iuvenes educabat.

13 Horum discipulus Euagrius philosophiam operibus possedit prius sermone solummodo philosophatus et in urbe Constantinopoli a Gregorio Naziazeno diaconus ordinatus; deinde cum eo descendens in Aegyptum et praedictos viros inspiciens conversationem zelatus illorum est tantaque mi-
G 322 racula in eius manibus facta sunt, quanta in praeceptorum
14 eius. Conscripsitque libros valde necessarios, quorum unus quidem Monachus titulatur et est de actuali, alius Cognitionalis, secundum quod quispiam cognitione fit dignus — huic capitula sunt quinquaginta —, alius vero Contradictorius ex divinis scripturis collectus contra daemones temptatores partibus octo divisus est secundum numerum octo cogitationum, et sescentae propositiones ad contemplatio-

---

A CN

37 pitersus *C* pitirus (i *alt. s. ras.*) *N* 40 siquidem] quidem *Am1* 41 machar- Ω 42 alexandrine *Cm1* 44 Aegyptus *Cm1* 45 machar- Ω curas] curationes *Cm2* 47 machar- *CN* 48 in] per *Cm1* 50 conversationem *sc.* monachicam, *cf.* X 27, 10 conversionem *A* iuvenis *Cm1* edocebat *N* 51 opere ribusque *Cm1* opere rebusque *A* operibus *Cm2N* 53 nazianzeno *C* natiazeno *A* 57 Conscripsitqui *Cm1* 58 *sq.* cogitationalis *Nm1* 60 *sq.* contradicturius *corr. Cm2* 63 sexcentae *Cm2Nm2*

nem pertinentes, quas gnostica problimata, id est cognitionales propositiones denominavit, insuper et versuum opera duo, unum quidem ad monachos in coenobiis vel itineribus constitutos et unum ad Virginem. Quae quam mira quamque
15 necessaria sunt, legentes intellegunt. Sed oportunum est, sicut arbitror, pauca eius dicta de monachis hac scriptura
16 referri. Sic enim ait: Necessarium est enim vias inquirere recte praecedentium monachorum et secundum eas exerceri.
M 1105 Multa enim inveniuntur ab eis dicta bene simul et acta.
17 Inter quos etiam hoc ait quidam: Quoniam sicca et non inaequalis dieta caritate coniuncta cito perducit monachum
18 ad inpassibilem portum. Is autem cum vidisset quendam fratrum fantasiis nocte turbari, hoc modo curavit eum praecipiens, ut languentibus cibi ieiunio ministraret. Unde requisitus: 'Nihil', inquit, 'sicuti misericordia huiusmodi passio-
19 nes extinguit.' Quidam tunc philosophorum accessit ad iustum Antonium dicens: 'Quomodo sufficis, o pater, codicum consolatione privatus?' Ad quem Antonius: 'O', inquit, 'philosophe, meus codex natura creaturarum est et adest,
20 cum voluero, verbaque mihi relegit dei.' Requisivit me vas electionis Macarius, senex Aegyptius, dicens: 'Quare mali memoriam adversus homines retinentes memorabilem virtutem animae dissipamus, contra daemones autem habentes mali memoriam innoxii permanemus?' Cumque in quaestione huius interrogationis haesissem, rogavi eum explanare sermonem. At ille: 'Prima', inquit, 'passio furoris contra naturam
21 est, sequens vero secundum naturam.' In ipso ferventi me-

83 *sq. cf.* Act. 9, 15

A CN

64 ignostica *C* problemata *Cm2 Nm2* 65 proposicionales *Cm1* proposicionalesque *Cm2* 66 cenubiis *Cm1* 67 virgines *Cm2* 71 et *om. C* 73 quidam *om. C* 74 dicta *Nm1* 75 impassibilem *CN* His *A* vidisset] audisset *C* quondam *Am1* 76 fantasiis Ω, *cf.* VII 11, 37 77 ci·i *Cm1* cybi *A* 79 Quidam] quidam qui *A* philophorum *C* 82 philophe *Cm1* 83 relegi *Cm1* 84 machar- *CN* 90 sequens] exibens (b *ex corr. Cm2*) Ω *corr. recc., fort. recte cf.* II 12, 45

ridie perveni apud sanctum patrem Macarium et siti vehementer accensus, aquam ut biberem, postulavi. At ille: 'Umbra', inquit, 'tibi sufficiat; multi namque nunc iter agentium aut navigantium etiam hac refectione privantur.'
22 Deinde cum apud eum verba de abstinentia exercerem: 'Confide', inquit, 'fili, per viginti annos neque pane neque aqua neque somno sum satiatus. Panem namque meum in pondere comedebam, aquam vero bibebam cum mensura, parietibus autem reclinatus somnum paululum rapiebam.'
23 Cuidam monachorum nuntiata mors patris est. At ille nuntianti: 'Cessa', inquit, 'et blasphemare noli; meus enim pater
24 inmortalis existit.' Quidam fratrum evangelium solummodo possidebat, quod vendens pauperibus erogavit dignum proferens memorandumque sermonem: 'Ipsum', inquit, 'verbum vendidi, quod mihi semper dicit: *Vende omnia tua et da*
25 *pauperibus.*' Est quaedam insula circa Alexandriam trans paludem Mariae, in qua habitabat monachus contemplativus approbatissimus, qui dixit: 'Omnia, quae geruntur a monachis, agi propter causas quinque, id est propter deum, propter naturam, propter consuetudinem, propter necessitatem,
26 propter opus manuum.' Idem ipse dicebat unam quidem natura esse virtutem, sed eam diversas species sumere per animae qualitates. 'Nam et lumen', inquit, 'solis, cum sine specie sit diversa, fenestris tamen, per quas ingreditur,
27 schema quoddam varium facere videtur.' Alius itaque monachus: 'Propterea', inquit, 'abscido libidines, ut auferam furoris occasiones. Novi enim furorem semper pro libidini-

97 *sqq. cf.* Ezech. 4, 10, 11 105 *sq.* Matth. 19, 21

A CN

91 apud] ad *Nm2* machar- *CN* 92 postolavi *CN* 96 panem *Cm1* 97 somno] summo *Nm1* sum *s. s. Cm2* 98 commedebam *Cm1* 99 somnium Ω *corr. recc.* 102 solum modum *N* 103 quo *Cm1* 107 contemplatibus *AN* contemplantibus *C corr. recc.* 108 quae geruntur] quęruntur *C* 111 diebat *Am1* 112 naturae Ω *correxi Hanslik, cf.* τῇ φύσει Socr. 527, 9 divisas *C* 113 qualitatis *Cm1* 115 *sq. post* monachus: ait *s. s. Cm2* 117 furoris] furores *Cm1*

bus litigare, mentem meam turbare scientiam persequentem.
28 Quidam senum dicebat: 'Caritas depositum ciborum aut pecuniarum servare non novit.' Idem ipse dicebat: 'Nescio in eadem re ⟨bis⟩ a daemonibus fuisse deceptum.'
29 Haec igitur Euagrius in libro suo actuali commemoravit.
30 In contemplativo autem haec dicit:
M 1106 31 Quattuor virtutes et contemplationes earum a Gregorio iusto esse didicimus, prudentiam, fortitudinem, temperantiam atque iustitiam. Prudentiae quidem opus esse dicebat contemplari intellectuales sanctasque potestates absque sermonibus, quippe quos sapientia significari contradidit. Fortitudinis autem perdurare in veritate, licet quispiam debelletur, et non accedere ad ea, quae nihil sunt. Temperantiae vero proprium hoc esse respondit suscipere primi agricolae semina et ea plantare convenienter. Porro iustitiae opus, ut pro merito singula cuique verba reddantur, alia quidem obscure pronuntiata, alia aenigmatibus indicata, quaedam vero propter utilitatem simplicium aperte dispo-
32 sita. Columna itaque veritatis Cappadox Basilius ait: 'Humanam scientiam reddit crebra meditatio et exercitatio meliorem, eam vero, quae gratia dei conceditur, iustitia, patientia atque misericordia. Et humanam quidem etiam passibiles suscipere poterunt, divinae inpassibiles tantummodo sunt capaces, qui etiam orationis tempore proprio mentis
33 lumine resplendentes semet ipsos inspiciunt.' Aegyptiorum vero sacratissima lux Athanasius ait: 'Praecepit Moyses mensam contra aquilonis constitui partem. Quamobrem

143 *sq. cf.* Exod. 26, 35

A CN

119 dipositum civorum *Cm1* 120 non *in ras. Cm2* 121 *post* re: bis *supplevi Hanslik, cf.* Socr. 527,19 a *om. N* 122 commoravit *Cm1* 126 prudentiam quidem *C* prudentiam equidem *A* dicebant *Cm1* 127 sanctisque *Cm1* 129 fortitudine *Cm2* 131 primi] premia Ω *corr. Garetius* 133 reddatur *Am1* 134 *post* alia: in *add. C* 138 graciam *Cm1* 139 *sq.* passibilis *Cm1* 140 potuerunt *N* 141 proprio (pro *s. s.*) *N* 143 atanasius *N* moses *A* 144 contra mensam *tr. A*

cognoscant contemplativi, quis est, qui contra eos spirat, et omnem temptationem forti mente sustineant et cum ala-
34 critate ad se accedentes enutriant.' Thmuitanorum ecclesiae angelus Serapion dicebat: 'Mens quidem spiritali intellectu potita perfecte purgatur. Caritas autem curat membra furore tumentia, iniquas concupiscentias influentes conti-
35 nentia retinet.' Maximus contemplationum doctor Didymus ait: 'De providentia atque iudicio apud temet ipsum semper exerce sermones et stude horum materias memoria retinere. Paene omnes enim in his peccamus. Rationem namque iudicii in corporum differentia, in qua etiam est mundus, invenies; providentiae vero in modis, quibus a malitia vel ignorantia ad virtutes atque scientiae culmen evehitur.'

36 Haec itaque ex Euagrii dicta rettulimus.

37 Fuit autem et alius vir mirabilis inter monachos, cui nomen Ammonius, qui tanto sine ulla curiositate fuit, ut Romae cum Athanasio veniens nullum opus civitatis inspi-
38 ceret nisi tantum, ut videret Petri et Pauli basilicas. Is enim Ammonius ad episcopatum tractus atque diffugiens dextram sibimet amputavit aurem, ut semo corpore ordina-
39 tionis opus effugeret. Cumque posteriori tempore etiam Euagrius a Theophilo Alexandrino pontifice ad episcopatum tentus nihil amputans de corpore suo fugisset, veniens ad
G 323 Ammonium cum ioco dicebat, quasi male fecisset, ut aurem amputaret et deo reus existeret. Ad quem Ammonius: 'Tu', in-

---

A C N

145 cognoscat *Cm1* quis] qui *Nm1* 147 Thimuitanorum *C* Tenuit annorum *A* 148 sarapion *A* 150 iniquitas Ω *corr. Nm2* concupiscentie *Nm2* influentias Ω *corr. recc.* 151 dydymus *CN* 153 studihorum *Cm1* studio horum *Cm2* 156 vero (o *m2*) *C* 157 virtutis *A Cm2* scientia *Am1* 158 ex Euagrii, *sc.* operibus Euagrii Ω *corr. Cm2Nm2* dictis *Nm2* retulimus *Cm2N* 162 His *A* 164 *post* ut: iam *s. s. Cm2* simo *Cm2* 165 posterior *C* 166 theofilo *C* 167 veniens (*inter* i *et* e *ras. 2—3 litt.*) *C* 168 emmonium *Cm1* ·oco *Cm1* fecisset] fugisset *N* 169 quem] que *Cm1*

quit, 'Euagrie, ignoras te puniendum, quoniam abscidisti linguam, et, ne tibi arrogare videaris, non uteris gratia dei?'

40 Plurimi siquidem eo tempore digni fuerunt viri, quorum si quis vult verba miraculaque cognoscere et quemadmodum illis fuerint etiam bestiae subiugatae, librum legat Palladii M 1107 monachi, qui discipulus fuit Euagrii. Omnia namque de istis subtiliter explanavit, in quo etiam feminarum imitationem conversationemque memoravit. Euagrius igitur atque Palladius mortuo Valente post paululum floruerunt.

SOZOMENVS

41 Temporis est, ut quantos potuero memorari possim, qui sunt illo tempore inter Christianos philosophati.

42 Quorum unus quidem in Aegypto Iohannes, cui futura et aliis incerta deus non minus quam antiquis prophetis revelavit donumque dedit, ut curaret insanabiles passiones.

43 Is enim a iuventute laudans deum degebat in solitudine comedebatque herbas atque radices, bibebat aquam, si com-

44 perisset. Cumque venisset ad senectutem, divina iussione migravit ad Thebaidam et multorum monasteriorum factus

45 est praesul. Qui oratione tantummodo languores et daemones effugabat et, cum litteras non didicisset, ad rememorandum aliquid codicibus non egebat, quia, quicquid semel mente perceperat, sub veritate retinebat.

46 In hac itaque regione philosophabatur Ammon Tabennensiorum praesul circa tria milia discipulos habens.

1, 180—377 *ex* Soz. VI 28. 29, *p.* 621, 5—637, 4 H.

A CN

170 euagri *Cm2* abscedisti *Cm1* 173 cognuscere *Cm1* quemammodum Ω 174 pallidii *N* 175 euagri *A* 176 suptiliter *N* 176 *sq.* imitacionum *C* 180 Temporis est *cf.* VII 11, 28 quantus puero memori *A* memorari possim=memorer 182 iohannis *Cm1* 183 *sq.* relevavit *Cm1* 185 His *A* 186 si] sic *Cm1* 187 ad] a *A* 190 effugavit *C* 192 perciperat Ω perceperat *Cm2* 193 philosophatur Ω -phator *Cm2 corr. recc.* 193 *sq.* tebennensiorum *N*

47 Binus quoque et Theon multorum praesides fuere monachorum, ambo operatores inopinabilium rerum et divina
48 providentia prophetiaque completi. Dicitur Theonem eruditum Aegyptiarum, Graecarum Latinarumque litterarum et triginta annis habuisse taciturnitatem; porro Binum a nullo visum irascentem aut iurantem aut mentientem aut vanum aliquem vel asperum vel infirmum protulisse sermonem.

49 Ea tempestate fuerunt Copras et Hellin nec non Helias. Copras quidem, ut aiunt, divinum habuit donum salutes
50 efficere passionum et daemones expellendi. Hellin vero a parvulo nutritus in monasterio plurima inopinabiliter miracula faciebat, ita ut etiam ignem in sinu portaret et nequa-
51 quam eius vestis arderet. Verum Helias tunc quidem non procul ab Antinoo civitate degebat in heremo agens annum aetatis circa centesimum atque decimum. Antea tamen paene septuaginta annis solus vixit in solitudine et usque ad hanc aetatem ieiunando et viriliter conversando pervenit.

52 Fuit etiam Apellis in Aegypto ex fabro ferrario. Qui dum aliquando per noctem hoc opus exerceret, umbra daemonica veluti mulier speciosa eum de castitate temptabat. At ille ferrum, quod operabatur, ex fornace trahens eam percussit in faciem. Tunc illa stridens et ingemescens procul effugiit.

53 Inter hos etiam Isidorus fuit, qui undique monasterium muniens curabat, ut nullus egrederetur, sed omnia necessa-

---

A CN

195 Binus] minus Ω *corr. Jacob* praesules *Am1* 195 *sq.* monachorum (monacho *in ras. m2*) *C* 198 gre·arum *Cm1* litterararum *N* 199 habuisset *Cm1* Binum] hominum Ω *corr. Jacob* 200 visu *A* 208 vestis] stes *Am1* 209 antinoa *C* 211 LXX *A* annos *Cm2* 212 ad *in ras. 4 litt. Cm2* hnc *Cm1* et (t *in ras. m2*) *C* 214 apelles *Am1 Cm2* 218 ille Ω *Jacob* illa *Beatus*, *cf.* τὸ Soz. 623, 14 ingemiscens *C* 219 effugit *Cm2* 220 issodorus *Cm1* issidorus *Cm2* fuit] fugiit *A* undique] unde *A* 221 ut] et *Am1*

ria haberet interius; nec non Serapion circa decem milia sub se monachos habens, qui omnes sic educabat, ut ex propriis sudoribus necessaria comparare⟨n⟩t et aliis ministrare⟨n⟩t egentibus.

54 Dioscorus quoque non amplius centum monachis praesidebat. Qui cum presbyter esset, sacrificia faciens omnem perfectionem adhibebat examinando et diligenter diiudicando accedentes ad sacra mysteria, ita ut expiarent mentem et mali cuiuspiam conscientiam non haberent.

55 Eulogius presbyter fertur praescientiam habuisse cogi-
M 1108 tationum quorumlibet ad se venientium eorumque delicta palam redarguebat et, quaecumque latenter cogitassent, sibi revelata manifestabat. Qui vero aliquid mali gessissent vel pravum consilium habuissent, ab altare suspendebat manifestans eis peccatum, quod egerant; et diligentia purgatos rursus suscipiebat.

56 His itaque similis erat Apollo in Thebaida, qui quadraginta annis interiore morabatur in solitudine speluncam parvulam in monte vicino habens, sed pro multitudine miraculorum parvo tempore insignis effectus plurimorum praesul extitit monachorum.

57 Eo namque tempore multi et optimi studiose philosophabantur in Alexandria quasi duo milia viri, quorum alii in solitudine morabantur, alii circa Mareotem degebant.

58 Excellenter autem inter alios emicabat Dorotheus, genere

A C N

222 sarapion *A N* serapion *C* decim *C* 223 abens *Cm1* edocabat Ω 224 *sq.* compararet ... ministraret Ω *Jacob* compararent ... ministrarent *Beatus Hanslik, cf.* πάντας δὲ ἦγεν ἐξ οἰκείων ἱδρώτων τὰ ἐπιτήδεια πορίζεσθαι, καὶ ἄλλοις δεομένοις χορηγεῖν Soz. 624, 3 *sqq.* 226 Dioscolus *C* am·lius *Cm1* centum] C *A* 227 presbiter Ω 229 misteria Ω mysteria *Cm2* 231 Eulegius *Nm1* presbiter Ω 232 venium *Cm1* dilecta *Cm1* 234 revelatam *Cm1* mali *om. C* 238 His] huic *ex* ·· is *Cm2* 238 *sq.* XL *A* 245 mareote *A C* mareotema *N corr. recc.* degebat *Nm1* 246 dorotheos *Cm1*

Thebaeus; cuius haec fuit vita, ut cottidie lapides a mare colligeret et annis singulis hospitium aedificaret et fabricare sibi non valentibus dare⟨t⟩. Noctibus autem propter eorum
59 cibum faciebat sportas, ut venderet. Cuius cibus erat panis unciae sex et holerum minutorum fasciculus unus et ad bibendum aqua. Hic a iuventute sic vivens nec in senectute defecit. Numquam visus est in lectulo soporatus vel pedes pro requie tetendisse aut dormire pro voluntate, nisi quantum operando aut comedendo natura conpressus oculos claudere potuisset, ita ut saepe, dum comedendo dormiret,
60 cibus ex eius ore laberetur. Aliquando ergo somno valde gravatus, cum in stercore cecidisset, obdormiit; expergefactus autem et contristatus sub silentio dixit: Si angelis dormire suaseris, et mihi ulterius suadebis. Quod forte dicebat ad somnum aut ad daemonem, qui nitebatur bonis
61 actionibus impedire. Huic laboranti quidam dixit: 'Cur ita perimis corpus tuum?' At ille: 'Quia me', inquit, 'illud occidit.'

62 Piammonem vero presbyterum ferunt, quia, dum sacrificaret aliquando, sanctum angelum circa sacrum vidisset altare stantem et praesentes monachos in codicem conscribentem absentesque delentem.

63 Iohanni quoque tantam deus noscitur donasse virtutem contra passiones atque languores, ut plurimos podagricos et articula habentes soluta curaret.

A C N

247 cotidie *A C* mare] mari *Cm2* 248 collegeret *Am1 Cm1* 249 dare Ω *corr. recc.* 250 cybum *A* cybus *A* 254 requiem *Cm1 N* 255 quomedendo *A* commedendo *Cm1* 256 commedendo *C* dormire *Cm1* 257 cybus *A* 258 gravatum *Cm1* in stercore: *cf.* ἐπὶ τοῦ ῥυπός Soz. 627, 7 *sq.; quod vocabulum Graecum Epiphanio ignotum* (*cf.* Soz. 627, 2 ~ VIII 1, 253) *hic pro* ῥυπός *intellectum est* cecidisset obdormiit (sset ob *in ras. m2*) *C* obdormivit *Cm2* 259 et contristatus (et con *supra ras. unius litt. m2*) *C* angelos *Cm2* 261 ad *alt. s. s. Cm2* 263 *sq.* occidit. Piammonem (it pia *in ras. 9—10 litt.*) *C* piamonem *C* 264 presbit- Ω ferunt *in ras. Cm2* 270 articulum (ἄρθρον), *de neutro genere cf.* ThLL I 691, 43 *sqq.*

64 Inter hos Beniamin senior valde clarus habebatur dono dei potitus, ut sine medicamine, tactu manus aut olei facta
65 oratione sanaret aegrotos. Hunc ferunt incidisse in hydropicam passionem et tantum eius corpus intumuisse, ut non posset per ianuas cellulae suae, in qua habitabat, efferri,
66 nisi ianuae cum tabulis antepositis sublatae fuissent. Is ergo passionis suae tempore paene octo mensibus ante mortem in sella latissima sedens curabat sollemniter aegrotantes non graviter ferens, quoniam suae aegritudini non prodesset, sed etiam se videntes consolabatur et deprecabatur, ut rogarent deum pro anima eius et de corpore non curarent: 'Quia et dum sanum', inquit, 'esset, nihil profuit mihi.'

67 Marcum in Scite degentem ferunt etiam in iuventute valde fuisse mansuetum et sapientem memoriaque scripturarum divinarum satis idoneum et tanto deo amabilem, ut,
G 324 dum ad dominicum corpus accederet, angelus ei sacramenta
M 1109 praeberet, cuius manum usque ad iuncturam brachii tantummodo fuisse dicebat inspicere.

68 Macario vero datum est, ut saperet ultra daemones. Huic occasio conversionis commissum homicidium fuit. Nam dum puer esset et oves pasceret circa Mariam paludem, ludens quendam coaetaneum interemit et metuens fugiit in
69 solitudinem. Qui dum tribus annis sub divo moraretur, postea parvum hospitium sibi fecit, in quo annis viginti quinque moratus est. Plurimi siquidem se eum audisse dicebant, quia gratias illi calamitati referret et salutiferum vocaret illud homicidium non sponte commissum, quod ei beatitudinis causa provenerat.

A CN

272 tactu medicamine *tr. C* 273 *sq.* hydropam *AN* 276 His Ω *corr. Cm2* 278 solemniter *C* sollempniter *A* 283 schitia (itia *in ras. m2*) *C* sciti *recc.* 285 tanto *cf.* VIII 1, 160 286 dum] cum *s. s. Cm2* 288 fuisse ... inspicere, *cf.* Leumann-Hofmann 583 289 ma·cario *C* machario *N* 292 *sq.* interemit — tribus (*l.* 293) *om. N* 292 fugit *Cm2* 295 se eum] secum *N* 296 calamitate *Cm2* 298 provenerat (a *ex corr. m2*) *A*

70 Apollonius autem, cum per omne tempus vitae nihil vitae monachicae didicisset, sciens, quia nec scribere nec artem ⟨al⟩iam exercere posset propter aetatem, omnia medicamina et cibaria oportuna laborantibus ex propriis pecuniis comparabat singulasque ianuas monasteriorum a matutino circumibat usque ad horam nonam visitando languentes et ministrando, quod indigerent. Qui moriturus alio tradidit, quod habebat, iubens, ut talia vota servaret.

71 Moyses autem, cum servus esset, propter culpas expulsus e domo est. Qui latrocinio deditus homicidia multa commisit. Postea vero conversus repente huiusmodi philo-

72 sophiae virtute completus est. Cumque pro prioris vitae fervore fantasiis adhuc libidinum moveretur, multa abstinentia suum domabat corpus panem solummodo comedens et multum opus efficiens. Sex autem annis per totam noctem stans oravit neque genuis inclinatis neque oculis in somno

73 clausis. Insuper etiam noctanter circuibat cellulas monachorum et lagoenas singulorum aqua complebat, cum longe aut decem aut viginti aut triginta stadiis aqua manaret.

74 Qui licet ita corpus domaret, priorem tamen valitudinem non amisit. Fertur enim, quia, dum quattuor latrones eius invasissent hospitium, conprehendisset omnes atque ligasset suisque humeris inpositos ad ecclesiam perduxisset in

75 voluntate monachorum ponens, quid de eis facere vellent. Fuit ergo in summa philosophia et terribilis daemonibus et presbyter in Sciti constitutus. Vixit annis paene septuaginta

76 quinque.

A C N

300 monachi *C* dedicisset *Am1* 301 iam Ω aliam *corr. Jacob, cf.* ἄλλην τινὰ τέχνην Soz. 630, 14 *sq.* possit *Cm2* 302 cybaria *A* 305 quod] quo *Am2* digerent *Am1* 307 moses *A* 310 completus Ω, *sed cf. l.* 316. 333 pro prioris] propriis Ω *corr. recc.* 311 fervores *N* 314 genibus *Cm2* 316 laguenas *Am1C* lagynas *N* lag**nas *Am2* 320 compr- Ω, *sed cf. l.* 397 321 umeris *N* 322 voluntate *A* -tatem *CN* 324 presbit- Ω sciti *N* scithi *C* scethi *Am2* sthi *Am1*

77 Sub hoc igitur imperio fuit Paulus de Lybia in Sciti non minus quingentos monachos habens. Nihil autem operabatur neque percipiebat, nisi quod comederet tantum. Orabat autem solummodo et veluti quoddam tributum habens impositum trecentas orationes deo unaquaque die reddebat. Et ne numero forte delinqueret, trecentos lapides ponebat
78 et singulis orationibus lapidem mittebat in sinu. Expensis vero lapidibus orationes sciebat esse completas.

Tunc etenim Paco in Sciti florebat a iuventute usque ad senium optime conversatus, quem neque circa corporis
79 sanitatem neque circa animae passionem daemon aliquando decepit.

Stephanus autem circa Mareotem habitavit perfecta
80 degens et integra continentia. Qui circa sexaginta annos probatissimus monachus fuit et Antonio magno notissimus. Fuit itaque mansuetus et sapiens, locutione suavis et utilis,
81 tristantium consolabatur animos et ad alacritatem revocabat, licet necessaria tribulatio proveniret. Talis erat etiam in cladibus propriis. Denique dum in infirmitatem incurabilem incurrisset et medici putria membra eius incidissent,
82 ille manibus tamen operabatur palmarum plectens folia et praesentibus persuadens, ut de rebus huiusmodi non dolerent neque aliud cogitarent nisi de bono fine: Deus, inquit, quae fecit, cuncta utilia sunt. Ego autem novi, quia huiusmodi passiones pro peccatis eveniunt. Et melius est hic
83 poenas solvere quam post mortem perpetua supplicia sustinere.

A C N

326 libia *C N* scithi *C N* scethi *A* 327 manachos *A* 330 unaqueque *Nm1* 331 *post* ne: in *add. Cm2* nunumero *N* 332 expansis *Am2* 334 scithi *C* scithe *A* scite *N* 335 conversatur *C* 337 decipit *Cm1* 340 monachos *Cm1* 342 ad *om. A* 344 in *pr. et alt. om. C* 345 putrida *Cm2, sed cf.* VI 10, 17 346 palarum *Am1* 348 de *in mg. suppl. Cm2*

84 Pior autem, cum de domo patris ad philosophiam conversionis exiret, promisit deo nullum se propinquorum de cetero fore visurum. Post quinquaginta vero annos, dum
85 eius soror eum vivere et habitare in heremo cognovisset, non cessabat, donec eum inspiceret. Quam dum episcopus loci iam grandaevam propterea videret affligi, scripsit praesulibus heremi, ut Piorem dirigerent. At ille, quoniam contemnere nefas est, iussionibus seniorum oboediens et assu-
mens quendam venit ad patriam. Cumque ante domus suae
86 ianuas accessisset et suum nuntiasset adventum, veniente germana clausis oculis dixit: Ecce ego sum Pior, quanto vis, aspectu satiare. Tunc illa gratificata laudavit deum.
87 At ille oratione facta remeavit ad heremum, ubi fodiens aquam invenit amaram eamque usus est usque ad ultimum vitae diem. Post cuius obitum nullus illic habitare praevaluit. Ego autem reor, quia per orationem eam ad suos usus fecerit dulcem, dum etiam alibi non extantem oratione meruerit emanare. Nam cum Moyses et eius monachi pu-
88 teum aliquando fodirent et nec venam aliquam repperirent nec amplius iam fodiri altitudo permitteret, medio die supervenit Pior et oratione facta descendit in foveam. Cumque tertio percussisset terram, mox emanavit aqua. Cum-
89 que oratione facta discederet, illis eum petentibus, ut vel ex aqua gustaret, ‹non› ad hoc', inquit, 'directus sum, et, propter quod veni, peractum est.'

A C N

354 deo] denuo Ω *corr. Jacob, cf.* συνέθετο τῷ Θεῷ Soz. 635, 4 355 quadraginta *C* 359 *sq.* contempnere *A* 361 ante] ad *N* 364 gratifica *A* laudabit Ω *corr. Cm2* 366 eaque *N Jacob* eamque *A C Hanslik* usque ad *s. s. A* 369 usos *Am1* fecerit Ω fecit *recc.* exstantem *A* orationem *C* 370 moses *A* 371 foderent *A Cm2 N* veniam *fort. Cm1* aliquem *A* 372 fodere *Am1 C* foderi (sic!) *Am2* permitterit *Cm1* 373 discendit *Cm1* 374 aquam *A* 376 *ante* ad: non *supplevi Hanslik, cf.* μὴ ἐπὶ τούτῳ ἀπεσταλθαι Soz. 637, 3

Ammonium itaque ferunt nimis eruditum Origenis Didymique discipulum a iuventute usque ad novissimum diem
90 praeter panem assum nihil aliud comedisse. Hunc dum vo- 380
luissent quidam ad episcopatum protrahere nec ille posset eos sermonibus evitare, abscidit propriam aurem dicens: Iam modo neque volentem me quisquam patitur ordinari,
91 dum ecclesiastica regula corpore perfectos exquirat. Proinde discedentibus illis et denuo remeantibus atque dicentibus, 385
quia morum perfectionem potius ecclesia quam corporis exquirat, iuravit etiam linguam suam abscidere, si ei vim niterentur inferre. Quo audito, qui venerant, recesserunt.
92 Eo siquidem tempore fuit Euagrius vir eloquentissimus atque mitissimus a Gregorio episcopo Naziazeno decenter 390
93 eruditus, cuius etiam fuit archidiaconus. Ferunt enim eum aspectu pulcherrimum et circa cultum vestis ornatum. Cumque eum quidam senator zelotypus uxori suae cognovisset esse notissimum, ei mortis parabat insidias, quae ad effectum pervenire potuerunt, nisi ei quaedam terribilis et salu- 395
94 taris visio praedixisset. Vidit enim in somnis, quasi pro
M 1111 crimine fuerit conprehensus ferroque vinctus pedibus manibusque ad supplicium duceretur. Quod dum fieret, quidam protulit evangelium et promisit eum de vinculis esse solvendum, si ab urbe Constantinopolitana discederet, idque 400
95 compulit sibi iureiurando promitti. At ille tactis evangeliis

---

VIII 1, 378—405 Soz. VI 30, *p.* 638, 6—641, 6 H.

A C N

378 originis *Cm1* 378 *sq.* dydymique *N* 384 exquirat *s. s. N* 385 descentibus *Am1* discendentibus *Cm1* 386 ecclesiam *Cm1* corpus Ω corporis *recc.* (*cf.* VII 34, 17) 387 iuravit (v *in ras. m2*) *C* 389 · loquentissimus *Cm1* 390 naziazeno *ACm2N* nazianzeno *Cm1* 391 archidianus *Cm1* 393 quidem *C* 395 pervenire (per *s. s.*) *C* potuerit Ω potuerint *Cm2* potuerunt *vel* potuerant *recc.* potuerat *Jacob*, potuerunt *praetuli Hanslik*, *cf.* εἰς ἔργον δὲ προβήσεσθαι μελλούσης τῆς ἐπιβουλῆς Soz. 640, 10 *sq.*, *praeterea cf.* protulerit Ω ~ protulerunt *recc.* VIII 9, 36 *sq.*

hoc se complere promisit et vinculis solutis experrectus est
G 325 ac sacrae credens visioni pericula declinavit. Tunc ab urbe Constantinopolitana venit in Hierosolyma.

96 Fuerunt etiam in Rinocorura non peregrini, sed pro- 405
97 vinciales viri philosophiaque florentes. Inter quos fertur Melas episcopus huiusmodi fuisse benignitatis. Dum missi fuissent, qui episcopos resistentes Ario deportarent exilio,
98 venerunt ad huius ecclesiam. Quem dum invenissent velut ultimum ministrum candelas ecclesiae praeparantem, inter- 410 rogaverunt, ubi esset episcopus. At ille: 'Ego', inquit, 'vos
99 episcopo nuntiabo.' Tunc ex itinere fatigatos ad episcopium duxit et apposita mensa pavit, ut valuit. Postea ministerio
100 completo ciborum se esse dixit episcopum. At illi mirati virum causas aperuerunt et reddita reverentia ei dederunt 415 fugam. Tunc ille: 'Non', inquit, 'declinabo, quod mei similes libentissime susceperunt, sed volens exilii praecepta suscipio.'

101 Huius frater Salomon ex negotiatore conversus ad magnum philosophiae culmen evectus est. 420

102 Hoc tempore Epiphanius, qui postea Cypri fuit episcopus, inter heremitas maximus habebatur.

103 Fuit etiam in Carris Protogenis episcopus post Vitum, qui, ut ferunt, sibi professus est in domini epiphania revelatum, quia vidisset imperatorem Constantinum, quemad- 425 modum ei deus futura monstraret et iuberet, ut, quod ei

---

VIII 1, 405—420 *ex* Soz. VI 31, *p.* 643, 5—645, 1 H. VIII 1, 421—422 Soz. VI 32, *p.* 645, 19—646, 1 H. VIII 1, 423—427 Soz. VI 33, *p.* 649, 10—18 H. VIII 1, 427—432 Soz. VI 34, *p.* 651, 14—652, 3 H.

A CN

402 expertus Ω (ἐξηγέρθη Soz. 641, 2) experrectus *recc., cf. et* VII 5, 28 403 visione *Cm1* 404 hierosolima *Cm1N* hierosolimam *Cm2* 405 nirocorura Ω *corr. recc.* peregrinis *Cm1* 406 philosophi atque *Am1* 408 arrio *Cm2* exilium *Cm2* 409 huius] hus *Cm1* dum] cum *s. s. Cm2* 412 ad *s. s. C* 414 cyborum *A* 417 susciperunt *Cm1* 420 philophię *Cm1* 424 ephiphania *C* 425 *sq.* quemammodum *N* 426 iuveret *Am2Cm1* viveret *fort. Am1*

104 diceret, oboediret. Apud hos itaque tanta abstinentia vigebat, ut propter multa ieiunia dentes eorum vermibus ebullirent.

105 Alium vero quendam usque ad octoginta annos panem ferunt penitus non gustasse, Heliodorum plurimas insomnes duxisse noctes ieiunioque septenos continuasse dies.

106 Multi quoque apud Palaestinam et Syriam atque Persas fuere monachorum, quorum si vel nomina conscribere quispiam voluerit, multos libros implebit.

THEODORITVS

1 **2.** Eo siquidem tempore in Constantinopolitana urbe conprehendentes Ariani quosdam religionis piae presbyteros eosque mittentes in navem inermem et trahentes in pelagus, aliis quippe in alia nave sequentibus, inmisso igne cremaverunt. Quo facto sancti viri cum igne atque mare pugnantes novissime sunt absor⟨p⟩ti et triumpho martyrii coronati.

M 1112 1 **3.** In Antiochia vero Valens plurimo tempore commoratus omnibus licentiam dedit gentilibus atque Iudaeis nec non et hereticis. Nam et gentiles festivitates agebant daemonibus ministrantes, et post Iulianum a Ioviano idolatriae vanitates extinctas florere rursus iste permisit; et Iovis cultum atque Dionysii sacraque Cereris iam non in occulto tamquam sub pio imperatore celebrabant, sed per mediam

VIII 2, 1—6 Theod. IV 24, *p.* 262, 4—9 P.
VIII 3, 1—46 Theod. IV 24. 25, *p.* 262, 10—264, 14 P.

A CN

428 vermibus *om. C* 428 *sq.* ebullirent] evellerentur *Cm2* 432 septinos *Cm1* 433 palastinam *Cm1*

2. 2 religionis piae *om. C* presbit- Ω 3 eosqui *Cm1* inhermem *C* 4 navi *Cm2* 5 mare Ω mari *Beatus* 6 absorti Ω absorpti *Beatus*

3. 4 idololatriae *Am2* 6 dyonisii *AN* dionisii *C* Cereris] ceteris Ω *corr. Beatus* in *om. N* 7 celebrant *A*

2 plateam bacchantes ubique currebant. Illis tantummodo tunc princeps erat inimicus, qui apostolicam doctrinam praedicare videbantur, et primum quidem a sacris basilicis fecit expelli, quibus Iovianus famosissimus imperator no-
3 vam dedit ecclesiam. Cumque in monte sacra celebrarent hymnis laudantes deum et divinis illic eloquiis perfruentes, licet aeris adversitatem saepius sustinerent, aliquando pluviis, aliquando nivibus, aliquando gelu, frequenter ignis ardore macerati, neque in huiusmodi locis laudibus divinis eos frui permisit, sed missis militibus effugavit.

4 Tum Flavianus atque Diodorus veluti quaedam propugnacula iaculis imminentibus resistebant. Nam cum Meletius eorum pastor seorsum degere cogeretur, isti curam gregibus adhibebant, lupis quidem obicientes propriam fortitudinem et sapientiam suam, ovibus autem curam congruam iugiter offerentes. De montanis igitur locis expulsi contra ripas
5 vicini fluminis pascebant oves. Non enim patiebantur secundum Israhelitas captivos in Babylone *organa* sua *suspendere*, sed laudabant creatorem et largitorem deum *in*
6 *omni loco dominationis eius*. Sed neque in hoc loco concilium piorum quietum esse permisit hostis servorum Christi. Verumtamen concordia illorum mirabilium pastoris magni discipulorum ad exercitium sanctas oves enutriens spirita-
7 lia pascua ministrabat. Et Diodorus quidem sapientissimus atque fortissimus velut quidam fluvius perspicuus atque torrens oves quidem proprias irrigabat, luporum vero

25 *sq.* *Ps. 136, 2 26 *sq.* Ps. 102, 22

A C N

8 bacchantes] vacantes *A Cm2 Nm1* vaccantes *Cm1 Nm2 corr. Beatus* 10 videban * tur *C* 15 gelo *Cm1* 18 Tunc *C* 19 inmin- *C* melitius *Am2* miletius *Cm2* 20 degere conaretur *Cm2* de genere co · · retur *Cm1* 25 israheliticas *C* babilone *C* 27 dominationes Ω *corr. Cm2* 28 ostis *C* 29 veramtamen concordiam Ω *corr. recc.* 30 *post* discipulorum: que *s. s. Cm2* 33 inrigabat *Cm1* vero] verbo *C*

blasphemias penitus diluebat. Et generis sui nobilitatem spernens libenter sustinebat quamlibet pro fide calamitatem.
8 Flavianus autem vir optimus, et ipse genere nobilissimus, honestatem solam iudicabat esse pietatem et velut puer exercitatus maximum Diodorum quasi quendam infinitorum certaminum unguebat athletam. Illo namque tempore non contionabatur inter ecclesiastica collegia, sed hoc agentibus multa solacia conferebat consiliorum et scripturarum ex-
9 positionum. Et doctores quidem contra Arianas blasphemias tendebant arcus, iste vero velut ex quibusdam pharetris suae mentis sagittas congruas offerebat; et non solum domi, sed etiam publice hereticis resistens retia eorum facilius erumpebat et labores ostendebat araneas.

M 1113 1 **4.** Cum his itaque laborabat Afrates, cuius conversationem alio loco conscripsimus. Is enim ovium salutem suae quieti praeponens et speluncam deserens propriam pastorales sudores aggressus est. Quantas vero virtutis divitias congregavit, nunc referre superfluum est. Unum tantummodo eius debet dici, quod huic historiae valde congruit.

2 A Boreae parte fluvius concurrit Orontes circa palatium; a meridie vero est maxima porticus undique turres excelsas habens. Inter palatium vero et flumen platea est,
G 326 3 quae egredientes ex urbe mittit ad suburbanos agros. Per hanc plateam dum transisset Afrates, ad hostilia certamina properabat, ut sacris ovibus curas necessarias exhiberet. Hunc de palatio respiciens imperator vilissimo pallio vidit

---

VIII 4, 1—46 Theod. IV 25. 26, *p.* 264, 15—266, 19 P.

A CN

34 novilitatem *Cm1* 36 novilis *Cm1* nobilissimum *Cm2* 39 ungebat *A Cm2N* 42 doctorum *Cm2* quidam *Cm1* 43 arcos *N*

4. 1 III *C* afratres *Am1 Cm1* 2 His *A* 3 queti *Am1* proponens *C* 4 virtutes Ω virtutum *Cm2, corr. Am2* 7 osontes Ω *corr. recc.* 10 mitit *Nm2* suborbanos *Am1* 11 afratres *Am1 Cm1* 13 palati· *Am1*

indutum et in longaeva senectute celeriter properantem.
4 Cumque dixisset quidam, quia iste esset Afrates, in quo civitas universa penderet, dicit ei imperator: 'Dic mihi, ubi vadis?' At ille sapienter respondit et congrue: 'Pro tuo', inquit, 'oraturus imperio.' Tunc imperator: 'Oportebat te domi', 5 inquit, 'orare secundum monachicum morem.' At ille sanctissimus: 'Optime', inquit, 'dicis; si sic quoque permitteres, hoc me facere oportebat. Et hoc hactenus egi, donec Christi oves pace pristina fruerentur. Quia vero tumultu maximo commoventur et periculi onus impedit, ne captivae teneantur, necesse est ubique discurrere easque a necessitate sal-
6 vare. Sed dic mihi, tranquilissime imperator: Si puella essem in cubiculo residens et ad lanam vacans videremque paternam domum ignibus concremari, quid me facere congruebat? Sedere intus et ardentem contemnere domum, an certe discurrere ubique, aquam ferre et flammas extinguere? Credo, quia dicis hoc potius fuisse faciendum; id enim puellae sapientis est opus. Hoc ergo nunc agitur, imperator. Te namque in paternam domum nostram mittente flam-
7 mas discurrimus, ut eas velociter extinguamus.' Haec illo dicente interminatus quidem tacuit imperator. Unus vero cubicularius imperatoris aspere respondens viro sanctissimo huiusmodi cladem noscitur pertulisse.

8 Is enim habebat balnei curam; ubi post haec verba descendens, ut imperatori pararet, ingressus et mente percussus in aquam ferventem descendit ibique defunctus est.

A CN

17 vades *Am1* At] Ad *C* 18 *sq.* inquid domi *tr. N* 19 manachicum *Am1* At] Ad *Cm1* 20 permitteris *Cm1* 21 actenus Ω 24 easque] eas *Cm1* a *om. C* 25 tranquilli|ne *Cm1* 27 congremari *Am1 Cm1* 29 discurrere] concurrere *Cm1* 30 enim] namque *C* 31 opus est *tr. C* 33 ut — extinguamus *in mg. suppl. Cm2* illo *om. C* 34 dicentem *Cm2* imperator *om. Cm1, ante* tacuit *suppl. Cm2* 36 pertullisse *Cm1* 37 His *A* 38 imperato . . . . . ingressus *Am1* pararet *s. s. Am2* 39 discendit *Cm1*

9 Sedebat imperator expectans, ut eo renuntiante lavaret. Eoque tardante misit alios viros, cur moraretur. At illi ingressi viderunt illum in solio fervente defunctum atque so-
10 lutum. Quod dum nuntiatum fuisset imperatori, cognoverunt virtutem orationis Afratae; non tamen ab impiis dogmatibus recesserunt, sed secundum Pharaonem induratum est cor eorum.

M 1114 1 **5.** Hac itaque tempestate Iulianus famosissimus solitudine derelicta venit Antiochiam. Nam cum heretici soliti facile sarcire mendacia hunc virum suae dicerent esse pravitatis, miserunt ad eum lumina veritatis Flavianus atque Diodorus pariter et Afrates Acacium virtute florentem, qui postea Beriae fuit episcopus, rogantes, ut multis hominum milibus subveniret et adversariorum fallaciam redargueret
2 veritatisque dogmata confirmaret. Is ergo vir sanctissimus et veniens et revertens et in ipsa maxima civitate quanta miracula fecerit, in historia deo amabili a nobis conscripta rettulimus. Quia vero totius populus civitatis ad collegia nostra convenit, nullum saeculum dubitare confido; res enim inopinabiles ad se probantur universos adtrahere. Sed quia maxima miracula ille vir operatus est, etiam veritatis hostes nequeunt denegare.

3 Hoc enim et in Alexandria temporibus Constantii fecit magnus Antonius. Deserens enim solitudinem totas circuibat urbes satisfaciens universis, quoniam Athanasius doctri-

---

45 *sq. cf.* Ex. 7, 22

VIII 5, 1—23 Theod. IV 27, *p.* 267, 1—268, 6 P.

A CN

40 **labaret** *Cm1* **lavaretur** *recc.* 42 solio] dolio *Cm2* 44 afratre *Cm1*

5. 2 **venit (t** *in ras. m2*) *C* **anthiochiam** *CN* 3 *sq.* privitatis *Cm1* 4 *sq.* flavianum .. diodorum .. afratem *Cm2* 5 afratres *Cm1* 6 beryae *N* 7 fallacium *Cm1* 8 His *A* 11 retulimus *CN* totus *Garetius* 15 negare *Am1* 17 solitudinem] in solitudinem *Nm1*

nae apostolicae praedicator extaret et hostes essent veritatis participes Arii. Sic igitur sciebant illi sacratissimi viri, quid tempori unicuique congrueret et, quando opus esset, frui quiete, quando necessarium, solitudini praeponere civitates.

6. Fuit igitur illo tempore in Cyrrestis famosissimus Acepsemas in cella reclusus et sexaginta annis neque visus neque locutus, Zeumatius quoque mirabilis, qui, licet oculorum acie privaretur, omnia circuibat confortans oves lupisque resistens. Propter quam causam monachicam eius cellulam concremarunt; sed Traianus magister militum fidelissimus aliam ei fabricatus multo eum fovit auxilio.

Hoc itaque tempore fuit Effrem in Edessa, in Alexandria vero Didymus. Et Effrem Syra usus lingua spiritalis gratiae radios emittebat. Qui licet nesciret doctrinam Graecam, multos Graecorum eruditosque redarguit et totius hereticae pravitatis infirmitatem nudavit. Et quoniam tunc Armonius Bardisanus quaedam cantica componens et impietatem melodicae suavitati permiscens inliciebat audientes et capiebat in pestem, iste sumens inde concentus pietatem cantilenae permiscuit et audientibus suave nimis et utile medicamen apposuit. Quae cantica triumphatorum martyrum festivitates hactenus efficiunt clariores.

VIII 6, 1—18 Theod. IV 28. 29, *p.* 268, 13—19. 269, 7—18 P.

A CN

21 tempore *Am1* et *om. C* 23 civitatis *Cm1*

6. 3 loquutus *A* Zematius *A* 5 monacicam *Cm1* 6 congremarunt *Cm1* 7 multum *A* fovet auxilium *A* 8 efrem *A* 9 didimus *Cm1* efrem *A* syra usas *Cm1* syracusas *Cm2* 10 *sq.* gregam *Cm1* 11 eruditos *N* 12 infirmitate *AN* -tatis *C corr. recc.* 13 conpon- Ω, *sed cf.* VII 4, 28 14 suavitatis *C* illiciebat *Cm2* 15 in peste *AN* contentus *A* 16 cantelene *Cm1* 17 medicamina *Cm2* 18 actenus *AN*

SOCRATES

1 **7.** Cum igitur imperator Valens lege praecepisset persequendos esse in Alexandriam et Aegyptum cunctos orthodoxos, omnia vastabantur. Alii namque ad iudicia trahebantur, alii mittebantur in vincula, alii verberibus agebantur; plurimaque supplicia adversus quietis amatores in-
M 1115 2 gerebantur. Et dum haec in Alexandria fierent secundum Lucii voluntatem fuissetque in Antiochiam reversus Euzoius, mox ad monasteria per Aegyptum constituta processerunt magister militum cum multitudine armatorum et Lu-
3 cius Arianus. Cumque plurima viris sanctis mala facerent nec eos ullo modo superarent, persuasione Lucii patres monachorum mittuntur exilium, inter quos Macarius Aegyptius
4 et alter Alexandrinus. Cumque venissent in insulam quandam, abreptam cuiusdam filiam sacerdotis a daemone clamantemque illis viris: 'Cur venistis et hinc nos expellere?' suis orationibus liberatam patri restituunt et ad Christianitatem sacerdotem simul et reliquos habitantes in insula per-
5 duxerunt. Qui mox simulacra proicientes formam templi in ecclesiam mutaverunt; baptizabantur enim et officia
6 Christianitatis gratissime docebantur. Sic igitur propter
G 327 consubstantialitatis fidem viri mirabiles probabiliores effecti sunt aliosque sanantes firmiorem operibus ostenderunt fidem.

1 **8.** Eo siquidem tempore virum alium fidelem produxit

VIII 7, 1—23 *ex* Socr. IV 24, *p.* 532, 4—14. 534, 7—535, 18 H.
VIII 8, 1—23 *ex* Socr. IV 25, *p.* 536, 3—538, 8 H.

A CN

7. 2 in alexandria et aegypto *recc., sed cf. Svennung Pallad. p.* 382 *sqq.* 3 ortodoxos *C* Alia *Cm1* 5 quetis *Am1* 7 *sq.* ezoius *Am1* 11 superaret Ω -rarent *recc.* luci Ω *corr. Cm2* 11 *sq.* manachorum *Am1* 12 *ante* exilium: in *suppl. recc.* macharius *CN* 17 in insulam Ω *corr. recc.* 21 mirabilis *C* probabilioris *Cm1*

deus, ut per eum fidei testimonium perhiberet, Didymum,
2 mirabilem virum, qui omni tunc doctrina florebat. Is, cum parvus adhuc prima litterarum elementa doceretur, passione oculorum perdidit visum. Cui deus pro visibilibus oculis in- 5
tellegibiles condonavit. Nam quod per oculos doceri non potuit, auditu vigilante cognovit. Qui, dum a puero fuisset
3 ingeniosus, vincebat etiam acute conspicientes. Facile namque regulas grammaticae atque rethoricae artis didicit. Cumque venisset ad philosophiam, mirabiliter dialecticam, 10
arithmeticam, musicam aliasque philosophiae disciplinas didicit animoque recondidit, ita ut celeriter obviaret eis, qui
4 oculis inspectoribus talia didicissent. Sed etiam vetus novumque testamentum sic perfecte cognovit, ut multos ederet libros; qui et de trinitate tres libros fecit et Origenis 15
opus De principiis, id est peri archon, interpretatus in eis
5 explanationes reliquit eximias. Fertur enim, cum Antonius Valentis tempore propter Arianos venisset in Alexandriam, vidisse Didymum eique dixisse: 'Non te conturbet, o Didyme, amissio sensibilium oculorum; tales etenim oculi tibi 20
desunt, quibus et muscae et culices nocere possunt. Sed gaude potius, quoniam habes oculos, quibus etiam angeli contuentur, per quos videtur deus et eius lumen inspicitur.'

THEODORITVS

6 Didymus ab infantia privatus oculis grammaticam, 25
rethoricam, arithmeticam, geometriam et astronomiam et

VIII 8, 25—29 Theod. IV 29, *p.* 269, 18—24 P.

A CN

8. 2 dydimum *C* 3 His *A* 4 prima *om. C* elementis *Cm2* 5 *sq.* intelligibiles *A* intellegibilibus *C* 6 docere *Cm1* 7 vigilante *A Cm1* -ti *Cm2* -ter *N* 9 gramatice *Cm1* rhetoricae *A* 11 arthimeticam *N* philosophia *Cm1* 12 ita *eras. C* 15 origines *Cm1* 17 anthonius *C* 18 valentes *Cm1* 19 dydimum *C* 20 ammissio *Cm1* 21 pulices Ω *corr. Jacob, cf.* V 45, 53 = *κώνωπες* nocere Ω noceri *Cm2* noscere *Garetius, sed cf.* Socr. *p.* 538 *adnot.* 23 contuntur Ω quo utuntur *Cm2, corr. Garetius, cf. βλέπουσι* Socr. 538, 7 25 Dydimus *C* 26 rhetoricam *C* geometricam *N*

syllogismos Aristotelis et eloquentiam Platonis auditu didicit, non quasi haec veritatem erudirent, sed tamquam ⟨contra⟩ mendacium arma veritatis existerent.

SOCRATES

M 1116 7 Quoniam aliqui ex nominis similitudine noscuntur errare, necessarium est ostendere, quoniam alter est Gregorius Ponticus, ortus ex Neocaesaria Ponti, nimis antiquus
8 et discipulus Origenis. De isto namque Gregorio multus est sermo in Athenis et Beryto nec non et Ponto et, ut ita
9 dicatur, in universo orbe terrarum. Is enim cum discessisset ab Athenis, venit in Beryto ibique iura legebat. Cumque cognovisset in Caesaria libros sacros Origenem exponere,
10 venit illic explanationes magniloqui illius auditurus. A quo veram philosophiam eruditus evocantibus parentibus remeavit ad patriam. Ubi primo quidem, dum esset adhuc laicus, plurima signa fecit languores curando, daemones per epistulas expellendo paganosque sermonibus et operibus
11 sibimet subiugando. Huius meminit et Pamphilus martyr
12 et Eusebius in libris, quos de Origene conscripsit. Fuit ergo Gregorius antiquus iste, discipulus Origenis, et alter Nazianzenus fraterque Basilii; fuitque alius Gregorius Alexandrinus, Arianus.

VIII 8, 31—48 Socr. IV 27, *p.* 544, 10—546, 4 H.

A C N

27 sillogismos *Cm1* audito *Cm1* 28 erudiret *Cm1* 28 *sq.* contra *suppl. Jacob*, adversus *Beatus* 29 exsisterent Ω 33 ortus] ornatus *N* neocessaria *C* necessaria *N* anticus *A* 34 multos *Cm1* 35 berito Ω, *sed cf.* I 10, 70 36 His *Am1 Cm1* 36 *sq.* discendisset *Cm1* descendisset *Cm2* 37 berito *A C* legabat Ω legebat *Cm2*, *cf.* IX 27, 20 ~ Socr. 607, 15 38 caesarea *A N* originem *A Cm1* 42 *sq.* expellendo per ep. *tr. C* 43 paganos *Cm2* 44 meminet *Cm1* pamphilos *Cm1* pamphylus *N* 45 et Eusebius *addidit Epiphanius*, *cf.* Socr. 545, 14 46 anticus *A* 46 *sq.* nazonzenus *Cm2*

1 **9.** Ea tempestate Novatiani habitantes in Phrygia festivitatem paschae mutaverunt. Quomodo autem hoc gestum sit, dicam, primo tamen referens, cuius rei gratia circa Phrygum Paflagoniorumque gentes severius eccle-
2 siastica regula conservetur. Novatus presbyter se ab eccle- 5
siae Romanae communione suspendit, quoniam Cornelius episcopus fideles, qui sacrificaverant tempore factae per-
3 secutionis a Decio, in communione receperat. Pro hac itaque causa segregatus et ad episcopatum a consortibus suis episcopis evocatus scribebat ecclesiis, ne eos, qui daemoni- 10
bus immolaverant, ad sacramenta susciperent, sed invitarent quidem ad paenitentiam, remissionem vero dei relin-
4 querent potestati, cuius solius est peccata dimittere. Tales epistulas suscipientes in unaquaque provincia secundum
5 proprios sensus responsa reddebant. Cum ergo ille manda- 15
ret, ut non oporteret sacris interesse mysteriis eos, qui post baptisma peccatum commisissent, quod ducit ad mortem, quibusdam quidem videbatur amara nimis et dura huiusmodi regula; alii vero veluti iustam rectamque suscipie-
6 bant. Inter haec mota quaestione venerunt litterae Cornelii 20
Romani praesulis, quae remissionem peccantibus etiam post
7 baptisma promittebant. Sic ergo ambobus diversa scribentibus et ex divinis eloquiis sua sensa firmantibus singuli
8 provincialium diversas sunt secuti sententias. Amantes

VIII 9, 1—39 *ex* Socr. IV 28, *p.* 546, 10—548, 6. 549, 3—550, 7. 550, 14—15 H.

A CN

9. 1 frigia *A* phrigia *C* 4 phrygium *Am1* phricum *Cm1* phrigiam *Cm2* pafloniorumque (-qui *Cm1*) *Am2 CN* paflogoniorumque *Am1* Paphlagoniorumque *Beatus* 5 Navatus *Am1* presbiter Ω receperant *Am2Nm1* 9 ad] ab *Cm2* episcopatum — suis *om. C* 10 ecclesias *C* 11 susceperent *Cm1* 13 potestatem Ω *corr. recc.* 15 proprius *Cm1* reddere *C* 18 videbatur (tur *m2*, t *in ras.*) *C* 18 *sq.* huiuscemodi *C* 22 diversa * *C* 24 *sq.* Amantes namque peccare] Sanantes namque sanare Ω *corr. Jacob, cf.* ὅσοι γὰρ φιλαμαρτήμονες Socr. 548, 2

namque peccare promissa remissione etiam reliquo tempore deliquerunt. Unde videtur, quia gentes Phrygum castiores quam aliae magis esse noscuntur.

9 Novatus itaque, licet propter conversationem subtilissimam segregaverit semet ipsum, tamen non mutavit paschae festivitatem. Nam secundum partes Hesperias etiam iste
M 1117 celebrabat; agitur enim apud illos pascha post aequinoctium
10 olim, et ex quo Christiani esse coeperunt. Sed iste quidem postea sub persecutione Valeriani principis martyrio terminavit. Hi vero, qui ex eo nomen habuerunt eiusque fuere participes, facto concilio paucorum episcoporum in vico Pazeno, ubi sunt fontes Sagarii fluminis, regulam protulerunt, ut Iudaeos observent azyma facientes et cum eis agant paschae celebritatem. Postea tamen etiam Novatianorum ecclesia propter illud concilium noscitur esse divisa.

1 **10.** Eo tempore, dum Valentinianus imperator nullam heresem perturbaret, post Liberium Romae Damasus ordinatur episcopus, simul et Ursinus ex diacono eius ecclesiae
2 in basilica Siciniensi latenter. Ob quam rem multis sedi-
G 328 tione vel praefecti tunc Maximini animadversione punitis remoto Ursino Damasus permansit episcopus.

THEODORITVS

3 Tunc itaque apud Hesperiam Damasus Romanus et Ambrosius Mediolanus spiritalibus iaculis feriebant hostes,

VIII 10, 1—6 *ex* Socr. IV 29, *p.* 551, 6—552, 7 H. VIII 10, 8—13 Theod. IV 30, *p.* 270, 11—17 P.

A CN

25 remissionem *C* relinquo *Am1* 26 phrigum *AN* 27 aliae] ealiae *Cm1* 28 *sq.* subtilessimam *Cm1* suptilissimam *N* 30 patres Ω *corr. recc.* 33 persecutionem *Cm1* principes *Cm1* 33 *sq. post* terminavit vitam *suppl. Beatus* 36 *sq.* protulerit Ω protulerunt *recc.* 39 consilium *A*

10. 1 valentianus *Cm1* 2 heresim *Cm2* 4 in *s. s. Am2* 5 ponitis *Am1* 6 remotu *AN* 8 Tuno *Nm1*

cum quibus etiam illi, qui ad longa fuerant exilia destinati, litteris confortabant suos et adversarios destruebant. Quos divina providentia gubernatores in fluctuatione praeparavit et militum sapientissimos duces in proeliis.

SOCRATES

1 **11.** Inter haec igitur Valentinianus imperator Hesperiae contra legatos Sauromatarum vehementi furore commotus eruptione venarum fluxu sanguinis expiravit post consulatum Gratiani tertio et Equitii, septima decima die mensis Novembris, anno vitae quinquagesimo quarto, im-
2 perii undecimo. Quo moriente Italiae milites sexta die post eius mortem Valentinianum puerum eius filium ad imperii culmina provexerunt. Cuius imperium frater et patruus, licet ingrate, quod eis ignorantibus factum sit, tamen postea susceperunt. Hoc itaque modo Valentinianus iunior in pa-
3 terno successit imperio. Is enim natus est de Iustina, quam vivente Severa priori coniuge Valentinianus hoc modo du-
4 xisse probatur uxorem. Iustus Iustinae pater, cum esset Piceni iudex Constantii temporibus, vidit in somnis, quoniam ex dextro femore imperialem purpuram genuisset. Cumque visio per multos recitaretur, ad Constantii aures
5 usque pervenit. At ille considerans somnium, tamquam imperator ex eo nasceretur, mittens occidit Iustum. Cuius filia Iustina, cum orfana remansisset a patre, virgo permansit.
6 Posteriori vero tempore pervenit ad Severae notitiam, ad quam frequentius veniebat, et amabatur, ita ut etiam cum
M 1118 ea balneis uteretur. Cumque Severa secum lavantem Iusti-

VIII 11, 1—37 *ex* Socr. IV 31, *p.* 554, 10—558, 2 H.

A C N

11. 1 XI *om. C* igitur] agitur *Am1* 3 venerum *Cm1* fluxus *C* exspiravit *A C*, *sed cf.* IX 23, 26 4 consulatu *Cm1N* consulati *A* tertio (= *τὸ τρίτον*) *Ω* tertium *Beatus* 5 mensi *C* 6 undecimo *Ω*, *sed cf. δεκατρία* Socr. 555,14 10 iunior *Ω* minor *Garetius* 11 sucessit *C* his *Am1* 12 priore *Nm1* valentianus *A Cm1*

nam diutius inspexisset, pulchritudine virginis obligata est et dixit imperatori, quia sic esset speciosa virgo Iustina, ut etiam ipsa, licet esset mulier, eius tamen amore sit capta.
7 Verum imperator eius sermone concepto Iustinam ducere tractabat uxorem, non tamen Severam abicere, ex qua Gratianus fuerat natus, quem paulo ante firmarat imperatorem. Legem itaque protulit publice per civitates proposita san-
8 cientem, ut liceret volentibus habere duas uxores. Cumque posita lex haberetur, Iustinae ipse coniunctus est, ex qua natus est Valentinianus iunior et filiae tres, Iusta, Grata et Galla. Quarum duae quidem in virginitate manserunt; Gallam vero postea maior Theodosius imperator duxit uxorem, ex qua et Placidia filia noscitur ei esse progenita. Nam Arcadium et Honorium ex Placilla priori coniuge habuisse cognoscitur.

SOZOMENVS

1 **12.** Interea Valens in Antiochia Syriae degens consubstantialitatis cultores vehementer insequebatur, nisi eum liber Themistii philosophi revocasset, in quo peroraverat, quia eum esse non oporteret infestum propter discordiam ecclesiasticorum dogmatum, quando etiam apud paganos ultra trecentarum sectarum differentia videretur et unusquis pro dogmate proprio in sententia diversa consisteret et forte hoc deo gratum potius esset, dum non facile cognoscitur et diverso modo glorificatur, quatenus unusquis amplius timeat, dum integritatem eius scientiae vel, quomodo

---

VIII 12, 1—12 Soz. VI 36. 37, *p.* 660, 9—661, 11 H. (12, 5 *sq.* Socr. IV 32, *p.* 559, 1 H.)

A C N

25 captus *fort. A m1* 29 propositam *Ω corr. Garetius* 32 felia et res *Cm1* 33 duo *Am1* 35 et] ei *A N* et *del. C* 36 archadium *A* placella *Ω*

12. 1 anthiochia *N* sirię *C* 6 *sq.* unusquisque *C* 7 dogmate] dogmatum *C* 9 quatinus *Cm2* unusquisque *C*

aut qualis quantusque sit, magis ignorat. His ergo Themistii ratiocinationibus aliquantulum mitior factus est imperator.

SOCRATES

1 **13.** Non tamen omnino se ab indignatione suspendit, sed pro morte inponenda sacratissimis viris decernebat exilia, donec eius impetum causa huiusmodi rei publicae removisset.

2 Barbari trans Histrum constituti, qui vocantur Gothi, civile bellum inter se duabus partibus commoverunt; unius praeerat Fritigernis, alterius Athalaricus. Cumque praevaluisset Athalaricus, Fritigernis confugit ad Romanos
3 eorumque postulavit auxilium. Quo cognito Valens praecepit Thraciae militibus, ut barbaris auxilia commodarent.
4 Hoc solacio victus Athalaricus est, etiam fuga versus. Ob hanc ergo causam Fritigernis volens aliquod beneficium repensare Valenti cum suis omnibus dogmata eius religionis amplexus est. Unde hactenus Gothi Ariani esse noscuntur.
5 Tunc etiam Ulfilas Gothorum episcopus litteras Gothicas adinvenit et scripturas divinas in eam convertit linguam.
6 Cum igitur non solos Fritigernis Gothos, sed etiam Athalarici Ulfilas edoceret, tunc Athalaricus videns religionem
M 1119 patriam violari multos Arianorum suppliciis tradidit, quos Ariani martyres nunc appellant.

7 Non vero post multum denuo inter se barbari conpacati a vicinis gentilibus Hunnorum depraedabantur ex-

VIII 13, 1—38 Socr. IV 32. 33. 34. 35, *p.* 559, 7—561, 4. 561, 16—563, 12 H.

A C N

11 themestii Ω *corr. Cm2* 13 SOCRATES *om. N*

13. 5 hitrum *Cm1* 6 cibile *Cm1* duobus *A m1* unus *N* 7 fritigermis *A N* fratigerais *Cm1* fritigernus *Cm2 corr. Jacob* 8 fritigernus Ω 10 comodarent *A* 11 victos *A m1* 12 causa *Cm1* fritigernas *Cm1* fratigernus *A* 13 dogmatae *A* -te *C N corr. recc.* 14 actenus *A N* 16 adinvenit] convenit Ω *corr. recc.* 17 fritigerni *Cm2* 18 relegionem *Cm1* 21 barbaris Ω *corr. recc.* 22 unnorum *A* unorum *Cm1* hunorum *Cm2*

pulsique de propriis ad Romanorum loca confugiunt servire
8 potius volentes imperatori. Hoc dum cognovisset Valens, nihil futuri providens terras eis tribuit Thraciarum arbitratus praeparatum se contra omnes barbaros habere solacium; ac propterea milites de cetero neglegebat et eos, qui dudum contra hostes elaboraverant, despiciens etiam collatores provinciae per vicos et civitates pro unoquoque milite octoginta solidos exigebat, qui nondum eorum tributa relevave-
9 rat. Hoc ergo fuit initium, ut illo tempore Romanorum res publica calamitatibus subderetur.

G 329 10 Barbari namque, cum Thraciam tenuissent, licenter
11 Romanorum provinciam devastabant. Haec audiens Valens, cum ab orthodoxorum exiliis non quiesceret, tunc tamen hac se necessitate suspendit. Turbatus enim ab Antiochia ad Constantinopolim venit; unde etiam aliquantum Christianorum persecutio tunc cessavit.

THEODORITVS

12 Interea Valens imperator, dum Gothorum gentem commovisset ad proelium apud Bosforum, tunc fatuus vires suae infirmitatis agnoscens misit ad fratrem solacia petens. At ille rescripsit, quia religiosum non esset talem virum iuvare, qui deo rebellis existeret; sed magis esse iustum, ut eius superbia sedaretur. Quod dum ille miserrimus agnovisset, licet maiori necessitate constrictus, non tamen a sua nimietate cessavit, sed fuit veritati rebellis.

13 Terentius igitur inter haec victor reversus est ab Ar-
14 menia, vir optimus et pietate decenter ornatus. Hunc iussit

---

VIII 13, 40—108 Theod. IV 31—35. 37, *p.* 270, 21—273, 6. 273, 16—274, 11 P.

A CN

24 volentis *Cm1* 30 nondum] dudum *Ω correxi Hanslik, cf.* οὐ πρότερον Socr. 562, 18 33 traciam *C* 35 ab *om. A* ortodoxorum *C* 36 *sq.* antiochiam *Cm1* 43 reliosum *A* 47 rebelles *Cm1*

Valens poscere dona, quae vellet. At ille, quod decebat pium virum cogitare, respondit; petiit enim non aurum, non argentum, non praedium, non cingulum neque domum, sed ut eis, qui pro apostolica doctrina pericula sustinuerant,
15 una praeberetur ecclesia. At ille petitionem ex scripto susceptam, cognoscens, quae illic tenebantur ascripta, disrupit eumque alia postulare praecepit. Verum ille colligens verba precum: 'Suscepi', inquit, 'o imperator, et habeo donum; aliud vero non postulo. Intentionis meae iudex est universorum iudex.'

16 Cum ergo Valens transacta Bosforo venisset in Thraciam, primum quidem Constantinopolim commoratus est praeparans bellum; deinde Traianum cum expeditu contra
17 barbaros destinavit. Cumque remeasset ille devictus, derogabat Valens ei mollitiem et causam timoris ascribens. At ille usus fiducia viro fortissimo congruenti: 'Non', inquit, 'imperator, ego sum victus; sed tu victoriam prodidisti, dum deo resistis et illius solacia barbaris facis potius oportuna. Dum enim a te expugnatur, pro illis pugnat; et necesse est deum sequi victoriam. An nescis, quos ab ecclesiis expulisti
18 vel quibus eas contradidisti?' Haec eadem Arantheus et Victor magistri militum sunt professi et imperatorem, ne tunc indignaretur, ammonuerunt.

M 1120 19 Aiunt etenim Isaac monachum habentem cellulam illic, cum videret eum egredientem ad pugnam, cum clamore dixisse: 'Quo vadis, imperator, qui pugnas adversus deum, quem non habes adiutorem? Ipse enim contra te barbaros movit, quoniam et tu adversus eum blasphemas linguas plurimas incitasti et, qui ei psallent, a sacris domibus ex-

---

A CN

50 illi *A* decebat] dicebat *N* 53 apostolice *C* 55 *sq.* dirrupit *Am2 Cm1 N* 56 postolare *Am1* 57 suscipi Ω suscipe *Am2 Cm2 Nm2* abeo *A* 60 transacta (*cf.* Bosporus exclusa Sulp. Sev. dial. 1, 26, 2 *p.* 178, 18 Halm) *A N* transacto *C* 62 expedito *Am1* 63 barbarorum *C* 66 sed] et *C* perdidisti *Cm2* 77 movet *Cm2 N* 78 psallent (*cf.* IX 39, 20) Ω psallunt *Cm2*

pulisti. Quiesce ergo rebellare, et ille facit bella cessare. Redde gregibus pastores eximios, et victoriam sine bello percipies. Si vero nihil horum agens pugnare contendis, experimento cognoscis, quam *durum est contra stimulum calcitrare.* Nam neque reverteris et exercitum vehementer amittis.'

20 Betranion autem omni virtute clarus, universae Scythiae praesul, habens zelo fidei cor accensum pro corruptione dogmatum et iniquitatibus, quas contra sanctos agebat, Valentem saepe redarguit clamans cum sacratissimo David: *Loquebar de testimoniis tuis in conspectu regum et non confundebar.*

21 Qua tamen gratia barbari Ariano sint vitiati languore, narrabo. Tempore, quo transeuntes Histrum pacem cum Valente fecerunt, tunc praesens Eudoxius suggessit imperatori, ut ei Gothi communicarent; dudum enim divinae scientiae radiis imbuti apostolicis dogmatibus pascebantur.
22 'Communio', inquit, 'unius dogmatis firmiorem faciet pacem.' Hoc Valens laudans a ducibus Gothorum exegit, ut dogmatum quoque concordiam retinerent. Illi vero dicebant pa-
23 ternam se mutare non posse doctrinam. Et cum illo tempore Ulfilas esset eorum episcopus — quem valde sequebantur eiusque verba quasi leges inmobiles aestimabant —, hunc verbis pecuniisque flectens Eudoxius egit, ut barbari communionem amplecterentur imperatoris, sic decipiens eos ac dicens certamen esse verborum, non differentiam
24 dogmatum. Quamobrem hactenus Gothi maiorem quidem

82 *sq.* Act. 9, 5 89 *sq.* *Ps. 118, 46

A C N

79 ergo *in mg. suppl. N* facit Ω faciet *Beatus* 80 eximeos *Am1* 81 orum *C* agens *s. s. Cm2* 82 cognoscis Ω cognosces *Cm2* 84 amittis Ω amittes *Cm2* 85 *sq.* scytiae *A* scitiae *N* 87 quos *Am1C* 91 linguore *Cm1* 92 hystrum *A* 96 dogmatis unius *tr. C* facit et Ω faciet *corr. Beatus* 98 retenerent *Cm1* 99 doctrinam non posse *tr. C* 101 legis *Cm1* immob- Ω *sed cf.* VII 25, 24 104 cert. esse] *veris.* certaminis se *Am1* differentium Ω *corr. Beatus* 105 actenus *A N*

patrem filio dicunt, creaturam vero filium nequaquam dicere patiuntur, licet hoc asserentibus communicare videantur.

SOCRATES

1 **14.** Hoc itaque tempore imperatore ab Antiochia discedente confortati sunt, qui ab eo persecutionem patiebantur, et maxime Alexandrini, Petro quippe revertente de Roma cum litteris Damasi Romanae urbis antistitis confirmantis consubstantialitatis fidem et Petri episcopi roborantis ordinationem. Quo facto populus sumpta fiducia ⟨Lucium⟩ ex-
2 pulit et reduxit Petrum. Sed Lucius Constantinopolim navigavit. Petrus, cum paucum vixisset tempus, reliquit fratrem suum Timotheum successorem.

1 **15.** Porro Valens imperator, cum tricesima die Mai mensis sexto consulatu suo et Valentiniani iunioris secundo
M 1121 Constantinopolim venisset, invenit populum in maestitia
2 constitutum. Barbari namque per Thracias discurrentes etiam Constantinopoleos suburbana vastabant non existente,
3 qui eis resistere fortiter praevaleret. Qui dum usque ad muros venissent urbis, afflicta civitas murmurabat, quasi eos imperator illic evocasset, dum nec resisteret et magis bella protaheret. Circenses igitur agebantur et illic impe-
4 ratori clamabant: 'Da arma et nos pugnamus.' Hinc accensus imperator undecima die Iunii mensis egreditur interminatus poenas se pro iniuriis, cum rediret, a Constanti-

VIII 14, 1—9 Socr. IV 37, *p.* 566, 14—567, 8 H.
VIII 15, 1—16 Socr. IV 38, *p.* 567, 15—569, 3 H.

A C N

14. 1 anthiochia *C* 2 eo *om. C* 3 maximi *C* reverente *A* 4 antestitis *Am1C* confirmantes *Am1* 6 sumta *Cm1* Lucium *suppl. recc. Beatus* 8 paucum] pacu *Cm1*

15. 1 imperator *s. s. Am2* tricensima *Am2* tricensimo *Cm1* tricesimo *Cm2* maii *Cm2* 3 venisset] venientem *C* 7 venisset *C* 9 circenses=ludi circ. 11 ingreditur *C*

nopolitanis civibus exacturum et, quoniam primitus videbantur Procopio praebuisse solacium, ita ut civitatem aratro vertere minaretur. Deduxit igitur cives usque ad urbem Hadrianopolim, quae est in confinio Macedoniae.

THEODORITVS

6 Et exercitu quidem praemisso ipse in quodam vico victoriam sustinebat. Porro milites barbarorum impetum
G 330 7 non ferentes alii fugiebant, alii necabantur. Barbari autem venientes ad vicum, ubi Valens agnita perditione se celare nitebatur, inmisso igne concremaverunt cum vico etiam pietatis inimicum.

SOCRATES

8 Qui terminum vitae sortitus est nona die mensis Augusti eodem consulatu, id est quarto anno ducentesimae
9 octogesimae nonae olympiadis. Aiunt aliqui eum igne consumptum, cum in vico fugisset, quem barbari concremarunt. Alii vero referunt, quia mutato imperiali habitu ad pedestrium venit exercitum et, cum equestres se tradidissent pugnare nolentes, in congressione universos pedestres repente confossos, ubi dicunt ipsum quoque ignoto vulnere
10 fuisse prostratum. Defunctus est anno vitae quinquagesimo. Qui cum fratre regnavit annos tredecim, post fratrem vero tres. Talique sorte defunctus est.

VIII 15, 18—23 Theod. IV 36, *p.* 273, 7—14 P. VIII 15, 25—35 Socr. IV 38, *p.* 569, 4—570, 2 H.

A C N

16 hadrionopolim *C* machedonię *C* 19 victoriam] vice oriam *Cm1* 20 fugebant *A* necabantur (c *in ras. Am2*) *Am2 Cm2 N* negabantur *Cm1* 21 proditione *C* se celari *Cm2* 22 vicu Ω vico *Cm2* 27 non|nę *Cm1* olimpiadis Ω, *sed cf.* III 12, 38 28 in vico Ω in vicum *recc.* concremaverunt *N* 29 mutatu *Cm1* 30 exercitu *Cm1* 33 quinquagesimę *C* 34 annis *Am1* 35 *post* defunctus est: HISTORIAE ECCLESIASTICAE LIBER VIII EXPLICIT *CN* EXPLICIT LIBER OCTAVVS percontuli *A*, *delevi Hanslik*

G 331

⟨TITVLI LIBRI NONI⟩

1. Quia mortuo Valente Constantinopolim barbari devastabant.
2. De benignitate Gratiani et fidei rectitudine.
3. De contentione apud Antiochiam inter Paulinum et Meletium facta et de Apollinare Laodiceno eiusque secta.
4. De Theodosii ducatu vel quomodo a Gratiano imperatore fuerit ordinatus et ad orientale missus imperium orthodoxis profuit et rettudit hereticos.
5. Quomodo Macedoniani denuo ab orthodoxis divisi sint.
6. Quomodo Theodosius imperator Thessalonica baptizatus sit.
7. Professio Theodosii de fide.
8. De Gregorio Naziazeno Constantinopolim transmutato.
9. De basilica sanctae Anastasiae.
10. Quomodo Theodosius ab ecclesia Constantinopolitana Arianos expulerit.
11. De Eunomii calliditate.
12. De Constantinopolitano concilio contra Macedonianos.
13. De ordinatione Maximi Cynici eiusque depositione et ordinatione recta Nectarii et de canonibus in ea synodo constitutis.
14. Epistula Constantinopolitani concilii ad papam Damasum et occidentales episcopos.
15. Epistula Damasi de damnatione Apollinaris ad Timotheum.
16. Statuta sedis apostolicae contra diversas hereses.
17. Quia corpus Pauli Constantinopolitani pontificis fecit revocari Theodosius.
18. De auspiciis imperatoris Arcadii.
19. Quomodo Theodosius examinatione facta hereticorum omnes expulerit et foverit solos orthodoxos.

A C N

ante titulos: INCIPIT EIVSDEM HISTORIAE LIBER VIIII FELICITER (INCIPIT — FELICITER *om. A*) INCIPIVNT TITVLI (CAPITVLA *A*) LIBRI (LIBER *C*) VIIII (NONO *A*) *delevi Hanslik et* TITVLI LIBRI NONI *supplevi* 3 fide *C* rectitudinem *A* 4 melitium *C* 5 apolinare *A Cm1 N* laudiceno *C* 8 retudit *A* retrudit *C N, corr. Gaar* 9 sunt (*cf.* IX 5, 6) *C* 11 theodoxius *Cm1* 13 basilia *Am1* athanasiae *A* 16 caliditate *C* 17 machedonianos *C* 18 cinici *C* 19 constitutos *Cm1* 21 episcopus *Cm1* 22 apolinaris *Cm1* apollonaris *Am1* at *N* 23 Statuita *Cm1* sedes *Am1* 28 solus *Cm1*

20. De schismate facto inter Orientales et Aegyptios propter Flavianum Antiochenum.
21. Quomodo Iustina Ambrosium fuerit persecuta et de Gratiani nece et invasione Maximi.
22. De morte Timothei Alexandrini et ordinatione Theophili.
23. De proelio Theodosii contra Maximum atque victoria.
24. Quemadmodum latrocinia, quae Romae per pistrina fiebant, Theodosius removerit imperator et de lege contra adulteras prolata mulieres.
25. Quemadmodum Amphilochius Theodosio persuaserit, ut Arianorum conciliabula prohiberet.
26. De morte Paulini Antiocheni episcopi et ordinatione Euagrii et quomodo Flavianus sit Damaso reconciliatus.
27. Quomodo apud Alexandriam paganorum templa destructa sint.
28. De fraudibus, quas per templa sua pagani faciebant.
29. De caracteribus sub crucis figura factis, qui in templo Serapidis sunt inventi.
30. De caede, quae sub Theodosio Thessalonicae facta est, et de paenitentia eiusdem Theodosii Ambrosiique constantia.
31. De virtutibus uxoris Theodosii.
32. De indignatione et reconciliatione Theodosii propter Antiochenos statuam eius coniugis deponentes.
33. Quomodo Theodosius fuerit paganis infensus.
34. Quomodo Marcellus episcopus Apamiae templa destruxerit.
35. Ob quam causam presbyteri super paenitentes positi sint remoti.
36. De divisione hereticorum inter semet ipsos.
37. De Sabbatio heresiarche.
38. De pascha vel diversitate institutionum seu observationum, quae per diversas ecclesias celebrantur.
39. De pascha Montanistarum.
40. De Arianorum divisione.
41. De divisione Macedonianorum.

A C N

29 facta Ω *corr. Beatus* 30 anthiochenum *C* 33 Theophili] timothei Ω *corr. Beatus* 34 victoriam Ω *corr. Cm2* 35 Quemammodum *A N* pistrinam *C* 38 theudosio *C* 39 conciliabulo *Cm1* 40 anthioceni *C* 41 Flavianus] paulinus (palinus *A m1*) Ω *corr. Beatus* 47 constantiam *A N* 50 eiusque *C* 51 theodosios *Cm1* 52 XXXIII *N* 53 presbiteri *A N* bresbiteri *C* sint remoti positi *tr. C* 56 institionum *C* 58 *in mg.:* abhinc inferius deest nobis liber hic; lege usque ad notam hanc ·/. *A m2*

42. De recessu Nili fluminis et rursus accessu.
43. Quemadmodum caput Iohannis baptistae Constantinopolim fuerit deportatum.
44. Quemadmodum Flavianus Antiochenum solus percepit episcopatum.
45. De Eugenio tyranno et quemadmodum fuerit superatus.
46. De miraculis Donati pontificis Euroeae.
47. De Theotimo Tomitano pontifice.
48. De Epiphanio Cyprio.
49. Quomodo Ambachum et Michaeae prophetarum corpora sint ostensa.
50. De fine Theodosii principis.

⟨LIBER NONVS⟩

⟨SOCRATES⟩

1. Igitur defuncto Valente denuo barbari usque ad
1 muros Constantinopoleos venientes eius suburbana vastabant. Quapropter cives, quae invenissent, arma portantes
2 hostibus, ut poterant, resistebant. Uxor enim Valentis imperatoris, nomine Domnica, praemia ex aerario publico bene pugnantibus secundum consuetudinem militum ministrabat. Quibus etiam Saraceni praebuere solacia, quae eorum re-
3 gina, nomine Mavia, Romanorum foederata direxerat.

IX 1, 1—3 Socr. V 1, *p.* 573, 18—574, 9 H.

A CN

62 *et* 64 Quemammodum *AN* 62 capiti *N* 66 quemammodum *N* 67 beroeae *AN* beroae *C correxi Hanslik, cf.* IX 46, 2 68 theomitimo *Am2N* theomitino *C* tomitanae *Am1* 70 ambacum Ω (*cf.* IX 49, 2; 7) abbacuc *recc.* Abacuc *Beatus* miceae *Cm1N* micheae *ACm2, cf.* IX 49, 2; 7 *titulis finitis:* EXPLICIVNT CAPITVLA (CAPITVLI *N*) LIBRI VIIII (VIII *Nm2* NONO *Am1*) Ω; *praeterea:* INCIPIT LIBER NONVS *A* INCIPIT LIBER VIIII FELICITER *N* (INCIPIT—NONVS *om. C*) *delevi Hanslik et* LIBER NONVS *et* SOCRATES *supplevi*

1. 1 I *om. C* 5 dominica *CN, sed cf.* Δομνίκα Socr. 574, 7 *et* Mommsen Chron. min. 1, 240 7 saracini *Am1* 8 direxerat *in mg. suppl. Am2*

THEODORITVS

1 **2.** Porro Gratianus Valentiniani filius, cum dudum patre defuncto Europae sceptra tenuisset, defuncto Valente sine subole Asiae quoque Lybiaeque regna suscepit.

2 Moxque pietatem, quam mente perceperat, operibus demonstrabat initiaque sui regni rerum omnium domino dedicavit. Scripsit itaque legem praecipiens, ut expulsi pastores ad sua ovilia remearent sacraeque basilicae eis redde-

3 rentur, qui communionem Damasi sequebantur. Is enim Damasus Romanae urbis episcopus laude dignus, vir mirabilis, semper ornatus, dicere et facere pro apostolicis dogmatibus cuncta festinus, post Liberium gubernacula susce-

4 pit ecclesiae. Direxit igitur imperator cum huiusmodi lege etiam Saporem quendam, tunc nominatissimum militiae principem, et Arianae quidem blasphemiae praedicatores veluti quasdam bestias divinis saeptis iussit expelli, optimis vero pastoribus et sacris ovilibus universa restitui. Hoc ergo in universis provinciis decrevit observari.

SOCRATES

M 1122 5 Gratianus itaque cum iuniore Valentiniano regno potitus ab exilio revocatis omnibus lege sancivit, ut unaquaeque religio licenter sacra celebraret; solos vero ab ecclesiis

U F prohibuit Eunomianos, Photinianos et Manichaeos.

IX 2, 1—17 Theod. V 1. 2, *p.* 278, 9—279, 8 P. IX 2, 19—22 Socr. V 2, *p.* 574, 17—575, 6 H.

A CN

2. 1 II *om. C* alentiniani *Am1* 3 sobole *Cm2* asię (a *in ras. m2*) *C* libyaeque *N* libięque *C* 4 perciperat *C* 5 regni sui *tr. C* 8 His *A* 10 diceret faceret Ω *corr. Cm2* 14 blasphemę *Cm1* 15 devinis *Am1* 17 observare *A* 21 relegio *Cm1* solus *Cm1* 22 eunominianos (-nus *Cm1*) Ω Eunomianos *corr. Beatus* fotinianos Ω

THEODORITVS

1 **3.** Tunc igitur in Antiochia, quae praesidet orienti, contentio huiusmodi causa provenit. Pro apostolicis dogmatibus laborantes, sicut iam dictum est, erant divisi. Et alii post calumnias inrogatas Eustathio Arianam abominati vesaniam, apud semet ipsos sacra celebrantes Paulinum habebant antistitem; alii vero post ordinationem Euzoii cum Meletio convenientes eius doctrina fruebantur.

2 Ad haec autem Apollinaris Laodicenus alterius partis sibimet praesulatum assumpsit. Qui dum pietatis indueret vultum et apostolica se fingeret dogmata conservare, post

3 paululum manifestus hostis apparuit. De divina namque

G 332 natura adulterinis rationibus utebatur gradus quosdam generans dignitatum et sacramentum dispensationis inperfectum explanare praesumens animamque rationalem, quae

4 corpus regit, privatam salute confirmans. Si enim animam non adsumpsit secundum illius rationem deus verbum, neque medicinam praebuit neque honorem dedit; sed corpus quidem terrenum ab invisibilibus virtutibus adoratur, anima vero secundum divinam imaginem facta in inferiora per-

5 mansit contumeliis induta peccati. Qui plurima super haec vesanus asseruit. Aliquando etenim pariter confitebatur et ipse ex sancta virgine assumptam carnem, aliquando vero

M 1123 eam cum deo verbo caelitus descendisse, aliquando eum ipsum factum carnem sumpsisse nihil ex nobis. Aliasque plurimas et inanes fabulas sacris promissionibus copulabat,

6 quas in praesenti dicere superfluum iudicavi. Talia siquidem

IX 3, 1—121 Theod. V 2. 3. 4, *p.* 279, 8—284, 4 P.

A C N

3. 4 calunnias *Cm1* eustatio *A* eustachio *C* 6 antestitem *A C* 7 melitio *A C* milecio *Cm2* doctrinas *N* 8 apolinaris *Cm1* 9 asumpsit *A* 11 paulolum *Cm1* paulinum *N* divina namque] divinamque *N* 12 rationibus] a rationibus *Am1* 18 virtibus *C* animam *A* 19 in inferiora *A N* in interiora *C* inferne *Beatus* 23 eam *om. N* 26 iudicavit alia Ω iudicavi* alia *Nm2, corr. Cm2*

ille dicens non solum suos peste complevit, sed etiam quosdam nostrorum fecit huiusmodi lepra participari. Post paucum vero tempus, dum suum viderent opprobrium et ecclesiae claritatem, paene cuncti reversi sunt et communionem ecclesiasticam percipere meruerunt; non tamen priorem deposuere languorem, sed magis plurimos constantium latenter sauciaverunt. Ex hac ergo radice in ecclesiis germinavit una carnis deitatisque natura et, ut divinitati unigeniti passio copuletur, et alia, quaecumque populis et sacerdotibus certamina genuerunt. Sed haec quidem postea facta sunt.

8 Tunc igitur veniente Sapore magistro militiae et ostendente principis legem Paulinus quidem fatebatur se Damasi esse participem; promittebat etiam Apollinaris hoc ipso languore celato. Sacratissimus vero Meletius sub quiete degens
9 illorum certamina devitabat. Porro Flavianus sapientissimus tunc in ordine presbyterii constitutus primo quidem veniente magistro militum ita Paulino locutus est: 'Si communionem Damasi, o amice, sectaris, ostende nobis dogmatum tuorum aperte consortium. Ille namque, dum unam trinitatis substantiam confitetur, tres subsistentias praedicat in aperto; verum tu e diverso subsistentias perimis trinitatis. Ostende itaque dogmatum concordiam et suscipe se-
10 cundum legem ecclesias.' Cum ergo illum his sermonibus obiurgasset, conversus Apollinari dixit: 'Ammiror te, o amice, sic inpudenter veritati resistere, cum aperte noveris, quoniam laudabilis Damasus perfecte naturam nostram a deo verbo dicit assumptam, tu vero contraria fatearis; mentem

---

A C N

28 libra Ω lepra *Beatus* 29 obprobrium *N* 31 *sq.* depossuere *Cm1* 32 plurimo *Cm2* 34 divitati *Cm1* 37 sabore *Cm2* 38 lege Ω legem *Cm2* 39 apolinaris *A Cm1* 40 meletius Ω miletius *Cm2* 42 presbiterii Ω 43 veniente (ἐπιόντος — ἐπαΐοντος Theod. 281, 4) Ω *fort.* audiente loquutus *A* 44 o amici *A* o amice (i *in ras. m2, fort. ex* a) *C* 46 confiteretur Ω *corr. Garetius* 47 tu e] tua e *A* tuae *N* 50 apolinari *A* Admiror *Cm2* 51 resistere] insistere *C* noveris *om. N* 53 assumta *Cm1* -tam *Cm2*

namque nostram salute fraudas. Si autem haec false loquimur te forsitan accusantes, vel nunc novitatem a te natam denega et Damasi amplexus doctrinam saepta suscipe venera-
11 randa.' Veritatis itaque rationibus sapientissimus Flavianus
12 illorum fiduciam ita redarguit. Porro Meletius omnium mansuetissimus hominum tranquillissime atque modeste Paulino dixit: 'Quoniam et mihi harum ovium curam commisit dominus et tibi similiter aliarum, suscipe hanc sollicitudinem et communica alterutris sub dogmate pietatis. Iungamus, amice, greges et solvamus de praesulatu contentionem; communiter pascentes oves curam eis communiter
13 offeramus. Si autem de sede certamen est, ego etiam hanc contentionem conabor expellere. In sede sacrum ponatur evangelium et ex utraque nos parte sedeamus. Et si quidem prius ego terminum vitae suscepero, solus eris antistes; si vero tibi hoc prius evenerit, ego rursus gregis habebo
14 curam.' Cum haec ergo Meletius cum omni mansuetudine protulisset, Paulinus adquiescere non consensit. Tunc magister militiae iudex utrorumque verborum ecclesias Meletio tradidit; Paulinus autem aliarum ovium permansit antistes.

15 Verum Apollinaris praesulatu nudatus ecclesiae novi-
M 1124 tatem doctrinae suae aperta inpudentia praedicabat et ducem semet ipsum ostendit hereseos. Et ipse quidem in Laodicia crebro morabatur; in Antiochia vero iam prius Vitalem ordinaverat, vita quidem optima decoratum et

---

A C N

56 saepta] septem *Cm1* 58 melitius *Am2 Cm1* militius *Am1* meletius *N* milecius *Cm2* 60 paulono *Am1* 61 dominus] deus *C* 63 gregres *A* praesolatu *A Cm1* 67 parte *om. N* 68 suscipero *A* antestes *Cm1* 69 habere *Cm1* 70 miletius *Cm2* 72 utrumque Ω *corr. recc.* 72 *sq.* melitio *A Cm1* miletio *Cm2* 74 antestes *Cm2* antestis *A Cm1* antistis *Cm3 N* . 75 apolinaris *A Cm1* 75 *sq.* novitate *C N* 77 ducens *Cm1* hostendit *A* 78 iam] etiam *C*

apostolicis dogmatibus enutritum, postea tamen hoc languore putrefactum.

16 Porro sacratissimus Meletius Diodorum illum, cuius iam meminimus, qui sub tempestate nimis asperrima ecclesiae navem sine submersione servaverat, ⟨Tarsensium⟩ pastorem constituit. Ciliciae gentis ei curam commisit; Apamiae vero pontificalem curam Iohanni dedit, qui, licet genere ac nobilitate fulgebat, tamen progenitores propriis virtutibus adornabat. Hunc ergo et sermo decorabat et vita.

17 Is itaque tempore tempestatis confidelium suorum numerum gubernavit cooperatorem habens laudabilem Stephanum, quem sacratissimus Meletius ad alia certamina destinavit.

18 Nam dum agnovisset Germaniciam Eudoxii peste corruptam, hunc ibi tamquam sapientissimum medicum destinavit; erat enim omni Graecorum doctrina plenus et divinis dogmatibus farcinatus. Quamobrem spe sua fraudatus non est; usus namque dono spiritalis doctrinae lupos mutavit in oves.

19 Porro magnus Eusebius de exilio remeans Acacium summae claritatis virum in Beroea ordinavit episcopum, in Hierapoli Theodotum, cuius mira conversatio hactenus decantatur, Eusebium in Calchide, in Cyrro nostra Isidorum.

20 Aiunt autem, quia etiam Eulogium, qui pro apostolicis dogmatibus fuerat decertatus et in Antino cum Protogene missus exilio, Edessa ordinasset episcopum; Barsis enim sacra-

21 tissimus iam de praesenti luce migraverat. Sanctus ergo Eusebius ultimum episcopum Marin in civitate Dolichia

---

A CN

80 langore *C* 82 miletius *Cm2* 84 submersionem Ω *corr. Am2 Cm2 Nm2 ante* pastorem: Tarsensium *add. Beatus* 85 cura *A Cm2 N* 87 novilitate *Cm1* tamen — adornabat (88) *in mg. suppl. Cm2* progenitoris *Cm1* 89 Is] His *A* 91 miletius *Cm2* 92 germaniceam *Cm1* vel germen niceam *s. s. Cm2* germanicam *N* edoxii *Am1* corruptum Ω *corr. recc.* 93 sapientissimus *C* 94 omne *Nm1* 96 lubos *Cm1* 98 boeria Ω Beroea *Beatus* 99 hieropoli Ω hierapoli *recc.* actenus *A N* 100 calchide (de *m2*) *Cm2* 102 antinoo *C* 103 edissa *C* 105 ultimum *eras. C* dolicia *Am1*

fecit; haec enim parva civitas vesaniam tunc obtinuerat
22 Arianam. Ubi dum accessisset Eusebius, ut Marin, virum plurimis virtutibus decoratum, in sede collocaret episcopali, quaedam mulier Ariana peste completa tegulam de tecto demisit, quae eius caput valde conteruit; isque post paulu-
23 lum ad vitam meliorem de hac luce migravit. Qui moriens praesentes iureiurando constrinxit, ut ab ea, quae hoc fecisset, nullo modo poenas exigerent, imitatus dominum suum, qui de crucifigentibus ait: '*Pater, dimitte eis; non enim sciunt, quod faciunt*', simul et conservum Stephanum, qui post multos lapidum iactus clamabat: '*Domine, ne eis*
24 *statuas hoc peccatum.*' Hoc ergo modo magnus Eusebius est defunctus. Et qui Thraciae barbaros evitavit, impiorum hereticorum manus declinare non potuit, sed martyrii coronam illorum ferocitate suscepit. Haec ergo gesta sunt post reversionem episcoporum.

G 333 1 **4.** Porro Gratianus Thraciam barbaros vastare cognoscens Italia relicta Paeoniam venit.

M 1125 2 Ea tempestate Theodosius tam propter parentum nobilitatem quam pro fortitudine propria nominatissimus habebatur et ob hanc causam invidia similium iudicum fatigatus in Hispania morabatur, ubi et ortus fuerat et nutritus. Cumque imperator, quid faceret, haesitaret, quippe cum

---

114 *sq.* *Luc. 23, 34 116 *sq.* *Act. 7, 60
IX 4, 1—37 Theod. V 4. 5. 6, *p.* 284, 4—285, 18 P.

A C N

106 optinuerat *A N* 110 qua *C* contrivit *Cm2* hisque *A* 110 *sq.* paulolum *C* 114 demitte *A Cm1* 115 quod] quid *C* 116 clamabat] ait (*m2*) *C* 116 *sq.* statuas eis *tr. C* 117 Hoc] Hac *Cm1* 118 trachiae *A C*

4. 1 *sq.* cognuscens *Cm1* 2 *post* relicta: in *suppl. Beatus* poeniam Ω poenicem *Cm2* Paeoniam *correxi Hanslik, cf.* VII 7, 21. 3 *sq.* nolitatem *Cm1* 5 similium iudicum ~ *τῶν ὁμοτίμων τε καὶ ὁμοφύλων* Theod. 284, 9 7 facerat *C*

barbari elevati victoria inexpugnabiles esse viderentur, du-
3 catu Theodosii pugnam credidit terminari. Repente siqui-
dem eum ab Hispaniis evocans et magistrum militum esse
denuntians cum expeditu ad barbaros destinavit. At ille
fide munitus confidenter ad Thracias est profectus. Quo
dum venisset vidissetque barbaros, exercitum ordinavit ad
4 pugnam. Congressione vero facta impetum barbari non
ferentes suas acies reliquerunt. Et illi quidem fugiebant,
hi vero fortiter sequebantur. Inmensaque caedes tunc facta
5 est barbarorum. Plurimis igitur interemptis paucisque
latenter transeuntibus Histrum mox dux optimus exercitu
disperso per vicinas urbes ipse velociter remeavit ad prin-
cipem, ita ut ipse triumphorum suorum nuntius extitisset.
6 Quod tamen nec ipsi imperatori, dum miraretur factum,
credibile videbatur; invidi siquidem etiam fugisse eum
dicebant et exercitum perdidisse. At ille derogantes sibi
petiit dirigi, qui viderent hostium multitudinem perempto-
rum. His verbis imperator flexus direxit, qui res actas in-
spicerent eique renuntiarent.

7 Porro dux optimus inter haec divinam visionem vidit
et ab ipso omnium deo aperte sibi monstratam. Conspexit
enim in somnis, quia sanctus Meletius Antiochenae civita-
tis antistes clamydem vestiret imperialem et corona caput
8 ornaret. Haec cum nocte vidisset, cuidam mane rettulit
amicorum. At ille clarum esse somnium dixit et nihil aenig-
9 maticum, nihil dubium continere. Cumque pauci omnino
transissent dies, qui pro victoriae inspectione missi fuerant,

---

A C N

11 etpeditu *Cm1* At] ad *C* 12 fidem unitus *Cm1* fide unitus *Cm2* tracias *C* 15 relinquerunt *A* ille *A* 16 cedis *Am2N* 17 interemptus *Cm1* pausisque *fort. Cm2* 20 triphorum *Cm1* extetisset *Cm1* 21 ipse *C* 23 At] Ad *C* 24 dirige *Cm1* dirigere *Cm2* 25 *sq.* inspecerent *Am1* 28 deo *om. C* 29 miletius *Cm2* 30 antestes *Cm2* antestis *A, fort. Cm1* antistis *Cm3* antistes *N* clamydem *N* clamidem *A C* *ante* vestiret: sibi *add. Garetius* 31 retulit *Cm2N* 32 At] ad *C* omnium *Ω corr. recc.*

remearunt peremptaque hostium multa milia narraverunt. Quamobrem laetatus princeps Theodosium fecit imperatorem

SOCRATES

consulatu Ausonii et Olibrii sexta decima die Ianuarii mensis.

THEODORITVS

10 Traditaque ei sceptrorum parte Valentis ipse rursus ad Italiam rediit et illum ad regna collata transmisit.

11 Mox igitur ut imperium sumpsit, prae omnibus de concordia ecclesiae cogitavit et uniuscuiusque praesulatus episcopos Constantinopolim convenire praecepit. Haec sola

12 erat Ariano plena contagio. Nam occidens liber huiusmodi languore permansit. Constantinus enim senior filiorum Constantini maioris et Constans iunior paternam fidem integram servaverunt; rursus etiam Valentinianus impera-

13 tor Hesperiae inviolatam custodivit fidei pietatem. Orientis autem tractus multifariam huiusmodi labe completus est. Arius enim Alexandrinae presbyter civitatis hanc ibi genuit blasphemiam. Post quem Eusebius, Patrophilus et Aetius Palaestini et Paulinus atque Gregorius Phoenices,

M 1126 Theodotus, post quos etiam Athanasius et Narcissus Cilices et alii plurimi male iactata semina nutriverunt. His igitur nequissimis cultoribus fuit cooperator Constantius atque

---

IX 4, 39—40 Socr. V 2, *p.* 575, 15—16 H. IX 4, 42—61 Theod. V 6. 7, *p.* 285, 18—286, 17 P.

A C N

35 remearent *A* ostium *C* 36 laetatur *N* 39 consolatu *A Cm1* 45 *sq.* episcoporum *Ω* episcopor *Cm2 corr. recc.* 51 hesperiam *Am1* costodivit *Am1* 51 *sq.* Orientes *Am1* 52 multifariae *Cm2* (-ria· *Cm1*) completa *Ω corr. recc.* 53 Arianus *C* presbiter *Ω* 54 quam *Cm1* patrofilus *N* patrofilius *Cm1* 55 palestine *Cm2* atque *in mg. suppl. Cm2* foenices *Ω* foenicis *Cm2* 56 theodolus *Ω* Theodotus *Beatus* cilicos *C* 57 nutrverunt *Cm1*

14 Valens. Pro hac ergo solummodo causa Theodosius suo subiacentes imperio Constantinopolim congregari praecepit episcopos.

SOCRATES

1 **5.** Interea Macedoniani post legationem ad Liberium destinatam aliquanto tempore sine discretione communicabant ipsi et, qui ab initio definitionem fidei Nicaenae 2 susceperant. Cumque lex principis Gratiani licentiam religionibus, sicuti vellent, communicare praebuisset, denuo sunt divisi. Congregatique in Antiochia statuerunt vocem consubstantialitatis amovendam et venerantibus Nicae- 3 nam fidem non esse communicandum. Sed plurimi videntes eorum varietatem recesserunt ab eis et consubstantialitatis sectatoribus sunt uniti.

SOZOMENVS

1 **6.** Cumque Theodosius bello barbaros superasset et illi Romanos amicos habere deprecarentur, causa foederis 2 acceptis obsidibus Thessalonicam venit. Ubi dum in aegritudinem incurrisset, ab Acolio eius civitatis episcopo baptizatus est, licet a progenitoribus Christianum dogma et fidem Nicaeni concilii sequeretur.

SOCRATES

3 Tunc igitur baptizari cupiens propter infirmitatem

IX 5, 1—10 Socr. V 4, *p.* 576, 17—577, 13 H.

IX 6, 1—6 Soz. VII 4, *p.* 685, 1—7 H. IX 6, 8—13 Socr. V 6, *p.* 580, 8—18 H.

A C N

60 congregare *A m1* 61 episcopus *C m1*

5. 1 ligationem *C m1* 2 de|distinam *C m1* de|destinam *C m2* 4 *sq.* relegionibus *C m1* religionis *N* 5 secuti *C m1* vellent] valent *C m1* 7 ammovendam *N* venerantia *C* 9 consubstantialitati *A m2*

6. 3 thesalonicam *C* 3 *sq.* egretudinem *C m1* 4 Acolio] alio *C* 6 fide Ω *corr. recc.* consilii *C m1*

Thessalonicensium requisivit episcopum, cuius fidei esset. Quo respondente, quoniam Ariana pestis in Illyricum non valuisset accedere, sed inviolatam ab initio fidem Nicaenumque concilium conservarent, ille libenter eius verba suscipiens baptizatus atque aegritudine liberatus est.

SOZOMENVS

1 **7.** Cogitans igitur imperator, quia melius esset pronuntiare subiectis, cuius esset fidei, ne videretur vim facere, si quemquam subito invitum ad cultum religionis impelleret, legem a Thessalonica populo Constantinopolitano proposuit. Hoc enim visum est, ut veluti de quadam civitatis arce omnibus subiectis aliisque civitatibus indicante scriptura fieret manifesta. Cuius legis verba sunt haec:

G 334 2 Imp̄. Gratianus, Valentinianus et Theodosius Augusti ad populum urbis Constantinopolitanae.

3 Cunctos populos, quos clementiae nostrae regit temperamentum, in tali volumus religione versari, quam divinum Petrum apostolum tradidisse Romanis religio usque nunc ab ipso insinuata declarat quamque pontificem Damasum sequi claret et Petrum Alexandriae episcopum virum apostolicae sanctitatis, hoc est, ut secundum apos-
M 1127 tolicam disciplinam evangelicamque doctrinam patris et filii et spiritus sancti unam deitatem sub pari maiestate et
4 sub pia trinitate credamus. Hanc legem sequentes Christianorum catholicorum nomen iubemus amplecti, reliquos vero

IX 7, 1—7 Soz. VII 4, *p.* 686, 5—12 H. IX 7, 8—24 cod. Theodos. XVI, 1, 2 (*p.* 833 Mommsen)

A C N

9 thesalonicensium *C* episcopo *Cm 1* epis·c·*A* epsc *N corr. Cm 2* 10 ylliricum *A*

7. 1 *sq.* pronunciare (o *in ras. m 2*) *C* 3 relegionis *Cm 1* 4 thesalonica *C* 5 *post* ut: et *add. C* 8 Imp *A C* Imperator *N* Imppp *Beatus* valentianus augustini *Cm 1* 11 tale *Cm 1* relegione *Cm 1* 12 relegio *Cm 1* 17 pari] pa·ri *Cm 1* 18 sequentis *Cm 1* 19 iuvemus *Cm 1*

dementes vesanosque iudicantes heretici dogmatis infa- 20
miam sustinere, divina primum vindicta, post etiam motus
nostri, quem ex caelesti arbitrio sumpserimus, ultione plec-
5 tendos. Data III kal Mart. Thessalonicae Gratiano quintum
et Theodosio Augustis Consulibus.
6 Haec sanciens post paululum Constantinopolim venit. 25

⟨SOCRATES⟩

1 **8.** Tunc igitur Gregorius Naziazenus communi decreto multorum episcoporum in Constantinopolim transmutatus intra civitatem in parvo oratorio sacra celebrabat. Cui loco postea principes basilicam maximam copulantes eam vocaverunt Anastasiam. 5

SOZOMENVS

1 **9.** Quae non solum pulchritudine et magnitudine, verum apertissima apparitione dei noscitur inlustrari. Illic enim divina virtus in somnis et aperte plurimis et frequenter multisque languentibus et in rerum periculis constitutis subvenisse dinoscitur, ita ut crederetur ab aliquibus sanc- 5
tam Mariam Christi matrem virginem hanc esse; cum tali
2 namque habitu multis ostenditur. Quam basilicam ideo Anastasiam vocant, sicuti reor, eo quod dogma Nicaeni concilii in Constantinopolim quasi iam mortuum eo loci

---

IX 7, 25 Soz. VII 5, *p.* 687, 8—9 H.
IX 8, 1—5 Socr. V 6. 7, *p.* 579, 13—14, 581, 10—13 H.
IX 9, 1—16 Soz. VII 5, *p.* 687, 16—688, 17 H.

A C N

22 *sq.* plectedos *N m1* 23 kł *A N* maī *A* thesalonicae *A* quintum] V *A N* quinto *C correxi Hanslik* 24 agustis *C* 26 *fort.* SOCRATES *supplendum*

8. 1 nazazenus (*s.* a *alt. ras. C*) Ω *correxi Hanslik* 3 oraturio *C m1* 4 cupulantes *A* 5 anastasium *C m1*

9. 1 pulchritudinem *A m1* et] a *N* 3 pluri|rimis *C* 4 peculis *A m1* 5 subvenire *A* 7 multos *C* 9 Constantinopoli *Beatus*

3 expositionibus Gregorii resurrexerit. Ego tamen audivi quosdam veriloquos rettulisse: dum populus illic congregaretur ad missas, mulier praegnans de superiore porticu cadens defuncta est; tunc communi oratione facta super ea revixit et cum partu salvata est. Quam ob rem nimis inopinabilem Anastasiae nomen, id est resurrectionis, accepit.

SOCRATES

1 **10.** Gregorius itaque vir eloquentissimus ac venerandus agnoscens aliquos murmurare, eo quod esset ex alia civitate, adveniente principe Constantinopolim habitare 2 declinabat. Imperator tamen, dum in tali statu invenisset ecclesias, cogitabat, quemadmodum pacificaret omnes et 3 cunctas augeret ecclesias. Mandavit ergo repente Dimophilo, qui tunc Arianae religioni praesidebat: 'Si vis', inquit, 'credere secundum Nicaeni dogma concilii, uniatur populus 4 et suscipiat pacem.' Cumque ille propositionem huiusmodi refugisset, tunc imperator: 'Si pacem', inquit, 'concordiamque declinas, fugere te etiam a sacris basilicis ego prae- 5 cipio.' Haec audiens Dimophilus et cogitans, quia grave esset potioribus resultare, convocans in ecclesiam plebem et surgens in medio cunctorum haec per se subiectis verba locu- M 1128 tus est: 'Fratres, scriptum est in evangelio: *Si persecuti vos fuerint, ex ista civitate fugite in aliam.* Quia igitur imperator ecclesiis opus habet, scitote crastina nos collectam

IX 10, 1—28 Socr. V 7, *p.* 581, 13—583, 15 H.
15 *sq.* *Matth. 10, 23

A C N

11 retulisse *Cm2N* illi *Cm1* 13 commune *A* 14 eam *Cm2*
10. 1 vir] ver *Cm1* 2 agnuscens *Cm1* murmorare *A* 4 declinabat] declarabat *N* 5 quemammodum *AN* 6 repente *om. N* 6 *sq.* dimofilo *CN* 7 relegione *Cm1* legioni *Am2* Si vis] Suis *Am1 Cm1* 8 uniatus *Cm1* unitus *Cm2* populis *Nm2* 9 et *del. Cm2* suscipet *Cm2* 11 fugire *Cm1* te] tu *Cm1* 12 dimofilus Ω 14 *sq.* loquutus *A C* 16 ex] in *Cm2*

6 foris urbem celebraturos.' Haec cum dixisset, egressus est, non tamen sic intellegens evangelii verba quemadmodum dicta sunt. Illic enim praecipitur, ut fugientes habitatio-
7 nem mundanam Hierusalem requirant supernam. Egressus ergo civitate ante portas conciliabula celebrabat. Cum quo simul exiit Lucius Alexandria pulsus, quia tunc Constanti-
8 nopolim morabatur. Sic itaque Theodosii concordiam non ferentes post quadraginta annos ecclesias, quas vi tenuerant, reliquerunt egressi de civitate quinto consulatu Gra-
9 tiani et Theodosii primo mense Novembrio. Quo facto Nicaenae fidei sectatores ecclesias receperunt.

SOZOMENVS

1 **11.** Igitur cum Eunomius Valentis temporibus a suis clericis recessisset, apud semet ipsum in Bithynia morabatur, vir callidus et dicendi peritus; multusque populus concurrebat ad eum, alii experiri volentes, alii audire, quae
2 diceret. Horum fama pervenit ad principem; cum quo ipse quoque voluit habere sermonem. Sed Augusta Placilla precibus eum retinuit; erat enim fidelissima et Nicaeni dogmatis iura sub integritate servabat timuitque, ne, ut assolet, eloquio viri callidi captus imperator facile in sectam eius incurreret.

THEODORITVS

1 **12.** Interea cum episcopi centum et quinquaginta fuis-
G 335 sent Constantinopolim congregati, praecepit imperator, ut

IX 11, 1—10 Soz. VII 6, *p.* 690, 13—691, 6 H.
IX 12, 1—12 Theod. V 7, *p.* 286, 18—287, 2 P.

A C N

19 quemammodum *A N* 23 *sq.* Constantinopoli *Beatus* 28 nicaeni *Ω corr. Beatus* 27 Novembrio *Ω*, *cf.* Νοεμβρίῳ Socr. 583, 13

11. 2 clericis (l *in ras. 1—2 litt. m2*) *A* bythinia *A* bythynia *C* 3 discendi *N m2* 4 experiri *C* *post* volentes: quid ageret *add. C m2* 5 quo] que *C m1* 8 timuitque (t *pr. in ras. m2*) *C*

12. 2 Constantinopoli *Beatus*

nullus proderet, quis esset maximus ille Meletius; volebat enim ex memoria sui somnii virum illum sibimet indicari.
2 Cum ergo omnis illa multitudo pontificum regiam introisset in domum, relictis omnibus ad magnum cucurrit Meletium et veluti quidam filius patris amator post multum tempus paterna visione potitus amplectebatur eum et simul osculabatur oculos, labia, pectus, caput, dexteram, quae eum in somnio coronaverat; insinuavitque illi, quam viderat visionem. Cumque etiam ceteros congrue salutasset, rogavit tamquam patres, ut de rebus praesentibus cogitarent

SOCRATES

et ut in urbe Constantinopolitana ordinaretur episcopus.
3 Et cum speraret posse Macedonianos uniri, etiam eorum
4 convocavit episcopos. Convenerunt ergo de consubstantialitatis fide Timotheus Alexandrinus, Cyrillus Hierosolymitanus post paenitentiam in consubstantialitatis dogma consentiens, Meletius Antiochiae et Acolius Thessalonicae aliique plurimi, ita ut centum quinquaginta numerus impleretur. Macedonianorum vero praeerat Eleusius
5 Cyzici et Lampsaci Marcianus; erantque simul triginta sex, quorum plurimi esse videbantur de civitatibus Hellesponti.
M 1129 6 Convenerunt itaque consulatu Eucharii et Euagrii mense
7 Maio. Igitur imperator et episcopi partis eius laborabant,

IX 12, 13—34 Socr. V 8, *p.* 584, 2—585, 16 H.

A C N

3 miletius *Cm2* 4 somni *Cm1* 5 omnis] om̄ *A* 6 miletium *Cm2* 7 amatur *Cm1* 11 salutaret *Am1* 14 episcopis *A* episcopos *Cm1* 15 sperare Ω *corr. recc.* posset *Nm2* uniri] venire *C* 16 episcopus *A* 17 thimotheus *A* 17 *sq.* hierosolimitanus *AN* hierusolimitanus *C* 19 miletius *Cm2* anthiochię *C* 20 aliique] aliqui *C* centum (c *ex corr. m2*) *C* 22 cizici *A* lampsai *C* erantqui *Cm1* 23 plurimi] primi *Am1*

ut Eleusius eiusque sequaces unirentur ecclesiae, commemorantes eos legationem, quam miserant ad Liberium tunc Romanae urbis episcopum per Eustathium et, quia ⟨iam⟩ dudum sponte ei communicassent nec esset sine pudore, ut
8 subito bene prius placita permutarent. At illi eius monita apertaque convicia parvi pendentes elegerunt sequi potius Arianam pestem quam consubstantialem dicere trinitatem. Haec fatentes de Constantinopoli sunt egressi et scribebant alterutris, ne quis eorum in Nicaeni concilii dogmate consentiret.

1 **13.** Gregorius itaque, qui tunc Constantinopolitanam
2 regebat ecclesiam, ad Naziazum remeare tendebat. Pro quo, cum episcopatus Constantinopolitanae vacaret ecclesiae, Timotheus Alexandrinus Petri successor Maximum quendam Cynicum ordinavit episcopum, cum nuper totondisset eum; is enim erat etiam Apollinaris vesania farcina-
3 tus. Sed non pertulerunt hoc malum viri sanctissimi Con-
4 stantinopoli congregati. Et dum Aegyptiis maxime se pro eius ordinatione separassent, sacra officia cum Gregorio
5 celebrabant. At ille graviter ferens rursus factam divisionem exorabat universos, ut laude dignum virum quaere-
6 rent, quem pontificem ordinarent. Tunc illi eius verbis adquiescentes Nectarium generis nobilitate decoratum constituerunt Constantinopolitanae civitatis episcopum; Maxi-

---

IX 13, 1—2 Socr. V 8, *p.* 585, 18—19 H. IX 13, 2 (Pro)—16 *ex* Theod. V 8, *p.* 287, 3—288, 20 P.

A C N

26 eiusqui *Cm1* 27 quem *C* 28 eusthatium *CN* 29 *ante* dudum: iam *supplevi Hanslik, cf.* οὐ πρὸ πολλοῦ χρόνου Socr. 585, 6 30 At] Ad *C* 31 convincia *C*

13. 1 constantinopolitana *Cm1* 2 naziazium *C* 3 *sq.* eccesiae *Am1* 6 his *A* apolinaris *A C* 8 aegyptii Ω *correxit Jacob, cf.* τῶν Αἰγυπτίων σφᾶς αὐτοὺς ἀποκρίναντες Theod. 288, 4 11 universus *Cm1* 13 nectareum *Cm1*

mum vero Apollinaris contagio laborantem nudatum pontificali dignitate proiecerunt.

⟨SOCRATES⟩

7 Tunc etiam regulam protulerunt, ut Constantinopolitanus episcopus haberet honoris privilegia post pontificem
8 Romanum, eo quod sit nova Roma. Firmaveruntque rursus Nicaenam fidem et patriarchas constituerunt distribuentes provincias, ut episcopi uniuscuiusque diocisis ad ecclesias non irent extraneas; hoc enim primitus propter persecutio-
9 nis tempus indifferenter agebatur. Distribuerunt itaque Nectario quidem maximam civitatem et Thraciam, Ponticam vero diocisem Helladio, qui post Basilium fuit, Caesariam Cappadociae Gregorio Niseno Basiliique germano; Troilo quoque Melitinae Armeniae ius patriarchae dederunt; Asianam vero diocisem Iconii Amphilochius est sortitus, Optimus autem Antiochiae Pisidiae; Aegyptum quoque Timotheo Alexandrino distribuerunt. Porro ecclesiarum orientalium gubernationem eius praesulibus commiserunt Pelagio Laodiceno et Diodoro Tarsi, Antiochenae ecclesiae privilegia reservantes, quae tunc Meletio praesenti dede-
10 runt. Definierunt pariter, ut, si quid in provincia qualibet emergeret, provinciae concilio finiretur. In his omnibus suum praebuit etiam imperator assensum.

IX 13, 18—37 Socr. V 8, *p.* 586, 6—587, 13 H.

A C N

15 apolinaris *A C m1* contagia *C* 15 *sq.* pontificale *A* 17 SOCRATES *supplevit Jacob* 18 *sq.* constantinopolinus *Cm1* 19 previlegia *C* 20 Firmaverunt *C* 22 diocesis *Cm2N* 23 iret Ω *corr. recc.* 25 trachiam *A* 26 diocesem *N* diocesim *Cm2* dioci·sem *Cm1* 26 *sq.* caesaream *N* 27 niseno *AN* infeno *C* Nysseno *Beatus* 28 meletinae Ω armenia *A* ius] iusque *C* eius *AN* 29 diocesem *N* dioecisem *Am2Cm1* dioecesim *Cm2* Iconii *eras. C* amfilocius (am *in ras. Cm2*) Ω 30 pysidiae *A* pisidę *C* Aegiptum *N* quoqui *Cm1* 33 laudiceno *C* tharsi *A* anti|tiochenę *C* 34 miletio *Cm2*

THEODORITVS

M 1130 11 Parvo siquidem tempore transeunte sanctus quidem Meletius est defunctus et ab omnibus sapientibus cum praeconiis maximis est sepultus.

THEODORITVS

12 Aestate vero sequenti rursus plures episcopi ad Constantinopolim pro causis ecclesiasticis sunt reversi, ubi occidentalium episcoporum synodicam susceperunt epistulam invitantem eos ad Romam, ut illic maximum celebrare-
13 tur concilium. Sed illi quidem profectionem quasi nihil habituram lucri refugerunt; verum litteras direxerunt Damaso ceterisque praesulibus, quas pro clariori notitia subdere necessarium iudicavi.

1 **14.** Dominis honorabilibus atque venerandis fratribus et comministris Damaso, Ambrosio, Brittonio, Valeriano, Acolio, Basilio et reliquis sanctis episcopis in maxima Roma collectis sancta synodus orthodoxorum episcoporum congregatorum in maxima civitate Constantinopolim in do-
2 mino salutem. Velut ignoranti vestrae reverentiae insinuare atque narrare multitudinem passionum ab Ariana potentia nobis

---

IX 13, 39—41 Theod. V 8, *p.* 287, 11—14 P. IX 13, 43—50 *ex* Theod. V 8, *p.* 288, 24—289, 4 P.

IX 14, 1—158 Theod. V 9, *p.* 289, 5—295, 5 P.

ACN

39 si quidam *Cm1* 40 miletius *Cm2* 43 sequenti Ω -te *recc.* 45 occidentalium (cidentalium *in ras. m2*) *C* synodica *Cm1* susciperunt *Am1* 45 *sq.* epistolam Ω 46 invitantes *Am1* 49 preṣolibus *Cm1*

14. 1 XIIII *ante* Velut (7) *tr.* Ω *corr. Garetius* Dominis (is *m2*) *C ante* honorabilibus*:* et *add. C* 4 collictis *Cm1* sinodus *C* ortodoxorum *A* 5 civitati *C* constantinopolim Ω -poli *Beatus* 7 adqui *Cm1* 8 potentię *C*

3 saepius inlatarum forsitan supervacuum est. Non enim ita neglegere vestram credimus sanctitatem, ⟨ut⟩ adhuc egeatis discere, quos certum est condolere, Sed neque tales nos constrinxere tempestates, ut pro sui parvitate latere potuissent. Neque tempus persecutionis est novum; sed adhuc memoriam servat antiquam, non solum in his, qui passi sunt, sed etiam in eis, qui participes sunt illorum, quorum
4 proprias iudicant passiones. Hesterno enim, ut ita dicamus, aut hodie exiliorum vinculis resoluti post innumeras tribulationes ad ecclesias proprias sunt reversi. Aliorum
5 vero in exilio defunctorum funera revocata sunt. Quidam
G 336 vero etiam ab exilio remeantes et ferventi hereticorum furore detenti amariora quam in exilio in propriis sunt perpessi, lapidibus ab eis obruti sicut beatus Stephanus. Alii diversis macerati suppliciis adhuc stigmata Christi et vul-
6 nera in suo corpore circumferre noscuntur. Pecuniarum vero dispendia, honoris ademptiones singulorumque confiscationes et machinamina, iniurias atque vincula quis numerare valebit ad singula? Omnes enim tribulationes vere super nos multiplicatae sunt ultra numerum, iuste quidem, quoniam valde peccavimus; aut certe clemens dominus passionum multitudine nos voluit exercere.

7 Propter haec itaque gratias deo referimus, qui et per tantas tribulationes servos corrip⟨u⟩it suos et secundum multitudinem misericordiarum suarum deduxit nos rursus ad
8 refrigerium. Nobis itaque tempus et labor maximus necessarius fuit, quatenus emendatio proveniret ecclesiarum, ut

22 *cf.* Act. 7, 58 *sq.*

A C N

10 ut *om.* Ω *suppl. Cm2Nm2* 11 nequi *Cm1* 16 *s.* iudicant *s.* vel in *Cm2* 17 odie *A* 22 allii *Cm1* 24 nuscuntur *Cm1* 25 honores *Am1* 26 macinamina *A Cm1* 32 tantas] totas *Am1* corripit Ω *correxi Hanslik, cf.* ἐπαίδευσε Theod. 290, 8 35 quatinus *Cm2* 35 *sq.* ut tamquam] vitam quam *Cm1*

tamquam pro longa aegritudine diligentia paulatim ad-
9 hibita priscam pietatis redderet sanitatem. Hoc etenim
M 1131 modo putabimur persecutionibus acerrimis liberari et eccle-
sias longo tempore ab hereticis detentas denuo reparare.
Verumtamen graves adhuc nobis sunt lupi, qui, postquam
de caulis expulsi sunt, ex ipsis pascuis oves abripiunt col-
lectas facere contendentes, populos commoventes et in
nullo segnes ad ecclesiae laesionem. Erat itaque, sicuti
diximus, necessarium huic operi tempus.

10 Quia tamen fraternam circa nos caritatem ministrantes
synodum in Romana urbe dei voluntate fecistis et nos illic
tamquam membra propria litteris deo amabilis principis
evocastis, ut, quoniam tunc ad tribulationes soli sumus ad-
dicti, nunc sub imperatorum pia concordia non *sine nobis*
regnaretis, sed etiam *nos vobiscum* secundum apostolicam
vocem *conregnaremus*, oratio quidem nostra fuit, si esset
possibile, ut omnes nostras simul relinquentes ecclesias de-
11 siderio utili iungeremur. *Quis* enim *nobis dabit pinnas*
sicut columbae, ut volemus et apud vos *requiescamus?* Sed
quoniam hoc omnino nudabat ecclesias requie nuper in-
choante resque nimis erat plurimis inpossibilis — quia con-
curreramus in urbem Constantinopolitanam causa litterа-
rum anno directarum a vestra caritate post Aquileiense
concilium ad deo amabilem imperatorem Theodosium, prop-
ter hanc solummodo causam usque ad Constantinopolim
praeparati et de hac tantummodo synodo ferentes consen-
sum episcoporum, qui per provincias remanserunt, maioris
vero profectionis neque sperantes opus neque praeaudien-

49 *sqq.* *I Cor. 4, 8 53 *sq.* *Ps. 54, 7

A C N

36 *sq.* adhibitam *Cm1* adhabita *N* 39 denuo] duo *A* 41 abri-
puunt *Cm1* 46 sidonum *fort. Cm1* in *om. C* 47 amabiles *C*
principes *Cm2* 53 pennas *Cm2N* 58 anno, *cf.* IX 14, 106 *et* ThLL
II 116, 66 *sqq.* 59 deo] dō *in ras. 3 litt. Cm2* 62 provincia Ω
corr. Cm2

tes omnino, antequam Constantinopolim veniremus; super haec autem indutiarum angusto tempore faciente neque praeparare nos valentes ad longam profectionem neque universos communicatores nostros in provinciis positos commonere et eorum consensum sumere praevalentes — quoniam igitur haec et alia multa plurimorum adventum prohibere videbantur, quod erat secundum ad effectum rerum et vestrae circa nos caritatis ostensionem, hoc egimus reverentissimos atque carissimos fratres et comministros nostros episcopos Cyriacum, Eusebium et Priscianum usque ad vos laborare alacriter exorantes, per quos et nostram voluntatem pacificam et intentionem habentem unitatis ostendimus zelumque nostrum, quem pro saluberrima fide gerimus, indicamus.

12 Nos etenim sive persecutiones sive tribulationes sive minas imperiales sive crudelitates iudicum sive quamlibet aliam temptationem hereticorum libenter sustinuimus pro evangelica fide, quae in Nicaea Bithyniae a trecentis decem
13 et octo patribus roborata dinoscitur. Hanc enim et vobis et nobis et omnibus, qui non subvertunt verbum verae fidei, conplacere confidimus, quam scimus antiquissimam existere et sequacem baptismatis docentemque nos credere in nomine patris et filii et spiritus sancti. Divinitatem quippe et virtutem atque substantiam unam patris et filii et spiritus sancti credimus et aequalem honorem ac dignitatem et

---

A C N

65 augusto *A C* 68 commovere *C* sumire *Cm1* 72 atque carissimos *om. C* 73 Cyrianum *C* 76 zelumque (e *alt. ex corr. m 2*) *C* nostrum — quamlibet (79)] et exercitum perdidisse. At ille derogantes sibi petiit dirigi qui viderent hostium multitudinem peremptorum (IX 4, 23 *sqq.*) *Am1, haec verba del., et in mg.* nostrum — quamlibet *suppl. Am2* 79 quemlibet *Cm1* 80 alias *Cm1* (*corr. m1*) temptationes Ω *corr. Cm2* heredicorum *Cm1* sustenuimus *Cm1* 81 bythiniae *A* bithinię *C* a trecentis] ad regentis *Cm1* 81 *sq.* a CCCX et octo *A* 82 octo (o *alt. s. s.*) *N* dinuscitur *Cm1* enim] etenim *N* 84 antiquissimum Ω *corr. Beatus* exsistere *A*

imperium coaeternum in tribus perfectissimis subsistentiis seu tribus perfectis personis, ut neque Sabellii languor ha-
M 1132 beat locum confusione subsistentiarum aut peremptione proprietatum, neque Eunomianorum et Arianorum et Pneumatomachorum, id est spiritui resistentium, blasphemia praevaleat, substantia videlicet secundum illos aut natura aut divinitate divisa et increatae consubstantiali et coaeternae trinitati postrema quaedam vel creata vel alterius
14 substantiae natura detur. Inhumanationis vero Christi sermonem sine aliqua violatione servamus neque sine anima neque sine mente aut inperfectam carnis dispensationem suscipientes, sed totum scientes perfectum quidem ante saecula existere deum verbum, perfectum vero hominem in novissimo dierum propter nostram salutem factum.
15 Igitur, quae de fide a nobis aperte praedicantur, velut in summa haec esse noscuntur; de quibus amplius instrui poteritis, si et tomum in Antiochia factum a synodo ibi constituta dignemini legere et, quod anno in Constantinopolim ab universali synodo cognoscitur esse prolatum, in quibus latius fidem professi sumus et contra novitates heresium nuper exortas anathema ex scripto protulimus.
16 De dispensationibus autem particularibus ecclesiarum antiqua, sicuti nostis, sanctio tenuit et definitio sanctorum patrum in Nicaea convenientium, ⟨ut⟩ secundum unamquamque provinciam ⟨provinciales episcopi⟩ et, si ponti-

---

A C N

89 subsistenciis (sis *s. s. m 1*) *C* 92 *sq.* pneuminianomachorum *C* neumatomachorum *A m 1* 96 postrema alicui, *cf.* μεταγενεστέρας τινί Theod. 292, 21 97 detur, *cf.* ἐπαγομένης Theod. 292, 21 inhumanationes *Cm 1* 98 violationes *Ω corr. Cm 2* 103 predicatur *C* 105 a sinodo *C* 106 dignimini *Cm 1* 106 *sq.* Constantinopoli *recc.* 107 sinodo *C* 108 summus *Cm 1* 109 ex·ortas *A m 1 Cm 1* anathemata *Cm 2* ex *eras. C* 111 sicut *C* 112 *post* convenientium *lacunam statui Hanslik;* ut *et post* provinciam: provinciales episcopi *supplevit R. Meister, cf.* τοὺς τῆς ἐπαρχίας Theod. 293, 13

fices voluerint, ut cum eis vicini propter utilitatem celebrent ordinationes; quibus rebus consequenter et ceteras ecclesias apud nos aedificari cognoscite et insignium ec-
17 clesiarum haec approbasse sacerdotes. Porro Constantinopolitanae urbis novellam, ut ita dicamus, ecclesiam velut ex ore leonis hereticis suffossam blasphemiis abstraximus et per misericordias dei reverentissimum et deo amabilem Nectarium episcopum ordinavimus coram universali concilio cum communi concordia, sub aspectu etiam deo amabilis imperatoris Theodosii universique cleri,
18 cuncta decernente pariter civitate. In seniore autem et vere apostolica ecclesia Antiochiae Syriae, in qua prius venerabile Christianorum appellatum est nomen, reverentissimum et deo amabilem episcopum Flavianum et ⟨de⟩ universa provincia et de orientali diocise concurrentes regulariter ordinarunt omni ecclesia pariter decernente et quasi sub una voce hunc honorante virum; quam ordina-
19 tionem tamquam legalem suscepit commune concilium. In matre vero cunctarum ecclesiarum Hierosolymis constituta reverentissimum et deo amabilem Cyrillum episcopum esse significamus, qui regulariter olim a provincialibus ordina-
G 337 tus plurima propter Arianos diversis temporibus certamina passus est.

20 His igitur tam⟨quam⟩ legaliter et canonice apud nos

---

118 *sq. cf.* II Tim. 4, 17 126 act. 11, 26

A C N

114 *sq.* celebrant *C* 116 aedificari] *οἰκοδομεῖσθαι Epiphanius legit pro οἰκονομεῖσθαι* Theod. 293, 16 insignum *Ω corr. Beatus* 117 *post* haec: haec *add. A* probasse *C* 118 dicimus *Ω corr. recc.* 120 misericordiam *Cm2* reverentissimam *A N* -ma *C corr. recc.* 123 cleri] clerici *Cm1* 124 decernenter *A N* 125 apostolice *N* 127 de *suppl. Beatus* 128 de *del. Beatus* diocese *A Cm2 N* diur··· se *Cm1* 129 ordinaverunt *C* eccesia *Am1* 130 homorante *Cm1* 132 ecclesiarum *s. s. Cm2* hierosolimis *Ω* 135 propter Arianos] propterea nos *Cm1* propterea nostris *Cm2* 137 tam *Ω* tamquam *Jacob*

gestis etiam vestram reverentiam congaudere deposcimus spiritali intercedente dilectione et timore dominico, per quem humana removetur offensio et ecclesiarum aedificatio
21 praeponitur universis. Sic etenim verbo fidei concordante et Christiana in nobis caritate firmata cessabimus dicere, quod reprehendebant apostoli: *Ego quidem sum Pauli, ego*
M 1133 *vero Apollo, ego autem Cephae*, dum omnes videlicet appareamus Christi, qui in nobis divisus non est; et si sine schismate corpus ecclesiae deo iuvante servemus, cum fiducia ante domini tribunal adstabimus.'

22 Haec contra Arii et Aetii Eunomiique vesaniam, nec non contra Sabellii, Photini, Marcelli, Pauli Samosateni et Macedonii conscripserunt. Similiter autem et Apollinaris novitatem palam abdicaverunt dicentes: 'Inhumanationis vero domini verbum sine violatione servamus neque sine anima neque sine mente aut inperfectam carnis dispensationem suscipientes.'

23 Porro Damasus omni laude dignissimus agnoscens hanc heresem exortam fuisse non solum Apollinarem, sed etiam Timotheum discipulum illius abdicavit. Et hoc orientem gubernantibus episcopis litteris propriis indicavit, quas curavi subter adnectere.

1 **15.** EPISTVLA DAMASI VRBIS ROMAE PONTIFICIS.

Quoniam apostolicae sedi reverentiam debitam caritas

---

143 *sq.* *I Cor. 1, 12

IX 15, 1—39 Theod. V 10, *p.* 295, 6—297, 9 P.

A CN

140 quem] quae *C* 142 cristiana *C* karitate *A* cessavimus *CN* 145 si *s. s. Am2* 146 scismate *C* quum *A* 149 samosateni (ateni *in ras. m2*) *C* 151 addicaverunt *C* inhumanationes *Cm1* 152 verbum *om. C* servemus *C* 153 mente *in ras. Cm2* 155 omne *N* 156 anc *Nm1* hanc heresem *om. C* apolinarem *A Cm1* 157 thimotheum *C* 159 supter *N*

15. 1 XV *om. C* PONTIFICEM *Cm1* 2 sedis *C* sede *N* *post* debitam: erga me (erga *s. s. m2*) *add. C*

vestra distribuit, vobis plurimum, carissimi filii, praestitistis. Nam licet ecclesiae, in qua sanctus apostolus residens docuit, quodam modo nos gubernacula, quae suscepimus, teneamus, tamen profitemur nos honore minores esse. Et propterea omni modo festinamus, ut ad gloriam eius beatitudinis pervenire possimus.

2 Scitote igitur, quia dudum Timotheum profanum, ineruditum Apollinaris heretici discipulum cum impio eius dogmate condemnavimus, nec ultra concedimus eius reli-
3 quias qualibet ratione de cetero praevalere. Si autem adhuc ille serpens antiquus semel et secundo percussus ad poenam propriam revivescit, quique extraneus ab ecclesia est mortiferisque venenis suis quosdam infidelium temptare non cessat, hanc tamquam pestiferam declinate corruptionem, quatenus vos memores apostolicae fidei, quae praecipue in urbe Nicaena a patribus ex scripto prolata est, firmo gradu stabiles in fide et inmutabiles perduretis et non vaniloquia et exterminabiles quaestiones ab isto audire
4 patiamini clericos vestros aut plebem. Iam enim semel formam dedimus, ut, qui semet ipsum cognoverit Christianum, illud servet, quod ab apostolis noscitur esse contraditum dicente sancto Paulo: *Si quis vobis adnuntiaverit, praeter quod accepistis, anathema sit.* Christus enim filius dei dominus noster humano generi per propriam passionem salutem plenissimam condonavit, ut totum hominem delictis obnoxium peccatis omnibus liberaret. Hunc si quis in dei-

---

24 *sq.* *Gal. 1, 9

A CN

3 karissimi *A* 4 qua *s. s. Am2* sanctus] scās *Am1* 5 quae susc.] que suscipiens *del. C* 6 honorem inore *Am1* 10 apolinaris *A* 11 concidemus *Cm1* 12 qualiberatione *Cm1* qualibet*atione (*sic*) *Cm2* 13 illi *Cm1* 14 reviviscit *Cm2* 15 mortiferis*** *C* fidelium *C* 17 quatinus *Cm2* vos *del. C* 20 vani eloquia *Ω* vaniloquia *Cm2* interminabiles *Cm2* 21 semel *s. s. Cm2* 23 contradictum *Cm1* 26 humanum *Cm1*

tate sive in humanitate minus aliquid dixerit habuisse, plenus spiritu diaboli gehennae semet ipsum filium demonstravit. Cur itaque rursus a me quaeritis damnationem Timothei? Qui et hic iudicio apostolicae sedis praesente quoque Petro Alexandrinae civitatis episcopo cum Apollinari suo
M 1134 doctore damnatus est et in die iudicii tormenta debitaque
6 supplicia sustinebit. Si vero quibusdam levioribus ille suadet, veluti quandam spem habens, qui veram spem in Christum confessione mutavit, sciant se cum isto similiter perituros, cum quo ecclesiasticae regulae resultabunt. Deus vos incolumes custodiat, filii carissimi.

1 **16.** Sed etiam alia quaedam in eminentissima Roma colligentes contra diversas hereses conscripserunt, quae huic operi necessarium subdere iudicavi.

PROFESSIO CATHOLICAE FIDEI, QVAM PAPA DAMASVS DESTINAVIT AD PAVLINVM EPISCOPVM IN MACEDONIAM, QVI FVIT IN THESSALONICA.

2 I. Quoniam post Nicaenum concilium talis error exortus est, ut quidam dicere profano ore praesumant sanctum spiritum per filium fuisse factum, anathematizamus eos, qui non cum omni praedicant libertate cum patre et filio sanctum spiritum unius eiusdemque substantiae atque potestatis existere.

IX 16, 1—106 Theod. V 10. 11, *p.* 297, 10—302, 16 P.

A C N

30 diabuli *Cm1* 31 itaqui *Cm1* dampn- Ω 32 sedes *Am1* presentem *Cm1* 33 apolinari *A* 34 tormentas *Cm1* debitasqui *Cm1* debita *A N corr. Cm2* 37 Christi Ω *correxi Hanslik, cf.* ἐλπίδα τὴν εἰς Χριστὸν τῇ ὁμολογίᾳ μετέβαλε Theod. 297, 7 confessionem *C* 38 quo] que (*fort. et Cm1*) Ω *corr. Cm2* 39 incolomes *A*

16. 1 etiam] iam *C* 3 necessario *CN* -ria *A corr. Jacob, cf.* II 12, 9 subdere *om. C* 4 CATOLICAE *N* 5 DISTINAVIT *Cm1* 6 QVE *C* FVIT] FV *in fine lineae A* TESSALONICA *C* 7 I *om. C* 11 eiusdemque *N* eiusque *A C* 11 *sq.* potestati Ω *corr. Cm2*

3 II. Similiter autem anathematizamus et eos, qui errorem Sabellii sunt secuti eundem dicentes patrem esse quem filium.

4 III. Anathematizamus Arium et Eunomium, qui simili impietate, licet verbis discrepant, filium tamen et sanctum spiritum creaturam esse confirmant.

5 IIII. Anathematizamus Macedonianos, qui ex Ariana radice derivati non impietatem, sed vocabulum mutaverunt.

6 V. Anathematizamus Photinum, qui Ebionis heresem renovans dominum nostrum Iesum Christum solum ex Maria confitetur.

7 VI. Anathematizamus etiam eos, qui duos filios esse profitentur: unum ante saecula et alium post carnis adsumptionem ex virgine.

8 VII. Anathematizamus et hos, qui pro rationali anima confirmant, quia dei verbum in humanam carnem conversum est. Ipse namque filius verbum dei non pro rationali anima et intellegibili in suo corpore factus est, sed nostram, hoc est rationalem et intellegibilem animam sine peccato assumpsit atque salvavit.

9 VIII. Anathematizamus et eos, qui dicunt verbum dei productione et correptione a patre separatum et sine subsistentia eum aut terminandum esse blasphemant.

10 VIIII. Eos autem, qui ab ecclesiis ad alias ecclesias migraverunt, tam diu a nostra communione alienos habemus, donec ad eas redeant civitates, in quibus primitus ordinati sunt.

A C N

14 detentes *Am1* ditentes *Am2* 16 arriam *Am1* 17 impietate] non pietate *Cm1* discrepant (*cf.* IX 3, 86 *sq.*) Ω discrepent *Cm2* 18 confirmat *Cm1* 19 anatthematizamus *C* 21 fotinum Ω evionis *A Cm1* heresem (sem *in ras. m2*) *C* 27 hos] eos *C* 29 ipsi *Cm1* 30 intelligibili *A* 31 est *om. A* 32 assumsit *N* salvabit *Cm1N* 34 separatum (se *in ras. m2*) *C* 34 *sq.* subststentia *A* 35 aut] autem *del. C* ter|terminandum *C* blasphemant *del. N*

11 X. Si quis autem alio de loco ad locum migrante in
G 338 loco viventis ordinatus est, tam diu vacet sacerdotii dignitate, qui propriam deseruit civitatem, donec successor eius requiescat in domino.

12 XI. Si quis non dixerit semper patrem et filium et semper spiritum sanctum esse, anathema sit.

M 1135 13 XII. Si quis non dixerit filium natum ex patre, hoc est ex eius divina substantia, anathema sit.

14 XIII. Si quis non dixerit verum deum filium dei sicut verum ⟨deum⟩ patrem eius et omnia posse et omnia nosse et patri aequalem esse, anathema sit.

15 XIIII. Si quis dixerit, quia in carne degens filius dei, cum esset in terra, in caelis et cum patre non fuit, anathema sit.

16 XV. Si quis dixerit, quia in passione crucis dolorem passus est filius dei deus et non caro cum anima, quam induta est, *forma servi*, quam sibimet assumpsit, sicut sancta scriptura dixit, anathema sit.

17 XVI. Si quis non dixerit, quia in carne, quam assumpsit, sedet in dextera patris, in qua etiam venturus est iudicare vivos et mortuos, anathema sit.

18 XVII. Si quis non dixerit spiritum sanctum ex patre esse vere et proprie sicut et filium ex divina substantia et deum dei verbum, anathema sit.

19 XVIII. Si quis non dixerit omnia posse spiritum sanc-

---

56 Phil. 2, 7

A CN

40 **alio ... migrante** ~ ἄλλου μετελθόντος Theod. 299, 7 **alio**] aliud *Cm1* **loco**] locu *Cm1* 40 *sq.* **in loco** *om. Ω, suppl. Cm2* 41 **viventis**] in vita (vita *s. s. Am2*) *AN* **sacerdoti** *Cm1* **sacerdotio** *Cm2* 41 *sq.* **dignitate** *om. C* 46 **pare** *Nm1* 47 **est** *om. A* 48 **deum** *s. s. Nm2* **dei filium** *tr. N* 49 *ante* **patrem**: deum *supplevi Hanslik, cf.* Theod. 299, 16 50 **patri**] patrem *Cm1* **sit**] st* *Nm2* 51 **filium** *Nm1* 56 **formam** *Am1* 59 **sedit** *Cm1N* **in dexteram** *C* **venturos** *Cm1*

tum et omnia nosse et ubique adesse sicut et filium et patrem, anathema sit.

20 XVIIII. Si quis dixerit spiritum sanctum facturam aut per filium factum, anathema sit.

21 XX. Si quis non dixerit omnia per filium et per spiritum sanctum fecisse patrem, hoc est visibilia et invisibilia, anathema sit.

22 XXI. Si quis non dixerit patris et filii et sancti spiritus unam deitatem, potestatem, divinitatem, virtutem, unam gloriam, dominationem, imperium, unam voluntatem et veritatem, anathema sit.

23 XXII. Si quis tres personas non dixerit veras patris et filii et spiritus sancti, aequales, semper viventes, omnia continentes, visibilia et invisibilia, omnia potentes, omnia iudicantes, omnia vivificantes, omnia creantes omniaque salvantes, anathema sit.

24 XXIII. Si quis non dixerit adorandum spiritum sanctum ab universa creatura sicut et filium atque patrem, anathema sit.

25 XXIIII. Si quis de patre et filio bene sapuerit, de sancto autem spiritu non recte crediderit, hereticus est, quia omnes heretici de filio dei et de sancto spiritu male sapientes in Iudaeorum atque gentilium incredulitate consistere convincuntur.

26 XXV. Si quis autem diviserit deum patrem dicens et deum filium et deum spiritum sanctum, adfirmans deos dici et non deum propter unam deitatem ac potestatem, quam esse credimus et novimus, patris et filii et spiritus sancti

---

A C N

67 facturum *Cm1* 69 *ante* filium: ipsum *add. C* per *alt. s. s. Am2* 74 *sq.* et veritatem *s. s. Am2* 78 omnia *pr.*] omni *A N* potentis *Ω corr. Cm2* 79 iudicantis (i *tert. s. s. N*) *Cm1 N* 80 sit *om. N* 82 atque] at *Cm1* aut *Cm2* 85 crediderunt *Cm1* 87 incrudelitate *A* 90 deos (eos *in ras.*) *Cm2* 92 credim$_+$ = credimum *Cm2* novi**mus *C*

deum unum, subtrahens vero filium et spiritum sanctum, tamquam solum opinatus patrem deum, anathema sit.

27 Nomen enim deorum et angelis et omnibus sanctis a deo positum est atque donatum; de patre vero et filio et spiritu sancto propter unam aequalemque divinitatem non deorum nomina, sed dei nostri traditur atque significatur, ut credamus, quia in patre et filio et sancto spiritu solummodo baptizamur et non in archangelorum et angelorum nominibus, sicut heretici aut sicut Iudaei gentilesque ve-
M 1136 28 saniunt. Haec igitur Christianorum salus est, ut credentes trinitati, hoc est patri et filio et sancto spiritui, et in ea baptizati unam deitatem et potestatem et divinitatem et substantiam in eum esse credimus.

Haec itaque Gratiano vivente sunt facta.

SOCRATES

1 **17.** Interea Theodosius imperator corpus episcopi Pauli de Ancyra tunc revocari fecit, quem Philippus praefectus propter Macedonium exilio destinatum in Cucusso Arme-
2 niae fecerat suffocari. Quod funus cum honore maximo atque veneratione suscipiens in ecclesia recondidit, quae nunc ex eius nomine noscitur appellari, quam tunc Macedoniani tenuerant ab Arianis divisi et expulsi ab imperatore, quia eius noluerant sequi fidem.

IX 17, 1—8 Socr. V 9, *p.* 588, 5—14 H.

A C N

93 *ante* filium: et *add. N* 96 atqui *Cm1* 98 nostri] nomen *Cm2* 99 spiritu sancto *tr. C* 100 et angelorum *s. s. Cm2* 101 aut *s. s. Cm2* 105 eum] eo *Cm2* credamus *Cm2*, *sed cf.* ὥστε πισεύοντες αὐτὸν πιστεύομεν. Theod. 302, 15 τῇ τριάδι ... καὶ βαπτιζόμενοι εἰς αὐτὴν, μίαν θεότητα ... καὶ οὐσίαν, εἰς

17. 1 XVI *C* theosius *C* 2 anquira Ω ancira *recc.* revocare *C* 5 quae] qui *Cm1* 7 tenuerunt *C* arriani *N* devisi *Cm1* expulsi (1 *ex corr. m2*) *A*

SOZOMENVS

3 In qua basilica plurimi nescientes veritatem Paulum apostolum illic iacere credunt, et maxime mulieres ac populi.

4 Hoc itaque tempore etiam Meletii reliquiae in Antiochiam relatae et iuxta sepulchrum Babylae martyris noscuntur esse reconditae. Fertur enim, quia per totam viam iussu principis ministrantibus cunctis civitatibus cum psalmodia et honore debito funus eius usque ad Antiochiam fuerit revocatum.

SOCRATES

1 **18.** Inter haec Theodosius imperator filium suum Arcadium designavit Augustum consulatu Merobaudis secundo et Saturnini sexta decima Ianuarii mensis die.

2 Non longo post tempore aderant undique totius religionis episcopi eodem consulatu Iunio mense.

1 **19.** Inter haec evocans imperator Nectarium tractabat cum eo, quid fieret, ut non Christianitas discordaret, sed tota uniretur ecclesia. Dicebat autem: 'Oportet examinari quaestionem ecclesias segregantem, quia, dum discordia
2 recederet, concordia ecclesias congregaret.' Hoc audiens Nectarius cogitabat et evocans Agelium, tunc Novatiano-

IX 17, 10—18 Soz. VII 10, *p.* 704, 9—19 H.
IX 18, 1—5 Socr. V 10, *p.* 590, 9—15 H.
IX 19, 1—78 Socr. V 10, *p.* 590, 15—595, 15 H.

A CN

11 credunt] reddunt *Cm1* 13 meletii Ω miletii *Cm2* 14 babylle *Cm2* martyres *Cm1* 15 reconditae] recordatae *Nm2* recordata *vel* recondata *Nm1* quia per totam *om. N* 16 iusso *C* 16 *sq.* psalmodię *C* 17 anthiochiam *N* 19 SOCRATES *om. C*

18. 1 XXIII *C* 1 *sq.* archadium *A* 2 agustum *Nm1* consulatum vero baudis Ω *corr. Cm2* 3 saturni *Nm2* sexto *Cm2* 4 totius (t *pr. s. ras. m2*) *A* 4 *sq.* relegionis *Cm1* 5 iulio *C*

19. 1 XXIIII *C* 5 Hec *C* 6 evocas *N* 6 *sq.* notianorum *Cm1*

rum episcopum, tamquam in fide consortem, indicavit ei
3 votum imperatoris. At ille, cum esset rebus aliis venerandus, de dogmate tamen non valebat reddere rationem; sed lectorem suum Sisinnium nomine statuit, qui pro eo deberet proferre sermonem, virum eloquentem et rebus expertum summeque scientem sacrarum profundissima litte-
G 339 4 rarum, sed etiam philosopha dogmata. Is ergo dixit, quia disputatio non solum schismata non uniret, sed etiam hereses ad contentiones potiores adduceret, et propterea Nectario dedit tale consilium. Bene namque sciebat, quia veteres patres principium subsistentiae filio dei dare vita-
M 1137 bant, quoniam percepissent eum esse patri coaeternum.
5 Quapropter dedit consilium, ut disputativas fugeret intentiones et testimonium ex traditione veterum adhiberet utque praesules heresum requireret imperator, utrum sermonem vellent facere de antiquis ecclesiae doctoribus, qui ante divisionem floruerunt, an certe illos velut alienos a
6 Christianitate respuerent. Et siquidem eos abnegarent, obiceretur eis: Ergo eos anathematizare praesumite; et si hoc perpetrare [non] praesumerent, a populo pellerentur. Quo facto apertam fore victoriam veritatis. Si vero de priscis non offenderentur doctoribus: 'Nostrum', inquit, 'est praebere veterum libros, per quos nostrum dogma eorum testi-
7 monio roboretur.' [Inter] Haec cum Nectarius Sisinnio di-

A C N

8 aliis] alienis *C* 9 gogmate *C* 10 sisinium *Am1* 12 profundis *C* 13 His *A* 14 scismata *C* non uriret *Cm1* non urere *Cm2 in mg.* non uniret *Cm3* 15 contiones *Am2C* aduceret *Cm1* 17 veteris patris *Cm1* subssistentie *C* 18 coeternarum *C* 19 quapropter (propter *in ras. m2*) *C* ut (t *in ras. m2*) *C* 20 tradicionem *Cm1* 20 *sq.* utque *CN* utquae *Am2* etquae *Am1* 21 utrum] verum *Cm2* u·rum (*fort.* utrum) *Cm1* 22 vellet *Cm2* 23 illos *om. C* 25 praesumere *C* 26 *post* perpetrare: non *add. Ω del. Garetius* pellerentur *Ω* expellerentur *Garetius* 27 apertum *AN* aperte *C* apertam *recc. ante* victoriam: vatori *add. Cm1* priscis] principis *Ω corr. Jacob* 29 dogma|eorum (a e *m2*) *C* 29 *sq.* testimoniorum *C* 30 roboretur (o *pr. ex corr.*) *C ante* Haec: inter *Ω delevi Hanslik* cum] con *C*

cente libenter audisset, festinus ad palatium properavit dixitque principi consilium sibi datum.

8 At ille considerata sententia causam sapienter instituebat. Deinde convocatis heresiarchis requisivit, si susciperent magistros ecclesiae, qui ante tempora divisionis extitissent. Illis vero non abnegantibus, sed tamquam praeceptores honorantibus rursus imperator interrogavit, si eis
9 horum testimonia Christiani dogmatis conplacerent. Haec audientes praesules heresum atque disputatores eorum — erant enim plurimi ad disputationis certamina praeparati — in responso vehementer haeserunt. Inruit enim in omnes magna discordia aliis dicentibus bonum imperatoris esse propositum, aliis vero cogitantibus, quia non eorum expediret intentioni, dum alii aliter de libris veterum sentire
10 viderentur. Et nequaquam inter se conspirabant; sed erant divisi, non solum adversus alias hereses, sed etiam inter semet ipsos, qui dudum unius heresis esse videbantur. Quamobrem concors malitia sicut linguae gigantum veterum
11 est divisa, et turris ⟨malitiae⟩ eorum funditus est subversa. Cognoscens igitur imperator eorum confusionem et, quia in disputatione solummodo et non in antiquis expositionibus confidebant, alio properavit itinere eisque declaravit, ut ex scripto unaquaeque religio terminum suae fidei declararet. Tunc callidi viri singularum heresum subtiliter sua
12 verba tractantes dogma proprium conscripserunt. Erat etiam definitus dies, quo singuli episcoporum ad palatium convenirent. Aderant ergo Nectarius et Agelius consub-

---

A C N

34 revocatis *C* 36 *sq.* receptores *C* 38 conplacarent Ω *corr. recc.* 39 praesoles *Cm1* 41 herserunt *Cm1* 43 *sq.* expetiret *Am1* 44 intentione *Am1* 45 conspirabat *Nm1* 46 adversas *C* adversum *Nm1* 48 consors Ω *corr. Jacob* 49 *ante* eorum: malitiae *supplevi Hanslik, cf.* ὁ τῆς κακίας πύργος Socr. 593, 16 est *alt. om. C* 50 Cognoscen *Nm1* 51 non in] no|min *Cm1* no|men *Cm2* expositionibus] disputationibus *N* 52 eisqui *Nm1* declarit *Cm1* declararet *Cm2* 53 relegio *A Cm1* 57 Agelius] gelius *Nm1*

stantialitatis fidei praesidentes, Arianorum vero Dimophilus, Eunomianorum ipse Eunomius, Macedonianorum Eleusius
13 Cyzici. Igitur imperator eos, qui convenerant, et uniuscuiusque dogmatis scripta suscipiens seorsumque recedens oravit intente, ut ei cooperaretur deus ad veritatis electionem. Deinde uniuscuiusque dogmatis relegens scripturam alia quidem omnia tamquam divisionem trinitatis introducentia culpans repente disrupit et solum consubstantialita-
14 tis dogma cum laude suscepit. Haec enim occasio fuit, ut Novatiani bene agentes intra civitatem haberent rursus ecclesias. Ammiratus namque princeps eorum concordiam circa fidem lege praecepit, ut propria oratoria detinerent
15 et privilegia suae ecclesiae atque fidei possiderent. Verum aliarum religionum antistites propter discordiam suam in
M 1138 reprehensionem sui populi venientes aestuabant tristitiaque confusi discedebant et litteris consolabantur alterutros, ut non affligerentur, cur eos plurimi relinquentes ad fidem consubstantialitatis accederent, dicentes multos quidem vocatos, paucos autem electos. Quod utique non dicebant, quando multum populum per potestatem sibimet aggregabant.

SOZOMENVS

16 Imperator interea lege sancivit, ut heretici neque ecclesias haberent neque de fide docerent neque episcopos

75 *sq.* Matth. 20, 16

IX 19, 80—87 Soz. VII 12, *p.* 710, 6—14 H.

A CN

58 presedentes *Cm1* dimofilos *Am1* dimofilus *Am2 CN* 60 cyzicy *C* 60 *sq.* uniusque *C* 62 cooperatur *Cm1* cooperetur *Cm2* 63 scripturam *ex* scriptam rarum *ex* scriptum rarum *Cm2* 64 omnia] nomina *Cm2* divisione Ω *corr. recc.* 66 cum laude *om. C* 67 rursus *in mg. suppl. Nm2* 68 princeps] princip *Cm1* 69 oratura *Cm1* 71 religionum *om.* Ω *suppl. Cm2* antestitem *Cm1* antistitem *Cm2* antestites *A* 72 *sq.* tristiciamque *Cm1* 73 consulabantur *Am2 N* 75 quidem multos *A N* quid enim multos *C tr. Beatus* 77 quanto *C* 81 neque de] Ne quid *C*

aut alios ordinarent, et alios quidem a civitatibus expelli, alios sine honore esse neque frui communi civilitate permisit. Insuper crudeles poenas adversus eos in lege conscripsit, quas tamen exsecutus non est; studebat enim, ut per hoc concordes existerent, non vero supplicio subiacerent.

SOCRATES

1 **20.** Sed neque hi, qui tuebantur fidem Nicaeni concilii, penitus a tristitia videbantur extranei. Nam Antiocheni eos, qui in concilio praesentes fuerant, declinabant. Aegyptii et Arabes et Cyprii Flavianum ab Antiochia expellendum esse dicebant; Palaestini vero et Phoenices atque Syri pro Flaviano laborabant. Quarum rerum terminum proprio loco narrabimus.

2 Eo siquidem tempore, quo Constantinopoli de synodis agebatur, talia circa Hesperiam provenerunt. Maximus de Brittaniorum partibus contra Romanorum surrexit imperium et laboranti Gratiano contra Alamannos intulit bel-
3 lum. In Italia vero puero satis existente Valentiniano rerum curam Probus ex consule atque praefectus habebat.
4 Iustina vero Valentiniani mater, cum esset Ariana, vivo quidem marito laedere non praevaluit orthodoxos; eo mortuo et filio valde iuvenculo Mediolanum veniens Ambrosio episcopo erat infesta, ita ut eum destinari iuberet exilio.

THEODORITVS

1 **21.** Dumque de ecclesia iuberetur exire Ambrosius,

IX 20, 1—17 Socr. V 10. 11, *p.* 595, 15—597, 8 H.
IX 21, 1—4 Theod. V 13, *p.* 304, 3—8 P.

A C N

86 vero] vere A venire *N* suplicio *Cm1*

20. 1 hii *Cm1* tenebantur *Cm1* tenebant *Cm2* 2 antioceni *Cm1* 3 fuerat *Nm1* 4 cybrii *Cm1* ciprii *N* 9 circa (i *s. s.*) *N* 10 brittanniorum *A* 11 intullit *Cm1* 12 puero *s. s. Cm2* 16 ambrosium *Cm1* 17 distinari *C*

21. 1 iuveretur *Cm1*

ait: 'Ego sponte hoc non ago, ne lupis ovium saepta videar contradere aut blasphemantibus deum; hic, si placet, occide, hoc loco mortem prona suscipio voluntate.'

SOZOMENVS

2 Cumque populus singulariter diligens Ambrosium resultaret et trahentibus eum ad exilium valde resisteret, potius indignata Iustina vocavit Benivolum tunc quaestorem iubens, ut velociter proponeret legem, quae fidem pro-
3 latam Arimino confirmaret. Cumque ille hoc agere declinaret — erat enim orthodoxus — maioribus eum cingulis invitabat. Benivolus autem discingens se balteum ante pedes Augustae proiecit dicens neque illum honorem neque
4 maiorem velle se pro impietatis habere mercede. Cumque ille hoc facere omnimodis refutasset, inventi sunt alii, qui nequitiae iussionibus ministrarent.

SOCRATES

M 1139 5 Inter haec nuntiatur, quia Gratianus dolo tyranni
G 340 6 Maximi fuisset occisus. Andragathius enim dux Maximi in lectica portatus, ut occideret Gratianum, huiusmodi opinionem misit in vulgus, quia uxor Gratiani suo viro festinaret occurrere in Lugduno Galliae civitate fluvium transeunti.
7 Gratianus autem credens coniugem re vera venire, quam

IX 21, 6—7 (resisteret) Socr. V 11, *p.* 597, 8—10 H. IX 21, 8—16 Soz. VII 13, *p.* 712, 5—713, 1 H. IX 21, 18—34 Socr. V 11, *p.* 597, 10—598, 11 H.

A CN

2 *sq.* ne ... saepta contradere *Ω* nec ... saepta contrado *Jacob ante* contradere: videar *s. s. A m2* ne ... saepta videar contradere *Beatus, quem secutus sum Hanslik* aut] au *N m1* 5 SOZOMENVS (O *pr. s. s. m 2*) *C* 7 resistere *C* 9 iuvens *Cm1* preponeret *N* 10 arr- *N* 11 orthodoxos *Cm1* 12 invitabant *Cm1* 14 mercedem *Am1 Cm1* 19 Andragatius *C* 20 *sq.* opinionem] pionem *Cm1* 22 lugdono *A* logduno *Cm1*

nuper acceperat, non praecavit eius insidias et, veluti caecus in foveam, in manus hostis incurrit. Dum ergo venisset Gratianus quasi ad uxoris vehiculum, ex inproviso exiliens
8 Andragathius Gratianum callidus interemit. Mortuus ergo est consulatu Merobaudis et Saturnini, anno imperii quinto decimo, vitae vicesimo et quarto.

9 Hoc itaque facto ad praesens contra Ambrosium ira
10 Iustinae quievit. Porro Valentinianus, licet invitus, tem-
11 pore necessitatis flexus in Maximi consensit imperio. Tunc Probus metuens Maximi potestatem ab Italia in Illyricum venit et in Thessalonica Macedoniae morabatur.

THEODORITVS

12 Cumque audisset Maximus, quae contra Ambrosium rursus magniloquum praedicatorem veritatis agerentur, scripsit Valentiniano, ut bellum, quod agebatur contra ecclesias, solveretur monens, ut paternam non amitteret pietatem; adiecitque etiam minas belli et, nisi quiesceret, verba operibus adimpleret. Quamobrem sumens exercitum
13 venit Mediolanum, ubi tunc ille degebat. Porro Valentinianus agnoscens eius invasionem fugiit in Illyricum experimento cognoscens, quae mala matris consilio sustineret.

14 Porro Theodosius audiens, quae a Iustina fuerant gesta et a tyranno scripta, fugienti Valentiniano rescripsit non esse mirandum, si imperatori quidem terror, tyranno vero potestas accresceret, dum imperator pietati rebellis extitis-

---

IX 21, 36—51 Theod. V 14. 15, *p.* 304, 9—305, 2 P.

A C N

24 acciperat *C* precavet *N* 25 ostis *C* 31 *sq.* tempora *C* 32 maximo *Cm1* maxim *Cm2* 33 ylliricum *A* illiricum *N* 34 thesalonica *C* 37 magnilocum *A* magniloquium *C* 38 valentiano *C* agebantur *Cm1* 39 amitterit *Cm1* 40 adiecitqui *Cm1* 41 verbo *N* 43 fugit *C* in- *om. C* ylliricum *A* illiricum *N* 44 agnoscens *C* 45 audiens *s. s. Cm2* 46 valentiano *Nm1* 47 quidam *C* terror (r *tert. m2*) *C* 48 accresceret (ret *in ras. m2*) *C* pietate *C*

set, tyrannus autem ei auxilia commodaret; et propterea ille quidem fugiret nudus, ille vero armaretur adversus nudum.

SOCRATES

Tunc igitur imperator Theodosius in maxima sollicitudine constitutus contra tyrannum praeparabat exercitum metuens, ne quid etiam contra iuniorem Valentinianum insidiae tyrannicae praevalerent. Ea tempestate etiam legatio Persarum aderat pacem petens. Quo tempore filius quoque Honorius ei natus est de uxore Placilla consulatu Richomeri et Clearchi, nona die Septembrii mensis. Quo consulatu Agelius quoque Novatianorum episcopus est defunctus.

22. Sequenti vero consulatu Arcadii Augusti primo et Baudonis defuncto Timotheo Alexandrinae civitatis episM 1140 2 copo Theophilus suscepit praesulatum. Post annum vero Dimophilo Arianorum antistite moriente Ariani Marinum quendam episcopum sibimet ordinaverunt, qui tamen diu non vixit; sub quo divisa est Ariana religio. Quo moriente Dorotheum ab Antiochia Syriae deducentes habuere pontificem.

⟨**23.**⟩ Igitur imperator contra Maximum festinans Constantinopolim imperatorem filium reliquit Arcadium. Cum-

IX 21, 53—61 Socr. V 12, *p.* 598, 17—599, 10 H.
IX 22, 1—8 Socr. V 12, *p.* 599, 10—600, 2 H.
IX 23, 1—45 *ex* Socr. V 12. 13. 14, *p.* 600, 2—604, 5 H.

A C N

50 fugiret Ω fugeret *Cm2* ille] iste *C* 53 theodosius imperator *tr. AN* 56 *sq.* legati *Cm2* legati· *Cm1* 57 aderant *C* pacem] partem Ω *corr. Cm2* 58 placella Ω consolatu *Cm1*

22. 1 Archadii *A C* 2 baudonis (is *in ras. m2*) *C* alexandrie *C* 4 dimofilo *CN* Dimophilo Arianorum] dimoflorianorum *C* antestite *A Cm1* oriente *Am1* Arianum *Cm1* 6 relegio *Cm1* 7 habuerunt *C*

23. 1 XXIII *om.* Ω *suppll. recc. Beatus* 1 *sq.* constantinopoli *Beatus*

que Thessalonica venisset, invenit Valentiniani iudices in maxima tristitia constitutos, quia tyrannum velut imperatorem ex necessitatis causa susceperant. Theodosius autem aperte quidem nec refutabat nec ammittebat legationem Maximi; non tamen patiebatur sub tyranno positum imperium Romanorum. Sumens ergo cunctum exercitum Mediolanum tendebat, ubi erat et Maximus.

Interea Ariani Constantinopolim positi diversas opiniones in populo seminantes dicebant et exercitum imperatorem amisisse et ipsum tyranni ducibus subiugatum aliaque multa, quae solent inimici voto nequitiae iactare, ita ut crebro haec audientes non opinionem, sed vera iam crederent. His sermonibus Arianorum populus inflammatus ad inrationabilem quandam exarsit audaciam domumque Nectarii episcopi concremavit consulatu Theodosii secundo et Cynegii.

Verum imperator Theodosius dum tyrannum adgrederetur, cognoscentes Maximi milites praesentiam instructionis imperialis et signorum eius adventum nec famae ipsius impetum sustinere praevaluerunt; sed adprehendentes tyrannum vinctum ei protinus obtulerunt. Qui eodem consulatu peremptus est septima et vicesima die Augusti mensis. Andragathius autem, qui peremerat Gratianum, in vicino fluvio semet ipsum proiciens expiravit. Tunc igitur imperatores Valentinianus et Theodosius peracta victoria venere Romam; erat enim cum eis pariter et Honorius valde

---

A CN

3 tessalonica *C* valentiniane *Cm1* 4 constitutos (os *ex corr. m2*) *C* 5 susciperant *Am1 Cm1* 6 amittebat *A C* 7 patebatur *Cm1* 9 et *om. C* 10 constantinopoli *Beatus* 11 *sq.* imperatoris Ω -orem *recc.* 12 *sq.* alięque *C* 13 vota *C* 16 inmiration·bilem *Cm1* 18 cynegy *C* 20 maxim· *Am1* militis *Cm1* 22 sustenire *Cm1* 23 victum *Cm1* optulerunt *CN* 24 peremtus *Cm1* agusti *C* 25 Andragatius *A C* perimerat Ω 25 *sq.* vicino] ticino *Cm2* 27 theosius *Cm1* 28 venire *A Cm1* parit *A*

puer, quem post victoriam contra Maximum gestam ab urbe Constantinopolitana Theodosius evocaverat.

8 Dumque in Romana urbe morarentur festivitates pro victoria celebrantes, tunc suam bonitatem circa Symmachum ex consule Theodosius imperator ostendit. Is enim Symmachus inter senatores praecipuus habebatur eratque Romani eloquii eruditione mirabilis, cuius multi quoque
9 repperiuntur libri. Scripsit ergo Maximi laudem eamque recitavit, unde postea reus maiestatis esse videbatur. Quam-
10 obrem mortem metuens confugiit in ecclesiam. Verum imperator cum esset perfectissimae Christianitatis et non solum suae fidei sacerdotes honoraret, sed etiam Novatianos, qui proxime eius fidei decreta servarent, Leontio, tunc episcopo Romano ecclesiae Novatianorum, roganti beneficium
11 conferens Symmachum absolvit a crimine. Cumque veniam Symmachus meruisset, Apologeticum, id est satisfactionalem librum in Theodosio imperatore conscripsit.

SOCRATES

M 1141 1
G 341 **24.** Theodosius igitur imperator in Roma urbe positus multum profuit civitati alia praebendo, alia utiliter auferendo. Duas tamen res dignas confusione prohibuit.

2 Erant ab initio in urbe Roma domus ingenti magnitudine fabricatae, in quibus panis fiebat, qui universae civitati ministrabatur. Horum mancipes tempore procedente

---

IX 24, 1—33 Socr. V 18, *p.* 611, 8—613, 19 H.

A CN

29 puer] super *Nm1* 31 festivitatis *A* 32 tunc *om. C* 32 *sq.* symachum *C* simmachum *N* 33 console *Cm1* His *A Cm1* 34 simmachus *A Cm2N* simachus *Cm1* habetur *Cm1* 36 reperiuntur *Cm1* 37 videbantur *Cm1* 38 confugit *C* 39 perfectissimi *Cm1* 40 novatianus *Cm1* 41 eius *om. N* 42 rogante *C* 43 simachum *C* 44 symachus *A Cm1* simmachus *N* id (i *s. s.*) *N* 45 imp̄m *A* imp̄ *C*

24. 1 XXIII *C* 4 initio (ti *in ras. 4 litt. m2*) *C*

3 pistrina publica latrocinia esse fecerunt. Cum enim essent molae in locis subterraneis constitutae, per singula latera earum domuum tabernas instituentes meretrices in eas prostare faciebant, quatenus per eas plurimos deciperent, alios, qui pro pane veniebant, alios, qui ibi pro luxuriae turpitu-
4 dine festinabant. Arte namque mechanica in molam de taberna cadebant; et hoc patiebantur maxime peregrini. Et ita fiebat, ut multi usque ad senectutis tempus laborantes exinde non permitterentur exire aestimantibus eorum pro-
5 pinquis eos esse defunctos. In huiusmodi laqueo quidam miles Theodosii imperatoris incurrit. Cumque fuisset clausus ad molam nec dimitteretur exire, evaginato gladio prohibentes occidit; at illi terrore detenti militem dimiserunt.
6 Hoc agnoscens imperator et mancipes suppliciis interemit et ipsa pistrina destruenda funditus esse praecepit.

7 Aliam rursus abrogavit huiusmodi causam. Si qua mulier in adulterio capta fuisset, hoc non emendabatur, sed potius ad augmentum peccandi contradebatur. Includentes enim eam in angusto prostibulo et ammittentes, qui cum ea fornicarentur, hora, qua turpitudine miscebatur, tintinnabula percutiebant, ut eius sono illius iniuria fieret manifesta.
8 Haec audiens imperator permanere non passus est; sed ipsa prostibula destrui iussit aliisque poenis adulteratas sancivit affligi.

9 His actis relicto Valentiniano Romae ipse cum Hono-

A C N

7 essent] esset *C* 8 subteraneis *C* 9 eorum Ω *corr. recc.* eas Ω eis *Beatus* 9 *sq.* prostrare *C* 10 quatinus *Cm2* 11 qui *alt.*] que Ω *corr. Cm2* luxoriae *Am1 Cm1* 12 mechani *Cm1* mechanica *ACm2N*, *cf.* I 1, 62 12 *sq.* tabernae *A* 13 cedebant *C* 16 uiusmodi *Cm1* laqueo *AN* laqueos *C*, *sed cf.* Socr. 612, 10 18 demitteretur Ω dim- *Cm2* 19 ille *Cm1* demiserunt *A* 20 agnuscens *Cm1* suplicii *C* 23 alulterio *C* 26 fornicaretur *Cm1* ora *N* turpitudinem sciebatur *C* 26 *sq.* tintinabula *CN* 27 illius (s *m2*, *fort. ex corr.*) *C* iniuria (n *m2*) *C* 29 distrui *C* iussit (us *ex corr. m2*) *C* adulterata Ω -tam *recc.*, *correxi Hanslik*, *cf.* τὰς ἁλούσας Socr. 613, 10 30 sancitis *Cm2*

rio Constantinopolim remeavit consulatu Tatiani et Symmachi, die decima mensis Novembris.

THEODORITVS

1 **25.** Revertente siquidem Theodosio ab Hesperiis partibus venit ad eum Amphilochius vir ammirandus, cuius saepe meminimus, supplicans, ut Arianorum concilia de singulis civitatibus prohiberet. Verum imperator crudelem
2 iudicans esse petitionem sprevit eum. Porro sapientissimus Amphilochius eo quidem tempore tacuit; sed causae remedium memorabile praeparavit. Post aliquot namque dies ingressus palatium vidensque filium Arcadium iam imperatorem astare patri Theodosium sollemniter salutavit,
3 filium vero non ei exhibita salutatione deseruit. Verum imperator credens oblitum Amphilochium invitavit, ut eum osculari deberet. At ille: 'Sufficit', inquit, 'ei proprius honor.' Tunc imperator contristatus ad suam iniuriam filio factam
M 1142 4 contumeliam iudicabat. Porro sapientissimus Amphilochius consilium suae intentionis aperuit et cum clamore dixit: 'Vides, imperator, quemadmodum filio tuo contumeliam non pateris inrogari? Crede ergo et omnium deum sic abominari eos, qui eius unigenitum filium blasphemare conten-

IX 25, 1—22 Theod. V 16, *p.* 305, 12—306, 6 P.

A C N

32 consulati Ω *corr. Cm2* 32 datiani Ω 32 *sq.* symachi *C N* simachi *A* 33 di *Am1*

25. 1 Reverte *Am1* Revertentes *Cm1* siquidem] quidem *C* hesperies *Am1* 2 amphilocius *C* 3 meminimum *Cm1* memini *Cm2* suplicans *Cm1* 5 eum] enim *C* sapientissimos *Am1* 6 amphilocius *C* causa *C* 7 praeparabit *Cm1* aliquod Ω *corr. recc.* 8 archadium *A C* 9 adstare *C* solemniter *C* 10 ex*ibita *ex* ex·ipita *Cm2* deserunt *Am1* 11 amphilocium *C* 12 obsculari *N* osculare *Am1 Cm1* suffecit *Cm1* 14 iudicavi *C* amphilocius *C* 15 suae] sui *Cm1* aparuit *Cm1* cum *om. A* 16 vidis *Cm1* quemammodum *N* quemamodo *C* filium tuum *C* non] n *Cm1* 18 eos] reos Ω *corr. Cm2*

dunt, et velut ingratos circa salvatorem et benefactorem habere semper in odio.' Hoc intellegens imperator et gesta simul dictaque miratus legem repente protulit hereticorum concilia prohiberi.

SOCRATES

26. Circa haec itaque tempora in Antiochia Syriae Paulino episcopo moriente plebs eius declinabat omni modo Flavianum; et propter hoc Euagrium ordinaverunt suae partis episcopum. Quo in brevi tempore mortuo alter quidem in eius loco factus iam non est, Flaviano quippe nitente. Verum hi, qui declinabant Flavianum propter iurisiurandi praevaricationem, seorsum sollemnia celebrabant. Porro Flavianus omni virtute currebat, ut eos sibimet aggregaret. Quod post paululum hoc modo noscitur evenisse. Cum Damasus Romanus pontifex et Theophilus Alexandrinus indignarentur circa Flavianum, non solum propter periurium, sed etiam, quia ipse fuit occasio, ut populus fidelium discordaret, postea Theophilus a Flaviano placatus misit Isidorum presbyterum, ut contristatum Damasum Flaviano mulcaret episcopo, dicens utile fore populi concordiae, si culpa iam facta Flaviano remitteretur. Hoc itaque modo

---

IX 26, 1—21 Socr. V 15, *p.* 604, 10—605, 20 H.

A C N

19 ingratus *Cm1* ingrati *Cm2* et *alt. om. C* benifactorem *Cm1* *post* benefactorem*:* suum *s. s. Cm2* 20 in odium *C* *post* odio*:* voluit *s. s. Cm2* 20 *sq.* gestaque simul dicta *Cm1* gesta simulque dicta *Cm2* 21 protullit *Cm1* *post* protulit*:* qua *s. s. Cm2* heredicorum *Cm1* 22 prohiberit *Cm1* prohiberet *Cm2*

26. 2 ples *Cm1* 3 de flaviano *C* 4 parti *Cm1* breve *C* 5 in *om. C* 5 *sq.* nitente *A N* penitente *C* 6 hii *C* 6 *sq.* iurisiurandum *C* 7 solemnia *C* 8 flavianos *Am1* omni virtute currebat (curabat *recc.*) = *πάντα λίθον ἐκίνει* Socr. 605, 1 8 *sq.* adgreg- *C* 9 paulolum *C* 11 indignaretur *C* 13 discordaretur *C* theofilus *A C* iactatus *Ω* placatus *Jacob*, *cf.* *θεραπευθεὶς τὴν ὀργὴν* Socr. 605, 8 (placare — *θεραπεύειν saepius*)

communione reddita Flaviano Antiochenus populus paulatim concordiam reparavit. Ariani vero ab ecclesiis pulsi in suburbanis Antiochenis collectas agebant.

6 Inter haec autem mortuo Cyrillo Hierosolymorum episcopo Iohannes in eius sede successit.

1 **27.** Eo siquidem tempore etiam in Alexandria huius modi seditio generata est. Praeceperat imperator, ut studio Theophili in Alexandria paganorum templa destruerentur. 2 Theophilus potestate percepta studuit paganorum destruere mysteria; et templum quidem Mithrium purgavit, Serapis vero subvertit. Verum Mithrae sacra, ubi homicidia perpetrabant, publice patefecit; Serapidis autem et aliorum risu plena monstravit iubens per mediam plateam portari verenda, quae pagani cum maximo honore venera- 3 bantur. Haec pagani videntes, maxime philosophi, iniuriam ferre nequiverunt. Uno namque impetu contra Christianos G 342 accedentes neces innumeras perpetrarunt; resistentibusque Christianis clades haec usque ad inmensa bella processit. Mortui denique sunt in ea congressione paganorum pauci, Christianorum plurimi, ex utraque vero parte innumeri vul- M 1143 4 nerati. Porro pagani metu principis, postquam caede fuerant satiati, per loca singula celabantur; multi quoque etiam de civitate fugierunt. Inter quos Helladius Ammoniusque grammatici, apud quos ego valde puer Constanti-

IX 27, 1—34 Socr. V 16, *p.* 606, 4—608, 13 H.

A C N

20 hierosolim- Ω 20 *sq.* episcopis *C* 21 sedem *Cm2*

27. 2 praeciperat *Cm1* 3 theophili (i *alt. fort. in ras. m2*) *A* theophile *Cm1* templa *s. s. Am2* 4 studui *Cm1* 5 misteria *C* mithrium Ω 6 sarapis Ω subvertit *in ras. 6 litt. Cm2* methrie Ω Mithrae *Beatus* 6 *sq.* homicidiae Ω *corr. Am2 Cm2* 7 Serapidis *A N* Serapis *C* 8 iuvens *Cm1* 9 portare *Cm1* 11 uno *om. C* impeto *Cm1* 17 satiani *Nm1* celebantur *A* 18 fugerunt *Am2 C* 19 gramatici *Cm1*

nopoli legi. Et Helladius quidem sacerdos Iovis esse dicebatur, Ammonius vero Simiae. His ita gestis Theophilo in destructione templorum solacia ministrabant praefectus Alexandriae et dux ordinis militaris. Idola siquidem deorum conflabantur ad faciendas ollas et Alexandrinae ecclesiae diversas utilitates, cui ab imperatore donati fuerant
6 dii ad expensas egentium. Cum igitur Theophilus omnes conteruisset deos, unum tantummodo reliquit Simiae simulacrum iubens eum publice proponi atque servari, ne sequenti tempore pagani negarent tales se adorasse deos.
7 Quam rem novi ego, quia graviter ferebat Ammonius grammaticus dicens paganos nihil tam grave perpessos, nisi quia non conflatum et ipsum, sed pro derisione unum illud idolum servaretur. Helladius autem gloriabatur dicens, quia
8 in congressione Christianorum novem ipse peremerit.

SOZOMENVS

9 Igitur imperator audiens, quae Alexandria fuerant perpetrata, beatificavit equidem Christianos martyrum eis palmas attribuens, eo quod pro dogmate tanta pericula pertulissent; paganis autem veniam dedit, ut eos ad Christianitatem facile devocaret. Iussitque, ut templa funditus,
10 quae fuerant necis causa, destruerentur. Cuius litterae dum publice lectae fuissent et Christiani paganos impeterent, terrore ducti custodes Serapis fugierunt; et ex illo tempore
11 Christiani ea loca tenuisse noscuntur. Olympius autem

IX 27, 36—50 Soz. VII 15, *p.* 720, 10—721, 13 H.

A CN

21 simi* *N* thephilo *Nm1* 26 di *A* inpensas *Cm2* 28 iuvens *Cm1* 29 tales] tles *Cm1* 31 paganus *Cm1* perpessus *Cm1* 32 non *s. s. Nm2* dirisione *C* 33 Palladius Ω Helladius *Beatus* 34 perimerit *Am2 Cm1 N* perimeret *Am1 Cm2* 36 alexandriae *A* 37 equidam *C* martyrium *N* 38 adtribuens *C* 41 neces *A* 42 impeterent] impetrarent *Nm1* 43 errore *Cm1* fugerunt *Cm2* 44 tenuisse noscuntur] tenuerunt *C* Olympus *C*

philosophus, sicut audivi, non ante multum tempus, lucescente die, qua hoc evenit, audivit quendam in templo Serapis alleluia psallentem. Cumque ianuis clausis adhuc quietis tempore nullum ibi conspiceret, sed tantummodo vocem psallentis audiret, cognovit signo, quid esset futurum; et latenter egressus inventa nave discessit.

THEODORITVS

1 **28.** Theophilus igitur Alexandrinam urbem idolorum errore purgavit; et non solum a fundamentis templa subvertit, sed etiam fallacias sacerdotum his, qui seducebantur, innotuit. 2 Erant enim simulacra aerea ligneaque intus vacua et dorsum copulatum ad parietes habentia, ubi quaedam foramina relinquebant et per adyta ascendentes et intrantes in simulacra, quae volebant, per eorum ora loquebantur; 3 et hoc modo seducebantur iugiter audientes. In Serapidis igitur ascendens templum vidit simulacrum, quod magnitudine sua terrebat inspicientes. Ferebatur etiam sermo fallax, quia, si quis iuxta eum accederet, mox terra 4 commoveretur et pestis cunctos invaderet. Sed haec verba fabulis anilibus plena confidens magnitudinem despexit
M 1144 velut exanimem iussitque alicui habenti securem, ut Serapem forti percussione concideret. Cumque cecidisset, cla-

IX 28, 1—21 Theod. V 22, *p.* 320, 17—321, 14 P.

A C N

45 philophus *Cm1* 45 *sq.* luciscente *Cm1* 46 qua] quo *C* 46 *sq.* sarapis *A N* 47 *sq.* quiei *Cm1* quieti *Cm2* 50 ingressus *C*

28. 3 fallacia Ω -ciam *Cm2 Jacob, correxi Hanslik, cf.* τὰ . . . μηχανήματα Theod. 320, 20 *sq.* 4 ligneaqui *Cm1* 5 parientes *Am1* parietem *C* 6 adita *N* abdita (b *in ras. m2*) *C* 9 ascendes *Nm1* 10 aspicientes *C* 12 pestes *Am1* haec (c *s. ras. un. litt. m2*) *N* verbi *Cm1* 13 *post* plena: esse *add. Beatus, sed cf.* V 21, 4 dispexit *Cm1* 14 velut *om. C* habentem Ω *corr. recc.* securim *Cm2* 14 *sq.* serapem Ω -pim *Cm2* 15 cecidissent *Nm1* 15 *sq.* clamaverunt *om. N*

maverunt omnes illas aniles fabulas formidantes. Porro Serapis neque doluit, nempe ligneus, neque vocem emisit
5 sicut exanimis. Cum vero eius abstulissent caput, greges soricum exinde cucurrerunt; erat enim habitatio soricum
6 Aegyptiorum deus. Tunc eum partibus incidentes igne con- 20
cremaverunt, caput autem per totam traxerunt urbem.

SOCRATES

1 **29.** Cumque templum Serapidis nudaretur, inventae sunt litterae in lapidibus sculptae, quae apud Aegyptios vocantur sacrae; habebantque ipsi caracteres figuram cru-
2 cis. Hos Christiani videntes atque pagani singuli eorum hoc signum religioni propriae deputabant. Christiani dice- 5
bant signum esse salutiferae passionis Christi, pagani vero aliquam communionem Christo et Serapidi per hoc signum asserebant. Interpretes autem signum crucis insinuare dicebant vitam superventuram. Quam ob causam Christiani ad
3 summum fastigium sunt evecti. Cumque et per alias litte- 10
ras, quae apud eos sacrae dicuntur, indicaretur terminum habiturum Serapidis templum, quando caracter crucis apparuisset, qui vitam superventuram sine dubio declararet, multo plurimi ad Christianitatem festinabant et peccata confitentes baptizabantur. 15

4 Sed ego non arbitror sacerdotes Aegyptiorum adventum praescisse Christi et crucis signaculum designasse. Nam si *sacramentum* adventus domini *a saeculis* et a gene-

---

IX 29, 1—28 Socr. V 17, *p.* 608, 18—611, 2 H.
18 *sq.* *Eph. 3, 9

A C N

16 illa senili fabula Ω illas aniles fabulas *Garetius* illam senilem fabulam *Beatus* 17 neque *pr.*] nequi *Cm2* nempe] nepe *Cm1* lignius *Cm1* 18 abs|tulissent (a *et* s *pr.* [a *in ras.*] *m2*) *C* 19 (*bis*) suricum *A N* 20 eum] enim *C* partibus=in partes, *cf.* VI 37, 11

29. 5 depotabant *Cm1* 11 eos *om. N* 14 plurimi=plures, *cf.* Svennung Pallad. *p.* 281

rationibus fuit *absconditum*, sicut dicit apostolus, et latuit principem nequitiae diabolum, multo magis famulos eius
5 sacerdotes Aegyptiorum. Sed divina providentia hoc praestruxit, ut in litterarum fieret quaestione, quod etiam in apostolo Paulo monstratum est. Nam et ille sancto spiritu ditatus multos Atheniensium adduxit ad fidem, quando ea, quae in ara erant scripta, sensu propriae narrationis ex-
6 posuit. Nisi forte quis dicat, quia etiam in sacerdotibus Aegyptiorum operatus fuerit deus sicut in Balaam et in Caifa; nam et illi prophetasse referuntur.

THEODORITVS

1 **30.** Non est itaque facile hominibus universas vitare hostis insidias. Nam dum quispiam libidinis effugerit passionem, incurrit in avaritiam; qua declinata invidiae fovea praeparatur; hanc si transcenderit, vitium furoris incurrit; et alios plurimos ponit laqueos inimicus, quo capere
G 343 possit incautos. Et corporis quidem passiones habet facile ministrantes, ut animam possit occidere. Sed mens divino solacio vigilans machinationum eius destruit argumenta.
2 Humana namque natura participatus Theodosius imperator
M 1145 habuit passionum quoque communionem, iustoque furori immensam permiscens crudelitatem iniustam operatus est passionem. Quam rem narrare necessarium est et pro utilitate legentium et pro memorabili opinione virtutum.

---

23 *sqq. cf.* Act. 17, 23 27 *cf.* Num. 22—24 28 *cf.* Ioh. 11, 49 *sqq.* IX 30, 1—113 Theod. V 16. 17. 18, *p.* 306, 7—312, 12 P.

A C N

20 diabulum *C* 24 atheneinsium *Cm1* 28 caiphan *C* nam *eras. C* ille *Am1*

30. 2 effugirit *Cm1* 4 tranderit *Cm1* fororis *Cm1* 5 punit *Nm1* 8 destruxit *Am1* augmenta *Am1* 9 humanam natura *Nm1* humanamque natura *Nm2* humanamque naturam *Am2 C* humana namque natura *Am1 Beatus* humanam namque naturam *Garetius* 10 communionum Ω *corr. Am2 Cm2* 10 *sq.* immensam *Cm2* 13 pro *om. C*

3 Thessalonica civitas est grandis et populosa; in qua, dum fuisset orta seditio, quidam iudicum lapidati sunt at-
4 que tracti. Hinc indignatus Theodosius iracundiae non refrenavit infirmitatem; sed iussit iniustos gladios super omnes evaginari et una cum nocentibus innocentes interimi. Septem milia etenim hominum, sicut fertur, occisi sunt non praecedente iudicio; sed tamquam in messibus omnes simul incisi sunt.

5 Huiusmodi cladem plenam valde gemitibus audiens Ambrosius, cum princeps Mediolani venisset et sollemniter in sacrum voluisset intrare templum, occurrit foris ad ianuas et ingredientem his sermonibus a sacri liminis incessu
6 prohibuit: 'Nescis, imperator, perpetratae a te necis quanta sit magnitudo, neque post pausam tanti furoris mens tua molem praesumptionis agnoscit; sed forte recognitionem
7 peccati prohibet potestas imperii. Decet tamen, ut vincat ratio potestatem. Scienda quippe natura est eiusque mortalitas atque resolutio et pulvis progenitorum, ex quo facti, ad quem redigendi sumus, et non flore purpureo confidentem infirmitates operti corporis ignorare. Coaequalium hominum princeps es, o imperator, et conservorum; unus enim
8 est omnium dominus, rex omnium et creator. Quibus igitur oculis aspicies communis domini templum? Quibus calcabis pedibus sanctum illius pavimentum? Quomodo manus

---

A C N

14 Thesalonica *C* 18 interemi *Am1 Cm1* interomi *N corr. Am2 Cm2* 19 occisa *Cm2* 20 mensibus *Cm1* 22 gladem *Cm1* 23 mediolanium *Cm2* solemniter *C* 24 occurri . . . *Cm1* foras *C* 25 incensu *N* 26 perpetratae (ae *in ras. m2*) *C* necis] nescis Ω *corr. Am2 Cm2* 27 nequi *Cm1* pausam] causam Ω *correxi Hanslik, cf.* παῦλαν Theod. 309, 3 30 eiusqui *Cm1* 31 quo] que *Cm1* 32 *ante* ad: et *add. Beatus* quem] que *Cm1* edigendi *Nm1* purporeo *Cm1 N* 32 *sq.* confidentes *C* 33 infirmitate *Cm2* ignorare *scil.* decet quoaequalium *A* coequalitatem *Cm2* 34 et] sed *Cm2* 35 *sq.* igitur *om. C* 36 aspiciens *Cm1* 36 *sq.* palpabis Ω calcabis *recc.* 37 illius] illum *Cm1* illud *Cm2*

extendas, de quibus adhuc sanguis stillat iniustus? Quomodo huiusmodi manibus suscipies sanctum domini corpus? Qua praesumptione ore tuo poculum sanguinis pretiosi percipies, dum furore sermonum tantus iniuste sit sanguis
9 effusus? Recede igitur, recede, ne secundo peccato priorem nequitiam augere contendas. Suscipe vinculum, quod omnium dominus nunc ligavit; est enim medicina maxima sanitatis.'

10 His sermonibus imperator oboediens — erat enim divinis eruditionibus enutritus et aperte sciens, quae sunt propria sacerdotum, quae regum — gemens et deflens ad regalia remeavit. Cumque octo mensium continu⟨or⟩um transissent tempora, propinquavit nativitatis salvatoris nostri festivitas. Imperator autem lamentationibus adsiduis in palatio residens continuas lacrimas incessabiliter expen-
11 debat. Ingressus autem Rufinus tunc magister et singularem apud principem fiduciam habens et videns principem in lamentatione prostratum accessit, ut lacrimarum causas
12 inquireret. At ille amarissime ingemescens et vehementius lacrimas fundens: 'Tu', inquit, 'Rufine, ludis et mea mala non sentis. Ego autem lamentor et gemo calamitatem meam, quia servis quidem et mendicantibus aperta sunt templa dei, et proprium dominum ingredientes licenter exorant, mihi vero ingressus ad eum non est; insuper etiam caeli sunt clausi.' Haec dicens verba singula singultibus interrumpe-

---

A C N

38 extendas *A N* extentas *Cm1* extendes *Cm2 Jacob; coniunctivum servavi Hanslik, cf.* Roensch, Itala und Vulgata² 290 40 sanguines *Cm1* 41 sermonunum *N* 43 quod (*cf. l.* 64) *Ω* quo *Am2* 44 *post* nunc: te *add. Am2* legavit *Ω* ligavit *Am2 Cm2* 48 defflens *Cm1* 49 mensuum *Am1* continuum *Ω* continuorum *Cm2* 50 transisset *A Cm1 N* nativitas *Cm1* 51 assiduis *A Cm2* 52 resedens *Cm1* continuis *Cm1* 53 Ingresus *N* 55 lamentione *Cm1* 56 At] Ad *C* ingemiscens *C* 58 lamentur *Cm1* 60 licentes *Cm1* 62 *ante* clausi: mihi *add. Cm2 fort. recte, cf.* Theod. 310, 9 *μοι ὁ οὐρανὸς ἀποκέκλεισται* 62 *sq.* inrumpebat *CN* -bant *A corr. recc.*

13 bat. Rufinus: 'Curro', inquit, 'si tibi placet, pontificique precibus persuadeo, ut solvatur vinculum, quod ligavit.' At
M 1146 imperator: 'Non', inquit, 'suadebis Ambrosio. Novi ego decretum illius esse iustum, neque reverebitur imperialem potentiam, ut legem possit praevaricari divinam.'

14 Cumque Rufinus verbis plurimis uteretur et promitteret Ambrosium esse flectendum, imperator eum pergere cum festinatione praecepit; ipse vero spe data post paululum
15 est secutus credens Rufini promissionibus. Porro vir mirandus Ambrosius, mox ut vidit Rufinum, ait: 'Impudentiam canum imitatus es, o Rufine; tantae videlicet necis auctor existens pudorem ex fronte detergens nec erubescis nec
16 metuis contra imaginem latrare divinam.' Cumque Rufinus supplicaret et imperatorem diceret esse venturum, superno zelo accensus Ambrosius: 'Ego', inquit, 'Rufine, praedico, quoniam eum ingredi sacra limina prohibebo; si vero im-
17 perium in tyrannidem mutabit, necem libenter et ego suscipio.' Haec et alia plurima Rufinus audiens nuntiavit imperatori votum antistitis monens, ne de palatio forte procederet.

18 At imperator haec in media iam platea cognoscens: 'Pergo', inquit, 'et iustas in facie suscipio contumelias.' Cumque ad sacra limina pervenisset, in sanctam quidem basilicam non praesumpsit intrare; sed veniens ad antistitem et inveniens eum in salutatorio residentem supplicabat, ut
19 eius vincula resolveret. At ille tyrannicam dicebat eius esse praesentiam et contra deum vesanire Theodosium eius-

---

A CN

63 ruffinus *Am2* *ante* Rufinus: cui *s. s. Cm2* pontificiqui *Cm1* 64 solvator *fort. Am1* legavit *Cm1* At] Ait *AC* 65 *sq.* decreto *Cm1* 67 praevaricare *Cm1* 70 spe data] spedita *N* paulolum *Cm1* 74 exstens *Am1* *post* existens: et *add. Cm2* erubesces *Cm1* 75 metues *Cm1* 77 accessus *Am1* accenssus *Am2* 79 tyrannidem (ni *s. s. m2*) *N* mutavit *A* 81 antestitis *A Cm1* 82 iam *om. C* cognuscens *Cm1* 83 faciem *Cm2* 84 sanctam] sacram *Cm2* sacra *Cm1* 85 antestitem *Am1 Cm1* 86 resedentem *Cm1* 87 eius *om. N*

que calcare leges. Verum imperator: 'Non', inquit, 'insurgo adversus ecclesiasticas sanctiones nec inique ingredi limina sacra contendo; sed te solvere mea vincla deposco et communis domini pro me exorare clementiam nec mihi ianuam claudi, quam cunctis paenitentiam agentibus dominus noster
20 aperuit.' Tunc antistes: 'Quam', inquit, 'paenitentiam ostendisti post tantas iniquitates? Quibus medicaminibus incurabilia vulnera plagasque curasti?' At imperator: 'Tuum', inquit, 'opus est et docere et medicamina temperare, meum
21 vero oblata suscipere.' Tunc sanctus Ambrosius: 'Quoniam furori', inquit, 'tuum iudicium commisisti et non ratio protulit sententiam, sed potius iracundia, scribe legem, quae decreta furoris evacuet. [Et] Ac triginta diebus sententia necis atque proscriptionis in litteris tantummodo maneat et iudicium rationis expectet. Quibus transactis diebus, ira videlicet iam cessante, ratio causam iudicans apud semet ipsam, quae cognoverit, sub veritate disponat. In his enim diebus agnoscitur, aut iusta sit, quam protuleris, aut iniusta sententia. Et siquidem ratio probaverit iniusta, quae sunt prolata, disrumpit; si vero iusta, firmabit. Dierum vero
22 numerus ad haec examinanda sufficiet.' Hanc ammonitionem imperator animo libenti suscipiens et optimam esse confidens legem conscribi repente praecepit et propriae manus litteris confirmavit. Quo facto vinculum eius solvit Ambrosius. Quae lex hactenus observatur. Est enim huiusmodi.

A C N

90 sanctionis *Cm1* 91 vincula *N* 93 penitentibus (bus *in ras. m2, fort. pro* am) *C* agentibus *om. C* 94 antestis *Am1 Cm1* 95 tantis iniquitatis *Cm1* 99 *sq.* protullit *Cm1* 101 et ac (*cf.* Löfstedt Peregr. *p.* 61) *Am1 Cm1* et hac *N* et actum *Am2* ut a *Cm2* et *delevi Hanslik velut dittographia ortum* 102 proscriptionibus *Am1* maneant Ω *corr. Cm2* 106 agnuscitur *Cm1* agnoscetur *Cm2* aut... aut (*pro* utrum... an, *cf.* ThLL II 1575, 50) ut... aut Ω utrum... aut *Cm2* aut... aut *recc.* 108 disrumpit Ω -pet *Cm2* 109 *sq.* admon- *Cm2* 113 actenus *A N* observa**tur *C*]

23 Imp̄. Gratianus, Valentinianus et Theodosius Augusti Flaviano praefecto praetorio Illyrici.

G 344 24 Si vindicari in aliquos severius contra nostram consuetudinem pro causae intuitu iusserimus, nolumus statim

M 1147 eos aut subire poenam aut excipere sententiam; sed per dies XXX super statu eorum sors et fortuna suspensa sit. Reos sane accipiat vinciatque custodia et excubiis sollertibus vigilanter observet.

25 Sic igitur sacratissimus imperator ingredi limina praesumens non stans domino supplicavit neque genua flexit; sed pronus in pavimento iacens Daviticam proclamavit vocem: *Adhaesit pavimento anima mea, vivifica me secundum verbum tuum*, manibus autem capillos evellens frontemque percutiens et pavimento lacrimarum guttas aspar-

26 gens veniam impetrare poscebat. Cumque tempus accederet, quo munus ad altare solebat offerre, surgens cum lacrimis est ingressus. Cum vero obtulisset, sicuti solitus erat, intra cancellos stetit. Rursus autem Ambrosius non

27 quievit, sed differentiam locorum edocuit. Et primo quidem requisivit, quid ibidem expectaret; imperatore dicente sustinere se sacrorum perceptionem mysteriorum per archidiaconum remandavit: 'O imperator, interiora loca tantum sacerdotibus sunt collata, quae ceteri nec ingredi nec contingere permittuntur. Egredere igitur et hanc expectatio-

---

IX 30, 115—122 cod. Theodos. VIIII 40, 13, *p.* 503 Mommsen
IX 30, 123—157 Theod. V 18, *p.* 312, 13—313, 20 P.
126 *sq.* Ps. 118, 25

A C N

115 Impr̄ *N* IMPP. *Beatus* 116 yllirici *A* illirici *Cm1* 119 sententiciam *Cm1* 120 sors] sor *N* 121 Reus *Cm1* accipiant *Cm2* viciatque *Cm2* 121 *sq.* solertibus *C* 125 davidicam *Cm2* 128 *sq.* aspergens *C* 131 obtullisset *Cm1* optulisset *N* solitus (o *supra ras. m2*) *A* 132 cancellus *Cm1* 134 imperatori *N* 135 perceptione Ω *corr. Cm2* 135 *sq.* archidiaconem *C*

nem cum ceteris habe communem; purpura namque impe-
28 ratores, non sacerdotes facit.' Tunc fidelissimus imperator
etiam hanc traditionem animo gratanti suscipiens remandavit: 'Non audaciae causa intra cancellos mansi, sed in Constantinopolitana urbe hanc consuetudinem esse cognovi.
29 Unde ago gratias pro huiusmodi medicina.' Tali ergo tantaque et praesul et imperator virtute clarebant. Ego namque utriusque opus ammiror, illius fiduciam, huius autem oboedientiam, illius zeli fervorem, huius fidei puritatem.
30 Porro regulas pietatis, quas a magno sacerdote percepit, etiam reversus in Constantinopolitana urbe servavit. Nam dum festivitatis tempore ad ecclesiam processisset, oblatis in altare muneribus mox egressus est. Cumque Nectarius tunc praesul ecclesiae mandasset, cur intus stare noluisset, mandavit princeps: 'Vix', inquit, 'potui discere, quae differentia sit imperatoris et sacerdotis; vix enim veritatis inveni magistrum. Ambrosium namque solum novi vocari digne pontificem.' Tantum itaque prode est increpatio a viro virtutibus florente prolata.

1 **31.** Habebat igitur imperator et aliam utilitatis occasionem, per quam de bonis operibus triumpharet. Coniux enim eius divinas leges eum saepius ammonebat se ipsam tamen perfecte prius erudiens. Non enim regni fastigiis elevata est, sed potius divino amore succensa; beneficii namque magnitudo maius ei desiderium benefactoris ad-
2 hibebat. Repente namque venit ad purpuram, clodorum at-

IX 31, 1—24 Theod. V 19, *p.* 313, 21—314, 21 P.

A CN

139 purpora *Cm1 N* 146 admiror *Cm2* 148 mago *Cm1* 152 stare] intrare *Am1* 155 veritatis *om. C* 156 digni *Cm1* prodest *Am2 C*

31. 1 Habeat *Nm1* 2 triumfaret *Cm1* 3 eum] cum *N* admon- *Cm2* 7 *post* namque: ut *suppl. Cm2*, *sed* repente = repente ut, *cf.* Löfstedt Peregr. *p.* 290 claudorum *Cm2*

que debilium maximam habebat curam, non servis, non aliis ministris utens, sed per semet ipsam agens et ad eorum habitacula veniens et unicuique, quod opus haberet, praeM 1148 3 bens. Sic etiam per ecclesiarum xenodochia discurrens suis manibus ministrabat infirmis ollas eorum tergens, ius gustans, offerens coclearia, panem frangens cibosque ministrans, calicem deluens et alia cuncta faciens, quae servis
4 et ministris mos est sollemniter operari. His autem, qui eam de rebus talibus nitebantur prohibere, dicebat: 'Aurum distribuere opus imperii est; ego autem pro ipso imperio
5 hoc opus offero bona mihi omnia conferenti.' Nam viro suo saepe dicebat: 'Oportet te semper, marite, cogitare, quid dudum fuisti, quid modo sis. Haec si semper cogitaveris, ingratus benefactori non eris; sed imperium, quod suscepisti, legaliter gubernabis et harum rerum placabis auctorem.' His ergo sermonibus velut optimam quandam utilemque virtutis abundantiam coniugis sui seminibus offerebat.

1 **32.** Haec itaque ante maritum defuncta est. Post aliquantum vero tempus mortis eius aliquid tale provenit, quod maximum amorem, quem habuit circa eam imperator, ostendit.

2 Coactus itaque Theodosius plurimorum continuatione bellorum quandam illationem novam inposuit civitatibus. Antiochena vero civitas novum vectigal ferre non potuit; sed videns populus suspendi diversos egit, quod vulgus

---

IX 32, 1—59 Theod. V 19. 20, *p.* 314, 22—317, 5 P.

A CN

11 xenedochia *A C* 12 extergens *C* 13 cybosque *Cm2* cybusque *Cm1* 15 solemniter *C* 16 dicebant *Cm1* 21 ingratis *Nm1* 23 *sq.* utilemque] utilitatemque *A N* utilitatemqui *Cm1* utilitatem atque *Cm2 corr. Jacob* 24 habundantiam *N* coniugi suo *Cm2* seminibus] sermonibus (*del. Cm2*) *Ω corr. Jacob, cf.* τοῖς . . . σπέρμασι Theod. 314, 21

solet, occasionem seditionis inveniens: deponentes enim imaginem ornatissimae Placillae — sic enim Augusta fuerat
3 vocitata — per omnem traxere civitatem. Haec audiens imperator et indignatus abstulit privilegia civitatis et vicinae urbi, id est Laodiciae, tradidit principatum credens hinc maxime Antiochenos affligere. Post haec autem incendere et destruere atque ad instar vicorum Antiochiam redigere minabatur. Amministratores autem locorum etiam quosdam conprehensos interemerunt, antequam hanc prae-
4 sumptionem cognosceret imperator. Haec igitur omnia imperator quidem praecipiebat, non tamen fiebant prohibente
5 lege, quam proferri fecit Ambrosius. Cum igitur venissent, qui portabant minas imperatoris, Hellebichus magister militum et Caesarius magister officiorum, erant omnes sub formidine constituti.

6 Porro viri heremum habitantes virtutis propugnatores, multi tunc et optimi viri, plurima monita simul et preces
7 eis, qui a principe missi fuerant, offerebant. Macedonius autem vir sanctus, nihil huius vitae sciens, sed etiam divinorum librorum penitus inexpertus, in summitatibus habitans montium, noctibus ac diebus salvatori omnium puras offerens preces, non imperatoris indignatione permotus, non iudicum ab eo missorum, in media civitate utriusque clamydem conprehendens, ab equis suis ut descenderent, impera-

---

A C N

32. 9 occasione *Cm2* seditionem *C* deponentis *Cm1* 10 placellae *N* fuerit *N* 11 citatem *Am1* 12 abstullit *Cm1* 13 laudicie *C* 15 distruere *C* antiochiam (c *s. ras. un. litt. m2*) *C* 17 quosdam *om. C* interimerunt *N* 18 cognusceret *Cm1* 20 legem *Cm2* quam *suppll. recc.* fecit *del. Cm2* ambrosio *Cm2* evenissent Ω venissent *recc. Beatus* 21 hellebicus *A* 22 cessarius *A* 24 virtutis *om. C* porpugnatores *Cm1* 25 monita] non ita *Nm1* 26 principem *N* offerebant *om. C* 28 sumitatibus *Cm1* 30 imperatores *Cm1* 31 utrique *Cm1* uterque—*θάτερος* (Theod. 316, 9), *cf.* IV 25, 39—Theod. 120, 8 31 *sq.* clamidem Ω, *sed cf.* IX 4, 30 32 discenderent *N*

bat. At illi parvulum senem pannis obsitum vilissimis intuentes primitus indignati sunt. Cum vero quidam obsequia perhibentium virtutem viri illius indicassent, repente ab equis exilientes et genua tenentes eius veniam suppliciter
M 1149 8 implorabant. At ille sapientia divina repletus haec eis verba
G 345 locutus est: 'O amici, dicite imperatori: Non es imperator solummodo, sed etiam homo. Noli itaque respicere solum imperium, sed considera quoque naturam. Nam cum sis homo, eiusdem naturae hominibus cognosceris imperare; et secundum imaginem divinam atque similitudinem hominum creata natura est. Noli igitur crudeliter atque saevissime dei imaginem necibus subiugare; irritas etenim creatorem,
9 dum illius punis imaginem. Illud quoque considera, quia tu ipse tantum propter aeream contristaris imaginem; quantum vero differat inanimata res animatae, viventi atque rationali, cunctis sensum habentibus est apertum. Insuper etiam illud consideret, quia nobis quidem facile est pro una imagine plurimas aereas praeparare; at illi omnino difficile vel unum capillum restituere peremptorum.'

10 Haec audientes illi principique mandantes flammam iracundiae penitus extinxerunt. Qui pro terroribus satisfactionem rescripsit et causam indignationis innotuit. 'Non', inquit, 'oportuerat, me peccante mulierem omni favore dignissimam post mortem tantam contumeliam sustinere; adversum me namque furorem indignantes decebat armare.'

11 Adiecit etiam, quia tribularetur et ingemesceret, eo quod audisset aliquos a iudicibus interemptos.

A C N

33 *sq.* intuentes (ntes *m2* nt *alt. in ras.*) *C* 35 prebentium *Cm2* 38 loquutus *A C* 41 cognusceris *Cm1* 43 sevisseme *Cm1* 45 ponis *Am2* 47 vivente *Cm1* 50 praepare *Am1* reparare *Cm2* at] ad *Cm1* 54 causa *Cm1* 55 oportuerit *N* 57 indignantis *Nm2* dicebat *N* armari *Cm2* 58 ingemisceret *Cm2* 59 a *om. N*

1 **33.** Fidelissimus igitur imperator tunc contra errorem paganorum suum transtulit studium legesque conscripsit praecipiens idolorum templa subverti. Constantinus enim maximus omni favore laudandus, qui primus pietate ornavit imperium, daemonibus quidem sacrificare omnibus interdixit, non tamen eorum templa destruxit, sed inaccessibilia
2 esse praecepit. Cuius filii paterna vestigia sunt secuti. Iulianus autem renovavit impietatem et flammam veteris seductionis accendit. Porro Iovianus imperio sumpto rursus immolationes prohibuit idolorum. Valentinianus autem
3 maior huiusmodi legibus usus gubernavit Europam. Porro Valens omnibus quidem aliis concessit, ut religiones suas colerent, sicut vellent, illos solos inpugnans, qui pro apostolicis dogmatibus decertabant. Omni siquidem tempore eius imperii et ad aras ignis accendebatur et libamina atque sacrificia idolis offerebantur. Sed et publicas festivitates per plateas agebant et orgia Dionysi celebrabant et cum sacris currebant canes eviscerantes, furentes atque bacchantes et agentes omnia, quae nequitiam proprii doctoris insinuant. Haec omnia Theodosius inveniens fidelissi-
4 mus imperator radicitus evulsit et oblivioni contradidit.

34. Primus igitur aliorum Marcellus episcopus lege
M 1150 1 principis pro armis usus propriae civitatis templa destruxit de fiducia divina, non de hominum virtute praesumens. Quod opus dignum memoria narrare non sileam.
2 Defuncto Iohanne Apamiae civitatis episcopo Marcel-

IX 33, 1—21 Theod. V 21, *p.* 317, 9—318, 4 P.
IX 34, 1—58 Theod. V 21, *p.* 318, 5—320, 13 P.

ACN

33. 2 trastulit *Am1* transtullit *Cm1* 6 inaccessabilia *A* 7 vestigiis *Cm1* 8 renovabit *Ω corr. Cm2* 12 relegiones *Cm1* 15 igni *N* accendebantur *Nm2* 16 *ante* publicas: per *add. Ω del. Cm2* 17 dyonisii *C* dionisi *AN* celebrant *Cm1* 19 baccantes *C*
34. 1 Primum *Cm1*

lus vir sanctissimus ordinatus est *fervens spiritu* secundum
3 apostolum. Inter haec venit praefectus orientis Apamiam duos millenarios cum subiectis habens. Quo facto populus militari timore perterritus est. Ubi dum esset templum Iovis valde praecipuum et ornamentis plurimis variatum, eum praefectus destruere nitebatur. Videns autem forte nimis aedificium ac robustum inpossibile iudicavit hominibus lapidum iuncturas et commissiones posse dissolvere; erant enim ingentes et alterutris inligati, insuper et ferro
4 plumboque coniuncti. Porro Marcellus pusillanimitatem praefecti videns eum quidem misit ad alias civitates; ipse vero supplicabat deo, ut templi destruendi praeberet occasionem.

5 Inter haec venit quidam sponte diluculo, non structor, non lapidum sector neque alterius cuiuscumque peritus artis, sed lapides ferre et ligna in humeros consuetus. Is ergo accedens promisit facile templum esse solvendum; qui ⟨duorum⟩ tantummodo accipere mercedem poscebat artificum. Cumque hoc sanctus pontifex promisisset, hoc ille
6 machinatus est. Cohaerebat enim templo in altitudine constituto ex quattuor lateribus porticus; erantque columnae ingentes et altitudinem templo habentes aequalem; singularum vero circulus columnarum erat sedecim cubitorum, porro natura petrae fortissima, quae non facile quibuslibet

6 *Rom. 12, 11

A C N

8 cum *del. N* 9 militare *Cm1* 10 varitiatum *A* 12 impossibile *Ω*, *sed cf.* IX 14, 56 12 *sq.* hominibu *Nm1* 16 civitatis *Cm1* 19 deluculo *Cm1* 20 perit·s *Nm1* 21 in humeros — *ἐπὶ τῶν ὤμων* Theod. 318, 23, *cf.* Leumann-Hofmann Lat. Gramm.[5] *p.* 538 umeros *C* consuetos *Cm1* 23 *ante* tantummodo: duorum *suppl. Jacob cf. δυοῖν δὲ τεχνίταιν ... μισθόν* Theod. 319, 1 mercede *Ω*, *corr. Cm2* 25 macenatus *ANm1* machinatus (hi *in ras. Cm2*) *Cm1Nm2* templo *in mg. suppl. Nm2* 25 *sq.* cons|constituto *C* 27 et] in *N* 27 *sq.* singularem *Cm1* 28 circulos *Am1* circulum *Cm1* 29 fortissimae *Ω corr. Cm2*

7 ferramentorum generibus rumperetur. Harum itaque tres per circuitum suffodiens et sub earum basibus fortia ligna supponens inmisit ignem. Quo facto non poterat ligna naturaliter ignis accendere; daemon etenim quidam taeterrimus apparuit, qui flammam vires suas prohibebat operari. Cumque frequenter hoc facerent et molitionem suam explere non possent, nuntiaverunt hoc pontifici meridie dormienti.

8 At ille repente ad ecclesiam concurrens et aquam in vasculo portari praecipiens aquam posuit sub altare. Ipse vero in pavimento posita fronte clementi domino supplicabat, ne amplius tyrannidem daemonis ullam pateretur habere fiduciam, sed ut infirmitatem illius enudaret et signum propriae virtutis ostenderet, ne magis ex hoc infidelibus
9 exultationis occasio nasceretur. Haec cum dixisset facto signaculo crucis in aqua, quendam diaconum suum Equitium fide et zelo munitum sumere iussit aquam et velociter currere et cum fide aspargere ignemque supponere. Quod dum fuisset factum, daemon effugiit non ferens aquae virtutem; ignis autem velut oleum habuit illius aquae naturam,
10 conprehensaque ligna sunt repente consumpta. Columnae vero suffulturae solacio nudatae et ipsae ceciderunt et alias duodecim una traxerunt. Tum latus, quod cohaerebat templo, violentia ruinae depositum est. Sonus autem totam
11 concutiens civitatem cunctos fecit ibi concurrere. Et dum inimici daemonis aperte cognovissent fugam, in divinis laudibus ora solvebant. Sic enim et alia templa sacratissimus pontifex ille destruxit.

M 1151 12 Qui et victoribus scribebat martyribus et rescripta suscipiebat et novissime etiam ipse martyrio coronatus est.

A CN

31 vasibus *Cm1* 35 non *s. s. Nm2* 37 At] ad *Cm1* 40 ulla *Cm1* 41 enutaret *Cm1* 43 hae *Nm1* 44 diaconem *C* daconum *Nm1* 46 et *om. A* subponere *A* 50 suffuture *Cm2* solucio (o *alt. in ras.*) *C* 51 duodicim *Cm1* 51 coh.] quoherebat (h *in ras.*) *C* 54 daemones *Nm1*

SOCRATES

G 346 1 **35.** Hoc itaque tempore placuit, ut presbyteri, qui erant super paenitentes constituti, removerentur propter huiusmodi causam. Ex quo Novatiani ab ecclesia sunt divisi cum his, qui deliquerant sub persecutionibus imperatoris Decii, communicare nolentes, ex illo episcopi pro ecclesiastica regula presbyterum super paenitentes esse constituerunt.

SOZOMENVS

2 Quoniam omnino non peccare divinum et ultra humanam naturam esse cognoscitur, peccantibus autem et paenitentiam agentibus veniam deus dari praecepit, qui vero confiteri refugiunt, maius peccatorum onus adquirunt, propterea visum est antiquis pontificibus, ut velut in theatro sub testimonio ecclesiastici populi delicta pandantur; et ad hanc causam presbyterum bonae conversationis servantemque secretum ac sapientem virum statuerunt. Ad quem accedentes hi, qui delinquebant, delicta propria fatebantur; at ille secundum uniuscuiusque culpam indicebat et mul-
3 tam. Quod etiam hactenus diligenter in occidentalibus servatur ecclesiis, et maxime apud Romam. Ubi etiam locus certus est paenitentium; stant enim rei et velut in lamentationibus constituti. Dum enim sacra celebratio fuerit adimpleta, illi communionem non percipientes cum gemitu et lamentatione semet ipsos in terra prosternunt. Ad quos con-

---

IX 35, 1—7 Socr. V 19, *p.* 614, 3—9 H. IX 35, 9—49 Soz. VII 16, *p.* 724, 13—728, 9 H.

A CN

35. 1 presbit- Ω 4 sup *Cm1* 6 presbit- Ω 10 cognuscitur *Cm1* 11 dn̄s *Am1* dare *C* precipit *Cm2* 14 ecclesiastico *Cm2* 15 presbit- Ω 15 *sq.* servantemqui *Cm1* 17 hii *C* 18 *sq.* mulctam *Cm2* 19 actenus *Am1N* 21 paenitentiam (i *alt. s. s.*) *N* penitentie *C* 23 ille *Cm1*

currens episcopus et ipse cum lacrimis et gemitu spiritali prosternitur et omnis ecclesiae plebs fletibus inundatur. Post hoc autem prior surgit episcopus et elevat iacentes a terra. Tunc conpetenter pro paenitentibus facta oratione
4 dimittit omnes. At illi afflictionibus sponte vacantes aut ieiuniis aut abstinentia lavacri aut suspensione ciborum aut aliis rebus, quae iubentur, exspectant communionis tempus, quod decernit episcopus. Constituto vero tempore, velut quoddam debitum exsolventes afflictione, peccatum
5 curati cum populo communione participantur. Haec ergo antiquitus Romani pontifices usque ad nostrum conservaverunt tempus. Porro Constantinopolim presbyter super paenitentes fuit usque ad illud tempus, quo quaedam mulier nobilissima, dum peccata sua fuisset confessa et ei a presbytero praeceptum, ut ieiunaret et deo operibus supplicaret, dum ob hoc observaret crebrius in ecclesia, cum dia-
6 cono se concubuisse confessa est. Hoc dum populus agnovisset, saeviebat super sacerdotes, quasi per eos iniuria facta fuisset ecclesiae. Tunc Nectarius episcopus removit diaconum sceleratum et quibusdam suadentibus, ut singulos ad communicandum iudicio conscientiae suae relinqueret, etiam presbyterum nequaquam super paenitentes esse
M 1152 praecepit. Et ex illo antiquitatis consuetudo sublata est, dum, ut arbitror, minora peccata pro pudore confessionis et subtilitate examinantium patrarentur.

A C N

25 gemito *Cm1* 26 omni *A* 27 elevavit *Cm1* 29 demittit Ω dimittit *Am2 Cm2 Nm2* afflictionibus (c *s. s. m2*) *C* 30 cyborum *A* 31 communis Ω communionis *Cm2 Hanslik* commune *Beatus Jacob cf.* ἕκαστος . . . περιμένει τὸν χρόνον, εἰς ὅσον αὐτῷ τέταχεν ὁ ἐπίσκοπος Soz. 727, 1 *sqq.* 33 quodam *Cm1* peccatum Ω a peccato *Cm2* 34 communioni *Cm2* 36 constantinopoli *Beatus* 36 *et* 39 presbit- Ω 40 ob *del. Am2* observaret... in ecclesia = ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ διατρίβουσα Soz. 727, 12, *cf.* XII 11, 1 *sq.*: apud doctores observans ecclesia] ecclesiam *A N* 46 etiam] iam *Cm2* presbit- Ω 49 subtilitatis *C*

SOCRATES

1 **36.** Dignum itaque iudico non tacere, quae apud alios gesta sunt, id est apud Arianos, Novatianos, Macedonianos et Eunomianos. Ecclesia namque divisa erat et apud semet ipsos singuli congregabantur; quemadmodum enim et pro quibus causis divisi sunt, sermone procedente narra-
2 bimus. Hoc autem sciendum est, quia imperator Theodosius nullum horum persequebatur praeter Eunomium, qui Constantinopoli collectas in domo faciebat et conscriptos a se libros recitabat, ita ut eius doctrina multi corrumpe-
3 rentur. Pro qua causa eum multavit exilio. Nullumque alium fatigavit neque sibimet communicare compulit; sed singulos per loca propria collectas celebrare permisit et
4 cultum tenere Christianitatis, sicut percipere potuerunt. Et alios quidem permisit foris civitatem oratoria fabricare; Novatianos autem concordes suae fidei intra urbem ecclesias habere concessit. De quibus pauca dicenda sunt.

5 Quadraginta annis Agelius praesul fuit a temporibus Constantini usque ad annum sextum Theodosii. Qui cum venisset ad mortem, Sisinnium presbyterum ordinavit episcopum, virum eloquentissimum et a Maximo philosopho
6 una cum Iuliano imperatore litteris eruditum. Cumque populus Novatianorum culparet ordinationem, cur non Marcianum potius ordinasset, per quem sub Valente Novatiani sine persecutione mansissent, tunc Agelius populi volens placare tristitiam etiam Marcianum ordinavit episco-

---

IX 36, 1—30 Socr. V 20. 21, *p.* 616, 17—619, 9 H.

A C N

36. 1 iudicio *Cm1* 2 macedonianus *Cm1* 4 quemammodum Ω 5 praecedente *Am2 Cm2* 5 *sq.* narravimus Ω *corr. recc.* 7 praeter] p̄ *Am1* 9 doctrinam *N* 9 *sq.* corriperentur *Cm1* 10 mulctavit *Cm2* 13 potuit *CN* poterit *Am1 corr. R. Meister, cf.* ὡς καταλαβεῖν ἕκαστοι τὴν ... δόξαν ἠδύναντο Socr. 619, 1 *sq.* 15 in|intra *C* 19 presbit- Ω 23 valenti *C*

pum. Et cum melius habuisset, in ecclesiam processit et sermonem fecit dicens: 'Marcianum habetis post me, post Marcianum vero Sisinnium.' Post paucos vero dies defunctus est. Sub episcopatu vero Marciani etiam eorum ecclesia ex huiusmodi causa divisa est.

37. Sabbatius quidam ex Iudaeo Christianus factus et a Marciano ad presbyteratus honorem provectus nihilominus sectae Iudaicae serviebat; cum quo scelere ambiebat episcopatum. Assumens ergo sui desiderii conscios duos presbyteros, Theoctistum et Macarium, novitatem festivitatis paschalis sub Valente imperatore constitutam in vico Phrygiae Pazo defendere nitebatur. Et primum quidem quasi pro ecclesiae integritate custodi(end)a dicebat non esse dignos quosdam participatione sacramentorum. Procedenti vero tempore manifestatus est, dum collectas proprias celebraret. Inter haec Marcianus agnoscens eius errorem et ordinationis suae culpam, quoniam vanae gloriae homines presbyteros ordinaverat, et cum gemitu dicebat melius fuisse super spinas ponere manus suas quam Sabbatium ordinasse presbyterum. Proinde synodum in Sangario Bithyniae Novatianorum fecit episcoporum; quo congregati M 1153 G 347 evocaverunt eos, ut coram synodo causas discessionis suae proponerent. Cumque Sabbatius discordiam festivitatis paschalis suam diceret esse tristitiam et oportere secundum

IX 37, 1—41 *ex* Socr. V 21, *p.* 619, 9—622, 20 H.

A C N

26 et *alt. s. s. Nm2* 27 habebitis *Cm2* 28 marciamum *Cm1*

37. 1 christianos *Am1* 2 presbit- Ω nihilhominus *A Nm1* 3 scelere] scele *Cm1* 4 *sq.* presbiteros *C* 5 theotistum *Cm1* macharium *CNm2* 6 *sq.* phrigiae *A* 8 integritate custodia Ω integritate custodienda *Beatus* integritatis custodia *Cm2* 10 manifestata *Nm2* 11 agnuscens *Cm1* 13 presbit- Ω et *del. Cm2* cum *s. s. Am2* 15 presbit- Ω 15 *sq.* bythiniae *A C* bithiniae *N* 19 opertere *Am1* *post* oportere: ut *add. C*

Iudaeorum observationem eam celebrari firmaret, sicut in Pazo fuerat constitutum, aestimantes episcopi, quoniam propter ambitum Sabbatius talia perpetraret, iusiurandum ei inposuerunt, quia numquam desideraret episcopatum.
7 Quo iurante regulam de paschae festivitate protulerunt, qua singulis liceret, quo vellent, celebrare pascha, ne propter discordiam festivitatis dividerent ecclesiam, cum antiqui et apostolis proximi, licet discordantes de tali festivitate, communicassent tamen alterutris et Novatiani in regia urbe Roma constituti numquam fuissent secuti Iudaeos, sed
8 semper post aequinoctium celebrarent pascha. Cum haec ab eis tunc fuisset regula definita, Sabbatius iuramentis obstrictus, si quando paschalis festivitas discordaret, ille apud semet ipsum praecedentius ieiunabat et noctanter sollemnem diem paschae sabbati celebrabat; et rursus cum omnibus in ecclesia conveniebat et mysteriis fruebatur. Hoc ergo mul-
9 tis annis faciens latere non potuit. Quapropter quidam simplicium, et maxime Phrygum et Galatorum, ex hac re iustificari credentes zelabantur eum et pascha cum illo cele-
10 brabant. Sed Sabbatius postea et remotas collectas faciebat parvique pendens iusiurandum suorum sequacium ordinatur episcopus.

1 **38.** Sed mihi non videtur huiusmodi viros de festivitate paschae rationabiliter contendisse neque istos, qui nunc

IX 38, 1—165 *ex* Socr. V 22, *p.* 623, 6—636, 1 H.

A CN

21 constitutus *Cm1* 23 desideret *Cm1* desiderasset *Cm2* 25 quo] quando *Cm2* pasha *Nm1* 26 festivitatis] esuitatis *Am1* 27 apostolis] ecclesiis Ω *corr. Jacob, cf.* τοὺς ἐγγὺς τῶν ἀποστόλων Socr. 621, 10 31 sabbastius *A* 32 pascalis *Nm1* illi *C* 33 precedentius (*post* n: s *s. s. m2*) *C* solemnem *Cm1* 37 phygum *Cm1* phrigum *Nm2* phrigium *Nm1* galatorum Ω Galatarum *Beatus, sed. cf.* Aug. in Gal. 51, 2 38 iustificare *Cm1* 40 parvique] parvi quidem *C* parvi *Nm2*

38. 1 videntur Ω *corr. Cm2* viros] viro si *Am1*

sequuntur Iudaeos. Non enim mente perceperunt, quia Iudaismo in Christianitatem mutato illa subtilia et figurativa
2 legis Moysaicae quieverunt. Quod hinc apparet. Iudaizare namque nulla gens Christiana percepit; e diverso autem apostolus etiam contradixit non solum circumcisionem prohibens, sed etiam de festivitatibus contentiones abiciendas monens. Scribens enim ad Galatas ait: *Dicite mihi, qui sub*
3 *lege vultis esse, legem non audistis?* Et hinc pauca loquens servum ostendit populum Iudaeorum et in libertatem vocatos, qui accedunt ad Christum. Monet etiam nullatenus
4 observandos dies et menses et annos. Colosensibus autem scribens magna voce clamabat umbram fuisse observationes antiquas. Quapropter, inquit, *nullus vos iudicet in cibo aut in potu aut in parte festivitatis aut initio mensis aut sab-*
5 *bato, quae sunt umbra futuri.* Et ad Hebraeos idem apostolus dicit: *Mutato enim sacerdotio necessarie legis mutatio fit.*

6 Non igitur apostolus nec evangelia accedentibus ad praedicationem iugum servitutis inposuerunt, sed festivitatem paschae et alias celebritates honorandas esse dixerunt. Quapropter, quoniam diligunt homines huiusmodi celebritates, eo quod in eis a laboribus requiescunt, singuli per provincias, sicuti voluerunt, memoriam salutaris pas-
M 1154 sionis antiquitus ex quadam consuetudine celebrabant.
7 Non enim hoc salvator aut nostri apostoli lege praedicaverunt, nec poenam aut supplicium aut maledictum, sicut lex Moysaica Iudaeis, nobis evangelia aut apostoli sunt minati; sed solummodo propter derogationem Iudaeorum,

9 *sq.* *Gal. 4, 21 11 *sq.* Gal. 5, 13 13 Gal. 4, 10
15 *sqq.* *Col. 2, 16; 17 18 *sq.* *Hebr. 7, 12 21 Gal. 5, 1

A C N
3 secuntur *A* 4 mutate *Cm1* 5 mosaicae *A N* appareret *Nm2* 9 galathas *C* 12 accendunt *Am1* 13 observandas *C* Collossensibus *A* 14 umbra *Cm1* 16 in *pr. om. N* poto *Am1* 18 necessario *Cm2* 19 fuit *C N* 20 non] uno Ω non *Cm2* 25 voluerint *Am1* 29 mosaica *A N* mossaica *C*

quoniam in festivitatibus homicidium commiserunt, in tempore azimorum salvatorem passum in evangeliis est relatum. Intentio namque fuit apostolorum non de diebus sancire festivitatum, sed conversationem rectam et dei praedicare culturam. Mihi ergo videtur, quia, sicut multa alia per provincias ad consuetudinem venerunt, sic et paschae festivitas tradita est, eo quod nullus apostolorum aliquid hinc sanxisset.

9 Nam plurimi circa minorem Asiam antiquitus quartumdecimum observa⟨ve⟩re non respicientes sabbati diem. Et hoc facientes non tamen segregabantur ab illis, qui aliter celebrabant, donec Romanae ecclesiae Victor episcopus excommunicationem Quartodecimanis misisset in Asiam. Quo facto Irineus Lugdunensis Gallicanus episcopus Victorem epistula sua culpavit dicens etiam veteres ita celebrasse et, quia Polycarpus Smyrnae civitatis episcopus, qui postea sub Gordiano principe martyrio coronatus est, Aniceto episcopo Romano communicaverit nihil discernens de paschali festivitate, cum ipse Quartodecimanus esset, sicut Eusebius 11 in quinto Ecclesiasticae historiae libro docet. Quidam igitur, sicuti dixi, in Asia minore quartumdecimum observabant diem; quidam vero etiam circa orientales partes sabbatum custodiebant, dissonabant autem circa mensem. 12 Nam alii Iudaeos, licet integritatem non servarent, sequen-

49 *sq.* Euseb. hist. eccl. V 24

A CN

34 festivitatem *CN* 38 hinc — *περὶ αὐτῆς*, *cf.* ThLL VI 2802, 69 *sqq.* sancxisset *AN* sancsissent *Cm1* 39 *sq.* quarto decimo Ω (*cf. l.* 51) quartum decimum *Cm2* 40 observare Ω *correxi Hanslik*, *cf.* IX 40, 3: perduxere sabbata *Cm1* 41 timen *Cm2* illis] aliis *N* 43 quattuor decim annis *AN* quartuordecimannis (i *pr. ex* e m2, n *pr. in ras. m2*) *C corr. recc.* 44 irinius *Cm1* ireneus *ACm2Nm2* ludunensis *Cm1N* 46 policarpus *AN* pulycarpus *Cm1* polycarpus *Cm2* ismyrnae *A* 47 anicito *Cm1* aniceno *N* 49 quarto decim annus *Nm1* quattuor decim annus *Nm2* 50 istoriae *A* 51 sicut *Am1* quarto decimo Ω quartum decimum *Cm2*

dos esse in sacra festivitate dicebant; alii vero post aequinoctium celebrabant declinantes sequi Iudaeos et dicentes, quia, dum sol esset in ariete, pascha celebrari deberet: secundum Antiochenos autem Zantico mense, secundum Romanos Aprili; et hoc faciendum non sequendo modernos Iudaeos, qui per omnia errare noscuntur, sed magis antiquos et Ioseppum. Sic enim ille in tertio Antiquitatis libro conscripsit.

13 His ita contendentibus omnes occidentales usque ad oceanum post aequinoctium ex antiqua traditione pascha celebrasse comperimus nec aliquando habuisse discordiam; non enim, sicuti quidam dicunt, celebratum sub Constantino concilium festivitatem paschae mutavit. Nam ipse Constantinus discordantibus scribens monet, ut isti, cum pauci essent, imitarentur plures. Cuius epistulae partem ponere non omisi. Sic enim post alia dixit:

14 Est enim ordo decorus, quem omnes ecclesiae in un(iv)ers)o orbe apud occidentem et meridiem et arctum positae
15 servare noscuntur nec non etiam quidam orientalium. Quapropter in praesenti bene se habere omnes aestimaverunt, et ego ipse vestrae quoque sapientiae placere promisi, ut, quod in Romana civitate, Italia et Africa et universa Aegypto, Hispania, Galliis, Brittaniis, Lybia, tota Hellada, Asia diocise, Ponto et Cilicia libenter sub una concordia custoditur, hoc etiam sapientia vestra suscipiat, conside-

61 *sq.* Joseph. ant. III 10, 5 71—84 Euseb. vit. Const. III 19

A (*deest inde a l.* 67 [Nam] *usque ad* X 7, 47 [habebat] *quaternio* XVIIII) *CN*

58 zantico Ω xan··co *Nm2* 59 modornos *Cm1* 60 errare noscuntur *in mg. suppl. Nm2* 61 iosephum *Am2 Cm2* iosepphum *Am1* 64 cradizione *Cm1* 67 concilio *Cm1* pascha *Cm1 in mg.:* hic deest finis libri noni seu initium libri decimi, de fine noni decim capitula, de capite decimi septem capitula *add. Am2* 68 paucis *Cm1* 71 *sq.* universo] uno Ω *corr. Beatus, cf. l.* 118 72 orbem *CN corr. Cm2* arctum̃ *Cm1* arctu··· (*fort.* arcturum) *Cm2* aretum *Nm2* 74 presentem *Cm1* 77 brittanniis *Cm2N* 78 dyecisae *CN*

rantes non solum multitudinem praedictorum locorum et
M 1155 ecclesiarum numerum, sed etiam, quia hoc maxime debetis omnes communiter celebrare, quod ratio subtilis videtur exigere, et nullam cum Iudaeorum periurio habere communionem.

G 348 16 Talia siquidem Constantinus. Sed aiunt Quartodecimanis hanc observationem Iohannem apostolum tradidisse; alii vero Petrum et Paulum apostolos Romanis et occidentalibus dicunt paschae tradidisse sollemnitatem. Sed nullus
17 scriptam probationem horum habere dinoscitur. Quia vero ex consuetudine quadam per provincias celebratur pascha, hinc aestimo, cum nulla religio easdem videatur servare sollemnitates. Nam cum unius sint fidei plurimi, tamen dissonant circa paschae legitima. Unde pauca dicenda sunt.

18 Nam in ipsis ieiuniis aliter apud alios invenis observari. Romani enim tres ante pascha septimanas praeter sabbatum et dominicam sub continuatione ieiunant. Illyrici vero et tota Hellas, Alexandria quoque, ante sex septimanas ieiunant
19 eaque ieiunia quadragesimam vocant. Alii vero ante septem paschae septimanas ieiuniorum facere noscuntur initia et tres tantummodo septimanas, hoc est quinis diebus per intermissiones aliarum duarum septimanarum ieiunantes nihilominus quadragesimam vocant. Unde miror, cum numerum ipsum non habeant, quomodo quadragesimam vocent.

20 Sed etiam ciborum abstinentiam non similem habent. Nam alii omnino ab animatis observant, alii animantium

---

CN

83 exigere et] exigeret *Cm1Nm1* exigere *Cm2Nm2 corr. Jacob* pe|iurio *Cm1* habere *om. N* 85 *sq.* quarto decim annis *Nm1* quatuordecimannis *Nm2* quatuordecemannis *Cm1* quattuordecimanis *Cm2* 89 dinuscitur *Cm1* 92 solemnitates *C* sunt *N* 92 *sq.* disponant *CN* discordant *Garetius corr. Jacob, cf.* διαφωνοῦσι Socr. 630, 1 95 tres *Cm1N* VI *Cm2* 96 dominica *N* 97 hellada *Nm2* 98 eaqui *Cm1* 100 debus *Nm1* 101 duarum: *scil.* dierum, *cf.* Socr. 630, 15 102 *et* 103 quadragensimam *Cm1*

pisces solummodo comedunt, quidam cum piscibus vescuntur et volatilibus dicentes haec secundum Moysen ex aqua
21 habere substantiam. Alii vero etiam caulibus et ovis abstinere noscuntur, quidam sicco tantummodo pane vescuntur, alii neque hoc. Alii usque ad nonam ieiunantes horam sine discretione ciborum reficiunt; et innumerae consuetudines apud diversos inveniuntur. Et quia nulla lectio ex hoc invenitur antiqua, puto apostolos singulorum hoc reliquisse sententiae, ut unusquis operetur non timore, non necessitate, quod bonum est.

22 Sed etiam circa celebritatem collectarum quaedam diversitas invenitur. Nam dum per ecclesias in universo terrarum orbe constitutas die sabbatorum per singulas ebdomadas sacrificia celebrentur, hoc in Alexandria et in Roma
23 quadam prisca traditione non faciunt. Aegyptii vero Alexandriae vicini et Thebaidis habitatores sabbato quidem collectas agunt, sed non, sicut moris est, sacramenta percipiunt. Nam postquam fuerint epulati et cibis omnibus adimpleti, circa vespera oblatione facta communicant.
24 Rursus autem in Alexandria quarta et sexta feria scripturae leguntur easque doctores interpretantur, et omnia fiunt praeter sollemnem oblationis morem; Origenis enim plurima in his diebus videtur edocuisse. Qui dum sapiens esset magister et consideraret, quia inpossibilitas Moysaicae legis ad litteram esset infirma, ⟨ra⟩tionem paschae ad modum contemplationis evexit unum pascha solummodo

---

CN

107 pisces] ...ces *Cm1* 109 oves *Nm1* 111 horam] horum *Cm1* 112 reficiunt Ω reficiuntur *Beatus, sed cf.* Salonius Vitae Patrum *p.* 276 et] e· *Cm1* innum· *Cm1* innumerabiles *Cm2* 113 lectio *om. N* 114 poto *Cm1* 120 celebrarentur Ω celebrentur *Beatus* 121 tradicionem *Cm1* faciant *Cm1N corr. Cm2* egiptii *C* 124 cybis *C* 125 vesperam *C* 128 solemnem *C* Origenes *Nm1* orienis *C* 131 infirma, rationem] infirmationem Ω informationem *Cm2 corr. Beatus* 132 evecxit *C*

verum fieri dicens, quod salvator celebravit ⟨operatus⟩ adversus contrarias potestates, dum crucem susciperet et
M 1156 25 hoc trophaeo uteretur contra diabolum. In eadem Alexan- 135
dria lectores et psalmi pronuntiatores indifferenter fiunt, sive cathicumeni sive iam Christiani, dum omnes ecclesiae iam fideles in his ordinibus habere videantur.

26 Ego quoque cognovi in Thessalia consuetudinem aliam: dum quidam clericus ante clericatum legitime duxisset 140
uxorem, quia cum ea mixtus fuerit, abdicatus est, dum in oriente cuncti spontanea voluntate et non aliqua necessitate etiam episcopi semet ipsos abstineant; plurimi enim eorum etiam episcopatus tempore ex legitima uxore etiam filios habuerunt. 145

27 Hoc quoque in Thessalia servari cognovi, quoniam apud eos in diebus paschae tantummodo baptizantur; quapropter plurimi sine baptismate moriuntur.

28 In Antiochia vero Syriae altare non ad orientem ecclesiae, sed magis ad occidentem habent. 150

29 In Hellada, Hierosolymis et Thessalia ad tempus vespertinum orationes similes Novatianis Constantinopolim degentibus habent. In Caesaria Cappadociae et Cypro die sabbati et dominico circa vespera cum lucernariis episcopi atque presbyteri scripturas interpretantur. 155

30 In Alexandria presbyter non facit sermonem; et haec res initium accepit, ex quo Arius ecclesiam conturbavit.

31 Romae sabbata universa ieiunant.

CN

133 *sq.* operatus adversus] petrus adversus (*s.* petrus*:* et *s. Cm2*) Ω adversus *Beatus* ἐνεργήσας κατά *Socr.* 633, 7 perpetratus *Jacob;* operatus *supplevi Hanslik, cf.* IX 38, 115 134 et *om. C* 135 tropeo *Cm1* 137 catecumini *N* 142 cunctis *CN corr. recc.* spontania *Cm1* 146 Hoc] ho *Cm1* 147 baptizantur *Cm1N* -atur *Cm2* 151 hierosolimis Ω 152 novatianis *ex* -nos *ex* -nus *Cm2* constantinopoli *Beatus* 153 habet Ω habent *Cm2* agunt *Beatus* cessaria *Cm1* cessarea *Cm2* capadociae *N* 154 vesperam *Cm2* 155 *et* 156 presbit- Ω

32 In Caesaria Cappadociae eos, qui post baptisma delinquunt, a communione suspendunt, sicuti Novatiani et Macedoniani in Hellesponto faciunt et in Asia Quartodecimani.

33 Novatiani circa Phrygiam binubos non recipiunt; Constantinopolim vero neque aperte recipiunt neque palam removere noscuntur; in occidentalibus vero partibus aperte recipiunt.

SOZOMENVS

1 **39.** Montani siquidem, quos Phrygas nominant, peregrinam quandam adinventionem introducentes secundum eam pascha celebrant. Culpant enim eos, qui cursum lunae requirunt, et dicunt solares tantummodo circulos sequendos; et menses quidem singulos esse dierum triginta definiunt et inchoare primum ab aequinoctio vernali, quod est secundum Romanos VIIII kł Aprilis. Tunc, inquiunt, duo luminaria facta sunt, quibus tempora et anni mani-
2 festantur. Et hoc indicari, eo quod luna per octo annos cum sole concurrat et ambo idem novum habeant mensem. Eo quod octo annorum cursus lunae compleatur et tamquam principium sit primi mensis, reputant praedictam diem in scripturis quartamdecimam et hanc esse dicunt VIII id̄ Aprilis, secundum quam semper celebrant pascha [tenent], si contigerit etiam concurrere resurrectionis, id est dominicum diem; alioquin dominico superveniente celebrant. Scriptum est enim, inquiunt, a quartadecima usque ad vicesimam primam esse celebrandum.

IX 39, 1—18 *ex* Soz. VII 18, *p.* 739, 13—741, 7 H.

CN

159 cesaria *Cm1* 161 quartodecimanni *Nm1* quatuordecimanni *Nm2* 162 phrygyam *C* phrigiam *N* 162 *sq.* constantinopoli *Beatus* 166 SOZOMINVS *Cm1*

39. 1 Monta *Cm1* 4 solaris *Cm1* 5 mensis *Cm1* 7 VIII *Cm2* inquit Ω inquiunt *recc. Garetius* 10 idem = item, *cf.* VII 22, 15 nov·m *Cm2* 12 prime *Cm1* 13 quartadecima *Cm1N corr. Cm2* 15 tenent Ω tamen *Garetius, del. Beatus* 16 dominico] dominicum *Cm1 et ante et post* superv.: non *s. s. Cm2* 16 *sq.* celebrat *Cm1*

SOZOMENVS

3 Apud Romanos in unoquoque anno semel psallent alle- 20
luia primo die paschae, ita ut Romani veluti pro iuramento
M 1157 4 habeant, ut hunc hymnum audire mereantur. In qua eccle-
sia neque episcopus neque alter quisquam coram populo
docet. Apud Alexandrinos hoc ⟨in⟩opinabile est, quia, dum
leguntur evangelia, non surgit episcopus, quod apud alios 25
nusquam fieri novi. Ubi solus archidiaconus hanc lectionem
legit, in aliis locis diaconi, in multis vero ecclesiis sacer-
dotes soli, Constantinopolim prima die resurrectionis domi-
nicae pontifex.

SOCRATES

G 349 1 **40.** Provenerunt enim etiam apud Arianos divisiones
propter huiusmodi causam. Singulae videlicet eorum con-
2 tentiones ad ineptos eos perduxere sermones. Cum enim
in eorum ecclesia credatur deus pater esse filii verbi, ex
hoc apud eos quaestio processit, si possibile sit, ut, etiam 5
antequam existeret filius, deus pater vocari potuisset, quon-
iam dei verbum non ex patre naturaliter, sed ex non
existentibus substitisse credebant. Circa primum itaque ca-
pitulum errantes rite de puro nomine in certamen inlicitum
3 inruerunt. Dorotheus etenim ab Antiochia vocatus ab eis 10
dicebat non posse patrem esse neque vocari filio non sub-
sistente. Porro Marinus, quem a Thracia ante Dorotheum

IX 39, 20—29, 8 *ex* Soz. VII 19, *p.* 742, 15—743, 13 H.
IX 40, 1—52 Socr. V 23. 24, *p.* 641, 14—646, 2 H.

CN

20 romanus *Cm1* *post* semel: est pasca *add. C* psallent *Cm1N* (*cf.* VIII 13, 78) psallunt *Cm2* 23 alter] aliter *Cm1N corr. Cm2* 24 opinabile Ω inopinabile *corr. Jacob*, *cf.* IX 43, 12 28 constantinopoli *Cm2*

40. 1 araanus *Cm1* 3 perducere *Cm1* 8 exsistentibus Ω substetisse *Cm1* 10 antiochiae *CN corr. recc.* 11 dicebant *Cm1*

evocaverant, occasionem inveniens oportunam — Dorotheo enim erat adversus — respondit sermonem de hac quaes-
4 tione contrarium. Et propterea sunt inter eos factae divi- 15
siones. Divisique propter hoc verbum seorsum singuli sollemnia celebrabant; alii enim sequebantur Dorotheum, alii vero Marinum, quippe dicentes patrem semper esse patrem,
5 etiam filio non extante. Vocabantur enim isti Psathyriani, eo quod quidam Theoctistus Syrus genere psathyra, id est 20
duplicia vendens, hanc propositionem valde defenderet. Hos
6 quoque secutus est Selenaas, Gothorum episcopus. Sed isti quoque paulo post separati sunt, cum Marinus cum Agapio discordiam habuisset, quem ipse episcopum fecerat Ephesi. Verum isti non propter religionem, sed propter praesula- 25
tum inimicitias inter se bellaque gesserunt; Gothi namque
7 defendebant Agapium. Quamobrem plurimi clericorum eorum vanam gloriam fugientes ad fidem consubstantialitatis utiliter accesserunt. Ariani siquidem triginta quinque
8 annis divisi inter alterutros, postea sub imperio Theodosii 30
iunioris consulatu Plintae ab herese Psathyrianorum recedentes uniti sunt, veluti lege decernentes numquam capitulum, propter quod divisi fuerant, memorare. Sed hoc Constantinopolim gestum est; verum in aliis civitatibus sub divisione manserunt. Haec de Arianis. 35

9 Verum neque Eunomiani sine divisione manserunt. Nam et ipse Eunomius dudum ab Eudoxio, qui eum Cyzici ordinavit episcopum, segregatus est occasione percepta,

---

CN

13 vocaverant *C* occasione *Cm1N corr. Cm2* 14 adversarius *Nm2* 16 divisi*que *C* 16 *sq.* solemnia *C* 19 psathiriani *C* 20 psathira *C* psathyria *N* *ψαθυροπώλης* *Beatus* Psatyropola *Garetius* 21 duplicia? 25 *sq.* presolatum *Cm1* 29 *ante* Ariani: XL *add.* (*in mg.*) *Cm2* 31 Plintae] plenter *Cm2* plinti *Nm2* heresi *Cm2* psathyriniorum *C* psathyrinorum *N corr. Beatus* 33 memorari *Cm2* 34 Constantinopoli *Beatus* 36 eunominiani *CN*, *corr. Beatus* devisione *Cm1* 37 cizi *Cm1* cizici *Cm2* 38 occansionem *Cm1* perceptam *Cm1* percepta *Cm2N* accepta *Beatus*

eo quod Aetium doctorem eius expulsum suscipere noluisset. Reliqui vero ab eo per schismata diversa partiti sunt.
10 Prius itaque Theofronius quidam Cappadox Eunomio versare contentiones edoctus et aliquid de Aristotelis categoriis et peri erminias intellegens fecit libros, quos De exercitio mentis attitulavit. Is ergo cum offendisset consectatores suos, tamquam recedens ab eis expulsus est; et
11 seorsum colligens sui nominis heresem dereliquit. In Constantinopoli vero quidam Eutychius ex tepidissima quaestione ab Eunomianis divisus hactenus collectas seorsum
12 facit. Vocanturque horum alii Eunomiotheofroniani, alii vero Eunomioeutychiani. Verumtamen isti baptisma corruperunt; non enim in trinitate, sed in Christi morte baptizant.

M 1158

1 **41.** Facta est igitur quodam tempore etiam inter Macedonianos divisio, cum Eutropius presbyter seorsum colligeret et nequaquam ei Carterius consentiret. Fuerunt forsitan et aliae divisiones heresium; sed ego tamquam Constantinopoli natus atque nutritus, quae mihi clariora visa sunt ⟨in⟩ ea, narrare curavi.

SOZOMENVS

1 **42.** Ea siquidem tempestate dicunt Aegypti fluvium

IX 41, 1—6 Socr. V 24, *p.* 646, 2—11 H.
IX 42, 1—18 Soz. VII 20, *p.* 747, 2—748, 7 H.

CN

41 Prius] pri··· *Nm2* cappadocie *Nm2* *ante* Eunomio: ab *s. s. Nm2* 43 periermeniis *Cm2* quos] quod *N* 46 *ante* sui: de *add. CN del. Cm2* heresim *Cm2* 47 eutichius *CN* 48 eunominianis *CN* Eunomianis *Beatus* actenus *CN* 49 eunomi theo··roniani *Cm1* eunomotheofroniani *Cm2* eunomotheos romani *N* 50 eunomote utychiani *CNm1* eunomoithe utychiani *Nm2*

41. 2 presbiter Ω 4 heresium Ω haeresum *Garetius* 4 *sq.* Constantinopoli natus] constantinopolitanus Ω *corr. Jacob, cf.* ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει τὰς διατριβὰς ποιούμενος Socr. 646, 8 6 *ante* ea: in *supplevi Hanslik, cf.* Socr. 646, 9: τὰ ἐν αὐτῇ γενόμενα nararare *Cm1* 7 SOZOMINVS *Cm1*

circa primum ascensum aquae postergum recessisse. Quo facto Aegyptii saeviebant, eo quod non sinerentur flumini sacrificia sollemnia celebrare. Iudex autem seditionem per-
2 spiciens concitari nuntiavit imperatori. Verum imperator melius iudicavit divinae fidei serviendum quam pocula Nili et sacrilegia praeponere pietati: 'Numquam', inquit, 'currat ille fluvius, si magicis artibus et fluxu sanguinis
3 undae polluendae sunt sacri paradisi.' Hoc acto post paulum ita uberrime Nilus effusus est, ut etiam altius quam solebat fluctus aspargeret. Cumque solitas complesset mensuras et adhuc in culmen extolleretur, in terrorem nimium Aegyptii sunt redacti metuentes, ne et Alexandriam et
4 Lybiae partes forte destrueret. Tunc enim fertur paganos Alexandrinos in theatro clamasse, quia velut senex et delerus evanuisset Nilus. Quamobrem plurimi Aegyptiorum derogantes paternae religioni ad Christianitatis iura conversi sunt.

1 **43.** Eodem tempore dicitur delatum Constantinopolim Iohannis baptistae caput, quod Herodias petiit ab Herode tetrarcha. Fertur enim inventum caput a⟨pud⟩ monachos Macedonianos, qui primum quidem Hierosolymis habitabant,
2 postea vero Ciliciam migraverunt. Cum enim ante hoc imperium Mardonius maior domus imperialis hoc nuntiasset imperatori, praecepit Valens caput sacrum Constantinopo-

IX 43, 1—36 Soz. VII 21, *p.* 748, 12—751, 8 H.

CN

42. 2 postergum *Cm1N* (*cf.* Greg. Tur. hist. Franc. 2, 42) post tergum *Cm2* 6 poculo *Cm2* 7 *post* et: quam *s. s. Cm2* praeponere sacrilegia *Ω, tr. Beatus* 9 sacri] sacrificia *N* 10 ita] ite *Nm1* iter *Nm2* 11 complisset *Cm1* 14 libiae *C* distrueret *Cm1* 15 alexandrinus *Cm1* 15 *sq.* delerus (= λῆρος, *cf.* ThLL V 466, 60 *sqq.*) *Cm1N* delirus *Cm2* 17 religionis *Cm1*

43. 3 tetarcha *Cm1* apud] a *Ω corr. Jacob* 3 *sq.* monachis macedonianis *Cm2* 4 hierosolimis *Λ* 7 imperattori *Cm1* 7 *sq.* costantinopolim *Nm1*

lim deportari. Qua iussione directi [et] inponentes vehiculo deportabant. Cumque venissent ad locum, qui vocatur Pantichium — est enim circa Chalcedoniam — nequaquam poterat trahi vehiculum, licet multis plagis burdones affli-
3 gerentur. Et cum hoc inopinabile videretur universis et
M 1159 ipsi simul imperatori, sacrum hoc caput recondiderunt in vico appellato Cosilai; erat enim possessio ipsa Mardonii. Illo siquidem tempore aut deo aut ipso propheta movente
4 in hunc locum usque perductum est. Cumque postea Theo-
G 350 dosius imperator has baptistae reliquias voluisset auferre, solam referunt restitisse matronam virginem sacram, quae eius custodiam capitis exhibebat. Cui dum saepius imperator non violenter, sed cum lacrimis supplicaret, ut eum permitteret sua vota complere, haec putans, quia sicut tempore Valentis etiam tunc non pateretur ulterius baptista
5 portari, cessit. At imperator amplectens sua purpura thecam, in qua caput baptistae iacebat, eamque portans venit et ante civitatem Constantinopolitanam recondidit in septimo miliario ibique magnam atque pulcherrimam deo aedificavit ecclesiam; crebroque deprecatus est matronam pro-
6 misitque dona gratissima, si reconciliari vellet. Nec passa est; erat enim Macedoniana herese violata, licet presbyter Vincentius consectator eius, qui prophetae sepulchro aequaliter observabat, conversus fuisset et catholicae communi-

---

CN

8 et *N*, *eras. C seclusi Hanslik, cf.* ἀποσταλέντες ἐπιθέντες... ἦγον Soz. 749, 4 *sq. post* inp.: illud *s. s. Cm2* 10 calcedona *Cm1* calcedonia *N* calcedonam *vel* -niam *Cm2* 11 poterant *Cm1* burdonis *Cm1* 14 mardoni *N* 15 siquidam *Cm1* ipsa *N* 15 *sq. secundum* Soz. 749, 15 *sq. non caput Iohannis hunc in locum perductum est, sed Theodosius eo se contulit* 18 restitisse] extitisse *CN corr. recc., cf.* IX 44, 4 20 non *om.* Ω *suppll. recc., cf.* Soz. 750, 3 21 permiteret *C* 23 portare *Cm1* cesset *Cm1Nm1* At] ad *Cm1* 28 reconciliare *Cm1* vellit *Cm1* 29 presbiter *N* 30 consecrator *N* sepulchra *C* sepulchro (*cf.* VI 29, 58) *N* sepulchrum *Beatus* 31 *ante* conv.: tum (*ex* cum *m2*) *add. C*

casset ecclesiae; ferunt enim, quia coniurationem habeant Macedoniani numquam se a sua secta recedere. Verum is presbyter, dum ageretur de migratione sacri capitis, apud se definivit, quia, si sequeretur baptista imperatorem, et ipse communicaret ei. Quo facto conversus est.

THEODORITVS

1 **44.** Igitur in Antiochia Meletii maximi successionem Flavianus accepit, qui cum Diodoro plurima pro ovibus certamina passus est. Voluerat etenim Paulinus ecclesiae suscipere praesulatum; sed pontificum restitit chorus dicens non oportere eum, qui Meletii consilium non receperat, post illius mortem in eius sede consistere, sed eum potius, qui plurimis laboribus effulgebat et pro ovium cura pericula sustinuerat.

2 Hoc factum Romanos et Aegyptios fecit infestos adversus orientales. Sed neque morte Paulini inimicitiae sunt destructae. Nam et post illum, cum Euagrius eius percepisset sedem, perstiterunt Flaviano vehementer infensi, licet Euagrius praeter ecclesiasticam regulam fuerit ordinatus.
3 Solus enim Paulinus eum instituerat plurimas regulas praevaricatus ecclesiasticas. Non enim praecipiunt, ut pro se quilibet ordinare possit, sed convocari universos provinciae sacerdotes, et praeter tres pontifices ordinationem fieri pe-
4 nitus interdicunt. Verumtamen nihil horum respicientes Euagrii sunt amplexi communionem et adversus Flavianum auditus principis commoverunt.

IX 44, 1—64 Theod. V 23, *p.* 321, 17—324, 5 P.

CN

33 recidere *Cm1* 34 presbiter *CN* egeretur *Cm1* 35 definiunt *N* sequerentur *Cm1*

44. 1 miletii *Cm2* 4 presolatim *Cm1* 5 miletii *Cm2* 8 sustenuerat *Cm1* 11 post illum] pusillum *C* 11 *sq.* precepisset *Cm1* 12 infessi *Cm1* infesti *Cm2* 15 pro] per *Cm2* 16 convocare *C* 17 pontificaces *Cm1* 20 auditum *Cm2* commoverent *Cm1N* commoverunt *Cm2*

Qui frequenter impulsus deduxit eum ad urbem Constantinopolim et Romae proficisci praecepit. Porro Flavianus excusatione hiemis promissione facta, quia tempore oportuno pergeret Romam, tunc est reversus ad propria.

6 Cumque Romani pontifices — non solum mirabilis Damasus, sed etiam post eum Siricius et Anastasius — imperatori vehementer insisterent dicentes, quia tyrannos quidem proprios debellaret, qui vero Christi resisterent legibus, eos sineret impunitos, rursus eum evocans Romae proficisci
M 1160

7 cogebat. Tunc Flavianus sapientissimus digna fiducia usus ait: 'Siquidem fidem meam, o imperator, quasi non rectam accusant quidam aut vitam dicunt sacerdotio non esse dignam, etiam ipsos accusatores habere iudices non refuto eorumque sententiam gratanter excipio. Si vero de sede et praesulatu contendunt, neque litigo neque haec volentibus habere resulto; sed abscedo et me ab episcopatu suspendo. Da igitur Antiochenam sedem, cuicumque volueris, impe-

8 rator.' Hanc eius fortitudinem sapientiamque miratus princeps redire ad patriam et commissam sibi regere praecepit ecclesiam.

9 Post aliquantum tempus Romae denuo veniens imperator easdem ab episcopis patiebatur querellas, quasi Flaviani tyrannidem subdere noluisset. At ille speciem tyrannidis

10 eos fari praecepit dicens se esse Flavianum. Illis vero dicentibus, quia non possent cum imperatore contendere, monuit, ut de cetero ecclesiae concordiam haberent deponerentque certamen et stultas contentiones extinguerent. 'Paulinus', inquit, 'olim est mortuus, Euagrius contra regu-

---

CN

21 Qui] que *Cm1* 22 rome *Cm1N* romam *Cm2* proficisci *eras. N* 23 *ante* prom.: et *add. Garetius, sed cf.* Löfstedt Peregr. 305 *sq.* 25 romeane *Cm1* 26 siricus *Cm1N* siricius *Cm2* 29 impunitus *Cm1* romam *Cm2* 40 ecclesia *Cm1* 41 rome *Cm1N* romam *Cm2* 41 *sq.* veniente imperatore *C* 42 querelas *Cm2N* 43 tirannidem *N* ille] tille *Cm1* 48 *ante* Euagrius: et *add. Cm2*

las ordinatus; orientales autem ecclesiae praesulatum Flaviano deferentes, et Asia, Pontus et Thracia eius communioni coniunctae sunt; omnis Illyricus illum novit per
11 orientem episcopis praesidere.' His flexi monitionibus Hesperiae sacerdotes soluturos se inimicitias promiserunt et legatos mittendos ab eo suscipere.

12 Hoc agnoscens sacratissimus Flavianus misit Romae quosdam laude dignos episcopos et Antiochenos presbyteros atque diaconos, quibus praeerat Acacius Beroeae in omni
13 terra pelagoque cantatus. Is cum aliis Romae veniens longamque sanans odii passionem post decem et septem annos ecclesiis restituit pacem. Quod agnoscentes Aegyptii inimicitias extinguentes concordiam sunt amplexi. Tunc igitur ecclesiae Romanae Innocentius successor Anastasii praesidebat, vir prudentia et intellectu decenter ornatus, Alexandrinae vero Theophilus.

SOCRATES

1 **45.** Res itaque publica eo tempore pro huiusmodi causa turbabatur in occidentis partibus. Grammaticus quidam nomine Eugenius, litterarum Latinarum doctor, relinquens scolas suas in palatio militabat. Eratque imperatoris antigrapheus et propter eloquentiam a multis

---

IX 45, 1—20 Socr. V 24. 25, *p.* 646, 17—648, 9 H.

CN

49 presolatum *Cm1* presulatu *N* 50 tracia *Nm1* 51 illiricus *N* 55 agnuscens *Cm1* rome *Cm1N* romam *Cm2* 56 dignos *ex* digne *ex* dign·· *Cm2* episcopus *Cm1* presbiteros *N* 57 beryae *CN* Beroeae *Beatus* 58 pelagoqui *Cm1* his *Cm1* 60 agnuscentes *Cm1* agnoscens *N* 61 extingentes *Cm1* concordiam *om. N* 62 anastasius *Cm1* 64 theophelus *Cm1*

45. 2 occidentibus *Cm1* occidentalibus *Cm2* Gramaticus *Cm1* 3 litterum *Cm1* Latinarum *om. C* 3 *sq.* relinques *Cm1* 5 antegrapheus *C* multos *N*

2 honorabatur. Tunc ergo, fertur, non mediocriter cogitans cooperatorem assumpsit Arbogastum de minoribus Galliis ortum, militaris ordinis ducem, virum saevum et necibus
3 praeparatum. Quo facto declinavit ad tyrannidem. Igitur uterque contra imperatorem Valentinianum necem machinabantur cubicularios corrumpentes eunuchos. At illi
M 1161 4 dormientem principem suffocarunt. Hoc Eugenius repente cognoscens imperio potitur Hesperiae agebatque, quod tyranno poterat convenire.

5 Haec audiens Theodosius imperator rursus sollicitudinibus obstrictus secunda certamina post Maximum praeparabat. Congregansque militarem virtutem et Honorium filium designans imperatorem consulatu suo ⟨tertio⟩ et
G 351 Abundantii, decimo die Ianuarii mensis, denuo ad partes Hesperias magno studio festinabat.

SOZOMENVS

6 Interea eventum belli considerans mittit ad Thebaida ad Iohannem monachum tunc praespicientia clarum. Ad quem destinavit Eutropium eunuchum sibimet fidelissimum, ut aut eum, si vellet venire, deduceret aut nolentem de
7 eventu belli requireret. At ille Iohannem quidem deducere non praevaluit; sed mandatum rettulit eius, quia bellum vinceret et perimeret tyrannum et post victoriam in Italia moreretur.

IX 45, 22—29 *ex* Soz. VII 22, *p.* 755, 2—15 H.

CN

6 erg. *Cm1* *ante* fertur: ut *add. Beatus Jacob, non recepi Hanslik* 7 *sq.* de — ortum *in mg. suppl. Cm2* 9 tirannidem *N* 10 uteque *Nm1* 11 *ante* eunuchos: et *s. s. Cm2* At] Ad *Cm1* 13 cognuscens *Cm1* impero *Nm1* 17 Congregansqui *Cm1* 18 consolato *Cm1* *post* suo: tertio *supplendum, cf.* Socr. 648, 7 19 ianuario *Cm1* 22 thebaidam *Cm2* 23 prespicientia *Cm1 N* perspicientia *Cm2* praescientia *Beatus* 26 requereret *Cm1* illi *Cm1* 27 retulit *Cm2* bello *Cm2* 28 italiam *Cm1 N corr. Cm2*

SOCRATES

8 Relictis ergo Theodosius ambobus filiis in urbe Constantinopolim, cum pergeret contra Eugenium bellaturus, plurimi trans Histrum barbari sunt secuti cum eo pugnaturi contra tyrannum. Parvoque tempore cum manu maxima venit ad Gallias; illic enim praeparabat bellum, ubi iam multa milia habebat exercitus.

THEODORITVS

9 Cum igitur in quodam monte oratorium invenisset, ibi nocte domino supplicabat. Et circa galli cantum sopore conpressus vidit in somnis, quasi iaceret in campo et adstitissent ei duo quidam viri in vestibus albis et equis candidissimis residentes eumque iubentes habere fiduciam et diluculo armare milites ad victoriam; dicebantque se pro solacio destinatos. Quorum alter Iohannes evangelista, alter se Philippum dicebat apostolum. Hac visione conperta nequaquam ab oratione cessavit, sed lacrimas ube-
10 riores effudit. Quae visio etiam alicui militi revelata est et per diversos pervenit ad principem. At ille: 'Non propter me', inquit, 'haec iste vidit, sed ne quis crederet, quia finxi, quod ego vidi. Ideoque etiam isti monstratum est; nam primo mihi hoc dominus communis ostendit.'

SOCRATES

11 Fit ergo congressio circa fluvium vocabulo Frigidum.

IX 45, 31—36 Socr. V 25, *p.* 648, 9—16 H. IX 45, 38—51 Theod. V 24, *p.* 325, 2—21 P. IX 45, 53—74 Socr. V 25, *p.* 648, 17—650, 5 H.

CN

30 SOCRATES *adras. N* 31 *sq.* constantinopoli *Cm2* 32 pergere|ret *Cm1* 33 tran *N* 38 oraturium *Cm1* 41 adstetissent *Cm1* 42 iuventes *Cm1* 43 deluculo *Cm1* dicebantqui *Cm1* 44 iohannis *Cm1* 45 Hęc *Cm1* 51 hec (ec *in ras. m2*) *C* 53 vocabolo *Cm1*

Igitur in parte, qua Romani contra Romanos confligebant, bella erant aequalia; unde vero barbari auxiliatores impe-
12 ratoris, pars Eugenii potior esse videbatur. Imperator autem videns barbaros deperire in maxima veniens aestuatione prostravit semet ipsum in terra adiutorem invocans
13 deum et petitione frustratus non est. Quidam enim Baccurius magister militum eius repente sic confortatus est, ut cum primis ducibus concurreret ad eam partem, qua barbari premebantur. Quo facto disrupit acies et in fugam
14 mox vertit inimicos. Fitque denuo ea hora miraculum; ventus enim vehementissimus inspirans emissa iacula ab Eugenii partibus contra eos denuo revocabat et a partibus
M 1162 imperatoris ad hostes cum magna fortitudine deferebat.
15 Tantum valuit imperatoris oratio. Hoc itaque modo demicatione consumpta tyrannus concurrens ad pedes imperatoris exorabat promereri salutem. Qui circa pedes eius a militibus capite sectus est. Haec gesta sunt septima decima die Septembri mensis consulatu Arcadii tertio et Honorii
16 secundo. Arbogastis autem tantorum causa malorum post duos congressionis dies fuga lapsus, dum cognovisset, quia vivere non posset, proprio gladio se peremit.

SOZOMENVS

1 **46.** Ea siquidem tempestate plurimi inter episcopos effulgebant sicut Donatus Euroeae Epiri. De quo dum pro-

IX 46, 1—18 Soz. VII 26, *p.* 766, 12—768, 5 H.

CN

58 terram *Cm2* 59 petione *N* 61 cum] eum *Cm1* ducebus *Cm1* 62 praemebant *N* 63 mox *s. s. Nm2* fitque] fitdue *fort. Cm1* 65 denuo *om. C* 67 tanto *Cm1N* tantum *Cm2 cf.*, II 12, 29 67 *sq.* demicatione *Cm1N* dim- *Cm2* 69 promerire *Cm1* 70 septima decima Ω, *sed cf.* τῇ ἕκτῃ Socr. 649, 19 71 septembri *N* septembri · *Cm1* septembris *Cm2* consolatu *C* archadii *C* 72 causa *s. s. Nm2* 73 congressiones *N* 74 perimit *Cm1N* peremit *Cm2*

46. 2 effulgebat *Cm1* euryae Ω *Εὐροίας* Soz. 766, 13 *falso* Beroeae *tit. 9, 46* Euroeae *scripsi Hanslik* hepiri *CN* Epiri *Beatus*

vinciales miracula multa testentur, maximum tamen est, quod de dracone gessit. Is enim circa pontem in via publica iacens cibum habebat oves, capras, equos, boves et homi-
2 nes abripiens devorabat. Ad quam bestiam Donatus sine gladio, sine quolibet iaculo veniens, dum illa levasset caput, quasi voratura virum, tunc ille vexillum crucis ante faciem eius digito designans in aere in os eius expuit.
3 Bestia vero sputum mox ore suo suscipiens expiravit. Quam, sicut audivi, octo paria boum in vicinum campum traxerunt; et misso igne combusta est, ne aerem foetore cor-
4 rumperet. Huius itaque Donati sepultura insignis est, ubi oratorium ex eius nomine vocitatur habens fontem aquarum, quem ipse fertur orationibus invenisse. Nam dum esset locus inaquosus et illic ex itinere aliquando venisset, aiunt, quia fatigatis, qui cum eo erant, orasset et mox aquae inundatio prorupisset et ex illo hactenus permaneret.

1 **47.** Eo tempore Tomitanam et Scythiae ecclesiam Theotimus gubernabat, vir in philosophia nutritus, cuius virtutem diligentes barbari trans Histrum habitantes deum Romanorum esse praedicabant; divinarum quippe in eo
2 rerum experimenta saepius perceperunt. Nam cum aliquo tempore iter ageret, illius terrae barbari occurrerunt ei. Et dum, qui erant circa eum, terrore turbarentur quasi continuo morituri, ex equo descendens oravit. Porro barbari neque eum neque sequaces eius nec equos, de quibus descenderant,
3 videntes pertransierunt. Dum igitur crebro transeuntes

IX 47, 1—17 Soz. VII 26, *p.* 768, 77—69, 12 H.

CN

5 civum *Cm1* boves] vopbes *Cm1* 5 *sq.* omines *Cm1* omnes *N* 8 vixillum *Cm1* 10 vestia *Cm1* 12 fotore *Cm1* 14 horatorium *Cm1* 18 actenus *CN* permanaret *Cm2 N*

47. 1 scythiem *C* 5 perciperunt *Cm1* alico *Cm1* 8 discendens *Cm1* 9 sequacis *Cm1* discenderant *Cm1*

Scythas naturaliter feroces epulis muneribusque mansuefaceret, quidam barbarus arbitratus eum esse locupletem coepit insidiari, ut eum caperet, alligaret et traheret. Cum hoc iam praeparasset et dexteram ad hoc ⟨sublatam⟩ haberet, ut eum iactu laquearet, manus in aere mox ligata et barbarus ille invisibilibus vinculis est obstrictus. Tunc aliis pro eo rogantibus supplicavit deo Theotimus, ut barbarus solveretur.

M 1163 1 **48.** Eo quoque tempore fuit Epiphanius Cypriorum episcopus, ad cuius sepulchrum hactenus daemones expel-
2 luntur. Is enim dum substantiam propriam necessitatem
G 352 sustinentibus erogasset et multis quoque offerentibus ei pecunias manu largissima dispensaret, contigit, ut pecuniis deficientibus oeconomus ecclesiae murmuraret. Quo facto assistens quidam in domo, qua manebat oeconomus, sacculum multarum pecuniarum dedit et ita disparuit, ut nec, qui dedit, nec, qui misit, agnosceretur. Quod factum omnes divinum esse iudicaverunt.

3 Aliud quoque eius libet referre miraculum. Quidam pauperes studentes Epiphanium arte deludere, ut eis aliquid daret, dum iter ageret, unus eorum supinum se prostravit in terra, alter stabat quasi mortuum deflens nec
4 habens, unde eum sepelire potuisset. Epiphanius autem superveniens oravit, ut sub quiete dormiret, et sepulturae necessaria praebuit simulque consolatus est flentem dicens:

IX 48, 1—34 *ex* Soz. VII 27. 28, *p.* 770, 6—776, 4

CN

11 scytas *C* fer|roces *Cm1* 11 *sq.* man·suefacerent *Cm1* man*suescerent *Cm2* 13 insidiare *Cm1* alligaret] ac ligaret *Cm2* 14 *ante* haberet: sublatam *supplevi Hanslik, cf.* ἀνασχών Soz. 769, 6 15 legata *Cm1* 17 subplicavit *C*

48. 1 cipriorum *N* 2 actenus *N* 3 propiam *Cm1* 6 eoconomus *Cm1 N* econ- *Cm2* murmorarent *Cm1* -ret *Cm2* 7 eoconomus *N* 7 *sq.* seculum *Cm1* 8 dedit] detulit *Cm2* 9 agnusceretur *Cm1* 14 terram *Cm2*

'Quiesce, fili, a lacrimis; non enim fletu resuscitari poterit.
5 Est enim inevitabile, quod evenit.' Cumque discessisset
Epiphanius, coepit ille pulsare socium, ut exsurgeret. Et 20
cum hoc semel et secundo fecisset dicens: 'Exsurge, hodie
⟨de⟩ tuis laboribus epulemur', et ille penitus non sentiret,
cognoscens vere mortuum cucurrit ad Epiphanium flens et
6 petens, ut eius socium suscitaret. At ille consolatus est,
ne ferret graviter, quod evenerat. Non tamen defunctum 25
denuo suscitavit; hoc enim credo provide gestum, ut non
dei ministri facile deludantur.

7 Eo tempore fuit Aeas et Zeno in Palaestinae Gaza phi-
8 losophantes. Et Aeas fertur, dum pulcherrimam duxisset
uxorem, ter cum ipsa solummodo concubuisse et tres filios 30
genuisse, postea vitam monachicam adprime esse sectatum.
9 Zeno autem episcopus usque ad annorum centum habens
aetatem numquam sollemnibus minor fuit aut quievit
officiis.

M 1164 1 **49.** Non solum haec religionem tunc nobilitabant, sed
etiam Ambachu⟨m⟩ et Michaeae prophetarum corpora, sicut
audivi, hoc tempore sunt ostensa revelatione divina, dum
Zebennus tunc Eleutheropolitanam gubernaret ecclesiam,
in vico, qui prius vocabatur Ceila, in Beratasia praedio, 5
quod distat ab urbe quasi stadios decem. Circa hunc locum

IX 49, 1—8 Soz. VII 29, *p.* 776, 17—778, 1 H.

CN

18 resuscitare *Cm1 Nm1* 19 cumqui *Cm1* 21 surge *C* 22 *ante* tuis: de *suppl. Beatus, fort. recte, cf.* ThLL III 61, 67 *ssq.* 23 cognuscens *Cm1* vero *Nm1* 31 sectatam *Cm1* sectatum *Cm2 N* sectatus *Beatus* 33 sollemnibus minor ~ *μηδεπώποτε ἑωθινῶν ἢ ἑσπερινῶν ὕμνων, ἢ ἄλλης λειτουργίας τοῦ Θεοῦ κατόπιν γενόμενον* Soz. 775, 16 *sq.*

49. 1 *post* religionem: haec *add. CN, del. Cm2* 2 ambachu *Cm1 Nm1* abachuc *Cm2* abbachuch *Nm2, cf.* *Ἀβακούμ* Soz. 777, 1 *et* tit. IX 70 5 qui] quod *CN corr. Beatus* beratasia *Cm1N* beratasio *Cm2* 6 stadiis *Cm2* decim *C*

sepultura Michaeae fuit, quam nescientes, quid dicerent, provinciales 'o fidelem memoriam' vocitabant.

⟨SOCRATES⟩

1 **50.** Igitur Theodosius imperator post laborem publicum corpore fatigatus et sperans ea se aegritudine morituram potius de re publica cogitabat considerans, quae solent hominibus provenire imperatore moriente. Filium itaque Honorium de Constantinopoli velociter evocavit ordinare
2 volens partes Hesperias. Cumque filius Mediolanum venisset, ex aegritudine relevatus circum de victoria celebrabat. Et ante prandium quidem spectaculum quasi sanus exhibuit. Post prandium repente praegravatus est, ad spectaculum venire non potuit; filium tamen ludis adesse praecepit.
3 Superveniente vero nocte defunctus est consulatu Olibrii et Probini, septima decima die Ianuarii mensis, anno primo
4 duocentesimae nonagesimae quartae olympiadis. Vixit autem imperator Theodosius annis sexaginta, ex quibus sedecim imperavit.

IX 50, 1—15 Socr. V 26, *p.* 650, 10—651, 11 H.

CN

7 michae *CN* Micheae *Beatus*, *cf.* tit. IX 71 quid] cuius *Cm2* 8 provincialis *Cm1* o *om. N* o fidelem] fidelium *Garetius* *post* vocitabant: SOCRATES *suppl. Jacob* .

50. 2 *sq. ante* morituram: non *s. s. Cm2* 4 imperatore *om. Nm1 in mg. suppl. Nm2* 5 constantinopolim *Cm1* 7 circum de victoria celebrabat ~ *ἱπποδρομίας τε ἐπινικίους ἐπιτελεῖ* Soz. 651, 1 *sq.* 9 est *del. Cm2* *post* est: et *suppl. Garetius*, *sed cf.* Löfstedt Peregr. *p.* 305 13 ducentesime *Cm2* duocentesimo nonagesimo quarto *Cm1* 13 olimpiadis *CN* 15 *post* imperavit: HISTORIAE ECCLESIASTICAE LIBER VIIII EXPLICIT *CN*, *praeterea* percontuli *in mg. Nm2*, *del. Hanslik*

G 353

TITVLI LIBRI DECIMI

1. De successione Arcadii et Honorii.
2. Quomodo Honorius ludum gladiatorum removerit.
3. De morte Nectarii Constantinopolitani et ordinatione actibusque Iohannis.
4. Quomodo Eutropius praepositus imperatoris fuerit interemptus.
5. De conversione Celticorum per Iohannem.
6. De Gaina magistro militum eiusque rebellione.
7. De quaestione inter Aegyptios monachos exorta, utrum deus corporeus sit an incorporeus.
8. Quomodo hymni nocturni a Iohanne sint coepti.
9. Quia episcopo Ignatio angelorum deum laudantium visio sit ostensa.
10. De inimicis Iohannis.
11. Quomodo Epiphanius Cyprius Iohanni fuerit inimicus.
12. Quomodo Iohannes habuerit Epiphanium.
13. Cur Augusta gravius et per quos Iohanni facta sit inimica et quomodo fuerit exilio deportatus.
14. Quomodo sit reversus et denuo a calumniatoribus impetitus.
15. Qualiter Iohannes tractavit Augustam.
16. De insidiis, quae Iohanni fiebant.
17. De secunda depositione Iohannis et de facto schismate propter eum.
18. De exilio et de morte Iohannis.
19. Quomodo Illyricus et Occidens propter Iohannem ab Orientalibus se suspendit episcopis.
20. De ordinatione Arsacii Constantinopolitani et eius odio propter Iohannem.
21. De Eutropio lectore propter Iohannem tento.
22. De morte Arsacii et ordinatione pontificis Attici.

CN

t. 1 *ante titulos:* INCIPIT EIVSDEM HISTORIAE LIBER X *CN; praeterea:* INCIPIVNT TITVLI LIBRI X *N delevi Hanslik, fort.* TITVLI LIBRI DECIMI *supplendum* 3 lutum *C* 6 interemtus *Cm1* 8 eiusqui *C* rebellatione *N* 11 iohanni *Cm1 numeros inde a* VIIII *usque ad* XXXV *om. N* 12 ignoratio *C* 16 iohannis *Cm1Nm1* 17 iohannis *C* 19 calomniatoribus *N* 25 Illyrium *Beatus, sed cf.* IX 44, 51 29 iohanne *Cm1N corr. Cm2* 30 antici *Cm1*

23. De successione diversorum patriarcharum.
24. De concussionibus, quas barbari rei publicae faciebant.
25. Quomodo Alexander Antiochenus episcopus discordantem populum ad unitatem revocavit ecclesiae.
26. Quomodo corpus Iohannis Constantinopolim fuerit revocatum.
27. De laudibus Theodosii iunioris.
28. De miraculis contra Persas gestis.
29. De successione pontificum.
30. De virtutibus Abdae apud Persas episcopi.
31. De Hormisda apud Persas nobilissimo confessore.
32. De Sainin idem apud Persas confessore.
33. De Beniamin Persico diacono eiusque martyrio.
34. De Theodoto Antiocheno episcopo et Theodoro Mompsuestino pontifice.
35. De fine imperatoris Arcadii.

LIBER DECIMVS

SOCRATES

1 ⟨**1.**⟩ Defuncto Theodosio eius imperio filii successerunt,
2 Arcadius in oriente, Honorius autem in occidente. Hoc tempore in Romana Damasus praesedebat ecclesia, in Alexandria Theophilus, Hierosolymis Iohannis, Flavianus Antiochenam tenebat sedem Constantinopolitanamque
3 Nectarius. Igitur circa octavam diem Novembri mensis

X 1, 1—18 Socr. VI 1, *p.* 655, 8—656, 14 H.

CN

31 diversarum *CN corr. recc.* 33 antiochenos episcopos *N* 36 iunioris] minoris *CN corr. Garetius, cf. tit.* XI 2 37 gestis] gentes *C* 39 adae *C* 41 idem (=item) *CN* 43 mompsuesteno *N* 44 pontifici *Cm1* 45 archadii *N* *titulis finitis:* EXPLICIVNT TITVLI LIBRI X *CN, delevi Hanslik;* praeterea: INCIPIT LIBER X FELICITER *N, delevi Hanslik, fort.* LIBER DECIMVS *supplendum*

1. 1 I *om. CN* 4 praesidebat *Cm2* ecclesie *N* 5 theofilus *C* hierosolimis *CN* iohannes *Cm2N* 6 antiocenam *C* 7 novembris *recc.*

eodem consulatu corpus Theodosii delatum cum sollemni
4 honore ab Arcadio filio sepulturae contraditur. Post paucos
vero dies, id est vicesima septima eiusdem mensis, etiam
exercitus, qui cum imperatore Theodosio fuerat contra
5 tyrannum ⟨castra metatus⟩, reversus est. Et dum imperator
Arcadius secundum consuetudinem ad portas occurrisset
exercitui remeanti, tunc milites Rufinum praefectum imperatoris perimerunt. Erat enim suspectus, quasi tyrannidem
posset assumere. Dicebatur autem, quia Hunnos ipse in
Romanorum provincias evocasset, qui tunc Armeniam et
partes orientis valde vastabant.

THEODORITVS

1 **2.** Honorius itaque suscipiens occidentis imperium
ludum gladiatorum, qui dudum Romae celebrabatur, huius-
2 modi causa removit. Quidam Tilemachius conversatione
monachica pro hac causa ab oriente venit ad Romam. Dumque nefandum illud spectaculum ageretur, et ipse intravit
in stadium et descendens nitebatur pugnantes adversum se
3 gladiis separare. Cumque spectatores adversum eum saevirent et in effusione sanguinis grassarentur, provisorem
M 1165 pacis lapidibus occiderunt. Hoc agnoscens mirabilis imperator illum quidem inter victores martyres numeravit, nefandum vero spectaculum prorsus abscidit.

X 2, 1—11 Theod. V 26, *p.* 327, 21—328, 10 P.

CN

8 consolatu *C* *post* delatum*:* est *add. CN del. Cm2* solemni *C* 10 vicensima *C* 12 *post* tyrannum*:* castra metatus *supplevi Hanslik, cf.* *κατὰ τοῦ τυράννου στρατεύσας* Socr. 656, 6 *sq. et* V 45, 1 *sq.:* contra Romanos castra metarentur ~ *κατὰ Ῥωμαίων στρατεύσας* Theod. 167, 20 15 peremerunt *Cm2* tirannidem (ni *s. s. m2*) *N* 16 hunos *Cm2* unnos *Nm2*

2. 8 crassarentur *Cm1N corr. Cm2* 9 pacis] paucis *N* agnuscens *Cm1*

SOCRATES

1 **3.** Pauco tempore transeunte etiam Nectarius Constantinopolitanus episcopus defunctus est consulatu Caesarii et Attici, septima et vicesima die Septembri mensis.
2 Mox ergo studia generantur episcopatus aliis alium ordinare cupientibus. Novissime vero placuit, ut ab Antiochia Iohannes evocaretur, ecclesiae presbyter: erat eius doctri-
3 nae fama mirabilis. Intra paucum ergo tempus communi decreto omnium clericorum et laicorum imperator Arcadius
4 evocavit eum. Et propter dignitatem ordin⟨ation⟩is cum adessent ex imperiali iussione plurimi episcopi, etiam Theophilus venit Alexandrinus, qui studebat quidem Iohanni detrahere et Isidorum suum presbyterum ordinare; diligebat enim eum, quoniam aliquando sustinuerat pro eo tale
5 periculum. Cum imperator Theodosius adversus Maximum
G 354 tyrannum decertaret, Theophilus per Isidorum xenia misit imperatori et duplices misit epistulas mandans, ut alias epistulas non vincenti daret, porro victori et munera et alias porrigeret litteras. Has dum Isidorus portasset, Ro-
6 mae veniens victoriam sustinebat; sed non diu latuit. Quidam enim lector rapiens epistulas demonstravit imperatori. Quamobrem Isidorus terrore conprehensus in Alexandriam fugiit celare volens, quod fuerat ei mandatum. Ob quam
7 causam Isidorum Theophilus diligebat. Verum palatii iudices praeposuere Iohannem. Cumque multi Theophilum accusarent, libellos adversus eum pro diversis causis praesentibus episcopis obtulerunt. Tunc praepositus palatii Eutropius nomine sumens accusationes scriptas ostendit Theo-

X 3, 1—91 Socr. VI 2. 3. 4, *p.* 657, 3—664, 12 H.

CN

3. 2 episcopis *Cm1* consolatu *Cm1* 2 *sq.* cessarii *C* 3 et *pr. s. s. Nm2* vigesima *Cm2* septembris *recc.* 4 *sq.* ordinari *N* 6 presbiter *CN* 7 commune *Cm1* 9 ordinis *CN corr. Jacob, cf.* τῆς χειροτονίας Socr. 657, 15 10 imperiale *Cm1* 12 presbiterum *CN* 15 thephilus *N* 25 libellus *Cm1*

philo dicens: 'Aut ordina Iohannem, aut accusationes veniant ad examen'. Hinc perterritus Theophilus Iohannem
8 ordinavit episcopum. Qui suscepit episcopatum vicesima sexta die Februarii mensis, consulatu Honorii imperatoris et Eutichiani praefecti. Quia vero Iohannis vir fuit omnino praeclarus, ex libris, quos reliquit, agnoscitur. Cuius vitam, genus, conversationem et, quemadmodum sit depositus et morte potius honoratus, exponam.

9 Iohannis itaque fuit Antiochenus, filius Secundi et Anthusae nobilium personarum, discipulus sophistae Liba-
10 nii et auditor Andragathii philosophi. Cumque se ad advocationem praepararet, considerans molestias litigantium iniustumque vitae propositum potius elegit quietem. Et hoc fecit aemulatus Euagrium, quoniam et ipse, dum isdem
11 studiis esset usus, quietam magis secutus est vitam. Mox ergo mutato schemate pariter et incessu divinis lectionibus incumbebat et frequentius ad sanctam concurrebat eccle-
M 1166 12 siam. Hoc agens persuasit etiam Theodoro et Maximo, qui fuerant condiscipuli eius apud sophistam Libanium, ut pomposam relinquerent vitam et simplicem sequerentur. Quorum Theodorus postea episcopus Mompsuestenae ordi-
13 natur ecclesiae, Maximus autem Seleuciae Isauriae. Tunc itaque isti fiunt discipuli in lectione divina Diodori atque Carterii, qui eo tempore sacris monasteriis praesidebant. Sed Diodorus postea Tarsi ordinatus episcopus multos con-
14 scripsit libros sacras ad litteram intuens scripturas. Porro Iohannem degentem cum Basilio tunc a Meletio facto dia-

---

CN

28 *sq.* veniant *Cm1* venient *Cm2N* 29 exsamen *Cm1* 30 *sq.* vicesima sexta] sexta decima *CN corr. Jacob, cf.* τῇ εἰκάδι ἕκτῃ Socr. 659, 5 31 febroarii *C* consolatu *Cm1* 32 euticiani *C* iohannes *Cm2N* 34 quemammodum *CN* 36 iohannes *Cm2N* antichenus *Cm1 om. N* 37 novilium *Cm1* 37 *sq.* libanj *Cm1N, corr. Cm2* 38 philosiphi *fort. Cm1* 43 mutato *om. N* scemate *Nm1* incesso *Cm1* 50 atqui *Cm1* 51 eo] eodem *C* 54 *sq.* diaconus *Cm1N*

cono et postea Caesariae Cappadociae praesule constituto Zeno episcopus ab Hierosolymis revertens lectorem in ecclesia Antiochena constituit. In quo adhuc officio positus
15 librum edidit contra Iudaeos. Post paucum vero tempus etiam diaconatum a Meletio promerens de sacerdotio alium
16 fecit librum aliosque plurimos explanavit. Postea vero Meletio in Constantinopolitana urbe defuncto recedens Iohannis a Meletianis et neque Paulino communicans tri-
17 bus annis continue sub quiete degebat. Postea vero Paulino moriente ab Euagrio eius successore presbyter ordinatur. Ante episcopatum itaque hoc modo conversatus est.
18 Fuit enim vir, ut aiunt, propter zelum castitatis severior, et amplius, quam habebat a iuventute sua, furori magis quam reverentiae se praebebat et propter vitae rectitudinem incautus prospicere de futuris; propter simplicitatem vero profusus oris libertate apud colloquentes non mediocriter utebatur; docendo praecipuus erat utilis ad corrigendos audientium mores; in confabulatione vero arrogans
19 a nescientibus putabatur. Cum ergo talis moribus esset, episcopatu suscepto maiori fastu, quam debuerat, utebatur clericorum suorum corrigere vitam volens. Mox igitur in ipso initio, cum clericis asper videretur ecclesiae, erat plu-
20 rimis odiosus, et veluti furiosum universi declinabant. Conpellebat enim eum, ut omnes offenderet, Serapio diaconus eius, qui aliquando praesentibus clericis hunc protulit magna voce sermonem: 'Numquam poteris, o episcope, hos corrigere, nisi uno baculo percusseris universos.' Quo dicto

---

CN

55 cessariae *C* presole *Cm1* 56 a hierosolimis *C* hierosolimis *N* 59 diaconatum *om. N* 60 aliusque plurimus *Cm1* vero *om. C* 62 iohannes *Cm2N* 64 presbiter *CN* 67 quam ... sua *male vertit Epiphanius verba* ὡς ἔφη τις τῶν οἰκειοτάτων αὐτῷ ἐκ νέας ἡλικίας Socr. 662, 13 70 oris libertate profusus *CN, transtuli Hanslik, cf.* δι' ἁπλότητα δὲ εὐχερής· ἐλευθεροστομίᾳ τε..... ἀμέτρως ἐκέχρητο Socr. 662, 16 73 a nescientibus] an scientibus *Cm1* 74 episcopato *Cm1* 78 *post* ut: velut *add. CN del. Garetius* offenderat *Cm1* 79 eius *om. N*

21 maiora contra eum odia concitata sunt. Non post multum vero tempus plurimos clericorum pro diversis exemit causis. At illi conspirantes adversus eum etiam derogationibus apud populos utebantur; quarum rerum faciebat maximam fidem, eo quod nec ullum secum comedere pateretur nec 22 ipse ad alium invitatus accederet. Dicunt enim quidam propterea noluisse eum cum quocumque comedere, eo quod turpiter manducaret escasque perciperet; alii vero propter excellentem ciborum continentiam hoc eum facere praedicabant.

SOZOMENVS

23 Ego tamen quodam viro veraci referente audivi, quia propter abstinentiam capite et stomacho saepe dolebat et ideo prandiorum epulas evitabat.

SOCRATES

24 Porro populus propter sermones, quos in ecclesia faciebat, diligebat eum parvi pendens accusatorum voces. M 1167 25 Quales vero sint eius libri, non oportet nunc dici, quoniam 26 legentibus poterunt iudicari. Igitur dum clero tantummodo esset infensus, machinationes contra eum non omnino valuerunt; dum vero etiam plurimos procerum obiurgare coepisset, tunc invidia contra eum maior accensa est. Et quidem plurima dicebantur, multa quoque faciebant audientibus fidem.

X 3, 93—95 Soz. VIII 9, *p.* 814, 11—14 H. X 3, 97—105 Socr. VI 4. 5, *p.* 664, 14—665, 13 H.

CN

84 At] Ad *Cm1* 88 quod] quo *Cm1* 89 escasque] escas quas *Cm2* perciperent *Cm1* 90 cyborum *C* 93 viro] vero *Cm1* 99 nunc] hunc *Nm1* 101 infessus *Cm1* 102 procerum] pro certum *Cm1* pro certo *Cm2*

1 **4.** Eius derogationibus dedit augmentum omelia contra Eutropium tunc prolata. Eutropius enim eunuchus praepositus imperatoris et habens consulis dignitatem, volens in quibusdam refugientibus ad ecclesiam vindicare, studuit ab imperatoribus legem poni iubentem, ut nullus ad ecclesias confugiret, immo, qui dudum refugerant, trahe-
2 rentur. Sed dei secutum est repente iudicium. Erat ergo proposita lex; post paucos vero dies, cum ipse Eutropius offendisset imperatorem, inter refugas erat apud ecclesiam. Episcopus ergo Eutropio sub altare iacente nimioque repercusso timore residens super ambonem, ubi solebat prius facere consuete sermonem, omeliam increpatoriam fecit ad-
3 versus eum. Unde magis plurimos offendebat, eo quod homini in infelicitate posito non solum miseratus non est,
4 sed etiam nec obiurgare desisteret. Igitur Eutropii tunc consulatus dignitatem habentis propter quaedam vitia caput imperator iussit auferri et ex ordine consulum eius nomen penitus abrogari. Quamobrem Theodori solummodo,
G 355 5 qui cum eo consul fuit, nomen ascriptum est. Pro diversis igitur causis multos saepius fiducialiter obiurgabat et plu-
6 rimis erat odiosus. Unde Theophilus Alexandrinae civitatis episcopus mox post ordinationem causas eius deiectionis inquisivit et quibusdam praesentibus de eo latenter obloquebatur, multis etiam longe positis scribebat. Contristabatur enim non solum pro fiducia Iohannis, sed quia etiam Isidorum presbyterum suum episcopum Constantinopoleos ordinare non valuit.

X 4, 1—27 Socr. VI 5, *p.* 665, 13—667, 15 H.

CN

4. 4 vindicare *om. N* 5 imperatori *Nm2* 6 confugeret *Cm2* refugerat *Nm1* 10 *sq.* nimio quere percusso *C* nimioque repercusso *N* nimio percusso *Beatus, sed cf.* Löfstedt Peregr. 92 *sqq.* 12 consuete *vel* -tem *Cm1* consuetum *Cm2* 14 homine *C* est *CN, cf.* X 6, 30 *sqq.* 16 consolatus *C* dignitate *Cm1* habentes *Cm1* quadam *Cm1* 19 nomine *Cm1* scriptum *C* 23 praesentibus] parentibus *CN corr. Cm2* 25 iohannis (i *alt. ex corr.*) *C* 26 presbiterum *CN*

THEODORITVS

7 Sacerdotibus igitur Iohannis episcopus supplicabat, ut secundum ecclesiasticas viverent sanctiones; quas quicumque praevaricari praesumerent, eos ad principem prohibebat accedere. Dicebat enim, quia nec deberent frui honore
8 sacerdotii, qui eorum vitam contemnerent imitari. Non solum enim providentiam urbis Constantinopoleos habebat, sed etiam totius Thraciae, quae sex provinciis est divisa, et ⟨omnis Asiae⟩, quae undecim amministrationibus dispensatur. His legibus ornabat etiam Ponticam regionem, quae
9 totidem iudicibus gubernari dinoscitur. Cumque cognovisset in Phoenice adhuc daemonibus sacrificia ministrari, electos monachos et imperialibus sanctionibus coarmatos adversus cultores destinavit idolorum dans pecunias templorum destructoribus erogandas, non ex aerario publico, sed quas a fidelissimis mulieribus oblatas sponte percipiebat.

M 1168 1 **5.** Videns igitur etiam populum Celticorum Arianis retibus laqueatum et cogitans de eorum capienda salute consilium huiusmodi venationis invenit. Eiusdem namque linguae presbyteros, diaconos atque lectores fecit et unam
2 eis ecclesiam dedit. Qua occasione multos eorum cepit, dum et ipse frequenter illic iret et per interpretem Celticum divinas lectiones exponeret. Haec ergo intra civitatem

---

X 4, 29—43 Theod. V 28. 29, *p.* 329, 10—330, 6 P.
X 5, 1—19 Theod. V 30. 31, *p.* 330, 9—331, 8 P.

CN

29 iohannes *Cm2N* 31 prevari *N* 33 contempnerent *CN* 36 *post* et: Asiae totius *suppl. Beatus* totius Asiae *transposuit Jacob; pro* totius: omnis *supplevi Hanslik, cf.* τῆς Θρᾴκης ἁπάσης . . . καὶ τῆς Ἀσίας ὅλης Theod. 329, 14 *sq.* et quae] atque *Cm2* 37 ornabat] ordinabat *CN corr. Beatus* 38 gubernare *C* 40 quoarmatus *Cm1* 41 distinavit *C* 43 oblatis ponte precipiebat *Cm1*

5. 1 populum *ex* -los *ex* -lus *corr. Cm2* 4 presbiteros *CN* 5 occansione *Cm1* 6 illuc *Cm2*

crebro faciens plurimos eius gentis Arianorum ad apostolica dogmata revocavit.

3 Apud Scythas autem quidam erant desiderium salutis habentes, quo non poterant pervenire. Quod Iohannis agnoscens quaesivit viros apostolico zelo ferventes eosque dire-
4 xit et desiderantibus salutis gratiam ministravit. Ego autem etiam litteras eius legi ad Leontium Ancyrae praesulem, quibus indicavit Scythas fuisse conversos in nostra
5 provincia. Cognoscens in quibusdam vicis Marcionis crevisse languorem scripsit eius loci pastoribus, ut eos pellerent. Insuper etiam principis pro hac causa proferri petiit sanctionem.

1 **6.** Gainas quidam genere Celticus, consilio barbarus, studio tyrannico vehementer elatus, eo tempore cum esset magister militum, multos suae gentis, multos etiam Romanorum sub suo magisterio habens terrorem plurimis, etiam ipsi principi, meditatione tyrannidis inferebat; eratque
2 Arianus. Is ergo rogavit imperatorem, ut intra civitatem ei unam daret ecclesiam. At ille eum se placare promisit. Tunc evocans Iohannem eique potentiam illius meditatamque tyrannidem dicens petebat, ut data ecclesia eius refre-
3 naret intentionem. At ille virtute fortissimus: 'Noli', inquit, 'o imperator, haec promittere *neque sanctum canibus dare.* Non enim potero deo benedicentes expellere et sanctum templum blasphemantibus iniuste contradere. Neque hunc barbarum metuas, imperator; sed ambos nos iube vocari et

X 6, 1—36 Theod. V 32, *p.* 331, 12—333, 12 P.
11 Matth. 7, 6

CN

8 plurimus *Cm1* 11 iohannes *Cm2N* 11 *sq.* agnuscens *Cm1* 12 eosqui *Cm1* 13 gratia *Cm1* 14 leuncium *C* 14 *sq.* presolem *Cm1* 15 scytas *C* schitas *N* 16 cognuscens *Cm1* vicis] vicinis *CN corr. Beatus* 17 langorem *Cm1*

6. 1 Gaina *N* 3 gentes *Cm1* 5 meditationem *Cm2* eratqui *Cm1* 6 his *Cm1* 7 placere *N* 14 ambo *N* vocare *Cm1*

sub silentio, inter nos quae dicuntur, audi. Ego namque linguam illius sic frenabo, ut non praesumat petere, quae dari non expedit.'

4 Hoc audiens imperator gavisus est et utrumque altera die vocavit. Tunc Gainas petitionem poscebat suam; Iohannis contradicebat dicens: 'Non licet imperatori pietatem custodienti aliquid contra mandata divina praesumere.'

5 Cumque responderet ille, quia oratorium et ipse habere deberet, Iohannis ait: 'Ubique tibi divina domus aperta est et nullus te vetat orare.' At ille: 'Sed ego', inquit, 'alterius sectae sum et cum eis unum templum habere deposco; multos enim pro Romana republica labores assumpsi et non debeo in mea petitione contemni.' Cui Iohannis: 'Plurima', inquit,

M 1169 6 'praemia et, quae transcendunt tua certamina, percepisti, magister militum factus, consulari toga insuper exornatus. Et oportet te considerare, quid dudum fueris et qualis modo conspiciaris et quae prisca paupertas et quae moderna substantia, quibus vestibus utebaris, antequam Histrum transisses, et quibus nunc uteris. Considera igitur, quia pauci labores maxima tibi praemia contulerunt, et circa honoran-

7 tem te non sis ingratus'. His sermonibus tantus ille doctor obstruxit os Gainae eumque compulit, ut taceret.

SOCRATES

8 Igitur dum Gainas adipisci desideraret imperium, qui dudum de sua fide apud beatam martyrem Euphemiam in

---

X 6, 38—58 *ex* Socr. VI 6, *p.* 670, 11—674, 3 H.

CN

15 quae] qui *Cm1* 17 dare *C* 19 petionem *N* 19 *sq.* iohannes *Cm2N* 20 imperator *C* 21 custodiendi *CN corr. recc.* 22 oraturium *Cm1* 23 iohannes *Cm2N* 25 eis] meis *N* Multus *Cm1* 27 iohannes *Cm2N* 28 transcendant *N* percipisti *Cm1* 29 consolari *Cm1N, corr. Cm2* tuga *Cm1* toga insuper] togam super *N* 30 quid] quod *N* qui *recc.* 39 de sua fide] suam fidem *Cm2*

Chalcedonia imperatori Arcadio promisisset, diversa consilia
9 revolvebat et in sua intentione semper instabat. Dumque
per diem nihil in urbe Constantinopolitana agere potuisset,
machinatus est, ut nocte barbaros mitteret, qui palatium
10 concremarent. Tunc enim aperte monstratum est, quomodo
deus custodiat civitatem. Missis enim ab eo barbaris ad
incendium atque praedas angelorum turba apparuit armatorum ingens corpus habentium. Illi vero putantes esse
11 milites abscesserunt. Cumque hoc Gainae fuisset nuntiatum, incredibile visum est; noverat enim, quia cunctus
exercitus per civitates fuerat constitutus. Quapropter denuo futura nocte alios destinavit. Cumque idem ei renuntiatum fuisset — denuo enim angeli eandem visionem barbaris ostendebant — novissime ipse egressus cum multitudine miraculi sumpsit experimentum arbitratus revera, quia
per diem quidem lateret exercitus, nocte vero pro eius cus-
12 todia poneretur. Et ita, dum intra urbem nihil posset implere, egressus ad Thraciam aperte hostilem monstravit intentionem.

THEODORITVS

13 Cum igitur aliquantum transisset tempus, diu meditaG 356 tam tyrannidem Gainae patefecit. Collecto namque exercitu
14 per Thracias universa vastabat. Hoc agnoscentes et iudices et populi terrebantur; et neque repugnare illi quilibet praesumebat neque apud eum legatione fungi, dum asperi-

---

X 6, 60—75 Theod. V 32. 33, *p.* 333, 13—334, 3 P.

CN

40 calcedonia *C* 41 instabat] stabat *Cm2* 44 concremaret *Cm1* enim *s. s. Cm1* 45 custodiet *Cm1* custodiret *Cm2* 46 adqui *Cm1* 47 habentem *N* ille *Cm1* 51 distinavit *Cm1* 51 *sq.* renuntianum *N* 52 eadem *Cm1N, corr. Cm2* 53 *sq.* multitudinem *Cm1* 54 miraculum *Cm1* 56 urbe *Cm1N, corr. Cm2* possit *C* 60 *sq.* meditatum *Cm1N, corr. Cm2* 61 gainae (*dativus falso pro nominativo*) *Cm1N* gainas *Cm2* exercito *Cm1* 62 tracias *C* universas *Cm1* 63 quelibet *Cm1* 64 presumebant *Cm2* legationem *N*

ὁ ἑκατὸν Theodoret. 5,32,8

15 tatem barbaricam formidarent. Tunc ergo ⟨alios omnes⟩ tamquam metuentes relinquens imperator Iohanni viro sanctissimo onus legationis imposuit. At ille neque illius resultationis memor neque inimicitiarum, quae hinc exortae
16 videbantur, alacriter est profectus ad Thracias. At ille cognoscens legatum eiusque fiduciam pro pietate sic licenter assumptam occurrit ei longo itinere eiusque dexteram suis oculis circumposuit; insuper etiam suos filios sacra eius genua osculare praecepit. Huius ergo virtutis Iohannis fuit, ut etiam valde terribiles humiliari cogeret et timere.

SOCRATES

1 **7.** Ea tempestate quaestio mota fuerat, utrum deus corpus est et hominis habet schema an certe incorporeus
2 et schemate humano omnimodis alienus. Ex qua quaestione
M 1170 contentiones et certamina plurima surrexerunt aliis hoc, aliis affirmantibus aliud. Maxime tamen simplices monachorum corporeum et humanae formae deum esse iudicabant; plurimi vero reprobantes illos deum incorporeum esse dicebant et forma corporea segregatum. Cum quibus Theophilus quoque Alexandrinus consonabat episcopus, ita ut in ecclesia coram populo contra eos, qui humanae formae deum asseverant, contenderet et deum incorporeum suo dogmate definiret.

X 7, 1—72 Socr. VI 7, *p.* 676, 15—682, 9 H.

CN

65 alios omnes *suppl. Beatus, cf.* τοὺς ἄλλους ἅπαντας ὡς δεδιότας καταλιπόντες Theod. 333, 18 *sq.* 66 viro] vero *Cm1N, corr. Cm2* 66 *sq.* sanctisimo *Cm1* 68 inimicitia rem *N* 70 cognuscens *Cm1* eiusqui *Cm1* pietate] pietatis *Cm1* sic] hic (*del. m2*) *C* 71 assumpto *Cm1* occurrit ei] hoccurrit ex *C* 73 genua] ienua *C* osculari *recc.* 73 *sq.* iohannes *Cm1N* 74 terribilis *Cm1N, corr. Cm2*

7. 2 corpus] corporeus *Cm2Nm2* esset *Cm2* haberet *Cm2* habeat *Nm2* 7 illos] eos *C* 11 asseveranter *Cm2* asseverabant *recc.* contenderent *C* et *om. C*

3 Haec agnoscentes Aegyptiorum monachi venerunt Alexandriam et seditionem contra Theophilum velut impium excitarunt, ita ut eum occidere niterentur. Hoc ille cognoscens cogitavit, quemadmodum evitaret mortem. 4 Quos sub blandimento suscipiens haec eis locutus est: 'Sic', inquit, 'vos video sicuti dei vultum.' Hoc dictum monachos 5 a suo impetu revocavit. At illi: 'Si vere', inquiunt, 'dicis, quia dei vultus sic est sicut et noster, anathematiza libros Origenis; ex ipsis enim quidam adversantur opinioni nostrae. Si enim hoc non feceris, quae impiorum et deo 6 rebellium sunt, a nobis sine dubio sustinebis.' 'Ego', inquit Theophilus, 'quae vobis placent, facio; nolite in me saevire. Nam et ego inimicus sum librorum Origenis et culpo suscipientes.' 7 Sic ergo monachos declinavit et forsitan ideo haec quaestio hactenus est ablata. Post haec huiusmodi causa provenit.

8 Aegypti monasteriis quattuor venerabiles praesidebant viri, Dioscorus, Ammonius, Eusebius, Euthymius, germani, qui pro corporis magnitudine longi vocabantur, sermone vitaque fulgentes et propterea apud Alexandrinos egregii. 9 Sed etiam Theophilus eos honorabat episcopus. Quamobrem Dioscorum violenter tractum Hermopoleos fecit episcopum; duos autem eorum rogavit, ut habitarent cum eo, et vix ut episcopus impetravit factosque clericos ecclesiae 10 oeconomos instituit. Cumque illi aestuarent, cur minus propositum suae conversationis implerent, et procedenti

---

CN

13 agnuscentes *Cm1* aegiptiorum *Nm2* aegigtiorum *Nm1* 15 excitarent *Cm1* 16 cognuscens *Cm1* quemmamodum *N* 17 eis] ei·s (*fort.* eius) *Cm1* 19 ille *Cm1* inquit *CN* inquiunt *recc. Beatus* 21 *sq.* opinionem nostram *C* 26 manachos *Cm1* 27 actenus *CN* 29 *sq.* venerabilis . . . vir *Cm1* 30 germane *Cm1* 31 pro *s. s. Cm1* longe *Cm1* 32 egregie *Cm1* *post* egregii: habebantur *s. s. Cm2* 33 episcopis *Cm1* 34 hermopolius *Cm1* 36 imperavit *CN corr. Garetius* *post* impetravit: consenserunt *s. s. Cm2* 37 oeconomus *Cm1N, corr. Cm2* minus] minis *Cm1* nimis *N, corr. Cm2*

tempore viderent animas suas laedi, dum episcopus pecuniariam haberet vitam et multum auri studium congregandi, repudiabant esse cum eo et deserti potius habitaculum diligebant. Dumque ille nesciens eorum voluntatem sibi eos adesse deposceret, postea videns, quia eis ipse potius displiceret, iratus interminabatur eis. At illi hoc parvi pendentes abscedunt. Porro Theophilus, cum animo fervens esset, nisus est, ut viros illos, qua posset arte, vexaret. Et fratrem interim eorum Dioscorum habebat odiosum. Contristabatur enim, quia eos turba diligeret et coleret monachorum; et sciebat, quia eis aliter nocere non posset, nisi monachos debellaret. Probaverat quoque, quia crebro cum eis habito sermone faterentur incorporeum esse deum et non humanae formae, ne forte necessitate humanae formae humana quoque passio sequeretur. Et cum sic Theophilus saperet, tamen, ut se vindicaret, quod bene prius praedicaverat, immutavit. Mittens enim in heremum plurimos monachorum simplicium et spiritali exercitatione carentium est venatus dicens non oportere sequi Dioscorum neque fratres eius dicentes incorporeum esse deum. 'Deus M 1171 enim secundum divinam scripturam et oculos habet et aures et manus et pedes, sicut et homines; Dioscorus autem eiusque sequaces sequentes Origenem dogma blasphemum introducunt, quasi deus nec oculos nec aures nec manus habeat neque pedes.' Hac seductione monachorum plurimi

---

A (*extat inde a* X 7, 47 [odiosum]) *CN*

---

39 *sq.* pecuniam *Cm1N* pecuniariam (*cf.* VI 39, 6) *Cm2*, *cf.* *χρηματιστικόν* Socr. 679, 11 42 nesciens *CN* nesciret *Jacob* 43 deposceret *Cm2N* -rent *Cm1* deposcebat *Jacob*, *cf.* Socr. 679, 17; *codd. lectiones* nesciens *et* deposceret *servavi Hanslik* 47 interim — *εὐθύς* Socr. 680, 6 49 possit *Cm1* 50 monachus *Cm1* probaverat Ω probe noverat *Jacob*, *cf.* *Εὖ ἠπίστατο* Socr. 680, 12; *codd. secutus sum Hanslik; nam* probare, quia *c. coniunct. extat etiam apud* Vulg. gen. 28, 8 *eadem notione sciendi subiecta* 52 ne ... formae (53) *om. N* necessitatem *Cm2* 56 spiritalium *Cm1* 57 dioscoro *Cm1*

sunt decepti, et seditio ferventissima suscitatur. Sed exercitati viri seducti non sunt; simplices autem ardore fidei
16 repente contra fratres insurgunt. Et facta divisione alterutros inpetebant: Theophili sequaces Origenistas et impios appellabant fratres; isti vero sequaces Theophili Humani-
17 formianos vocabant. Ob quam rem orta inmani seditione Theophilus cum armatorum multitudine venit in Nitriam contra Dioscorum eiusque fratres. At illi vix fuga valuerunt declinare pericula.

1 **8.** Dum haec in Aegypto fierent, Iohannis Constantinopolitanus doctrina florebat et apud cunctos favorabilis habebatur. Auxitque primus in nocturnis hymnis orationes ob
2 huiusmodi causam. Ariani, sicuti dictum est, foras civitatem collectas agebant. Sabbato autem atque dominica intra portas et per porticos congregati hymnos et antifonas ex Ariano dogmate compositas decantabant. Et hoc maxima noctis parte facientes diluculo cum ipsis antifonis per mediam civitatem egressi portam ad suam ecclesiam concurre-
3 bant. Cumque hoc crebro quasi ad vituperationem orthodoxorum facere non cessarent — frequenter enim etiam hoc cantabant: 'Ubi sunt, qui dicunt tria virtute unum?' — tunc Iohannes metuens, ne simplices huiusmodi cantibus traherentur, instituit suum populum, ut et ipsi nocturnis occuparentur hymnis, quatenus et illorum obscuraretur
G 357 4 opus et fidelium professio firmaretur. Studium ergo Iohan-

---

X 8, 1—26 Socr. VI 7. 8, *p.* 682, 9—685, 4 H.

A C N

68 *sq.* humani formanos *Am1Nm1* 70 multitudinem *Cm1* 71 dioscorum (o *pr. s. s. m1*) *A*

8. 1 iohannes *Cm2N* 2 faborabilis *Am1* 3 primis *Cm1* 4 digtum *Am1* foris *Cm2* 6 porticos Ω porticus *Am2Cm2* antefonas *Cm1* antephonas *Am1* antifonas *Cm2* antiphonas *Am2N* 8 deluculo *Am2Nm1* antefonis *Cm1* antifonis *Cm2N* antiphonis *A* 12 tria Ω trina *Cm2* 13 iohannes Ω 14 instuit *Cm1* 15 quatinus *Cm2*

nis nimis utile cum turba periculisque finitum est. Nam dum clariores hymni omousianorum noctibus apparent — fecerat enim etiam cruces argenteas, quae cum cereis portabantur, expensas ad haec Eudoxia Augusta praebente — tunc Ariani zelo tracti usque ad neces insurgunt. Una ergo nocte facta congressione petra ⟨in⟩ fronte percussus est Brison eunuchus Augustae, qui ad hymnos exercendos fuerat deputatus. Sed etiam quidam ex populo utriusque partis extincti sunt. In his motus imperator prohibuit Arianos hymnos publice decantare.

9. Dicendum tamen est, unde sumpsit initium, ut in ecclesia antifonae decantentur. Ignatius Antiochiae Syriae tertius post apostolum Petrum episcopus, qui etiam cum ipsis degebat apostolis, vidit angelorum visionem, quomodo per antifonas sanctae trinitati dicebant hymnos. Isque modum visionis Antiochenae tradidisse probatur ecclesiae et ex hoc ad cunctas transivit ecclesias.

SOZOMENVS

M 1172 **10.** Fertur enim, quoniam inter alia Iohannes etiam pro Severiano Gabalensi episcopo odium Augustae conceperat. Is enim Severianus et Antiochus Ptolomaidis ambo eloquentissimi et coram ecclesia docere praeparati. Veniens

---

X 9, 1—7 Socr. VI 8, *p.* 685, 5—14 H.
X 10, 1—25 *ex* Soz. VIII 10, *p.* 815, 5—817, 17 H.

A C N

18 omosianorum *Cm1* apparent Ω apparerent *Cm2*, *sed cf.* insurgunt (21) 19 etiam *om. C post* cum: argenteis (r *s. s. Nm2*) *add.* Ω *del. Garetius* 22 in *suppl. Beatus* 23 execendos *Nm1*

9. 2 ecclesiam *C* antefonę *Cm1* antifonae *Cm2N* antiphonae *A* 3 tertius (t *alt. ex corr. m2*) *C* episcopis *Cm1* 5 antefonas *Cm1* antifonas *Cm2N* antiphonas *A* trinitatis *Cm1* hisque *A*

10. 1 iohannes Ω 2 severino *Cm1* 3 His *A* ptholomaidis *A* 4 *ante* et: erant *suppl. Beatus, vix recte*

ergo prius Antiochus Constantinopolim eloquentia promotus atque pecuniis ditatus in suam reversus est civitatem. 3 Pro cuius zelo Severianus postea venit vidensque Iohannem frequenter in ecclesia sermone facto mirabilis apparebat eratque honorabilis apud multos proceres et apud 4 ipsum imperatorem, pariter et Augustam. Cumque Iohannes perrexisset in Asiam, huic commendavit ecclesiam; credebat enim eius blandimentis, quia eum revera diligeret. 5 At ille magis se auditoribus commendabat. Quod dum Iohannes audisset Sarapione nuntiante, zelatus est. Reversoque ab Asia Iohanne contigit transeunte Severiano, ut studio non assurgeret Sarapio. At ille exasperatus clamavit: 'Si Sarapio clericus mortuus fuerit, Christus inhumanatus 6 non est.' Ob hanc rem accusatus a Sarapione velut iniuriosus et in deum blasphemus civitate pulsus est a Iohanne. 7 Quod Augusta cognoscens per familiares Severiani mox eum a Chalcedona fecit evocari. Porro Iohannes multis rogantibus eum videre refugiebat, donec in apostolorum ecclesia eius genuis poneret Augusta Theodosium filium suum supplicans et saepe iurans, ut Severianum suo reconciliaret affectui.

SOCRATES

8 Interea monachi ab heremo ad Constantinopolim veniunt cum Dioscoro et fratribus, cum quibus Isidorus, qui

X 10, 27—81 *ex* Socr. VI 9. 10. 11, *p.* 686, 5—691, 8 H.

A C N

7 vidensque Ω, *sed cf.* *εὔνου τυχών* Soz. 815, 18 8 facto] faciente *Nm2* 10 *sq. et* 13 *sq.* iohannes Ω 14 serapione *A N* nuntiante *in mg. suppl. Nm2* 15 ab Asia] a . . . a *Am1* 16 *et* 17 serapio *Nm1* serapion *Nm2* 17 *ante* fuerit: non *s. s. Cm2* 18 serapione *Nm2* 18 *sq.* iniuriosos *Am1* 21 chalcedona *A* chalcedone *C* chalcedonia *N* evocari Ω *Hanslik* revocari *Beatus Jacob, sed. cf.* *μετεκαλέσατο* Soz. 817, 12 *et* II 2, 24 evocaverunt = *μετεκαλοῦντο* Soz. 83, 11 iohannes Ω 23 *ante* poneret: *ras. 2—3 litt. A* 24 iurans *C* coniurans *A N* suum *Cm1*

Theophili amicissimus dudum, ob huiusmodi causam postea
9 fuerit inimicus. Petrus quidam archipresbyter Alexandri-
nae fuit ecclesiae. Hunc Theophilus ab ecclesia odio fa-
ciente proiecit culpans eum, quasi mulierem quandam Ma-
nichaeam non primitus abrenuntiantem heresem in commu-
nionem sacram susceperit. Cumque Petrus diceret se eam
iussu Theophili suscepisse, illo negante Isidori testimonium
Petrus implorabat, quia hoc actum non ignorasset episco-
10 pus. Eo tempore Isidorus Romae degebat a Theophilo
missus ad Damasum, ut ei Flavianum Antiochiae reconci-
liaret episcopum. Verum reversus Isidorus Petri responsio-
nem veram esse firmavit dicens, quia mulier Manichaea
11 cum episcopi fuisset iussione suscepta. Hinc accensus
Theophilus ambos expulit ab ecclesia. Ob hanc ergo cau-
sam Isidorus cum Dioscoro et reliquis Constantinopolim
12 venit, ut principi et Iohanni eius facta narraret. Haec Io-
hannes agnoscens honorabat principio viros eorumque frue-
batur orationibus; communione vero sacra cum eis ante
13 causae cognitionem participari non voluit. His ita gestis
pervenit ad Theophilum sermo falsus, quasi Iohannes illis
communicasset et eis ferret auxilium. Parabatque, ut non
solum de Dioscoro et Isidoro semet ulcisceretur, sed etiam
14 Iohannem episcopatu deponeret. Misit ergo ad singularum
M 1173 episcopos civitatum epistulas celans intentionem suam,
culpans tamen Origenis libros.

A C N

29 theofili *C* 30 fuerit Ω *Hanslik* fuerat *Am2 Jacob* 30 archi-
presbiter Ω 31 *sq.* odio faciente ~ πρὸς τοῦτον ἀπεχθῶς ἐσχηκὼς ὁ Θεό-
φιλος Socr. 686, 11 *sq.*, *cf.* XII 8, 5 *sq.* invidia faciente 33 heresim
Cm2N 33 *sq.* in communione *N* 34 susciperit *Cm1* susciperet *Cm2*
35 iusso *Cm1* theofili *C* isidori (si *s.s. m1*) *A* 37 theofilo *C* 40 mu-
liere *N* 42 theofilus *C* 44 iohanne *Cm1* 44 *sq.* iohannes Ω 45 prin-
cipio] praecipio *N* praecipuos *in mg. Nm2* 45 *sq.* fruebat *Cm1N* frue-
batur *Am1Cm2* 46 commune *Cm1* communionem *Cm2* sacram *Cm2*
47 participari *AN* -are *C* ita] itaque *C* 48 teophilum *A* theofilum *C*
iohannes Ω 49 ut (t *s.s.*) *N* 50 de *s.s. Am2* esidoro *C* 52 epistolas Ω

15 Deinde Epiphanium Cypri fecit amicum, cum prius eius fuerit inimicus, tamquam de deo minus saperet eumque formam hominis habere iudicaret. Tunc ergo quasi ex poenitentia eius se professus est sequi sectam egitque, ut synodus episcoporum Cypri celebraretur, quatenus libri dam-
16 narentur Origenis. Porro Epiphanius propter nimiam sui reverentiam atque simplicitatem circumventus constituta synodo lectionem librorum Origenis interdixit; misitque litteras ad Iohannem monens, ut se ab Origeniana lectione suspenderet et synodo congregata, quae placuerant, etiam ipse firmaret.

17 Theophilus igitur famosissimum Epiphanium circumveniens et agnoscens sua vota proficere etiam ipse collectis episcopis libros damnavit Origenis, qui paene ante ducentos defunctus est annos, non quia huiusmodi haberet intentionem, sed studens Dioscoro eiusque nocere sequacibus.
18 Iohannes autem parvi pendens, quae ab Epiphanio et Theophilo fuerant nuntiata, in doctrina ecclesiastica laborabat et in ea quidem florebat; nihil tamen de his, quae contra
19 eum cogitabantur saepe, curabat. Cumque Theophilus iam manifesto studere videretur, ut Iohannem episcopatu deponeret, tunc etiam inimici Iohannis Theophilum sunt secuti. Et multi clerici, multi procerum palatii tempus invenientes oportunum nitebantur, ut synodus Constantinopolim fieret contra Iohannem; et hoc tam epistulis sibimet quam ⟨per⟩ verba mandabant.

A C N

57 *post* se: esse *s. s. Cm2* sequi sectam egitque] Si quis etiam egit qui *Cm1* Si quidem etiam egit *Cm2* 58 quatinus *Cm2* 60 constituita *Cm1* 63 congrega·*Am1* congrege·a *Cm1* congregatae *Cm2* placuerat *Cm1* 65 Theofilus *C* 66 agnuscens *Cm1* 67 *sq.* duocentos *Cm1* 73 theofilus *C* 74 manifeste *Cm2* studere videretur] studeretur *Cm1* studeret *Cm2* 75 secu *Cm1* 77 constantinopoli *Cm2* 78 epistolis Ω 79 verba Ω verbis *Cm2* per verba *Beatus Hanslik*, verbo *Jacob*

20 Auxit igitur odium Iohanni causa Severiani et Antio- 80
10,10,1 chi episcoporum, quae supra relata est.

1 **11.** Post paucum vero tempus episcopus Epiphanius
G 358 Constantinopolim venit portans damnationem librorum Origenis. Quibus non quidem ipsum Origenem excommunicatum decreverat, sed libris tantummodo derogaverat.
2 Egressus ergo ad basilicam sancti Iohannis miliario ab 5 urbe septimo constitutam et collecta ibidem celebrata ordinatoque diacono rursus venit in civitatem. Et invitationem quidem Iohannis declinavit causa Theophili; in propria
3 vero mansione habitare magis elegit. Et vocans tunc praesentes episcopos damnationem librorum Origenis legebat 10 eis. Et quidam habentes Epiphanii reverentiam suscribebant; plurimi autem hoc facere recusabant, quorum fuit
4 etiam Theotimus Scythiae praesul, qui ita respondit: 'Ego', inquit, 'o Epiphani, neque ei, qui dudum bene requievit, iniurias infero neque rem blasphemam temptare praesumo 15 damnans ea, quae priores nostri respuere noluerunt; proinde neque malam doctrinam in libris Origenis esse con-
5 spicio.' Tunc proferens libros eius Origenis legit et ecclesiasticas expositiones ostendit; ac postea procedens dicebat: 'Qui his contumelias inferunt, nesciunt semet ipsos.' 20
6 Haec ergo Theotimus vitae rectitudine famosissimus Epi-
M 1174 phanio respondisse fertur.
7 Sed quoniam detractores plurimis subripientes velut

X 11, 1—46 *ex* Socr. VI 12. 13, *p.* 695, 16—699, 18 H.

A CN

80 Ausit *Am1 Cm1*

11. 1 episcopis *C* 4 decreverant *A N* sed] se *Nm1* erogaverat Ω *corr. Cm2* 6 constituta Ω *corr. Beatus* 8 quidam *Cm1* iohann·s *Cm1* theofili *C* 10 episcopus *Cm1* 11 epiphanum *Cm1* 11 *sq.* suscribebant *A* -bat *Cm1* subcribebant *Cm2* subscribebant *N* 12 plurime *Cm1* 13 scythae *Am1* 14 Epiphani] phiphani *Cm1* neque] nequi *Cm1* dudum] dum *Nm1* 16 damn·ns *Am1* 18 eius *eras. C* 19 posta *Nm1* 23 detractatores *C* plurimi *Cm2* supripientes *C* veluti *A*

blasphemum respuunt Origenem, pauca de his dicere non videtur absurdum. Viles homines et, qui per semet ipsos nequeunt apparere, vituperando meliores esse se aliquid
8 conantur ostendere. Hoc passus est primo Methodius Lyciae Olimpi civitatis episcopus, deinde Eustathius pauci praesul temporis et post eum Apollinaris, novissime Theophilus. Isti derogabant Origeni, et alter ob aliam causam
9 ad accusationem eius accesserunt. Methodius igitur, cum multum derogasset primitus Origeni, postea velut ex poenitentia miratus virum in dialogo, quem attitulavit Xenonem, sic ait: ‘Sed quid amplius ego de illorum querimoniis factis contra Origenem loquor? Dum enim culpant eum, pro quibus putant causis, et nihil quasi male credentem de sancta trinitate repperiunt, ostenduntur in eo magis
10 pietatis et rectitudinis testimonia perhibere.’ Athanasius autem defensor Nicaeni concilii libris propriis contra Arianos voce clara testem suae fidei hunc virum vocat illius libros coniungens suis et haec dicens: ‘Mirabilis’, inquit, ‘et laboriosissimus Origenes hoc de filio dei nobis testimonium
11 perhibens ait coaeternum eum asseverans patri. Ignorant igitur semet ipsos derogatores Origenis etiam laudatori eius Athanasio blasphemantes.’ Haec de Origene dicta sufficiant. Nunc sequamur historiam.

1 **12.** Iohannes igitur Constantinopoleos indignatus non

X 12, 1—29 Socr. VI 14, *p.* 700, 6—702, 7 H.

A C N

24 blasfemum *C* pa·ca *Cm1* 25 videretur Ω *corr. Cm2* 27 metodius *N* 27 *sq.* liciae *A* 29 et *om. C* 29 *sq.* theofilus *C* 30 alter] alteros *Cm2* 31 accenderunt *Cm2* 33 *sq.* xenomen *CN* xenonen *A corr. Beatus* 35 *post* factis: que *add. C* originem *A* 38 perhibere] perimere *C* 39 Nicaeni] nec in e *Cm1* libri*s *A* 39 *sq.* arrianos (s *in ras. Cm2*) Ω 40 virum] verum *Cm1* 42 origenes *Cm1 Nm1* origenis *Cm2 Nm2* origines *A* 43 patrem *Cm1* 44 *sq.* laudatorem ... athanasium *Cm2* 44 origine *Am1*

12. 1 constantinopoleus *C*

est, cur absque regulis in eius ecclesia ordinationem fecerit Epiphanius; sed tamen rogabat, ut inter episcopos cum eo maneret. At ille nec manere se cum eo nec orare respondit, nisi Dioscorum et, qui cum eo erant, urbe depelleret et
2 ipse in librorum Origenis damnatione suscriberet. Iohanne haec facere differente et dicente non oportere ante catholicam cognitionem aliquid facere petulanter ad hoc consi-
3 lium ab inimicis Iohannis Epiphanius instigatur. Cum esset in apostolorum ecclesia celebranda collectio, procedere faciunt Epiphanium et coram omni populo Origenis damnare libros et abiudicare Dioscorum eiusque sequaces, simul quo-
4 que derogare Iohanni velut eorum defensori. Haec Iohanni nuntiantur. Altera vero die, dum iam venisset Epiphanius ad ecclesiam, haec per Sarapionem verba mandavit: 'Contra regulas multa gessisti, o Epiphani, primum quidem, quia ordinationem fecisti in ecclesia sub meo iure constituta, deinde quia me non iubente in eis auctoritate propria sacra celebrasti, rursus quia invitatus excusasti et nunc denuo in te ipse confidis. Quapropter observa, ne turba nas-
5 catur in populo et huius rei periculum ipse suscipias.' Haec dum audisset Epiphanius, ab ecclesia formidatus abscessit.
6 Cumque reversurus esset ad Cyprum, ferunt quidam haec eum mandasse Iohanni: 'Spero, quia non moriaris episcopus.' At ille remandavit: 'Spero te ad tuam patriam non
M 1175 redire.' Haec utrum vere dicta sint, nescio; ambo tamen hunc habuere finem. Nam nec Epiphanius vivus pervenit

---

A C N

2 ecclesiam Ω *corr. recc.* 4 At] Ad *Cm1* 5 deoscorum *Cm1* 6 librum *N* subscriberet *N* iohanni *N* 7 defferente *Cm1* et dicente *om. N* 9 instigatur *om. N* 10 apostorum *A* 11 ephiphanium *C* damnari *Cm1* 13 *bis* iohanne·*Cm1* 14 ephiphanius *C* 15 serapionem *C N* 16 ephiphani *C* 17 ordinatione Ω *corr. Am2 Cm2* sup *Cm1* 18 iuvente *Cm1* 20 ipso *Cm2 Nm2* 22 dum] cum *N* ephiphanius *C* formidatus, *cf.* ThLL VI 1094, 28 *sqq.* formidans *Cm2* 23 cybrum *Cm1* 24 iohanne *Cm1* morieris *Cm2* 25 At] Ad *C* te *s. s. Am2* 26 vere] vę *N* 27 ephiphanius *C N*

ad Cyprum, sed in nave defunctus est; et Iohannes post paululum episcopatu depositus est.

1 **13.** Cumque Epiphanius discessisset, pervenit ad Iohannem, quoniam Eudoxia Augusta eum contra Iohannem armasset. Et hinc accensus linguae ubertate sermonem fecit in populo cunctarum mulierum vituperatione plenum. Hunc sermonem populus omnis abripuit, quasi contra Augustam prolatus esset; ita pervenit ad aures imperatorum. 2 Quod Augusta cognoscens velut iniuriam suam narravit imperatori dicens illius esse magis contumeliam, quae eius 3 uxori fiebat. Quamobrem gestum est, ut Theophilus contra eum quam velociter synodum celebraret. Quod etiam Se- 4 verianus simul agebat; erat enim adhuc inimicus. Inter haec Theophilus venit multos simul episcoporum movens. Confluebant igitur plurimi Iohannis inimici. Aderant etiam, 5 quos episcopatu removerat. Omnes ergo concorditer in Calchedona convenerunt, ubi tunc erat episcopus Cyrinus multa contra Iohannem loquens, impium eum superbumque 6 vocans. Episcopi vero delectabantur in talibus. Porro Maruthas Mesopotamenus episcopus nolens Cyrini calcavit tunc pedem. At ille dolore constrictus Constantinopolim cum episcopis transire non potuit; alii sunt transvecti.

SOZOMENVS

7 Postea vero, cum dolore laboraret, eius crus frequen-

X 13, 1—20 Socr. VI 15, *p.* 702, 12—704, 9 H. X 13, 22—25 Soz. VIII 16, *p.* 836, 1—7 H.

A CN

28 navi *Cm2* 29 paulolum *C* episcopatum *Cm1*

13. 1 ephiphanius *CN* 4 cunctorum Ω *corr. Cm2* vituperationem Ω *corr. Cm2* 5 omnes *Am1* abripuit Ω a·ripuit *Am2* 7 cognuscens *Cm1* 9 fiebant *Cm2* theofilius *Cm1* 12 theofilus *C* multus *Cm1* 15 calcedona *A* calchedona *Nm2* calchedonia *Nm1* calcedonem *C* Quirinus Ω, *sed cf. l.* 18 19 constantinopolis *Cm1* 22 crux *Cm1*

ter abscisum est, quia putredo paene omne corpus eius invaserat et pedem alium iam serpebat. Is ergo post paulum temporis est defunctus.

SOCRATES

8 Theophilo autem ab Alexandria venienti nullus occurrit, nec sollemni honore potitus est; erat enim apertissimus inimicus. Sed Alexandrini nautae, qui tunc venerant cum
9 frumentis, occurrentes eum favorabiliter susceperunt. Cum-
G 359 que venisset Constantinopoli, refutavit in ecclesiam introire; sed in una domu Augustarum vocabulo Placidiana
10 tunc habitavit. Hinc ergo coeperunt contra Iohannem movere causas; et non iam de libris Origenis memoria ferebatur, sed alias accusationes inlicitas excitabant. His ita praeparatis convenientes episcopi in suburbano Calchedonensi, quod Rufini nomine vocitatur, ubi est in honore Petri et Pauli apostolorum basilica constituta, evocaverunt Iohannem satisfacturum, pro quibus accusabatur, iusseruntque, ut cum eo venirent Sarapion et Tigrius eunuchus presbyter
11 et Paulus lector; isti enim simul accusabantur. Cumque Iohannes evocantes velut inimicos refutaret, universalem synodum fieri proclamavit. At illi nihil morati quater eum evocaverunt. Qui cum noluisset occurrere, sed synodum
M 1176 fieri proclamaret, damnaverunt eum in nullo culpantes, nisi

X 13, 27—36 *sq.* (Calchedonensi) Socr. VI 15, *p.* 704, 10—705, 2 H. X 13, 37 (quod) —38 (constituta) Soz. VIII 17, *p.* 837, 5—7 H. X 13, 38—68 Socr. VI 15. 16, *p.* 705, 3—707, 10 H.

A C N

23 abscium *Cm1* putrido *Cm1* 24 alleum *Cm1* pedem ... serpebat *cf.* VI 10, 19 his *A* 24 *sq.* paulolum *CN* 28 solemni *C* 30 faborabiliter *Am1 C* 31 constantinopoli Ω -polim *Cm2* 32 domo *Cm2* placidianam Ω placidiana *fort. Cm2* 33 habitabat *C* 34 de *s. s. Am2* 35 alias] has Ω *corr. Jacob, cf.* ἑτέρας Socr. 704, 19 36 *sq.* calcedonensi *A* 38 evocaverunt] et vocaverunt *Cm1* 40 serapion *N* tigrinus enuchus *N* presbiter Ω 43 proclavit *Nm1* 45 in *s. s. Cm1*

12 quia vocatus noluit oboedire. Dumque hoc fuisset circa vespera nuntiatum, populus ad seditiones maximas excitatus est. Et nocte concurrentes eum trahi ab ecclesia non sinebant; sed clamabant, ut apud maius concilium de eo
13 agitaretur examen. Porro iussio principis imminebat velociter eum eici et exilio deportari. Hoc agnoscens Iohannes tertia damnationis die circa meridiem semet ipsum populo ignorante contradidit; cogitabat enim, ne ulla propter eum seditio nasceretur. Et ille quidem exilio ducebatur.

14 In populo autem seditio inportabilis est exorta, ita ut etiam multi inimicorum eius misericordia moverentur dicentes eum calumniam passum, quem paulo ante desidera-
15 bant videre depositum. Quamobrem clamabant omnes contra principem atque concilium sacerdotum et maxime contra Theophilum. Non enim eius machinatio iam poterat latere, quae multis quidem indiciis apparebat, maxime quia Dioscoro eiusque fratribus mox post Iohannis deiectionem
16 communicaverat. Tunc igitur etiam Severianus in ecclesia docens Iohanni derogabat dicens: 'Etsi in nullo alio vituperandus Iohannis est, eius tamen superbia crimen est damnationi sufficiens. Omnia namque peccata remittuntur hominibus, *superbis autem deus resistit*, sicut sanctae scripturae docent.'

1 **14.** Orta igitur inmensa seditione, populo discurrente et ad ipsa regalia proclamante Augusta permota rogavit

---

67 *Iac. 4, 6

X 14, 1—4 (Bresone) Soz. VIII 18, *p.* 841, 6. 7. 8—12 H.

A C N

46 Dumqui *Cm1* fuisset] fuit sed *Cm1* 48 eclesia *C* 49 clamabat Ω *corr. Cm2 Nm2* maius] magis *Cm1* 50 inminebat Ω, *sed cf.* VII 31, 25 51 eum eici et *om. N* deportare *Cm1* agnuscens *Cm1* 52 semetipso *N* 60 theofilum *C* 61 latire *Cm1* quae] quem *Cm1* 62 deiectione *Cm1* 65 est I. *tr. A* iohannis Ω iohannes *Am2 Cm2* 66 damnatione Ω *corr. Am2 Cm2*

imperatorem, ut eum reverti praeciperet. Misso igitur tunc eunucho Bresone etiam necessitas Iohanni nolenti, ut in
2 civitatem ingrederetur, imposita est. Eo siquidem re- 5
meante cum multo eius honore ad ecclesiam plebs occurrit. Et mox ut Iohannes ingressus est, rogabant, ut in episcopali
3 sede resideret et populo orationem pacis impenderet. Quo refutante atque dicente, quia hoc oporteret iudicio fieri synodali et eos, qui damnaverant, suam sententiam revocare, 10
accendebantur omnes videre eum in loco proprio residentem et verba doctoris audire. Qui licet diu tardaret, praevaluit tamen populus et eum in sede residere episcopali
4 coegit et consuete orationem praebere pacis. Coactus etiam sermonem fecit in populo. Haec causa aliam praebuit ini- 15
micis occasionem.

5 Et primum quidem de Heraclidae ordi⟨natio⟩ne contra eum movere dicebatur Theophilus quaestionem, ut Iohannem eius rei occasione deponeret. Verum Heraclides non aderat; iudicabatur autem veluti praesens, quasi quosdam 20
iniuste cecidisset catenisque vinctos misisset in pompam
6 Ephesi per mediam civitatem. Cumque pars Iohannis diceret auditorium debere iuste constitui, Alexandrini con-
7 tendebant, ut Heraclidis accusatores susciperentur. Hinc ergo seditio et caedes inter Constantinopolitanum populum 25
M 1177 et Alexandrinum vehemens est exorta. Ob quam rem plu-

X 14, 4—44 Socr. VI 16. 17, *p.* 708, 2—711, 4 H.

A C N

14. 3 reverte *Cm1* 4 bressone *C* iohanne *Cm1* 6 eius Ω ei *Garetius* eclesiam *Am1* plbs *Nm1* 7 episcopale *Cm1* 9 oportere Ω *corr. Cm2* 10 dampnaverant (a *tert. ex corr. m2*) *A* 12 et] ut *A* audiret *ANm1* 14 pacis praebere *tr. N* 16 occansionem *Am1 Cm1 Nm2* 17 primum *in mg. suppl. Nm2* heraclidae (*cf.* Eufratae II 1, 24 *et* Eufratis VII 16, 20 *sq.*) Ω heraclidis *Cm2*, *cf. l.* 24 ordine Ω *corr. Beatus*, *cf.* X 3, 9 18 moveri *AN* movere *C* dicebat *AN* dicebatur (movere dicebatur = movebat) *Cm2* dicebantur *Cm1* theofilus *C* 18 *sq. post* iohannem: de quo *add.* Ω *del. Cm2* 19 occasionem Ω *corr. Cm2* 20 velut *C* 21 victos *Nm1* 22 iohannes *Cm1*

8 rimi vulnerati, pauci etiam mortui sunt. Haec videns Theophilus repente diffugiit in Alexandriam. Quod etiam alii fecerunt episcopi praeter paucos, qui personam Iohannis
9 amplectebantur. His ita gestis reprehensibilis Theophilus est inventus. Cuius auxit invidiam, quod rursus Origenis
10 libris incumberet. Qui dum ab aliquo fuisset interrogatus, quomodo ea, quae abdicaverat, rursus amplecteretur, ita respondit: 'Origenis libri similes sunt prato floribus universis pleno. Quicquid ergo in eis bonum invenero, hoc decerpo; si quid vero mihi spinosum occurrerit, hoc, quasi
11 pungat, omitto.' Haec ergo Theophilus, non considerans Salomonis sapientissimi verba dicentis, quia *verba sapientum sicut aculei* sunt. Ob hanc ergo causam apud omnes Theophilus reprehensibilis videbatur.

12 Porro Dioscorus Hermopoleos episcopus post paululum fugae Theophili mortuus est claraque sepultus in basilica apud ilicem constituta, ubi propter Iohannem synodus fuerat celebrata.

THEODORITVS

13 Missus ergo tunc Iohannes exilium ad orificium habi-
14 tabat Ponti, quod vocatur Hieron. Cumque per noctem terrae motus civitatem regiam invasisset, legati matutino mittebantur ad eum rogantes, ut velociter reverteretur ad civitatem et orationibus eius pericula removeret. Sed et alii post illos et rursus alii destinati sunt, ita ut legatis

---

38 *sq.* *Eccle. 12, 11

X 14, 46—55 Theod. V 34, *p.* 334, 18—335, 8 P.

A C N

27 *sq.* theofilus *C* 28 deffugiit *Cm1* 30 theofilus *C* 31 fausit Ω *corr. Cm2* 34 similis *Cm1* 35 quidquid *C* 36 mihi *om. C* 37 theofilus *C* theophipus *Nm1* 38 salominis *Cm1* 38 *sq.* sapientium *Cm2* 39 aculei] a ··· lei *Am1* aulei *Cm1* 40 theofilus *C* theopilus *Nm1* 41 paulolum *C* 42 theofili (i *alt. ex corr. m2*) *C* clareque *Cm2* 46 iohannis *Cm1* in exilium *Cm2* 46 *sq.* habitavit *Nm1* 48 civitatem regiam terre motus *tr. N* 51 distinati *C*

15 Bosforus impleretur. Quod dum fidelissimus populus agnovisset, fluctus Propontidis navibus est opertus; omnes enim occurrerunt cereos et lampadas accendentes pro reversione pastoris.

SOZOMENVS

16 Interea cum Theophilus navigio in Hierapolim advenisset, mortuo eius civitatis episcopo Nilammonem monachum elegerunt cives. At ille cum crebro refugeret, ei Theo-
17 philus suadebat, ne sacerdotium refutaret. Tunc ille promisit dicens: 'Cras, quod domino placet, implebitur.' Altera vero die venientes ad cellam eius cogebant eum. Tunc Nilammo: 'Prius', inquit, 'oremus!' Quod dum Theophilus laudasset, simul orabat; Nilammon autem repente terminum vitae cum illa oratione suscepit.

SOCRATES

G 360 1 **15.** Iohannes itaque doctrinis occupabatur ordinavitque Sarapionem Heracliae Thracensis episcopum, unde contra eum maius odium excitatur. Post paululum namque haec contigisse noscuntur.

2 Augustae Eudoxiae statua argentea constituta est in columna porphyrea clamidem circumamicta eratque posita nec proxime nec longe ab ecclesia Sophia, quam plateae tantummodo dividebat iter. Illic ergo consuete lusus pu-

---

X 14, 57—65 *ex* Soz. VIII 19, *p.* 844, 8—845, 7 H.
X 15, 1—20 Socr. VI 17. 18, *p.* 711, 5—712, 15 H.

A C N

52 Bosforus] post forus *C m1* 54 lampades *N* pro] propter *N* 57 *et* 59 *sq.* theofilus *C* 63 nilammo Ω -on *recc., cf. l.* 64, *ubi* Nilammon *hiatus evitandi causa scriptum est post* Nilammo*:* ei *add. N m2* theofilus *C*

15. 1 *sq.* ordinavitqui *C m1* 2 Thracensis] thrac··· sis *A m1* 3 paulolum *C* 5 Augustę *C* statua] stua *C m1* 6 prophyrea *C m1* -retica *Beatus* clamide *C m2* 7 ecclesiea *C m1* 8 Illi *N m1*

3 blicus occurrebat. Porro Iohannes ad iniuriam hoc ⟨fieri⟩
arbitratus ecclesiae consueta fiducia rursus suam armavit
linguam. Et cum oporteret principes supplicationis verbo
M 1178 deflectere, ut a tali lusu recederetur, hoc non fecit; sed im-
4 petu sui usus eloquii iubentes fieri talia lacerabat. Augusta
vero rursus ad suam haec trahebat iniuriam et denuo prae-
parabat, ut adversus eum synodus celebraretur episcopo-
5 rum. Hoc sentiens Iohannes illam famosissimam in eccle-
sia protulit omeliam, cuius initium est: Rursus Herodias
vesanit rursusque turbatur, denuo saltat, denuo caput Io-
hannis in mensorio concupiscit accipere. Quod factum
amplius ad iracundiam accendit Augustam.

SOZOMENVS

1 **16.** Interea quidam homo conprehensus est, qui Iohan-
nem volebat occidere; traditusque ad supplicium praefecto
2 a Iohanne, ne perimeretur, ereptus est. Postea vero etiam
Helpidii presbyteri servus cursu in episcop⟨i⟩um ascendens
eum interimere nitebatur. Et dum a quodam teneretur, et
ipsum repente percussit, simul et alium astantem et ter-
tium. Tum clamore facto multis convenientibus plurimos
3 interemit, novissime tentus et traditus est. Ex illo tempore
Iohannem populus custodiebat noctibus et diebus ad eius
circumsedentes domum.

---

17 *sqq. cf.* Matth. 14, 3 *sqq.*

X 16, 1—10 *ex* Soz. VIII 21. 22, *p.* 850, 8—852, 7 H.

A C N

9 *post* hoc: fieri *supplevi Hanslik, cf.* Ἰωάννης δὲ ὕβριν τὰ γινόμενα τῆς ἐκκλησίας νομίζων Socr. 711, 17 *sq.* 10 consuete *A Nm1* 12 hoc] ho *Nm1* 12 *sq.* impeto· *Cm1* 17 omelia *Cm1* 19 messorio *Ω* missorio *Cm2* mensorio *Garetius, sed cf.* Isid. orig. 20, 4, 10

16. 2 tradetusque *Cm1* 3 ne *s. s. Cm1* poste·· *Am1* 4 presbiteri *Ω* in episcopum *Ω corr. Jacob, cf.* εἰς τὸν ἐπισκοπικὸν οἶκον Soz. 850, 17 6 adstantem *C* 7 Tunc *N* 8 novissimo *C* Ex illo] exilio *N*

SOCRATES

1 **17.** Post paululum vero aderant episcopi Leontius Ancyrae Galatiae, Ammonius Laodiciae, Breson Thraciae Philippensis, Acacius Beriae Syriae et alii quidam. His praesentibus accusatores prisci denuo movebantur. Iohannes itaque confidebat in talibus rogans, ut accusatio decenter
2 flagitaretur. Cumque supervenisset festivitas natalis salvatoris, imperator sollemniter ad ecclesiam non occurrit; sed mandavit Iohanni, quia non ei communicaret, nisi cri-
3 minibus prius exueretur. Cumque pro securitate Iohannis accusatores eius valde perterrerentur, praesentes episcopi nihil aliud requirebant nisi, quia post depositionem non
4 decreto concilii resedisset in sede. Cumque ille responderet, quia sexaginta quinque episcopi communicantes ei decrevissent, Leontius et alii reclamabant dicentes: 'Sed plu-
5 rimi te, o Iohannes, deposuerunt.' Cumque denuo Iohannes hanc regulam non orthodoxorum ecclesiae, sed esse firmaret Arianorum — nam in Antiochia congregati pro damnatione fidei de consubstantiali prolatae odio Athanasii hanc regulam protulerunt — tunc illi non rec⟨ep⟩ta satisfactione condemnaverunt eum non intellegentes, quia, dum hac regula uterentur, Athanasium quoque deposuerunt.
6 Haec acta sunt circa festivitatem paschae. Mandavitque imperator Iohanni non se posse ad ecclesiam venire, quia eum duo concilia condemnassent. Vacabat ergo Iohannes

---

X 17, 1—39 Socr. VI 18, *p.* 712, 15—715, 9 H.

A C N

17. 2 laudicię *C* tracię *C* 2 *sq.* philipensis *C* 7 solemniter *C* occurrit] decurrit *Cm1* decucurrit *Cm2* 12 residisset *A* 15 iohannes (*pr.*) *A C* iohanne *N* 17 arrianorum *Ω* 18 consubstantialitatis *Cm2* 19 recta *Ω corr. Jacob, cf.* μὴ προσδεξάμενοι τὰς ἀπολογίας Socr. 714, 1 20 intelegentes *Cm1* 21 deposuerint *Cm2* deposuerant *N* 23 se *s. s. Am2* 24 concilia (i *pr. s. s. m1*) *A*

7 et nequaquam in ecclesiam descendebat. Mox igitur omnes ei faventes ab ecclesia recedentes pascha quidem in thermis, quae Constanti[ni]anae vocantur, celebraverunt. Cum
M 1179 quibus plurimi episcoporum, presbyterorum et sacri ordinis clericorum commoti sunt collectiones seorsum per loca di-
8 versa celebrantes, unde etiam Iohannitae vocati sunt. Porro Iohannes duobus mensibus nusquam processit, donec princeps eum duci iuberet exilium. Et ille quidem tractus ab ecclesia ducebatur; quidam vero Iohannitarum ea die ecclesiam incenderunt. Qua ardente flans ventus etiam basilicam senatus pariter conprehendit. Quod actum est vice-
9 sima die Ianuarii mensis consulatu Honorii sexto et Aristen⟨et⟩i. Ob quam rem Optatus praefectus urbis, cum paganus esset, odio Christianorum plurimos Iohannitarum diversis tormentorum generibus laniavit.

THEODORITVS

1 **18.** Iohannes igitur non solum civitate pulsus est, sed etiam in quandam parvulam civitatem atque desertam Armeniae, Cucusso destinatus est, inde rursus ad Pityuntem, ubi fines sunt Ponti imperiique Romani, quae loca crudeli-
2 bus barbaris sunt vicina. Sed clemens dominus non permisit victorem athletam per loca talia diu morari.

X 18, 1—6 Theod. V 34, *p.* 335, 16—336, 1 P.

A CN

25 decendebat *Nm1* 26 pasca *N* 27 constantinianae Ω *correxi Hanslik, cf.* VII 21, 6 *et* VI 4, 14; 20 *sq.* 28 presbyterorum] prb̃rum *Am1* 30 unde *add. Am2* iohannę *Nm1* 32 in exilium *Beatus* 35 compreh- Ω 35 *sq.* vicensimama *Cm1* vigesima *Cm2* 36 Ianuarii Ω *certe falso, recte* Ἰουνίου Socr. 715, 3 36 *sq.* Aristenis Ω *correxi Hanslik, cf.* X 20, 27 37 obtatus *A*

18. 1 XVIIII *C* (*fort. N*) 2 parvulam (u *in ras. m2*) *C* 2 *sq.* arminię *C* 3 cucusso *AN* curso *Cm1* cursu *Cm2* distinatus *C* *post* ad: ad *add. C* pytiuntem *N* petiuntem *Cm1* petunteum *Cm2*

SOZOMENVS

3 Inter haec Innocentius Romanus antistes audiens de Iohanne et moleste ferens volensque generale celebrare concilium scripsit Iohanni et clero Constantinopoleos, quod non oporteret Iohanni successorem dari nec eius clerum alio parere pontifici, quas prolixitatis causa non transtuli.

4 Aiunt enim Iohannem, cum exilio duceretur, per visionem cognovisse diem, qua moriturus esset, ostensam sibi a Basilisco martyre in Comanis; ubi cum iam esset itinere fatigatus, dolorem capitis non ferens et ardorem solis vitam languore finivit

SOCRATES

quarta decima die Septembri mensis, consulatu Honorii septies et Theodosii secundo.

THEODORITVS

G 361 1 **19.** Huius igitur iniustitiae causas abominati sunt praecipue Europae pontifices; ab eorum namque se suspendere communione. Pariter omnes Illyrici eius partis effecti sunt. Orientales autem plurimi quidem iniustitiam declinaverunt; corpus tamen ecclesiae dividere noluerunt.

2 Verum moriente illo omnium doctore terrarum non prius occidentales episcopi Aegyptiorum et orientalium, Bosfo-

---

X 18, 8—10 Soz. VIII 26, *p.* 864, 14—865, 1 H. X 18, 10—13 Soz. VIII 26, *p.* 866, 16 *sqq.* X 18, 14—18 Soz. VIII 27, *p.* 875, 5—11 H. X 18, 20—21 Socr. VI 21, *p.* 718, 14—17 H.

X 19, 1—14 Theod. V 34, *p.* 336, 13—337, 5 P.

A CN

8 antestes *Cm1* antestis *Am1* antistis *Am2* 9 celebrari *Am2N* 10 scrip|sit, *ante* sit *in mg.* litteras *add. Cm2* 11 oportere Ω *corr. Cm2* clero Ω *corr. Beatus* 12 *post* quas *ellipsis vocis ‚litteras' extat, cf.* Sall. Cat. 18, 1 *sq.* prolitatis *Am1 Cm1* 16 bisilisco *C* basilico *N* cumanis *Cm2* iam *om. N* 17 ardorem] dorem *Am1* 22 THEODORETVS *Cm1*

19. 3 communionem Ω *corr. Cm2* partes *Am1* 5 divedere *Am1* 7 egiptiorum *C*

rensium atque Thracensium sunt amplexi communionem, quam illius sacratissimi viri nomen inter praecessores ponere-
3 retur episcopos. Et Arsacium quidem, qui post eum ordi- 10
natus est, nullo habuerunt sermone dignum; Atticum vero Arsacii successorem legationem crebro mittentem et pacis
M 1180 pignora postulantem dipticis scripto Iohannis nomine postea susceperunt.

SOCRATES

1 **20.** Transactis itaque diebus paucis Arsacius Constantinopoleos ordinatur episcopus, Nectarii frater, valde longaevus et ultra octoginta annorum, qui mansuetissime nimis regebat episcopatum.

SOZOMENVS 5

2 Cuius opinio⟨ni⟩ derogavit postea, quod de Iohannis amatoribus agebatur. Nam dum Arsacio communicare nollent nec orationem habere communem, sed, sicuti dictum est, seorsum et per loca secreta ultima civitatis sacra celebrarent, hoc ille renuntiavit imperatori. Cumque iussisset, 10
ut eos manu militari turbaret, lapidibus atque fustibus populum convertit in fugam; nobiliores autem et proniores in
3 amore Iohannis redegit in carcere. Porro milites, ut assolet, accepta fiducia praedam circa mulierum ornamenta faciebant zonas aureas, dextralia, monilia, lavatoria, anu- 15

X 20, 1—4 Socr. VI 19, *p.* 715, 14—19 H. X 20, 6—23 Soz. VIII 23, *p.* 855, 5—856, 12 H.

A C N

9 praecessores (*cf.* Roensch, Itala und Vulg.[2] *p.* 58) *A Cm1* predecessores *Cm2* processores *N* 10 Acacium Ω *corr. Jacob, cf. l.* 12 *et* Theod. 337, 2 11 Aticum *C* 13 postolantem *Cm2* dypticis *Cm2*

20. 3 mansuetissimi *Cm1* 6 opinio Ω *corr. Beatus* 7 arsario Ω *corr. Cm2* 7 *sq.* nolent *C* 8 secuti *Cm1* 9 ultima civitatis sacra *in mg. suppl. Nm2* 13 carcerem *Cm2* Poro *Cm1* 15 faciebat *Cm1* dextras (*cf.* Isid. orig. 19, 31, 36) Ω dextralia *recc.* labatoria Ω libatoria (*fort. recte*) *recc.* lavatoria *Beatus* 15 *sq.* anolos *Cm1*

los, diademata et cum ipsis auribus earum auferentes inaures. Ob quam rem turba maxima et gemitus in civitate provenit; nec sic tamen illi affectum deposuere Iohannis.
4 Verum publice plurimi convenire nec in platea nec in balneo praesumebant. Quibus etiam erat domi quoque manere periculosum, ita ut civitatem declinarent; multi siquidem viri plurimaeque mulieres nobili genere procreatae, virginitate atque virtute vitae laudabiles, fugierunt.

SOCRATES

5 Eo tempore etiam grando vehemens Constantinopolim et circa eius suburbana descendit. Quod actum est eodem consulatu Honorii sexto et Aristeneti die tricesima Septembri mensis. Quod dicebant dei iracundia gestum, eo
6 quod sine iudicio Iohannes fuerat condemnatus. Quibus verbis crementum dedit mors Augustae continuo subsecuta; quarta namque die post grandinem est defuncta.

SOZOMENVS

7 Tunc enim et Cyrinus Chalcedonensis episcopus, qui Iohannem crebro laceraverat, secto pede defunctus est.

SOCRATES

8 Alii tamen dicebant Iohannem hoc iuste perpessum,

X 20, 25—31 Socr. VI 19, *p.* 716, 12—19 H. X 20, 32—34 *ex* Soz. VIII 16, *p.* 835, 9—836, 7 H. X 20, 36—38 Socr. VI 19, *p.* 717, 1—5 H.

A C N

16 deademata *Cm1* 18 rovenit *Cm1* nec] ne *Cm1* illic *Am1* 19 plurime *Cm1* 20 quibus Ω quibusdam *Beatus, sed cf.* Svennung Pallad. *p.* 321, *adn.* 2; Bonnet Le Latin de Grég. de T. *p.* 302 *sq.* 21 ut *s. ras. 2 litt. Am2* in civitatem *Am1 C* 23 fugerunt *Cm2* 25 Constantinopoli *Beatus* 27 consolatu *Cm1* honori *Cm1* aristenetidi *N* tricensima *Cm1* 27 *sq.* septembri Ω septembrii *Am2 Cm2* 28 dicebat *Cm1* dicebatur *Cm2* 30 continuae *N* 33 calcedonensis Ω

eo quod multas ecclesias Novatianorum, Quartodecimanorum et aliorum tulisset hereticorum.

SOZOMENVS

1 **21.** Eo siquidem tempore quidam lector Eutropius est detentus, quasi et ipse in ecclesiam misisset ignem. Qui dum multa fuisset tormenta perpessus, redactus in carce-
2 rem post paululum est defunctus. Quid autem de eo contigerit, existimo esse memorandum. Quidam vidit in somnis astitisse altari virum pulchritudine et magnitudine decora-
M 1181 tum quasi in honore martyris Stephani consistentem et quasi cogitantem, eo quod boni viri nusquam invenirentur, atque totam se circuire civitatem et nisi Eutropium nullum
3 penitus invenisse. Cumque is, qui viderat, evigilasset, somnium rettulit fidelibus viris. Deinde requirens eos, qui a praefecto conprehensi fuerant et verberibus macerati, invenit Eutropium eique rettulit visionem. At ille flens ora-
4 tionem sibi dari ab eo, qui viderat, imploravit. Cumque diversos praefectus affligeret nec personas incendii reperiret, etiam mulieres quasdam tenens suadebat, ut episcopi communionem amplecterentur Arsacii. Et multae quidem declinaverunt; Olympias autem iniustum credens nequitiae satisfacere dixit: ʿAdice mihi calumniatores et violentias maiores inpone; mihi vero fas non est communicare aut

X 21, 1—26 *ex* Soz. VIII 24, *p.* 858, 10—861, 12 H.

A CN

37 XIIIIm decimanorum *Cm2* ·····decimannorum *Cm1* quartodecim annorum *N* 38 tullisset *Cm1*

21. 4 paulum *Cm1* 6 astetisse *Cm1* 7 onore martiris *C* quasi ... consistentem: *errorem quendam Epiphanii aut lacunam exemplaris eius Graeci cognoscere debemus comparantes* παρεστὼς τῷ θυσιαστηρίῳ τῆς αὐτῶν ἐκκλησίας, ἣν εἰς τιμὴν Στεφάνου τοῦ πρωτομάρτυρος ᾠκοδόμησεν Soz. 859, 2 *sqq.* 8 invirentur *Cm1* 10 is] ·is *Am1* his *N* 11 retulit *Am2 Cm2* requires *Nm1* 13 retulit *C* At] Ad *C* 14 dare *Cm1* 16 quosdam *N* 17 quidam *Cm1* 18 Olimpias *CN* 19 calumnatores *Cm1* 20 impone Ω, *sed cf.* XI 10, 12

ea facere, quae piis non licet perpetrare.' Quam dum nequisset declinare praefectus, ut communicaret Arsacio, tunc demissam et post paucum tentam multo nudavit auro hoc modo credens eius frangi constantiam. Eo tempore Tigrius presbyter veste nudatus et dorso caesus ita tensus est, ut pedum eius ac manuum articuli solverentur.

SOCRATES

22. Arsacius itaque, cum paucum vixisset tempus, defunctus est consulatu sequenti Stilichonis secundo et Antemii undecima die Novembri mensis. Quo moriente de episcopatu Constantinopolitano magna coepit esse contentio. Et propterea cum quattuor vacassent menses, sequenti consulatu Arcadii sexto et Probi Atticus ordinatur episcopus, genere Armenius, habitu monachus a iuventute sua, naturali sapientia decoratus.

SOZOMENVS

G 362 **23.** Interea cum Siricius quinque annis Romanum rexisset episcopatum, Anastasius ei successit; post quem Innocentius pontificatus iura suscepit.

Defunctus quoque est etiam Flavianus non consentiens in damnatione Iohannis; Flaviano moriente Porphyrius Antiochenum suscepit episcopatum. Et quoniam plurimi contra Iohannem consenserant, propterea in Constantinopolitana urbe multa divisio facta est, ita ut missas apud

---

X 22, 1—8 Socr. VI 20, *p.* 717, 17—718, 9 H.
X 23, 1—13 Soz. VIII 24, *p.* 862, 1—16 H.

A C N

23 tunc] ·unc *Cm1* demissam (=dim-) Ω dimissam *Cm2* 25 tygrius *A* presbiter Ω 26 peduum *Am2N* articulis *A*

22. 2 consolatu *Cm1* stiliconis Ω, *sed cf.* X 24, 6 2 *sq.* antemio Ω *corr. recc.* 3 de] d *Am1* 4 constantinopolita *Cm1* 5 quatuor *Cm1* 5 *sq.* consolatu *Cm1* 6 epis|pus *Cm1* 7 habitum *N*

23. 1 syricius *C* 5 porfirius *C*

semet ipsos plurimi celebrarent et scandala provenirent, quoniam propter gratiam Arsacii atque Porphyrii, nec non et Theophili Alexandrinae civitatis episcopi dudum studio procerum posita lex fuerat iubens omnes in ecclesiam convenire et, qui non communicarent, procul expellerentur.

1 **24.** Eo tempore cum discordia sacerdotum etiam res publica magnis concussionibus turbabatur. Hunni namque transeuntes Histrum Thraciam devastabant. Isauriae quo-
M 1182 que latrones maxima multitudine congregata usque ad Carenos et Phoeniciam venientes urbes et vicos in medio po-
2 sitos populati sunt. Per idem tempus Stilichon magister armorum erat apud Honorium magna praeditus potestate habebatque sub se Romanorum plurimos atque gentilium. Qui contractis inimicitiis cum Arcadii ducibus cogitabat
3 congredi contra eos. Tunc ergo agens cum Honorio Alaricum regem Gothorum fecit ordinari magistrum militum et accessit adversus Illyricum eique Iovium praefectum constituit, ut arma contra Romanos attolleret ac provinciales
4 Honorii subderet dicioni. Et cum Alaricus barbaros sub se constitutos et per Dalmatias habitantes congregasset, venit ad Epirum, ubi multo tempore commoratus reversus est in Italiam, quia, cum discedere voluisset, Honorii litteris est detentus, sicut ipse confessus est.

X 24, 1—18 Soz. VIII 25, *p.* 863, 4—864, 9 H.

A C N

10 porfyrii *A* porfirii *C* 11 theofili *C* 12 iuvens *Cm1*

24. 2 magnis] magis *N* unni (·· ni *Cm1*) Ω huni *Cm2 Nm2* 3 transiuntes *Cm1* traciam *C* 4 multitudo *Am2* 4 *sq.* Carenos — *Καρῶν* Soz. 863, 9 carenus *Am1* 5 phoeniceam *N* 6 depopulati *Am2* stelichon Ω stilichon *Cm2, cf.* X 22, 2 10 congredi] congregandi *N* 11 ordinare *Cm1* 12 illiricum *A C* ovium *N* 13 attolleret (o *m2*) *C* 14 subderet (et *m2*) *C* 15 constitutus *Cm1* datmatias *Cm1* 16 mul·· *Cm1* 17 Italiam] etaliam *Cm1* quia] qua *A*

THEODORITVS

25. Ea tempestate Cyrillus Theophili consobrinus Alexandrinum suscepit episcopatum. Hierosolymorum ecclesiae praesidebat Iohannes, vir mirabilis, successor Cyrilli; Antiochiae autem Alexander, vir sermone doctus et virtutem ostendens magnis operibus. Is enim Porphyrio succedens, qui post Flavianum fuerat ordinatus, multa reliquit monumenta clementiae. Flavianus equidem sapientiae subtilitate florebat; porro sacratissimus Alexander conversatione summaque philosophia, eloquio et plurimis bonorum beneficiis abundabat.

Is namque etiam partem Eustathii, quam dudum Paulinus flectere non potuit nec post illum Euagrius, precibus usus cetero corpori copulavit egitque festivitatem, qua similem nemo potuit aliquando videre. Nam dum omnes fideles sumpsisset, sacerdotes simul et populos, venit ad locum, ubi Eustathiani congregabantur. Sumensque psallentes et unum canticum sub quadam congruentia praedicantes a porta ultima civitatis usque ad maiorem ecclesiam totam plateam complevit hominibus et ostendit fluvium rationalem ad instar fluminis decurrentis. Haec Iudaei videntes et Ariani et parvae reliquiae paganorum ingemuerunt considerantes alios fluvios in mare ecclesiae concurrentes.

Is ergo pontifex Iohannes magni vocabulum in ecclesiasticis diptichis primus inseruit.

X 25, 1—24 Theod. V 35, *p.* 337, 6—338, 9 P.

A C N

19 THEODIRITVS *A*

25. 1 theofili *C* consubrinus *A m1 C* 2 hierosolim- Ω 4 *sq.* *ante* virtutem: vir *add. C* 5 his Ω *corr. A m2 Cm2* 9 philosophie loquio *Cm1* 10 habundabat *C* 11 his *A m1* eusthatii *N* 13 qua Ω quam *Cm2* 15 sumsisset *Cm1* 16 eustatiani *A* eusthathiani *C* eusthatiani *N* 17 congruentiam *C* -ta *N* 18 civitatibus *Cm1* 20 arriani Ω 22 *sq.* concurrentes. Is (-entes is *m2*) *C* 23 His *A* iohannis Ω iohannes *A m2* 24 dipthichis *C* dipthicis *N*

1 **26.** Huius doctoris reliquiae sequenti tempore in regiam devectae sunt civitatem. Rursumque fidelissimus populus per pelagus quasi per terram currens undas Bosfori lampadibus et cereis obvelavit.

2 Hunc ergo thesaurum illi civitati modernus Theodosius recondidit imperator, qui sui avi et vocabulum sortitus est
3 et pietatem servat inviolabilem. Is in eius loculo defigens oculos atque frontem pro Arcadio et Eudoxia genitoribus
M 1183 supplicavit, ut ignoranter delinquentibus veniam condonaret. Dudum enim mortui sunt eius parentes hunc orfanum relinquentes.

4 Sed patrum et progenitorum deus experimenta pupilli eum sentire non pertulit; nam et pie nutriri fecit et sine concussionis metu custodivit eius imperium atque tyrannorum consilia refrenavit.

1 **27.** Is enim beneficiorum semper memor honorat beneficii largitorem habetque participes hymnorum sorores servantes conversatione virginitatem et epulas maximas iudicantes sacrorum meditationes eloquiorum, thesaurum inadi-
2 bilem aestimantes manus egentium. Verum ipse princeps multis praeconiis adornatur, maxime vero clementia, mansuetudine, animae tranquillitate numquam recipiente tem-

---

X 26, 1—15 Theod. V 36, *p.* 338, 10—339, 1 P.
X 27, 1—33 Theod. V 36. 37, *p.* 339, 1—340, 12 P.

A C N

26. 1 doctor·s *Am1* 2 civitate *N* Rursusque *C* 3 pelagos *N* terrarum Ω *corr. Beatus* Bosforum *Cm2* 4 obvolavit *Cm1* advolavit *Cm2* 6 recondit *N* 7 servavit *Nm2* His *A* 8 adque *C* Eudoxia] eudoxo ac *Cm2* 9 *sq.* condonaret (ret *m2*) *C* 12 p·pilli *Cm1* 14 atque] a quo *C*

27. 1 His *Am1N* 2 habebatque Ω *corr. Jacob, cf.* ἔχει Theod. 339, 2 3 conversationem Ω *corr. Beatus* virginitatem (gi *in ras. m2*) *C* 3 *sq.* iucantes *Cm1* 4 meditatio|nes (ditatio *m2*) *C* thesarum *Am1* thessaurum *C* 4 *sq.* inadibililem *C* 6 *post* multis: etiam aliis *add. Beatus* maxima *Am1* 6 *sq.* mansuetudinem *Cm1* 7 recipiens Ω *correxi Hanslik, cf.* γαλήνη ... δεχομένη Theod. 339, 7

pestatem, fide vera atque probabili; cuius indicium nos convenit ostendere manifestum.

3 Quidam vir conversatione quidem monachica, sed asperior consilio, adiit imperatorem pro aliqua causa rogans. Cumque hoc crebro fecisset nec ea, pro quibus postulaverat, impetrasset, eum ab ecclesiastica communione prohibuit et posita eius obligatione discessit. Verum fidelissimus imperator ad palatium reversus tempore prandii astantibus pransoribus ait non se sumpturum cibum, nisi prius eius
G 363 4 vinculum solveretur. Ob quam rem misit ad civitatis episcopum rogans, ut iuberet ei, qui ligaverat, quatenus eius vincula resolveret. Cumque dixisset episcopus non debere a quolibet obligationem recipere et mandasset, quia solutus esset, ille tamen eius non suscepit solutionem, donec, qui ligaverat, multo labore requisitus ei communionem, quam prohibuerat, reddidisset.

5 Idolorum igitur templa, quae fuerant derelicta, a fundamentis evelli fecit, ut posteri neque vestigium erroris pristini repperirent; hunc enim sensum etiam in sua lege conscripsit.

6 Quando igitur Roilas dux Scythiae transivit Histrum et cum innumero exercitu vehementer Thracias populatus est ipsamque regiam civitatem obsidere se et subvertere minabatur, supernis iaculis atque fulminibus eum maiestas divina percutiens et ipsum et omnem simul concremavit exercitum.

1 **28.** Tale aliquid a domino eius consolatore etiam Par-

X 28, 1—34 Theod. V 37, *p.* 340, 13—341, 23 P.

A C N

8 probabile Ω *corr. recc.* 12 nec ea] a, *in mg.* nece *suppl. Nm2* postolaverat *Cm2* 14 posita eius Ω imp. ei *Beatus* 15 adstantibus Ω 16 sumptorum *Cm1* sumptu· (*fort.* sumptum) *Nm1* civum *Cm1* 17 civitates *Am1* 18 iuveret *Cm1* quatinus *Cm2* 19 vincla *C* 26 pristine *Cm1* 30 opsidere *C* 31 adque *Cm1*

tico proelio gestum est. Nam cum illi Romanos ⟨non⟩ vacare cognovissent et civitates in confinio constitutas debellarent pacisque pacta transcenderent, vastatis finibus nemo ferebat auxilium. Imperator namque de pace praesumens duces
2 et milites ad alia bella direxerat. Tunc ergo imbre vehementissimo et grandine deposita ulterius eos deus accedere non permisit equorumque ligavit cursum, ita ut viginti diebus totidem ambulare stadia non valerent.

M 1184 3 Duces venientes et congregantes exercitum primo bello obsidentes urbem imperatoris vocabulo nominatam reprobi sunt inventi. Cum enim hic plus quam triginta diebus Gororanus rex praedictam obsideret undique civitatem et multa machinamenta construeret ~~⟨et⟩~~ turres contra muros civitatis excelsas aedificaret, solus Eunomius sacratissimus eius civitatis episcopus restitit et impetum moliminis eorum machinasque destruxit. Et licet duces nostri hostibus bellando cessissent et obsessi cives resistere non auderent, iste solus pugnando sine vastatione reddidit civitatem.
4 Unus itaque partis hostilis vir dum consuete blasphemaret et Rapsacis atque Sennacherim verba profunderet et cum vesania minaretur sacrum se concrematurum templum, ille vir sacratissimus non ferens huius insaniam iussit arcubalistam poni iuxta propugnaculum, quod apostoli Thomae videbatur habere vocabulum, et maximo in ea lapide coaptato: 'in nomine', inquit, 'eius, qui est blasphematus, lapidem
5 tenso arcu dimittite'. Tum lapis emissus veniens usque ad

21 *sq. cf.* II Reg. 18, 17 *sq.* Ies. 36, 2 *sq.* 37, 17

A CN

28. 2 *ante* vacare: non *suppl. Meister, cf.* τὴν Ῥωμαίων ἀσχολίαν μεμαθηκότες Theod. 340, 14 4 transcenderant *Cm1* 5 Imperatori *Am2* dices *Cm1* 7 insidiis *in mg. add. Am2* 8 legavit *Cm1N* 11 nominata Ω *corr. Cm2* 12 hic] hi Ω *corr. Cm2 del. Beatus* 12 *sq.* gororanes *Cm2* 13 predictum *Cm1* obsidere *Cm1* 14 et *suppl. Beatus* 15 civitates *A Cm1* sacratis|tissimus *C* 17 maχchinasque *A* ostibus *C* 21 rapsaces *C* 23 *sq.* arcuballistam *A* 25 in ea] in eo Ω in eam *Beatus* 27 demittite *Cm1*

faciem nefandissime blasphemantis vultum eius valde corrupit, caput contrivit cerebrumque in terra dispersit. Hoc cum dux exercitus cognovisset, qui se civitatem capturum esse minabatur, siluit rebus ipsis victum se esse professus
6 et metuens quaesivit pacem. Sic ergo rex omnium fidelissimum hunc principem conservavit, cum et iste servitutem profiteatur et conpetens offerat domino ministerium.

1 **29.** Inter haec Innocentio mirabili Romanae urbis antistiti successit Bonifatius, Bonifatio Zosimus, Zosimo Caelestinus. Hierosolimis vero post Iohannem Praylius suscepit ecclesiae praesulatum. Verum in Antiochia post sacrum Alexandrum Theodotus castitatis speculum ecclesiae pontifex ordinatur, mansuetudine et puritate conversationis
2 ornatus. Is enim cohortem Apollinaris sacris ovibus miscuit rogans eos, ut unirentur ovilibus.

3 Ea siquidem tempestate Sdigerdis Persarum rex contra ecclesias huiusmodi causa bella commovit.

1 **30.** Abdas quidam erat episcopus plurimis virtutibus adornatus. Is non mediocriter usus zelo divino pyrion, id est focos eorum seu Vestam, destruxit. Pyria namque pagani vocant templa, in quibus ignem servant; deum enim arbitrantur ignem. Hoc dum rex cognovisset a magis, evo-
2 cavit Abdam. Et primo quidem mansuete culpavit factum

X 29, 1—10 Theod. V 38. 39, *p.* 342, 1—12 P.
X 30, 1—47 Theod. V 39, *p.* 342, 13—344, 15 P.

A C N

28 nefandissimi *Cm2* 29 terram *Cm2* 30 cognovis *Cm1* 31 siluit — ὤχετο Theod. 341, 19 32 *sq.* fidelissimus *C* 34 competens Ω, *sed cf.* IX 35, 28

29. 1 *sq.* antestiti *A Cm1* 3 hierosolimis Ω 4 presolatum *Cm1* 5 theodosius *N* 7 His *Am1* apolinaris *A Cm1* 9 tempestates digernis *N*

30. 2 his *A* pyri Ω pyrion *Cm2* pyrea *Garetius*, *cf.* πυρεῖον Theod. 342, 14 3 focos *A C* facos *N* focum *Beatus* seu] seo *Am1* Pyri *A* 3 *sq.* pacani *Cm1* 6 abdam (b *s. s. m1*) *A* culpabat *Cm2* culpabant *Cm1*

praecipiens, ut pyrion rursus aedificaret. Illo resistente et hoc se nequaquam facere confirmante universas se rex destructurum interminatur ecclesias; cuius interminationem terminus subsecutus est. Nam prius illum virum occidi praecipiens destrui quoque ecclesias imperavit.

3 Ego siquidem destructionem Vestae non reor oportune
M 1185 commissam. Neque enim sanctus apostolus, dum venisset Athenas et civitatem repletam idolis conspexisset, aras ab illis honoratas destruxit; sed ratione ignorantiam redarguit
4 et veritatis iura monstravit. Quia vero destructum templum reaedificare noluit, sed necem magis elegit, nimis ammiror et plurimis eum honorandum coronis existimo; tale est enim ignem adorare, quale eius aedificare templum.

5 Hinc ergo sumens tempestas initium saevissime atque ferociter circa pietatis alumnos intumuit et triginta iugiter annis fluctuatio dira permansit a magis veluti quibusdam procellis agitata. Magos enim appellant Persae eos, qui elementa deificant; quorum fabulas in alia conscriptione monstravimus, in qua horum interrogationibus dignas solu-
6 tiones obtulimus. Gororanis itaque, filius Sdigerdi, post patris mortem cum imperio etiam contra Christianam pietatem bella suscepit.

7 Quas enim tormentorum species et suppliciorum adinventiones piis intulerit, non est facile nunc narrare. Aliorum namque manus excoriaverunt, aliorum dorsa; aliorum capita a fronte inchoantes usque ad cervices nudă cute
8 reliquerunt. Alios sectis per medium calamis nudos operientes et ipsas sectiones calamorum carnibus aptantes atque a capite usque ad pedes funibus stringentes postea ca-

13 *sqq. cf.* Act. 17, 16 *sqq.*

A CN

9 destructorum *C* 10 subsequutus *A* occide *Cm1* occidere *N* 18 talis *Cm1* 22 veloti *Am1* 26 optulimus *N* Gororanes *C* sdigerni *N* digerdi *A* Isdigerdis *Beatus* 29 enim] etiam *A* 33 reli ··· liquerunt *Cm1* 35 capite] capiente *Cm1*

lamos ex eorum membris violenter trahebant, ut acuta sectio⟨ne⟩ calamorum, dum trahebantur, eorum carnes se-
G 364 9 carent et tormentum amarissimi doloris inferrent. Deinde fodientes lacus et eos undique obturantes soricum maiorum greges in eis miserunt eisque pabulum athletas dedere pietatis ligantes manus eorum et pedes, ne possent a se bestias
10 removere. Sed et alia tormenta saeviora nimis exercuerunt habentes doctorem veritatis inimicum; sed non potuerunt athletarum devincere fortitudinem. Sponte namque currebant, ut occasione huius mortis incorruptibilis vitae dona perciperent. Duorum tamen aut trium memorabo, ut per hos reliquorum fortitudo monstretur.

1 **31.** Hormisda quidam valde nobilis apud Persas erat, qui patrem praefectum habuerat. Hunc dum rex agnovisset esse Christianum, deduci fecit et imperavit, ut salutarem
2 negaret deum. At ille: 'Nec iustum', inquit, 'nec utile praecipis, imperator. Nam qui docetur, ut deum omnium facile contemnat ac deneget, facillime quoque spernit imperatorem, cum et ipse sit particeps naturae mortalis. Et si summo supplicio dignus est, qui tua sceptra contempserit, imperator, multiplicibus tormentis subdendus est, qui cunc-
3 torum negaverit creatorem.' At imperator, cum debuisset mirari prudentiam, fortissimum divitiis et dignitate nudavit athletam iussitque, ut nudus traheret camelos exercitus.
4 Cumque plurimi transissent dies, respiciens de superioribus imperator vidit illum eminentissimum virum solis radiis in-

X 31, 1—23 Theod. V 39, *p.* 344, 16—345, 13 P.

A CN

36 *sq.* acuta sectio Ω acutae sectiones *Beatus corr. Jacob* 39 opturantes *N* suricum *Am2* ma·orum *Am1* 40 papulum *Cm1* 41 l·gantes *Am1* legantes *Cm1* 42 removere (vere *m2*) *C* 44 adhletarum *C* 45 occansione Ω *corr. Am2 Cm2* 46 perciperant *Cm1* memorabor *C*

31. 1 Hormissa *Nm1* 3 esse] esset *Am1* *om. C* dedici *Cm1* 4 negarent *Cm1* At] Ad *C* 4 *sq.* precepis *Am1 Cm1* 6 facill·me *Cm1* 8 summo] sumpto *A* contemserit *C* 9 subdendus] subditus *C*

flammatum et pulveris squalore completum. Patriaeque
M 1186 nobilitatis memor eum ad se iussit adduci et ex lineis vestibus operiri. Deinde putans, quia tam praecedenti afflictione quam eius miseratione molliretur: 'Vel nunc', inquit, 'illa obstinatione privatus nega filium fabri.' At ille dei zelo completus disrupit vestem et iactavit dicens: 'Si propter hoc me putas a pietate recedere, habe donum cum impietate, quam possides.' Hanc eius fortitudinem contemplatus nudum eum a suo proiecit imperio.

1 **32.** Sainin quoque mille famulorum dominum resistentem sibi et negare creatorem omnium non ferentem requirens, qui servorum eius esset saevissimus, ei aliorum servorum tradidit dominatum; cui etiam ipsum quoque suum dominum servire praecepit, simul et eius uxorem, per hoc
2 putans propugnatorem se flectere veritatis. Sed spe sua deceptus est; habebat enim ille domum in petra constructam.

1 **33.** Beniamin etiam quendam diaconum conprehendens clausit in carcerem. Cumque duo transissent anni, supervenit legatarius Romanorum pro aliis causis acturus; et dum hoc agnovisset, postulavit a rege, ut dimitteretur
2 diaconus. Porro rex iussit, ut promitteret Beniamin, quia nulli magorum doctrinam Christianam praedicare praesumeret, et dimitteretur exire. Tunc legatarius quidem custo-

X 32, 1—8 Theod. V 39, *p.* 345, 14—20 P.
32, 7 *sq. cf.* Matth. 7, 24 *sq.*
X 33, 1—50 Theod. V 39, *p.* 345, 21—347, 17 P.

A C N

17 operire *C* 17 *sq.* adflictione *A* 18 Vel nunc, *cf.* IX 3, 55 21 do*num *C* 23 nudus *Cm1*

32. 1 *sq.* resistem *N* 2 sibimet Ω sibi et *corr. Beatus, cf.* *ἀντειπόντα αὐτῷ καὶ ἀρνηθῆναι ... οὐκ ἀνεχόμενον* Theod. 345, 14 *sq.* 3 qui Ω quis *Cm2* 4 suum *om. C* 6 expugnatorem *C* 7 enim *om. A N*

33. 5 pomitteret *Cm1* 7 demitteretur *Am2 Cm1 N*

3 dire Beniamin, quae rex praeceperat, compromisit. Beniamin autem audiens monita legatarii: 'Inpossibile est', inquit, 'non me participare lumen aliis, quod ipse percepi. Quanto enim supplicio dignus sit, qui talentum abscondit, sacra evangeliorum testatur historia.' Sed rex horum tunc nihil
4 agnoscens iussit eum absolvi de vinculis. At ille praedicare nullatenus quiescebat; et capiens eos, qui ignorantiae
5 caligine tenebantur, intellegibili luci iugiter offerebat. Cumque transisset annus, regi gesta illius nuntiantur. Tunc deductum ad se negare iussit, quem adorabat deum verum. Ille requisivit a rege dicens: 'Quo dignus honore est, qui suum derelinquens regnum invadere studuerit alienum?'
6 Cumque dixisset rex: 'Morte novissimoque supplicio', sapientissimus vir ille respondit: 'Quid ergo non iuste patiatur homo, qui factorem mundique creatorem, nutritorem ac salvatorem deserens unum conservorum suorum deificare
7 voluerit et debitum illi cultum isti magis obtulerit?' His sermonibus rex accensus viginti calamos acui et totidem unguibus digitorum eius manuum atque pedum praecepit infigi. Cumque hoc supplicium ab eo derideri conspiceret, alium rursus calamum acutum in eius femore, unde humana origo descendit, iussit inmitti. Cumque crebro eiceretur et
8 rursus induceretur, ineffabiles ei dolores operabatur. Post
M 1187 hoc vero supplicium impius atque ferox virgam grossam, spinis undique plenam per eius meatum iussit induci. Et
9 hoc modo spiritum fortissimus decertator emisit. Sed et alia multa ab illis impiis sunt praesumpta.

33, 11 *sq. cf.* Matth. 25, 14—30

A CN

8 Beniamin — compromisit *om. C* 10 participari *A N* 11 supplicio *Nm1* 12 historia] ecclesia *Ω* lectio *s. s. Cm2 corr. Beatus* 13 agnuscens *Cm1* At] ad *Cm1* 15 caliginem *Cm1* tenebatur *Cm1* 16 regi (r *s. s.2m*) *N* 22 mundique] mundi *N* nutritorem *om. C* 24 illi] ille *Cm1* optulerit *CN* 30 operabantur *N* -batur (*s.* a *alt. ras.*) *C* 32 Et] ut *C*

10 Nec tamen mirandum est, quia illorum ferocitatem et impietatem longanimiter deus omnium patiatur, quando ante imperium maximi Constantini, quicumque fuerunt Romanorum imperatores, contra veritatis ministros vehe-
11 menter insanierunt. Diocletianus namque passionis salutaris die in omni imperio Romanorum destruxit ecclesias. Sed novem transactis annis istae quidem denuo floruerunt et multiplicem magnitudinem ac pulchritudinem susceperunt; ille vero post rabiem suae impietatis extinctus est. Nam et bella huiusmodi futura dominus praedixit et eccle-
12 siae victoriam praedicavit. Nos tamen ipsae quoque res edocent, quia plus nobis utilia sunt bella quam pax; quia pax delicatos nos, remissos facit et timidos; porro bellum et mentem acuit et praesentia quasi transeuntia contemnere persuadet. Sed haec quidem et in alio opere crebrius enarravimus.

G 365 1 **34.** Illo quoque tempore, quo sacratissimus Theodotus Antiochenam regebat ecclesiam, Theodorus Mompsuestiae quidem episcopus, sed totius doctor ecclesiae, dum contra universam cohortem hereticorum fortiter dimicasset, ter-
2 minum vitae sortitus est. Is enim Diodori quidem magni doctrina potitus est, Iohannis vero sacratissimi fuit socius atque cooperator; communiter enim Diodori pocula spiri-
3 talia sunt adepti. Qui sex et triginta annis mansit in praesulatu et contra Arii Eunomiique acies fortissime proelia-

---

X 34, 1—13 Theod. V 40, *p.* 347, 18—348, 7 P.

A C N

35 *sq.* et impietatem] longa||pietatem *C* 36 deus] ds (s *s. s. m2*) *N* 37 impirium *fort. Cm1* 46 bella *om. N* quia] qua *Cm1* 47 remissos] remissosque *Cm2* 49 persuadit Ω *corr. Am2 Cm2 Nm2*

34. 1 socratissimus *Am1* Theodotus] theodosius *C* 2 mopsuestiae *Cm2* 4 demicasset *A Cm2* 5 sortitos *Cm1* his *Am1* 6 sacratissimi] s··ratiss·mi *Am1* 7 cooperatur *Cm1* 9 contra Arii] contrarii *Cm1*

tus est insidiasque latronis Apollinaris extinxit optimaque
M 1188 4 pascua divinis ovibus praeparavit. Cuius frater Polycronius Apamenam rexit ecclesiam et gratia sermonis et claritate conversationis ornatus.

SOCRATES

1 **35.** Non multo post tempore, quam Iohannes defunctus est, moritur et Arcadius imperator, vir mitis et quietus et circa finem vitae pro huiusmodi causa venerabilis aestima-
2 tus. In urbe Constantinopolim domus est maxima habens cognomen Caryae, id est nucis; est enim in eius domus vestibulo arbor nucis, in qua sermo est, eo quod fuerit appensus martyr Acacius et defunctus. Ob quam rem etiam ora-
3 torium illic est aedificatum. Hunc Arcadius videre volens
4 ad orationem venit votoque completo revertebatur. Proinde cuncti circa oratorium habitantes volentes imperatorem videre currebant. Et alii quidem foras domum praecesserant, ut melius aspectum principis et ordinem viderent ob-
5 sequii; alii vero sequebantur. Dumque omnes cum mulieribus atque filiis simulque mancipiis extra domum fuissent egressi, repente maxima domus oratorio cohaerens subito tota corruit. Clamorque cum ammiratione secutus est, quoniam oratio principis tantos a ruinae imminentis periculo liberavit.

6 Arcadius itaque relicto annorum octo filio Theodosio,

X 35, 1—24 Socr. VI 23, *p.* 723, 12—725, 2 H.

A CN

10 insideasque *Cm1* apollonaris *C* apolinaris *A* extincxit *N* 11 *sq.* policronius *A* 12 eclesiam *C*

35. 2 quietis *Am1* 3 *sq.* aestimatur Ω *corr. Jacob* 4 urbem *AN* Constantinopoli *Beatus* 5 carię *AC* 7 *sq.* oraturium *Cm1* 8 Hunc, *cf.* *Τοῦτον* Socr. 724, 2 9 completo] complevit *Cm1* 11 quidam *A* 12 *sq.* opsequii *Am1* 13 Dumqui *Cm1* omnes *om. C* cum] dum *Cm1* 13 *sq.* melieribus *Am1* 14 manciis *Cm1* 15 oraturio *Cm1* 16 tata *Am1* corroit *A* sectus *Cm1* 17 principes *Cm1*

de quo iam plura sunt narrata, defunctus est consulatu Bassi et Philippi prima die Mai mensis, anno secundo duocentesimae nonagesimae septimae olympiadis. Is ergo cum patre quidem Theodosio tredecim regnavit annis, post mortem vero patris quattuordecim; vixit annis triginta et uno.

A C N

20 narata *Cm1* 21 menses *Cm1* 21 *sq.* duocentesimo *Cm1* ducentesimae *Am2 Cm2* 22 olimpiadis *C* His *A* 24 *post* uno: HISTORIAE ECCLESIASTICAE LIBER X EXPLICIT *N* EXPLICIT LIBER DECIMVS (CI *s. s. m1*) *A* HISTORIAE ECCLESIASTICA EXPLICET (EXPLICIT *Cm2*) LIBER (X *s. s. Cm2*) *C delevi Hanslik*

G 366

⟨TITVLI LIBRI XI⟩

1. Quia Theodosii iunioris imperium praefectus regebat Anthemius.
2. De Attico episcopo eiusque moribus.
3. De Theodosio episcopo Synnadae et quemadmodum illic Macedoniani conversi sunt.
4. Quomodo Iudaeus paralyticus per baptisma sit curatus.
5. De Sabbatio heresiarche eiusque sequacibus.
6. De morte Dorothei Arianorum episcopi et ordinatione Barbae et quae sub eo sint gesta.
7. De ordinatione Cyrilli Alexandrini pontificis.
8. Quomodo apud Persas per Marutham episcopum sit christianitas dilatata.
9. Quemadmodum Italiam vastaverit Alaricus.
10. De Caelestino Romano pontifice et quomodo Novatianos fuerit insecutus et de Sabbatio.
11. De seditione et necibus Christianorum, quae per Iudaeos Alexandria provenerunt.
12. De Hypatia philosopha, quomodo in Alexandria fuerit interempta.
13. Quomodo Iudaei praesumptionis suae poenas exsolverint.
14. De Iudaeo, qui dum saepe baptizaretur, aqua fontis abscessit.
15. Quomodo Sdigerdus rex Persarum Christianos fuerit persecutus et a Romanis evictus.
16. Quomodo Acacius episcopus Amidae captivos Persarum redemit a Romanis militibus venditis vasis ecclesiae et pastos cum sumptibus ad propria destinavit.
17. De Eudocia uxore Theodosii et de laudibus ipsius Theodosii.
18. Quomodo Iohannis tyrannus in occidente fuerit superatus.

A C N

ante titulos: INCIPIT EIVSDEM HISTORIAE LIBER XI (*post* XI: FELICITER *add. N*) INCIPIVNT TITVLI (CAPITVLA *A*) LIBRI XI (TITVLI LIBRI XI EIVSDEM HISTORIE INCIP LIB XI *C*) Ω, *delevi et* TITVLI LIBRI XI *scripsi Hanslik* 4 sinnade *C* quemammodum *CN* 4 *sq.* macedoneani *Cm1* 6 paraliticus *AN* 8 theodoriti (theodori *Nm1*) Ω Dorothei *corr. Garetius, cf.* XI 6, 1 faubartes (*vel* faubastes *N*) Ω Barbae *corr. Beatus, cf.* XI 6, 5 12 dilata *C* 13 Quemammodum *CN* 14 celestino (ce *s. s. m1*) *A* Romano] ruano *Cm1* novatianus *Cm1* 16 cristianorum *C* 16 *sq.* alexandriam *AN* 18 ipatia *C* philopha *Cm1* 20 exsolverunt *C* 22 sdigertus *Cm2* digertus *Cm1* 24 amedae *A* 28 iohannes *Cm2* *post* superatus: EXPLICIVNT TITVLI XI (**DECIMI *Nm2*) INCIPIT LIBER XI (INC.—XI *om. C*) Ω *delevi et* LIBER VNDECIMVS *supplevi Hanslik*

⟨LIBER VNDECIMVS⟩

SOCRATES

1 **1.** Igitur Arcadio imperatore defuncto Honorius quidem eius frater partes regebat Hesperiae; orientales autem provinciae sub ditione manebant Theodosii iunioris, cum esset annorum octo, Anthemio praefecto omnia disponente.
2 Erat enim iste nepus Philippi, qui Paulum episcopum sub Constantio ab ecclesia expulerat et Macedonium introduxerat. Is enim muro maximo urbem Constantinopolim cir-
3 cumdedit. Qui vir sapientissimus inter illius temporis homines et putabatur et erat et nihil inconsulte faciebat, sed cum multorum consilio, quae erant agenda, tractabat, et maxime sophistae Troilo se credebat.

1 **2.** Imperatore igitur octo annos agente tertium annum Atticus habebat episcopatum, vir clarus et eruditus, venerabilis atque prudens; unde etiam ecclesias sub eo magnum
2 sumere contigit incrementum. Non enim solis propriae fidei personis munificus erat, sed etiam hereticis miraculum suae sapientiae demonstrabat. Quos fatigare quidem nolebat; cum vero eos terrere temptasset, denuo mansuetu-
3 dinem ostendebat. Et inter haec non neglegebat eloquium; laborabat enim circa veterum lectiones noctibus eis incumbens. Quapropter non eum movebant philosophicae aut so-
4 phisticae lectiones. Erat enim et confabulantibus gratus

XI 1, 1—12 Socr. VII 1, *p.* 730, 8—731, 8 H.
XI 2, 1—19 Socr. VII 2, *p.* 731, 13—733, 4 H.

A C N (*N desinit in verbo* credebat XI 1, 12; *inde ab* Imperatore XI 2, 1 *pro N contuli L*)

---

1. 1 I *om. C* argadio *Am2* honorios *Nm1* 6 nepus *Cm1N* nepos *A Cm2* filippi *C* 8 his *Am1 Cm1* 12 maximae *N*

2. 1 Impr̄ *L* 2 abebat *L* episcopatus *Cm2* 5 heredicis *Cm1* 6 faticare *Cm1* 9 *fort.* lectionis *Cm1* 10 movebat *A Cm1* 11 lectionis *Cm1*

et cum tristibus maestus et absolute secundum apostolum
omnibus omnia factus est. Primo quidem cum presbyter
esset, libros faciebat et meditatos coram ecclesia recitabat.
Postea vero etiam fiduciam cum labore sortitus sub oculis
doctrinam laudabilem proferebat. Non tamen tales erant eius
sermones, ut etiam ab auditoribus scripturae traderentur.
M 1189 6 Quae vero eius temporibus memoranda provenerint, enarrabo.

1 **3.** In Synnada Pacatianae Phrygiae civitate Theodo-
sius quidam erat episcopus et Macedonianos, cum illic plu-
res essent, insequebatur et non solum eos civitate, sed
etiam ab agris nimia crudelitate pellebat, dum orthodoxo-
rum ecclesia persecutiones inferre non soleat. Quod ille
2 non zelo rectae fidei, sed pecuniarum amore faciebat. Con-
tra quos universos tam clericos quam iudices provinciales
armabat, et praecipue Agapitum eorum turbabat episco-
pum. Cumque iudices provinciae ad inferenda tormenta
sibi sufficere non putaret, Constantinopolim est profectus,
3 ut praefectorum solatia mereretur. Ibique posito Theodo-
G 367 sio propter huiusmodi causam Agapitus Macedonianorum
episcopus ad meliorem se contulit partem; habitoque trac-
tatu cum omni clero et evocans totum populum sibimet
subiacentem, suasit eis, ut consubstantialitatis susciperent
4 fidem. Hoc facto repente cum maxima multitudine, magis
cum omni, ut ita dixerim, civitate ad orthodoxorum eccle-

13 I Cor. 9, 22

XI 3, 1—31 Socr. VII 3, *p.* 733, 7—735, 15 H.

A C L

13 presbiter Ω 13 *sq.* presbyter esset] presbyterissed *Cm1* presbyteris *Cm2* 14 ecclesiae *Am1* 15 occulis *L* sub oculis = ἐξ αὐτοσχεδίου Socr. 732, 15 18 provenerunt *L* ennarrabo *L*

3. 1 paccatianę *L* frigię *Cm2L* fricię *Cm1* 2 machedonianos *Cm2L* machedonianus *Cm1* 4 *sq.* hortodoxorum *L* 8 amabat *Am1* 9 iudicis *Cm1* 10 subficere *A* p̄fectus *fort. Am1* 11 ut] ubi *L* ubique *L* 12 causa Ω *corr. Cm2* 13 contullit *Cm1* habitoqui *Cm1* 15 substantialitatis *C* 17 ortodoxorum *C* hortodoxorum *L*

siam venit et oratione facta sedem, in qua Theodosius praesidere solebat, obtinuit. Tunc uniens populum et de cetero fidem consubstantialitatis docens ecclesiam tenuit Synna-
5 densem. His ita gestis non post multum temporis Theodosius cum praefectianorum venit auxilio et nihil sciens horum, quae fuerant gesta, ad ecclesiam properavit. Ex qua ab omnibus expulsus rursus Constantinopolim remeavit et apud episcopum Atticum, quae fuerant contra eum gesta, deposuit, quemadmodum inrationabiliter episcopatu fuisset
6 expulsus. Atticus autem cognoscens utilem causam ecclesiae provenisse Theodosium quidem verbo consolatus est, ut patienter ferret. Praeponens autem causis personalibus generalem utilitatem scripsit Agapito, ut teneret episcopatum nihilque de inimicitiis Theodosii cogitaret.

1 **4.** Hoc igitur unum est rerum utilium, quae Attici temporibus in ecclesia provenerunt; sed neque miraculorum
2 aut sanitatum his defuit causa temporibus. Quidam namque Iudaeus, cum paraliticus esset, plurimis annis in lecto iacebat. Cumque omnis medicina ei fuisset exhibita et cunctorum Iudaeorum nihil oratio praevaleret, novissime ad baptismatis Christiani gratiam confugivit huic soli veritatis
3 medicamini se committens. Hoc velociter episcopo Attico nuntiatur. Quem catecuminum factum et spem Christi promittens deportari cum lecto praecepit ad baptismum.

XI 4, 1—20 Socr. VII 4. 5, *p.* 736, 4—737, 14 H.

A C L

18 theodosium *Cm1* 19 optinuit Ω unies *Cm1* veniens *L* populus *Cm1* populos *Cm2* 20 *sq.* synadensem *Lm2* 21 ita] itaque *C* post (*m2*) *C* 22 prefectusam··· *Cm1* prefectorum*** *Cm2* 26 exposuit *Cm2* quemammodum *C L* irrationabiliter *C L* 27 cognuscens *Cm1* 28 consulatus *L* 30 acapito *L*

4. 4 lectu *Am2* 5 oms *fort. Am1* exhibeta *Cm1* exibita *L* 7 confugit *Cm2* confugiunt *L* 9 cathecuminum *A C* 10 promitens *Lm2* ··mitens *Lm1* deportare *Cm1* cum] eum *C* lectu *A*

4 Verum Iudaeus paralyticus baptismum vera fide suscipiens, cum de fonte fuisset levatus, aegritudine repente privatus
5 est et de cetero sanus fuit. Hanc igitur curam virtus
M 1190 Christi etiam nostris temporibus demonstravit. Qua causa plurimi paganorum credentes baptizati sunt; Iudaeos autem, licet signa quaerentes, haec tamen non provocaverunt
6 ad fidem. His ita apud Christianos gestis plurimi parvi pendentes in sua nequitia permanserunt. Et non solum Iudaei tantis prodigiis resultabant, sed etiam sequaces eorum similia sapuisse convincti sunt.

1 **5.** Sabbatius itaque, cuius dudum fecimus mentionem, nolens in suo ordine manere presbyteratus desiderabat episcopatum. Isdemque temporibus recessit ab ecclesia Novatianorum occasionem habens quasi propter observationem
2 paschae Iudaici. Faciebatque collectas contra Sisinnium suum episcopum in loco civitatis, qui Xerolofus appellatur, in Arcadii foro; illic enim rem commisit valde periculosam.
3 Die namque festivitatis in evangelica lectione, ubi scriptum est: *Erat enim pascha Iudaeorum*, verba, quae nusquam scripta neque audita sunt, praesumpsit adicere, id est: 'Maledictus, qui praeter azymas celebraverit pascha.'
4 Hoc auditum percucurrit in populum et simplices decepti Novatianorum laicorum convenerunt ad illum. Quod tamen malum non remansit inultum; sed in finem pessimam eius

XI 5, 1—22 Socr. VII 5, *p.* 737, 14—739, 7 H.
5, 9 *Marc. 14, 1

A C L

11 paraliticus Ω baptimum *C* 14 temporis *L* 17 *sq.* parvapendentes *Am1* 20 convincti Ω convicti *recc.*, *cf.* VII 11, 44

5. 1 Sabba*ti**us *Cm2* Sabatius *L* 2 presbiteratus Ω 3 Hisdemque Ω 3 *sq.* novationorum *fort. Lm1* 4 occansionem Ω occasionem *Cm2 Lm2* 5 iudaicae Ω iudaici *Cm2*, *cf.* XII 2, 29 collectam (m *fort. m2*) *C* 6 episcopum] p̄em (m *ex corr.*) *C* locum *Cm1* qui] que *L* serolofus *C* apellatur *L* 10 presumsit *C* 11 azimas *A L* 12 praecucurrit *L* 14 pessimam Ω pessima *Cm2* pessimum *recc.*

falsitas est conversa. Post paululum enim, dum ad quandam festivitatem multi concurrerent, ut vigilias solite celebrarent, formido subito daemonica irruit super eos, quasi Sisinnius eorum episcopus veniret cum maxima multitudine. Factaque turba, quippe nocte et in angustiae loco comperti, semet ipsos conteruerunt, ita ut ultra septuaginta homines morerentur. Hoc factum plurimos a Sabbatianorum secta prohibuit; quidam vero in eius rusticitate manserunt.

6. Eo tempore Dorotheus Arianorum praesul, quem ab Antiochia Constantinopolim transtulerunt, cum centum decem et novem vixisset annos, defunctus est consulatu Honorii septimo et Theodosii secundo, sexta die Novembri mensis. Post quem Arianae superstitionis Barbas ordinatur episcopus. Sub hoc itaque Barba per duos presbyteros eloquentissimos Arianorum religio floruit, quorum alter Timotheus, alter Georgius dicebatur. Sed Georgius doctrina Helladica eruditus erat, Timotheus sacris litteris incumbebat. Et Georgius quidem semper Aristotelem et Platonem habebat in manibus, Timotheus Originem, ita ut etiam lingua Hebraica loqueretur. Timotheus dudum Psathyrianorum fuit hereseos, Georgium Barbas presbyterum ordinavit. Timotheum itaque ego ipse vidi et cognovi, quemadmodum interrogantibus erat respondere paratus, solvens obscurissimas quaestiones, quae in divinis inveniuntur elo-

XI 6, 1—26 Socr. VII 6, *p.* 739, 12—741, 9 H.

A C L

16 solito *C* 18 sysinnius *A* maxi *Cm1* 19 angusto *Cm2* loca *Cm1* 20 semedipsos *L* contriverunt *Cm2* 21 morarentur *Cm1* facto Ω *corr. Beatus* a] ad *L* 22 proibuit *L*

6. 2 anthiochia (chia *in ras. m2*) *C* 3 consolatu *A* 4 sexto *C* novembris *C* 5 quam *Cm1* 6 presbiteros Ω 6 *sq.* eloquentissimo *Cm1* 7 *sq.* thimotheus *C L* 9 heruditus *L* 10 aristotilem *C* aristonem *L m1* 12 *sq.* psathyanorum *A m1* psalthyrianorum *C* psatirianorum *L* 13 hereseorum *Cm1* hereseon *Cm2* presbit- Ω 14 *sq.* quemammodum *A C*

M 1191 6 quiis, testem vocans veracissimum Origenem. Mihi tamen videtur mirabile esse, quomodo tales viri in Arianorum lege manserunt, quorum unus quidem Platonem semper habebat in manibus, alter respirabat iugiter Origenem, dum nusquam Plato secundam vel tertiam causam, sicut ipse nominare solet, initium subsistentiae asserat percepisse et Origenes 7 coaeternum ubique fateatur filium patri. Qui licet in sua sententia manserint, religionem tamen Arianam perduxerunt latenter ad meliora; multas namque Arii blasphemias doctrinis propriis expulerunt.

G 368 1 **7.** Inter haec defuncto Theophilo passione litargica consulatu Honorii nono et Theodosii quinto, facta contentione propter episcopatum inter Timotheum et Cyrillum, die tertia mortis Theophili Cyrillus ordinatur episcopus et 2 maiori fastu quam Theophilus tenebat episcopatum. Qui mox episcopatus sui principio Novatianorum claudens ecclesias omnia vasa eorum sacra percepit episcopumque eorum Theopompum rebus, quas habebat, omnibus spoliavit.

1 **8.** Eodem tempore apud Persas est Christianitas dilatata. Inter Romanos enim et Persas semper propter diversas causas mittuntur legationes. Tunc ergo casus attulit, ut Maruthas Mesopotamenus episcopus, cuius dudum me-

---

XI 7, 1—8 *ex* Socr. VII 7, *p.* 741, 16—742, 16 H.
XI 8, 1—48 Socr. VII 8, *p.* 743, 4—746, 12 H.

A C L

18 esse mirabile *A L* 19 abebat *L* 20 respiciebat *C* 22 subsistentia *A* percipisse *A L* origenes Ω origenis *Cm2* 24 sen|tia *A* ariam *Cm1*

7. 1 theofilo *C* litargia *C* 2 consolatu *A* 3 cirillum *L* 4 theofili *C* cirillus *L* 5 theofilus *C* 7 episcopumquo *Cm1* 8 theopopum *L* abebat *L*

8. 1 VIII *om. C* tempore *om. L* 1 *sq.* dilata *Am1 Cm1* dilatata *Am2 Cm2 L* 3 mituntur *L* attullit *Cm1* atulit *L* 4 marutas *L* mesophotamenus *C* mesophotanenus *Am2*

minimus, a Romanorum imperatore ad Persarum destina-
retur regem. Qui multam reverentiam apud Marutham in-
veniens eum decenter honorabat et tamquam divinum re-
2 spiciebat virum. Hoc factum mordebat magos metuentes,
ne regem Christianum fieri suaderet. Nam cum dolore ca-
pitis multo tempore torqueretur, magis eum curare non
valentibus Maruthas orationibus fecit incolumem; ob hanc
3 ergo causam moliti sunt quandam magi fallaciam. Et quon-
iam Persae ignem colunt consuevitque rex in quadam
domo ignem ardentem perpetuo suppliciter adorare, magi
sub terra hominem abscondentes tempore, quo rex solebat
orare, eum talia clamare fecerunt: 'Mitte foras regem; im-
pie enim egit, quia sacerdotem Christianorum iudicat esse
4 venerandum.' Haec audiens Sdigerdis Persarum rex, licet
reverentiam haberet, tamen Marutham abicere cogitabat.
Porro Maruthas, vere deo venerabilis homo, vacabat oratio-
nibus, per quas invenit dolum magicis artibus fabricatum.
5 Veniensque ad regem: 'Noli', inquit, 'illudi, rex; sed ingres-
sus, dum audieris vocem, fodiri iube et doli causas invenies.
Non enim ignis loquitur, sed hominum molimina huiusmodi
6 esse noscuntur.' Hoc dicto flexus est Persarum rex; et rur-
sus ingressus, ubi ignis inextinguibilis servabatur, cum au-
disset vocem, iussit fodiri locum. Tunc qui mittebat quasi
M 1192 7 divinam vocem, inventus arguitur. Iratus itaque rex ma-
gorum genus usque ad decimam iussit imminui portionem.
Hoc facto Maruthae dixit, ut templa, quae vellet, aedifica-

A C L

6 marutam *L* 7 dinum *Am1* 8 modebat *Cm1* movebat *Cm2* 9 *sq.* capititis *Am1* 11 incolomem *A Cm1* 14 supliciter *Cm1* magis *Lm1* 15 ominem *L* 16 Eum *ex* Et tum *ex* Etum *Cm2* foris *AL* 17 enim (i *in ras. m2*) *C* 18 Sdigerdis (d *alt. ex corr. m2*) *C* 20 marutas *C* 22 inludi (n *in ras. m2*) *C* 23 *sq.* fodiri — enim *om.*, *in mg.:* iube fodere locum non es *add. Cm2* 24 loquitur] loquens *Cm2* ominum *L* 26 inextinguinilis *fort. Lm1* 27 fodere *C* mitebat *L* 29 genus] genusque *L* 30 marutae *L*

ret. Ex hoc apud Persas sumpsit Christianitas incrementum.
8 Tunc igitur Maruthas a Persis Constantinopolim remeavit. Non longo post tempore ⟨rursus legationis causa⟩ destinatus
9 est. Iterumque magi machinabantur, ne eum susciperet rex. Feceruntque fetorem quendam in locum, unde rex transire solebat, et, quasi a Christianis factum fuerit, de-
10 rogabant. Cumque rex suspectos iam habens magos hoc cum studio requisisset, denuo ab eis concinnatum esse cognovit. Quamobrem plurimos eorum suppliciis tradidit. Marutham vero potiori honore coluit et Romanos valde
11 dilexit eorumque amplexus est pacem. Qui paene Christianus fieri potuit, dum aliud miraculum per Marutham et Ablatem Persidis episcopum provenisset. Ambo namque molestum daemonem a regis filio propulerunt orationibus
12 vacantes atque ieiuniis. Post haec autem Sdigerde defuncto, antequam fieret Christianus, ad eius filium pervenit imperium. Cuius tempore inter Persas atque Romanos pacta soluta sunt.

1 **9.** Per idem tempus Innocentius primus Romae Nova-
2 tianos persequi coepit multasque eorum tulit ecclesias. Quo tempore Roma est a barbaris depraedata. Alaricus enim quidam barbarus dicioni Romanorum et Theodosio imperatori subiectus atque contra Eugenium tyrannum solacia praebens et propterea Romanis dignitatibus honoratus feli-

XI 9, 1—29 *ex* Socr. VII 9. 10, *p.* 746, 15. 747, 8—749, 11 H.

A C L

31 christianistas *L m1* 33 *post* tempore: rursus (*vel* denuo) legationis causa *suppl. Jacob, cf.* πάλιν πρεσβείας ἕνεκεν Socr. 745, 10 rursum *suppl. Beatus* 34 macinabantur *Cm1* 35 loco *Cm2* 36 transiret *Cm1* a *om. L* 36 *sq.* derogabat *Cm1* 37 abens *L* 38 concinnatum (conc *ex* cogn *m2*) *L* 40 Marutam *L* potiore *L* coluit] voluit *Cm1* 45 vaccantes *L* autem] alis *A L* alii *Cm1 del. Cm2 corr. recc.* digerde *A L*

9. 2 abstulit *Beatus* 3 barbaros *L* 4 dicione *Cm1* 4 *sq.* imperatore *L m1* 5 tirannum *L*

citatem suam non ferens imperare quidem non elegit, sed discedens ab urbe Constantinopolitana venit ad partes
3 Hesperias. Cumque venisset Illyricum, omnia subvertebat. Et transiens Thessaliam habita congressione circa fluvium
Pinum apud Nicopolim Epiri paene tria milia viros eius
4 Thessalii peremerunt. Post haec autem, quicquid eis incurreret, destruentes novissime Romae venerunt. Quam vastantes plurima quidem miraculorum eius igne concremaverunt, pecunias autem abripuerunt multosque senatorii
5 ordinis diversis subdidere suppliciis. Deridentesque Romanum regnum imperatorem fecerunt quendam nomine Attalum; quem una die tamquam imperatorem fecerunt pro-
6 cedere, altera vero servi schemate ministrare. Haec dum egisset Alaricus, in fugam repente conversus est, fama procedente, quia Theodosius imperator contra eum misisset exercitum. Quae fama non fuit ficta; revera namque exer-
7 citus veniebat. Fertur itaque, quia, cum Alaricus pergeret ad Romam, vir quidam venerabilis, conversatione monachus, eum monuisset, ut mala talia facere non auderet neque necibus gauderet aut sanguine. At ille: 'Non', inquit, 'ego volens Romam proficiscor; sed quidam cottidie mihi molestus est torquens et dicens: Perge et Romam destrue civitatem.' Haec etiam de his dicta sufficiant.

M 1193 1 **10.** Inter haec Caelestinus Romam ordinatur episcopus;

XI 10, 1—16 *ex* Socr. VII 11. 12, *p.* 749, 16—752, 11 H.

A C L

8 constantinopolitana (ta *alt. in ras. m2*) *C* constantinopolim *L* 9 illiricum *L* 11 Pinum — *τοῦ Πηνειοῦ* Socr. 748, 6 epyry *A* epyri *C L* 12 thesalie *C* perimerunt Ω peremerunt (*ex* peremit *ex* perimerunt *C*) *A m2 C m2* eis] eius *A* 14 miraculorum] mira loca *C m2* 15 multosqui *C m1* 16 ordines *C m1* subpliciis *A C* 17 *sq.* atalum *L* 18 *sq.* procidere *C m1* 21 imperator *om. L* 22 famma *L* 23 quia] qui *C m1* 24 quidam] quidem *C* 26 aut] ut *L* sanguini Ω sanguine *C m2* 27 quottidie *A m2* cotidie *L* 27 *sq.* molestus est mihi *tr. A* 28 romam *A C* romanam *L*, *cf.* *τὴν Ῥωμαίων πόρθησον πόλιν* Socr. 749, 10

10. 1 romae *recc.*

qui etiam Novatianorum abstraxit ecclesias et eorum episcopum nomine Rusticulum in occulto coegit celebrare col-
G 369 lectas. Usque ad illud namque tempus plurimas Novatiani
2 habebant ecclesias. Porro Constantinopolim non talia pertulerunt; sed cum eos diligerent, etiam intra urbem eos collectas facere permiserunt.

3 Moriente vero Sisinnio Novatianorum episcopo Crysantus ad episcopatum trahebatur, vir multis Romanorum dignitatibus honoratus. Quo fugiente Sabbatius tempus se oportunum ad episcopatum invenisse credens fecit quosdam ignobiles sibi manus inponere, iusiurandum, quod praebue-
4 rat, parvi pendens. Cuius mores cum populus abhorruisset, Crysantum per loca omnia requirebant. Quem invenientes in Bithynia invitum sacerdotium suscipere coegerunt. Qui nihil percipiebat ecclesiae nisi die dominico duos panes.

1 **11.** Ea siquidem tempestate Iudaeorum genus ab Alexandria est huiusmodi causa proiectum. Alexandrinorum populus plus quam aliae generationes seditionibus deditus est. Qui si occasionem acceperit, inportabilia mala com-
2 mittit; nam praeter sanguinem non cessat a lite. Contigit itaque tunc, ut inter alterutros contentiones haberent, non propter necessariam causam, sed propter studium pantomi-

---

XI 11, 1—75 Socr. VII 13. 14, *p.* 753, 9—760, 2 H.

A C L

2 novatinorum *Cm1* 3 rusticulum Ω *Ῥουστικούλαν* Socr. 750, 1, *cf.* Achitum IV 27, 23 — *Ἀχήταν* Socr. 246, 10 occulto *L* coegit] collegit *L* 4 illud] illa* *C* tempora *Cm2* 5 Constantinopoli *Beatus* 7 permisit Ω *corr. recc.* 8 sinio *Lm1* episcopis *Cm1* 8 *sq.* crisantus *AL* crissantus *C* 10 sabatius *L* 12 innobiles *L* 13 aborruisset *Am1L* 14 crisantum *L* cryssantum *C* requerebant *C* 15 bythinia *A* bithinia *CL* cohegerunt *L* 16 dos *Cm1*

11. 1 *sq.* genus — proiectum Ω gens — proiecta *Garetius ἔθνος* ... Socr. 753, 10 3 generationes] nationes *Cm2* 4 occansionem Ω *corr. Cm2Lm2* 4 *sq.* commitit *L* 5 sanguine Ω -nem *Cm2* 6 aberent *L*

morum. Quia enim is, qui die sabbatorum saltabat, plurimum habebat populum Iudaeorum, dum vacantes non auditioni legis, sed theatris occuparentur, ea dies litigiosa extitit inter partes. Cumque hoc aliquatenus fuisset ab Alexandriae praefecto correctum, nihilominus mansere Iudaei partis alterius inimici. Et cum essent semper Christianis infensi, contra pantomimos eorum amplius demicabant.

3 Tunc igitur Orestis praefectus Alexandriae festivitatem quandam, quam politiam vocant, in theatro celebrabat; ubi et aderant quidam amatorum Cyrilli dispositiones praefecti volentes agnoscere, inter quos quidam nomine Gerax, doctor puerilium litterarum et Cyrilli ferventissimus vehementer auditor ac solitus plausus in eius expositionibus ex-

4 citare. Hunc itaque Geracem cum vidisset in theatro Iudaeorum turba, clamabat adversus eum, quia pro nihilo venerit, nisi ut in theatro seditiones inter populos excitaret. Verum Orestis dudum habens odium contra Cyrilli superbiam arreptum Geracem publice fecit in theatro agi

5 verberibus. Hoc Cyrillus agnoscens convocatis prioribus Iudaeorum, ut decebat, ammonuit, ne contra Christianos seditiones ulterius excitarent. Porro turba Iudaeorum hoc parvi pendens maiora contra Christianos tractavere moli-

M 1194 6 mina. Dantes itaque sibimet signum, ut anulum factum ex palma omnes haberent in digito, contra Christianos hoc modo demicaverunt. Fecerunt enim quosdam de suis una

---

A CL

8 his *A* dies *Cm1* 9 abebat *L* 9 *sq.* auditiones *fort. Am1* audicione *C* 10 leges *Cm1* teatris *A* 11 ab *om. L* 12 nihilhominus *Am2CL* 13 seper *Cm1* 14 infessi *Cm1* infesti *Cm2* demigabant *Cm1* dim- *Cm2* 15 orestes *Am1C* 16 teatro *A* 17 amatorum] amicorum *A* disposiciones (es *in ras. m2*) *C* 18 inter] In *Cm1* 19 cirilli *L* 19 *sq.* vehementer, *cf.* valde V 20, 16. VII 25, 88 20 ac] hac *CL* solitus (u *ex corr.*) *C* 22 nihil *AL* pro nihilo aliud *Beatus* 24 orestis Ω orestes *Cm2* hodium *L* cirilli *L* 25 puplice *Lm1* agi Ω agitari *Cm2* 26 cirillus *L* agnuscens *Cm1* 27 ammonui *Lm1* 31 aberent *L* 32 demicaverunt Ω dim- *Cm2*

nocte per omnes civitatis discurrere regiones clamantes,
7 quoniam Alexandri arderet ecclesia. Ob quam rem Christiani undique concurrebant, quasi ut ecclesiae flammas extinguerent. Porro Iudaei ignorantes interimebant semet ipsos per signum anuli cognoscentes ac parcentes alterutris.
8 Facto autem die latere nequiverunt. Ob hanc rem permotus Cyrillus cum maxima multitudine synagogis astitit Iudaeorum et illas quidem abstulit, Iudaeos autem expulit civitate
9 eorumque substantias diripere populis imperavit. Hoc ergo modo Iudaei a temporibus Alexandri Macedonis illam habitantes urbem tunc nudi prorsus expulsi sunt et per sin-
10 gula loca dispersi. Adamantius vero medicinae sophista Constantinopolim veniens, Christianum se fore promittens,
11 postea reversus in Alexandria est. Igitur Alexandriae praefectus Orestis valde contristabatur, eo quod populosam urbem ita desolatam repente conspiceret. Unde etiam principi rettulit, quod provenit. Sed et Cyrillus delicta Iudaeorum imperatori non tacuit et Orestis amicitias cogente populo postulavit. Cumque praefectus amicitiarum verba refutaret, evangelia obtulit ei Cyrillus. Et dum neque sic eius corda subigerentur, haec denuo provenerunt.

12 Monachorum quidam in monte Nitria constituti, fautores Theophili ex illo, quo contra Dioscorum iniuste fuerat coarmatus, etiam pro Cyrillo libenter proelia susceperunt.

A C L

33 civitates Ω *corr. Cm2* discurrere *A L* currere *C* 34 arderent *L* 35 concurrerunt *Lm1* ut] ad *C* 35 *sq.* extinguere *Cm2* 36 semedipsos *L* 37 cognuscentes *Cm1* hac *L* partentes *Am1* 38 Facto *A L* (*cf.* VII 16, 23) Facta *C* 39 cirillus *L* sinagogis *C L* 40 quidam *Cm1* autem] vero *C* 42 machedonis *A* 42 *sq.* abitantes *L* 44 Adamanthius *A C* 46 *ante* postea: et *add. A C in mg.*: et postea promittens *add. Am2* alexandria Ω (*cf.* Romae V 17, 105. 107) alexandriam *Cm2* 47 constristabatur *Am1 C* popul··sam *Am1* populosa *Cm1* 49 retullit *Cm1* retulit *Cm2 L* 50 orestias Ω orestes *Cm2* orestis *recc.* 51 postolavit *C* 51 *sq.* refutaret (fu *in ras. ex corr. m2*) *C* 52 optulit *L* ei] et *Cm1* cirillus *L* 54 *sq.* fautores – iniuste *om. C* 55 dioschorum *L* 55 *sq.* fuerat coarmatus] fuerant qui armatis *Cm2* 56 choarmatus *L*

Relictisque monasteriis viri paene quingenti et venientes ad civitatem procedentem in carpento praefectum immola-
13 torem idolorum paganumque clamabant. At ille putans immissione Cyrilli factum clamare coepit: 'Christianus sum et ab Attico Constantinopolim baptizatus.' Illis haec verba despicientibus Ammonius quidam eorum praefectum petra percussit in capite. Qui repente completus est sanguine et recedentibus officiis atque lapidum impetum declinantibus
14 cum paucis remansit. Inter haec populus concurrebat, ut praefecti vindicaret iniuriam, detentumque Ammonium diu verberibus castigavit, donec traderet morti. Non post mul-
15 tum haec nuntiantur imperatori. Corpus autem Ammonii sumens Cyrillus in quadam ecclesia sepelivit eique aliud nomen inposuit, ut non pro sua culpa, sed pro Christo mortuus crederetur, cui laudes quasi martyribus offerebat. Sed qui vere noverant, quia dignas susceperat suo scelere poenas, Cyrillum valde culpabant. Sed neque in hoc solummodo Cyrilli et Orestis adversitas conquievit, quando post haec aliud est exortum.

1 **12.** Erat in Alexandria quaedam mulier Hypatia, filia Theonis philosophi et in tantum erudita, ut super philosophos eius temporis emineret et in Platonicam scolam a Plotino venientem susciperet ipsa successionem atque omnes
M 1195 philosophicas lectiones exponeret. Quapropter omnes cur-

XI 12, 1—23 Socr. VII 15, *p.* 760, 5—761, 19 H.

A C L

58 carpente *Lm1* prefecto *Cm1* 60 cyrille *Cm1* 61 Constantinopoli *Beatus* 62 dispitientibus *Cm1* Ammonicus *Cm1* 63 conpletus Ω, *sed cf.* X 35, 9 64 Adque *Cm1* 66 diu] tam diu *Beatus, cf.* Plin. nat. 24, 188 adn. Mayhoff 69 cirillus *Cm2L* cirillillus *Cm1* eiusque *Cm1* 71 martiribus *L* 72 vere *om. L* susceperant *Am1* 73 cyrillus *Lm1*

12. 3 platonicam scolam *Cm1L* (*cf.* Romam I 7, 25. X 10, 1) plathonicam scolam *A* platonica scola *Cm2* 3 *sq.* plutino Ω *cf.* XII 8, 45, *corr. Cm2* 4 *ante* venientem: venient *add. L* adque *Cm1*

rebant ad eam propter honestam doctrinae fiduciam. Veniebat enim etiam ad iudices nec habebat ullam verecundiam pudice permixta viris, dum eam cuncti pro sui castitate venerarentur. Tunc ergo invidia contra hanc feminam est accensa. Dum enim crebro pergeret ad Orestem, ecclesiasticus populus motus adversus eam est, tamquam ipsa eum ab amicitiis prohiberet episcopi. Quamobrem conspirantes viri acerrimo fervore pulsati, quorum dux erat quidam Petrus lector, observaverunt mulierem ad propria remeantem eamque de vehiculo deponentes ad ecclesiam, quae vocatur Caesaris, traxerunt et vestibus exutam lapidibus peremerunt. Quam postea membratim dilacerantes in loco, qui dicitur Cinarus, igne concremaverunt. Haec res non mediocrem livorem Cyrillo et Alexandrinae concussit ecclesiae; alienae namque sunt a Christianis caedes et pugnae. Haec igitur acta sunt quarto anno episcopatus Cyrilli, consulatu Honorii decimo et Theodosii sexto, mense Martio, ieiuniis existentibus.

13. Post paucum itaque tempus Iudaei rursus illicite contra Christianos agentes puniti sunt in loco, qui dicitur Mestar, posito inter Chalcidem et Anti⟨ochi⟩am Syriae. Hic itaque Iudaei consuete quaedam risibilia celebrantes per ebrietatem accensi inter alia Christianis ipsique Christo de-

---

XI 13, 1—15 Socr. VII 16, *p.* 762, 4—763, 3 H.

A CL

6 doctrinam *Cm1* 7 abebat *L* 8 pudice] putices *Cm1* apud iudices *Cm2* 10 *sq.* orestem ecclesiasticam *Cm1* orestis ecclesiam *Cm2* 11 adversus eam motus *tr. C* 12 amicitiis] inimicitiis Ω *corr. recc., cf.* εἰς φιλίαν Socr. 761, 4 proiberet *L* episcopis *Cm1* 15 veiculo *L* 17 perimerunt *A Cm1* 17 *sq.* iloco *Cm1* 18 qui] quae *A* 19 liborem *Cm1* cirillo *L* 20 alienae] Alie *L* 22 consolatu *C* 23 marcii *A*

13. 1 inlicite (*fort. Am1*) *Cm2* illicites *fort. Lm1* illiciterunt *Lm2* 2 qui] quae *A* 3 nestar *C* calcidem *C* chalcidem *A* antiam Ω *corr. Garetius* 4 resibilia *L*

rogare coeperunt deludentes cruci et spem in eo, qui est
3 crucifixus, habentibus. Conprehendentes igitur infantulum
Christianum alligatum cruci suspenderunt. Et primum qui-
dem deludebant et inridebant ei; postea vero correpti ve-
4 sania ipsum infantulum verberibus peremerunt. Ob hoc
ergo dira congressio inter eos atque Christianos exorta est.
Quod dum principes agnovissent, provinciarum iudicibus
mandatum est, ut huiusmodi quaererentur auctores et pu-
nirentur. Et hoc modo dignam ultionem sua nequitia re-
ceperunt.

1 **14.** Ea siquidem tempestate Iudaeus quidam seductor
ficta Christianitate crebro baptizabatur et hac arte pecunias
congregabat. Cumque multis heresibus inlusisset, Arianorum
atque Macedonianorum, postremo ad ecclesiam venit
2 orthodoxorum. Cui dum tempus ieiuniorum fuisset inposi-
tum multisque adhuc diebus occuparetur, coepit festinare,
ut quasi in ferventi studio baptismatis dona perciperet.
3 Praeparatur baptisma et vestis congrua baptismatis. Cum-
que fons fuisset impletus, deducitur Iudaeus ad baptizan-
dum. Tunc dei quaedam invisibilis virtus aquam disparere
4 praecepit. Cumque praesentes non cogitantes dei virtutem
M 1196 aquam per cuniculum proprium defluxisse suspicarentur,
diligenter undique clausum rursus implerunt fontem. Et
5 denuo deducto Iudaeo aqua disparuit. Tunc sacerdos: 'Quid

XI 14, 1—18 Socr. VII 17, *p.* 764, 11—766, 1 H.

A C L

6 deludentes Ω illudentes *Beatus* deridentes *Garetius*, *sed cf. l.* 9 est *om. L* 9 *sq.* vaesaniam *L* 10 perimerunt Ω, *corr. Am2 Cm2* 10 *sq.* Ob hoc ergo] ob hanc ergo causam (*m2*) *C* 13 quaerentur *Am1* 14 *sq.* reciperunt *Cm1*

14. 1 iudaeius *Am1* iudeos *Cm1* 4 macedoniorum *C* post tremo *C* 5 ortodoxhorum *A* ortodoxorum *C* 7 baptismatis] baptizatis *Am2L* baptizatus *Am1* 9 iudeos *L* 10 disparare *Am1* 14 dednuo *Am1* sacerdus *Cm1* Quid] qui *Cm1*

mali', inquit, 'fecisti, o homo? an certe nesciens baptisma iam potitus es?' Ob hanc rem cum diversi concurrerent, quidam Iudaeum recognovit, quem baptizatum ab Attico episcopo ipse susceperat; et hoc modo illius fraus universis apparuit.

1 **15.** Interea defuncto Sdigerdo rege Persarum eius filius Barabanis ei successit. Hic instigatus a magis crudelibus torquebat suppliciis Christianos. Cumque Christiani apud Persas opprimerentur, confugiunt ad Romanos eorum pe-
2 tentes auxilium. Quos Atticus episcopus libenter excipiens eosque, quantum erat possibile, fovens, quae gesta fuerant,
3 Theodosio nuntiavit imperatori. Eo quoque tempore etiam alia causa provenerat, quae Romanos Persis faciebat infensos, quoniam Persae aurifossores, quos a Romanis ad mercedes acceperant, reddere contemnebant et quia onera ne-
4 gotiatorum Romanorum violenter abstulerant. Cum illa ergo ingratitudine etiam Christianorum ad Romanos confugientium est adiecta. Mox ergo Persarum rex legatos mittit repetens fugientes. Porro Romani nequaquam ad se confugientes reddere voluerunt non solum supplices liberare studentes, sed pro Christianitate libenter omnia sustinere.
5 Quamobrem demicare quam perituros Christianos tradere potius elegerunt. Solutis igitur propter hoc pactis bellum

---

XI 15, 1—123 Socr. VII 18—20, *p.* 766, 8—775, 11 H.

A C L

15 male *Cm1* baptista *Am1* baptismo *Beatus* 16 cum] cumque *Cm1* 17 Attico] antico *Cm1*

15. 1 Intera *Cm2* Interdum *Cm1* 2 barrabanis *C* hinc *A* 3 torquebat** *C* christiani (i *tert. in ras.*) *C* 4 obprimerentur *A* oprim- *L* 5 atticus (cus *in ras. m2*) *C* 8 provenebat *Cm1* proveniebat *Cm2* persas *Am1* 8 *sq.* infessos *Cm1* infestos *Cm2* 9 quoniam] qm *A* aurefossores *Cm1* romanos *Cm1* 9 *sq.* mercedes Ω mercedem *Beatus* 10 honera *L* 11 Cum illa] reddere *C* 12 ergo *om. L* ingratitudine = λύπη Socr. 767, 9, *cf.* Cassiod. Var. 1, 30, 2 ingratitunem *Cm1* ingratitudinem *Cm2* 14 misit *L* repetentes *Am1* romani (ani *ex corr. m2*) *A* 17 dimicare *Cm2* 18 Solutus *L*

crudele commissum est; de quo absurdum non est pauca narrare.

6 Romanorum igitur imperator misit exercitum, cui praefuit militiae magister Ardabur(i)us. Is enim Persicam regionem per Armeniae fines ingrediens unam eius provinciam
7 Azazensem valde vastavit. Cui cum plurimo exercitu Narseus dux Parthorum regis occurrit factaque congressione devictus est. Quo facto cogitavit per Mesopotamiam Romanorum provinciam sine custodia consistentem invadere et
8 hoc modo de Romanis ulcisci. Sed Romanorum ducem Narsei consilium latere non potuit; depraedatus enim Azazenam velociter regionem et ipse Mesopotamiam venit. Et ideo Narseus, licet multum habuisset exercitum, Romanorum
9 terras introire non potuit. Sed veniens ad Nisibin Persarum civitatem in confinio constitutam Ardaburio mandavit, ut diem et locum statueret proeliorum. At ille venientibus: 'Nuntiate', inquit, 'Narseo, quia non, quando tu volueris, Romanorum pugnabunt imperatores.' Verum imperator deo soli spem belli committens destinavit exercitum. Et quia fideliter deo supplicans repente impetravit auxilium, hinc datur
10 agnosci. Dum Constantinopolim pro eventu bellorum aestuatio magna consurgeret, angeli dei iter agentibus per Bithyniam ad urbem Constantinopolim se demonstraverunt
M 1197 iubentes, ut confiderent et orarent et deo crederent, quia

---

A C L

22 ardaburus Ω *corr. Jacob, cf.* Ἀρδαβούριος Socr. 767, 16 His Ω *corr. Cm2* persiccam *Am1 Cm1* persicum *Lm1* 23 armeniam *Lm1* arminię *Am2* armianię *Am1* 24 Azamensem Ω *correxi Hanslik, cf.* Ἀζαζηνήν Socr. 768, 2 exercito *Cm1* 25 pardorum *C* 26 per *del. Cm2* mesopotamam *Cm1* 28 duces *C* 29 azazenem *L* 30 *ante* Mesopotamiam: in *add. Beatus, sed cf. l.* 89 mesopota·mia *Cm1* 32 ad Nisibin] nisibin *Cm2* ad nissibin *Am2* ad nissibi** *Am1* adenissipin *Cm1* 34 At] Ad *C* 36 pugnabant *Am1* imperatores] imperator *Cm2* 37 bellum *Cm1* commitens *L* 37 *sq.* fideliter (f *ex corr. m2*) *C* 38 subplicans *C* 39 Constantinopoli *Beatus* pro eventu] provento *Cm1* proventu *Cm2* 41 bythiniam *C* bityniam *L* constantinopolem *Cm1* 42 deo *s. s. Lm2*

Romanos victoria sequeretur, dicentes se mediatores belli directos a deo. Hoc auditum non solum civitatem, sed etiam milites confortavit.

11 Cumque ad Mesopotamiam bellum fuisset de Armeniae regione translatum, Romani Persas Nisibi clausos fortiter obsidebant ligneas turres facientes adversus eos easque contra muros applicantes et plurimos de muris contra se
G 371 12 pugnantium perimentes. Porro Barabanis Persarum rex audiens Azazenam regionem ab eis fuisse vastatam et eos, qui in Nisibi clausi videbantur, obsessos se ipsum cum magno
13 exercitu praeparavit occurrere. Miratusque Romanorum virtutem Saracenorum solacia postulavit, quorum tunc erat rex Alamundarus vir fortis et proeliator; qui, dum multa milia Saracenorum haberet, Persarum regi victoriam pro-
14 mittebat seque ei Antiochiam Syriae traditurum. Sed non contigit, quod putavit. Deus enim omnibus Saracenis quendam inrationabilem metum latenter iniecit, ita ut putarent sibimet Romanos insistere; turbatique nec habentes, quo fugerent, in fluvium Eufraten semet ipsos armati proiciebant, ubi plus centum milia virorum necati atque consumpti
15 sunt. His ita provenientibus Nisibin obsidentes, cum audirent Persarum regem plurimos elephantos adducere, perterriti cuncta quidem obsessionis machinamenta concrema-
16 verunt et ad propria loca reversi sunt. Quae vero congressiones postea provenerunt et quomodo Areobindas alter

---

A C L

46 arminiae *A* 47 nissibi *A* nibi *L m1* 48 obsidebantur Ω obsidebant *C m2* ligneos *A m1* ligneas (e *ex corr. m2*) *C* 49 de muros *L m1* 50 barrabanis *C m2* 51 regionem *om. L* 52 in *del. C m2* nissibi *A L m2* claudi *L* 53 exercito *C m1* 54 sarracenorum *A C m2 L* sarachenorum *C m1* postolavit *C* 56 sarracenorum *A m2 C m2* sarrachenorum *L* 56 *sq.* promitebat *L* 57 seque] sequi *C m1* traditurus *C m1* 58 sarracenis *A C m2* sarrachenis *L* 59 irrationabilem *A m2* potarent *C m1* 61 semedipsos *L* 62 negati *C m1* adque *C* 63 nissibin *A L* nisi in *C m1* 64 elefantos *C L* 67 Areobindas = Ἀρεόβινδος Socr. 771, 5, *cf.* Areobindae XII 10, 12 = Ἀρεοβίνδου Socr. 826, 19

Romanorum magister militum fortissimum Persarum monomachum interemit aut quomodo Ardaburius septem fortissimos Persarum duces insidiis captos occidit vel quomodo Biatianus alter dux Romanorum reliquos Saracenos extinxit, praetereundum est, ne videar multum a proposita relatione digressus.

17 Quae tunc igitur gerebantur, velociter imperatori Theodosio nuntiata sunt. Quomodo autem haec cito cognosceret, indicare non piget. Invenit quendam virum animi habitu corporisque fortissimum, nomine Palladium, qui tanta velocitate veredos agebat, ut tribus diebus perveniret ad terminos Romanorum atque Persarum et rursus totidem remearet ad Constantinopolim civitatem. Is enim etiam alios Romani imperii terminos velociter transiebat. De quo quidam eloquentissimus sic ait: 'Iste vir, cum sit lata Romana res publica, eam parvulam sua velocitate demonstrat.' Quem etiam Persarum rex saepius ammiratus est.

18 Romanorum igitur imperator, licet videret aperte collatam sibi a deo victoriam provenisse, tamen pacem non dissimulavit expetere misitque Helionem virum prudentem et honoratum, ut cum Persis de pace loqueretur. Qui dum venisset Mesopotamiam, ubi erant fossata Romanorum, misit pro pace petenda legatarium quendam Maxim(in)um, virum eloquentissimum, Ardaburii militiae magistri consi-
19 liarium. Qui pro pace veniens ad Persarum regem missum

A C L

68 *sq.* monachum *L* 69 interhemit *L* ardabarius *C* 69 *sq.* fortissimus *Cm1* 71 sarracenos *A Cm2* saracenus *Cm1* sarachenos *L* 72 praeposita *C* 75 cognusceret *Cm1* 76 habito *Cm1* abitu *L* 77 paladium *Cm1* 78 veredos (o *ex corr.*) *C* pervenirent *C* 79 adque *Cm1* 80 Is] His (His qui *fort. Am1*) *Ω corr. Am2 Cm2* 82 sic *s. s. Lm2* 83 parvolam *Cm1* 84 rex persarum *tr. L* 85 *sq.* collectam *fort. Am1* 87 expectere *fort. Am1* misitqui *Cm1* helionim *C* 90 misit] mit *Am1* legarium *Cm1* maximum *Ω* Maximinum *corr. Jacob, cf. Μαξιμῖνον* Socr. 773, 6 91 ardaburi *Cm2* 91 *sq.* consiliarum *L* 92 regem] aregem *Am1*

se non ab imperatore, sed a ducibus asserebat dicens, quia
M 1198 hoc bellum pro sui contemptu neque pervenisset ad principem. Cumque Persa paratus esset, ut legatarii verba susciperet, quia fame eius laborabat exercitus, veniens numerus, qui apud eos inmortalium appellatur — est enim decem milia virorum valde fortissimorum —, non prius dixerunt pacem cum Romanis esse faciendam, quam ipsi eos sine
20 custodia constitutos invaderent. Quibus verbis persuasum est regi, ut se a pace suspenderet. Tunc legatarium quidem clausum servari fecit et misit numerum Inmortalium demicare contra Romanos. Qui venientes et in duas acies divisi medios habuere Romanos. Porro Romani unam Persarum videntes aciem contra eam se praeparabant; aliam non
21 videbant, quae paulatim accessit ad pugnam. Cumque ergo iam congressio paene esset in opere, dei providentia ex quodam colle exercitus alter apparuit Romanorum cum duce Procopio. Qui cum videret socios in periculo, instabat a dorso Persarum. Tunc in medio conclusi, qui circumdederant primo Romanos, in momento ab eis extincti sunt. Quo facto Romani ad alios, qui erant in subsidiis positi, concurrerunt eosque fortiter iaculati sunt. Sic igitur, qui inmortales appellabantur, omnes mortales apparuerunt poenas exigente Christo de gente Persarum, eo quod plurimos
22 eius famulos occidissent. Porro rex Persarum infortunii sui causam agnoscens simulabat se nescire, quod gestum est. Suscepitque legationem dicens legatario Romanorum: 'Non bello cedens pacem amplector, sed tibi praestare volens, quia omnium Romanorum te sapientem esse cognosco.'

A CL

94 contemtu *C* 96 fama *Am1* 97 qui apud eos] quia puteus *Cm1* apellatur *L* 99 pacem *in mg. suppl. Lm2* 102 servare *C* 102 *sq.* demigari *Cm1* dimicare *Cm2* 105 non *s. s. Lm2* 106 quę (ę *ex corr. m2*) *C* 107 esset] cesset *Cm1* cessisset *Cm2* 110 *sq.* cumdederant *Am1* circumdederat *L* 114 apellabantur *L* 116 rex] ex *Cm1* 117 causas *AL* agnuscens *Cm1* 119 bella *Cm1* 120 cognusco *Cm1*

Et hoc modo bellum propter Christianos exortum de Parthorum regione cessavit; contigit enim consulatu Honorii tertio decimo et Theodosii decimo.

1 **16.** Tunc igitur Acacium, Amidae civitatis episcopum, actus optimus reddidit clariorem. Cum enim Romani milites captivos Persarum de Azazena regione vastata reddere regi Parthorum nullo modo vellent, captivi fame consumebantur, dum essent circa septem milia, quod Persarum re-
2 gem non mediocriter contristabat. Tunc igitur Acacius convocans clericos sibi subiectos: 'Viri', inquit, 'fratres, deus noster nec discis nec calicibus opus habet; nam neque comedit neque bibit. Et quia multa vasa aurea et argentea ecclesia nostra ex oblatione Christianorum habet, convenit ex his liberari exercitum captivorum egentibusque cibos
3 offerri.' Haec et his similia cum dixisset, conflavit vasa et militibus dedit pretium captivorum. Quos dum recreasset
4 cibis, datis sumptibus ad regem proprium destinavit. Hoc mirabile opus Acacii Persarum rex magis obstipuit, quia et bello Romani et beneficiis evicissent. Aiunt enim, quia etiam desiderium habuerit Persarum rex, ut videret Acacium, et hoc Theodosius ⟨non⟩ prohibuerit imperator.

M 1199 1 **17.** Victoria siquidem auxilio dei collata Romani⟨s⟩

XI 16, 1—18 Socr. VII 21, *p.* 775, 16—777, 8 H.
XI 17, 1—64 Socr. VII 21. 22, *p.* 777, 8—782, 11 H.

A C L

121 *sq.* partorum *L* 122 consolato *Cm1* 123 tercio dedmo *L*

16. 1 XVI] XV *C om. L* tunc] unc *L* accatium *L* Amidae] amiclę *Cm2* episcopus *L* 3 azazina *C* 4 nollo *Am1* 6 accatius *L* 8 *sq.* commedit *L* 10 abet *L* conveni· *Lm1* 11 liberare *C* 14 distinavit *Cm1* 15 accatii *L* 17 desiderio *C* 17 *sq.* accatium *L* 18 prohibuerit, *cf.* καὶ τοῦτο γενέσθαι ... Θεοδοσίου κελεύσαντος Socr. 777, 7 *sq. pro* κελεύσαντος *Epiphanium* κωλύσαντος *legisse Aemilius Gaar me docuit* prohibuerit *om. L*

17. 1 XVI (*fort. Am1*) *C* romani Ω Romanorum *Beatus* Romanis *corr. Jacob, cf.* τῆς οὖν ... νίκης τοῖς Ῥωμαίοις ὑπαρξάσης Socr. 777, 9

plurimi pollentes eloquiis conscribebant laudes imperatoris.
2 Cuius uxor heroico metro poemata multa confecit; erat enim eloquens, filia Leonti⟨i⟩ sophistae Atheniensis, a patre omnibus lectionibus erudita. Quam dum imperator ducturus
G 372 esset uxorem, Christianam Atticus fecit episcopus et in baptismate, cum prius vocaretur Athenais, Eudociae nomen
3 inposuit. Multi ergo, sicuti dixi, volentes innotescere, alii suam facundiam demonstrare praeconia imperatoria conscripserunt. Ego vero nec innotescere cupiens nec facundiam sermonis ostendere cum veritate imperatoris bona memorare studeo; quia sunt damnosa, si taceantur.
4 Primum itaque regaliter natus atque nutritus nihil habuit tepidum; sed sic fuit sapiens, ut inter confabulantes
5 experimentum omnium crederetur habere causarum. Perdurabat in frigore, similiter et in aestu; plerumque ieiunabat et maxime quarta feria et sexta, studio Christianitatis.
6 Nec aliter quam monasterium regalia videbantur; ipse namque matutino ad suas sorores pergens divinas dicebat lau-
7 des. Quamobrem etiam sacras litteras sine codice recitabat. Loquentibus episcopis velut olim sacerdos factus ex divina lectione respondebat. Congregabatque sacros codices et, quoscumquelibet eorum interpretes seu expositores conscripsisse videbantur, plus quam Ptolomaeus studuerat
8 Philadelfus. Patientia atque clementia universis hominibus eminebat. Nam Iulianus imperator, licet philosophus diceretur, non tamen Antiochensium portavit iniuriam; sed

---

A C L

2 laudem *C* 4 leonti Ω *corr. Beatus* sofistę *C* 5 herudita *L* 7 achenais Ω *corr. Beatus* eudochię *Cm2* 9 imperaturia *Cm1* 10 innotiscere *Cm1* innotescente *Am1* *intra column.:* incipiunt virtutes et laudes theodosii inperatoris *add. Cm2* 11 cum veritate] cumeritate *Cm1* 18 monasteria *Cm2* 19 matutina *C* 20 cotice *Cm1* 21 olym *A* 23 quoscumquelibet (e *pr. ex* i *Cm2*) Ω, *cf.* Leumann-Hofmann Lat. Gramm.[5] *p.* 488 quoslibet *Cm3* *post* expositores: qui *s. s. Cm2* 24 ptholomeus *A C* 25 phidaleus *Lm1* 27 antiocensium *Am1*

9 maxima Theodoro tormenta indignatus inposuit. Porro Theodosius multum gaudens syllogismis Aristotelis philosophiam exercebat operibus iram, tristitiam libidinemque
10 devincens et in nullo se ulcisci desiderans. Dum igitur a quodam familiarium interrogaretur, cur nullum se laedentium morti subiceret: 'Utinam', inquit, 'esset mihi possibile
11 ad vitam etiam mortuos revocare.' Quem dum alter pro ea causa requireret: 'Non est', inquit, 'magnum neque difficile hominem mori, quia neque deo soli semel mortuum ex pae-
12 nitentia suscitare.' Sic enim fuit clemens, ut, si quando quispiam dignum aliquid morte committeret, nec usque ad civitatis portas moriturus perveniebat, sed ex eius clemen-
13 tia continuo revocatio sequebatur. Dum aliquo tempore ipse in amphitheatro Constantinopoleos spectaret, coepit clamare populus: 'Crudeli bestiae artifex parabolus pugnet.' At ille: 'Nescitis', inquit, 'quia consuevimus nos spectare cle-
14 menter?' Tanta enim pietate praecelluit, ut omnes quidem deo consecratos honoraret, praecipue tamen, quos audiebat
15 veneranda actione pollere. Fertur autem, quia, dum Constantinopolim episcopus Chebronensis fuisset mortuus, sagum eius valde sordidissimum quaesierit eoque circumamictus sit credens aliquid se ex defuncti sanctitate pro-
M 1200 16 mereri. Cum aliquando aeris tempestas esset et ille circum propter populum spectaret, pleno circo tempestas vehemen-

---

A CL

28 imposuit Ω, *sed cf. l.* 8 29 sillogismis *Am2L* sillogesmis *Am1* syllogesmis *Cm1* 31 a] ex *Cm1* 32 familiarum *L* 33 possibile* (*fort.* -lem *Cm1*) *C* 35 dificile *L* 36 quia neque = ὅτι μηδὲ Socr. 780, 9 soli (i *ex corr. m2*) *C* 37 Si *Lm1* fuit *s. s. Lm2* 41 amphiteatro *A* anphitheatro *L* spectare Ω *corr. Cm2* 42 crudele *C* parabulus *AL* parabolis *C* parabolus *Garetius* artifex parabolus, *cf.* ἕνα τῶν εὐφυῶν παραβόλων μάχεσθαι Socr. 780, 16 43 consuivemus *Cm1* expectare *Cm1* 45 consecrato *Cm1* 46 *sq.* Constantinopoli *Beatus* 47 cebronensis *Am1* 50 tempastas *Am1* circu *vel* circū *Cm1* in circo *Cm2* 51 expectaret Ω spectaret *Cm2*, *cf.* XI 18, 36 circum *Cm1L* circu *A* circo *Cm2*

tius agebatur multo imbre diffuso. Dumque hoc fieret, suam voluntatem imperator aperuit fecitque per praeconem clamari, quia melius esset spectaculum contemnere et omnes rogare deum, ut inlaesi ab imminente tempestate servarentur. Quo dicto cuncti deo magno gaudio supplicantes hymnos concorditer offerebant et tota civitas velut una psallebat ecclesia. In medio autem horum imperator existens privato schemate properabat. Nec spe sua frustratus est; repente namque aer ad serenitatem divina clementia revo-
17 catus annum praebuit frugibus universis uberrimum. Si quando bella moverentur, secundum David confugiebat ad deum sciens eum proeliorum auctorem ⟨et⟩ inimicos orationibus superabat.

1 **18.** Post paululum itaque tempus Persici belli, defuncto imperatore Honorio consulatu Asclipiodoti et Mariniani Augusto mense, quomodo Iohannem tyrannum deo se com-
2 mittens superaverit, enarrabo. Sicut enim tunc sub Moysen Hebraeis contigit rubrum transire mare, talia etiam eius ducibus evenerunt, dum eos mitteret contra tyrannum.
3 Defuncto siquidem, sicuti diximus, Honorio principe cognoscens Theodosius celavit factum et alia dicendo diversorum suspicionibus obviavit. Inter haec mittit magistrum militum in Salonas civitatem Dalmatiarum, ut, si qua

62 *sqq. cf.* 2 Sam. 22, 18
XI 18, 1—45 Socr. VII 22. 23, *p.* 782, 11—786, 5 H.
5 2 Mos. 21 *sq.*

A C L

52 difuse *L* Dumqui *Cm1* 53 apperuit *A* 54 spectaculum] expectaculum *A* 55 *post* inlaesi: et *add. L* iminente *L* 59 scemate *AC* spe] spes *A* 60 repentinam que erat serenitatem *Cm1* repente namque que fuerat serenitate *Cm2* 60 *sq.* revocata *Cm2* 63 *post* auctorem: et *cum Cm2 supplevi Hanslik, cf.* καὶ εὐχῇ τούτους κατώρθου Socr. 782, 11

18. 1 paulolum *Cm1* 2 consulato *Cm1* mariani *L* 3 tirannum *L* 3 *sq.* comitens *L* 4 ennarrabo *L* Sicum *Cm1* 6 tirannum *L* 8 cognuscens *Cm1* alio *Cm1* aliud *Cm2* 9 mitit *L*

bellorum commotio proveniret circa partes Hesperias, vici-
4 nus adiutor esset. Quo facto mortem patrui patefecit. Inter
haec Iohannes primus imperialium conscriptorum non fe-
rens suam felicitatem imperium contendit abripere misitque
legatos ad imperatorem Theodosium petens, ut eius susci-
5 peretur imperium. At ille legatos quidem retrusit in car-
cere misitque magistrum militum Ardaburium, qui multum
laboraverat apud Persas. ⟨Qui⟩ Salonam veniens exinde
navigavit Aquileia. Contigitque ventum adversum flare,
6 ita ut in tyranni manus incideret. Quo capto sperabat ad
necessitatem pervenire Theodosium, ut per hoc eum decer-
neret imperatorem, si vellet magistrum militum liberare.
Imperator tamen, ut audivit factum, aestuabat, ne quid
mali Ardaburius sustineret. Aspar vero, Ardaburii filius, cog-
noscens patrem a tyranno teneri et multa milia barbaro-
rum in solacio tyranni consistere, quid faceret, ignorabat.
7 Qui tunc imperatoris oratione praevaluit. Angelus enim dei
sub schemate pastoris educebat Asparem et omnes, qui cum
eo erant; ac per paludem adiacentem Ravennae ad loca
sperata pervenerunt. In ea namque civitate tyrannus de-
gens habebat exercitum, unde nullus aliquando transisse
fertur. Tunc ergo deus inadibilem terram fecit adibilem.
Transeuntes namque per siccum paludis aquam apertasque
invenientes civitatis portas tyrannum quoque detinuerunt.
M 1201 8 Tunc ergo piissimus imperator reverentiam, quam circa

---

A C L

11 comotio *L* hesperius *Am1* hasperias *C* 11 *sq.* vicinis *L* 13 iohannis *Cm1* primum *Cm1* 16 *sq.* carcerem *Cm2* 18 persis *AL* persas (a *ex corr. m2*) *C* *ante* Salonam: Qui *s. s. Cm2*, *fort. recte*, *cf.* Οὗτος Socr. 784, 3 19 aquileiam *Cm2* 20 tiranni *L* 24 male *Cm1* 24 *sq.* cognuscens *Cm1* 25 tiranno *L* tenere *Cm1* 26 tiranni *L* 27 oracione imperatoris *tr. C* 28 scemate *A* scimate *Cm1* educebant *Cm1* educabat *L* asperem *Cm1* 30 tirannus *AL* 31 exercitum: *Epiphanius false transtulit vocem* στρατηγόν Socr. 785, 5 32 inadibilem] in fecit adibilem *Am1* terram f. adibilem *in mg. suppl. Am2* terram *om. L* 33 per siccum] persicum *L* palutis *Cm1* 34 tirannum *L*

divinitatem habebat, ostendit. Dum enim circum spectaret, nuntiatum est ei tyrannum fuisse peremptum. Quamobrem sermonem fecit in populo dicens: 'Venite magis, si placet, relinquentes hanc voluptatem et pergentes ad ecclesiam gratificos deo solvamus hymnos, cuius manus tyranni prae-
9 sumptionibus obviavit.' Quo dicto spectaculo cessante per medium circum cuncti cum eo concorditer gratias agentes ad ecclesiam convenerunt, ita ut tota civitas una videretur ecclesia; venientesque ad locum orationis iugi die gratias Domino rettulerunt.

A C L

37 tirannum *L* 39 voluntatem *A C* volumtatem *L* *corr. Jacob, cf.* τὴν τέρψιν Socr. 785, 14 40 hymnus *Cm1* himnos *L* manu *Cm1* tiranni *L* 44 oraciones *fort. Cm1* 45 retulerunt *A L* rettullerunt *Cm1* *post* rettulerunt: EXPLICIT HISTORIAE ECCLESIASTICAE (HIST. ECCL. *om. C*) LIBER XI Ω percontuli (*post* LIBRI DVODECIMI *tr. Am2*) *add. Am1, delevi Hanslik*

G 373

⟨TITVLI LIBRI DVODECIMI⟩

1. De ortu Valentiniani principis filii Placidiae.
2. De bonis Attici Constantinopolitani pontificis.
3. De ordinatione Sisinnii et moribus ipsius et quia Proclus ordinatus Cyzici non sit receptus.
4. De ordinatione Nestorii et quae sub eo in ecclesiis mala provenerint.
5. De Epheseno concilio contra Nestorium.
6. Quomodo Iohannes Antiochenus Cyrillum damnaverit.
7. De ordinatione Maximiani Constantinopolim.
8. Quanti episcopi ex aliis ad alias ecclesias sint mutati.
9. Quomodo apud Cretam quodam Iudaeo dicente se esse Moysen plurimi Iudaeorum deceptione sint mortui et reliqui facti sint Christiani.
10. De magno incendio Constantinopolim facto et morte Maximiani atque constitutione Procli.
11. De conversatione et moribus Procli.
12. De victoria barbarorum.
13. Quomodo filia Theodosii Valentiniano sit iuncta.
14. Quomodo corpus Iohannis episcopi sit Constantinopolim revocatum.
15. Quomodo Eudocia uxor imperatoris ad Hierosolyma properavit.
16. Quia Proclus Thalassium senatorem auctoritate sua Caesariae Cappadociae fecit episcopum.

A C L

ante titulos: INCIPIT EIVSDEM HISTORIAE LIBER XII *add. L* INCIPIT LIBER XII *add. C; deinde* INCIPIVNT TITVLI LIBRI XII *add. A L, delevi Hanslik et* TITVLI LIBRI DVODECIMI *scripsi* 2 principes *Cm1* 3 bonis] bonis actibus *Garetius, sed cf.* XI 17, 11 4 sisinni *Cm1* 4 *sq.* ordinatur *L* 5 cyzyci *A* cizici *L* 6 *sq.* provenerunt *C* 8 concilio *om. L* 9 cirillum *C L* 10 maximiniani *Am1* 11 ex aliis] exiliis *Am1* 12 dicentes esse *Am1* mosen *A* moisen *L* 13 plurimae *Cm1* sint *alt.*] sunt *L* 15 constantinopolem *Cm1* -poli *Beatus* 22 hierusolima *Cm1* hierosolimam *Cm2* iherosolima *L* hierosolima *A* 23 thalasium *C* thalassum *Lm1* *post* episcopum: EXPLICIVNT TITVLI LIBRI XII *add. Ω; deinde* INCIPIT LIBER XII *A* INCIPIT LIBER DVODECIMVS LEGE FELICITER *add. L, delevi et* LIBER DVODECIMVS *scripsi Hanslik*

⟨LIBER DVODECIMVS⟩

1 **1.** Igitur occiso tyranno cogitabat Theodosius impera-
2 tor, cui deberet Hesperiarum regna committere. Tunc Valentinianus erat valde puer, natus ex matre Placidia, eius quidem amita, filia vero maioris Theodosii, Arcadii et Honorii sorore, de patre Constantio, qui ab Honorio imperii
3 iura susceperat parvoque tempore cum eo regnaverat. Hunc ergo Valentinianum, consobrinum suum, Caesarem factum mittit ad partes Italiae, cum quo matrem pariter Placidiam,
4 eique universam dispositionem commisit imperii. Cumque voluisset ipse quoque Italiam pergere, ut consobrinum ad imperii culmen eveheret, quatenus sui vigore tyrannorum removeret audaciam, veniens usque ad Thessalonicam languore prohibitus est. Quamobrem coronam imperialem post haec consobrino per patricium Helionem mittens Constantinopolim remeavit. Haec de talibus rettulisse sufficiat.

1 **2.** Igitur Atticus episcopus causas ecclesiae sapientia mirabiliter disponebat doctrinisque populum ad virtutis
2 studia provocabat. Cumque videret divisam ecclesiam, cum Iohannitae seorsum apud semet ipsos sacra sollemnia celebrarent, iussit, ut in orationibus memoria Iohannis haberetur, sicut aliorum dormientium episcoporum fieri con-

---

XII, 1—15 Socr. VII 24, *p.* 786, 10—787, 12 H.
XII 2, 1—76 Socr. VII 25, *p.* 787, 17—792, 12 H.

A C L

1. 1 I *om. C* tiranno *L* 2 commitere *L* 4 archadii *L* 6 parvoqui *Cm1* 8 mitit *L* ad *om. L* 10 quoqui *Cm1* consubrinum *Cm1* 11 quatinus *Cm2* tirannorum *L* 12 thessolonicam *C* 12 *sq.* langore *L* 13 proibitus *L* 14 Helionem] stiliconem (*mort. a.* 408) *Ω corr. Jacob, cf.* Ἡλίωνος Socr. 787, 10 mitens *L* 15 de *s. s. Am2* retulisse *Cm2L*

2. 1 II *ante* Cumque (*l.* 3) *tr. A C* attichus *L* 2 doctrinisqui *Cm1* 4 semedipsos *L* solemnia *C* 5 o acionibus *in mg. suppl. Lm2*

suevit, per hoc sperans plurimos ad ecclesiam revocari.
3 Largus autem sic erat, ut non solum pauperibus suarum paroeciarum, sed etiam in vicinis civitatibus multas pecunias pro egentium consolatione transmitteret. Calliopio namque presbytero ecclesiae Nicaenae trecentos aureos dirigens haec scripsit.

4 Calli⟨o⟩pio Atticus in domino salutem.

5 Cognovi decem milia esurientes in civitate a piis exhibenda egere misericordia; decem milia vero cum dico, multitudinem intellego, non perfectum numerum conpre-
6 hendo. Quia igitur ego quidem habeo perceptum numerum datum ab eo, qui manum habet munificam et praebet congrue dispensantibus, et contingit aliquos +indigere habentes, non tamen qui nescientes, suscipiens, o carissimum mihi caput, hos trecentos solidos expende, sicuti volueris, et maxime illis, qui petere confunduntur, et non eis, qui propter vitae
M 1202 7 ventrem magis negotiantur ex talibus. Noli igitur vel religionem in hac parte considerare; sed unam tantummodo rem observa, ut nutrias indigentes, nec cogites, si, quae nostra sunt, sapere non videntur.

8 Sic igitur Atticus etiam procul indigentium habebat curam. Sed etiam superstitionem aliquorum studebat ab-
9 scidere. Audiens etenim Novatianos Iudaicum pascha se-
G 374 quentes propter Sabbatium fuisse divisos eiusque corpus ab

---

A C L

8 suarum] saiarum *L* 9 parociarum *Cm1* parochiarum *Cm2* parroechiarum *L* 10 transmiteret *L* Calliopinio *Am1* 11 presbit- Ω 13 callipio Ω *corr. Cm2* 14 *sq.* exibenda Ω 16 numero *Am1* 17 ego] eo *L* abeo *A C* perceptum *A* praeceptum *CL* 18 ab eo] habeo *Cm2* 19 indicere *Am1* indigere *Cm1* 19 *sq. locus corruptus;* contingit aliquos indigere habentes (abentes *Am1*) non tamen qui nescientes Ω, *cf.* *συμβαίνει δέ τινας ἀπορεῖσθαι δοκιμασίας χάριν τῶν ἐχόντων μέν, μὴ παρεχόντων δὲ τούτοις* Socr. 788, 18 *sq.;* contingit aliquos indigere habentes, non tamen quiescentes *Jacob* 22 illis] his *L* 22 *sq.* propter vitae propteria *Cm2* propter vitae ventrem = *διὰ βίου τὴν γαστέρα* Socr. 789, 3 25 nec] Ne *L* 29 novacianus *Cm1* 30 sabatium *L* fuisse *in mg. suppl. L m2*

insula Rhodi, ubi mortuus fuerat, translatum et plurimos ad tumulum eius orare, noctanter mittens in alium sepulchrum corpus Sabbatii iussit abscondi. At illi consuete venientes effossumque repperientes tumulum de cetero eum locum colere quieverunt.

10 Erat enim circa nomina locorum studiosus. Nam dum quidam portus in ore Ponti Euxini constitutus ex antiquo Farmacus appellaretur, id est venenarius, mutato nomine eum locum Sanatorium nominavit, ne, dum ibi collectae praedicarentur, nomine blasphemo locus ipse designaretur.

11 Sed et alium locum Argyropolim pro huiusmodi causa nominavit. Chrysopolis idem in capite Bosfori constituta est, cuius multi antiquorum faciunt mentionem. De qua civitate Xenofon in primo libro Helladicorum dicit, quia eam muravit Alchibiadis et in ea constituit, ut, qui navigabant de Ponto, decimas ibi praeberent. Videns ergo Atticus locum in contraria ripa Chrysopoleos positum delectabilem et decorum ait: 'Argyropolis nominetur'; qui locus eius repente cognomen obtinuit.

12 Igitur quibusdam dicentibus ei non debere Novatianos intra civitatem missas facere: 'Nescitis', inquit, 'quantum nobiscum in persecutione Constantii atque Valentis fuerint passi, qui etiam testes sunt nostrae fidei. Nam cum dudum ecclesia fuerit divisa, isti circa fidem nihil innovaverunt.'

---

43 *sqq.* Xen. Hell. I 1, 22

A C L

31 rodi *L* 32 mitens *L* alium Ω aliud *Cm2* 32 *sq.* sepulcrum *L* 33 sabatii *L* 34 repperiens *A* reperientes *L* 37 ore] opere *A* euxine *Cm1* euxeni *Lm1* antico *Cm1L* 38 apellaretur *L* venerarius *Cm2* 39 senaorium *A C* senatorum *L corr. Garetius, cf.* Θεραπείας Socr. 790, 2 ne dum] Necdum *L* 40 blasphemio *L* 42 chrysopolim *Cm2* chyrisopolis (h *s. s. m2*) *L* 42 capite Bosfori] capitibus fori *fort. Am1* bosfore *C* constitutā *fort. Cm1* 44 eam] ea *A* 45 mutavit *A* alchibiadis Ω alcibiades *Cm2* 46 decimas] depositum *fort. Am1* 48 Argiropolis *L* 49 optinuit *L* 51 civitate *L* 52 adque *Cm1*

13 Pro episcopi ordinatione aliquando veniens in Nicaeam Asclipiadem Novatianorum vidit episcopum valde senem interrogavitque, quot in episcopatu annos haberet. Quo respondente ‘Quinquaginta’ ‘Felix’, inquit, ‘homo es, tanto
14 tempore boni operis curam habens’. Super haec ait: ‘Ego quidem Novatum laudo, Novatianos non approbo.’ Tunc Asclipiades: ‘Quomodo hoc dicis, episcope?’ Verum Atticus: ‘Illum’, inquit, ‘laudo, quoniam his, qui sacrificaverant, communicare non voluit; hoc etiam ego ipse fecissem. Novatianos autem non laudo, quia pro vilibus vitiis laicos gratia communionis excludunt.’ Asclipiades: ‘Extra sacrificandi’, inquit, ‘peccatum etiam alia plurima sunt delicta secundum
M 1203 scripturas, quae ducunt ad mortem, propter quas vos quidem clericos, nos autem communicare etiam laicos prohibemus deo soli eorum remissionis iudicium committentes.’

15 Atticus igitur etiam suam praescivit mortem. Nam cum a Nicaea discederet, Calliopio presbytero dixit: ‘Ante autumnum Constantinopolim venire festina, si vivum me
16 denuo videre desideras; si tardaveris, non videbis.’ Quo dicto mentitus non est. Anno namque vicesimo primo sui episcopatus, decima die mensis Octobris est mortuus, consulatu Theodosii ⟨un⟩decimo et Valentiniani Caesaris primo.

1 **3.** Porro Theodosius imperator a Thessalonica rever-

XII 3, 1—42 *ex* Socr. VII 25—28, *p.* 792, 12—797, 16 H.

A C L

55 ordinacionem *L* 56 asclep- *Ω, cf. l.* 61; 65 novatia|rum *A m1* 57 interrogavitqui *Cm1* quot] quod *Ω corr. recc.* 58 es] est *A* 60 novicianos *Cm1* 61 asclipides *A* asclypides *Cm1* asclypiades *Cm2* 63 *sq.* novatianus *A m1* 65 Asclypiadis *Cm1* -des *Cm2* 66 inqui *L* 67 *sq.* clericos quidem *tr. C* 68 *sq.* proibemus *L* 69 dos oli *A m1* iudicio *Cm1* iudicia *Cm2* 70 praescribit *Ω corr. Beatus, cf.* προέγνω Socr. 792, 3 71 descederet *Cm1* callipio *L* presbit- *Ω* 73 tardaveros *L m1* 74 vigesimo *Cm2* 75 *sq.* consolato *Cm1* 76 theodosio *Cm1* decimo *Ω* undecimo *Beatus* – τὸ ἐνδέκατον Socr. 792, 11 valentinoani··e *Cm1*

3. 1 thesolonica *C*

tens eius exequias non invenit. Ante unum namque diem,
2 quam ingrederetur, ille sepultus est. Post paucos vero dies, id est viginti tres mensis Octobris, nuntiatum est, quia Valentinianus infulas suscepisset imperii.

3 Post obitum igitur Attici fit maxima de episcopi ordinatione contentio aliis alium postulantibus; quidam Philippum presbyterum quaerebant, alii Proclum idem presbyte-
4 rum. Sed omnis populus communiter desiderabat ordinari Sisinnium, qui et ipse presbyter quidem erat, in nulla tamen civitate ordinatus, sed in suburbano Constantinopolis, cui nomen Oliva est, ministrabat. Hoc suburbanum est positum contra faciem civitatis, ubi dies ascensionis salvatoris sol-
5 lemniter celebratur. Hunc ergo virum omnes laici diligebant pro sui reverentia, et maxime, quia fovebat pauperes ultra sui mensuram. Praevaluit ergo votum laicorum et Sisinnius ordinatus est vicesima octava die Februarii mensis, consulatu sequenti Theodosii duodecimo et Valenti-
6 niani iunioris secundo. Philippus autem presbyter, cui praepositus fuerat Sisinnius, in historia Christianica, quam triginta sex libris ipse conscripsit, ordinationem Sisinnii valde laceravit derogans ordinato et pariter ordinantibus et maxime laicis. Is enim Philippus a Iohanne episcopo diaconus ordinatus multa quoque conscripsit contra Iulianum imperatorem; cuius tamen historia mihi multam videtur habere confusionem et non satis prodesse legentibus.

7 Sisinnio itaque ordinato contigit episcopum obire Cyzicenum. Tunc Sisinnius Proclum in Cyzico consecravit.

A C L

2 exiquias *Cm1* 4 menses *Am1* 5 infila *A Cm1* infulam *Cm2 L* -las *Beatus* 7 postolantibus *Cm1* 7 *sq.* philipum *L* 8 presbit- *Ω* alium *Am1* idem (= item) *eras. L* 8 *sq.* presbit- *Ω* 11 ordinatur *Am2* 13 *sq.* solemniter *Cm1* 15 pauperis *Cm1* 17 febroarii *C* 19 Philipus *L* presbit- *Ω* 23 maxime] ma|| *Cm1* his *Am1* philipus *L* 23 *sq.* diachonus *L* 25 istoria *Cm1* historiam *L* multa *L* 27 itaque *C* igitur *A L* 27 *sq.* cizicenum *L* 28 sinnius *Cm1* cizico *L*

8 Qui antequam proficisceretur ad Cyzicum, cives praecedentes Dalmatium monachum episcopum sibimet ordinarunt parvi pendentes regulam, qua iubetur praeter Constantinopolitanum pontificem ordinationem ibi fieri non debere. Quod ideo Cyziceni neglexerunt, quia Attico soli haec lex 9 personaliter praestita videbatur. Mansit ergo Proclus non habens ecclesiam propriam; qui tamen in doctrina ecclesiarum Constantinopoleos valde florebat.

10 Igitur Sisinnius, cum duos in episcopatu non conplesset annos, defunctus est consulatu Hierii et Ardaburii, vicesima quarta die Decembrii mensis, vir famosissimus castiM 1204 tate et rectitudine vitae suae, mansuetus moribus sine ullo figmento, remotus a causis; quamobrem curiosis viris tristis et inefficax videbatur.

1 **4.** Defuncto Sisinnio imperatoribus visum est nullum ex ecclesia Constantinopolitana ordinare pontificem, eo quod essent vanae gloriae et sibimet arrogantes, cum utique 2 multi Philippum, plurimi Proclum habere desiderarent. Interea deliberatum est advenam ab Antiochia devocare. Erat enim ibi quidam Nestorius nomine, genere Germaniciensis, bonae vocis et simul eloquii; ideoque eum quasi oportunum 3 doctrinis evocaverunt. Cumque transissent tres menses,

---

XII 4, 1—165 Socr. VII 29—33, *p.* 798, 5—810, 14 H.

A C L

29 *post* qui: cum *add. Cm2* antiquam *C* cizicum *L* 29 *sq.* procedentes *L* 30 sibet *eras., in mg.* sibimet *add. Lm2* 31 qua] que *L* iuvetur *Cm1* 32 pontificem *A C* episcopum *L* ibi] sibi *L* 33 ciziceni *L* neclexerunt *Cm1* 36 constantinopolias *Cm1* 37 episcopato *Cm1* 37 *sq.* conplesset] conplens sed *Cm1* 38 iherii *L* 39 decembri *L* -bria *Cm1*

4. 2 constantinopolitana *A* 5 antiocia *Cm1* devocare Ω *Hanslik* devocari *Cm2* debere evocari *Garetius* (ev. deb. *Beatus*) evocare *Jacob* 6 quendam *L* germaniciensis *del. et* nestoriensis *s. s. Am2* 7 boni *Cm1* heloquii *L* 8 mensis *Cm1* menses *s. s. Am2*

Nestorius venit ab Antiochia. Qui castitate inter plurimos praecipuus habebatur; quibus autem fuerit moribus institu-
4 tus, sapientes a primo eius sermone non latuit. Ordinatus
G 375 enim decima die mensis Aprilis, consulatu Felicis et Tauri, mox illam devulgatam coram omni populo protulit vocem faciens sermones ad principem: 'Da mihi', inquit, 'o imperator, terram purgatam hereticis et ego caelum tribuo. De-
5 bella mecum hereticos et ego tecum debello Persas.' Haec cum dixisset, licet quidam odio haberent hereticos, tamen levitas sensus eius et indignationis initium et vanae gloriae tumor eis valde displicuit, quia neque parvulum tempus sustinens ad talia verba descendit et secundum proverbium, ut ita dicam, cum neque civitatis adhuc gustasset aquam,
6 persecutor ferventissimus apparebat. Quinta vero ordinationis die oratorium Arianorum, in quo latenter conveniebant, auferre volens eos ad tantum furorem perduxit, ut eundem oratorium concremarent. Quae causa etiam vicinas consumpsit aedes; turbaque vehemens in civitate provenit.
7 Verum Ariani semet ipsos defendere praeparabant; sed eorum consilium custos civitatis deus impedivit. De cetero autem ipsum Nestorium vocabant incendium, non solum heretici, sed etiam, qui eius fidei concordabant. Non enim silere patiebatur, sed semper contra hereses machinatus,
8 quantum ad se, subvertit funditus civitatem. Novatianos autem depopulari temptabat, eo quod Paulus eorum episcopus praeditus esse reverentia diceretur; sed proceres eius
9 impetum refrenarunt. Quanta vero circa Asiam, Lydiam,

A C L

9 castatate *Am1* 13 devulgatam Ω div- *recc.* protullit *Cm1* 14 sermones Ω -nem *recc.* 15 haeredicis *Cm1* 17 hodio *CL* 18 indignationes *Cm1* 21 *sq. cf.* Otto Sprichw. 32, 11 23 oraturium *Cm1* 24 aufere *Cm1* fororem *Lm1* 25 oraturium *Cm1* 26 turbaqui *Cm1* 27 arriani Ω semedipsos *L* preparabat *Cm1* 28 custus *Cm1* deus] dominus Ω, *corr. Jacob, cf.* θεός Socr. 800, 6 deus dominus *Garetius* impetivit *Cm1* 29 vocabat *Cm1* 30 Non] Nos *C* 32 novacianos (o *alt. ex corr. m2*) *C* 33 temtabat *Cm1* 35 lidiam *CL*

Cariam contra Quartodecimanos mala commiserit et quanti propter eum circa Miletum et Sardis facta seditione sint
10 mortui, nunc omitto. Quam vero propter haec et propter ineffrenatam linguam receperit ultionem, post pauca narrabo. Nunc itaque res memorabilis indicanda est.

11 Quaedam gens ultra Rhenum fluvium est Burgundionum. Isti vitam quietam agunt et paene omnes fabri ligno-
12 rum sunt, ex qua mercede pascuntur. Quorum regionem Hunni crebra invasione vastabant et plurimos occidebant.
M 1205 At illi, licet anxietate constricti, ad nullum se tamen hominum contulerunt, sed alicui deo se committere cogitabant.
13 Tunc audientes, quia Romanorum deus fortiter adiuvat se timentes, omnes communi consilio ad credulitatem Christi confugiunt. Venientesque in unam civitatem Galliarum rogabant, ut ab episcopo Christianorum baptisma mererentur. At ille eos septem diebus faciens ieiunare et imbuens fide
14 baptizatos octava die abire praecepit. Qui sumpta fiducia contra tyrannos alacriter festinabant et spe sua privati non sunt. Nam cum rex Hunnorum nomine Suptarus per noctem fuisset ciborum nimia voracitate corruptus, Burgundiones gentem inimicam sine duce repperientes et pauci pluribus resistentes facta congressione vicerunt — nam cum essent isti tria milia, circa decem milia peremerunt — et ex illo cuncta gens ferventissime in Christianitate permansit.

15 Eo tempore Barbas Arianorum episcopus est defunctus

A C L

36 quarto decim annos *L* comiserit *L* 37 militum *C* 39 reciperit *Cm1* ceperit *L* 40 memorabiles Ω *corr. Cm2* indicandas es *Cm1* 43 mercede (*μισθὸν λαμβάνοντες* Socr. 801, 8)] erce *Cm1* arte *Cm2* depascuntur *C* 44 unni *Am2L* uni *Am1* ··ni *Cm1* huni *Cm2* invisione *C* et plurimos occidebant *om. C* 45 ancxietate *L* 48 commune *Cm1* crudelitatem *Lm1* 49 galliorum *Cm1* 50 christianum *L* merentur *L* 51 imbuens (inb- Ω)] iubens *L* 52 Quia *L* 53 tirannos *L* 54 unnorum *AL* hunorum *C* Suptarus (*Οὔπταρος* Socr. 802, 6)] sumpturus *C* 55 civorum *Cm1* 56 reperientes *Cm1* 58 trea *Am1*

consulatu Theodosii tertio decimo et Valentiniani tertio, vicesima quarta die Iunii mensis; in cuius loco Sabbatius ordinatur.

16 Nestorius itaque agens praeter consuetudinem ecclesiae contra se plurimos incitabat, sicut eius actus ostendunt. In Germensi etenim Hellesponti civitate Antonius erat episcopus, qui cognoscens instantiam Nestorii adversus hereticos Macedonianos et ipse persequi festinabat, quasi pa-
17 triarchae imitatus imaginem. Porro Macedoniani aliquantulum sunt perpessi; cumque Antonius vehementer insisteret, iam molestiam non ferentes ad scelus se durissimum contulerunt. Mittentes etenim quosdam viros et, quod
18 rectum est, secundo loco ponentes interemerunt eum. Hoc factum Macedonianorum Nestorio maioris persecutionis dedit occasionem; persuasit enim imperatoribus, ut eorum
19 ecclesiae tollerentur. Quamobrem et Constantinopolim eis ablata est ante murum veterem posita civitatis et Cyzico et aliae plurimae, quas habebant in Hellesponto; quorum aliqui ad ecclesiam confugerunt in consubstantialitatis fide con-
20 sentientes. Sed, sicut ait scriptura, ebriosis vinum non deest neque contentioso lites; sic quoque Nestorio amanti persecutiones evenit, ut persequeretur semper ecclesiam dei.

21 Erat cum eo Anastasius presbyter ab Antiochia pariter destinatus, quem nimis honorabat et veluti consiliarium habebat in causis. Aliquando igitur coram ecclesia Anasta-

---

A C L

62 vizesima *L* sabastianus *C* 66 helesponti *L* Antonius] ammonius *L post* A.: quidam *s. s. Cm2* erat *om. L* 67 cognuscens *Cm1* 70 ammonius *Lm2* 71 iam] etiam *C* molestias *L* 73 interimerunt Ω interemerunt *Cm2* 75 occansionem Ω occasionem *Cm2 Lm2* 76 Constantinopoli *Beatus* 77 murem *L* 78 abebant *L* elesponto *L* 80 ait scriptura — *φησὶν ἡ παροιμία* Socr. 803, 10 81 contenciosos *L* litis *Cm2* amante *C* 83 presbiter Ω 83 *sq.* destinatus (dist- *m1*) ab anthiocia pariter *tr. C* 83 pariter *om. L* 84 consiliumum *Lm1* 85 ecclesiam Ω *corr. Cm2*

sius docens ait: 'Dei genetricem Mariam nullus appellet;
Maria enim homo fuit, et deum ab homine generari nimis
22 est inpossibile.' Hoc cum auditum fuisset, plurimos cleri-
corum et laicorum pariter conturbavit. Olim namque didi-
cerant deum fateri Christum et nullatenus eum per dispen- 90
sationem velut hominem a divinitate separari credentes
M 1206 apostolicae voci, quae dicit: *Et si cognovimus secundum carnem Christum, sed nunc nequaquam cognoscimus. Quapropter relinquentes de Christo sermonem ad perfectionem*
23 *procedamus.* Tumultu siquidem, sicuti dixi, in ecclesia 95
facto Nestorius Anastasii sermonem firmare volens et non
redargui velut blasphemum, qui ab eo videbatur honorari,
frequenter ex hoc coram ecclesia docuit et cum maiori con-
tentione quaestionem hanc agitabat sermonem dei gene-
24 tricis abiciens. Unde divisio nata est in ecclesia; et velut 100
in nocturna lite diversis, nunc his, nunc aliis consentiebant
et verba propria denegabant. Nestorius autem apud mul-
tos in ea erat opinione, quia purum hominem diceret Chris-
tum et tamquam Pauli Samosateni atque Fotini dogma in
25 ecclesias introduceret. Sed de his maxima quaestio mota 105
26 est et tumultus, ita ut universalis synodus ageretur. Ego
vero legens Nestorii libros, quae intellexisse comperi hunc
virum et cum veritate conspexi, neque pro eius inimicitiis
neque pro gratia alterius explanabo. Non mihi videtur Nes-

---

92 *sq.* *II Cor. 5, 16 93 *sqq.* (*inde ab* Quapropter) *Hebr. 6, 1

A C L

86 docens] dicens *C L* genitricem *L* appellat *Cm1* apellat *L* 87 omine *Cm1 L* 89 conturbabit *Cm1* Olym *A* 89 *sq.* didicerat *C* 90 pateri Ω *corr. Lm2* 92 apostoli voce qui *C* 94 profectionem *C* 97 videbantur *Lm1* 99 agitabant *C L* cogitabant *A corr. Beatus* 99 *sq.* genetrici *C* genitricis *L* 100 abiciens] sapiens *C* 101 nocturnaliter *C* diversi *A L* divisi *Garetius* 104 samosatini *Cm1* adque *Cm1* 105 his] eis *L* 107 libris *Am1* 108 virum] verum *Cm1* 109 *ante* Nestorius: neque *add.* Ω *eras. Cm2*

torius neque Samosatenum secutus Paulum neque Fotinum nec omnino purum hominem dixisse Christum, sed sermonem tantummodo quasi metuendum expavisse et hoc pas-
27 sum, quia decenter non erat eruditus. Qui dum naturaliter eloquens fuisset, se putabat edoctum et libris antiquorum interpretum dedignabatur incumbere omniumque se melio-
rem putabat esse ignorans, quia in catholica Iohannis epistola in antiquis exemplaribus habeatur: *Omnis spiritus,*
28 *qui solvit Iesum a deo, non est.* Hunc enim sensum ex veteribus exemplaribus abstulerunt, qui separare volunt ab hominis dispensatione divinitatem. Quapropter veteres in-
terpretes hoc ipsum designaverunt, quoniam aliqui adulterati sunt hanc epistulam solvere hominem a deo volentes;
G 376 est enim humanitas copulata divinitati, et iam non sunt
29 duo, sed unum. Hac ratione confidentes antiqui Mariam dei non timuerunt dicere genetricem. Pamphili enim Eusebius tertio libro de Vita Constantini sic dicit:

30 Etenim et generationem sustinere, qui nobiscum est deus, propter nos voluit; et locus eius incarnatae generationis nominatus est apud Hebraeos Bethlem. Quamobrem et Helena Augusta deo amabilis locum, ubi dei genetrix peperit, memoriis mirabilibus adornavit hanc sacratissimam speluncam decenter inradians.

---

117 *sq.* *I Ioh. 4, 3 127—132 Euseb. Vit. Const. III 43

A C L

110 sammosatinum *Cm1* samosatenus *Lm1* secutum *Lm1* 111 nec] neque *fort. Lm1* 111 *sq.* sermonem, *scil.* Deiparae 112 tantomodo *A* 114 se *om. Cm1* putabat se doctum *Cm2* 115 Omiumque *L* 115 *sq.* melior· *Cm1* · 117 Om̄ *Am1* 119 voluit *Am1* 121 designaverunt] se dignarunt *C* alique *Cm1* 123 humanitas] humilitas Ω *corr. Beatus, cf.* ἡ ἀνθρωπότης Socr. 807, 14 124 Hanc *L* 125 Pamphilus ... Eusebii Ω, *correxi Hanslik, cf.* Παμφίλου Εὐσέβιος Socr. 807, 16 *sq.* enim] eum *C* 126 constantino *Cm1* sic *om. C* 127 que *L* 129 bethlem Ω bethleem *Cm2* 130 elena *L* amabilis] amplium *Cm1* amplum *Cm2* genitrix *L* 131 *ante* peperit: deum *add. Cm2* 132 ··radians *Cm1*

31 Sed et Origenis in primo tomo de epistula Pauli apostoli ad Romanos ait: Quomodo dei genetrix dicatur, latius
32 animadverte. Apparet igitur Nestorius ignorasse lectiones antiquorum. Quapropter, sicuti dixi, in sermone solo moratus est et non solum eum sermonem ex animo dedit, sed
33 etiam omnino deum esse, qui natus est, denegavit. Nos enim fatemur, quoniam, qui de sancta virgine natus est, crucifixus est, dominus est gloriae, sicuti dixit apostolus: *Si enim cognovissent, numquam dominum gloriae crucifi-*
34 *xissent.* Porro Nestorius dicit: 'Noli gloriari, Iudaee, non
M 1207 crucifixisti deum', tamquam ipse dominus gloriae idem non
35 sit deus. Nam quia purum non dicit hominem Christum sicuti Fotinus aut Paulus Samosatenus, etiam omeliae, quas fecit, ostendunt. Nusquam enim dei verbi subsistentiam perimit; sed ubique eum subsistere confitetur et habere substantiam, non sicut Fotinus et Samosatenus eius existentiam perimentes. Hoc enim et Manichaei ⟨et qui⟩ a Mon-
36 tano dogmatizare praesumunt. Sic igitur Nestorium ego invenio sapuisse ex eius libris. Non ergo mediocrem concussionem orbi terrarum tepidissima Nestorii ratiocinatio concitavit.

37 Interea contigit scelus quoddam in ecclesia provenire. Servi quidam potentium, genere barbari, dominum crudelem experti ad ecclesiam confugerunt et portantes gladios

---

133 *sqq.* Orig. Comm. in Rom. I 5 141 *sq.* I Cor. 2, 8 137–143 ex Migne 14, 850 adn. 32

A C L

133 et *s. s. Cm2* 134 genitrix *L* 135 enim adverte *L* Aparet *L* nestorius Ω (*cf.* ThLL II 267, 11 *sqq.*) nestorium *Cm2* 137 examini *A L* exanimi *Cm1* ex animo *Cm2* ex an. dedit *cf.* Liv. 30, 13, 11 foedera omnia ex animo eiecisse 138 Nos] non *Cm1* 139 fatemus *Cm1* est *om. L* 140 *ante* dominus: et *add. Cm2* sicut *C* dicit *L* 142 Nolo *L* 143 deum] dominum *L* 145 Samosatinus *Cm1* homelie *L* 147 eum *sc.* dei verbum, *cf.* *αὐτὸν* Socr. 809, 2 148 sammosatinus *Cm1* sammosatenus *Cm2* 149 mach·ei *Cm1* et qui *om.* Ω *suppl. Jacob, cf.* *καὶ οἱ ἀπὸ Μοντανοῦ* Socr. 809, 4 *et* ThLL I 22, 73. 75 *etc.* 150 Sic] sii *Am1* 152 ratiotianatio *Am1* 154 quodam *A L*

ingressi sunt ad altare. Cumque rogarentur exire, nullo modo voluerunt; sed impediebant sollemnia celebrari plurimis diebus gladios tenentes evaginatos et parati se vindi-
38 care omnibus ad eos accedentibus insistebant. Qui postremo unum clericum perimentes et alium vulnerantes etiam se-
39 met ipsos interemerunt. Quo facto quidam transeuntium hoc scelus nihil boni ecclesiae significare praedixit. Nec veritate privatus est; significabat enim populi divisionem et deiectionem eius, qui fuerat causa divisionis.

1 **5.** Non multo post tempore iussio principalis episcopos undique ad Ephesum convenire praecepit. Mox ergo post paschalem festivitatem Nestorius cum maxima multitudine venit ad Ephesum invenitque plurimos episcoporum ibi fuisse collectos. Porro Cyrillus Alexandrinus modicum re-
5 tardatus circa pentecosten occurrit. Quinta vero die post pentecosten et Iuvenalis Hierosolymorum venit. Porro Iohanne Antiocheno tardante movebant praesentes episcopi
2 quaestionem. Cyrillus autem Alexandrinus episcopus defloratione quasdam librorum Nestorii faciebat eum turbare
10 volens; etenim erat inimicus eius. Et cum plurimi deum confiteantur esse Iesum: 'Ego', inquit Nestorius, 'bimenstrem et trimenstrem nequaquam confiteor deum. Qua gratia mundus sum a sanguine vestro et amodo ad vos non venio.'

XII 5, 1—38 Socr. VII 34, *p.* 810, 18—813, 8 H.

A C L

158 solemnia *Cm2* 159 *sq.* paratis evindicare *A L* 160 postremum *C* 161 *sq.* semedipsos *L* 162 interimerunt *Ω* 163 nil *L* significari *Ω corr. recc.* 164 privatus est (ivatus est *m2*) *C*

5. 1 iusio *L* episcopus *Cm1* 2 unidique *L* 3 multitudo *L* 4 invenitqui *Cm1* 5 cirillus *L* 6 occurit *L* 7 hierosolim- *A C* iherosolimorum *L* 9 Cirillus *L* 9 *sq.* defloriaciones *Cm1* deploraciones *Cm2* 11 eius inimicus *tr. L* 12 bimestrem *L* 13 trimentrem *L* trimentem *A* Qua] quia *L* 14 *post* et: non *add. L* ad] a *Cm1*

3 Dum haec itaque dixisset, cum reliquis congregabatur episcopis, qui eius sententiam sequebantur. Praesentes ergo in duos ordines sunt divisi. Porro Cyrillus cum suis facto concilio Nestorium vocaverunt; at ille non oboedivit differens in praesentiam Iohannis Antiocheni. Qui vero circa Cyrillum omelias Nestorii, quas de hac quaestione protulerat, saepius relegentes et ex ipsis iudicantes eum velut blasphemantem dei filium damnaverunt. Hoc facto qui circa Nestorium aliud apud se concilium facientes damnavere Cyrillum et cum eo Memnonem, Ephesinae civitatis episcopum. Non vero post multum venit etiam Iohannes Antiochenus episcopus; et cognoscens, quae gesta sunt, in-
M 1208 dignabatur contra Cyrillum tamquam seditionis auctorem, eo quod sic ferventissime Nestorii fecisset damnationem. Porro Cyrillus cum Iuvenale volens se ulcisci contra Iohannem damnavit etiam ipsum. His tali mixtione confusis cognoscens Nestorius contentionem ad quandam perniciem pervenisse dei genetricem Mariam vocabat dicens: 'Dicatur', inquit, 'etiam dei genetrix Maria; et ea, quae ferunt tristitiam, conquiescant.' Sed nullus eum ex paenitentia talia dicentem suscepit; quapropter hactenus damnatus et in exilium missus Oasin habitare dinoscitur. Hunc ergo terminum tunc synodus habuit. Quae gesta sunt consulatu Bassi et Antiochi, vicesima octava die Iunii mensis.

A C L

15 *sq.* episcopus *Am1 Cm1* 16 presentis *Cm1* 17 devisi *Cm1* cirillus *L* 20 cirillum *L* homelias *L* 21 religentes *A* relegente *Cm2* 22 *post* damnaverunt: illum *add. Cm2* 23 *sq.* damnavero *Cm1* -verunt *Cm2* 24 cirillum *L* memnomen *C* ephesinum *Cm1* civitatem *Cm1* 26 antiocenus *L* 26 *sq.* indignabantur *Cm1* 27 cirillum *L* sedictionis *L* auctore *Cm1 L* 29 cirillus *L* 31 pernicionem *Cm1 L* pernitionem *A* perniciem *Cm2* 32 genitricem *L* 33 genitrix *L* ferunt *A L* offerunt *C* afferunt *Beatus* 33 *sq.* tristitia *A* 35 actenus *L* 36 oas inhabitare *C* dignoscitur *Lm1* 37 sinodus *L* 38 vicensima octaba *Cm1* iuni *L*

1 **6.** Porro Iohannes veniens Antiochiam et plurimos episcoporum colligens damnavit Cyrillum, cum iam esset in Alexandria. Post paululum vero tempus inimicitias resolventes ad gratiam sunt regressi et sedes alterutris reddi-
2 derunt. Post damnationem vero Nestorii dura Constantinopolim turba contra ecclesiam facta est; divisus est namque populus propter tepidum eius, sicuti dixi, tractatum. Clerici tamen omnes communi decreto eum anathematizarunt; sic enim nos Christiani contra blasphemos prolatum solemus appellare decretum, quando eum velut in marmore scriptum manifestum cunctis ostendimus.

1 **7.** His ita provenientibus de electione episcopi quaestio rursus exorta est; et multi Philippum, cuius iam feci memoriam, plurimi Proclum eligebant. Potuitque Proclus tenere pontificatum, nisi quidam procerum prohibuissent dicentes regulam ecclesiasticam non permittere eum, qui
G 377 alterius civitatis episcopus nominatus est, ad alteram mi-
2 grare civitatem; quod dictum populos revocavit. Cumque quattuor transissent menses post Nestorii damnationem, Maximianus ordinatur episcopus, in monachica quidem vita, presbyterorum tamen collegio constitutus. Is enim opinionem reverendi viri olim habuerat, eo quod propriis sumptibus monumenta fabricaret, ut in eis religiosorum corpora sepeliret. Erat enim idiota sermone et sub quiete vivere potius eligebat.

XII 6, 1—11 Socr. VII 34, *p.* 813, 8—19 H.
XII 7, 1—14 Socr. VII 35, *p.* 814, 5—815, 4 H.
7, 13 *cf.* II Cor. 11, 6

A C L

6. 2 cirillum *L* 5 *sq.* Constantinopoli *Beatus* 7 tractum *A* 8 commoni *Am1* communibus *ex* communis *ex* comuni *Cm2* decretis *C* 9 blasphemo *L* 10 apellare *L*

7. 2 philipum *L* 3 plurime *Cm1* 4 proibuissent *L* 5 permitere *L* 8 quatuor transisent *L* 10 presbit- Ω His *A* 11 olym *A* 13 sepelirent *Cm1* -rentur *Cm2*

1 **8.** Quia vero quidam dicebant ecclesiasticam regulam prohibere, ne Proclus Constantinopolitanam teneret ecclesiam, cum Cyzico fuisset ordinatus, volo pro hac re pauca narrare. Non enim mihi hoc vere dixisse videntur; sed aut
M 1209 invidia faciente aut ignorantes ecclesiasticam sanctionem prohibuerunt, quae frequenter in ecclesiis utiliter facta noscuntur.

2 Eusebius itaque Pamphili in sexto Historiae Ecclesiasticae libro Alexandrum unius Cappadocenae civitatis episcopum refert, quia, cum venisset causa orationis ad Hierosolyma, tentus sit ab eius civibus et in locum Narcissi episcopi constitutus et de cetero omni vita sua ipsi ecclesiae
3 praesedisse. Sic igitur apud veteres sine ulla differentia de civitate ad aliam migrabatur episcopus, dum utilitas evocaret. Oportet autem etiam ipsam regulam huic operi copulari, ut ostendatur, quia mentiti sunt, qui Proclum inthronizare prohibuerunt.

4 Regula octava decima. Si quis episcopus ordinatus ad paroeciam, in qua ordinatus est, minime proficiscitur, non sua culpa, sed sive populo respuente aut propter quamlibet aliam causam non necessitate factam, hunc honore ministerioque participari, tantum nec eum misceri rebus ecclesiae,

---

XII 8, 1—98 Socr. VII 36. 37, *p.* 815, 8—822, 8 H.
8 Euseb. hist. eccl. 6, 11

A CL

8. 1 vero] ero *Cm1* quidem *L* 2 proibere *L* constantinopolim *L* 3 zico *Am1Lm1* cizico *Lm2* 6 proibuerunt *L* quae] quam *Cm1* 10 quia cum *om. C* venisse *Cm2* 10 *sq.* hierosolymam *Cm2* iherosolima *L* hierosolima *ACm1* 11 *post* tentus: que *s. s. Cm2* 12 cetero] cero *A* 13 praesidisse *Am2* praedisisse *Lm2* praedixisse *Lm1* veteris *Cm1* 14 civitatem *L* migrabantur *Lm1* 16 quia] qui *C* 16 *sq.* intronizare *CL* 17 proibuerunt *L* 18 ordinatur *Am1* 19 parrochiam *Cm1* parroechiam *Cm2L* 21 hinc *Am1* onore *L* 21 *sq.* misterioque *L* 22 tantum nec = *μόνον μηδὲν* Socr. 816, 13, *cf.* Leumann-Hofmann Lat. Gramm.[5] *p.* 745

in qua collectas celebrat [ecclesia]; sed sustinere, quod provinciae synodus suo iudicio terminaverit.

Haec itaque regula est. Quia vero plurimi episcoporum ex aliis civitatibus ad alias propter utilitates temporum sunt migrati, eorum nomina, qui sunt mutati, subdidi-
6 mus. Perigenes in Patris ordinatur episcopus; et quoniam cives eius eum suscipere noluerunt, Romanae civitatis episcopus iussit eum inthronizari in Corintho mitropoli defuncto eius episcopo; eique, donec advixit, ecclesiae prae-
7 fuit. Gregorius Nazazenus prius unius Cappadocenae
8 civitatis fuit episcopus, deinde Naziazo constitutus est. Meletius prius in Sebastena ecclesia praefuit et postea Antio-
9 chiae praesul est constitutus. Dositheum Seleuciae episcopum Alexander Antiochenus episcopus in Tarsum Ciliciae
10 demigravit. Reverentius ab Archis Phoeniciae in Tyrum
11 migratus est. Iohannes de Gordo Lydiae mutatus est in
12 Proconissum et in ea praesedit ecclesia. Palladius ab Heli-
13 nupoli mutatus est in Aspona. Alexander ab Helinupoli in
14 Adrianos migratus est. Theosebius ab Apamia Asiae transfertur in Eudoxiopoli, quae dudum Salambria vocabatur.
15 Policarpus de urbe Antapristina Mysiae in Nicopolim Thra-
16 ciae mutatus est. Hierophilus de Trapezopoli Phrygiae

A C L

23 ecclesiae Ω *corr. Cm2* 28 Patris] petris Ω *corr. Jacob, cf.* Πάτραις Socr. 817, 3 29 eum] cum *Cm1* 30 intronizari *L* chorinto *L* metropoli *Cm2L* mitropili *Cm1* 31 ei qui *Cm1* qui *Cm2* ecclesę *Cm1* ei ecclesię *Cm2* 31 *sq.* profuit *Cm1* 32 azazenus *Am2Cm1Lm1* nazanzenus *Cm2* 33 nazazeno *L* 33 *sq.* Miletius *L* 34 sebastina *C* sebasthena *L* 34 *sq.* antichiae *L* 36 antiocenus *L* cylicię *C* 38 iohannis *Cm1* Lydiae] liae *L* 39 proconisum *L* 39 *sq.* hellinopolî *L* 40 est *om. AL* asponam *Cm2* a Ω ab *Cm2* helinopoli *L* 40 *sq.* Helinupoli in Adrianos] helipotanatrianus *Cm1* -nos *Cm2* 41 Teusebius *L* (*cf.* Θεόφιλος Socr. 818, 4) 42 eudoxinopoli Ω -polim *Am2 corr. Jacob* quae] qui *Am1Cm1* salubria *C* 43 antapristena *Am2L* antepristena *Am1*, *cf.* Σεξανταπρίστων Socr. 818, 7 myssię *Cm1* misiae *L* 43 *sq.* trachiae *L* 44 trapezapoli *L* thrapezapoli *A* phrigię *C* prigiae *L*

17 migratus est in Plutinopoli Thraciae. Optimus ab Agdamia
18 Phrygiae in Antiochia Pisidiae migratur. Silvanus a Phi-
19 lippopoli Thraciae mutatur in Troada. Tantos igitur, quantos ad praesens invenimus ex propriis civitatibus ad alias
20 migrasse, nos memorasse sufficiat. De Silvano tamen, qui ex Philippopoleos Thraciae in Troada migratus est, utile iudico pauca narrare.

21 Silvanus quidem rhetor fuit prius Troili sophistae et ad perfectum Christianus vitamque monachicam diligens; is enim doctoris pallio uti despexit. Quem post haec Atticus episcopus conprehendens episcopum Philippopoleos
22 ordinavit. At ille tribus annis in Thracia degens nec frigora ferre valens, cum haberet corpus valde debile atque subtile, rogavit Atticum, ut eum in locum alium constitueret, dicens non ob aliam causam nisi propter frigus ea se
23 loca vitare. Cumque alter pro eo fuisset ordinatus, mansit Silvanus Constantinopolim vitam monachicam perfecte custodiens. Tantumque sine ulla fuit arrogantia, ut plerumque in tanta multitudine civitatis cum soliis de spartu pro-
24 cederet. Quodam vero tempore praetereunte Troianae praesul ecclesiae moritur; Troianique venerunt petentes episcopum. Cumque cogitaret Atticus, quem ordinare deberet,

M 1210

A CL

45 est *om. L* tracię *C* trachiae *L* agadamia *L* ardamia *Am2* agradata *C* 46 phrigiae *L* phisidię *Cm2* 46 *sq.* philipopoli *L* 47 trachię *CL* 49 nos *om. L* 50 philippopuleos *Cm1* philippoleos *L* trachiae *L* 52 rethor *L* troilli *A* troli *L* *post* sophistae: auditor *s. s. Cm2* 54 his *Am1* dispexit *C* *post* haec] *spatium 7 litt. C* 55 episcopus] episcopis *Cm1* philipopoleos *L* 56 tracia *A* trachia *L* 56 *sq.* phrigora *L* 57 aberet *L* 58 suptile *A Cm1* 59 dicens] *ras. 1—2 litt. C* *ante* non: qui *add. Cm2* phrigus *L* 60 *post* loca: innotuit *s. s. Cm2* 61 Constantinopoli *Beatus* perfecti *Cm1* 62 tantumqui *Cm1* 63 cum *del. Cm2* solus *Cm2L* soleis *Beatus* spartu (*abl. cf.* Diosc. 4, 149 *ed.* Auracher-Stadler, Rom. Forsch. 11 [1901] *p.* 70, 22) *Ω* sparto *Beatus* 63 *sq.* prociderent *Cm1* 64 *ante* Troianae: et *add. A* troiani *Cm1* 65 troianiqui *Cm1*

subito contigit, ⟨ut⟩ ad eum salutandum veniret Silvanus. At ille videns eum mox cogitare cessavit. Tunc ad Silvanum: 'Non habes', inquit, 'ulterius occasionem, pro qua ecclesiasticas curas possis effugere. Troia namque non habet frigus; sed ecce apparatus est tuo corpori oportunus a deo locus. Praepara ergo temet ipsum et ad Troiam continuo proficiscere!' Migratur ergo Silvanus. Quo facto miraculum, quod inter manus eius accesserit, enarrabo. Navis maxima, quae grandes columnas devexit, nuper in litore Troiano fabricabatur. Cumque eam ad mare ducere voluissent multis funibus atque populo trahente, nullatenus movebatur. Quod dum plurimis diebus ageretur, suspicati sunt navem a daemonio retineri. Tunc ad Silvanum venientes episcopum rogaverunt eum, ut in eo loco daret orationem, credentes hoc modo trahi navem. At ille humili sermone dicebat se esse peccatorem asserens hoc opus alicuius esse iusti, non tamen suum. Quem dum rogassent, venit ad litus; factaque oratione tetigit unum funem iubens, ut insisterent operi cum labore. Tunc illis breviter impellentibus cursim navis ad mare processit. Hoc miraculum reverentiam illius viri cunctos fecit habere provinciales. Qui cum esset etiam in aliis rebus eximius, videns clericos etiam de contentione litigantium negotia facientes nullum clericum aliquando iudicare praecepit; sed petitiones postulantium ipse susce-

---

A C L

67 ut *om.* Ω *s. s. Cm2*, *cf.* XII 16, 6 salutantum *Cm1* veniret Ω venire *recc.* silvanum *A L* 69 occansionem *A L m1* occassionem *C* 70 eccleasticas *C* effigere *L* 72 Prepera *L* temedipsum *L* 74 accesserit (i *ex* e *A m2*) Ω acciderit *recc.*, *cf.* VII 22, 8 *et* ThLL I 253, 65 *sqq.* ennarrabo *L* 75 grandis *Cm1* littore *A* traiano *A C* 76 ducere = deducere, *cf.* Ter. Maur. 2944 77 finibus *L m1* 80 ut eum *tr. Cm1* 81 illi *L* 82 Aserens *L* 83 lites *Cm1* 85 opere *Cm1* previter *A m1* presbiter *Cm1 del. Cm2* inpellent- Ω, *sed cf.* IX 44, 21 86 naves *L m1* 87 abere *L* 88 clericos etiam *eras. praeter* c *pr. C* 90 sed] se *Cm1 L* postolantium *Cm1*

pit ⟨et⟩ rogabat unum fidelium laicorum amatoremque iustitiae, ut ipse litigantibus interesset et terminum iustitiae definiret. Ob quam rem maximam apud omnes gloriam consecutus est.

28 Cum igitur Maximianus in urbe Constantinopolitana ordinatus fuisset episcopus consulatu Bassi et Antiochi, quinta et vicesima die mensis Octobris, causae ecclesiasticae quieverunt.

G 378 1 **9.** Circa hoc tempus multi Iudaeorum in Creta Christiani sunt facti propter huiusmodi passionem. Quidam seductor Iudaeus finxit semet ipsum esse Moysen et caelitus destinatum, ut Iudaeos illam insulam habitantes per mare deduceret, ipsum se esse dicens, qui olim filios Israel per
2 rubrum mare salvaverat. Circuibat itaque toto anno unamquamque illius insulae civitatem suadebatque Iudaeis, ut
M 1211 crederent, monens, ut omnes pecunias atque possessiones relinquerent, cum utique deducti per siccum mare ad repromissionis gaudia pervenirent. At illi hac spe capti omne opus proprium neglegebant contemnentes etiam possessio-
3 nes suas et dimittentes eas quibuscumque personis. Cumque venisset dies, quam designaverat seductor ille Iudaeus, eo praecedente sequebantur omnes cum coniugibus et par-

XII 9, 1—30 Socr. VII 38, *p.* 822, 11—824, 14 H.

A C L

91 et *om.* Ω *suppl. Garetius* *post* rogabat: ergo *add. Cm2* 96 consula *Cm1* Antiochi] antonii Ω Antiochi *Garetius*, *cf.* Socr. 822, 7 *et* Liebenam Fasti Cons. *a.* 431 97 causa *Cm1*

9. 3 fincxit *L* se ipsum *Am1* semedipsum *L* mosen *Am1* 4 iudeus *Cm1* insulam] insilvam *Lm1* 5 se *om. L* isrh̄ *C* 6 toto] · oto *Cm1* 9 per siccum] persicum *L* 11 *sq.* possesseones *Am1* 12 demittentes *A* dimittens *Cm1* quibuscumque (sc *ex corr. Lm2*) *A Cm2 L* quibuscum quibuscumqui *Cm1* 13 quem *C* iudaeos *Am1* 14 sequebatur *Cm1* 14 *sq.* cum — deduxitque] que coniugibus deduxit qui *Cm1* que qui veniens *Cm2* parvis aetatibus, *cf.* ThLL I 1134, 66 *sqq.*

vis aetatibus. Deduxitque ad quandam rupem declivius in-
cumbentem iussitque, ut thunnorum schemate semet ipsos
4 evolverent. Hoc ergo faciebant priores; et cum venirent
ad rupes, repente moriebantur, tam dilacerati acutis rupi-
5 bus quam in aqua necati. Plus tamen mori potuerunt, nisi
deo providente quidam viri Christiani supervenissent pisca-
tores atque negotiatores, qui alios, cum necarentur, eripien-
tes recreaverunt tum malum eorum stultitiae sentientes,
alios, ne semet ipsos iactu interficerent, tenuerunt nuntiantes
6 eorum mortem, qui primo ceciderunt. Qui etiam cognoscen-
tes seductionem culpabant se, eo quod facile credidissent.
Cumque voluissent illum perimere seductorem, conprehen-
dere nequiverunt; repente namque disparuit deditque suspi-
cionem, quia fuerit daemon erroneus humano schemate
7 circumamictus. Pro hac itaque passione multi tunc Creten-
sium Iudaeorum ad Christianam conversi sunt fidem.

1 **10.** Interea incendium in civitate Constantinopolitana
factum paulatim pervenit ad thermas, quae vocantur Achil-
leae, deinde ad locum, qui dicitur Pelargus, ita ut Novatia-
2 norum conprehenderetur ecclesia. Tunc fertur Paulum
eorum episcopum inter flammas ecclesiae restitisse suppli-

XII 10, 1—24 *ex* Socr. VII 39. 40, *p.* 825, 1—827, 18 H.

A C L

15 Deduxitque *sc.* eos, *cf.* Leumann-Hofmann Lat. Gramm.[5] *p.* 843 *post* Deduxitque: eos *suppl. Beatus* 16 iussitque] iussit *Cm2* thomarum Ω tomorum *Beatus* thunnorum *Jacob*, *cf.* καὶ κυβιστᾷν κατ' αὐτῆς ἐκέλευε Socr. 823, 15 semedipsos *L* 17 evolverunt *Cm1* volverent *L* 18 delacerati *C* 19 negati *Cm1* Plus Ω Plures *Beatus* πλείους Socr. 823, 19, *cf.* Svennung Pallad. *p.* 398 (plus *pro* plures) 21 negarentur *Cm1* necarent *L* 22 malum] alii *Cm2* stultitiam *Cm2* 23 semedipsos *L* interfierent *Am1* 24 ceciderant *A L* ceciderunt *C*, *cf.* proposuerunt VII 23, 24 = προσεγέγραπτο Socr. 491, 15 28 daemo *L* scemate *C* 29 tunc] · unc *Cm1* 29 *sq.* retensium *L*

10. 3 locum] vocum *Cm1* vicum *Cm2* qui] que *Cm1* 3 *sq.* novatiarum *Cm1* 5 *sq.* supplicante *L*

3 cantem deo, ne ecclesia pariter cremaretur. Qui locus ereptus est; et hactenus septima decima die mensis Augusti apud Novatianos collectio celebratur. Hunc tamen locum non solum Christiani, sed etiam pagani ex eo tempore venerantur.

4 Maximianus igitur, cum duos annos et sex menses ecclesiam gubernasset, defunctus est consulatu Ariobindae et Asparis, die duodecima mensis Aprilis, in septimana ma-
5 iore ieiuniorum, feria quinta. Tunc igitur Theodosius imperator sapienter causae prospexit, ne rursus de episcopatu seditionis quaestio aut tumultus in ecclesia nasceretur. Cum adhuc ergo corpus Maximiani iaceret, praesentibus episco-
6 pis praecepit inthronizare Proclum. Quod etiam Romani episcopi Caelestini litterae firmaverunt, quas ad Cyrillum Alexandriae destinavit episcopum et ad Iohannem Antiochenum et Rufum Thessalonicensem docens, quia nihil prohiberet alterius civitatis existentem episcopum in aliam de-
7 migrari. Inthronizatus igitur Proclus exequias Maximiani corporis celebravit; de quo tempus est, ut pauca dicamus.

M 1212 1 **11.** Proclus ab aetate primo lector fuit, apud doctores tamen observans, zelator quoque rhetoricae. Qui dum ad perfectam venisset aetatem, plerumque cum Attico erat episcopo exceptor sermonum eius. Et dum proficeret, ab Attico diaconus ordinatur, postea presbyter; a Sisinnio vero

XII 11, 1—23 *ex* Socr. VII 41. 42, *p.* 828, 3—830, 9 H.

A C L

6 cclesia *Am1* 7 actenus *AL* 12 Ariobindae — *Ἀρεοβίνδου* 13 die *s. s. L* du·decima *Lm1* aprelis *Cm2* 13 *sq.* septimana maior, *cf.* Peregr. Aeth. 46, 5 maore *Am1* 15 *sq.* de episcopatus edictionis *L* 16 aut tumultus in ecclesia *om. C* 17 maximiano *Am1* 18 intronizare *L* 19 cirillum *L* 20 distinavit *C* 21 thesalonicensem *C* 21 *sq.* proiberet *L* 22 alia *C* 23 Intronizatus *L*

11. 1 *sq.* apud d. .....observans, *cf.* ad episcopos observent Didasc. apost. *p.* 116, 19 Hauler 2 zelatos *Cm1* quoque] quique *L* rethoricae *AL* 5 diachonus *L* *post* postea: vero *s. s. Cm2* presbiter Ω

Cyzici consecratur episcopus. Haec equidem ei primitus provenerunt; postea thronum Constantinopolitanae sortitur
2 ecclesiae. Erat enim vir moribus optimus; et ab Attico utiliter eruditus omnia eius imitabatur. Sed in isto patientia potior apparebat. Et ille quidem hereticis se terribilem oportune monstrabat; iste vero omnibus mitis erat et sic eos potius quam violenter flectere nitebatur nullam heresem fatigare volens, in hac parte Theodosium imitatus imperatorem. Ille namque iudicabat contra culpabiles imperiali non uti potestate; hic autem parvi pendebat, si quis de deo non ita saperet sicut ipse.

3 In his igitur etiam imperator laudabat eum, cum et ipse veros sacerdotes imitaretur et nequaquam persequi volentes ammitteret. Ego tamen praesumptive dico, quia mansuetudine omnes veros sacerdotes evicerit. Ob quam causam hostes suos extra belli certamina subiugabat, sicut ostenditur in Iohanne tyranno et facta post hoc perditione barbarorum.

1 **12.** Post interitum namque tyranni barbari, quos ille contra Romanos suum evocaverat in auxilium, parati erant
2 Romanorum fines invadere. Haec audiens imperator consuete hanc sollicitudinem deo commisit et orationibus occupatus cito promeruit, quod quaesivit. Quae enim provene-
3 runt barbaris, enarranda sunt. Dux enim eorum nomine Rugas fulmine percussus interiit; secutaque pestis maximam

---

XII 12, 1—21 Socr. VII 43, *p.* 830, 17—832, 7 H.

A C L

6 cizici *L* quidem *L* 7 tronum *L* 9 heruditus *L* 13 immitatus *L* 14 *sq.* imperialem ... potestatem *Cm1* 19 amiteret *L* admitteret *Cm2* dicam *Lm2* 20 mansuetudone *Lm1* 22 hostenditur *A* tiranno *L*

12. 1 tiranni *L* 5 *sq.* provenerint *Am2L* provenirent *Am1* 6 ennaranda *L* 7 rogas *Am1* secuta *L*

partem eorum hominum interemit. Et non solum hoc suffecit, sed etiam ignis de caelo descendens plurimos, qui videbantur remansisse, consumpsit. Quae res barbaros in formidine magna constituit, non solum quia contra gentem Romanorum fortissimam arma levare praesumpserant, sed quia sic eos a forti deo iuvari conspiciebant. Tunc enim Proclus episcopus de prophetia Ezechiel coram ecclesia faciens sermonem de collata salute ab omnibus est laudatus. Cuius prophetiae verba sunt haec: *Et tu, fili hominis, prophetiza in Gog principem, Ros, Mosoch et Thobel. Iudico* G 379 *enim eum morte et sanguine et imbre diluvii et lapidibus grandinis; et ignem et sulphur pluam super eum et omnes, qui cum eo sunt.* Et post pauca: *Et scient, quia ego sum dominus.*

M 1213 **13.** Igitur imperatori propter suam mansuetudinem et alia plurima praestitit deus, quorum unum illud est. Erat ei filia ex Eudocia nomine Eudoxia. Hanc Valentinianus consobrinus eius, Hesperiarum partium ab eo factus imperator, petiit uxorem. Cumque Theodosius annuisset, cogitabat in medio quodam itineris loco nuptias celebrare; placueratque, ut Thessalonica ambo venirent. Inter haec nuntiavit Valentinianus, ne fatigaretur Theodosius; ipse enim

---

12, 16 *sq.* *Ezech. 38, 2 17 *sqq.* *Ezech. 38, 22 20 *sq.* *Ezech. 38, 23
XII 13, 1—12 Socr. VII 43. 44, *p.* 832, 9—833, 10 H.

A C L

8 interhemit *L* 8 *sq.* sufficit Ω *corr. Beatus* 9 discendens *Cm1* 10 *sq.* formine *Am1* 11 magna *om. L* 12 armam Ω *corr. Cm2* 13 *sq.* proclus enim *tr. Cm1*, enim *del. Cm2* 14 ezechihel *A* iezechiel *Cm2* 17 principe *Cm1L* principem *A Cm2* ros *om. C* mosohc *L* thobel *A* tobel *Cm1L* tubal *Cm2* 18 mortem *Am1* 19 grandines Ω *corr. Cm2* igne Ω ignes *Am2* ignem *Cm2* *ante* omnes: super *s. s. Cm2* 20 sum *om. L*

13. 3 ex *s. s. L* Eudocia] eudochia *A Cm2* 4 consubrinus *C* 6 celerare (r *pr. in ras. 1—2 litt. m2*) *A* 6 *sq.* Placuerat *C*

venturum se Constantinopolim conpromisit. Cumque ergo partes munisset Hesperias, Constantinopolim venit ad nuptias. Quibus celebratis consulatu Isidori et Senatoris uxore sumpta reversus est.

14. Non multo post episcopus Proclus eos, qui propter Iohannis depositionem segregabantur, ecclesiae restituit sapientiaque sua eorum tristitiam mitigavit hoc modo. Corpus enim Iohannis in Comanis sepultum tricesimo quinto anno post depositionem Constantinopolim iubente imperatore revocavit et publice devulgatum in ecclesia apostolorum multo honore recondidit. Quod actum est sexies decies consulatu [Honorii] Theodosii, septima decima Ianuarii mensis die.

Paulus quoque Novatianorum episcopus eodem consulatu, vicesima Iulii mensis die, defunctus est. Qui cum aegrotaret, nec diaetam consuetam transgressus est nec orationes solitas praetermisit. Cumque esset morti vicinus, evocavit omnes clericos suos dicens: 'Cogitate episcopum eligere, donec vivo, ne post haec turbas ecclesiae nostrae sustineant.' Illis vero ei potius electionem dantibus Paulus ait: 'Ergo scriptam mihi huiusmodi date professionem, quia ipsum eligitis, quem ego decrevero.' Quibus hoc facientibus atque subscribentibus Marciani presbyteri nomen in carta

---

XII 14, 1—28 *ex* Socr. VII 45. 46, *p.* 833, 16—834, 10. 835, 4—837, 15 H.

A CL

9 se venturum *tr. L* Cum*** *Am2* 11 consolatu *Cm1* ysidori *C* **14.** 2 iohannem *Cm1* 3 migravit *L* 4 cumanis Ω comanis *recc., cf.* X 18, 15 6 divulgatum *recc.* 7 econdidit *A* 8 consolatu *Cm1* honorii *del. Garetius, cf.* honore *l.* 7 *et* Socr. 834, 9 septimo *L* 10 novatiarum *Cm1* 10 *sq.* consolatu *Cm1* 12 egrotasset *L* 13 morte *Cm1* 15 elegere *Cm1* 16 ei] eis *A Cm1* 17 Ego *L* mihi *om. A post* huiusmodi: michi *s. s. Am2* 18 elegitis *Am1 Cm1* eligatis *Am2* eligetis *Cm2* 19 supscribentibus *C* subscribentes *Lm1* presbit- Ω

conscripsit atque signavit. Fecitque priores similiter signare presbyteros eamque cartam apud Marcum deposuit, Scytharum ecclesiae Novatianorum episcopum, dicens: 'Si vixero, mihi redde; si mortuus fuero, hic invenietis, qui
M 1214 6 debeat ordinari.' Post cuius obitum tertia die resignantes et Marciani nomen invenientes eiusque laudantes electionem sine ulla mora miserunt in Tiberiade Phrygiae, ubi tunc habitabat, et conprehensum deduxerunt vicesima prima die eius mensis et ordinarunt episcopum.

1 **15.** Theodosius igitur imperator pro beneficiis a deo sibi collatis gratias referebat plurimis honoribus Christo
2 sua vota conpensans. Coniugemque suam Eudociam ad Hierosolyma destinavit; hoc enim et ipsa votum habuerat, si filiam videret nuptam. Quae tam Hierosolymis ecclesias constitutas quam per singulas civitates positas honoravit, et cum pergeret et cum denuo remearet.

1 **16.** Proclus autem episcopus eodem tempore, septimo decimo imperatoris Theodosii consulatu, rem mirabilem
2 operatus est, quam nullus priorum fecit episcoporum. Cum

XII 15, 1—7 Socr. VII 47, *p.* 838, 4—12 H.
XII 16, 1—19 Socr. VII 48, *p.* 838, 15—840, 11 H.

A C L

20 priorem *C* 21 presbit- Ω chartam *Am1C* marchum *L* 22 scitherum *Am1* schitarum *Am2* scitarum *L* episcoporum *Cm1L* 26 tyberiade *AC* thiberiade *L* frygiae *A* frigiae *CL* 27 habitaba *A* compreh- Ω duxerunt *C* 28 eius Ω eiusdem *Garetius, sed cf.* Svennung Pallad. *p.* 307 ordinarunt Ω ordinaverunt *Am2*

15. 1 theosius *Cm1* benificiis *Cm2* 2 sibi *om. C* onoribus *L* honoribus (onoribus *m2*) *C* 3 conpensas *L* eudochiam *ACm2* 4 hierosolimam (i *pr. s. s. m2*) *C* iherosolimam *Am2* ierosolimam *Am1* iherosolima *L* 5 *post* filiam: suam *add. L* hierosolimis *Am1C* iherosolimis *Am2L* 6 per *del. et* in circuitu *s. s. Cm2*

16. 1 XVI *om. C* 2 consolat· *Cm1* 3 fecit *om. L*

enim Firmus episcopus Caesariae Cappadociae mortuus fuisset, aderant Caesarenses petentes episcopum. Cumque cogitaret, quem eis ordinare debuisset, contigit, ut ad eum salutandum die sabbato senatores universi venirent, inter quos Thalassius, qui praefecturae Illirici administraverat dignitatem. Cumque futurus esset, sicut habebat fama, orientalem regere praefecturam, missa manu Proclus pro praefecturae dignitate episcopatum ei Caesarianae civitatis inposuit.

3, 4 Haec quidem in ecclesia illo tempore gerebantur. Nos autem hic terminum faciamus historiae in pace gubernari cunctas ecclesias exorantes.

5 Nos ergo, o sacratissime homo dei Theodore, tuam complevimus iussionem finem facientes historiae in anno secundo trecentesimae quintae olympiadis, consulatu septies decies imperatoris Theodosii.

A CL

5 cesarensis *Am1 Cm1* cesarienses *Am2 Cm2 L* 6 cogiret *Lm1* 8 praefecturam *L* praefectoriam *in ras. Am2* illyriciam ministraverat *L* amministr- *Cm1* 9 abebat famma *L* 11 dignitat·m *Cm1* 12 imposuit *Ω*, *sed cf.* XI 17, 8 13 quidem] equidem *C* 18 tricesimae *AL* quinto *Cm1* olimpiadis *Ω* *post* Theodosii: percontuli *L* contuli *C*; *deinde:* HISTORIE ECCLESIASTICE (ECCLEASTICE *C*) LIBER XII EXPLICIT GLORIA INDIVIDVE (INDIVIDVI *Cm1*) TRINITATI AMEN (AMHN *C*) *CL* Haec (*l.* 13) — Theodosii (*l.* 19) *in cod. A del. et in mg. eadem verba posuit Am2, deinde add:* contuli. HISTORIAE ECCLESIASTICAE LIBER XII EXPLICIT GLORIA INDIVIDVE TRINITATI FINIT DEO GRATIAS AMEN *Am2; ea additamenta omnia delevi Hanslik.*

INDEX NOMINVM

Abdas, episc. Persicus X *tit.* 39; *30*, 1; 6
Abdias, qui prophetas Domini abscondidit (3 Reg. 18, 3) VI *22*, 48
Abedechalla, presbyt. Persicus III *2*, 124 sq.
Abgarus v. Augarus
Abimelech, rex Geraris (Gen. 20, 2) VI *22*, 43
Ablas, episc. Persicus XI *8*, 43
Abraham I *2*, 5 sq.; *14*, 132; VI *22*, 91; VII *25*, 40
Abramius, Urimorum episc. VII *4*, 61
Abundantius, cos. a. 393, IX *45*, 19
Acacius, (1.) Caesaraeae episc. IV *24*, 173; 210; V *34*, 41; 47; 55; 62; 72; 76; 77 sq.; 80; 82; 129; 141; 148; 166; 168; 172; 180; 182; 193; 197; 198; 212; 215; *35*, 4; 8 sq.; 13; 26 sq.; *36*, 1; *37*, 9; 15; 23; 33; 35; *38*, 10; 17; *39*, 3; 32; *41*, 3; 9; 24; *42*, 1; *43*, 4; *47*, 16; VI *25*, 5 sq.; 10; VII *4*, 22; 60; *12*, 16 — (2.) Beroeae episc. in Syria positae VIII *5*, 5; IX *3*, 97; *44*, 57; X *17*, 3 — (3.) Amidae episc. XI *tit.* 24; *16*, 1; 6; 15; 17 sq. — (4.) martyr V *31*, 39; X *35*, 7
Acepsemas, (1.) episc. Persicus III *2*, 177; 181; 193 — (2.) monachus VIII *tit.* 11; *6*, 2
Acesius, Novatianorum episc. II *tit.* 19; *13*, 4; 6; 20 (bis)
Achab, impius rex Israel (3 Reg. 29, 30) V *3*, 49; VI *22*, 46
Achaia IV *24*, 7
Achillas, (1.) episc. Alexandriae I *12*, 23; 26 sq.; *18*, 14; 15 — (2.) diaconus Arianus Alexandriae I *13*, 28; *14*, 15; 238; 377; 413
Achilleae thermae XII *10*, 2 sq.
Achitus, diaconus IV *27*, 23
Achivi II *1*, 43; *18*, 8
Acindynus, cos. a. 340, IV *4*, 4
Acolius, Thessalonicae episc. IX *6*, 4; *12*, 19; *14*, 3
Adadenus VII *4*, 65
Adam VI *20*, 19; VII *13*, 9
Adamantius, (1.) episc. Aegyptius III *8*, 12 — (2.) medicus Iudaeus XI *11*, 44
Adelphius, (1.) episc. Aegyptius V *3*, 45 — (2.) haeresiarchus Messalianorum VII *11*, 38; 58
Adiabenni III *2*, 175
Adolius, episc. Macedonianus VII *25*, 8
Adonis, (1.) deus VII *2*, 165; 168 — (2.) fluvius II *20*, 20
Adrensis VII *4*, 65
Adriani, urbs Mysiae XII *8*, 41
Aeas, (1.) = Aias, heros II *18*, 8 — (2.) monachus IX *48*, 28; 29
Aedesa = Edessa VII *11*, 54; *32*, 1
Aedeseni *sive* Edesseni VII *32*, 29
Aedesius, episc. Macedonianus VII *25*, 7
Aegeae II *20*, 19
Aegeatae II *20*, 21
Aegyptiacus II *11*, 91; IV *tit.* 58; *1*, 10 sq.; VII *17*, 8
Aegyptius I *9*, 47; *10*, 5; *11*, 55; 72; 78; 86; 87; 178; 200; *12*, 18; *18*, 5; *20*, 13; II *1*, 29; 39; IV *19*, 10; *24*, 124; *37*, 7; V *28*, 17; VI *42*, 36; 39; VII *3*, 13; *40*, 226; VIII *1*, 44; 48; 84; 142; 198; *7*, 12; IX *tit.* 29; *13*, 8; *20*, 4; *28*, 20; *29*, 2; 16; 21; 27; *38*, 121; *42*, 3; 13; 16; *44*, 9; 60; X *tit.* 9; *7*, 13; *19*, 6

Aegyptus I *4*, 10; *11*, 83; 150; *12*, 19; *13*, 58; *14*, 402; *18*, 9; 55; II *tit.* 18; *1*, 58; *5*, 53; *7*, 36; *12*, 3; 35; 65; III *2*, 221; *6*, 55; *10*, 2; IV *5*, 21; *24*, 10; *30*, 2; *33*, 10; *34*, 36; *35*, 2; 31; *37*, 4; V *3*, 41; *26*, 3; 18; *28*, 3; 12; *40*, 9; VI *22*, 81; *36*, 2; *42*, 26; VII *3*, 59; *5*, 23; *7*, 25; *17*, 3; *36*, 83; *38*, 12; VIII *tit.* 12; *1*, 54; 214; *7*, 2; 8; IX *13*, 30; *38*, 77; *42*, 1; X *7*, 29; *8*, 1
Aemilianus, martyr VI *16*, 6
Aetiani V *13*, 40; *39*, 39
Aetius, (1.) Lyddae episc., Arianus I *15*, 17; 39; II *24*, 6 — (2.) haeresiarchus, diaconus Antiochiae, Eunomii magister V *tit.* 17; 42; 47; 49; 54; 61; *13*, 2; 8 (bis); 22; 26; *19*, 2; 10; 13; *32*, 12; 23; *35*, 20; 25; 29; *36*, 8; *42*, 12; 26; 30; 48; 52; 56; 72; 76; *43*, 1; 46; 55; VI *25*, 15; VII *4*, 67; *19*, 1; *26*, 3; 5; IX *4*, 55; *14*, 148; *40*, 39
Afrates, monachus Antiochensis VIII *tit.* 9; *4*, 1; 11; 15; *5*, 5
Afri II *tit.* 12; *7*, 3; V *29*, 57; VII *28*, 10
Africa IV *24*, 6; *36*, 5 sq.; VII *3*, 57; IX *38*, 76
Africanus, historicus I *3*, 15; V *13*, 30
Agapitus, Macedonianorum ep. Apamaeae XI *3*, 8; 12; 30
Agapius, Arianus episc. Ephesi IV *3*, 10; IX *40*, 23; 27
Agathon, episc. Aegyptius V *3*, 43 sq.
Agdamia, urbs Phrygiae XII *8*, 45
Agelius, Novatianorum episc. Constantinopoli V *31*, 10; VII *20*, 6; IX *19*, 6; 57; *21*, 60; *36*, 17; 24
Agelon, miles VII *15*, 19
Aithalis, diaconus Arianus I *13*, 29; *14*, 413
Aithallas, presbyt. Persicus III *2*, 198
Alafion, gentilis VI *28*, 18; 25
Alamanni IX *20*, 11
Alamundarus, rex Saracenorum XI *15*, 55
Alaricus, rex Gothorum X *24*, 10 sq.; 14; XI *tit.* 13; *9*, 3; 20; 23
Alba, Italiae metropolis V *15*, 18
Alcibiadis XII *2*, 45
Alcmene I *6*, 30
Alevas, tyrannus I *1*, 36; 43
Alexander, (1.) Magnus, rex Macedonum I *1*, 97; VI *9*, 15; *46*, 23 sq.; 26; 27; VII *2*, 169; 170; 174; XI *11*, 42 — (2.) Alexandriae episc. I *tit.* 24; 31; 33; *4*, 3; *12*, 27; 31; 38; 50; 60; 79; *13*, 2; *14*, 1; 421; *15*, 2; *16*, 48; *17*, 6; 9; 13 sq.; 16; *18*, 15; 19; 27; 34; 39; 40; 52; 60; 66; *19*, 1; 3; *20*, 1; II *1*, 7; 46; *2*, 35; *7*, 2; *12*, 47; 50; 68; 80; III *tit.* 6; *4*, 1; IV *24*, 141; 214; V *48*, 6 — (3.) Constantinopolis episc. I *tit.* 26; *12*, 77; *13*, 136; 143; *14*, 1; II *tit.* 7; *4*, 2; 9; 16; 19 sq.; *22*, 4; III *tit.* 18; *10*, 6; 12 sq.; 17; 25; 38; IV *tit.* 11; *8*, 2 sq.; 17; 19; 24 — (4.) Antiochiae episc. X *tit.* 33; *25*, 4; 8; *29*, 5; XI *11*, 34; XII *8*, 36 — (5.) episc. Macedonianus VII *25*, 8 — (6.) episc. urbis ciusdam Cappadociae XII *8*, 9
Alexandria I *12*, 17; *17*, 22; *18*, 47; II *tit.* 18; *1*, 7; *9*, 33; *12*, 59; *17*, 41; III *8*, 10; *12*, 20; IV *tit.* 3; 15; 19; 25; 30; 55; *2*, 1 sq.; 8; *3*, 1; *9*, 35; 37; *11*, 1; *14*, 1 sq.; *15*, 1; *17*, 2; *24*, 40; 122; 205; *25*, 14; *27*, 17; 31; *28*, 2; *29*, 6; *30*, 2; *33*, 24 sq.; *35*, 2; *37*, 6; V *tit.* 36; 55; *3*, 1; 4; 60; *13*, 10; *14*, 13; *15*, 17; *17*, 73; *34*, 41 sq.; *40*, 2; VI *tit.*

11; 24; 26; *8*, 16; *9*, 2 sq.; *19*, 6 sq.; 16 sq.; *20*, 26; 35; *23*, 2; *26*, 12; *46*, 23 sq.; 26; VII *tit.* 59; *27*, 1; 8; *36*, 82; *37*, 1; *40*, 160; VIII *tit.* 12; 27; *1*, 106; 244; *5*, 16; *6*, 8 sq.; *7*, 2; 6; *8*, 18; IX *tit.* 42; *7*, 14; *10*, 23; *27*, 1; 3; 23; 36; *38*, 97; 120; 122; 126; 135 sq.; 156; *42*, 13; X *1*, 5; *3*, 21; *7*, 14; *13*, 27; *14*, 28; XI *tit.* 16 sq.; 18; *11*, 1 sq.; 11 sq.; 15; 46; *12*, 1; XII *6*, 3; *10*, 20

Alexandrinus I *tit.* 24; 33 sq.; 42 sq.; *12*, 79; *13*, 142; *18*, 3; 25; II *11*, 90; *12*, 2; 66; *22*, 51; 65; III *tit.* 6; *4*, 3; *6*, 55; *10*, 2; IV *tit.* 46; 52; *2*, 6 sq.; *3*, 2; 8; *11*, 17; 18; *13*, 20; *19*, 2; *24*, 27; 141; 198; 215; *31*, 3; 21 sq.; *33*, 10; V *tit.* 60; *6*, 11; *20*, 67; *28*, 13 sq.; *34*, 198 sq.; *42*, 55; *44*, 6; VI *tit.* 12; *8*, 1; *9*, 12; *12*, 17; *18*, 1 sq.; *26*, 1 sq.; VII *tit.* 6; 57; 61; *5*, 1; 10; 11; 16; *27*, 10; *36*, 81 sq.; VIII *1*, 48; 166; *7*, 13; *8*, 47 sq.; *14*, 3; IX *tit.* 33; *4*, 53; *12*, 17; *13*, 4; 31; *15*, 33; *22*, 2; *26*, 10 sq.; *27*, 24; *28*, 1; *39*, 24; X *3*, 11; *4*, 21; *7*, 9; 32; *10*, 30 sq.; *13*, 29; *14*, 23; 26; *23*, 11; *25*, 2; XI *tit.* 10; *11*, 2; *12*, 19 sq.; XII *5*, 5; 9

Alius, monachus VIII *1*, 430

Amacius, praefectus provinciae VI *13*, 11

Amantius, Arianus VII *10*, 55

Ambachum IX *tit.* 70; *49*, 2

Ambrosius, (1.) Mediolani episc. VII *tit.* 15; *8*, 22; 26; 39; VIII *10*, 9; IX *tit.* 31; 47; *14*, 2; *20*, 16; *21*, 1; 6; 30; 36; *30*, 23; 65; 69; 72; 77; 98; 113; 155; *32*, 20 — (2.) episc. Macedonianus VII *25*, 7

Amfictiones VII *2*, 169 sq.

Amida, urbs XI *tit.* 24; *16*, 1

Ammon, monachus VIII *1*, 193

Ammonius, (1.) Laodiceae episc. X *17*, 2 — (2.) episc. sive Aegyptius sive Libycus V *3*, 42; 44 — (3.) pater Arii I *15*, 5 — (4.) monachus, Athanasii assectator VIII *1*, 160; 163; 168; 169; 378 — (5.) monachus, in Nitria vivens X *7*, 30; XI *11*, 62; 66; 68 — (6.) grammaticus IX *27*, 18 sq.; 21; 30

Amphilochius, Iconii episc. VII *11*, 50; IX *tit.* 38; *13*, 29; *25*, 2; 6; 11; 14

Amphion, (1.) Epiphaniae Ciliciae episc. I *10*, 3 — (2.) Nicomediae episc. II *17*, 6 sq.; *23*, 2

Amus, monachus, qui in Nitria monasteria fundavit I *11*, 177; 207; 222

Anagamphus, episc. Aegyptius V *3*, 44

Ananias, presbyt. Persicus III *2*, 125; 129

Anastasia, (1.) sancta IX *tit.* 13 — (2.) Valentis imperatoris filia VII *20*, 17

Anastasia basilica IX *8*, 5; *9*, 8; 15

Anastasianae thermae VII *20*, 18

Anastasius, (1.) Romae episc. IX *44*, 26; 62; X *23*, 2 — (2.) presbyter Nestorii XII *4*, 83; 85 sq.; 96

Anatolius, Beroeae episc. VII *4*, 68

Anazarbus, urbs Ciliciae I *15*, 38

Ancyra, urbs Galatiae III *9*, 2; 30; IV *15*, 4; *23*, 34; *24*, 27; 41; 199; 205; *29*, 23 sq.; V *6*, 13; *8*, 59; *34*, 26; 71; *36*, 18; VI *13*, 15; VII *4*, 14; 66; *28*, 3; IX *17*, 2; X *5*, 14; *17*, 1 sq.

Ancyranus III *tit.* 16; IV *37*, 15; V *33*, 7; VI *14*, 2

Andragathius, (1.) Maximi imperatoris dux IX *21*, 19; 27; *23*, 25 — (2.) philosophus X *3*, 38

Anianus, Antiochiae episc. V *34*, 210; 213 sq.

Anicetus, Romae episc. IX *38*, 47

Antapristina, urbs Mysiae XII *8*, 43
Anthemius, cos. a. 405, X *22*, 2 sq.; XI *tit.* 3; *1*, 5
Anthusa, mater Iohannis Chrysostomi X *3*, 37
Antinous, urbs Aegyptia VII *33*, 35; VIII *1*, 209; IX *3*, 102
Antinus, Hadriani amasius VII *2*, 182
Antiochenses VII *40*, 71 sq.; XI *17*, 27
Antiochenus I *14*, 416; *15*, 42; II *tit.* 11; 37; 39; *1*, 6; *5*, 22; *6*, 1; *25*, 15; IV *tit.* 14; 17; 42; 57; *9*, 24 sq.; *10*, 1; *25*, 22; *37*, 24; 29; V *tit.* 26; 42; 44; 53; 68; *13*, 12; *19*, 9; *32*, 1; 16; *33*, 13; *34*, 97; *38*, 4 sq.; *46*, 5; 7; *47*, 4; *48*, 16; VI *tit.* 54; *10*, 2; *20*, 12; *33*, 24; *34*, 38; *40*, 7; 17; 20; 21; 24; VII *4*, 33; *5*, 8 sq.; *11*, 53; *12*, 26; *29*, 10 sq.; *40*, 71 sq.; IX *tit.* 30; 40; 49; 64; *4*, 29; *13*, 33; *20*, 2; *26*, 17; 19; *32*, 7; 14; *38*, 58; *44*, 37; 56; X *tit.* 33; 43; *1*, 6; *3*, 36; 57; *9*, 6; *23*, 6; *34*, 2; XII *tit.* 9; *5*, 8; 19; 26; *8*, 36; *10*, 20 sq.
Antiochia, (1.) urbs ad Orontem sita I *4*, 3 sq.; 9; *12*, 69; *14*, 233; II *24*, 1; 9; *25*, 1; 5; IV *tit.* 18; *9*, 5; 9; 21; *10*, 20; 25; *13*, 4; 15; 27; *16*, 2; *18*, 1; *19*, 12; *20*, 8; *24*, 157 sq.; 172; 211; *25*, 16; *34*, 20; 27; V *tit.* 67; 70; *5*, 2 sq.; 4; *11*, 4; *13*, 1; 11; *14*, 9; *32*, 29; 50; *33*, 3; *34*, 42; 54; 56; 149; 154; 155 sq.; 202; *37*, 10; *39*, 2; 34; 43; *41*, 5 sq.; *42*, 1; *45*, 3; 42 sq.; *46*, 1; *50*, 13; VI *tit.* 29; 45; *19*, 6; 11; *23*, 2; 17; *25*, 7; *36*, 11; *40*, 2; *44*, 54; *48*, 16; VII *tit.* 47; *4*, 24; 58; *5*, 4; *6*, 2; *11*, 55 sq.; *14*, 3; *15*, 16; *28*, 6; 20; *29*, 1; *31*, 1 sq.; 23; *38*, 1 sq.; *40*, 235; VIII *3*, 1; *5*, 2; *7*, 7; *12*, 1; *13*, 36 sq.; *14*, 1; IX *tit.* 4; *3*, 1; 78; *5*, 6; *12*, 19; *14*, 105; 125; *17*, 13 sq.; 17; *20*, 4; *22*, 7; *26*, 1; *32*, 15; *38*, 149; *40*, 10; *44*, 1; X *3*, 5; *9*, 2; *10*, 38; *17*, 17; *25*, 4; *29*, 4; XI *6*, 2; *13*, 3; *15*, 57; XII *4*, 5; 83; *6*, 1; *8*, 34 sq. — (2.) urbs Pisidiae IX *13*, 30 — (3.) urbs Cariae VII *28*, 17
Antiochia Mygdonia, i. e. Nisibis urbs II *1*, 19; V *45*, 6
Antiochicus, liber Iuliani imperatoris VI *40*, 25
Antiochus, (1.) Ptolemaidis episc. X *10*, 3; 5; 80 sq. — (2.) cos. a. 431, XII *5*, 38; *8*, 96 — (3.) consobrinus Eusebii VII *16*, 88; 98
Antipater, Rhosi episc. VII *4*, 61
Antonius, (1.) monachus Aegyptius I *11*, 82; 148; 156; 162; 167; 170; 173; 222 sq.; 229; VII *5*, 27; *38*, 17; *39*, 1; VIII *1*, 80; 81; 340; *5*, 17; *8*, 17 — (2.) episc. Macedonianus VII *25*, 10 — (3.) Germae episc. XII *4*, 66; 70
Anubio, episc. Aegyptius III *8*, 12
Apamenus X *34*, 12
Apamia, urbs Syriae VII *4*, 60; IX *tit.* 52; *3*, 86; *34*, 5; 7; XII *8*, 41
Apellis, monachus Aegyptius VIII *1*, 214
Aphaca, urbs Phoeniciae II *20*, 19; 23
Apolinarius, Hierapolis episc. VI *20*, 11
Apollinaris, (1.) pater V *tit.* 64; *44*, 3 — (2.) filius haeresiarchus Laodicenus V *tit.* 64; *44*, 3; 8; 16; VI *37*, 1 sq.; 8; 21; IX *tit.* 5; 22; *3*, 8; 39; 50; 75; *13*, 6; 15; *14*, 150; 156; *15*, 10; 33; X *11*, 29; *29*, 7; *34*, 10
Apollo, (1.) deus I *8*, 13; II *20*, 15; VI *tit.* 41; *4*, 44; *31*, 10; VII *2*, 180 — (2.) monachus in Thebaide insignis VIII *1*, 238

Apollonius, monachus in Sceti insignis VIII *1*, 299
Apollos, religionis christianae doctor, Paulo apostolo addictus, VII *10*, 13; IX *14*, 144
Apostolorum ecclesia II *18*, 23; III *12*, 32 sq.
Aquileia, urbs IV *4*, 3; *27*, 26; XI *18*, 19
Aquilensis IX *14*, 58
Aquilis, fluvius I 7, 30; 38
Aquilinus, causidicus II *19*, 17
Aquitania VI *24*, 1
Arabia I *11*, 151; IV *24*, 11; 182; VI *20*, 14; VII *33*, 31
Arabianus, Adrensis episc. VII *4*, 64 sq.
Arabs I *2*, 15; II *1*, 38; 59; IX *20*, 4
Aradus, insula VII *17*, 5; 12
Aramenus VII *4*, 69
Arantheus, magister militum Valentis VIII *13*, 70
Arbathion, episc. Aegyptius III 8, 12
Arbitio, cos. a. 355, V *12*, 5
Arbogastis, magister militum Valentiniani iun. IX *45*, 7; 72
Arcadius, imperator I *1*, 138; VIII *11*, 36; IX *tit.* 26; *18*, 1 sq.; *22*, 1; *23*, 2; *25*, 8; *45*, 71; X *tit.* 2; 45; *1*, 2; 9; *3*, 8; *6*, 40; *22*, 6; *24*, 9; *26*, 8; *35*, 2; 8; 19; XI *1*, 1; *5*, 7; XII *1*, 4
Arcenus VII *4*, 69
Archae, urbs Phoeniciae XII 8, 37
Archelaus, Herodis filius VI *22*, 83
Ardaburius, magister militum Theodosii II., XI *15*, 22; 33; 69; 91; *18*, 17; 24; XII *3*, 38
Areobindas, magister militum Theodosii II., XI *15*, 67; XII *10*, 12
Arethusa, urbs Syriae IV *20*, 5; V *6*, 11; 7, 5
Arethusii VI *tit.* 15 sq.; *12*, 18; 30; 52
Arethusius VI *16*, 8
Argo I 7, 31; 38
Argonautae I 7, 32
Argyropolis, suburbium Constantinopolitanum XII *2*, 41; 48
Arianus I *tit.* 31; 36; *3*, 37; *18*, 1; 16; 29; 39; II *tit.* 4; 36; *6*, 15; 7, 5; 28; 41; 61; III *tit.* 11; 20; *8*, 18; *9*, 10; *10*, 60; IV *tit.* 5; 7; 12; 22; 25; *3*, 2; 7, 2; *8*, 16; 18; 21; *9*, 2 sq.; 41 sq.; *12*, 7; *14*, 1; 4; *15*, 4; *17*, 10; *18*, 26; 38; *19*, 7; *21*, 10; 15; *24*, 14; 94; 166; 196; 215 sq.; 242; *25*, 81; *28*, 35; *29*, 4; 15; 17; *33*, 17 sq.; 25; *37*, 10; 23; V *tit.* 2; 53, 58 (bis); 70; *2*, 2; *3*, 25; 57; *6*, 12; *9*, 3; *13*, 3; 7 sq.; *16*, 15; *20*, 4; 57; 71; 83; *21*, 19; 25; 101; *24*, 4; *29*, 19; *30*, 24; *32*, 2; *33*, 27; *44*, 22 sq.; *47*, 3; *48*, 1; 5; 10; 15; *49*, 4; 17; VI *9*, 7 sq.; *14*, 9; *18*, 3; 4; *19*, 12; *23*, 12; *24*, 7; *37*, 5; VII *tit.* 21; 34; 43; *3*, 21; 36; 40; 65; 88; *4*, 48; *5*, 8; 26; *8*, 19; *10*, 52; *13*, 10; *16*, 44; 82; 97; *18*, 3; 5; 9 sq.; 12; *19*, 31; *22*, 21; *23*, 17; *25*, 44; 45 sq.; 87; *27*, 11; *29*, 3; 7; 15; 22; *31*, 3; 24; *36*, 46; *40*, 103; 109; 151; 158 sq.; 215; 230; VIII *tit.* 4; 26; *2*, 2; *3*, 42; 7, 10; *8*, 18; 48; *13*, 14; 19; 20; 91; IX *tit.* 14; 38 sq.; 59; *2*, 14; *3*, 4; 107; 109; *4*, 47; *6*, 10; *10*, 7; *14*, 8; 92; 135; *16*, 19; *17*, 7; *19*, 58; *20*, 14; *22*, 4; 6; *23*, 10; 15; *25*, 3; *26*, 18; *36*, 2; *40*, 1; 29; 35; X *5*, 1; 8; *6*, 6; *8*, 4; 7; 21; 25; *11*, 39 sq.; *17*, 17; *25*, 20; XI *tit.* 8; *6*, 1; 5; 7; 18; 24; *14*, 3 sq.; XII *4*, 23; 27
Ariminensis V *tit.* 27; 28; 30; 31; 39; 48; 49; *21*, 1; *22*, 1 sq.; *23*, 1; *29*, 57; *30*, 1 sq.; 16; 17; *34*, 2; *35*, 8; 50 sq.; VI *25*, 6; VII *18*, 6; *24*, 24; *25*, 64; *28*, 14

Ariminum, urbs Italiae V *7*, 9; *16*, 32; 37; *20*, 1; 16; 64; 71; *21*, 4; *24*, 9 sq.; *25*, 4; *29*, 29; 34; *30*, 4; 21; *35*, 33; 38; 45; 54 sq.; *36*, 5; *38*, 8; *39*, 8; 35; *42*, 7; VII *25*, 45; 50; 57; IX *21*, 10

Aristenetus, cos. a. 404, X *17*, 36 sq.; *20*, 27

Aristonicus, Seleucobeli episc. VII *4*, 61

Aristotelis, philosophus V *13*, 14; 16; 21; VII *2*, 157; VIII *8*, 27; IX *40*, 42; XI *6*, 10; *17*, 29

Arius, (1.) haeresiarchus I *tit.* 23; 25; 27; 31; 34; *12*, 24; 29; 41; 57; 79; *13*, 28; 56; 140; *14*, 15; 238; 377; 413; 419; 421; *15*, 2; 40; *17*, 15; *18*, 17; 19 (bis); 20; 22; 27; 36; 41; 51; 60; 66; *19*, 1; 6; *20*, 1; II *tit.* 10; 23; *2*, 24; *5*, 1; 9; 54; 59; *6*, 17; *9*, 31; 32; 34; *12*, 13; *15*, 1; 3; 8; 11; 13; *17*, 39; 40; *22*, 1; 4; 51; *24*, 7; 47; III *tit.* 10; 14; 18; *4*, 1; *6*, 1; 9; 40; 42; 52; *9*, 6; *10*, 1; 8; 14 (bis); 26; 33; 40; 58; 66; *11*, 1; *12*, 3; IV *tit.* 2; *1*, 8; 13; *8*, 4; *10*, 2; *11*, 3; *22*, 6; *35*, 32; V *1*, 3; *13*, 3; 4; 9; 35; *20*, 59; *32*, 12; *33*, 24; *37*, 13; *39*, 39; 40; *42*, 11; *43*, 33; 52; *48*, 6; VI *20*, 31; VII *3*, 29; 60; *19*, 6; *24*, 14; 17; *25*, 40; 53; 56; 70; 71; *40*, 70; 126; 136; VIII 408; *5*, 20; IX *4*, 53; *14*, 148; *16*, 16; *38*, 157; X *34*, 9; XI *6*, 25 — (2.) alter, Arii sectator I *13*, 29; *14*, 414

Armenia IV *37*, 13 sq.; V *33*, 9; *34*, 33; *47*, 2; VI *44*, 16; VII *16*, 90 sq.; 105; VIII *13*, 48 sq.; IX *13*, 28; *17*, 3 sq.; X *1*, 17; *18*, 2 sq.; XI *15*, 23; 46

Armenia maior VII *4*, 63 sq.

Armenia secunda IV *21*, 17

Armenius III *1*, 5; 14; *2*, 194; X *22*, 7

Armonius, Bardisanus canticorum impiorum compositor VIII *6*, 13

Arsacius, (1.) Galatiae episc. VI *29*, 30 — (2.) Constantinopolis episc. X *tit.* 27; 30; *19*, 10; 12; *20*, 1; 7; *21*, 17; 22; *22*, 1; *23*, 10 — (3.) Persa Christianus V *33*, 35; 45; 58 sq.; 61

Arsenius, (1.) Meletianorum episc. III *8*, 6; IV *19*, 19; *24*, 118 — (2.) episc. Macedonianus VII *25*, 6 — (3.) alter episc. Macedonianus VII *25*, 13 — (4.) monachus VIII *1*, 3

Artemius, martyr Juliani temporibus VI *tit.* 50; *36*, 1

Artemon, haereticus Romae tertio saeculo vivens I *14*, 233

Ascalona, urbs Palaestinae VI *15*, 3

Ascalonita VI *28*, 32

Asclepas, episc. Gazae IV *15*, 4 (Asclepius!); *24*, 28; 41; 53; 90; 105; 157; 199; *29*, 19; 26

Asclepius deus II *20*, 19; VII *2*, 154

Asclipiades, (1.) Arianus VII *10*, 55 — (2.) Nicaeae episc. Novatianus XII *2*, 56; 61; 65

Asclipiodotus, cos. a. 423, XI *18*, 2

Asia I *14*, 403; II *1*, 35; 42; 57; *21*, 2; III *3*, 77; IV *24*, 8; VII *2*, 169; *7*, 25; *8*, 46; *9*, 2; *23*, 25; *28*, 9; IX *2*, 3; *38*, 39; 43; 51; 78; 161; *44*, 50; X *4*, 36; *10*, 11; 15; XII *4*, 35; *8*, 41

Asianus VII *10*, 2; *28*, 18; IX *13*, 29

Aspar, cos. a. 434, XI *18*, 24; 28; XII *10*, 13

Aspona, urbs Galatiae XII *8*, 40

Assyrius II *1*, 19; VI *44*, 16 sq.

Astacenus sinus VII *30*, 11

Asterius, sophista Arianus III *tit.* 16; *9*, 3; 9; 19; IV *24*, 182; V *34*, 206

Athalaricus, rex Gothorum VIII *13*, 7; 8; 17 sq.; 18
Athanasiaci IV *23*, 16
Athanasius, (1.) Alexandriae episc. II *tit.* 12; *2*, 34 sq.; III *tit.* 7; 8; 12; 14; *4*, 3; *5*, 2 sq.; 10; *6*, 60; *7*, 2; 20; *8*, 9; 11; 15; 18; *12*, 19; IV *tit.* 3; 5; 7; 9; 10; 19; 27; 30; 33; 38; 44; 46; 47 (bis); 50; 52; 53; 54; 55; 60; *1*, 10; *2*, 1; 11; *3*, 1; *5*, 15; 20; 24; *6*, 2; 4; *7*, 1; *9*, 17; 26; 32; *11*, 5; 15; *12*, 2; 3; *15*, 1; 20; *16*, 11 sq.; *17*, 2; 6; 8 sq.; 10; *19*, 1; 4; 5 sq.; 7 sq.; 9; 11; 22; *20*, 26; 28; *21*, 21; *23*, 5; 8; 12; 19; 24; 34; *24*, 27; 40; 43; 53; 89 sq.; 104; 118 sq.; 122; 135; 142; 198; *25*, 11; 14; 85; *26*, 2; 3; *27*, 2; 3; 12; 13; 26; 30 sq.; 32; *28*, 7; 11 sq.; 21; 51 sq.; *29*, 1; 8; 12; 16; 19; 29; *30*, 1; 5; *31*, 2; 7; *32*, 1 sq.; 7 sq.; 12; *33*, 2; 9; 11; 13; 15; 21; 23; 24; 30; *34*, 17; 36; *35*, 8; 31; *37*, 1; 6; 17; 20; V *tit.* 3; 4; 5; 18; 20; 34; 39; *1*, 4; 8; *3*, 2; 52; 61; *14*, 6; 16; *15*, 6; 8; 15 sq.; 20; 23; *16*, 1; 6; *17*, 11; 18; 38; 50; *20*, 2; 66; *26*, 1; 11; 19; 22; *27*, 10; *28*, 1 sq.; 7; 10 sq.; *29*, 56; *37*, 46 sq.; *40*, 1; VI *tit.* 24; 26; 28; 33; *9*, 8; *18*, 1; 3; *19*, 7; 17; *20*, 36; *22*, 1; 3; 127; *26*, 1; VII *tit.* 6; 10; 40; 56; *3*, 5; 12; *5*, 1; 12; 17; 22; *27*, 3; 8 sq.; 10; *28*, 2 sq.; *36*, 81; 83; 85; *37*, 1; 7; 11; *38*, 4; VIII *1*, 28; 143; 161; *5*, 18; X *11*, 38; 45; *17*, 18; 21 — (2.) Ancyrae episc. VII *4*, 66; *28*, 2 sq. — (3.) episc. Macedonianus VII *25*, 11 — (4.) Anazarbi episc. Arianus I *15*, 16; 38; IX *4*, 56
Athenae, urbs I *6*, 31; VI *1*, 60; VII *2*, 59; VIII *8*, 35; 37; X *30*, 14
Athenais, postea Eudocia nominata XI *17*, 7
Atheniensis IX *29*, 24; XI *17*, 4
Athenodorus, episc. Aegyptius V *3*, 45
Attalus, regulus Romae XI *9*, 17 sq.
Atticus, (1.) Constantinopolis episc. X *tit.* 30; *19*, 11; *22*, 6; XI *tit.* 3; *2*, 2; *3*, 25; 27; *4*, 1; 8 sq.; *11*, 61; *14*, 17; *15*, 5; *17*, 6; XII *tit.* 3; *2*, 1; 13; 27; 46; 61; 70; *3*, 6; 33; *8*, 54 sq.; 58; 66; *11*, 3; 5; 8 — (2.) cos. a. 397, X *3*, 3
Attis VII *2*, 163; 165
Audaeus, Syrus VII *11*, 3
Audiani VII *tit.* 19
Augarus, excommunicatus V *34*, 206
Augusta, oppidum VII *4*, 67
Augustamnica, regio Aegypti IV *32*, 5
Augustus, Caesar I *2*, 17
Ausonius, cos. a. 379, IX *4*, 39
Authus, episc. Macedonianus VII *25*, 10
Auxanon, senex a Macedonianis vexatus V *31*, 20
Auxentius, Mediolani episc. Arianus V *17*, 124; *20*, 8; 82; *21*, 51; *29*, 14; *30*, 22; VII *8*, 1; 19
Azanis, eunuchus Sapori III *2*, 149
Azazena, regio Persidis XI *15*, 29 sq.; 51; *16*, 3
Azazensis, provincia Persidis XI *15*, 24
Azyzus, deus in Aegypto celebratus VII *40*, 48

Babylas, martyr VI *tit.* 41; *31*, 3; IX *17*, 14
Babylon VI *34*, 16; VIII *3*, 25
Baccurius, magister milit. IX *45*, 59 sq.
Balaam, qui conductus est ad maledicendum Israel (Num. 22) IX *29*, 27
Baptista v. Iohannes VI *15*, 8

Barabanis, rex Persarum XI *15*, 2; 50
Barbas, Antiochiae episc. Arianus XI *tit.* 8; *6*, 5; 6; 13; XII *4*, 60
Bardisanus, pater Harmonii VIII *6*, 13
Barlabenus, Pergami episc. VII *4*, 62
Baronianus (= Varonianus), cos. a. 364, VII *6*, 13
Barsis, Edessae episc. VII *tit.* 26; *17*, 1; *34*, 32; (Barsus) IX *3*, 103
Basilicus, excommunicatus V *34*, 206
Basiliscus, martyr X *18*, 15
Basilius, (1.) Ancyrae episc. III *9*, 30; IV *24*, 205; *29*, 24; *37*, 15; V *6*, 13; *8*, 58; *33*, 8; *34*, 26; 71; *36*, 18; *37*, 6; 46; *43*, 6 — (2.) Caesariae Cappadociae episc. VI *tit.* 51; *37*, 2; 30; VII *tit.* 54; *22*, 26; 29; *31*, 5; 11; 15; *36*, 3; 4 sq.; 7; 13; 26; 41; 50 sq.; 57; 58 sq.; 64 sq.; VIII *1*, 136; *8*, 47; IX *13*, 26; 27; X *3*, 54 — (3.) episc. IX *14*, 3 — (4.) Ancyrae episc. Macedonianus VII *4*, 14 — (5.) martyr VI *tit.* 19; *14*, 2; 8
Bassus, (1.) cos. a. 408, X *35*, 21 — (2.) cos. a. 431, XII *5*, 38; *8*, 96
Baudo, cos. a. 384, IX *22*, 2
Belial, diabolus (Prov. 16, 22) I *13*, 63; *14*, 199; IV *24*, 228
Beniamin, (1.) monachus VIII *1*, 271 — (2.) Persa martyr X *tit.* 42; *33*, 1; 5; 8; 8 sq.
Benivolus, quaestor IX *21*, 8; 12
Beratasia, praedium in Palaestina situm IX *49*, 5
Beroea (vel Beria), (1.) oppidum Syriae I *4*, 9; *14*, 417; VI *44*, 30; 38; VII *4*, 68; VIII *5*, 6; IX *3*, 98; *44*, 57; X *17*, 3 — (2.) oppidum Thraciae V *17*, 117
Beryllus, Philadelphiae in Arabia episc. VI *20*, 14; 15
Berytius I *13*, 15; VII *40*, 74
Berytus, oppidum Phoeniciae I *10*, 70; *15*, 39; II *22*, 15; V *44*, 6 sq.; VII *44*, 6 sq.; VIII *8*, 35; 37
Bethelea, vicus Gazaeorum VI *28*, 18
Bethlem XII *4*, 129
Betranio, tyrannus IV *tit.* 59; *36*, 8; V *tit.* 7; *4*, 2; 4; 8; 15
Betranion, Scythiae episc. VIII *13*, 85
Biatianus, dux Romanorum XI *15*, 71
Bichor, episc. (nomen errore Epiphanii formatum) III *2*, 205
Binus, monachus VIII *1*, 195; 199
Bithynia I *1*, 85; *8*, 21; *11*, 236; *18*, 37; IV *24*, 8; V *tit.* 45; *4*, 15; *16*, 34; *25*, 9; *33*, 16; *34*, 4; *36*, 3; VII *6*, 6; 7, 1; *12*, 5; *18*, 7; *21*, 25; *22*, 15; IX *11*, 2; *14*, 81; *37*, 15 sq.; XI *10*, 15; *15*, 41
Bonifatius, Romae episc. X *29*, 2
Boreas VIII *4*, 7
Bosforenses X *19*, 6 sq.
Bosforus VIII *13*, 41; 60; X *14*, 52; *26*, 3; XII *2*, 42
Bostrensis VI *tit.* 35; *28*, 1; 9; VII *4*, 64
Brintisius, auditor in synodo Illyrica VII *9*, 38
Brison (vel Breson), (1.) Philipporum episc. X *17*, 2 — (2.) eunuchus X *8*, 22 sq.; *14*, 4
Brittania I *4*, 25; 7, 23; VII *3*, 55
Brittanicus I *9*, 13
Brittanii I *6*, 23; IX *20*, 10; *38*, 77
Brittanius, Macedonianus episc. VII *25*, 6
Brittonius, Treverorum episc. IX *14*, 2

Burgundiones XII *4*, 41 sq.; 55
Busiris, haereticus VI *13*, 15; 20
Byza, oppidum Thraciae VII *29*, 20
Byzantium I *11*, 249 sq.; II *4*, 3 sq.; *18*, 12; 15; *22*, 5; VI *1*, 4; VII *21*, 2
Byzantius VI *1*, 35

Caelestinus, Romae episc. X *29*, 2 sq.; XI *tit.* 14; *10*, 1; XII *10*, 19
Caesaria, (1.) oppidum Cappadociae VI *4*, 38; VII *2*, 125; *22*, 27; 29; *28*, 2; *31*, 16; *36*, 2; 12 sq.; VIII *8*, 38; IX *13*, 26 sq.; *38*, 153; 159; X *3*, 55; XII *tit.* 23; *16*, 4 — (2.) oppidum Palaestinae I *15*, 37; *18*, 42 sq.; II *10*, 5; *11*, 89; IV *3*, 9; *24*, 173; 210; V *34*, 41; *37*, 9; *47*, 16; VII *2*, 125; *4*, 61 — (3.) Philippi, oppidum Phoeniciae VI *41*, 4
Caesariana civitas XII *16*, 11
Caesariensis (vel Caesarensis) I *15*, 16; II 7, 61; *11*, 2; IV *24*, 158; VI *3*, 49; *4*, 49; *14*, 3; 6; VII *31*, 5; XII *16*, 5
Caesarius, cos. a. 397, IX *32*, 22; X *3*, 2 sq.
Caiphas, summus sacerdos Iudaeorum (Ioh. 11, 49) IX *29*, 28
Calabria IV *24*, 5
Calchedonensis II *9*, 22; III *5*, 14 sq.; IV *12*, 9 sq.; V *36*, 3; VII *tit.* 31; *21*, 1; 3; X *13*, 36 sq.; *20*, 33
Calchis VII *4*, 63; IX *3*, 100; XI *13*, 3
Callicratis, Claudiopolis episc. Macedonianus VII *4*, 15 sq.; *25*, 6; 12
Calliopius, Nicaeae presbyter XII *2*, 10; 13; 71
Callistus, historiographus VI *47*, 13
Calydonius aper I *3*, 3
Campania IV *24*, 5
Capitolinus, iudex Thraciae VI *16*, 6
Cappadocenus VI *37*, 29 sq.; XII *8*, 32
Cappadocia I *14*, 404; II *1*, 56 sq.; III *9*, 3; IV *21*, 17; *22*, 3; *24*, 9; V *3*, 8; *33*, 2; VI *3*, 7; *4*, 38; *14*, 3; VII *tit.* 47; 54; *3*, 56; 59; *22*, 27; *28*, 2; *31*, 2; 16; *36*, 2; IX *13*, 27; *38*, 153; 159; X *3*, 55; XII *tit.* 24; *16*, 4
Cappadox IV *14*, 4; V *50*, 36; VI *37*, 3; VIII *1*, 136; IX *40*, 41
Caralensis VI *19*, 1
Careni, populus Syriae X *24*, 4 sq.
Caria IV *24*, 8; VII *28*, 17; XII, *4*, 36
Carophrygia VII *9*, 3; *10*, 2
Carosa, filia Valentis VII *20*, 17
Carosinae thermae VII *20*, 18
Carponius, episc. Arianus I *13*, 29
Carrae, oppidum Mesopotamiae VI *48*, 2; 14; VIII *1*, 423
Carrenses VII *34*, 34
Carterius, (1.) praeses monasterii cuiusdam IX *41*, 3 — (2.) haeresiachus Macedoniamnus X *3*, 51
Carya, aedes Constantinopoli X *35*, 5
Cassiodorus *praef. in apparat. crit.*
Castabalenus VII *4*, 16
Ceila, locus Palaestinae IX *49*, 5
Celsus, episc. Macedonianus VII *25*, 10
Celtae VII *16*, 106
Celticus X *tit.* 7; *5*, 1; 6 sq.; *6*, 1
Cephas, i. e. Petrus (I Cor. 1, 12) VII *10*, 14; IX *14*, 144
Cerealis, cos. a. 358, V *34*, 6
Ceres I *6*, 31; VIII *3*, 6
Chalcedona (-ae) VI *tit.* 8; *6*, 3; X *10*, 21
Chalcedona (-orum) X *13*, 15

Chalcedonensis v. Calchedonensis
Chalcedonia IX *43*, 10; X *6*, 40
Chalcis v. Calchis
Chaldaeus II *4*, 27
Charisius, Macedonianus episc. VII *25*, 9
Charybdis, praedium Paphi VI *12*, 12
Chebronensis (oppidum Palaestinae) XI *17*, 47
Cheretapenus (oppidum Phrygiae) V *34*, 199
Christiani, passim
Christus, passim
Christus, Nicaeae episc. II *17*, 7; *23*, 3
Chrysampelus, episc. Macedonianus VII *25*, 12
Chrysantus v. Crysantus, Constantinopoli episc. Novatianus XI *10*, 8 sq.; 14
Chrysopolis, oppidum Bithyniae XII *2*, 42; 47
Cibala, oppidum Pannoniae I *7*, 40; VII *7*, 6
Ciceronius, auditor in synodo Illyrica VII *9*, 38
Cilicia I *4*, 31; *10*, 3; II *5*, 51; *20*, 19; IV *24*, 9; 172; 209 sq.; V *33*, 1; *34*, 9; VI *40*, 18; VII *6*, 2; *23*, 10; *25*, 85; *28*, 15; 23; IX *3*, 85; *38*, 78; *43*, 5; XII *8*, 36
Cilix II *1*, 38; III *5*, 15; IV *20*, 4; V *50*, 36; IX *4*, 56
Cinarus, locus Aegypti XI *12*, 18
Claudiopolitis VII *4*, 16
Claudius, Caesar VI *4*, 40 sq.
Clearchus, (1.) praefectus urbis Constantinopolis VII *21*, 19 — (2.) cos. a. 384, IX *21*, 59
Clemens, historiographus et evangelii interpres I *3*, 13; V *13*, 30; VI *20*, 11
Cleomedis, athleta deificatus VII *2*, 176; 177
Cleopater, Arianus VII *10*, 55 sq.
Cleophas, qui cum altero discipulo in Emmaus iit (Luk. 24, 13) VI *42*, 15
Collothus, haereticus Alexandrinus I *14*, 15 sq.
Colosenses IX *38*, 13
Comana, oppidum Ponti X *18*, 15; XII *14*, 4
Comanus VII *4*, 15
Constans, Constantini filius III *12*, 10; IV *tit.* 10; 34; 36; *4*, 3; *7*, 1; *13*, 13 (bis); *19*, 23; *20*, 11; 26; *21*, 1; 14; *25*, 1; *26*, 16 sq.; *36*, 2; V *tit.* 2; *1*, 3; *14*, 4; 7; *17*, 90 sq.; IX *4*, 49
Constantia, (1.) Constantii soror VI *1*, 80 — (2.) Gazaeorum navale VI *4*, 18; 21 sq.
Constantianae thermae VII *21*, 6; X *17*, 27
Constantinienses VI *4*, 14; 20 sq.
Constantinopolis I *tit.* 26; *12*, 76; *13*, 136 sq.; 143; II *tit.* 7; 33; *18*, 17 sq.; 85; *19*, 5; *20*, 12; *22*, 6; III *tit.* 18; *6*, 60; *12*, 28; IV *tit.* 13; 31; *8*, 1; *9*, 1 sq.; 4 sq.; *13*, 6; 16; *22*, 1; *38*, 1; 16; V *tit.* 53; *34*, 216; *35*, 18; *36*, 2; *38*, 10; 17; *39*, 14; 35; *42*, 8; 46 sq.; 54; *43*, 30; *50*, 34; 43; VI *1*, 4; 128; *6*, 1; VII *6*, 5; *12*, 15; *15*, 1 sq.; 14 sq.; *19*, 20; *20*, 1; 7; 19; *21*, 7; 15; *24*, 27; *26*, 8; *29*, 2; 12 sq.; 18; *30*, 20; VIII *tit.* 4; *1*, 53; *13*, 37; 61; *14*, 7; *15*, 3; 5; IX *tit.* 2; 12; 62; *1*, 2; *4*, 46; 60; *7*, 25; *8*, 2; *10*, 23 sq.; *12*, 33; *13*, 43 sq.; *14*, 5; 60; 64; 106 sq.; *20*, 8; *23*, 1 sq.; 10; *24*, 32; *27*, 19 sq.; *35*, 36; *36*, 8; *38*, 152; 162 sq.; *39*, 28; *40*, 34; 46 sq.; *41*, 4 sq.; *43*, 1; 7 sq.; *44*, 21 sq.; *45*, 31 sq.; *50*, 5; X *4*, 26; 34; *10*, 5; 27; 43; 77; *11*, 2; *12*, 1; *13*, 19; 31; *18*, 10; *20*, 1 sq.; 25; *35*, 4; XI *1*, 8; *3*, 10; 24; *6*, 2; *8*, 32; *10*, 5; *11*, 45; 61; *15*, 39; 41; 80; *17*, 41; 46 sq.; XII *tit.* 11; 15; 20; *1*, 14 sq.; *2*, 72; *3*,

11; 36; *4*, 76; *6*, 5 sq.; *8*, 61; *13*, 9; 10; *14*, 5
Constantinopolitae IV *12*, 5 sq.
Constantinopolitanus II *4*, 2; *18*, 25 sq.; *22*, 9 sq.; *23*, 7 sq.; III *8*, 5; 10 sq.; *9*, 1; 27; *10*, 3; 6 sq.; 38; 55; *12*, 13; IV *tit.* 11; 38; *8*, 3; *15*, 3; *18*, 2; *21*, 9; *29*, 27; *34*, 3 sq.; *37*, 12; *38*, 8; V *tit.* 40; 60; *31*, 1; *34*, 26; 70 sq.; *35*, 23; *37*, 34 sq.; 51; *39*, 2; 9; 31; *41*, 1; 23; *46*, 6; VI *1*, 9; 17; 30 sq.; *38*, 4 sq.; VII *tit.* 30; 43; *12*, 3 sq.; 44; *13*, 13; *18*, 20; *21*, 23; *22*, 6; *29*, 6; VIII *1*, 400; 404; *2*, 1; *15*, 12 sq.; IX *tit.* 14; 17; 20; 24; *7*, 4; 9; *12*, 14; *13*, 1; 3; 14; 18 sq.; *14*, 57; 117 sq.; *23*, 30; *30*, 143; 149; *43*, 25; X *tit.* 4; 27; *1*, 6; *3*, 1 sq.; 61; *6*, 42; *8*, 1 sq.; *14*, 25; *22*, 4; *23*, 7 sq.; XI *9*, 8; XII *tit.* 3; *3*, 31 sq.; *4*, 2; *8*, 2; 95; *10*, 1; *11*, 7
Constantinus, (1.) *praef.* 19; I *tit.* 9; 12; 14; 15; 18; 33; 37; *1*, 127; 130; 132 sq.; *4*, 1; 15; 25; 36 sq.; 44; *5*, 28; 51; *6*, 1 sq.; 6 sq.; 14; 19; 24; 35; *7*, 1; 6; 25; 27; 42; *8*, 5; 9; 11; 22; 23; 28; *9*, 1; 73; 151; *11*, 84; 238 sq.; 251; *18*, 57; 69; *19*, 1; II *tit.* 20; 22; 23; 34; 35; *1*, 32; 49 sq.; *4*, 3; *12*, 7; 14 sq.; *14*, 15 sq.; 18; *15*, 2; *16*, 3; *18*, 23 sq.; 63; 65; 95; *22*, 18; III *tit.* 5; 11; 12; 21; 23; *1*, 3; *3*, 1; 8; *6*, 9; 63; *7*, 4; *10*, 44; 48; 56; *12*, 35; IV *1*, 2; 4; 13 sq.; *2*, 2; 21 sq.; *4*, 2; *5*, 1; *9*, 23; *36*, 9 sq.; V *21*, 16; 33; *31*, 28; *37*, 24; VI *1*, 4; 9; *4*, 17; 19; 34; *7*, 11; 16; *12*, 27; *20*, 30; *30*, 5; *32*, 13; *34*, 24; VII *3*, 103; 105 sq.; *24*, 11; VIII *1*, 425; IX *4*, 49; *33*, 3; *36*, 18; *38*, 66; 67 sq.; 85; X *33*, 37; XII *4*, 126 — (2.) Constantini filius III *12*, 6 sq.; IV *tit.* 3; 4; 6; *2*, 5; 8; *4*, 1; *7*, 2; *34*, 9; 12; IX *4*, 48
Constantius, (1.) Constantini pater I *tit.* 15; *7*, 6; 21 — (2.) Constantini filius III *12*, 9; 31; IV *tit.* 36; 41; 44; 47; 47 sq.; 50; 52; 53; 60; *1*, 13 sq.; *4*, 6; *5*, 5; 7; 8 sq.; *9*, 11 sq.; 22; *13*, 4; 12; 14; *18*, 1; *20*, 1; *21*, 5; *25*, 16; 83; *26*, 1; 3; *27*, 1; 3; 11; 13; *29*, 2; *30*, 1; 3; *31*, 1 sq.; 3; *32*, 1; 4; *34*, 8; 13; *36*, 17; *37*, 3; 9; 29; V *tit.* 2; 22; 29; 30; 31; 32; 34; 74 (bis); *1*, 3; 7; *4*, 6 (bis); 9 sq.; 15; *7*, 2; *9*, 13; *10*, 3; 11; 14 sq.; 18; 24; *11*, 9; 11; *12*, 3; 9; *13*, 32 sq.; *14*, 5; 7 sq.; *15*, 1; *17*, 2; 6; 8; 22; *18*, 3; 4; *20*, 18; 89; *21*, 2; 105; *22*, 1; 3; *23*, 2; *30*, 29; *33*, 10; 13; *34*, 2; 87; 189; *35*, 24; *38*, 6; *39*, 16; *43*, 40; *45*, 2; 42; *46*, 1; *47*, 4; *49*, 5; 18; *50*, 6; 13; 15; 32; VI *tit.* 10; *1*, 8; 22; 27 sq.; 82; 95 sq.; 105; 112; 114; 116; 121; 126; 130; 143; 152; *3*, 1; *7*, 1; 16; *8*, 6; *9*, 2; *12*, 33; *14*, 9; *15*, 12; *32*, 13; *36*, 1; *38*, 6; *39*, 2; *44*, 2; *47*, 19; VII *2*, 21; *4*, 1; *5*, 26; *20*, 5; VIII *5*, 16; *11*, 14; 16; IX *4*, 58; XI *1*, 7; XII *2*, 52 — (3.) Constantini frater VI *1*, 6 — (4.) Valentiniani pater XII *1*, 5
Constantius Gallus, cos. II a. 353, cos. III a. 354, v. Gallus
Copras, monachus VIII *1*, 203; 204
Corduba, oppidum Hispaniae I *10*, 3; *20*, 14; IV *23*, 17 sq.; V *6*, 15; VI *20*, 28 sq.
Corinthus IV *19*, 22; XII *8*, 30
Cornelius, Romae episc. VIII *tit.* 17; *9*, 6; 20
Cosilai, vicus in Cilicia IX *43*, 14
Creta VII *3*, 58; XII *tit.* 12; *9*, 1
Cretensis I *1*, 44; XII *9*, 29 sq.

Cretes I *1*, 40; II *1*, 59
Crispus, Caesar I *1*, 127; *4*, 1; *6*, 3; 13
Critias, Athenarum tyrannus VI *44*, 23
Crysantus, Constantinopoli episc. Novatianus XI *10*, 8 sq.; 14
Ctesifon, urbs regia Persarum III *2*, 9; VI *46*, 17
Cucussenus IV *21*, 16
Cucussus, oppidum Cappadociae IV *22*, 3; *37*, 13; IX *17*, 3; X *18*, 3
Cyclades IV *24*, 10
Cynegius, cos. a. 388, IX *23*, 18
Cynicus IX *tit.* 18; *13*, 5
Cyprius I *10*, 12; 67; II *1*, 76; IX *tit.* 69; *20*, 4; *48*, 1; X *tit.* 15
Cyprus VI *12*, 11; VII *3*, 58; VIII *1*, 421; IX *38*, 153; X *10*, 54; 58; *12*, 23
Cyrene II *1*, 58
Cyriacus, episc. (Adanae?) IX *14*, 73
Cyrillus, (1.) Hierosolymorum episc. V *tit.* 51; 55; *34*, 32; 183; 184; 191; *37*, 1; 7; 13; 15 sq.; 23; 28; 33; *40*, 12; 16; VI *33*, 51; IX *12*, 17; *14*, 133; *26*, 20; X *25*, 3 — (2.) Alexandriae episc. X *25*, 1; XI *tit.* 10; *7*, 3; 4; *11*, 17; 19; 24; 26; 39; 49; 52; 56; 60; 69; 73; 74; *12*, 19; 21 sq.; XII *tit.* 9; *5*, 5; 9; 17; 20; 24; 27; 29; *6*, 2; *10*, 19 — (3.) diaconus martyr VI *15*, 12 — (4.) Macedonianus episc. VII *25*, 4
Cyrinus, Chalcedonis episc. X *13*, 15; 18; *20*, 33
Cyrrestae VIII *6*, 1
Cyrrus, oppidum IX *3*, 100
Cyzicenus V *43*, 9; VI *27*, 1; VII *2*, 181; *18*, 17; XII *3*, 27 sq.; *3*, 33
Cyzicus V *tit.* 62; *31*, 3; *34*, 45; 144; *36*, 18; *42*, 47; *43*, 43; VI *tit.* 34; *27*, 9; 13; VII *18*, 8; 14; 21; *19*, 16; 18; IX *12*, 22; *19*, 60; *40*, 37; XII *tit.* 5; *3*, 28; 29; *4*, 77; *8*, 3; *11*, 6

Dacia, (1.) IV *24*, 6 — (2.) altera IV *24*, 6 sq.
Dacidiza, locus in sinu Astazeno VII *30*, 16
Dadastana, locus Bithyniae VII *6*, 6
Dadosius, Messalianus VII *11*, 38
Dafne, suburbium Antiochiae VI *31*, 13; *33*, 17; 21; 30; 39; *34*, 4
Dafnaeus VI *31*, 1
Dagalaifus, cos. a. 366, VII *15*, 13; *21*, 34
Dalmatiae VI *12*, 5; VII *3*, 56; X *24*, 15; XI *18*, 10
Dalmatius, (1.) consobrinus filiorum Constantini IV *34*, 6; VI *1*, 6; 7; 12 — (2.) eius filius VI *1*, 10 — (3.) Cyzici episc. XII *3*, 30 — (4.) Macedonianus episc. VII *25*, 7
Damascus, oppidum Palaestinae VI *22*, 51
Damasus, (1.) Romae episc. V *tit.* 37; *28*, 25; *29*, 1; VII *40*, 190; VIII *tit.* 19; *10*, 2; 6; 8; *14*, 4; IX *tit.* 20; 22; 41; *2*, 8; 9; *3*, 38; 44; 52; 56; *7*, 13 sq.; *13*, 48 sq.; *14*, 2; 155; *15*, 1; *16*, 4 sq.; *26*, 10; 14; *44*, 25 sq.; X *1*, 4; *10*, 38 — (2.) auditor in synodo Illyrica VII *9*, 38
Danihel, qui proiectus est in lacum leonum (Daniel 6, 16) VI *22*, 65
Dardanii I *7*, 40
David, Iudaeorum rex I *1*, 71; III *8*, 22; VI *22*, 26; 40; *36*, 19; VIII *13*, 88; XI *17*, 62
Daviticus V *32*, 28; VII *34*, 8
Decennius, Magnentii frater V *10*, 20
Decius, imperator II *13*, 12; VIII *9*, 8; IX *35*, 5
Delphi VI *44*, 4
Delphicus II *18*, 26; *20*, 15
Delus VI *44*, 4

Demosthenes, ab epulis imp. VII *36*, 55; 58
Didymion, episc. Macedonianus VII *25*, 6
Didymus, scriptor VIII *tit.* 14; *1*, 151; 378 sq.; *6*, 9; *8*, 2; 19 sq.; 25
Dimophilius, (1.) Arianus episc. V *20*, 8 sq.; *30*, 22 — (2.) Constantinopolis episc. Arianus VII *29*, 7; IX *10*, 6 sq.; 12; *19*, 58; *22*, 4
Diocaesaria, oppidum Palaestinae V *11*, 1; VII *40*, 232
Diocletianus, imperator I *4*, 22; 39; *5*, 51; *12*, 21; *17*, 11; *18*, 4; X *33*, 39
Dioclis, episc. Macedonianus VII *25*, 12
Diodorus, Tarsi episc. V *32*, 14; 25; VIII *tit.* 8; *3*, 18; 31; 38; *5*, 5; IX *13*, 33; *44*, 2; X *3*, 50; 52
Diofantus, episc. Macedonianus VII *25*, 11
Diogenis, Cynicus VII *2*, 179
Dionysii ecclesia IV *11*, 19
Dionysius, (1.) Siciliae tyrannus I *1*, 36; 43 — (2.) scriptor VII *2*, 158 — (3.) Albae episc. V *15*, 18; *16*, 11 — (4.) Alexandriae episc. IV *11*, 19
Dionysus VI *16*, 2; VII *2*, 154; 166; 168; VIII *3*, 6; IX *33*, 17
Dioscorus, (1.) presbyter V *3*, 45 sq.; (2.) monachus, postea Hermopolis episc. VIII *1*, 226; X *7*, 30; 34; 47; 57; 60; 71; *10*, 28; 43; 50; 69; *12*, 5; 12; *13*, 62; *14*, 41; XI *11*, 55
Diospolis, antea Lydda (v.) nominata I *15*, 40
Dodone, oppidum Epiri VI *44*, 4
Dolichia, civitas Syriae IX *3*, 105
Domitianus, praefectus orientis V *11*, 8
Domnica, Valentis imperatoris uxor IX *1*, 5
Donatus, Euroeae episc. IX *tit.* 67; *46*, 2; 6; 13
Dorostolum, oppidum Moesiae inf. VI *16*, 5
Dorotheus, (1.) presbyter V *34*, 204 — (2.) monachus VIII *1*, 246 — (3.) Antiochiae episc. Arianus IX *22*, 7; *40*, 10; 12; 13; 17; XI *tit.* 8; *6*, 1
Dositheus, Seleuciae episc. XII *8*, 35
Dracontius, (1.) episc. V *3*, 44 — (2.) Pergami episc. V *36*, 18 sq.; *39*, 5
Drepanum, vicus Bithyniae II *18*, 31

Ebion, haereticus I *14*, 232 sq.; IX *16*, 21
Echibolus, sophista VI *1*, 22; *38*, 5; VII *2*, 25
Edessa, oppidum Osroenes IV *27*, 14; VI *48*, 3; VII *tit.* 48; *11*, 54; *17*, 2; *32*, 1; VIII *6*, 8; IX *3*, 103
Edesseni VII *32*, 29
Effrem, scriptor Syrus V *45*, 48; VIII *6*, 8; 9
Egesippus, historiae eccl. scriptor I *3*, 14
Eleusius, Cyzici episc. Macedonianus V *31*, 4; *34*, 44; 144; 148; 151; 164; *36*, 17; *37*, 47; *41*, 5; *42*, 47; *43*, 6; 9; VI *25*, 2; *27*, 4; VII *18*, 8; 10; 24; 25; 26; *19*, 16; IX *12*, 21; 26; *19*, 59
Eleutheropolis VII *4*, 63
Eleutheropolitanus IX *49*, 4
Emesa, oppidum Syriae VI *16*, 1
Emesenus IV *9*, 35 sq.; VII *28*, 4
Emmaus, postea Nicopolis (v.) dicta VI *42*, 11
Emona, oppidum Pannoniae I *7*, 36
Encratitae VI *13*, 17
Enthysiastae VII *11*, 32
Eortasius, (1.) episc. Macedonianus VII *25*, 5 — (2.) Sardium episc. V *36*, 18, v. Ortasius
Ephesinus XII *tit.* 8; *5*, 24
Ephesius II *5*, 49; IV *24*, 173 sq.; V *14*, 11; VI *1*, 37
Ephesus IV *24*, 212; VI *1*, 15; IX *40*, 24; X *14*, 22; XII *5*, 2; 4

Epictetus, Centumcellarum episc. Arianus V *17*, 55; 76; 124
Epiphania, oppidum Ciliciae I *10*, 3
Epiphanius, (1.) Scolasticus *praef.* 14 sq.; I *tit.* 2 — (2.) Cypri episc. VIII *1*, 421; IX *tit.* 69; *48*, 1; 12; 15; 20; X *tit.* 15; 16; *10*, 54; 59; 65; 70; *11*, 1; 11; 14; 21 sq.; *12*, 3; 9; 11; 14; 16; 22; 27; *13*, 1 — (3.) sophista V *44*, 9; 13
Epirotae II *1*, 44
Epirus IV *24*, 7; IX *46*, 2; X *24*, 16; XI *9*, 11
Equitius, (1.) cos. a. 374, VIII *11*, 4 — (2.) diaconus IX *34*, 44 sq.
Eridanus, fluvius I 7, 28; 39 (bis)
Esaias, propheta I *14*, 227; II *6*, 31; VI *42*, 37
Esau, filius Isaac (Gen. 25, 25) VI *22*, 38
Euagrius, (1.) cos. a. 381, IX *12*, 24 — (2.) Antiochiae episc. VII *tit.* 44; *29*, 9; 21 (3.) Antiochiae episc. IX *tit.* 40; *26*, 3; *44*, 11; 13; 19; 48; X *3*, 41; 64; *25*, 12 — (4.) Siciliae episc. VII *4*, 59 sq. — (5.) Mitylenarum episc. V *34*, 199 — (6.) Ponticus scriptor VI *21*, 19; 27; VIII *1*, 51; 122; 158; 166; 170; 175; 177; 389
Eucarpius, episc. Macedonianus VII *25*, 4 sq.
Eucharius, cos. a. 381, IX *12*, 24
Euclidis, Byzantinus VI *1*, 35
Eudocia, uxor Theodosii imp. XI *tit.* 27; *17*, 7; XII *tit.* 22; *13*, 3; *15*, 3
Eudoxia, (1.) uxor Arcadii imp. X *8*, 20; *13*, 2; *15*, 5; *26*, 8 — (2.) filia Eudociae et Theodosii iun. XII *13*, 3
Eudoxiopolis, olim Salambria nominata XII *8*, 42
Eudoxius, Germaniciae, Antiochiae, Constantinopolis episc. Arianus IV *20*, 22; V *tit.* 26; 44; 53; 59; *19*, 2; 13; *30*, 22; *33*, 3; 9; 13; 15; 17; *34*, 42; 210; *37*, 46; *38*, 7; 17; *39*, 1; 7; 14; 17; 26; *41*, 24; *42*, 15; 16; 25; 29; 46; *43*, 4; 10; 31; 34; 36 sq.; 38; 40; 42; 46; 48; 57; *46*, 4; VI *14*, 10; VII *tit.* 39; 43; *12*, 16; 32; 35; 41; 43; 46; 47; *13*, 13; *19*, 15; 21; *22*, 9; 20 sq.; *23*, 8; *25*, 87; *26*, 1; 3; 7; *27*, 2; *28*, 23; *29*, 3; *36*, 5; VIII *13*, 93; 102; IX *3*, 92; *40*, 37
Eufranor, episc. Macedonianus VII *25*, 10
Eufratas, episc. Macedonianus IV *25*, 42; 45; 47
Eufratus, fluvius II *1*, 24; VII *16*, 20 sq.; XI *15*, 61
Eufronius, Antiochiae episc. II *24*, 44; *25*, 17; IV *9*, 25
Eugenius, (1.) Nicaeae episc. V *14*, 10 — (2.) episc. Macedonianus VII *25*, 12 — (3.) alter episc. Macedonianus VII *25*, 13 — (4.) occidentis usurpator IX *tit.* 66; *45*, 3; 12; 32; 56; XI *9*, 5
Eulalius, Antiochiae episc. pro Eusthatio II *24*, 41 sq.
Eulogius, (1.) Edessae episc. VII *33*, 10; 14; 34; *34*, 1; 19 sq.; 25; 32; IX *3*, 101 — (2.) monachus VIII *1*, 231
Eumaeus VI *29*, 66
Eumathius, episc. Macedonianus VII *25*, 5
Eumolpius, episc. Macedonianus VII *25*, 11
Eunomiani I *18*, 30; V *13*, 40; *37*, 47; IX *2*, 22; *14*, 92; *19*, 59; *36*, 3; *40*, 36; 48
Eunomioeutychiani IX *40*, 50
Eunomiotheofroniani IX *40*, 49
Eunomius, (1.) Cyzici episc. haeresiarchus V *tit.* 43; 62; *13*, 41; 43; *32*, 12; *37*, 47; *42*, 47 sq.; *43*, 1; 7; 10; 14; 17; 31; 35; 39; 41; 42 sq.; 44; 50; 51; VII *tit.* 29; 39; *18*, 20 sq.; 23; 24; 27; *19*, 1; 15;

22; 29; *26*, 1; 7; *34*, 3; IX *tit.* 16; *11*, 1; *14*, 148; *16*, 16; *19*, 59; *36*, 7; *40*, 37; 41; X *34*, 9 — (2.) Theodosiopolis episc. X *28*, 15 — (3.) Samosatorum episc. Arianus VII *16*, 46; 83 sq.
Euolcius, diaconus VII *16*, 87
Euphemia, martyrium passa X *6*, 39
Eupsychius, martyr VI *tit.* 19; *14*, 2 sq.; 4
Euripides VI *37*, 14
Euroea, oppidum Euboeae VII *14*, 1; IX *tit.* 67; *46*, 2
Europa II *1*, 34; III *3*, 76; IV *24*, 209; VII *7*, 26; IX *2*, 2; *33*, 11; X *19*, 2
Eusebia, Constantii imp. uxor VI *1*, 58
Eusebius, (1.) cos. a. 347, IV *23*, 3 — (2.) cos. a. 359, V *20*, 19; *34*, 11 — (3.) eunuchus Constantini V *17*, 40; 65; 125; VI *1*, 139; 149 — (4.) Caesariae Cappadociae episc. VII *28*, 2; *31*, 5; 8; 14; 17 — (5.) cognomento Pamphili Caesariae Palaestinae episc. I *3*, 15; *4*, 48; *15*, 15; 37; *16*, 2; 5; *18*, 42; 69; II *tit.* 17; 24; *1*, 31; 33; 73; *5*, 29; *7*, 60; *8*, 6; 10; 16; 20; 23; *9*, 18; *10*, 1; 4; 12 sq.; *11*, 1; 89; *13*, 22; *16*, 2; 3; *24*, 5; 42 sq.; *25*, 4; 11; IV *3*, 9; *24*, 159; V *35*, 15; VI *20*, 21; *42*, 1; VII *2*, 128 sq.; VIII *8*, 45; IX *38*, 49; XII *4*, 125; *8*, 8 — (6.) Nicomediae, deinde Constantinopolis episc. Arianus I *tit.* 27; 28; 29; *13*, 14; 23; 59; 127; *14*, 422; *15*, 2; 35; 46; *16*, 1; *17*, 8; 10; 13; *18*, 22; 34 sq.; II *tit.* 15; 26; 33; 35; *6*, 9; 13; *7*, 12; 32; *9*, 21; 34; *10*, 1; *17*, 1; 3; 6; 37; *22*, 7; 22; 32; 37; 42; 45; 52; 53; *23*, 7; III *8*, 3 sq.; *9*, 26; 31; *10*, 5; 11; 18; 42; *12*, 20; IV *tit.* 13; 21; *1*, 8 sq.; 16; *3*, 4; *5*, 16; *6*, 1; *9*, 4; 7; 25; *12*, 1; 3; 8; *19*, 8; *24*, 36; 43 sq.; 149; 171; IX *4*, 54 — (7.) Samosatorum episc. V *tit.* 72; *47*, 7; *49*, 1; 6; 8; 15; VII *tit.* 24; *4*, 59; *14*, 12; *16*, 1; 13; 88; 93; 106; IX *3*, 97; 107; 117 — (8.) Vercellarum episc. V *15*, 19; *16*, 12 sq.; VI *tit.* 25; 29; *19*, 1 sq.; 6; 16 sq.; *20*, 36; *23*, 1; 17; 18; 20; 30 — (9.) Alexandriae episc. cognomento Emesenus IV *tit.* 15; IV *9*, 35 — (10.) Chalcidis episc. IX *3*, 100 — (11.) episc. Romam missus IX *14*, 73 — (12.) episc. Macedonianus VII *25*, 4 — (13.) alter episc. Macedonianus VII *25*, 11 — (14.) monachus X *7*, 30 — (15.) martyr VI *tit.* 14; *11*, 1 sq. — (16.) Acacii sectator V *34*, 206
Eustathianus II *24*, 50; X *25*, 16
Eustathius, (1.) Beroeae, deinde Antiochiae episc. I *4*, 7; *14*, 417; II *tit.* 11; 37; 39; *1*, 5; *5*, 21; *6*, 1; 32; *24*, 3; 15 sq.; 28; 33; 37; *25*, 1; 6; V *48*, 9; VII *29*, 10; 20; IX *3*, 4; X *11*, 28; *25*, 11 — (2.) Sebastiae in Armenia episc. V *tit.* 59; *33*, 8; *34*, 33; *37*, 2; 48; *41*, 14; 17; *42*, 15; 29; VI *25*, 2; VII *10*, 40; *23*, 8 sq.; 28; *24*, 1; 45; *25*, 19; 33; 77; IX *12*, 28 — (3.) episc. Macedonianus VII *25*, 3 — (4.) alter episc. Macedonianus VII *25*, 12 — (5.) Acacii sectator V *34*, 207 — (6.) faber ferrarius II *24*, 58
Eustochius, episc. Macedonianus VII *25*, 7
Eustolia, mulier IV *37*, 26
Euthymius, monachus X *7*, 30
Eutropius, (1.) dux factionis Macedonianiorum IX *41*, 2 — (2.) eunuchus, imp. cubiculi praepositus, cos. IX *45*,

24; X *tit.* 6; *3*, 26 sq.; *4*, 2; 8; 10; 15 — (3.) lector X *tit.* 29; *21*, 1; 9; 13
Eutychianus, (1.) cos. a. 398, X *3*, 32 — (2.) monachus I *11*, 236; 243
Eutychius, (1.) Eleutheropolis episc. VII *4*, 63 — (2.) excommunicatus V *34*, 207 — (3.) Eunomioeutychianorum dux IX *40*, 47
Euzoius, Arianus diaconus, Antiochiae episc. I *13*, 30; *14*, 413; III *6*, 9; 42; V *tit.* 70; *42*, 4; *48*, 5; 21; VI *19*, 13; *23*, 12; 15; *32*, 9; VII *5*, 8; *14*, 5; *38*, 1; *40*, 69; VIII 7, 7 sq.; IX *3*, 6
Eva VI *20*, 19
Ezechiel XII *12*, 14

Farmacus, navale in Ponto Euxino XII *2*, 38
Faustinus, episc. Macedonianus VII *25*, 5
Faustus, Arianus VII *10*, 55
Felicianus, cos. a. 337, III *12*, 36
Felix, (1.) cos. a. 428, XII *4*, 12 — (2.) Romae episc. V *18*, 21; 36 — (3.) praepositus regalium thesaurorum VI *tit.* 44; *32*, 4; 6; 12; 29
Feno, castrum in Aegypto situm VII *17*, 11
Fidelis, excommunicatus V *34*, 207
Filo, episc. V *3*, 42 sq.
Firmus, Caesariae Cappadociae episc. XII *16*, 4
Flacillus, IV *9*, 25 = Placitas (IV *37*, 31) = Flacitas vel
Flacitus, Antiochiae episc. II *24*, 46; V *32*, 41; 49
Flaconensis, insula V *11*, 11
Flavianus, monachus, postea Antiochiae episc. V *32*, 14; 24; VII *11*, 52 sq.; 82; VIII *tit.* 7 sq.; *3*, 18; 36; *5*, 4; IX *tit.* 29 sq.; 41; 64; *3*, 41; 57; *14*, 127; *20*, 4; 6; *26*, 3; 5; 6; 8; 11; 13; 14 sq.; 16; 17; *30*, 116; *44*, 2; 12; 19; 22 sq.; 30; 42; 49 sq.; 55; X *1*, 5; *10*, 38; *23*, 4; 5; *25*, 6; 7
Flavianus (adiect.) IX *44*, 44
Florentius, cos. a. 361, V *42*, 3; V *50*, 38
Fortuna, dea VI *4*, 45; 48; *6*, 1 sq.; *35*, 4 sq.
Franci IV *10*, 22; *13*, 14
Francicus IV *tit.* 17
Frigidus, fluvius IX *45*, 53
Fritigernis, Gothorum rex VIII *13*, 7; 8; 12; 17

Gabalensis X *10*, 2
Gainas, Gothus magister milit. X *tit.* 8; *6*, 1; 19; 36; 38; 48; 61
Gaius, (1.) episc. ab Arianis relegatus V *3*, 42 — (2.) Arianus episc. I *13*, 30 — (3.) Arianus V *20*, 9; 82; *21*, 51
Galati IX *37*, 37; *38*, 9
Galatia III *9*, 2; IV *23*, 34; *24*, 10 sq.; 28; 41; 199; V *39*, 5; VI *13*, 15; *29*, 30; 43; 57; VII *6*, 6; X *17*, 2
Galerius, v. Maximianus I *4*, 23; 33
Galilaeus VI *4*, 58; *6*, 7; *17*, 4; 9; *29*, 48; 61; *44*, 20; *47*, 10
Galla, filia Valentiniani et Iustinae VIII *11*, 33
Gallia I *7*, 23; III *8*, 16; 19; IV *2*, 12; *10*, 22; *24*, 5; *36*, 3; 6; V *10*, 3; 7; 23; *12*, 2; *16*, 11; *28*, 27; *38*, 6; VI *1*, 81; VII *3*, 55; *9*, 54; *23*, 15; IX *21*, 22; *38*, 77; *45*, 7; 35; XII *4*, 49
Gallicanus V *15*, 18; *29*, 8; VI *24*, 3; VII *28*, 10; IX *38*, 44
Gallii I *6*, 23
Gallus, Constantius Caesar V *tit.* 8; 14; *5*, 1; *10*, 18 sq.; *11*, 3; *12*, 1; 3; VI *1*, 8; 12; 15; 53; 55; 151; *3*, 7; 14
Gaza, oppidum Palaestinae IV *15*, 4; *24*, 41; 199; 205 sq.; *29*, 19; VI *tit.* 20; *4*, 15; 23; *11*, 21; *15*, 4; VII *4*, 67; IX *48*, 28

Gazaeus IV *15*, 6; *24*, 28; *29*, 26; VI *4*, 20; 30; *11*, 3; *12*, 1 sq.; 16
Gazensis VI *4*, 15; 20; *28*, 19; 32
Gelonius, episc. Macedonianus VII *25*, 7
Georgius, (1.) Alexandriae episc. Arianus IV *tit.* 25; *14*, 4; *17*, 3; V *tit.* 5; 36; 55; 60; *3*, 1; 8; 18; 60; *6*, 11; *14*, 15; *28*, 4; 12; 15; *34*, 41; 198; *40*, 1; VI *tit.* 12; *8*, 7; *9*, 3; *18*, 4; VII *5*, 11 — (2.) Laodiciae Syriae episc. Arianus IV *24*, 172; 212 sq.; *37*, 23; V *34*, 43; *37*, 6; *39*, 52; *42*, 50; 52; 55; *44*, 14; 19; *47*, 15 — (3.) presbyter Arianus XI *6*, 8; 10
Gerax, Cyrilli sectator XI *11*, 18; 21; 25
Germa, civitas ad Hellespontum sita VII *22*, 18
Germanicia, civitas Syriae IV *20*, 22 sq.; V *19*, 2; *33*, 1; *34*, 202; IX *3*, 92
Germaniciensis XII *4*, 6
Germanicius V *19*, 5
Germensis XII *4*, 66
Germinius, Sirmii episc. V *8*, 5; *20*, 8; 82; *21*, 51
Gog, rex terrae cuiusdam in septemtrionibus sitae (Hes. 39, 6) XII *12*, 17
Gomarius, militum dux VII *15*, 19
Gordianus, imperator IX *38*, 47
Gordus, oppidum Lydiae XII *8*, 38
Gororanis, rex Persarum X *28*, 12 sq.; *30*, 26
Gothi I *9*, 66; V *36*, 4; *38*, 13; 15; VII *13*, 2; VIII *tit.* 26; 27; 29; *13*, 5; 14; 15; 17; 40; 94; 97; 105; IX *40*, 26; X *24*, 11
Gothicus VIII *13*, 15
Graecus *praef.* 4; 11; I *1*, 56; *2*, 32; 43; 53; *3*, 6; 16; *6*, 1; 33; 37; *8*, 12; *9*, 93; II *2*, 37; 40; *4*, 7; *18*, 38; V *8*, 14; *39*, 19; VI *28*, 22; *37*, 7; 18; VII *2*, 45; VIII *1*, 198; *6*, 10 sq.; 11; IX *3*, 94
Grata, filia Valentiniani et Iustinae VIII *11*, 32
Gratianus, imperator I *1*, 135; VII *tit.* 33; *9*, 2; *15*, 13; *21*, 34; *22*, 3; 12; *36*, 85; VIII *11*, 4; 27 sq.; IX *tit.* 3; 6; 31; *2*, 1; 19; *4*, 1; *5*, 4; 7, 8; 23; *10*, 26 sq.; *16*, 106; *20*, 11; *21*, 18; 20; 21; 23; 26; 27; *23*, 25; *30*, 115
Gregorius, (1.) Beryti episc. Arianus I *15*, 17; 38 sq.; IX *4*, 55 — (2.) Alexandriae episc. IV *tit.* 15; 19; 20; 25; *6*, 9; *9*, 37 sq.; *11*, 1; 17; *14*, 1; *24*, 204 sq.; V *6*, 12; VIII *8*, 47 — (3.) Nazianzi episc. VII *2*, 54 sq.; 88; *22*, 26; 27; 29; *28*, 4; VIII *1*, 53; 124; 390; *8*, 46 sq.; IX *tit.* 12; *8*, 1; *9*, 10; *10*, 1; *13*, 1; 9; XII *8*, 32 — (4.) Nyssae episc. VI *tit.* 51; *37*, 3; VIII *8*, 47; IX *13*, 27 — (5.) Ponticus, Origenis discipulus VIII *tit.* 14; *8*, 32 sq.; 34; 46 — (6.) Gregorius falso pro Georgio Laodicaeae episc. V *39*, 51

Hadrianopolis, oppidum Thraciae IV *29*, 19 sq.; *37*, 15 sq.; V *22*, 11; VIII *15*, 16
Hadrianopolitis IV *15*, 7
Hadrianus, imperator VII *2*, 181; 182
Hebraicus VI *37*, 9; XI *6*, 12
Hebraeus I *tit.* 6; *2*, 3; 13; 39; 51; *9*, 92; *11*, 52; 69; II *18*, 38; VII *40*, 208; IX *38*, 17; XI *18*, 5; XII *4*, 129
Helamitae II *1*, 55 sq.
Helena, mater Constantini II *18*, 30; XII *4*, 130
Helenopolis, oppidum Bithyniae II *18*, 31; XII *8*, 39 sq.; 40
Helia, (= Hierosolyma) III *5*, 18; 19

Helias, (1.) propheta I *11*, 50; III *5*, 19; VI *22*, 45 — (2.) monachus VIII *1*, 203; 208
Heliconides Musae II *20*, 15
Heliodorus, (1.) Sozusae in Pentapolide episc. V *42*, 69 — (2.) monachus VIII *1*, 431
Helion, patricius, legatus missus XI *15*, 87; XII *1*, 14
Heliopolis, oppidum Phoeniciae I *9*, 51; VI *15*, 11; VII *40*, 161; 180
Heliopolita VI *12*, 24
Heliopolitani VI *tit.* 15; *12*, 18
Hellada VI *1*, 63; VII *2*, 63; *3*, 57; IX *38*, 77; 151
Helladici I *4*, 13 sq.
Helladicus, Tripolis episc. I *15*, 19; 42; IV *38*, 17; VI *21*, 3; XI *6*, 9 (adiect.)
Helladius, (1.) Ponti episc. IX *13*, 26 — (2.) grammaticus IX *27*, 18; 20; 33 — (3.) diaconus Arianus I *13*, 30; *14*, 414
Hellas I 7, 42; IX *38*, 97
Hellebichus, magister milit. IX *32*, 21
Hellespontus II *18*, 8; IV *24*, 8; VII *12*, 5; *22*, 19; IX *12*, 23; *38*, 161; XII *4*, 66; 78
Hellin, monachus VIII *1*, 203; 205
Helpidius, (1.) comes privatarum Iuliani VI *32*, 5; 6 sq. — (2.) episc. V *37*, 2 — (3.) episc. Macedonianus VII *25*, 4 — (4.) presbyter VII *10*, 10; 20 sq.; 38; 43; X *16*, 4
Heraclia, (1.) oppidum Ponti I *1*, 83 — (2.) oppidum Thraciae II *8*, 2; IV *12*, 10; *20*, 4; *24*, 171; 209; V *6*, 14; VII *12*, 7; 39; X *15*, 2 — (3.) oppidum Aegypti I *11*, 87
Heraclides X *14*, 17; 19; 24
Heracliotes IV *5*, 18
Heraclius, (1.) Hierosolymorum episc. V *40*, 14 — (2.) episc. Macedonianus VII *25*, 8
Herculis I *1*, 83; *6*, 30; VII *2*, 153
Herculius v. Maximianus (1.)
Herennius, Hierosolymorum episc. V *40*, 13
Hermas, unus ex secta Enthysiastarum VII *11*, 38
Hermes, episc. V *3*, 43
Hermias v. Sozomenus I *1*, 146
Hermogenis, magister militum Thraciarum IV *tit.* 23; *13*, 4 sq.; 8 sq.; 15
Hermonas, Hierosolymorum episc. I *12*, 74 sq.
Hermopolis, oppidum Thebaidis VI *42*, 22; 27; X 7, 34; *14*, 41
Herodias IX *43*, 2; X *15*, 17
Herodis I *2*, 14; VI *22*, 82; 83; VI *42*, 27; VII *36*, 46; IX *43*, 2
Heron, episc. Macedonianus VII *25*, 4
Hesperia IV *36*, 13; *38*, 18; V *28*, 22 sq.; *32*, 21; VII 7, 26; VIII *10*, 8; *11*, 1 sq.; IX *4*, 51; *20*, 9; *44*, 52 sq.; *45*, 13; XI *1*, 3
Hesperii V *20*, 72
Hesperius I 7, 24; III *12*, 7; IV *2*, 5; *5*, 26; *23*, 4; *25*, 86; *36*, 2; V *31*, 46 sq.; VIII *9*, 30; IX *25*, 1; *45*, 20; *50*, 6; XI *9*, 9; *18*, 11; XII *1*, 2; *13*, 4; 10
Hiberi III *1*, 4
Hierapolis, (1.) oppidum Syriae IX *3*, 99 — (2.) oppidum Aegypti (idem ac Geras? Alexandria?) X *14*, 57
Hierapolitis VI *20*, 11
Hierax, presbyter V *3*, 45
Hieremias V *30*, 12 sq.
Hierius, cos. a. 425, XII *3*, 38
Hieron, portus in Ponto Euxino X *14*, 47
Hierophilus, Trapezopolis episc. XII *8*, 44
Hierosolyma I *4*, 3; *10*, 4; *12*, 74; *15*, 43; II *tit.* 27 sq.; *18*, 32; *23*, 12; III *2*, 221; 6, 47; 59; *9*, 18; IV *33*, 3; *35*, 1; *37*, 8; V *tit.* 51; 56; *34*, 33; 182; *37*, 1; 7; 16 sq.; 25; *40*, 13; VI *tit.* 59; *42*, 12; VIII *1*, 404; IX *14*, 132; *26*, 20;

38, 151; *43*, 4; X *1*, 5; *3*, 56; *25*, 2; *29*, 3; XII *tit.* 22; *5*, 7; *8*, 10 sq.; *15*, 4; 5
Hierosolymitanus II *1*, 5; III *10*, 1; IV *tit.* 58; *9*, 15 sq.; *34*, 38; VI *33*, 51 sq.; IX *12*, 17
Hierusalem II *18*, 33; IX *10*, 21
Hiezabel impii Achab coniunx (3 Reg. 16, 31) VI *22*, 47
Hilario, monachus VI *tit.* 15; *12*, 1; *28*, 24; 27
Hilarius, (1.) Pictavorum episc. VI *tit.* 31; *24*, 1; 5 — (2.) Hierosolymorum episc. V *40*, 14 — (3.) ad capiendum Athanasium missus V *26*, 20 sq.
Hirene, filia Spiridionis (v.) I *10*, 29
Hirenes ecclesia II *18*, 22; IV *8*, 22; *18*, 40
Hireneus, (1.) Lugduni episc. VI *20*, 10 sq.; IX *38*, 44 — (2.) Gazae episc. VII *4*, 67 — (3.) grammaticus VI *21*, 5 sq.
Hirenopolis, oppidum Ciliciae II *5*, 52
Hirenopolita IV *20*, 4
Hispania IV *23*, 18; *24*, 5; VI *20*, 29; VII *3*, 55; *35*, 13; IX *4*, 6; 10; *38*, 77
Hispanus II *1*, 45; V *tit.* 12; *9*, 1
Hister I *7*, 41; *9*, 68; VII *13*, 3; *16*, 39; 106; VIII *13*, 5; 92; IX *4*, 18; *45*, 33; *47*, 3; X *6*, 32; *24*, 3; *27*, 28
Homericus I *1*, 41; VI *37*, 12
Homerus I *1*, 36; 103; *8*, 14; VI *29*, 66; *37*, 9
Honoratus, praefectus urbis Constantinopolis V *35*, 21
Honorius, Caesar I *1*, 139; VIII *11*, 36; IX *21*, 58; *23*, 28; *24*, 31 sq.; *45*, 17; 71; *50*, 5; X *tit.* 2; 3; *1*, 3; *2*, 1; *3*, 31; *17*, 36; *18*, 19; *20*, 27; *24*, 7; 10; 14; 17; XI *1*, 1; *6*, 4; *7*, 2; *12*, 22; *15*, 122; *18*, 2; 7; XII *1*, 4 sq.; 5
Hormisda, martyr X *tit.* 40; *31*, 1
Humaniformiani X *7*, 68 sq.
Hunni VIII *13*, 22; X *1*, 16; *24*, 2; XII *4*, 44; 54
Hymenaeus, apostata I *13*, 110
Hypatia, philosopha XI *tit.* 18; *12*, 1
Hypatianus, Heracliae episc. V *6*, 14; VII *12*, 7
Hypatius, cos. a. 359, V *20*, 19; *34*, 11
Hypericius, episc. Macedonianus VII *25*, 4

Iacob, patriarcha I *2*, 11; V *7*, 72, VI *22*, 38
Iacobus, (1.) Nisibis episc. V *tit.* 65; *45*, 8; 49 — (2.) presbyter III *2*, 180
Iconium, oppidum Lyciae IX *13*, 29
Idumaeus I *2*, 15
Ieracius, episc. Macedonianus VII *25*, 13
Iesus Christus I *13*, 86; 120; *14*, 25 sq.; 90; 304; 363 sq.; 382 sq.; II *3*, 20; *4*, 20; *9*, 4; *11*, 16; *12*, 83 sq.; 87; *18*, 39; III *6*, 15; IV *28*, 37 sq.; 71; 77; V *7*, 16; *8*, 8; *20*, 39; *21*, 10; 41 sq.; *34*, 112 sq.; *42*, 21 sq.; VI *22*, 87; 89; 93; 100; VII *3*, 24; 72; *9*, 36; *10*, 12; *24*, 32; IX *16*, 22; XII *4*, 118; *5*, 12
Ignatius, Antiochiae episc. X *tit.* 12; *9*, 2
Ilium II *18*, 7
Illyrici IX *38*, 96; X *19*, 3
Illyricianus VII *tit.* 17
Illyricum II *24*, 40; IV *18*, 19; *21*, 6; *36*, 6; *38*, 18; V *tit.* 37; *4*, 1; *28*, 23; *29*, 2; *50*, 14; VI *23*, 33; VII *8*, 47; *9*, 4; *10*, 1; IX *6*, 10; *21*, 33; 43; *30*, 116; *44*, 51; X *tit.* 25; *24*, 12; XI *9*, 9; XII *16*, 8
Illyrii I *4*, 14; *7*, 42
Indi III *tit.* 2; *1*, 3 sq.
Innocentius, Romae episc. IX *44*, 62; X *18*, 8; *23*, 3; *29*, 1; XI *9*, 1
Iohannes, (1.) baptista I *11*, 51; VI *15*, 7 sq.; IX *tit.* 63;

43, 2 — (2.) evangelista I *13*, 66; 133; *14*, 98; 120 sq.; II 7, 10; VI *22*, 98 sq.; 113; IX *38*, 86; *45*, 44; X *15*, 18 sq.; XII *4*, 116 — (3.) (Chrysostomus) Constantinopolis episc. X *tit.* 5; 11; 14; 15; 16; 17; 20; 21; 22; 24; 25; 28; 29; 35; *3*, 6; 11; 24; 28; 29; 32; 36; 54; 62; *4*, 25; 29; *5*, 11; *6*, 8; 19 sq.; 23; 27; 66; 73 sq.; *8*, 1; 13; 16 sq.; *10*, 1; 7 sq.; 10 sq.; 15; 19; 21; 44; 48; 51; 62; 70; 74; 75; 78; 80; *11*, 5; 8; *12*, 1; 6; 9; 13; 24; 28; *13*, 1 sq.; 2; 13; 16; 33; 38 sq.; 42; 62; 64; 65; *14*, 4; 7; 18 sq.; 22; 29; 43; 46; *15*, 1; 9; 16; *16*, 1 sq.; 3; 9; *17*, 4; 8; 9; 15 (bis); 23; 24; 31; *18*, 1; 9; 10; 11; 13; *19*, 13; *20*, 6; 18; 29; 34; 36; *23*, 5; 7; *25*, 23; *34*, 6; *35*, 1; XII *tit.* 20; *2*, 5; *3*, 23; *14*, 2; 4 — (4.) Antiochiae episc. XII *tit.* 10; *5*, 7 sq.; 19; 25; 29; *6*, 1; *10*, 20 — (5.) Hierosolymorum episc. IX *26*, 21; X *1*, 5; *25*, 3; *29*, 3 — (6.) Apamiae episc. IX *3*, 86; *34*, 5 — (7.) Proconissi episc. XII *8*, 38 — (8.) Antiochiae presbyter VI *36*, 10 — (9.) monachus VIII *1*, 182; 268; IX *45*, 23; 26 — (10.) episc. Macedonianus VII *25*, 9 — (11.) imperii usurpator XI *tit.* 29; *18*, 3; 13; XII *11*, 22

Iohannitae X *17*, 30; 33; 38; XII *2*, 4

Iordanes, fluvius III *12*, 17

Iosaceus, Armeniae minoris episc. VII *4*, 63

Ioseph VI *22*, 80; *42*, 26

Ioseppus, historicus I *2*, 24; IX *38*, 61

Iovianus, imperator I *1*, 133; VII *tit.* 2; 6; 8; 10; 12; *1*, 3; 16; *3*, 1; 11; 106; *4*, 31; *14*, 2; *22*, 5; *28*, 6; *29*, 11; *40*, 75; VIII *3*, 4; 11; IX *33*, 9

Iovinus, Perres episc. VII *16*, 95 sq.; 100

Iovius, praefectus praetorio X *24*, 12

Iphitus I *6*, 32

Irinneus cf. Hirineus (1.)

Isaac, (1.) filius Abraham I *2*, 7 — (2.) monachus VIII *13*, 73

Isauria V *16*, 38; *34*, 10; 16; 83; VII *3*, 58; *23*, 26; X *3*, 49; *24*, 3

Isidorus, (1.) monachus Aegyptius VII *39*, 3 — (2.) Cyrri episc. IX *3*, 100 — (3.) monachus VIII *1*, 12; 220 — (4.) presbyter IX *26*, 14; X *3*, 12; 15; 18; 21; 23; *4*, 26; *10*, 28; 35; 37; 39; 43; 50 — (5.) cos. a. 436, XII *13*, 11

Ismahelita VI *47*, 5

Israel XII *9*, 5

Israhelita VIII *3*, 25

Italia I *4*, 24; 25; *6*, 22; 7, 23; IV *tit.* 8; *19*, 22; *20*, 5; *24*, 5; *36*, 5; V *15*, 11; *16*, 13; *25*, 1; *28*, 27; *38*, 7; *50*, 9; VI *23*, 33; VII *3*, 55; *23*, 13; *24*, 8; VIII *11*, 6; IX *4*, 2; 43; *20*, 12; *38*, 76; *45*, 28; X *24*, 17; XI *tit.* 13; XII *1*, 8; 10

Italicus I 7, 40

Italus I 7, 35; V *15*, 19; *16*, 12; 33; *24*, 10; VI *24*, 3; VII *25*, 21; *28*, 10

Iuda I *2*, 13

Iudaea II *1*, 56; VI *22*, 67

Iudaeus I *2*, 16; 25; 32; *14*, 31; II *1*, 59; *12*, 73; *18*, 39; 89; III *tit.* 2; *2*, 6; 21; 156; 159; V *tit.* 14; *8*, 13; *11*, 1; *30*, 10; *47*, 9; VI *tit.* 58; *22*, 50; 90; 92; *28*, 25; *29*, 60; *42*, 13; *43*, 1; 8; 10; 32; VII *37*, 14; *40*, 158; 231; VIII *3*, 2; *9*, 37; IX *16*, 101; *37*, 1; 20; 29; *38*, 11; 29; 30; 54; 56; 60; 83; X *3*, 58; *25*, 20; XI *tit.* 6; 16; 20; 21; *4*, 4; 6; 11; 15; 19; *5*, 9; *11*, 1; 9; 12; 21 sq.; 27; 28; 36; 39 sq.; 40; 42; 49 sq.; *13*, 1;

4; *14*, 1; 9; 14; 17; XII *tit.* 12; 13; *4*, 142; *9*, 1; 3; 4; 30
Iudaicus I *14*, 23; IX *37*, 3; XII *2*, 29
Iudas I *13*, 111
Iulianus, (1.) imperator I *1*, 132; II *18*, 93; V *tit.* 16; 73; *12*, 1; 4; *31*, 47; *39*, 16; *50*, 2; 33; 42; VI *tit.* 2; 3; 9; 13; 23; 33; 34; 36; 46; 53; 55; 58; 60; 63; 64; *1*, 2; 8; 13; 17; 24; 32; 38; 39; 55; 62; 68 sq.; 72; 77; 79; 85; 87; 99; 108; 109; 125; 127; 171; *2*, 1; *3*, 1; 7; 14; *4*, 20; *7*, 14; *9*, 2; 11 sq.; *12*, 35; *13*, 29; *14*, 11; *27*, 17; *31*, 1; 12; *33*, 17; 53; *34*, 1; *36*, 22; 33; *38*, 7; 8; *39*, 1; *41*, 1; *43*, 1; 37; *44*, 4; 53; 56; 62; *45*, 18; *46*, 44; *47*, 15; VII *1*, 5; 8; 31; *2*, 2; 4; 7; 19; 23; 24; 39; 49; 54; 57; 88; 94; 98; 109; 136; 141; 154 sq.; *3*, 104; *4*, 2; 7; 87; *6*, 3; *40*, 73; VIII *3*, 4; IX *33*, 8; *36*, 21; XI *17*, 26; XII *3*, 24 — (2.) avunculus imperatoris Iuliani, praefectus orientis VI *tit.* 43; *9*, 15; *31*, 12; *32*, 3 sq.; 8; 16 — (3.) cognomine Saba, monachus VI *tit.* 61; *45*, 1; VIII *tit.* 10; *5*, 1 — (4.) Chaldaeus II *4*, 26 — (5.) titulus Libanii sophistae libri VII *2*, 2
Iulius, (1.) Caesar VI 1, 165 — (2.) Romae episc. II *1*, 8; IV *tit.* 9; 28; 29; 46; *6*, 2; *9*, 18; *12*, 1; 3; 11; *15*, 21; *16*, 2; 11; 16; *17*, 1; *19*, 6; 12; *23*, 10; *24*, 38; 46; 47; 124; *27*, 28; 31; *28*, 1; *33*, 20; *34*, 37; V *tit.* 16; *12*, 13; *17*, 4 — (3.) diaconus Arianus I *13*, 30; *14*, 414 — (4.) mensis I *4*, 27
Iupiter II *20*, 6; VI *4*, 43; *30*, 7; VII *2*, 170; 172; VIII *3*, 5; IX *34*, 10
Iusta, filia Valentiniani et Iustinae VIII *11*, 32
Iustina, uxor Valentiniani imp. altera VIII *tit.* 21; *11*, 11; 13; 19; 22; 24; 26; 31; IX *tit.* 31; *20*, 14; *21*, 8; 31; 45
Iustus, pater Iustinae VIII *11*, 13; 18
Iuvenalis, Hierosolymorum episc. XII *5*, 7; 29
Iuventius, miles Christianus VI *tit.* 47; *34*, 38

Laconensis VI *1*, 20
Lampon, episc. VII *9*, 38
Lampsacenus VII *tit.* 20
Lampsacus, oppidum ad Hellespontum situm VII *12*, 13 sq.; 38; 42; *18*, 5; *24*, 6; 46; *28*, 12; IX *12*, 22
Lamyrion, presbyter VII *4*, 65; 68
Laodicensis VII *14*, 13
Laodicenus V *39*, 52; *44*, 10; IX *tit.* 6; *3*, 8; *13*, 33
Laodicia, oppidum Syriae I *15*, 38; II *24*, 7; IV *24*, 172 sq.; 213; *37*, 24; V *34*, 43 sq.; *37*, 6; *44*, 1; 7; *47*, 15; VII *4*, 64; *28*, 3; IX *3*, 78; *32*, 13; X *17*, 2
Larissenus VII *4*, 60
Latinus *praef.* 15; II *18*, 38; VIII *1*, 198
Lauricius, militum dux V *34*, 15 sq.; 67; 95; 212; 214
Lazarus VI *22*, 88
Ledrensis I *10*, 69
Leonas, comes V *34*, 13; 22; 29; 67; 69; 77; 95; 176; 212; 214
Leontius, (1.) Antiochiae episc. Arianus IV *25*, 82; *34*, 26; *37*, 24; V *tit.* 42; *13*, 11; *19*, 1; *32*, 1; 16; 22 sq.; 33; 39; 50; *33*, 3; 5; *46*, 4 — (2.) Tripolis in Lydia episc. Arianus V *34*, 201 — (3.) Comanorum episc. Macedonianus VII *4*, 15; *25*, 13 — (4.) Novatianus episc. in urbe Roma IX *23*, 41 — (5.) Ancyrae episc. X *5*, 14; *17*, 1; 14 — (6.) sophista XI *17*, 4
Libanius, Syrus sophista VI *1*,

29; 30; 32; *40*, 19; *44*, 56; VII *tit.* 4; *2*, 1; 17; 33; 133 sq.; 184; X *3*, 37 sq.; 46
Libanus, mons I *9*, 51; II *20*, 20; 24; VI *15*, 11
Liberius, Romae episc. V *tit.* 16; 22; 23; 24; *12*, 15; *16*, 10; *17*, 1; 6; 15; 24; 29; 42; 59; 62; 67; 78; 85; 96; 108; 114; 116; 118; 119; 122; 126; *18*, 20; 36; *28*, 25; VII *tit.* 35; 36; 37; 41; *23*, 6; 11; 15; 22; 28; *24*, 1; 55; *25*, 1; 14; 82; 91; *28*, 7; 9 sq.; VIII *10*, 2; IX *2*, 11; *5*, 1; *12*, 27.
Licinnius, Caesar I *tit.* 16; *3*, 19; *4*, 12; 34; *8*, 1; 20; 24; *9*, 64; *12*, 73; II *1*, 25; 74; V *33*, 36
Litoius, Melitines episc. VII *11*, 46
Lollianus, cos. a. 355, V *12*, 5
Loth, filius Harrani, fratris Abrahami (Gen. XI 27), V *48*, 23
Lucianus, (1.) Antiochiae episc. I *14*, 235 — (2.) Arcorum episc. VII *4*, 69 — (3.) martyr VII *28*, 21
Lucifer, Caralorum in Sardinia episc., haereticus V *16*, 12; VI *tit.* 25; *19*, 1; 5; 8; 15; *23*, 3; 7; 17; 24
Luciferiani VI *23*, 23
Lucius, (1.) Hadrianopolis episc. IV *15*, 7; *29*, 19; *37*, 15 sq. — (2.) Alexandriae episc. Arianus VI *18*, 5; VII *tit.* 59; 60; 61; *5*, 11; 19; *16*, 66; 70; 83; *38*, 2; 6; 10; *39*, 2; 28; 30; *40*, 63; 81; 110; VIII 7, 7; 9; 11; *14*, 6; 7 — (3.) episc. Macedonianus VII *25*, 13 sq. — (4.) diaconus Arianus I *13*, 30; *14*, 414
Lugdunensis V *10*, 16; IX *38*, 44
Lugdunum, oppidum Galliae IX *21*, 22
Lupicinus, cos. a. 367, VII *22*, 5
Lybia I *4*, 11; *11*, 151; *13*, 58; *14*, 403; II *1*, 35; 39; 58; *11*, 91; *12*, 3; III *3*, 77; *6*, 55; IV *24*, 10; *32*, 6; *33*, 11; *35*, 2; *36*, 6; *37*, 4; V *3*, 41; *26*, 18; VII *3*, 13; 59; VIII *1*, 326; IX *2*, 3; *38*, 77; *42*, 14
Lybicus I *12*, 19
Lybiensis V *6*, 19; VI *20*, 31
Lycaonensis VII *11*, 50
Lycia I *14*, 403; VII *3*, 58; *23*, 26; X *11*, 27 sq.
Lycus, fluvius I *11*, 206
Lydda, oppidum Iudaeae I *15*, 39 (bis); II *24*, 6
Lydia IV *24*, 10; V *34*, 200; 201; XII *4*, 35; *8*, 38

Macarius, (1.) Hierosolymorum episc. I *4*, 3; *10*, 4; *12*, 75; *15*, 19; 42 sq.; II *1*, 5; *16*, 37; *18*, 45; IV *9*, 16; V *37*, 25 — (2.) Palaestinae episc. IV *24*, 182 — (3.) Athanasii presbyter IV *24*, 121 sq.; 129; 136 sq. — (4.) monachus Aegyptius VII *39*, 2 sq.; VIII *1*, 41; 45; 84; 289; *7*, 12 — (5.) alter monachus Aegyptius VII *39*, 3 — (6.) monachus Alexandrinus VIII *1*, 42; 47; *7*, 12 sq. — (7.) Sabbatii assecla IX *37*, 5
Macedo I *1*, 38; 99; *4*, 14; *7*, 41; II *1*, 43; VI *46*, 24; VII *2*, 169; XI *11*, 42
Macedonensis, *cf.* V *36*, 3 *adn.*
Macedonia IV *24*, 7; VII *3*, 56; VIII *15*, 16; IX *16*, 5 sq.; *21*, 34
Macedonianus II *tit.* 13; *8*, 2 sq.; IV *17*, 8; V *tit.* 57; *41*, 8; VI *tit.* 32; *25*, 9; VII *tit.* 34; 36; 37; *4*, 11; *23*, 3; *25*, 2; 90; IX *tit.* 9; 17; 60; *5*, 1; *12*, 15; 21; *16*, 19; *17*, 6 sq.; *19*, 59; *36*, 2; *38*, 160 sq.; *41*, 1 sq.; *43*, 4; 29;

33; XI *tit.* *4* sq.; *3*, 2; 12; *14*, 4; XII *4*, 68; 69; 74
Macedonius, (1.) Constantinopolis episc. Arianus I *18*, 30; IV *tit.* 12; 22; 32; 61; *8*, 12; 21; *12*, 7 sq.; *13*, 1; 21; *17*, 12; *18*, 6; 23; 26; 35; *22*, 10; *29*, 27; *38*, 1; 17; V *tit.* 40; 57; *31*, 1; 6; 23; 31; 37; 44; *34*, 25 sq.; 27; 70; *36*, 16 sq.; *37*, 46; *38*, 19; *39*, 1; *41*, 1; 12 sq.; 15; 23; VI *25*, 1; 2; VII *18*, 8; IX *14*, 150; 17, 3; *32*, 26; XI *1*, 7 — (2.) episc. Macedonianus VII *25*, 8 — (3.) martyr VI *tit.* 18; *13*, 1 — (4.) in occidentem missus IV *20*, 23
Macer, episc. Macedonianus VII *25*, 9
Madia, vicus in Colchide situs VI *22*, 39
Magnentius, tyrannus IV *tit.* 59; *36*, 1; 5; 11; 12; V *tit.* 13; *5*, 8; *9*, 14; *10*, 1; 6; 10; 12; *15*, 1; *17*, 94; *50*, 9; VI *1*, 82 sq.
Magnus, (1.) Chalcidis episc. VII *4*, 62 sq. — (2.) quaestor V *11*, 8 — (3.) militum dux VII *40*, 73; 94; 221 — (4.) excommunicatus V *34*, 207
Maioma, Gazaeorum navale VI *4*, 16
Maiomenus VI *4*, 29; 32
Mamas, martyr VI *3*, 9
Manes, philosophus VII *11*, 14; 16
Manichaeus V *3*, 19 sq.; IX *2*, 22; X *10*, 32 sq.; 40; XII *4*, 149
Marathoniani V *41*, 14
Marathonius, Nicomediae episc. V *31*, 4; *41*, 13
Marathonius taurus I *3*, 4
Marcelliani VII *24*, 19 sq.
Marcellinus, Romae episc. I *12*, 67 sq.
Marcellus, (1.) Ancyrae episc. III *tit.* 16; *9*, 2; 15; 20; 28 (bis); 33; IV *15*, 4; *23*, 34; *24*, 27; 40; 53; 90; 105; 148 sq.; 150; 199; *29*, 19; 24; *37*, 14; V *6*, 13; *33*, 8 — (2.) Apamiae episc. IX *tit.* 52; *14*, 149; *34*, 15 — (3.) episc. Macedonianus VII *25*, 8 — (4.) cos. a. 341, IV *9*, 22
Marcianus, (1.) Lampsaci episc. IX *12*, 22 — (2.) episc. Macedonianus VII *25*, 9 — (3.) episc. Valentinianus IX *36*, 23; 25; 27; 28; 29; *37*, 2; 11; XII *14*, 19; 25 — (4.) presbyter Novatianus VII *20*, 14
Marcion, haeresiarchus X *5*, 16
Marcionistae III *11*, 5 sq.; VII *24*, 19
Marcus Aurelius, imperator VII *2*, 51
Marcus, (1.) Arethusae episc. IV *20*, 5; V *3*, 44; *6*, 11; *7*, 5; 8; 11; VI *tit.* 16; *12*, 30; 64; 67; *16*, 8 — (2.) Scytharum episc. Novatianus XII *14*, 21 — (3.) monachus VIII *1*, 283
Mardonius, (1.) eunuchus, Iuliani paedagogus VI *1*, 19 sq. — (2.) sub Valente eunuchus palatii praepositus IX *43*, 6; 14
Mareas, episc. (nomen errore Epiphanii formatum) III *2*, 205
Mareotes, regio Alexandriae III *5*, 12; IV *23*, 7; *24*, 123; 144; V *17*, 43; 49; VIII *1*, 245; 338
Maria, mater Christi I *14*, 365; IV *24*, 153; 302; V *6*, 6; *7*, 42; 44; 54; 56; 114; *8*, 42; *20*, 30; *34*, 118; VI *32*, 14; *42*, 26; VII *9*, 58; IX *9*, 6; *16*, 23; XII *4*, 86; 87; 124; *5*, 32; 33
Mariae sive Maria stagnum prope Alexandriam I *11*, 53; 194; II *1*, 7; VIII *1*, 107; 291
Marinianus, cos. a. 423, XI *18*, 2
Marinus, Constantinopolis episc. IX *22*, 4; *40*, 12; 18; 23
Maris, (1.) Chalcedonis episc. II *9*, 22; III *5*, 14; *8*, 4; IV

12, 9; *24*, 36; V *17*, 46; *36*, 3; VI *tit.* 8; *6*, 2; 8 — (2.) Doliches episc. IX *3*, 105; 107
Marmaricenus II *5*, 52; *9*, 22; *12*, 30
Maritima Gaza VI *4*, 23
Mars VI *30*, 8; *44*, 11
Martyrius, (1.) in occidentem missus IV *20*, 23 — (2.) episc. Macedonianus VII *25*, 13
Maruthas, Mesopotamiae episc. X *13*, 17 sq.; XI *tit.* 11; *8*, 4; 6; 11; 19; 20; 30; 32; 40; 42
Matthatias, pater Iosephi Flavii I *2*, 24
Mavia, Saracenorum regina IX *1*, 8
Maxentius, tyrannus I *tit.* 13; *4*, 28; 32; 34 sq.; *5*, 50; *6*, 21; 25; *7*, 26
Maximianus, (1.) Herculius Caesar I *4*, 22; 29 — (2.) Galerius Caesar I *4*, 23; 33; *12*, 22 — (3.) Constantinopolis episc. XII *tit.* 10; 15; *7*, 9; *8*, 95; *10*, 11; 17; 23
Maximinus, (1.) imperator I *4*, 24; *10*, 8 — (2.) praefectus Romae VIII *10*, 5 — (3.) consiliarius Arbadurii XI *15*, 90 — (4.) martyr VI *tit.* 47; *34*, 38
Maximus, (1.) imperator IX *tit.* 32; 34; *21*, 32; 33; 36; *20*, 9; *21*, 19; *23*, 1; 7; 9; 20; *45*, 16; X *3*, 14 — (2.) Hierosolymorum episc. I *10*, 3 sq.; 8; IV *9*, 15; *33*, 3; 6 sq.; 12; *34*, 38 — (3.) philosophus cynicus Constantinopolis episc. IX *tit.* 18; *13*, 4; 14 sq. — (4.) Libanii auditor, Seleuciae episc. X *3*, 45; 49 — (5.) episc. Macedonianus VII *25*, 4 — (6.) Ephesius philosophus VI *1*, 35; *46*, 23; *48*, 26; IX *36*, 20
Mazaca, postea Caesaria Cappadociae VI *4*, 41
Medi II *1*, 55
Mediolanensis VII *tit.* 15; *8*, 1
Mediolanum, oppidum Italiae V *tit.* 19; *15*, 14; *21*, 30; *29*, 14; VII *8*, 45; IX *20*, 16; *21*, 42; *23*, 8 sq.; *30*, 23; *50*, 6
Mediolanus VIII *10*, 9
Megetius, auditor in synodo Illyrica VII *9*, 37 sq.
Melas, Rhinocorurae episc. VIII *1*, 407
Meletiani, Meletii Antiochensis sequaces X *3*, 62
Meletius, Sebastiae, Beroeae, Antiochiae episc. V *tit.* 68; 70; 72; *37*, 48; *47*, 1; 8; 10 sq.; 19; *48*, 2; 13; 15; 21; *49*, 3; 5; VI *19*, 13; *23*, 4; 10; 15; *33*, 28; 34; 51; VII *4*, 24; 58; *14*, 4; VIII *3*, 19; IX *tit.* 4; *3*, 7; 40; 58; 70; 82; 91; *4*, 29; *12*, 3; 6; 19; *13*, 40; *17*, 13; *44*, 1; 5; X *3*, 54; 59; 61; XII *8*, 33 sq.
Melitiani, Melitii Lycopolitani sequaces I *tit.* 30; *18*, 1; 9
Melitine, oppidum Armeniae V *37*, 3; VII *4*, 62; IX *13*, 28
Melitinensis VII *11*, 46; *28*, 4
Melitius, Lycopolis episc. I *12*, 25; *18*, 4; 16 sq.; II *12*, 36; 38; 61; 92; IV *24*, 140; 143; 144
Memnon, Ephesi episc. XII *5*, 24
Memphibaal III *8*, 23
Menander, poeta VI *21*, 11; *37*, 13
Menas, episc. Arianus I *13*, 30; *14*, 414
Menedemus, ad Valentem imp. missus VII *29*, 30 sq.
Mercurius, deus VI *30*, 8
Merobaudis, cos. a. 383, IX *18*, 2; *21*, 28
Merus, oppidum Phrygiae VI *13*, 3
Mesopotamenus X *13*, 18
Mesopotamia II *1*, 40; 56; VII *1*, 29; *32*, 1 sq.; XI *15*, 26; 30; 46; 89
Messaliani, haeretici VII *11*, 30
Mestar, oppidum Syriae XI *13*, 3
Methodius, Olympi in Lycia episc. X *11*, 27; 31

Michaeas, propheta IX *tit.* 70; *49*, 2; 7
Michahel II *19*, 9
Michahelium, locus Constantinopolis II *19*, 3
Migadi, gens Thraiae II *tit.* 32; *21*, 1
Milesius, episc. Macedonianus VII *25*, 10
Milesius III *2*, 208; 218
Miletus, oppidum Asiae I *8*, 13; XII *4*, 37
Militene, oppidum Cappadociae V *37*, 3
Miltiades, Romae episc. I *12*, 67
Minerva, dea VII *2*, 171
Minodorus, episc. Macedonianus VII *25*, 11 sq.
Minophantis, Ephesi episc. Arianus II *5*, 49; IV *24*, 37; 173; 212; V *14*, 11
Mithras, deus VI *8*, 5; 13; IX *27*, 6
Mithrium IX *27*, 5
Mitylene, insula V *34*, 200 sq.
Modestus, praefectus VII *30*, 2
Mompsuestia, oppidum Ciliciae X *34*, 2
Mompsuestinus X *tit.* 43; *3*, 48
Montani, haeretici IX *39*, 1
Montanistae IX *tit.* 58
Montanus, haeresiarchus XII *4*, 149 sq.
Mopsucrinae, locus in finibus Cappadociae et Ciliciae V *50*, 36
Mosoch XII *12*, 17
Moysaicus IX *38*, 5; 29; 130
Moyses III *9*, 8; VI *22*, 39; 62; VIII *1*, 143; 307; 370; IX *38*, 108; XI *18*, 4 sq.; XII *tit.* 12; *9*, 3
Muis, episc. V *3*, 42
Mulvius, pons I *5*, 49
Musae II *20*, 15; VI *44*, 12
Mygdonia II *1*, 19; V *45*, 6
Mygdonius, fluvius V *45*, 17
Myrsa, oppidum Pannoniae IV *24*, 174; 212 (ex Myrsis); V *10*, 6
Myrsenus V *6*, 15
Mysia IV *24*, 6; 174; 211; VII *3*, 56; XII *8*, 43

Nabuchodonosor V *17*, 65 sq.
Nacolia, oppidum Phrygiae VII *15*, 17
Narcissus, (1.) Hierosolymorum episc. XII *8*, 11 — (2.) Neroniadis episc. II *5*, 50 sq.; III *5*, 15; IV *20*, 3; *24*, 171; 210; *37*, 23; V *14*, 9; *38*, 6; IX *4*, 56
Narseus, dux militum Persarum XI *15*, 24 sq.; 28 sq.; 31; 35
Nazareth, oppidum Palaestinae VI *22*, 83
Naziazenus VII *2*, 55; *22*, 28; *28*, 4; VIII *1*, 53; 390; *8*, 46 sq.; IX *tit.* 12; *8*, 1; XII *8*, 32
Naziazus, oppidum Cappadociae IX *13*, 2; XII *8*, 33
Nazorenus II *18*, 39
Nectarius, (1.) Hierosolymorum episc. IX *tit.* 19; *13*, 13; 25; *14*, 121; *19*, 1; 6; 16; 30; 57; *23*, 16 sq.; *30*, 152; *35*, 43; X *tit.* 4; *1*, 7; *3*, 1; *20*, 2 — (2.) martyr VI *tit.* 14; *11*, 2
Neocaesaria, oppidum Ponti II *1*, 23; VII *40*, 236 sq.; VIII *8*, 33
Neon, episc. Macedonianus VII *25*, 5
Nepotianus, filius sororis Constantii IV *tit.* 59; *36*, 10; 11
Nereus deus VI *44*, 25
Neronias, oppidum Ciliciae II *5*, 51; IV *24*, 172; 209; *37*, 23
Nestor, confessor Christianus VI *11*, 29
Nestorius, (1.) praefectus Aegypti IV *32*, 4 — (2.) Constantinopolis episc. haeresiarchus XII *tit.* 6; 8; *4*, 6; 9; 29; 64; 67; 74; 81; 96; 102; 107; 109 sq.; 135; 142; 150; 152; *5*, 3; 10; 12; 18; 20; 23; 28; 31; *6*, 5; *7*, 8
Nicaea, oppidum Bithyniae I *tit.* 37; *4*, 6; *20*, 18; II *tit.*

21; *1*, 74; *6*, 7; *8*, 5; 13; 16; 23; *12*, 5; *14*, 22; *22*, 47; *23*, 3; III *6*, 43; V *tit.* 45; *17*, 70; *18*, 21 sq.; *21*, 15; *25*, 8; *29*, 32; 43; *30*, 23; *33*, 16; 18; *34*, 8; 152; VII *3*, 4; 8; 19; 41; 54; *4*, 40; *7*, 1; *10*, 48; *22*, 16; *24*, 23; 25 sq.; *40*, 136; IX *14*, 81; 112; *15*, 18; XII *2*, 55; 71

Nicaenus II *tit.* 2; 9; 11; 14; 17; 18; *1*, 2; 4; *5*, 50; *7*, 62; *9*, 1; 22; *11*, 1; *12*, 1; *17*, 1 sq.; *22*, 18; *23*, 17; *25*, 16; III *4*, 2; *5*, 13 sq.; *10*, 11; 27; *12*, 2; IV *tit.* 16; *1*, 4; *8*, 16; *9*, 14; 39; *12*, 9; *15*, 10; 15; *16*, 22; *20*, 10; 25; *23*, 25; 32; *34*, 29; *35*, 33; V *tit.* 52; *13*, 6; *14*, 10; *17*, 40; 101; *20*, 65; 78; *25*, 7; *29*, 21; *30*, 2; 16; 27; *34*, 47; 49; 136; 142; *35*, 43; *38*, 2; 4; 14; 16; *39*, 44; *47*, 34; *48*, 14; VI *20*, 36; VII *3*, 35; 48; 68; 69; 90; *4*, 29; 53; *8*, 50; *9*, 57; *12*, 1; *20*, 2; *21*, 26; *23*, 18; 24; *24*, 10; *25*, 24; 35; 52; 58; 65; 80; 85; 91; *40*, 70; IX *5*, 3; 7 sq.; *6*, 6; 11 sq.; *9*, 8; *10*, 8; 28; *11*, 7; *12*, 34; *13*, 21; *16*, 7; *20*, 1; X *11*, 39; XII *2*, 11

Nice, oppidum Thraciae V *tit.* 33; 38; *25*, 2; 7; *28*, 21; *43*, 5; VII *24*, 27

Nicocles, grammaticus VI *1*, 20

Nicomedensis I *tit.* 29; *13*, 16 (Nicomediensis); *14*, 422; *17*, 7 sq.; *19*, 92; II *tit.* 33; *17*, 1; *22*, 20; IV *tit.* 13; V *41*, 13; VII *21*, 25

Nicomedia, oppidum Bithyniae I *8*, 25; *13*, 14; *15*, 5; *17*, 10; *18*, 22; II *9*, 21; *22*, 9; 16; *23*, 2; III *10*, 5; *12*, 15; 23; IV *9*, 4; V *16*, 34; *31*, 4; *33*, 57; *34*, 4; VI *1*, 29; 31; 34; 38; 47; 53 sq.; VII *18*, 7; *22*, 17; *29*, 2; 18; 31; *31*, 1

Nicopolis, oppidum Palaestinae VI *42*, 10; 13; XI *9*, 11; XII *8*, 43

Nigrianus, cos. a. 350, IV *36*, 16; V *6*, 17

Nilammon, (1.) episc. V *3*, 43 — (2.) monachus X *14*, 58; 63; 64

Niliacus I *9*, 49

Nilus, fluvius II *18*, 80; IX *tit.* 61; *42*, 7; 10; 16

Nisenus IX *13*, 27

Nisibini VI *4*, 8

Nisibis, oppidum Mesopotamiae II *1*, 19; V *45*, 5; VII *1*, 29; XI *15*, 32; 47; 52; 63

Nitria, mons in Aegypto I *11*, 195; X *7*, 70; XI *11*, 54

Novatianus II *tit.* 19; *13*, 4; III *11*, 4 sq.; V *31*, 8; VII *20*, 3; 6 sq.; 16; VIII *tit.* 16; *9*, 1; 38 sq.; IX *19*, 6 sq.; 67; *21*, 60; *23*, 40; *35*, 3; *36*, 2; 15; 22; 23 sq.; *37*, 16; 28; *38*, 152; 160; 162; X *20*, 37; XI *tit.* 14; *5*, 3 sq.; 13; *7*, 6; *9*, 1 sq.; *10*, 2; 4; 8; XII *2*, 29; 50; 56; 60; 63 sq.; *4*, 32; *10*, 3 sq.; 8; *14*, 22

Novatus, haeresiarchus IV *16*, 20; VIII *tit.* 17; *9*, 5; 28; XII *2*, 60

Oasis, locus in Aegypto, v. Sthasim VII *16*, 88; XII *5*, 36

Oceanus I *6*, 20

Oenomaus, philosophus VII *2*, 180

Olibrius, cos. a. 379 et 395, IX *4*, 39; *50*, 11

Oliva, suburbium Constantinopolis XII *3*, 12

Olympias, diaconissa X *21*, 18

Olympius, (1.) philosophus IX *27*, 44 — (2.) Thraciae episc. IV *37*, 19

Olympus, (1.) mons in Bithynia situs I *11*, 236; 242 — (2.) civitas in Bithynia sita X *11*, 28

Omousiani IV *8*, 17; 20; *17*, 10; *18*, 25; V *20*, 5

Omousianus V *20*, 76

Onager, iuvenis IV *25*, 26; 32; 49; 54; 76
Oppianus, poeta I *1*, 39; 48; 49
Optatus, praefectus urbis Constantinopolis X *17*, 37
Optimus, Antiochiae Pisidiae episc. IX *13*, 30; XII *8*, 45
Orantes, secta Messalianorum VII *11*, 30
Orestis, praefectus Alexandriae XI *11*, 15; 24; 47; 50
Orfitus, presbyter VII *4*, 66
Oriens I *4*, 25; *9*, 13
Orientales IX *tit.* 29; X *tit.* 25 sq.
Origenianus X *10*, 62
Origenis, scripturae interpres V *13*, 30 sq.; *39*, 54; VI *20*, 16; 22; 24; VII *2*, 93 sq.; VIII *1*, 378; *8*, 15; 34; 38; 45; 46; IX *38*, 128; X *7*, 21; 25; 61; *10*, 53; 59; 61; 67; *11*, 3; 10; 17; 18; 24; 30; 32; 35; 42; 44; 45; *12*, 11; *13*, 34; *14*, 31; 34; XI *6*, 11; 17; 20; 22; XII *4*, 133
Origenistae X *7*, 67
Orontes, fluvius I *4*, 4; II *1*, 6; VII *14*, 9; VIII *4*, 7
Ortasius, Sardeorum episc. V *36*, 18
Osius, Cordubae episc. I *10*, 2; *20*, 14; II *1*, 45; IV *23*, 17; *24*, 56; V *tit.* 12; *6*, 15; *9*, 1; *16*, 17; VI *20*, 28
Ostresius, Melitines episc. VII *28*, 4
Ostroini III *1*, 13
Oxyrynchus VII *17*, 8

Pacatiana, regio Phrygiae VII *9*, 3; *10*, 2; XI *3*, 1
Paco, monachus VIII *1*, 334
Padus, fluvius I *7*, 29
Paeonia VII *7*, 21; IX *4*, 2
Paflagonensis VI *25*, 12
Paflagonia V *34*, 44; 132
Paflagonius VIII *9*, 4
Pafnutius, Aegyptius confessor I *10*, 5; 7 sq.; II *1*, 29; 75; *14*, 6; 11
Palaestina I *11*, 151; *18*, 43; 50; II *tit.* 24; *10*, 5; *11*, 89 sq.; *16*, 2; *25*, 5; 11; IV *3*, 10; *5*, 21; *24*, 11; 173; 210; *33*, 2; 7; V *11*, 1; *34*, 41; *37*, 5; 9; VI *4*, 13 sq.; *33*, 52; *42*, 10; VII *2*, 125; 134; *16*, 5; VIII *1*, 433; IX *48*, 28
Palaestinensis II *24*, 42 sq.
Palaestineus VII *2*, 11
Palaestinus II *tit.* 17; *1*, 38; *11*, 2; IV *24*, 182; VI *42*, 39; IX *4*, 55; *20*, 5
Palladius, (1.) Aegypti praefectus VII *40*, 4; 183 sq. — (2.) monachus VIII *1*, 174; 178 — (3.) cursor XI *15*, 77
Paltus, oppidum Phoeniciae VII *4*, 68
Pambus, monachus VIII *1*, 15; 28
Pamphilus, Eusebii (v. nr. 4) praeceptor I *3*, 16; *4*, 48; *18*, 42; II *tit.* 17; *1*, 32; 72; *5*, 29; *8*, 10 sq.; *10*, 4; *11*, 1; 89; *13*, 22; IV *3*, 10; V *35*, 15; VI *20*, 21; VII *2*, 129; VIII *8*, 44; XII *4*, 125; *8*, 8
Pamphylia I *14*, 403; II *1*, 42; 57; IV *24*, 9; VII *3*, 58; *11*, 87; *23*, 26
Pancratius, Pelusii episc. V *6*, 13
Paneas, i. e. Caesaria Philippi VI *41*, 4 sq.
Pannonia IV *24*, 6; 174; 212
Pannonius VII *7*, 6
Pantheon VI *28*, 20
Pantichium, locus in Cilicia IX *43*, 9 sq.
Paphus, oppidum Cypriae VI *12*, 11; 12
Pardalius, episc. Macedonianus VII *25*, 7
Parthi II *1*, 55; XI *15*, 25; 121 sq.; *16*, 4
Parthicus V *46*, 2; *50*, 33; VI *tit.* 60; *31*, 2; *44*, 19; X *28*, 1 sq.
Pasinicus, Zilenorum episc. Macedonianus VII *4*, 15; *25*, 5 sq.
Pastor (Hermae) II *7*, 16
Patrae, oppidum Graeciae XII *8*, 28

Patricius, (1.) Palti episc. VII *4*, 67 sq. — (2.) episc. Macedonianus VII *25*, 10
Patropassiani VII *24*, 19; *25*, 72
Patrophilus, Scythopolis episc. Arianus I *18*, 43; II *5*, 50; *24*, 6; III *8*, 4; V *14*, 10; *34*, 28; 203; *39*, 12; IX *4*, 54.
Paulianistae III *11*, 6
Paulianus III *9*, 34 sq.; IV *23*, 16
Paulinus, (1.) Antiochiae episc. VI *tit.* 29; *19*, 15; *23*, 3; 13; VII *14*, 4; IX *tit.* 40; *3*. 5; 38; 43; 60; 73; *4*, 55; *16*, 5; *26*, 2; *44*, 3; 10; 14; 48; X *3*, 62; 63 sq.; *25*, 11 sq. — (2.) Tyri episc. Arianus I *tit.* 28; *15*, 16; 38; 48; *16*, 1; *18*, 41 — (3.) Treverorum episc. V *15*, 18; *16*, 1
Paulosamosatenus VII *24*, 20
Paulus (1.) apostolus I *13*, 88; 117; *14*, 89; 130; 160; 201; 210; 379; II *7*, 11; VI *22*, 51; VII *10*, 13; 14; 15; VIII *1*, 162; IX *14*, 142; *15*, 24; *17*, 10; *29*, 23; *38*, 87; X *13*, 38; XII *4*, 133 — (2.) Constantinopolis episc. Homousianorum IV *tit.* 12; 13; 21; 23; 27; 31; 38; *8*, 9; 20; 23; *9*, 3; *12*, 6; *13*, 5; 9; 16; 24; *15*, 2; 21; *18*, 2; 5; 7 sq.; 11; 16; 18; 21; *19*, 21; *20*, 28; *21*, 9; 16; 19; *22*, 1; 9; *23*, 18; 33; *29*, 18; 28; *37*, 12; *38*, 2; 10; IX *tit.* 25; *17*, 1; XI *1*, 6 — (3.) Constantinopolis episc. Novatianorum XII *4*, 33; *10*, 4; *14*, 10; 16 — (4.) Neocaesariae episc. II *1*, 23 — (5.) Emesae episc. VII *28*, 3 — (6.) episc. Macedonianus VII *25*, 8 — (7.) Samosatenus, haeresiarchus I *14*, 233; III *9*, 17; V *6*, 20; IX *14*, 149; XII *4*, 104; 110 — (8.) lector Constantinopoli X *13*, 41 — (9.) monachus VIII *1*, 326 — (10.) monachus, cognomine Simplex I *11*, 162
Pauli, ecclesia Constantinopoli IV *12*, 7
Pazenus VIII *9*, 36
Pazus, vicus in Phrygia IX *37*, 7; 21
Pelagius, Laodiciae episc. VII *4*, 64; *14*, 12 sq.; *28*, 3; IX *13*, 33
Pelargus, locus Constantinopolis XII *10*, 3
Pelusium, oppidum Italiae IV *33*, 24; V *6*, 14
Pentapolis, regio I *14*, 403; II *11*, 91; *12*, 3 sq.
Pergamum, oppidum Asiae V *36*, 19; *39*, 6; VII *4*, 62
Perigenes, Patrarum episc. XII *8*, 28
Perinthius III *5*, 14; IV *5*, 17
Perinthus, oppidum Thraciae VII *12*, 7
Perrenus (oppidum Syriae) VII *16*, 96
Persa I *3*, 64; II *1*, 40; III *tit.* 2; 3; 4; 5; *1*, 12; *2*, 4; 10; 20; 141; 195; 207; 209; *3*, 8; IV *34*, 15; 16; V *tit.* 65; *33*, 35; *45*, 1; 12; 17; VI *4*, 7; *39*, 1; *40*, 1; *44*, 1; *46*, 3; 28; 37; 42; *48*, 13; VII *1*, 21 sq.; 29; 33; *14*, 2; VIII *1*, 433 sq.; IX *21*, 57; X *tit.* 37; 39; 40; 41; *29*, 9; *30*, 23; *31*, 1; IX *tit.* 11, 22; 24; *8*, 1; 2; 5; 13; 18; 25; 31; 32; 47; *15*, 1; 4; 8; 9; 32; 47; 50; 56; 64; 68; 70; 79; 84; 88; 92; 95; 104; 110; 115; 116; *16*, 3; 5; 15; 17; *18*, 18; XII *4*, 16
Persicus III *2*, 175; 211; IV *34*, 12; V *45*, 7; *50*, 13; VI *44*, 17; *47*, 17; X *tit.* 42; XI *15*, 22; *18*, 1
Persida III *2*, 9; *3*, 1; 65; VII *tit.* 2; XI *8*, 43
Persiis, arbor VI *42*, 23
Petrus, (1.) apostolus I *14*, 89; VIII *1*, 162; IX *7*, 12; *38*, 87; X *9*, 3; *13*, 37 — (2.) Alexandriae episc. martyr I *12*, 20; 24; *18*, 3; 12 (bis) 14 —

(3.) episc. Aegyptius III *8*, 12 — (4.) Alexandriae episc. VII *tit.* 57; 61; *37*, 4; 11; 14; 20; *38*, 9; 10; *40*, 2; VIII *tit.* 27; *14*, 3; 5; 7; 8; IX *7*, 14; *15*, 33 — *(5.)* archipresbyter Alexandriae X *10*, 30; 34; 36; 39 — (6.) lector XI *12*, 14
Phalaris, tyrannus VI *44*, 23
Pharao VI *22*, 39; *43*, 38; VII *40*, 208; VIII *4*, 45
Pharisaei VI *22*, 85
Philadelphia, (1.) oppidum Lydiae V *34*, 200 — (2.) oppidum Arabiae VI *20*, 14
Philadelfus Ptolemaeus XI *17*, 25
Philagrius, episc. Macedonianus VII *25*, 13
Philippensis X *17*, 2 sq.
Philippi, oppidum Macedoniae VII *39*, 11
Philippopolis, oppidum Thraciae IV *23*, 20; XII *8*, 46 sq.; 50; 55
Philippus, (1.) apostolus I *14*, 253; IX *45*, 45 — (2.) Macedonum rex I *1*, 38; 43; VI *41*, 4 — (3.) praefectus IV *18*, 3; 6 sq.; 22; *22*, 4; IX *17*, 2; XI *1*, 6 — (4.) cos. a. 408, X *35*, 21 — (5.) presbyter XII *3*, 7 sq.; 19; 23; *4*, 4; 7, 2
Philitus, apostata I *13*, 110
Philo, philosophus Pythagoraeus I *11*, 51; 68
Philogonius, Antiochiae episc. I *12*, 72; *14*, 416; *15*, 19; 41; II *5*, 22 sq.
Phoebus, excommunicatus V *34*, 206
Phoenica, Sophoclis tragoedia VI *21*, 10
Phoenice IV *5*, 22; VI *tit.* 21; *15*, 10; VII *16*, 5; *17*, 3; *40*, 161; X *4*, 39
Phoenices I *9*, 51; II *1*, 38; IX *4*, 55; *20*, 5
Phoenicia VI *41*, 4; X *24*, 5; XII *8*, 37
Photiniani VII *24*, 19; IX *2*, 22
Photinus, (1.) Sirmii episc. haeresiarchus V *tit.* 9; 11; *6*, 1; *8*, 51; 58; 61; 65; IX *14*, 149; *16*, 21; XII *4*, 104; 110; 145; 148 — (2.) episc. Macedonianus VII *25*, 9 sq.
Photinus (adiect.) V *6*, 19
Phryges III *11*, 5; VI *13*, 2; VII *2*, 164; VIII *9*, 4; 26; IX *37*, 37; *39*, 1
Phrygia, (1.) II *1*, 42; 57; IV *24*, 8; V *34*, 199; VI *13*, 3; VII *8*, 46; *9*, 3; *10*, 2; *15*, 17; VIII *9*, 1; IX *37*, 6 sq.; *38*, 162; XI *3*, 1; XII *8*, 44; 46; *14*, 26 — (2.) altera Phrygia IV *24*, 9
Phrygius IV *25*, 83; VII *2*, 163; *30*, 19
Piammon, monasterii praefectus VIII *1*, 264
Picenum, regio Italiae VIII *11*, 14
Pictaviensis (oppidum Aquitaniae secundae) VI *tit.* 31; *24*, 1
Pilatus VII *9*, 26
Pindarus, poeta VI *37*, 15
Pinus fluvius XI *9*, 11
Pior, monachus VIII *1*, 7; 353; 359; 363; 373
Pisidia IV *24*, 8; VII *23*, 26; IX *13*, 30; XII *8*, 46
Piso, (1.) Adanorum episc. VII *4*, 65. — (2.) Augustae episc. VII *4*, 67
Piterus, monachus VIII *1*, 37
Pityus, oppidum Ponti X *18*, 3
Placidia, Theodosii filia VIII *11*, 35; XII *tit.* 2; *1*, 3; 8
Placidianus X *13*, 32
Placilla, Theodosii uxor VIII *11*, 36; IX *11*, 6; *21*, 58; *32*, 10
Placitas v. Flacitus IV *37*, 31
Plato, philosophus I *1*, 37; V *13*, 20; VI *46*, 25; VII *2*, 46; VIII *8*, 27; XI *6*, 10; 19; 21
Platonicus XI *12*, 3

Plenius, episc. Macedonianus V *3*, 43
Plintas, cos. a. 419, IX *40*, 31
Plotinus, philosophus I *6*, 5; V *13*, 20; XI *12*, 3 sq.
Plutinopolis, oppidum Thraciae XII *8*, 45
Pneumatomachi, haeretici IX *14*, 92 sq.
Policarpus, (1.) Smyrnae episc. IX *38*, 46 — (2.) Sexantapristinarum episc. XII *8*, 43
Polycronius, (1.) Apameae episc. X *34*, 11 — (2.) Arianus VII *10*, 54 sq.
Pompeiopolis, oppidum Paphlagoniae V *34*, 44; 132; VI *25*, 12; VII *4*, 15
Ponticus VIII *tit.* 14; *8*, 33; IX *13*, 25 sq.; X *4*, 37
Pontus, provincia I *1*, 83; II *1*, 42; 57; *19*, 4; IV *24*, 9; VII *3*, 59; *31*, 6; 13; 16; *40*, 237; VIII *8*, 33; 35; IX *38*, 78; *44*, 50; X *14*, 47; *18*, 4; XII *2*, 46
Pontus Euxinus XII *2*, 37
Porphyriani, Ariani appellati II *15*, 9
Porphyrius, (1.) scriptor II *15*, 4; VII *2*, 22; 39 sq.; 41; 98; 124; 131 — (2.) Antiochiae episc. X *23*, 5; 10; *25*, 5
Photiniani, haeretici VII *24*, 19
Photinus, (1.) Sirmii episc. haeresiarchus V *6*, 1; 19; *8*, 58; 61; 65; IX *14*, 149; *16*, 21; XII *4*, 104; 110; 145; 148 — (2.) episc. Macedonianus VII *25*, 9 sq.
Praylius, Hierosolimorum episc. X *29*, 3
Priscianus, Sebastiae episc. IX *14*, 73
Probatius, eunuchus VII *5*, 9; 20
Probianus, Christianus II *19*, 34
Probinus, (1.) cos. a. 341, IV *9*, 23 — (2.) cos. a. 395, IX *50*, 12
Probus, (1.) cos. a. 371, VII *36*, 86; IX *20*, 13; *21*, 33 — (2.) cos. a. 406, X *22*, 6
Proclinus, episc. Macedonianus VII *25*, 5
Proclus, (1.) Cyzizi, postea Constantinopolis episc. XII *tit.* 4; 16; 17; 23; *3*, 8; 28; 34; *4*, 4; 7, 3; *8*, 2; 16; *10*, 18; 23; *11*, 1; *12*, 14; *14*, 1; *16*, 1; 10 — (2.) cos. a. 340, IV *4*, 4
Proconissus, oppidum Propontidis XII *8*, 39
Procopius, (1.) tyrannus Constantinopolis VII *tit.* 23; 28; *15*, 2; 14; 18; 24; *18*, 1; *21*, 33; VIII *15*, 14 — (2.) magister militum XI *15*, 109
Propontis X *14*, 53
Protogenis, (1.) Serdicae episc. IV *23*, 17 — (2.) Carrarum episc. VII *33*, 34; *34*, 3; 24; 34; VIII *1*, 423; IX *3*, 102
Prusa, oppidum Bithyniae V *4*, 15
Psathyriani, factio Arianorum IX *40*, 19; 31; XI *6*, 12 sq.
Psenosiris episc. V *3*, 43
Ptolomaeus, Philadelphus, librorum collector XI *17*, 24
Ptolomais, regio II *5*, 53; *9*, 23; *12*, 30; X *10*, 3
Publia abbatissa VI *tit.* 50; *36*, 7
Pusicius, Persa III *2*, 128
Pyrineus, mons I *7*, 23
Pythagoras, philosophus VI *44*, 23
Pythagoraeus VI *46*, 25
Pythagorius I *11*, 51
Pythia, Delphica II *20*, 14; VII *2*, 174
Pythius VI *31*, 1; *44*, 12 sq.
Pythius (adiect.) VI *31*, 10; VII *2*, 180

Quartodecimani IX *38*, 43; 49; 85 sq.; 161; X *20*, 37 sq.; XII *4*, 36
Quintianus, Gazae episc. IV *15*, 7; *24*, 205

Rapsacis X *28*, 21
Ravenna, oppidum Italiae XI *18*, 29

Reginus, scriptor VII *2*, 158
Rhenus, fluvius I *6*, 20; V *50*, 2 sq.; XII *4*, 41
Rhodii VII *2*, 162
Rhodus, insula XII *2*, 31
Richomerus, cos. a. 384, IX *21*, 59
Rinocorura, oppidum Aegypti VIII *1*, 405
Rodope, regio Thraciae IV *24*, 7 sq.
Roilas, dux Scytharum X *27*, 28
Roma I *4*, 28; 32; 35; *6*, 26; *9*, 118; II 7, 58; *18*, 17; 84; IV *tit.* 27; *6*, 3; 6; *9*, 18; *11*, 16; *15*, 1; 9; *23*, 12 sq.; *24*, 5; *27*, 27 sq.; *33*, 19; *36*, 8; V *10*, 1 sq.; *12*, 10; *17*, 105; 107; 108; 112; *18*, 3; 23 sq.; *19*, 3; *35*, 22; VII *tit.* 58; *9*, 53 sq.; *12*, 4; *37*, 22; VIII *tit.* 19; *1*, 161; *10*, 2; *14*, 3; IX *tit.* 35; *13*, 46; *15*, 1; *16*, 1; *23*, 28; *24*, 1; 4; 31; *37*, 29; *38*, 120; 158; *44*, 22; 24; 29; 41; 55; 58; X *2*, 2; 4; *3*, 18 sq.; *10*, 37; XI *9*, 1; 3; 13; 24; 27; 28; *10*, 1
Secunda Roma, i. e. Constantinopolis II *18*, 18
Nova Roma IX *13*, 20
Romanus, (1.) episc. Antiochiae I *4*, 4 — (2.) martyr VI *30*, 59; 64
Romanus I *1*, 56; 139; *2*, 16; 25; *3*, 62; *4*, 2; 16; 37; *5*, 28 sq.; *6*, 22; *9*, 1 sq.; 41; 49; 71; 89; 102; 112; 133; 146; 148 sq.; *12*, 66; II *1*, 8; 58 sq.; *4*, 7 sq.; *12*, 74; *14*, 16; *21*, 3; III *2*, 10; IV *tit.* 28; *4*, 4 sq.; *6*, 2; *7*, 10; *9*, 20; *10*, 22 sq.; *12*, 1 sq.; *13*, 14; *15*, 9; *16*, 5; 20; *17*, 1; *19*, 6; 15; *21*, 3; *23*, 11; *24*, 38; *27*, 29; *34*, 13; 15; 37; V *tit.* 24; 66; *11*, 3; *12*, 14; *15*, 2; *16*, 10; *17*, 4; 7; 57; 109; *20*, 6; *21*, 31; 72; *27*, 9; *28*, 24; 27 sq.; *29*, 16; 35; *35*, 52; *45*, 1 sq.; 4 (bis); 7; 12; 40; 44; VI *1*, 26; 84; 127; *30*, 5; 14; 29; 67; *39*, 2; *42*, 12; *44*, 2 sq.; *46*, 3; 38; 41; VII *tit.* 36; *1*, 27; 32; *2*, 80; *6*, 8 sq.; *10*, 21; *16*, 86; *19*, 12; *21*, 12; *23*, 7; 11; *25*, 1; *40*, 99; 190; 205; VIII *tit.* 17; *9*, 6; 21; *10*, 8; *13*, 8; 23; 31; 34; *14*, 4; IX *1*, 8; *2*, 9; *6*, 2; *7*, 12; *12*, 28; *13*, 20; *14*, 46; *20*, 10; *23*, 8; 31; 35; *26*, 10; *35*, 35; *38*, 42; 48; 59; 76; 87; 95; *39*, 7; 20; 21; *44*, 9; 25; 62; *45*, 54; *47*, 4; X *1*, 4; 17; *6*, 3 sq.; 26; *18*, 4; 8; *23*, 1; *24*, 13; *28*, 2; *29*, 1; *33*, 3; 38; 40; XI *tit.* 14; 23; *25*; *8*, 2; 5; 40; 47; *9*, 4; 6; 16 sq.; *10*, 9; *15*, 4; 8; 9; 11; 12; 14; 21; 26 sq.; 28; 31; 35 sq.; 43; 47; 53; 60; 68; 71; 79; 80; 82; 85; 89; 99; 103; 104; 108; 111; 112; 118; 120; *16*, 2; 16; *17*, 1; XII *4*, 47; 134; *8*, 29; *10*, 18; *12*, 2; 3; 12
Ros XII *12*, 17
Rosus, oppidum Syriae VII *4*, 61
Rufinus, (1.) cos. a. 347, IV *23*, 2 — (2.) magister offici Theodosii IX *30*, 53; 57; 63; 68; 71; 72; 73; 75; 77; 80; X *1*, 14; *13*, 37 — (3.) historiographus III *4*, 5
Rufus, Thessalonicae episc. XII *10*, 21
Rugas, barbarorum dux XII *12*, 7
Rusticulus, Romae episc. Novatianorum XI *10*, 3

Saba v. Iulianus (3.) VI *45*, 2
Sabas, caput Messalianorum VII *11*, 38
Sabbatiani XI *5*, 21
Sabbatius, dux factionis Novatianorum IX *tit.* 55; *37*, 1; 14; 18; 22; 31; 39; XI *tit.*

7; 15; *5*, 1; *10*, 10; XII *2*, 30; 33; *4*, 62
Sabellianus V *48*, 2; VI *20*, 40; VII *24*, 19; *25*, 72
Sabellius haeresiarchus I *14*, 307; V *6*, 19; VI *20*, 31; IX *14*, 90; 149; *16*, 14
Sabinianus, Zeugmatis episc. VII *4*, 66
Sabinus, Heracliae episc. Macedonianus et scriptor II *tit.* 13; *8*, 1; 2; 20; 22; IV *17*, 8; *23*, 6; V *34*, 20; VII *4*, 70; *25*, 92
Saboris (-us), Persarum rex III *2*, 8; 11 sq.; 25; 41; 52; 63; 73; 84; 99; 140; 150; 172; 225; III *3*, 8 sq.; V *45*, 1; 26; 36
Sagarius *v.* Sangarius
Sainin, martyr Persicus X *tit.* 41; *32*, 1
Salam, i. e. Salaminius I *1*, 146
Salambria, oppidum Cappadociae XII *8*, 42
Salianus, magister militum Christianus IV *25*, 5 sq.
Sallustius, cos. a. 363, VI *47*, 16
Salomon, (1.) Iudaeorum rex I *1*, 70 sq.; *14*, 199; X *14*, 38 — (2.) monachus VIII *1*, 419
Salona(e), oppidum Dalmatiae I *5*, 51; XI *18*, 10; 18
Salvator Christus IV *25*, 48
Samosata, oppidum Syriae VII *14*, 12; *16*, 24; 66; *38*, 3
Samosatenus I *14*, 233; III *9*, 17; 22; V *6*, 20; *7*, 116; *47*, 7; VII *tit.* 24; *4*, 59; *16*, 1; XII *4*, 104; 110; 145; 148
Sanatorium, locus in ore Ponti Euxini XII *2*, 39
Sangarius, fluvius VIII *9*, 36; IX *37*, 15
Sapor, magister militiae IX *2*, 13; *3*, 37
Saraceni IX *1*, 7; XI *15*, 54; 56; 58; 71
Sarapion v. Serapion
Sardinia, insula IV *24*, 6; V *16*, 12; VI *23*, 28; VII *3*, 58
Sardis, oppidum Asiae V *36*, 18; XII *4*, 37
Sarmata I *9*, 66
Sarmatius, diaconus Arianus I *13*, 29 sq.; *14*, 414
Satanas I *14*, 275
Saturninus, cos. a. 383, IX *18*, 3; *21*, 28
Saul, Iudaeorum rex VI *22*, 25; 40; *36*, 33; *37*, 10
Sauromatae VII *23*, 15; VIII *11*, 2
Scite, mons in Aegypto I *11*, 195; 228; VIII *1*, 283; 324; 326; 334
Scyras (vel Squiras), Mareotis episc. IV *23*, 7; *24*, 131; 133; 134; 138
Scytha I 7, 34; II *1*, 41; IX *47*, 11; X *5*, 10; 15; XII *14*, 22
Scythia VIII *13*, 85 sq.; IX *47*, 1; X *11*, 13; *27*, 28
Scythopolis I *18*, 43; V *14*, 10; *39*, 12
Scythopolitis II *5*, 49 sq.; *24*, 6
Sdigerdis, rex Persarum X *29*, 9; *30*, 26; XI *tit.* 22; *8*, 18; 45; *15*, 1
Sebastenus V *37*, 48 sq.; XII *8*, 34
Sebastia, oppidum Armeniae V *33*, 9; *34*, 33; *41*, 15; VI *tit.* 21; *15*, 7; VII *23*, 9; *24*, 45
Sebastianus, Manichaeus, dux militum V *1*, 9; *3*, 19
Secundus, (1.) Ptolemaidis episc. Arianus I 13, 31; II *5*, 53; 60; *7*, 70; *9*, 23; *12*, 30 — (2.) pater Iohannis Chrysostomi X *3*, 36 — (3.) praefectus praetorio Ioviani aetate VII *4*, 82
Selenaas, Gothorum episc. IX *40*, 22
Seleucenus V *41*, 9; VII *12*, 45
Seleucia, oppidum Isauriae III *2*, 9; V *tit.* 46; 47; *16*, 38; *34*, 10; 58; 83; 177; 192; *35*, 1; 33; 55; *38*, 9; *39*, 13; *41*, 3; 6; *44*, 22; VI *25*, 4; 7;

VII *12*, 25; *23*, 13; *28*, 20; X *3*, 49; XII *8*, 35
Seleucobelus, oppidum Syriae VII *4*, 62
Seleucus, mons Galliae V *10*, 15
Senator, cos. a. 436, XII *13*, 11
Sennacherim, Iudaeus X *28*, 21
Serapion, (1.) Antiochiae episc. VI *20*, 11 — (2.) Thmuis episc. V *26*, 4 — (3.) Heracliae in Thracia sitae episc. X *3*, 78; *10*, 14; 16; 17; 18; *12*, 15; *13*, 40; *15*, 2 — (4.) monachus VIII *1*, 222 — (5.) alter monachus VIII *1*, 148
Serapis, deus II *18*, 81; VI *9*, 14; VII *40*, 91; IX *tit.* 44; *27*, 6; 7; 43; 46 sq.; *28*, 9; 14 sq.; 17; *29*, 1; 7; 12
Seras, Paraetonii episc., Aetii assecla V *42*, 69; 71; 76
Serdica, oppidum IV *tit.* 37; *21*, 5; 13; *23*, 13 sq.; 23; *24*, 1; 4; 177; 188 sq.; *27*, 27; V *17*, 47
Serdicensis III *9*, 33; IV *tit.* 39; 40; 41; *23*, 3; 17; *24*, 21; 52; 100; *25*, 4; *36*, 15
Serdicenus IV *29*, 20; *33*, 4; *37*, 8
Sergius, cos. a. 350, IV *36*, 16; V *6*, 17
Severa, uxor Valentiniani VIII *11*, 12; 20; 22; 27
Severianus, (1.) Gabalorum episc. X *10*, 2; 3; 7; 15; 20; 24; 80; *13*, 10 sq.; 63 — (2.) episc. Macedonianus VII *25*, 11
Severus, (1.) imperator I *1*, 39; 47; *4*, 25; 32 — (2.) episc. Macedonianus VII *25*, 6
Siba, servus, qui decepit David III *8*, 23
Sibylla I *2*, 41; II *18*, 42
Sicilia, insula I *1*, 36 sq.; VI *12*, 2; VII *25*, 78
Siciliensis VII *tit.* 37
Siciniensis basilica Romae VIII *10*, 4
Siculus VII *4*, 60; *25*, 78; *28*, 11
Silvanus, (1.) tyrannus V *tit.* 13; *10*, 23; *17*, 94 — (2.) Tarsi episc. V *34*, 52; *42*, 33; 39; VII *4*, 14; *23*, 9; *24*, 2; 46; *25*, 19; 33 — (3.) Philippopolis, postea Troadis episc. XII *8*, 46; 49; 52; 61; 67; 68 sq.; 73; 79 — (4.) episc. Macedonianus VII *25*, 9
Silvestrius, Romae episc. I *4*, 2; *12*, 66 sq.; V *17*, 4
Simia, deus IX *27*, 21; 27
Simonides, poeta I *1*, 36
Simplex (v. Paulus 10.) I *11*, 163
Sine Deo, Aetii cognomen V *13*, 2; 34; *39*, 41; VII *19*, 1
Singidunum, oppidum Moesiae IV *24*, 174; 211
Siricius, Romae episc. IX *44*, 26; X *23*, 1
Sirmium, oppidum Pannoniae IV *36*, 7; V *tit.* 10; 11; *4*, 4; *5*, 8; *6*, 10; 19; *7*, 1; *8*, 1; 4; 67; *9*, 4; 12; 14; *12*, 9; *20*, 13; 15; 19; *38*, 8
Sisinnius, (1.) Constantinopolis episc. Novatianus IX *19*, 10; 30; *36*, 19; 28; XI *5*, 5; 18; *10*, 8 — (2.) Constantinopolis episc. XII *tit.* 4; *3*, 10; 17; 20; 21; 27; 28; 37; *4*, 1; *11*, 5
Smyrna, oppidum Asiae VII *23*, 25; *24*, 6; 46; IX *38*, 46
Socrates, (1.) philosophus I *1*, 37; VI *44*, 22; VII *2*, 42; 44 — (2.) historiographus *praef.* 2; 14; deinde passim
Sol, deus I *9*, 93; III *2*, 32; 37; 45 sq.; 58; 90; 100; 107; 185; 189; 192
Sopater, rector Plotinianae scholae I *6*, 4; 18; 28; 35
Sophia, ecclesia Constantinopoli IV *8*, 23; *18*, 39; V *39*, 15; X *15*, 7
Sophocles, poeta VI *16*, 8 sq.; *21*, 9 sq.

Sophronius Pompeiopoleos episc. Arianus V *34*, 44; 132; 135; *41*, 4; VI *25*, 2; 12; VII *4*, 14
Sozomenus, historiographus *praef.* 2; 14; I *tit.* 5; 7; *1*, 1; 146, deinde passim
Spiridion, Tremithuntis in Cypro episc. I *10*, 11; 33; 36; 42; 51; 58; 68; 74; 95; II *1*, 76
Stephanus, (1.) primus martyr IX *3*, 115; *14*, 22; X *21*, 7 — (2.) Antiochiae episc. IV *tit.* 42; *24*, 37; 172; 211; *25*, 10; 22; 57; 62; 77 sq.; 79; *37*, 30; V *32*, 41; 49; *42*, 69 — (3.) Germaniciae episc. IX *3*, 90 — (4.) monachus VIII *1*, 338
Sthasim, i. e. Oasim locus Aegypti V *3*, 35
Sthenelus, episc. Macedonianus VII *25*, 9
Stilichon, cos. a. 405, X *22*, 2; *24*, 6
Suptarus, rex Hunnorum XII *4*, 54
Squiras (v. Scyras), Mareotis episc. IV *24*, 131; 133; 134; 138
Symeon, (1.) Seleuciae et Ctesiphontis archiepisc. III *2*, 8; 19; 22; 28; 36; 43; 51; 94; 97 sq.; 102; 109; 121; 124; 154; 157 — (2.) caput Messalianorum VII *11*, 38 sq.
Symmachus, senator et scriptor IX *23*, 32 sq.; 34; 43; 44
Synnada, oppidum Phrygiae XI *tit.* 4; *3*, 1
Synnadensis XI *3*, 20 sq.
Syria I *11*, 151; *14*, 239; 403; III *9*, 14; IV *9*, 9; *33*, 2; 7; V *5*, 2; *13*, 1; 11; *19*, 3; *33*, 1; *34*, 44; 202; *44*, 1; VI *12*, 18; *19*, 6; VII *1*, 28; *4*, 24; *11*, 86; *15*, 1; *16*, 4 sq.; *31*, 23; VIII *1*, 433; *12*, 1; IX *14*, 125; *22*, 7; *26*, 1; *38*, 149; X *9*, 2; *17*, 3; XI *13*, 3; *15*, 57
Syriacus IV *20*, 5
Syrianus, magister militum IV *11*, 1 sq.
Syrus II *1*, 19; 37; III *2*, 223; V *45*, 49; VI *1*, 30; *37*, 2; VII *11*, 2; VIII *6*, 9; IX *20*, 6; *40*, 20
Tabennensii, monachi Aegyptii VIII *1*, 193 sq.
Tarsensis V *34*, 52; IX *3*, 84
Tarsus, oppidum Ciliciae I *4*, 31; V *34*, 9; VI *40*, 18; VII *4*, 14; *6*, 2; *23*, 9; *25*, 85; 89; *28*, 3; 15; 17; IX *13*, 33; X *3*, 52; XII *8*, 36
Tatianus, (1.) cos. a. 337, III *12*, 37 — (2.) cos. a. 358, V *34*, 6 — (3.) cos. a. 391, IX *24*, 32 — (4.) martyr VI *tit.* 18; *13*, 2
Taurus, (1.) cos. a. 361, V *42*, 3; *50*, 38 — (2.) cos. a. 428, XII *4*, 12
Telemacus Arianus VII *10*, 55
Terentius, magister militum VIII *13*, 48
Thalassius, praefectus Illyrici, deinde Caesariae Cappadociae episc. XII *tit.* 23; *16*, 8
Tharbua, Symeonis episcopi soror III *2*, 154; 161 sq.; 165 sq.
Thebaeus I *12*, 18 sq.; II *1*, 39; VIII *1*, 247
Thebais, regio Aegypti I *14*, 402; II *1*, 76; III *6*, 55; IV *24*, 10; *32*, 5 sq.; VI *19*, 3; *42*, 22; VII *3*, 13; *17*, 3; *33*, 32; VIII *1*, 188; 238; IX *38*, 122; *45*, 22
Themistius, philosophus VII *4*, 76; *6*, 6; VIII *tit.* 23; *12*, 3; 11
Theoctistus, Arianus, Psathyrianorum princeps IX *37*, 5; *40*, 20
Theodori VII *35*, 10 sq.
Theodoritus, (1.) historiographus *praef.* 2; 13, deinde passim — (2.) Antiochiae presbyter VI *10*, 4

Theodorus, (1.) Heracliae (Perinthi) episc. III *5*, 14; IV *5*, 17; *12*, 10; *20*, 4; *24*, 36; 171; 209; V *14*, 9; *17*, 46 — (2.) Mompsuestiae episc. X *tit.* 43; *3*, 45; 48; *34*, 2 — (3.) cos. a. 399, X *4*, 18 — (4.) cui Socrates Historiam dicavit XII *16*, 16 — (5.) martyr Iuliani temporibus VI *31*, 6; XI *17*, 28 — (6.) monachus Aegyptius I *11*, 205; 207; 209 sq.; 213

Theodosiolus Hispanus VII *35*, 12

Theodosius, (1.) maior imperator I *1*, 136; V *40*, 15; VI *11*, 27 sq.; *13*, 30; VII *21*, 20; VIII *11*, 34; IX *tit.* 6; 10; 11; 14; 25; 27; 34; 36; 38; 46; 47; 48; 49; 51; 72; *4*, 3; 9; 36; 59; *6*, 1; *7*, 8; 24; *10*, 24; 27; *14*, 59; 123; *17*, 1; *18*, 1; *21*, 45; 53; *23*, 5; 17; 19; 27; 30; 33; 45; *24*, 1; 17; *25*, 1; 9; *30*, 9; 16; 88; 115; *32*, 5; *33*, 20; *36*, 6 sq.; 18; *40*, 30; *43*, 16 sq.; *45*, 15; 31; *50*, 1; 14; X *1*, 1; 8; 11; *3*, 14; *35*, 23; XII *1*, 4 — (2.) iunior imperator, *praef.* 20; I *tit.* 5; *1*, 1; 20; X *tit.* 36; *10*, 23; *18*, 20; *26*, 5; *35*, 19; XI *tit.* 2; 27; *1*, 3; *6*, 4; *7*, 2; *9*, 4; 21; *12*, 22; *15*, 7; 74 sq.; 123; *16*, 18; *17*, 29; *18*, 8; 15; 21; XII *tit.* 19; *1*, 1; *2*, 76; *3*, 1; 18; *4*, 61; *10*, 14; *11*, 13; *13*, 5; 8; *14*, 8; *15*, 1; *16*, 2; 19 — (3.) Synnadi episc. XI *tit.* 4; *3*, 1 sq.; 11 sq.; 18; 21 sq.; 28; 31 — (4.) Philadelphiae Lydiae episc. V *34*, 200

Theodoti (homines, quibus nomen Th. erat) VII *35*, 11

Theodotus, (1.) Antiochiae episc. X *tit.* 43; *29*, 5; *34*, 1 — (2.) Hierapolis episc. IX *3*, 99 — (3.) Laodiciae episc. Arianus I *15*, 16; 37; II *24*, 7; V *44*, 10; 14; IX *4*, 56

Theoduli (homines, quibus nomen Th. erat) VII *35*, 11

Theodulus, (1.) Thraciae episc. IV *24*, 81; *37*, 19 — (2.) C(h)eretapes Phrygiae episc. V *34*, 199 — (3.) martyr VI *tit.* 18; *13*, 1

Theofronius, Cappadox, haeresiarchus IX *40*, 41

Theognius, Nicaeae episc. II *tit.* 15; 26; *5*, 50; *9*, 21; 35; *10*, 1; *17*, 1; 3; 7; 37 sq.; *22*, 18; 64; *23*, 17; III *5*, 13; *8*, 4; IV *1*, 9; *5*, 16; *12*, 9; *24*, 37; 89; 91; V *17*, 45

Theon, (1.) monachus VIII *1*, 195; 198 — (2.) philosophus, pater Hypatiae XI *12*, 2

Theonae ecclesia Alexandriae V *26*, 20; VII *40*, 12

Theonas, Marmaricae episc. Arianus I *13*, 31; II *5*, 52; 60; *7*, 70; *9*, 22; *12*, 29

Theophilus, (1.) Gothorum episc. V *38*, 15; *42*, 69 — *(2.)* Castabulorum episc. Macedonianus VII *4*, 16; *23*, 10; *24*, 2; 45; *25*, 19; 33 — (3.) Alexandriae episc. VIII *1*, 166; IX *tit.* 33; *22*, 3; *26*, 10; 13; *27*, 3; 4; 21; 26; *28*, 1; *44*, 64; X *1*, 5; *3*, 10 sq.; 15; 23; 24; 27 sq.; 29; *4*, 21; *7*, 9; 14; 24; 33; 45; 54; 67; 68; 70; *10*, 29; 31; 35; 37; 42; 48; 65; 70 sq.; 73; 75; *11*, 8; 29 sq.; *13*, 9; 12; 27; 60; *14*, 18; 27 sq.; 37; 40; 42; 57; 59 sq.; 63; *23*, 11; *25*, 1; XI *7*, 1; 4; 5; *11*, 55

Theopompus, (1.) historiographus I *1*, 38 — (2.) episc. Novatianorum XI *7*, 8

Theosebius, (*Θεόφιλος* Socr. 818, 4) Apamiae, deinde Eudoxiopolis episc. XII *8*, 41

Theotimus, (1.) episc. Aramenus VII *4*, 69 — (2.) Tomorum episc. IX *tit.* 68; *47*, 2; 17; X *11*, 13; 21

Thersitis (ab Ulixe castigatus,

Hom. Il. II 212 sqq.) VI *44*, 25
Thessalia IV *24*, 7; IX *38*, 139; 146; 151; XI *9*, 10
Thessalius XI *9*, 12
Thessalonica I *8*, 26; IV *18*, 18; *19*, 21; IX *tit.* 10; 46; *7*, 4; 23; *12*, 19 sq.; *16*, 6; *21*, 34; *23*, 3; *30*, 14; XII *1*, 12; *3*, 1; *13*, 7
Thessalonicensis XII *10*, 21
Thiris, i.e. Tigris fluvius VI *44*, 10; 14; 15
Thmuensis V *26*, 4
Thmuitani VIII *1*, 147
Thobel (cf. Ezech. 38, 22) XII *12*, 17
Thomas, apostolus VII *32*, 2 sq.; X *28*, 24
Thracensis II *8*, 2; IV *37*, 20; X *15*, 2; *19*, 7
Thraces II *1*, 43; V *50*, 42
Thracia II *18*, 12 sq.; *21*, 2; *24*, 40; IV *13*, 5; *20*, 4; *23*, 20; *24*, 7; V *tit.* 33; 38; *14*, 10; *17*, 118; *18*, 1; *25*, 2; *28*, 21; *43*, 5; VI *1*, 125; *16*, 5; 7; VII *12*, 4; 39; *13*, 3; *16*, 1 sq.; 11; 106; *24*, 26 sq.; *29*, 20; *33*, 25; 31; VIII *13*, 10; 25; 33; 60 sq.; *15*, 4; IX *3*, 118; *4*, 1; 12; *13*, 25; *40*, 12; *44*, 50; X *4*, 35; *6*, 57; 62; 69; *17*, 2; *24*, 3; *27*, 29; XII *8*, 43 sq.; 45; 47; 50; 56
Tiberias, oppidum Phrygiae XII *14*, 26
Tigris, fluvius VI *44*, 14
Tigrius, (1.) presbyter X *21*, 25 — (2.) eunuchus X *13*, 40
Tilemachius, monachus X *2*, 3
Timotheus, (1.) Alexandriae episc. VIII *tit.* 28; *14*, 9; IX *tit.* 22; 33; *12*, 17; *13*, 4; *22*, 2 — (2.) Apollinaris haeresiarchi discipulus IX *14*, 157; *15*, 9; 31 sq. — (3.) presbyter Arianus XI *6*, 7 sq.; 9; 11; 12; 14; *7*, 3
Tiridates, rex Armeniorum III *1*, 6
Titus, Bostrae episc. VI *tit.* 35; *28*, 2; 4; 8; 9; VII *4*, 64
Tomitanus IX *tit.* 68; *47*, 1
Traianus, magister militum VIII *6*, 6; *13*, 62
Trapezopolis, oppidum Phrygiae XII *8*, 44
Tremithuns, oppidum Cypri I *10*, 12
Triberis, oppidum Galliae III *8*, 19; V *15*, 18
Triphyllius, Ledrensis episc. I *10*, 69; 71
Tripolis, oppidum Lydiae I *15*, 42; V *34*, 201
Troas XII *8*, 50
Troia II *18*, 9; XII *8*, 70; 72
Troianus XII *8*, 64; 65; 75
Troilus, (1.) Melitinae Armeniae episc. IX *13*, 28 — (2.) sophista XI *1*, 12; XII *8*, 52
Tyana, Cappadociae oppidum VII *28*, 2
Tyanensis VII *tit.* 41
Tybris, fluvius I *7*, 28
Tyrannus, Antiochiae episc. I *12*, 69
Tyrius III *7*, 4; VII *2*, 14; 15; 40
Tyrrenum mare I *7*, 31
Tyrus, Phoeniciae oppidum I *tit.* 28; *15*, 38; 48; *18*, 42; III *5*, 19; *6*, 60; 62; 64; *7*, 35; IV *19*, 16; V *17*, 34; *34*, 42; 199; XII *8*, 37

Ulfilas, Gothorum episc. V *36*, 3; *38*, 12 sq.; VIII *13*, 15; 18; 100
Uranius, (1.) Tyri episc. V *34*, 42 (Ursacius codd.); 199 — (2.) Apamiae episc. VII *4*, 60 — (3.) Melitinae episc. VII *4*, 62
Urbasius, monachus VII *29*, 30
Urimenus VII *4*, 61
Ursacius, Singiduni Mysiae, deinde Tyri episc. III *8*, 4; IV *12*, 10; *24*, 37; 174; 211; 242; *33*, 17; 23; V *8*, 5; *17*, 47; *20*, 4; 10; 62; 81 sq.; *21*, 24; 68; 99; 102; *24*, 7; *25*, 1;

30, 21; *34*, 42 (falso pro Uranio)
Ursinus, Romae diaconus VIII *tit.* 19; *10*, 3; 6
Usthazadis, eunuchus III *2*, 40; 54; 67; 81; 84; 88; 93

Valens, (1.) I., imperator I *1*, 133; VII *tit.* 13 sq.; 16; 21; 22; 27; 30; 44; 46; 47; 53; 54; *8*, 54; *9*, 2; *12*, 38 sq.; *13*, 1; *15*, 4 sq.; 16; *17*, 5; *21*, 1; 14; *22*, 14 sq.; 21; *29*, 1; 5; *31*, 1; 16; 18; 22; *35*, 2; 8; *36*, 1; 49; 64; *40*, 102; VIII *tit.* 6; 9; 12; 23; 25; 29; *1*, 178; *3*, 1; *7*, 1; *8*, 18; *12*, 1; *13*, 9; 13; 24; 34 sq.; 40; 50; 60; 64; 87 sq.; 93; 97; *15*, 1; 21; IX *tit.* 2; *1*, 1; 4; *2*, 2; *4*, 42; 59; *11*, 1; *33*, 12; *36*, 23; *37*, 6; *43*, 7; 22; XII *2*, 52 — (2.) Myrsi Pannoniae episc. III *8*, 5; IV *12*, 11; *24*, 37; 174; 211 sq.; 242; *33*, 17; 23; V *6*, 14; *8*, 5; *17*, 46; *20*, 4; 10; 62; 82; *21*, 24; 69; 99; 102 sq.; *30*, 21
Valentiniaci, Valentini haeresiarchi sequaces III *11*, 5
Valentinianus (1.) imperator I *1*, 133; 135; VI *tit.* 48; *1*, 37; *35*, 1; 7; VII *tit.* 13; 16; *7*, 2; 5; *9*, 1 sq.; *12*, 1; 10; *22*, 1 sq.; 11 sq.; 14; *29*, 5; VIII *tit.* 20; *10*, 1; *11*, 1; 12; IX *2*, 1; *33*, 10 — (2.) II., eius filius VII *tit.* 32; VIII *tit.* 20; 21; *11*, 7; 10; 32; *15*, 2; IX *2*, 19; *4*, 50; *7*, 8; *20*, 12; 14; *21*, 31; 38; 42 sq.; 46; 55; *23*, 3; 27; *24*, 31; *30*, 115; *45*, 10 — (3.) III., filius Constantii et Placidiae XII *tit.* 2; 19; *1*, 2 sq.; 7; *2*, 76; *3*, 4 sq.; 18 sq.; *4*, 61; *13*, 3; 8
Valentinus, haeresiarchus I *14*, 307
Valerianus, Caesar (1.) III *3*, 49; VIII *9*, 33 — (2.) episc. V *29*, 1; IX *14*, 2
Varonianus v. Baronianus
Venetus V *29*, 8
Venus II *16*, 33; *20*, 20; 26; VI *12*, 27
Vercellensis V *15*, 19; VI *19*, 2; *23*, 1
Vesta II *tit.* 29; *19*, 2; X *30*, 3; 12
Vestales I *9*, 134
Victor, (1.) Romae episc. IX *38*, 42; 44 — (2.) magister militum VIII *13*, 71
Vincentius, (1.) episc. IV *25*, 43; 52; V *29*, 36 — (2.) Romae presbyter II *1*, 9 — (3.) presbyter Valentis aetate IX *43*, 30
Vitalis, Antiochiae episc. I *12*, 70; IX *3*, 79
Vitus, (1.) in Carris episc. VIII *1*, 423 — (2.) Romae presbyter II *1*, 9

Xenon, dialogus Methodii X *11*, 33 sq.
Xenofon, historiographus VII *2*, 47; XII *2*, 44
Xerolophus, civitas XI *5*, 6

Zacharias, propheta II *18*, 58; VII *9*, 35
Zebennus, Eleutheropolis episc. IX *49*, 4
Zeno, (1.) Tarsi episc. VII *28*, 3 — (2.) martyr VI *tit.* 14; *11*, 2 — (3.) Zenonis martyris consobrinus VI *11*, 22; 35 — (4.) philosophus et Antiochiae episc. IX *48*, 28; 32; X *3*, 56
Zeuma, oppidum Syriae VII *4*, 66; *16*, 22; 23 sq.
Zeumatius, monachus VIII *6*, 3
Zeuxippae thermae Constantinopolitanae IV *18*, 10
Zilenus VII *4*, 15
Zoilus, Larissae episc. VII *4*, 60
Zosimus, Romae episc. X *29*, 2 (bis)

INDEX ORTHOGRAPHICVS

eorum locorum, quibus variae codicum lectiones alicuius momenti sunt

a — e:

aspargere: VI *33*, 23; *34*, 7 (asperg- *Ω*); VII *11*, 14; 55; IX *30*, 128 (asperg- *C*); *34*, 46; *42*, 11

asparsio: I *11*, 17 (aspers- *Am2CN*); VI *35*, 6; 8 (aspers- *Nm2*)

Serapion: V *26*, 4; VI *20*, 11; VIII *1*, 148 (sarap- *A*); 222 (sarap- *AN*); X *3*, 78; *10*, 14 (sarap- *C*); 16 *et* 17 (sarap- *AC*); 18 (sarap- *Ω*); *12*, 15 (sarap- *A*); *13*, 40 (sarap- *AC*); *15*, 2 (sarap- *Ω*)

Serapis: *ita decies, sed* II *18*, 81 (sarap- *ACm1* sirap- *N*); VIII *1*, 148 (sarap- *A*); IX *27*, 6 *et* 7 (sarap- *Ω*); 46 sq. (sarap- *AN*)

Serdica: IV *tit.* 37; *21*, 5 (sard- *Ω*); 13 (sard- *Nm2*); *23*, 13 sq. (sard- *Ω*); 23 (sard- *Am2Nm2*); *24*, 1 *et* 4 *et* 177 *et* 188 sq. (sard- *Nm2*); *27*, 27 (sard- *Nm2*); V *17*, 47 (sard- *Ω*)

Serdicensis: III *9*, 33 (sard- *Ω*); IV *tit.* 39; 40; 41; *23*, 3 (sard- *Ω*); 17 (sard- *Ω*); *24*, 21; 52 (sard- *Ω*); 100 (sard- *Am2Nm2*); *25*, 4 (sard- *Am2Nm2*); *36*, 15 (sard- *C*)

Serdicenus: IV *29*, 20 (sard- *Ω*); *33*, 4 (sard- *Ω*); *37*, 8 (sard- *Am2*)

ad + f:

affectivus, affectus, afferre, afficere *non variant*

affirmare: II *11*, 10 (adf- *Ω*); *24*, 27 (adf- *Ω*); IV *24*, 235 (adf- *C*); 292; V *tit.* 49 (af- *Cm1*); *21*, 66 sq.; *42*, 74; *45*, 42; VII *2*, 142; *25*, 22; IX *16*, 90 (adf- *Ω*); X 7, 5

afflictio: I *11*, 96; IX *35*, 29; 33; X *31*, 17 sq. (adf- *A*)

affligere: *ita sexies vicies, sed* IV *24*, 78 (adfl- *Ω*)

afluentia: VII *21*, 20 (affl- *N*)

afluentius: I *9*, 59 (affl- *A*); VI *4*, 3

ad + g:

adgaudere: I *14*, 174 sq.

aggredi: IV *33*, 2; VI *44*, 9; 35; IX *23*, 19 sq. (adgr- *Ω*)

aggregare: VI *4*, 52; VII *25*, 39 (adgr- *C*); IX *19*, 77 sq.; *26*, 8 (adgr- *C*)

ad + l:

allegare, alligare, allocutorius, alloqui, alloquium *non variant*

allocutio: I *tit.* 5; *19*, 58 (adl- *A*); V *10*, 8 sq.

ad + m:

amministrare: I *9*, 41 (adm- *Ω*); 136

amministrabilis, amministratio, amministrator, ammirari, ammonitio *non variant*

ammittere: V *21*, 37; VI *46*, 29 (amitt- *Cm1*); VII *25*, 75 (amitt- *Am1Cm1* adm- *Cm2*)

ammonere: *ita undecies, sed* I *20*, 2 (amon- *A*)

quemadmodum: I *12*, 15 (-amm- *Am2N*); *14*, 184 (-amm- *Am1*); II *11*, 32 (-amm- *A*); *13*, 2 (-amm- *Ω*); *16*, 26 (-amm- *Ω*); V *tit.* 7 (-amm-

N); *8*, 27 (-amm- *AN*); *13*, 24 sq. (-amm- *AN*); *39*, 53 (-amm- *N*); VI *1*, 128 (-amm- *CN*); *19*, 4 (-amm- *N*); *29*, 38 sq. (-amm- *CN*); VII *tit.* 2; 13 (-amm- *MN*); 21 (-amm- *Ω*); *2*, 146 (-amm- *Ω*); 147 sq.; VIII *tit.* 25 (-amm- *CN*); *1*, 173 (-amm- *Ω*); 425 sq. (-amm- *N*); IX *tit.* 35 (-amm- *AN*); 38; 64 (-amm- *AN*); 66 (-amm- *N*); *10*, 5 (-amm- *AN*); 19 (-amm- *AN*); *25*, 16 (-amm- *N*, -amod- *C*); *36*, 4 (-amm- *Ω*); X *3*, 34 (-amm- *CN*); *7*, 16 (-amm- *N*); XI *tit.* 13 (-amm- *CN*); *3*, 26 (-amm- *CL*); *6*, 14 sq. (-amm- *AC*)

ad + n:

adnectere, adnihilare, annuere, annumerare *non variant*
annuntiare: *ita quinquies, sed*: IV *24*, 224 *et* V *8*, 40 (adn- *Ω*)

ad + p:

apparare, apparere, apparitio, appellare, appellatio, appellatorius, appendere, appetitus, appetere, applicare, apponere *semper ita*
apprehendere: III *2*, 173 (adpr- *N*); IV *18*, 24 (adpr- *Ω*); *33*, 3 (adpr- *AN*); V *11*, 4 (adpr- *A*); *40*, 12 sq. (adpr- *Am1*); IX *23*, 22 (adpr- *Ω*)
adprime: IX *48*, 31
appropinquare: VI *22*, 120 (adpr- *N*)

ad + qu:

adquiescere: *ita quinquies, sed* II 7, 70 (atqu- *A*)
adquirere: V *34*, 68 (atqu- *Ω*); VI *1*, 129; IX *35*, 12

ad + r:

arridere, arripere, arrogans *semper ita*
arrogantia: *ita quater, sed* VII *11*, 22 (adr- *Ω*)
arrogare: *ita quater, sed* VII *9*, 25 (adr- *Ω*)

ad + s:

ascendere, ascensio, ascensus, asciscere, ascribere, aspargere, asparsio, aspectus, aspicere, assertor, asseverare, assidere, assiduitas *semper ita*
asserere: *saepissime ita, sed* IV *19*, 11 (ads- *Ω* ass- *Nm2*)
assiduus: IX *30*, 51 (ads- *Cm1N*)
assistere: I *4*, 44 (ads- *Ω*); III *2*, 110 (ads- *Ω*); *12*, 31; IX *48*, 7
assolere: *novies ita, sed* VI *30*, 37 (ads- *Ω*)
assuescere: I *9*, 80; *11*, 77 (adsuesc- *A*); VI *29*, 27 (asuesc- *A*)
assumere: *quinquies vicies ita, sed* III *6*, 17 sq. (ads- *A*); IV *24*, 302 (ads- *C*); V *34*, 118 *et* 120 (ads- *Ω*); VII *2*, 58 (ads- *Ω*); IX *3*, 9 (asum- *A*)
astare: I *4*, 44 (adst- *ACNm2*); V *2*, 7; *18*, 24 (adst- *Cm2*); *27*, 4; *32*, 5 (adst- *Ω*); VI *35*, 6; VII *16*, 57; 59 (adst- *Ω*); *40*, 83; IX *14*, 147 (adst- *Ω*); *25*, 9 (adst- *C*); *45*, 41 (adst- *Ω*); X *16*, 6 (adst- *C*); *21*, 6; *27*, 15 (adst- *Ω*)
astruere: I *12*, 14

ad + t:

attinere, attingere, attrahere *semper ita*
attendere: I *13*, 118 (adt- *A*)
atterere: VI *43*, 25 sq. (adt- *N*)
attolere: VII *40*, 177 (adt- *Ω*); X *24*, 13
attribuere: IX *27*, 38 (adt- *C*)

b — v:

ex magna locorum copia, quibus eae consonantes litterae

inter se mutatae inveniuntur, haec exempla sufficiant:

acerbus: II *13*, 13 (acerv- *Ω*); III *2*, 162 (acerv- *AN*); V *3*, 46 (acerv- *Ω*)

bacchare: VII *39*, 9 (vacch- *Cm1Nm1*); VIII *3*, 8 (vaccant- *Cm1Nm2* vacant- *ACm2 Nm1*)

Baronianus: VII *6*, 13

bibat: VI *29*, 50 (vivat *Ω*)

cibus: V *37*, 18 (civ- *Cm1N*); VI *30*, 37 (civ- *Ω*); VII *38*, 4 (civ- *AN*); IX *46*, 5 (civ- *Cm1*); X *27*, 16 (civ- *Cm1*)

decibilis: II *1*, 51 (-civ- *Ω*)

ebullire: VI *10*, 19 (evull- *CN*)

Echibolus: VII *2*, 25 (-vol- *Ω*)

Eusebius: VI *tit.* 15 (-vius *Cm1N*)

favorabilis: II *19*, 101; X *8*, 2 (-bor- *Am1*); *13*, 30 (-bor- *Am1C*)

frivolus: I *19*, 74 (-bol- *Ω*)

iubere: *Cm1 his locis litteram* v *pro* b *praebet*: V *35*, 19 sq.; VI *12*, 16; *32*, 1 (iuv- *N*); VIII *1*, 426; IX *21*, 1; 9; *27*, 28; *45*, 42; X *12*, 18; *27*, 18

lavare: VII *16*, 53 *et* 57 (lab- *ACm1*); VIII *4*, 40 (lab- *Cm1*)

Nisibis: V *45*, 5 (-vis *Ω*)

Pictaviensis: VI *tit.* 31; *24*, 1 (-biensis *CNm1*)

Sabinus: VII *25*, 92 (-vinus *AN*)

superbosque: V *42*, 75 (super vosque *Cm1N*)

Vercellensis: V *15*, 19 (berc- *ACm1*); VI *19*, 2; *23*, 1 (barc- *Ω*)

vicaneus: VI *4*, 56 (bic- *Ω*)

praecipue autem in futuri, imperfecti, perfecti temporis formis litterae b *et* v *commutatae traditae sunt:*

cessabimus: IX *14*, 142 (-vimus *CN*)

commemorabit: V *20*, 43 (-vit *AC*)

concordavit: V *16*, 36 (-bit *Cm1N*)

comprobavit: V *17*, 13 (-bit *Cm1N*)

declarabimus: II *10*, 3 (-vimus *Ω*)

enumerabit: I *14*, 133 sq. (-vit *Ω*)

laudavit: II *14*, 12 (-bit *Ω*); VIII *1*, 364 (-bit *Ω*)

monstrabit: V *20*, 88 (-vit *Ω*)

narrabimus: VII *22*, 30 (-vimus *Ω*); IX *36*, 5 sq. (-vimus *Ω*)

narravit: VII *38*, 9 (-bit *Cm1 Nm1*)

portavit: I *12*, 32 (-bit *Ω*)

praedicabimus: V *43*, 15 (-vimus *Ω*)

privaverat: V *48*, 6 (-berat *Ω*)

renovavit: IX *33*, 8 (-bit *Ω*)

salutabimus: VII *10*, 51 sq. (-vimus *Ω*)

salvavit: IX *16*, 32 (-bit *Cm1N*)

servavit: I 7, 4 (-bit *Ω*)

turbavit: IV *8*, 15 (-bit *Am1N* -batur *C*); V *34*, 100 (-bit *Am2Cm1N*)

c — g:

concremare: VIII *4*, 27 (-grem- *Am1Cm1*); *6*, 6 (-grem- *Cm1*)

grassari: IV *18*, 32 (crass- *Ω*); VI *8*, 24 sq. (crass- *Ω*); X *2*, 8 (crass- *Cm1N*; *A deest*)

neglegere: II *20*, 17 (necl- *AN*); VI *29*, 81 (necl- *Cm1*)

c — k:

carissimus: *duodecies ita, sed* II *12*, 38 (kar- *A*); *22*, 53 (kar- *C*); 79 (kar- *N*); IV *24*, 70 *et* 161 *et* 228 *et* 230 *et* *28*, 26 *et* 50 (kar- *AC*); *35*, 6 (kar- *C*); V *29*, 55 *et* VII *25*, 17 sq. (kar- *A*); 32 (kar- *C*); 75 sq. (kar- *AN*); IX *15*, 3 (kar- *A*)

c — qu:

allocutio: I *19*, 58 (-quutio *A*)

Ancyra: IX *17*, 2 (-quira *Ω*)

cocus: VI *1*, 153; 175 *et 11*, 13 (coqu- *CN*)
Cyrinus: X *13*, 15 (quir- *Ω*); 18; *20*, 33
Cycicus: V *31*, 3 (quiz- *Ω*); *34*, 45 (quiz- *Ω*)
locutus: *solus cod. A his locis praebet* loquutus: III *2*, 134; IV *24*, 293; V *4*, 11; VII *33*, 13; *36*, 53; VIII *6*, 3; IX *3*, 43; *10*, 14 sq. *et 32*, 38 (*etiam C*)
loqui: VI *22*, 56 (loc- *AC*); *98*, (loc- *A*)
magniloquus: I *14*, 160 *et* IX *21*, 37 (-locus *A*)
persecutio: I *18*, 6 (-quutio *A*); 12; III *9*, 13 (-quutio *A*); IV *38*, 16; V *31*, 10
quo: I *14*, 191 (co *Cm1*)
Scyras: IV *23*, 7 (schyr- *AN*); *24*, 131 *et* 133 *et* 134 *et* 138 (squir- *Ω*)
sequi: III *7*, 18 (sec- *AC*); VII *9*, 48 (sec- *Ω*); IX *38*, 3 sec- *A*)

circum-:

circumamicire, circumcisio, circumdare, circumferre, circumponere, circumsedere, circumvenire, circumventio, circumvolare *semper ita*
circuire: *undecies ita, sed* I *14*, 37 (circum- *Ω*); 388 (circum- *ACm2Nm2*); VIII *1*, 304 (circum- *Ω*)
circuitus: *semper ita*

com + b:

comburere: II *1*, 26; V *31*, 19 sq. (conb- *Ω*); VI *22*, 97 (conb- *Ω*); IX *46*, 2

com + l:

collatio, collator, collatus, collecta, collectio, collegium, colligere, collocare, collocutio, colloqui *semper ita*
conlaudare: II *24*, 33 (coll- *AN*); VII *28*, 19
colloquium: I *6*, 19 (conl- *Ω*); *7*, 19 (conl- *Am1*)

com + m *semper assimilantur*

com + p:

compacare: I *20*, 12; VIII *13*, 21 sq. (conp- *Ω*)
comparabilis: I *14*, 184 sq.
comparare: *octies ita* (*cf.* VIII *1*, 303)
conpassio: V *2*, 4
compati: I *13*, 7 (conp- *Ω*); VII *40*, 30; 204
compellere: II *5*, 26; V *1*, 4; *3*, 46; *29*, 30 (conp- *A*); *43*, 12; VI *1*, 68; VII *16*, 100; *40*, 19; VIII *1*, 401; IX *36*, 11; X *6*, 36; *sed*: I *2*, 69 *et 11*, 148 *et 12*, 33 *et 19*, 95 *et* V *30*, 24 *et* VI *7*, 4 *et* X *3*, 77 sq. (conp- *Ω*); V *31*, 13 (conp- *Am2CN*)
compendiosus: VI *46*, 33
conpensare: I *1*, 31; 41; XII *15*, 3
conpensatio: III *2*, 77
comperire: *duodevicies ita, sed* I *1*, 12 *et* III *9*, 22 *et* V *6*, 2 *et* IX *45*, 45 (conp- *Ω*)
compescere: II *6*, 14 sq.; *25*, 11
conpetere: *decies ita, sed* X *28*, 34 (comp- *Ω*)
conplacare: *semper ita, cf.* VI *1*, 129
conplacere: *semper ita, sed* VI *20*, 6 (cum plac- *Cm1* compl- *AN*); *25*, 22 (compl- *Ω*)
conplecti: I *3*, 29; IV *33*, 26 sq. (compl- *AN*)
complere: *quater tricies, sed* I *9*, 40 *et* II *1*, 53 *et 15*, 7 sq. *et* III *5*, 2 *et* IV *2*, 24 *et 11*, 11 *et 28*, 19 *et* V *31*, 43 *et* VI *36*, 24 *et* VII *16*, 24 *et* VIII *1*, 310 *et* XI *11*, 63 *et* XII *3*, 37 (conp- *Ω*); V *20*, 31 (conp- *A*); VI *46*, 5 (conp- *AN*)
complexivus: I *1*, 20
componere: *sexies decies ita, sed* I *11*, 17 (conp- *A*) V *30*, 5 *et* VIII *6*, 13 (conp- *Ω*)
compositio: I *1*, 30; II *24*, 53; V *7*, 7
conpositor: I *2*, 49 sq.

conprehendere: *undequadragies ita, sed* II *19*, 20 *et* VI *10*, 5 sq. *et 13*, 18 *et 14*, 18 *et 22*, 21 *et* VII *30*, 3 *et* VIII *1*, 320 *et* X *17*, 35 *et* XII *14*, 27 (comp- *Ω*)
inconprehensibilis: I *16*, 23
conpressio: IV *17*, 3; *18*, 34 (comp- *Ω*)
conprimere: I *11*, 22; *13*, 25 (comp- *AN*); II *22*, 78; V *31*, 18 *et* 32 (comp- *Ω*); VII *11*, 51; VIII *1*, 255; IX *45*, 40
conprobare: *praef.* 11; I *5*, 5; *20*, 12; II *14*, 28; II *28*, 49; VI *29*, 79; IV *24*, 47 *et 28*, 28 *et* 49 *et* V *17*, 13 *et 21*, 54 *et* VII *40*, 88 (comp- *Ω*)
compromittere: III *2*, 34; V *3*, 64; *20*, 39; VI *1*, 89 (cum prom- *C* conp- *AN*); *46*, 33 (cump- *C*); X *33*, 8; XII *13*, 9 (conp- *Ω*)

cum + r:

conregnare: IX *14*, 51
correptio, corrigere, corripere, corroborare, corruere, corrumpere, corruptibilis, incorruptibilis, corruptio, corruptor *semper ita*
corruere: VII *13*, 11 (conr- *Cm1N*); X *35*, 16

c — t:

dedicatio: IV *9*, 10 (-caciones *Cm1*)
Galatia: IV *23*, 34 (-cia *C*)
gratia: VIII *1*, 138 (-ciam *Cm1*)
imitatio: VIII *1*, 176 sq. (-cionum *C*)
initium: V *34*, 135 (-cio *Cm1*)
iustitia: VII *29*, 28 (-ciam *N*)
ordinatio: IV *37*, 5 (-cio *Cm1*)
plumatium: VII *16*, 19 (-cium *N*)
seditio: V *36*, 13 *et* VI *27*, 10 (-cionis *Cm1*)
seditiosus: IV *31*, 29 (-cio- *C*)
solatium: *saepe ita, sed* II *22*, 57 *et 23*, 16 (-cio *Ω*)
suspicio: I *11*, 240 (-tionem *Ω*); *14*, 325 (-tionem *AC*); II *10*, 11 (-tionem *AN*); *17*, 25 (-tionem *Ω*); IV *30*, 13; *37*, 26 (-tio *A*); V *37*, 12; VI *1*, 43; VII *2*, 115; *31*, 8

d — t:

idem (= item): *quater ita, sed* IV *24*, 274 (item *Ω*)

de — dis:

deiungere: III *2*, 199 (disiuncti *Cm2Nm2*), *cf.* Löfstedt, Peregr. 273 sq.
deminutio: I *9*, 124 (dim- *C*)
demicare: VI *32*, 24 (dim- *Ω*); VII *13*, 5 (dem- *Ω*); *16*, 86 (dem- *Ω*); *23*, 15 (dem- *Ω*)
depositio: II *9*, 31; *24*, 36 sq.; *25*, 2; V *36*, 20 (disp- *Ω*)
descendere: II *9*, 9; V *1*, 6 (disc- *Cm1*); *20*, 33; VI *1*, 164; *22*, 39 (disc- *Cm1*); 68 (disc- *Nm1*); VII *18*, 23 *et 24*, 37 *et* VIII *1*, 373 *et 4*, 39 (disc- *Cm1*); IX *32*, 32 (disc- *N*)
destructio: V 7, 59 sq. (distr- *A*); 61; *15*, 20; *20*, 30; *34*, 117; VI *30*, 1; VII *4*, 48 (distr- *Cm1*); *21*, 24 (distr- *C*)
destruere: *saepe ita, sed* VI *4*, 44 (distr- *C*); *similiter et* despicere *et* destinare
devulgare: I *3*, 5 (div- *Am2Cm2*); IV *24*, 26 sq.; V *13*, 42 *et 25*, 5 (div- *Ω*); *41*, 7 (div- *N*); *47*, 32 (div- *Ω*); VI *8*, 15 (div- *N*); *44*, 11 sq.; XII *4*, 13 *et 14*, 6 (div- *recc.*)
dimittere: II *14*, 14; *23*, 15; III *2*, 179 sq. (dem- *Cm1Nm1*); V *18*, 11 sq. (dem- *Ω*); *19*, 7 (dem- *Am2Cm1N*;) *47*, 33; VII *40*, 166; IX *3*, 114 (dem- *ACm1*); *24*, 18 (dem- *Ω*); 19 (dem- *A*); *35*, 29 (dem- *Ω*); X *21*, 23 (dem- *Ω*); *28*, 27 (dem- *Cm1*); *33*, 4; 7 (dem- *Am2Cm1N*); XII *9*, 12 (dem- *A*)

discedere: *saepe ita, sed* V *tit.* 32 (desc- *A*); VIII *1*, 385 (desc- *A*)

e — i:

in syllabis et breviter et producte pronuntiatis vocales e *et* i *inter se mutantur*

a) *in nominibus*:

Acepsemas: *quater ita, sed* III *2*, 177 (acepsim- *Ω*)
adulescens: VI *30*, 59 (-lisc- *Cm1N*); *33*, 1 *et* 8 *et* 15 (-lisc- *Cm1*); 28 (-lisc- *CN*); *44*, 49; 55; VII *16*, 72 (-lisc- *Cm1Nm1*); *34*, 6 (-lisc- *Cm1*); 9; *36*, 18 sq. (-lisc- *Cm1*)
antistes: VII *11*, 50 sq. (antest- *C*); VIII *14*, 4 *et* IX *3*, 6 (antest- *AC*); 68 (antest- *C*); 74 *et 4*, 30 *et 22*, 4 *et 30*, 81 *et* 85 *et* 94 (antest- *AC*); X *18*, 8 (antestes *C* antestis *A*); *29*, 1 sq. (antest- *ACm1*)
Armenia: IV *21*, 17 *et* V *34*, 33 (armin- *C*); VI *44*, 16 (armin- *A*)
Asclepas: IV *24*, 28; 41; 53 (asclip- *CNm1* asclyp- *Am1*); 90; 105; 157 (asclip- *Ω*); 199; *29*, 19 (asclip- *Ω*); 26
Betranio: V *tit.* 7 (brit- *Ω*); *4*, 2; 4; 8; 15
Caesaria: *vicies bis ita, sed* II *11*, 89 (-eam *Ω*); VI *41*, 4 (-ea *Ω*); VII *2*, 125 (-ea *CN* cesare *M*); *31*, 16 (-eam *CN*); *36*, 2 (eam *AN*); 12 sq. (eam *Ω*)
Calchedonensis: *sexies ita, sed* IV *12*, 9 sq. (calcid- *Ω*); VII *21*, 1 (calchid- *CN* calcid- *A*); 3 (calchid- *C*)
cathicuminus: IV *24*, 128 (-thec- *Am2N)*; 128 sq. (-thec- *Nm1*); 133 (-thec- *AN*); IX *38*, 137 (-tec- *N*); XI *4*, 9 (-thec- AC -tec- *L*)
Ctesifon: III *2*, 9; VI *46*, 17 (ctisif- *AN* tisif- *C*)
Cyrene: II *1*, 58 (cyrin- *A*)
Cyzicenus: *quinquies ita, sed* VI *27*, 1 (cyzicinis *Cm1N* cizicinis *A*)
decem: *saepius ita, sed* V *29*, 20 (decim *N*); VIII *1*, 222 (decim *C*)
dialecticus: I *11*, 5; II *tit.* 5 (deal- *Cm1*); *3*, 4; 8 (deal- *Cm1*); VII *19*, 17 (deal- *ACm1*)
Diocaesaria: V *11*, 1 (-rea *N*); VII *40*, 232 (-ream *Ω*)
Edessa: IV *27*, 14 (edissa *Ω*); VI *48*, 3; VII *11*, 54 (aedesa *Ω*); *17*, 2 (edissa *C*); *32*, 1 (aedessa *AN* aedisa *C*); VIII *6*, 8; IX *3*, 103 (edissa *C*)
Edesseni: VII *32*, 29 (aedes- *Ω*)
Hellespontus: *sexies ita, sed* IV *24*, 8 (hellisp- *Ω*); VII *12*, 7 (hellisp- *N*)
Heraclia: *decies ita, sed* VII *12*, 39 (-clea *CN*)
Hirene: I *10*, 29 (heren- *Ω*); II *18*, 22; IV *8*, 22 (heren- *Ω*); *18*, 40 (heren- *C*)
Hireneus: VI *20*, 10 sq. *et 21*, 5 sq. (herin- *AN* heren- *C*); VII *4*, 67 (hirin- *MN* hiren- *C*); IX *38*, 44 (ireneus *ACm2 Nm2* irinius *Cm1* irineus *Nm1*)
Hirenopolis: II *5*, 52 (herin- *CN* erin- *A*)
Hirenopolita: IV *20*, 4 (herinip- *ANm1* herenip- *C*)
insegniter: I *9*, 39 (insig- *Am1 CNm2*)
insperatus: VII *37*, 20 (inspir- *Ω*)
legatarius: VII *24*, 55 (lig- *Ω*); X *33*, 7; 9; XI *15*, 90
letania: I *11*, 15 (laet- *Ω*)
mechanicus: I *1*, 62 (mich- *Ω*); *7*, 37; IX *24*, 12
Meletius *et* Melitius *saepissime variant, v. ind. nom.*
Melitiani: I *tit.* 30 (melet- *Ω*); *18*, 1 *et* 9 (milit- *A*)
Melitina: V *37*, 3 (militene *Ω*);

VII *4*, 62 *et* IX *13*, 28 (melet- *Ω*)
Melitinensis: VII *11*, 46 *et 28*, 4 (melet- *Ω*)
Mithras: VI *8*, 5 *et* 13 (methrae *Ω*); IX *27*, 6 (methrie *Ω*)
mitropolis: V *15*, 19 (metr- *C*); XII *8*, 30 (metr- *Cm2L*)
mitropolita: V *37*, 8 (metrop- *Ω*)
Placilla: *ter ita, sed* VIII *11*, 36 (placell- *Ω*)
porphyreticus: II *18*, 65 sq.; III *10*, 45 (-ritica *Ω*)
praesidalis: VII *8*, 22 (praesed- *Ω*)
problima: VIII *1*, 64
putredo: VI *10*, 13 (-trid- *Ω*); *15*, 21; X *13*, 23 (-ido *Cm1*)
quae: II *20*, 6 *et* III *2*, 118 *et* 168 (qui *Am1*); V *tit.* 58 *et* VII *2*, 14 (qui *C*)
quatenus *semper a codicum scriptoribus*, quatinus *iterum atque iterum a correctoribus scribitur, cf.* IV *24*, 179 (quatinus *Am2Cm2Nm2*)
-que: I *1*, 26 (-qui *Cm1*); *14*, 203 (-qui *N*); II *1*, 9 *et 19*, 21 (-qui *Cm1*); III *2*, 2 (-qui *Am1Cm1*); 22 sq. (-qui *Cm1*); V *13*, 15 (-qui *Ω*); VIII *1*, 57 *et 2*, 3 (-qui *C*)
qui: I *1*, 98 *et* V *21*, 39 (que *Cm1*)
quinque: III *12*, 35 (quinqui *C*)
religio: *ea scriptura saepissime cum forma* relegio *variat in codd. A et C, numquam in cod. N, cf.* V *tit.* 73 (relegione *Am1Cm1*)
Scite: I *11*, 195 (sceti *Am1C* sciti *Am2N*); 228 (scythi *N*); VIII *1*, 283 (schitia *C*); 324 (sciti *N* scithi *C* sthi *Am1*); 326 (scithi *CN* scethi *A*); 334 (scithi *C*)
sericum: V *37*, 27 sq. (sir- *N*)
speculator: *semper ita, non spiculator, cf.* III *2*, 70 sq. (speculator *Ω* = spiculator)
Thebaeus: *bis ita, sed* II *1*, 39 (thib- *Ω*)
Themistius: *quater ita, sed* VIII *12*, 11 (themest- *Ω*)
undique: II *1*, 61 (unde- *Cm1*); VI *32*, 31 (unde- *A*)

b) *in exitu nominum*:

1. *nom. sing. decl. tertiae*:

Alchibiadis: XII *2*, 45 (-des *Cm2*)
Apellis VIII *1*, 214 (-les *Am1 Cm2*)
Asclipiadis: VII *10*, 55; XII *2*, 61 (-des *Ω*); 65 (-des *ACm2L*)
auris: IV *28*, 75 (-res *Am1 Cm1*)
Hermogenis: IV *tit.* 23 (-nes *N*); *13*, 8 sq. (-nes *Ω*)
Herculis: I *6*, 30; VII *2*, 153 (-les *Ω*)
incredibilis: I *2*, 3 (-les *Am1*)
Iohannis *semper variat cum forma* Iohannes, *cf. ind. nom.*
iuvenis: VIII *1*, 5 (-nes *Cm1*)
omnis: *saepe false scriptum est* omnes, *exempli gratia* I *7*, 42 (-nes *N*); V *34*, 137 (-nes *Am1*); VII *2*, 35 (-nes *Cm1*)
Socratis: VII *2*, 42 (-tes *Cm1*)
vatis: VII *2*, 68 (-tes *Cm2*)

2. *genet. sing. decl. tertiae*:

asparsionis: VI *35*, 8 (-nes *Cm1*)
civitatis: IV *34*, 4 (-tes *Cm1*); VII *33*, 37 (-tes *A*)
cogitationis: V *21*, 45 (-nes *Cm1*)
condemnantis: V *tit.* 60 sq. (-tes *Ω*)
consacerdotis: IV *24*, 43 (-tes *Cm1*)
contemplatoris: IV *31*, 6 (-res *Cm1*)
conversationis: VII *5*, 25 (-nes *Cm1*)
dedicationis: IV *9*, 10 (-nes *Cm1*)
dominationis: VIII *3*, 27 (-nes *Ω*)

Eufratis: VII *16*, 20 sq. (-tes *C*)
gentis: III *1*, 7 (-tes *Am1Cm1*); X *6*, 3 (-tes *Cm1*)
navis: VII *30*, 14 (-ves *Cm1*)
orientis: IV *16*, 1 (-tes *Cm1*); *18*, 20 (-tes *Cm1Nm1*); *38*, 15 *et* V *11*, 8 *et* VII *9*, 28 (-tes *Cm1*)
principis: III *3*, 6 *et* IV *21*, 15 *et* V *18*, 8 *et* 29 *et* 31 *et* *27*, 11 *et* *28*, 13 *et* *31*, 33 *et* VII *tit.* 13 *et* VIII *9*, 33 *et* aliis locis (-pes *Cm1*); VI *4*, 35 sq. (-pes *Am1Cm1*); *46*, 13 (-pes *Am1*)
rebellis: VIII *13*, 44; 47 (-les *Cm1*)
virtutis: VIII *4*, 4 (-tes *Ω*)

3. *dat. sing. decl. tertiae*:

civitati: III *2*, 214 (-te *Cm1 Nm1*); VI *4*, 46 *et* *7*, 12 (-te *Cm1*)
cogitationi: I *16*, 22 (-ne *Cm1*)
dicioni: III *1*, 9 (-ne *ACm1 Nm1*)
felicitati: VI *38*, 3 (-te *Ω*)
generi: VI *22*, 112 (-re *Cm1*)
illi *saepissime in cod. Cm1 cum forma* ille *mutatur, cf.* VII *23*, 18 (ille *Cm1*); *item pro*
ipsi *in eodem cod. C saepe* ipse *scriptum est, cf.* V *16*, 4 (*vice versa eadem cod. C prima manus pro* ipse *scripsit* ipsi, *cf.* V *33*, 17); *item Cm1 pro*
isti *formam* iste *praebet, cf.* IV *5*, 19, *sed pro* iste *forma* isti *inveniri potest, cf.* VII *40*, 115

4. *ablat. sing. decl. tertiae*:

brevi: I *11*, 34 (-ve *Am1*)
celeri: VI *4*, 60 (-re *Cm1*)
heresi: IV *34*, 27 (-se *C*)

5. *nom. aut acc. plur. decl. tertiae*:

carceres: VII *40*, 112 (-is *N*)
circumventiones: VII *19*, 30 (-nis *Cm1*; *prima cod. C manus tales errores saepissime praebet*)
homines: III *2*, 117 (-is *Cm1*); VII *2*, 161 (-is *C*)
incolumes: VII *25*, 75 (-is *Am1 Cm1*)
martyres: I *9*, 16 (-is *Am1N*)
vermes: VI *10*, 13 *et* 17 (-is *Cm1*)

c) *in verbis*:

abscidere: VI *30*, 59 sq. (abscederet *Cm1*); VIII *1*, 170 (abscedisti *Cm1*)
accedere: IV *24*, 54 (-cid- *Cm1 Nm1*); VI *7*, 4 sq. (-cid- *AN*)
accidere: VII *22*, 8 (-ced- *Ω*)
adulterari: IV *23*, 33 (-are *Am1*)
afferis: V *17*, 128 (-res *Am1*)
agnoscetis: III *7*, 18 (-itis *Am1Nm1*)
alligare: II *6*, 23 (-leg- *CN*); III *2*, 163; VI *9*, 4; IX *47*, 13; XI *13*, 8
aperiri: IV *18*, 15 (-re *Am1*); VII *16*, 55 (-re *C*)
applicare: IV *19*, 4 (-ri *C*)
astitisse: V *2*, 7 (astet- *Cm1*)
bibit: VII *11*, 42 (bibet *ACm1*)
colit: V *39*, 25 (colet *AN*)
comperiretur: V *8*, 73 (compereretur *Ω*)
confugere: VII *23*, 6 (-ire *Cm1*)
expelli: V *1*, 7 (-le *Cm1*)
fieret: I *11*, 131 (-rit *Am1*); V *4*, 8 (-rit *Cm1*)
fugiret: VI *33*, 12 (fugeret *C*)
incidere: III *2*, 57 (incedissem *Ω*); VII *19*, 5 (incederet *Cm1*)
ingemescere: IV *24*, 84; *sed in cod. C saepe etiam* ingemiscere *scriptum est, cf.* IV *24*, 106; VI *34*, 9; 25; *44*, 14; *45*, 8; VII *16*, 27; *40*, 182; 216; VIII *1*, 218
ligare: VII *15*, 23 (leg- *Ω*)
meminit: VIII *8*, 44 (-net *Cm1*)

meminerint: V *20*, 50 (-rent *Am1Cm1*)
pluit: V *7*, 77 (-et *Cm1*); 83 (-et *C*)
possem: II *12*, 64 (-ssit *C*); IV *9*, 17 (-ssit *C*); *24*, 180 (-ssimus *Am1*); V *2*, 10 (-ssit *C*); *3*, 49 (-ssint *C*)
possim: I *19*, 59 (-ssem *Cm1*); V *22*, 16 (-ssetis *C*)
refugere: I *7*, 13 (-girent *N*)
relectis: *praef.* 21 (relict- *Ω*); V *18*, 28 *et 34*, 59 *et* 81 *et 38*, 9 (relict- *Ω*)
respondes: VII *33*, 11 (-dis *Ω*)
roborare: V *29*, 13 (-ri *AN*)
sedet: V *7*, 85 (sedit *Ω*)
sustinere: V *3*, 14 *et 7*, 68 (-ten- *Cm1*)
suaderi: II *17*, 18 (-re *Am1 Cm1Nm2*)
teneri: VI *22*, 121 sq. (-re *Cm1*)
venere: III *8*, 8 (venire *Am1C*); V *34*, 165 (venire *Ω*)

d) *in temporis perfecti formis verbi nativi vocalis interdum non* e, *sed* i *est*

accepisse: I *14*, 176 (-cip- *Cm1*); IV *25*, 21 (acciperat *Cm1*)
afficere: V *34*, 90 (afficerunt *Ω*)
collegisse: I *2*, 11 (colligerunt *Ω*); II *7*, 42 (-liger- *Ω*); VI *10*, 9 (-lig- *Am2CN*)
confecisse: IV *19*, 18 (conficerint *Ω*); V *17*, 50 (conficerunt *AN*)
defecisse: VI *4*, 60 (deficisset *Cm1*)
eligere: II *12*, 58 (eligerit *Ω*); VII *16*, 98 (eligissent *A*)
exigere: VII *23*, 22 (exigit *Ω*)
percipere: III *6*, 23 (percepimus *Ω*); IV *18*, 37 (percepit *Ω*); *24*, 248 (percipimus *Ω*); *28*, 13 (percipistis *Cm1*); V *7*, 76 (perciperit *C*); 115 (percepisse *Ω*); *20*, 54 (percipimus *Cm1*); *34*, 162 (percepperunt *Ω*); *40*, 15 (percipimus *Ω*); *item aliis locis perfecti temporis formae diversae reperiuntur*
perimere: I *6*, 32 sq. (peremit *Ω*); V *10*, 2 (perimit *Ω*); 25 (perimerunt *Ω*); V *28*, 9 (peremerat *Ω*); VII *2*, 138 (perimerant *Ω*); *35*, 9 (perimit *Ω*)
praecipere: *in multo maiore locorum numero perfecti temporis formae ad regulam quadrant, interdum autem ad regulam scriptae non sunt, velut* I *4*, 46 (praecipisse *Am1*); III *2*, 135 (praecipit *Cm1*); *6*, 10 (praecipit *Am1C*); IV *25*, 71 (praecipit *Ω*); *35*, 33 (praecipit *Ω*); V *2*, 14 (praecipi *ACm1*); 22 (praecipi *Ω*); *21*, 66 (praecipimus *AN*); VII *16*, 55 (-cipit *Nm1*)
recipere: IV *18*, 2 sq. (recipisse *Am1*); *29*, 5 (recipisti *Cm1*); VI *26*, 7 (reciperat *Cm1*); VI *35*, 13 (recipit *ACm1*)
subigere: VI *42*, 23 (subigerit *Ω*)
sufficere: IV *21*, 18 (sufficit *Ω*); VII *36*, 9 sq. (sufficerunt *Ω*)
suscipere: IV *29*, 3 (suscipit *A*); *34*, 4 (susciperunt *Ω*); VII *34*, 33 (suscipit *ACm1*); *39*, 6 (susciperat *Ω*); VIII *1*, 417 (susciperunt *C*); *13*, 57 (suscipi *Ω*)

ex + f: *semper* eff-

ex + s:

exequiae: III *12*, 32; VII *40*, 199
exilire, existentia, existentialis, coexistere (I *15*, 12), praeexistere (I *15*, 18), exors (I *3*, 70) *ita semper*
expectatio: I *2*, 11; IX *30*, 138 sq.
expectare: *ita sexies decies*,

sed IV *25*, 75 (exspec- *N*); VII *11*, 33 (exsp- *M*)
expirare: VIII *11*, 3 (exsp- *AC*); IX *23*, 26; *46*, 10
expuere: IX *46*, 9
exsecutor: VI *43*, 13
exsequi: II *16*, 21 (exequ- *C*)
exsolvere: I *11*, 33; VII *16*, 16; XI *tit.* 20
exsuperare: I *11*, 19
exsurgere: III *3*, 47; VI *36*, 25; IX *48*, 20
extare: I *12*, 70 (exstare *Ω*); *14*, 111 (extant- *Ω*); 113 (exstat *Ω*); 116 *et* 286 (extant- *Ω*); 289 sq. (exstant- *N*); 292 *et* 294 *et* 305 (extant- *Ω*); *15*, 31 sq. (exstant- *CN*); II *7*, 19 (exstant- *Ω*); 51 (exstant- *Ω*); *9*, 13 (exstant- *N*); *11*, 77 (exstant- *CN*); *12*, 18 (exstant- *Ω*); IV *30*, 10 (extabat *Ω*); V *36*, 13 (exstaret *AN*); *39*, 46 (extant- *Ω*); *42*, 11 (extant- *Ω*); VII *3*, 31 *et* 81 *et* 88 (extant- *Ω*); *4*, 49 (exstant- *M*); *40*, 129 (extant- *Ω*); VIII *1*, 369 (exstant- *A*); *5*, 19 (extaret *Ω*); IX *40*, 19 (extant- *Ω*)
existere: *ita saepissime, interdum autem etiam* exsistere, *velut* I *14*, 102 (exs- *CN*); II *7*, 6 (exs- *Ω*); 24 (exs- *AN*); V *7*, 60 (exs- *AC*); VIII *8*, 29 (exs- *Ω*)
extinguere, inextinguibilis, exultare, exultatio *ita semper*

in + b:

inbecillitas: VI *6*, 5
imbuere: *ita quinquies, sed* VI *43*, 25 (inb- *A*); XII *4*, 51 (inb- *Ω*)

in + l:

inlaesus, inlaqueatus *ita semper*
inlatus: I *14*, 77 (ill- *Ω*); IV *24*, 216 (ill- *AN*); V *50*, 22; IX *14*, 9
illatio: IX *32*, 6
inlicere: VIII *6*, 14
inlicitus: I *2*, 65; III *9*, 29 (ill- *N*); IX *40*, 9; X *13*, 35; XI *13*, 1
inligare: IX *34*, 14
inludere: II *3*, 12 (ill- *Ω*); V *17*, 23 (ill- *Ω*); XI *14*, 3 (inl- *Ω*)
inluminare: VII *39*, 27
inlusio: IV *30*, 13 (ill- *AN*)
inlustrare: V *45*, 9 (ill- *CN*); IX *9*, 2
illustris: II *7*, 64

in + m:

inmaculatus: III *3*, 34; IV *28*, 48
inmanitas: IV *38*, 12 (imm- *AN*)
inmanis: X *7*, 69
inmensitas: VII *tit.* 32
inmensus: *ita octies, sed* IV *37*, 17 (imm- *Ω*)
inmergere: VI *47*, 2
imminere: *ita decies, sed* VIII *3*, 19 (inm- *C*); X *13*, 50 (inm- *Ω*)
imminuere: XI *8*, 29
immissio: XI *11*, 60
immittere: II *22*, 55 *et* VI *1*, 41 *et* VII *36*, 36 (imm- *Ω*); VIII *2*, 4 (inm- *Ω*); *15*, 22 (imm- *Ω*); IX *34*, 32 *et* X *33*, 29 (inm- *Ω*)
inmobilis: VII *25*, 24; *sed* VII *24*, 12 *et* VIII *13*, 101 (imm- *Ω*)
immolaticius: VI *tit.* 46; 49
immolare, immolatio *semper ita*; *sed* immolator VII *2*, 64 (inmol- *Ω*)
inmortalis: *ita saepius, sed* IV *24*, 303 (imm- *Ω*); V *8*, 35 (imm- *AN*)
immorari: VII *40*, 37
inmutabilis: I *14*, 79 *et* 300 *et* 317 *et* 319 *et* V *21*, 62 (imm- *Ω*); VII *19*, 27 *et* IX *15*, 19 (inm- *Ω*)
immutare: *ita quater, sed* VII *15*, 7 (inm- *Ω*)

in + p:

inpassibilis: V *8*, 35 (imp- *AC*); *20*, 24 (imp- *CN*); *34*, 113; VII *40*, 132; VIII *1*, 75 (imp- *CN*); 140
inpatiens, inpavidus *ita semper*
impedire: *ita semper* (*cf.* XII *4*, 158)
impellere: I *14*, 6 *et* IV *18*, 29 *et 28*, 36 (inp- *Ω*); V *17*, 91; 92; IX *7*, 3; *44*, 21 (imp- *Ω*); XII *8*, 85 (inp- *Ω*)
impendere: *ita semper praeter* II *24*, 12 (inp- *Ω*)
inperfectus, imperitia *ita semper*
inperitus: I *14*, 291; II *8*, 2 (imp- *Ω*)
impertire, inperscrutabilis, impetere *ita semper*
impetrare (*praeter* IV *20*, 27 sq.: inp- *AN*), impietas, impius, implere, adimplere, implicare, implorare *ita semper*
inponere: *ita quater decies in codd. Ω, ut* V *5*, 2; imponere *undecies in codd. Ω, ut* IV *11*, 12 (XI *17*, 8: inponere *Ω*, *sed* 28: imponere *Ω*)
inportabilis: II *6*, 10; VII *29*, 25 (imp- *Ω*); X *13*, 55; XI *11*, 4
inportare: IV *16*, 11
inpositio: V *34*, 161
inpossibilis: *ita sexies, sed* IX *34*, 12 (imp- *Ω*)
inpossibilitas, inportunitas, inportunus, inpotens, inprimis, inprobitas, improbus (V *34*, 158), *ita semper*
inproperare: VI *22*, 12 (impr- *N*); 18; 55
improperius: II *12*, 28
inprovidus, inproviso *ita semper*
imprudentia I *13*, 103
inpudens: *ita saepius* (*cf.* VI *2*, 2), *sed* I *4*, 35 (imp- *Ω*); *14*, 35 sq. (imp- *AN*); VII *4*, 52 (imp- *Ω*)
inpudentia, inpudicus, inpugnans, inpugnator *ita semper*
impunitus: IX *44*, 29

in + r:

inrationabilis: I *11*, 47; *14*, 69 (irr- *Cm1N*); 293; II *11*, 78; IV *13*, 10 (irr- *A*); *18*, 27 sq. (irr- *Am2Cm2N*); V *2*, 12 (irr- *Ω*); *17*, 67 (irr- *Cm1N*); VII *27*, 3; *32*, 27; *40*, 155; IX *23*, 16; XI *3*, 26 (irr- *CL*); *15*, 59 (irr- *Am2*)
irrationabilitas: I *14*, 196
inreprehensibilis: VII *10*, 35
inretiri: III *2*, 181; VII *13*, 11
irrigare: VIII *3*, 33 (inr- *Cm1*)
irrisio: VI *8*, 14; VII *33*, 20
irridere: VI *tit.* 54 (inr- *Ω*); *12*, 22; VII *2*, 134; XI *13*, 9 (inr- *Ω*)
irritare: IX *32*, 44
irrogare: II *6*, 11; IV *16*, 13 (inr- *C*); *24*, 102 (inr- *C*); *29*, 26 (interr- *Cm1*); V *15*, 23; VI *33*, 42; VII *1*, 35 (inr- *Ω*); IX *3*, 4 *et 25*, 17 (inr- *Ω*)
inruere: *ita semper* (*cf.* XI *5*, 17) *praeter* V *3*, 22 (irr- *Ω*)

h:

aspiratione librarii perperam utebantur, quam, ubi suum locum non habet, ponebant, omittebant autem, ubi ponere debuerunt; quae confusio in longioribus vocibus, quarum syllabae vocalibus c *aut* t *incipiunt, maxima est:*
abhorrere: XI *10*, 13 (abor- *Am1L*)
abire: V *21*, 36 (habierit *Cm1*); VI *22*, 90 (habeit *Cm1* habiit *Cm2*)
abominatio: VI *22*, 64 sq. (abhom- *C*); VII *39*, 33 (abhom- *C*)
abundantia: VI *46*, 10 (hab- *N*); VII *21*, 10 *et* 15 (hab- *CN*); IX *31*, 24 (hab- *N*)
abundare: IV *16*, 10 *et* VI *40*, 3 (hab- *N*); X *25*, 10 (hab- *C*)
ac: V *22*, 3 (hac *CN*); XI *11*, 37 (hac *L*)

acolita: II *1*, 63 (achol- *CN*)
Adamantius: XI *11*, 44 (-nthius *AC*)
Andragathius: IX *21*, 19 (-tius *C*); 27; *23*, 25 (-tius *CN*)
Antiochensis: XI *17*, 27 (antiocens- *Am1*)
Antiochenus: *saepe in cod. C, raro in cod. A* anthiocenus *aut* anthiochenus *inveniri potest, cod. N praeter* I *14*, 416 (anthioch-) *et* IV *tit.* 57 (anthioc-) *semper* antiochenus *praebet, cf. ind. nom.*
Antiochia: *in cod. C saepissime* antiocia *aut* anthiochia *aut* anthiocia *scribitur, in cod. A rarius* anthioch-, *in cod. N singulatim* anthioc- *aut* anthioch-, *velut* I *4*, 3 sq. (antioc- *C* anthioc- *N*); 9 (anthioch- *A* anthioc- *C*); II *25*, 1 (anthioc- *CN*); IV *24*, 172 (antioc- *C* anthioch- *N*), *v. ind. nom.*
Antiochus: VII *16*, 88 (antiocum *CN*); 98 (antiochus *Ω*)
Antonius: I *11*, 170 *et* 173 *et* 222 sq. *et* 229 (anthon- *N*); VII *5*, 27 (anthon- *N*); *25*, 10 (anthon- *C*); VIII *8*, 17 (anthon- *C*)
Arcadius: I *1*, 138 (archad- *A*); VIII *11*, 36 *et* IX *18*, 1 sq. (archad- *A*); *22*, 1 (archad- *AC*); *45*, 71 (archad- *C*); X *tit.* 45 (archad- *N*); XII *1*, 4 (archad- *L*)
Artemius: VI *tit.* 50; *36*, 1 (arthem- *Ω*)
Athanasius: *ita semper praeter* III *tit.* 14 (atan- *A*); IV *19*, 5 sq. *et* IV *20*, 26 *et* 28 (athan- *N*); V *40*, 1 (atan- *Am1*); VI *tit.* 24 *et* 26 (adhan- *C*); VII *27*, 3 (atan- *Nm1*)
bacchare: II *16*, 29 sq. (bacc- *N*); VII *39*, 9 (bachant- *A*); IX *33*, 19 (baccant- *C*)
Berytus: V *44*, 6 sq. (beryth- *Ω*)
Bithynia: V *33*, 16 (bytin- *C* bityn- *N*); VII *6*, 6 (bitin- *N*); XI *15*, 40 (bityn- *L*)
Calcedonensis: II *9*, 22 (calc- *Ω*); III *5*, 14 sq. (calced- *A*); IV *12*, 9 sq. (calcid- *Ω*); V *36*, 3 (maced- *A* mached- *CN*); VII *tit.* 32 (calched- *MN*); *21*, 1 (calchid- *CN* calcid- *A*); 3 (calced- *A* calched- *N* calchid- *C*); X *13*, 36 sq. (calched- *CN* calced- *A*); *20*, 33 (calced- *Ω*)
Calchis: VII *4*, 63 (calchid- *Ω*); IX *3*, 100 (calchid- *Ω*); XI *13*, 3 (calcid- *C* calchid *L*)
caracter: IV *38*, 14; VI *37*, 18; IX *tit.* 44; *29*, 3; 12
catharacta: V *45*, 22 (cathar- *Ω*)
cathicuminus: IV *24*, 128 *et* 133 (catic- *C*); IX *38*, 137 (catec- *N*); XI *4*, 9 (catec- *L* cathec- *AC*)
cathegoria: V *13*, 14 (catheg- *Ω*)
catholicus: *ita saepissime, sed* IV *24*, 221 *et* 249 (chathol- *A*); V *22*, 17 *et* IX *16*, 4 (catol- *N*)
Chalcedona: VI *tit.* 8; *6*, 3 (chalched- *CNm1*); X *10*, 21; *13*, 15 (calced- *AC* calched- *N*)
Chalcedonia: IX *43*, 10 (calced- *Cm1N*; *A deest*); X *6*, 40 (calced- *C*)
charta: III *10*, 33 (carta C cartha *N*); VII *36*, 74 (carta *N*)
chartula: V *20*, 13 sq. (cart- *A*)
clamys: VI *27*, 15; *35*, 8 (clamid- *ACm2*); IX *4*, 30 *et* *32*, 31 sq. *et* X *15*, 6 (clamid- *Ω*)
chorus: *semper ita praeter* VI *36*, 13 (corus *C*)
Christianus: *saepe ita, sed* I *1*, 140 (crist- *Ω*); IX *14*, 142 (crist- *C*); XI *tit.* 16 (crist- *C*)
christianitas: *ita semper praeter* I *18*, 58 (crist- *C*)
coercere: VI *2*, 18 (coherc- *Ω*)
Demosthenes: VII *36*, 55 (-sten- *Ω*); 58 (-sten- *AN*)

diptichon: X *25*, 24 (dipthich- *C* dipthic- *N*)
Dracontius: V *3*, 44 (drach- *Ω*); *36*, 18 sq.; *39*, 5
Ebion: I *14*, 232 sq. (heb- *Ω*); IX *16*, 21
Echibolus: VI *1*, 21 (ecib- *Ω*); *38*, 5; VII *2*, 25
epiphania: VIII *1*, 424 (ephiphania *C*)
Epiphanius: X *12*, 11 *et* 16 *et* 22 (ephiph- *C*); 27 (ephiph- *CN*); *13*, 1 (ephiph- *CN*)
Epirus: IV *24*, 7 (hepiris *Am2 CN* hipir- *N*); IX *46*, 2 (hepiri *CN*; *A deest*); X *24*, 16; XI *9*, 11
Eridanus: I 7, 28; 39 (*bis*: *priore loco* heridano *Ω*, *posteriore autem* eridanus *Ω*)
eruditus: IV *24*, 248 (herud- *C*); XI *6*, 9 *et 17*, 5 (herud- *L*)
Eustathiani: II *24*, 50 (eustach- *N*); X *25*, 16 (eustat- *A* eusthath- *C* eusthat- *N*)
Eustathius: *id nomen proprium quinquies quadragies extat; ter decies omnes codd.* Eustathius *praebent. Ceteris locis hae variae lectiones inveniuntur, quas exempli causa ex eodem capitulo sumpsi*: VII *25*, 3 (eustach- *C* eusthat- *N*); 12 (eusthat- *AN*); 19 (eusthat- *AN*); 33 (eusthat- *Ω*); *praeterea etiam* eustatius, I *4*, 7 (eustat- *Ω*)
Gothi: *ita saepe, sed* VIII *tit.* 25 (cothi *Cm1* choti *fort. Nm1* ghoti *Nm2*)
habere: *ita saepissime, sed interdum aspiratio omissa est, ut* V *34*, 162 (abentibus *Nm1*), *id quod saepe in cod. L accidit, cf.* XI *2*, 2 *et 6*, 19 *et 7*, 8 *et 8*, 37 *et 11*, 6 *et* 31 *et 16*, 10 (abe- *L*)
hactenus: *ita rarissime in omnibus codd.* (VI *22*, 9; *47*, 4; *48*, 2); *iterum atque iterum codd. AN* actenus *praebent, ut* I *9*, 105; IX *35*, 19, *raro etiam cod. C* (I *3*, 27: act- *CN*), *rarissime omnes codd., ut* I *1*, 49 *et* VI *7*, 14 *et* VIII *4*, 21 (actenus *Ω*)
Hadrianopolis: IV *29*, 19 sq.; *37*, 15 sq. (adr- *C*); V *22*, 11 (adr- *AC*); VIII *15*, 16
Hesperia: *ita saepius* (*cf. ind. nom.*), *sed* III *12*, 7 (experiarum *Ω* hesperiarum *Cm2*); IV *25*, 86 (experiis *Ω* esperiis *Cm2*)
hic: IV *2*, 17 (ac *C*); V *18*, 34 (as *Cm1*); *32*, 46 (ac *A*); VI *1*, 106 (ac *Ω*); *21*, 24 (is *C*); VIII *13*, 81 (orum *C*)
hironia: IV *16*, 3 (hier- *Cm1 Nm1* her- *Am1* hir- *Am2 Cm2Nm2*)
Hister: *ita saepius praeter* VII *16*, 39 (istrum *CN*)
Homerus: I *8*, 14 (omeri *Am2 CN* oneri *Am1*)
homo: *ita saepe, sed* I *3*, 10 (ominibus *C*); III *3*, 34 (omnibus *Ω*); IX *46*, 5 sq. (omines *Cm1* omnes *N*; *A deest*); XI *8*, 15 *et* 24 (omin- *L*)
honestas: VI *28*, 36 (onest- *C*); honestus: *ita semper*; honor: *ita semper praeter* X *21*, 7 (onor- *C*); honorare: *ita semper praeter* I *14*, 260 (onor- *C*)
hora: IV *28*, 23; VI *22*, 116; *29*, 13; *22*, 115 *et* IX *24*, 26 (ora *N*)
hordeum: VI *15*, 6 (ord- *Ω*)
hortari: VII *18*, 16 (ortab- *Ω*)
hortulanus: VII *16*, 48 (ort- *Ω*)
hostis: I *1*, 142 *et* VIII *3*, 28 *et* IX *4*, 35 *et 21*, 25 *et* X *28*, 17 (ost- *C*)
humerus: I *5*, 36 (um- *C*); III *2*, 199 (um- *Ω*); *3*, 22 (um- *Am2CN*); VII *2*, 70 (um- *Ω*); VIII *1*, 321 (um- *N*); IX *34*, 21 (um- *C*)
Hunni: VIII *13*, 22 (unnor- *A* unor- *Cm1*); X *1*, 16 (hunnos *Ω* hunos *Cm2* unnos *Nm2*);

24, 2 (unni Ω huni *Cm2Nm2*); XII *4*, 44 (unni *Am2L* uni *Am1* ...ni *Cm1*); 54 (unnorum *AL* hunorum *C*)
Illyrium: IV *18*, 19 (hill- *N*); V *4*, 1 (hyll- *C*)
Illyrii: I *4*, 14 (hill- *CN*); *7*, 42 (hyll- *C*)
Iphitius: I *6*, 32 (hiphit- Ω)
is: *saepissime in cod. A pro* is *invenitur* his, *rarius etiam in cod. C, semel, si non omnes codd. in errore concordant, in cod. N* (X *27*, 1: his *Am1N*), *in omnibus codd. autem his locis*: I *11*, 244 *et* IV *24*, 134 *et 37*, 25 *et* V *13*, 32 *et* VI *35*, 3 *et* VIII *1*, 276 *et* X *25*, 5 *et* XI *15*, 80 (his Ω)
idem: XI *5*, 3 (hisdemque Ω)
Macarius: I *4*, 3 *et 10*, 4 (mach- *ACm2*); *12*, 75 (mach- *AC*); *15*, 19 (mach- *A*); 42 sq. (mach- *AC*); II *1*, 5 (mach- *A*); *16*, 37; *18*, 45 (mach- *ACm2Nm2*); IV *9*, 16 (mach- Ω); *24*, 121 sq. (mach- *Am2C*); 129 (mach- *ACNm2*); 136 sq. (mach- *Am2CN*); 182 (mach- *Am2CN*); V *37*, 25 (mach- *A*); VII *39*, 2 sq. *et* 3 (mach- *Cm2*); VIII *1*, 41 *et* 45 (mach- Ω); 47 *et* 84 *et* 91 (mach- *CN*); 289 (mach- *N*); *7*, 12 (mach- *CN*); IX *37*, 5 (mach- *ANm2*)
Macedonia: IV *24*, 7 (mach- Ω); VIII *15*, 16 (mach- *C*)
Macedonianus: II *tit.* 13 (mach- *CN*); *8*, 2 sq. (mach- Ω); V *tit.* 57 (mach- *C*); VI *tit.* 32 (mach- *C*); VII *tit.* 36 (mach- *MN*); 37 (mach- *N*); IX *tit.* 17 (mach- *C*); XI *3*, 2 (mach- *CL*); *ceteris locis*: Macedonianus
Macedonius: I *18*, 30 *et* IV *tit.* 12 (mach- *A*); 61 (mach- Ω); *13*, 1 *et* 21 (mach- *AC*); VII *18*, 8 (mach- *CN*)
Nicaenus: II *5*, 50 (nich- *CN*); III *5*, 13 sq. *et* V *25*, 7 (nich- *C*)
nihilominus: IX *37*, 2 (-lhom- *ANm1*); XI *11*, 12 (-lhominus *Am2CL*)
orthodoxus: IV *tit.* 12 (ortod- *Am1N*); V *33*, 6 (horthod- *C*); XI *3*, 4 sq. (hortod- *L*)
ortus: VII *tit.* 13 (hortu *CM* orthu *N*)
os: VII *25*, 37 (hos *Am1N*)
Pamphilus: II *1*, 72 (phamph- *CN*); *5*, 29 *et* IV *3*, 10 (phamph- *C*); VII *2*, 129 (phamph- *M*)
Pamphylia: II *1*, 57 (phamph- *C*)
paroecia: I *13*, 8 (paroech- *Am2Cm2* parroech- *Nm2*); *14*, 11 (paroech- *Am2Cm2N*); IV *24*, 201; *37*, 5 (paroech- Ω); V *21*, 90; *34*, 210, *item aliis locis*, XII *8*, 19 (parrochiam *Cm1* parroechiam *Cm2L* paroeciam *A*)
Parthicus: V *46*, 2 (part- *AC*); VI *tit.* 60 (part- *A*); *31*, 2 (part- *C*)
Pythagoraeus: VI *46*, 25 (phythag- Ω)
Pythagoras: VI *44*, 23 (phitag- *A* phithag- *CN*)
Pythius: VI *31*, 1 (fithyum *C*); 10; *44*, 12 sq.; VII *2*, 180 (pytium Ω)
Rhenus: I *6*, 20 (ren- Ω); V *50*, 2 sq.; XII *4*, 41
rhetor: I *3*, 17 (retor- *AN* rect- *C*); V *44*, 5 (rethor Ω); VI *17*, 6 (reth- Ω); *37*, 3 (reth- *AN* rect- *C*); VII *2*, 7 *et* 20 (reth- *M*); XII *8*, 52 (reth- *L*)
rhetorica: VI *1*, 20 (reth- *CN* retor- *Am1*); 34 (reth- *CN*); VIII *8*, 26 (reth- *AN*); XII *11*, 2 (reth- *AL*)
rhetoricus: VIII *8*, 9 (reth- *CN*)
scena: VII *40*, 43 (schen- Ω)
schema: I *9*, 27; 105 (scemat- *C*); *14*, 24 (scemath- *N*);

390; II *24*, 9; III 7, 58; IV *2*, 29; V *4*, 11; *28*, 6; *47*, 32; VI *33*, 49 (schemath- *AC*); *46*, 32; VII *2*, 73; *4*, 5; *40*, 46; X *3*, 43 (scemat- *Nm1*); XI *17*, 59 (scemat- *AC*); *18*, 28 (scemat- *A* scimat- *Cm1*)
schisma: I *19*, 29; II *12*, 51; V *16*, 39; VII *3*, 23; IX *14*, 146 (scism- *C*); *19*, 14 (scism- *C*)
Scite: I *11*, 195; 228; VIII *1*, 283 (schit- *C*); 324 (scith- *C* sthi *Am1* sceth- *Am2*); 326 (scith- *CN* scethi *A*); 334 (scith- *C* scith- *A*)
scola: V *44*, 12 (schol- *AN*); IX *45*, 4
Scyras: IV *23*, 7 (schyr- *AN*); *ceteris locis*: squir- *Ω*
Scythia: VIII *13*, 85 sq. (scyt- *A* scit- *N*)
Scythopolis: I *18*, 43; V *14*, 10 *et 39*, 12 (scytop- *Ω*)
sepulchrum: *ita semper, cf.* IX *17*, 14; *43*, 30; *48*, 2
spatharius: I *11*, 240 (spatar- *Ω*); VI *36*, 29 (sphatar- *A*)
sphaera: VII *16*, 72 *et* 74 (sper- *Am2N*); 75 *et* 78 (sphaera *Ω*)
Stephanus: IV *24*, 172; *25*, 10 (stheph- *N*); *37*, 30 (stepan- *N*); V *32*, 49 (stheph- *C*)
Tarsus: I *4*, 31 *et* V *34*, 9 (thars- *Ω*); VI *40*, 18 (thars- *AC*); VII *4*, 14; *6*, 2; *23*, 9 *et 25*, 85 *et* 89 (thars- *A*); *28*, 3; 15 (thars- *A*); 17; IX *13*, 33 (thars- *A*); X *3*, 52
theatrum: *ita saepius, sed* VI *12*, 21 (teatr- *CN*)
Theodoritus: *ita saepissime, sed* V *20*, 70 (teod- *Nm1*); VI *14*, 23 (teod- *CN*); VII *15*, 26 (teod- *N*)
Thessalonica: IX *16*, 6 (tess- *C*)
Thracensis: II *8*, 2 (trac- *A*); IV *37*, 20 (trac- *A* trach- *CN*); X *15*, 2; *19*, 8
Thracia: II *18*, 12 sq. *et 21*, 2 (trach- *Ω*); *24*, 40; IV *13*, 5 (trach- *Ω*); *20*, 4 (trac- *AN* erac- *C*); *23*, 20 *et 24*, 7 (trach- *Ω*); V *tit.* 33; (trac- *A*); 38 (trac- *A* trach- *N*); *14*, 10 *et 17*, 118 (trac- *Ω*); *18*, 1 (trach- *AC* thrach- *N*); *25*, 2 (trach- *N*); *28*, 21 (trach- *CN* trac- *A*); *43*, 5 (trac- *A*); VI *1*, 125 (thrach- *A* trach- *CN*); *16*, 5 (trach- *A* thrac- *Cm1*); 7 (trac- *Ω*); VII *12*, 4 (trach- *C*); 39 *et 13*, 3 (trach- *C*); VII *16*, 1 sq. (trach- *C* thrach- *N*); 11 *et 16*, 106 (trach- *C*); *24*, 26 sq.; *29*, 20; *33*, 25; 31; VIII *13*, 10; 25; 33 (trac- *C*); 60 sq.; *15*, 4; IX *3*, 118 (trach- *AC*); *4*, 1; 12 (trac- *C*); *13*, 25 (trach- *A*); *40*, 12; *44*, 50 (trac- *Nm1*); X *4*, 35; *6*, 57; 62 (trac- *C*); 69; *17*, 2 *et 24*, 3 (trac- *C*); *27*, 29; XII *8*, 43 sq. (trach- *L*); 45 (trac- *C* trach- *L*); 47 (trach- *CL*); 50 (trach- *L*); 56 (trach- *L* trac- *A*)
thus: VI *30*, 29 *et* 41 (tus *CN*)
tius: VI *31*, 12 (= θεῖος)
tropheum: I *5*, 6 *et* 41 (trop- *Am1*); III *3*, 23 (throp- *A* trof- *C*); 52 (trof- *Cm1* throp- *A*); IV *28*, 39 (trop- *N*); V *45*, 4 sq. (trop- *CN*); VI *1*, 70 (trop- *Ω*); *44*, 9 (trop- *Am2Cm1N*); IX *38*, 135 (trop- *ACm1*)
Usthazadis: III *2*, 40 (ustaz- *Ω*); 54; 67 (ustaz- *AN*); 81 (ustaz- *A*); 84; 88 (ustaz- *A*); 93 (hustaz- *N*)

i — u:

scripulositas: I *14*, 371 (scrup- *Am2*); VII *3*, 49 sq. (scropol- *Cm1* scrupol- *M*)
scrupulose: V *8*, 18

l — ll:

abstulisset: VII *6*, 11 (-llisset *Cm1*)

Apollinaris: V *tit.* 64 (apol- *C*); *44*, 3; 8; 16; VI *37*, 1 sq.; 8; 21; IX *tit.* 5 (apol- *Ω*); 22 (apol- *Cm1*); *3*, 8 (apol- *Cm1*); 50 (apol- *A*); 75 (apol- *ACm1*); *13*, 6 (apol- *AC*); 15 (apol- *ACm1*); *14*, 150; 156 (apol- *ACm1*); *15*, 10 *et* 33 (apol- *A*); X *11*, 29; *29*, 7 (apol- *ACm1*); *34*, 10 (apol- *A*)
calliditas: V *3*, 9 *et* VII *18*, 22 (cal- *C*)
cautela: V *3*, 62 (cautell- *Cm1*)
contulisse: V *34*, 196 *et* VII *tit.* 34 sq. *et 4*, 23 (contull- *C*)
detulisse: VII *16*, 27 *et 25*, 17 (detull- *Cm1*)
expulisse: IV *22*, 12 (expull- *Am1*)
pertulisse: VIII *4*, 36 (pertull- *Cm1*)
obtulisse: V *17*, 48 sq. *et* VII *4*, 29 *et 8*, 34 *et 16*, 35 *et 23*, 16 (obtull- *Cm1*)
protulisse: IV *15*, 18 (protull- *Cm1*)
tulisse: I *10*, 49 (tull- *Cm1*)

ns:

demonstrare: I *12*, 74 (demostr- *N*)
infensus: IX *44*, 12 (-ssi *Cm1* -sti *Cm2*); X *3*, 101 (-ssus *Cm1*); XI *11*, 14 (-ssi *Cm1* -sti *Cm2*); *15*, 8 sq. (-ssos *Cm1*)
intransgressibilitas: I *14*, 222 (intras- *Nm1*)
nonagesimus: IV *8*, 5 (-gens- *CNm1*)
occasio: I *3*, 37; *14*, 5; 17 sq.; *18*, 28; *19*, 32 (occans- *Ω*); II *7*, 26; *14*, 10; III *1*, 13 (occans- *Am1C*); *6*, 52; IV *tit.* 56; *3*, 4; *9*, 10; *24*, 114; *31*, 27; V *12*, 11; *24*, 4 sq. (occans- *Ω*); *33*, 27 (accusatio *Ω*); *34*, 29 (occans- *Ω*); *43*, 14 (accusationes *Ω*); *44*, 24; VI *1*, 121; *7*, 18; *22*, 18; 107; *26*, 5; *30*, 10; 32; *34*, 21 (occans- *Am1*); VII *24*, 5; *25*, 29; VIII *1*, 117; 290; IX *19*, 66; *26*, 12; *31*, 1 sq.; *32*, 9; *34*, 17 sq.; 43; *40*, 13; 38 (occans- *C*; *A deest*); X *5*, 5 (occans- *Cm1*); *14*, 16 (occans- *Am1Cm1Nm2*); 19; *30*, 45 (occans- *Ω*); XI *11*, 4 (occans- *Ω*)
octogesimus: II *18*, 72 (-gens- *Cm1N*); VII *40*, 98 (-gens- *Cm1*)
quadragesimus: VIII *1*, 12 (-gens- *C*); septuagesimus: I *4*, 27 (-gens- *Cm1*); sexagesimus: III *12*, 11 sq. (-gens- *C*); tricesimus: VI *47*, 19 *et* VIII *15*, 1 *et* X *20*, 27 (-cens- *Cm1*); vicesimus: I *6*, 14 (-cens- *Cm1*); *9*, 113; III *12*, 37 (-cens- *Nm1*); V *34*, 17; VII 7, 5 (-cens- *N*); *22*, 13 (-cens- *Cm1*); X *1*, 10 *et 17*, 35 sq. (-cens- *Cm1*)
thesaurus: I *9*, 59 (thens- *Cm1*)
transcendere: I *14*, 185 (trasc- *Nm1*)

nt:

amatissimus: II *12*, 6 *et* 14 (-ant- *Am2CN*); *17*, 34 (-ant- *Am2C*); III *6*, 8 (-ant- *Cm2 Nm2*)
desideratissimus: IV *35*, 3 (-ant- *C*)

nz:

Naziazenus: VII *2*, 55 (nazanzen- *Cm2* nazianzen- *Mm2*); *22*, 28 (nazianz- *Cm2*); *28*, 4 (nazanz- *Cm2Nm2*); VIII *1*, 53 (nazianz- *C*); 390 (nazianz- *Cm1*); *8*, 46 sq. (nazonz- *Cm2*); IX *tit.* 12; *8*, 1 (nazaz- *Ω*); XII *8*, 32 (-zaz- *Ω*)
Naziazus: IX *13*, 2; XII *8*, 33

o — u:

adulescens: *ita saepius, sed* VI *44*, 49 (-ol- *N*); 55 (-ol- *Am2 CN*)

agnoscere: *ita saepissime, in cod. C solo saepe legitur* agnuscere, *cf.* IV *24*, 322; XI *11*, 26; *item in eodem cod. C solo pro*
cognoscere *invenitur* cognuscere, *velut praef.* 31; XI *18*, 8
consobrinus: IV *34*, 6 *et* V *5*, 1 *et* VII *16*, 89 (-sub- *C*); X *25*, 1 (-sub- *Am1C*)
consulatus: V *35*, 51 sq. (consol- *Am2Cm1N*); VII *4*, 77 (consol- *Ω*); IX *4*, 39 (consol- *ACm1*); *praeterea saepe idem error* (*scil.* o *pro* u) *in cod. C solo extat in verbo*
educare: VIII 1, 223 (edocabat *Ω*)
epistula: *ita saepissime*; *interdum autem etiam in omnibus codd.* epistola *scriptum est, ut* VII *19*, 11; IX *13*, 45 sq.; X *10*, 52
incolumis: VII *1*, 25 (-lom- *Cm1*); *25*, 75 (-lom- *Ω*); IX *15*, 39 (-lom- *A*)
locusta: II *7*, 36 (lucust- *ANm1*); III *9*, 8 (lucust- *Am2CN*)
Lugdunum: IX *21*, 22 (lugdon- *A* logdun- *C*)
luxuria: I *11*, 35 (luxor- *Ω*); III *2*, 169 (luxor- *C*); VII *40*, 20 sq. (luxor- *CNm1*); 55 (luxor- *Ω*); IX *24*, 11 (luxor- *Am1Cm1*)
luxuriosus: I *9*, 107 (luxor- *Ω*); II *16*, 32 (luxor- *A*)
obolus: VI *12*, 60 (obul- *Am2 CN*)
olla: VI *11*, 14 (ullas *Ω*)
oratorium: *in cod. C solo iterum atque iterum* oraturium *scriptum est, cf.* V *34*, 58; X *35*, 10 (oratorium *Ω*), 15 (oratur- *Cm1*)
paululum: *in cod. C solo omnibus fere locis* paulolum *legitur, sed* X *17*, 1 *et* XI *5*, 15 (paululum *Ω*)
postulare: VI *27*, 3 sq.; VII *4*, 11 (postol- *C*); VIII *1*, 92 (postol- *CN*); X *19*, 13; XI *11*, 51 *et 15*, 54 (postol- *C*)
praesul: IX *13*, 49 *et 19*, 39 *et* X *5*, 14 sq. (praesol *Cm1*); X *3*, 55 (praesule *Ω*)
praesulatus: IX *3*, 63 (-sol- *ACm1*); *40*, 25 sq. *et 44*, 4 *et* 49 *et* X *29*, 4 (-sol- *Cm1*)
praetorianus: I *4*, 28 (praetorin- *Ω*); VII *4*, 83
Prusa: V *4*, 15 (pros- *Ω*)
punire: V *31*, 11 *et* VI *30*, 57 *et* VIII *10*, 5 (pon- *Am1*); VI *5*, 3 (pon- *Cm1*)
purpura: V *4*, 10; *45*, 39 (purpor- *Cm1*); IX *30*, 139 (purpor- *Cm1N*); *43*, 23
purpureus: IX *30*, 32 (purpor- *Cm1N*)
putare: IX *38*, 114 *et* XI *15*, 59 (pot- *Cm1*)
rubeus: II *19*, 20 (rob- *Ω* rub- *Am2Cm2*)
sorix: IX *28*, 19 (sur- *AN*)
Theodolus: IV *24*, 81 (-dul- *C*); *37*, 19; V *34*, 199; VI *tit.* 18; *13*, 1 (-dul- *N*); VII *35*, 11 (-dul- *N*)
saepissime vocales o *et* u *in exitu et nominum et verborum confunduntur, ut*
Alexandrinos: IX *42*, 15 (-nus *Cm1*)
ammiratus: II *25*, 12 (-ator *N*)
annus: VI *35*, 12 (-nos *N*); VII *22*, 17 (-nos *Cm1*)
auditu: VIII *8*, 27 (-to *Cm1*)
arcus: VIII *3*, 43 (-cos *N*)
choros: V *32*, 28 *et* VII *40*, 215 (-rus *Cm1*)
Christianus: V *17*, 128 (-nos *C*); IX *37*, 1 (-nos *Am1*)
Constantinopoleos: IV *tit.* 13 (-leus *C*); X *12*, 1 (-leus *C*)
constitutos: V *17*, 57 *et* X *24*, 15 (-tus *Cm1*)
consulatu: VII *6*, 12 *et* XI *18*, 2 (-to *Cm1*)
cooperator: X *34*, 7 (-tur *Cm1*)
domo *et* domos: *v. ind. gramm.*
episcopos: IV *tit.* 58 *et* V *17*, 80 *et* 96 *et 22*, 11 *et 36*, 2 *et*

aliis locis (-pus *Cm1*) ; IX *12*, *15* (-pus *A*)
episcopus: I *15*, 9 (-pos *CN*); IV *24*, 206 (episcopus nominandos *Cm1*)
eum: III *2*, 24 (eom *Cm1*)
exercitu: X *6*, 61 *et* XI *15*, 24 *et* 53 (-to *Cm1*)
generatur: VII *3*, 47 sq. (-tor *Cm1*)
impetu: IX *27*, 11 *et* X *15*, 12 sq. (-to *Cm1*)
iussu: IX *17*, 16 *et* X *10*, 35 (iusso *Cm1*)
motu: *v. ind. gramm.*
multos: X *6*, 25 *et 13*, 12 (-tus *Cm1*)
multus: V *39*, 27 (multos *AC* multo *N*); VIII *8*, 34 (-tos *Cm1*)
nepos: XI *1*, 6 (nepus *Cm1N*)
novum: VII *10*, 42 (novo *Ω*)
Pantheon: VI *28*, 20 (pantheun *Ω*)
porticus: *v. ind. gramm.*
propositum: *v. ind. gramm.*
pugno: VI *35*, 9 (-nu *Ω*)
remoto: VIII *10*, 6 (-tu *AN*)
tectu: *v. ind. gramm.*
vico: VIII *15*, 22 (vicu *Ω*); 28 (vico *Ω*)

ob + p:

opprimere: *ita saepius, sed* IV *24*, 102 (obpr- *C*); VI *1*, 148 (obpr- *A*; sed 150: oppr- *Ω*); *39*, 11 *et* VII *tit.* 9 *et 12*, 32 (obpr- *C*); XI *15*, 4 (obpr- *A* opr- *L*)
obprobrium: II *15*, 7; VI *8*, 16; *12*, 67 (oppr- *C*); VII *16*, 65; IX *3*, 29 (oppr- *AC*)
obtinere: I *12*, 19 (opt- *CN*); *18*, 48 (opt- *Ω*); III *3*, 17 (opt- *Ω*); IV *32*, 10 *et* V *21*, 43 (opt- *N*); *45*, 16; *50*, 42 (opt- *N*); VI *23*, 12 (opt- *N*); VII *2*, 102 *et 4*, 9 (opt- *MN*); IX *3*, 106 (opt- *AN*); XI *3*, 19 (opt- *Ω*)
obtulisse: I *1*, 88; 100; *11*, 217; III *2*, 95 (opt- *CN*); IV *20*, 9 sq.; *24*, 157 (opt- *CN*); 305 *et* V *17*, 48 sq. (opt- *N*); *17*, 126 *et 34*, 214 (opt- *CN*); *42*, 17 (opt- *N*); *49*, 16 (opt- *CN*); VI *32*, 13 (opt- *AN*); *33*, 50 (opt- *N*); *36*, 10 (opt- *Ω*); *45*, 16 (opt- *CN*); VII *4*, 14 (opt- *MN*); 29 (opt- *M*); 58 (opt- *MN*); *8*, 34 (opt- *MN*); *16*, 35 (opt- *N*); *23*, 16 (opt- *AN*); *29*, 31 *et 36*, 51 *et* IX *23*, 23 (opt- *CN*); *30*, 131 (opt- *N*); X *3*, 26; *30*, 26 (opt- *N*); *33*, 24 (opt- *CN*); XI *11*, 52 (opt- *L*)

oe — i:

Beroea: I *4*, 9; *14*, 417; V *17*, 117; VI *44*, 30; 38; VII *4*, 68 (beroteae *Ω*); VIII *5*, 6 (-ria *AC*; -rya *N*); IX *3*, 98 (-ria *Ω*); *44*, 57 (rya *CN*; *A deest*); X *17*, 3 (-ria *Ω*)
Euroea: IX *tit.* 67 (beroea *Ω*); *46*, 2 (eurya *Ω*)

p — pp:

reppulisse: VII *16*, 101; *19*, 19 (repul- *Ω*)
repperire: *ita saepe, interdum autem* reperire, *ut* I *14*, 150 (reper- *AN*); II *7*, 54 *et 15*, 11 (reper- *Ω*); IV *32*, 8 *et 37*, 18 (reper- *A*); VII *11*, 4 (reper- *C*); *40*, 36 (reper- *N*); IX *23*, 36 (reper- *Cm1*)

mpn:

condemnare: II *17*, 9 *et* III *2*, 141 sq. (condempnar- *AN*), *ceteris locis sine littera* p
contemnere: I *19*, 9; II *8*, 15 (-mpnit *Am2CN*); *24*, 25; III *2*, 83 (-mpn- *CN*); V *11*, 10; VI *39*, 13; VIII *1*, 359 sq. (-mpn- *A*); *4*, 28; X *4*, 33 (-mpn- *Ω*); XI *15*, 10
damnare: *ita persaepe, interdum littera* p *interposita, ut* I *18*, 7 (-mpn - *AN*); 24 (-mpn- *C*); II *6*, 22 (-mpn- *N*)
damnatio: *ita semper praeter* I

14, 365 (-mpn- *AN*); IX *15*, 31 (-mpn- *Ω*)
sollemnis: I *18*, 44 sq. *et* IV *31*, 18 *et* VIII *1*, 278 (-mpn- *A*); III *8*, 10 (-mpn- *N*)
sollemnitas: I *9*, 47 (-mpn- *AN*)

mps:

assumpsisse: III *6*, 17 sq. (assums- *CNm2*); IV *10*, 13 (assumsit *Ω*); IV *24*, 302 *et* *36*, 10 (-sums- *CN*); V *34*, 118 *et* IX *16*, 32 (-sums- *N*)
contempsisse: IV *28*, 36 sq. *et* VI *36*, 7 *et* X *31*, 8 (-tems- *C*)
Lampsacus: VII *12*, 13 sq. *et* 38 *et* 42 (lams- *Ω*); *18*, 5 (laps- *Ω*); *24*, 6 *et* 46 (lamsac- *Ω*); *28*, 12 (lamsac- *A*); IX *12*, 22
praesumpsisse: II *24*, 56 (-sums- *N*); III *9*, 17 (-sums- *C*); IV *5*, 10; *23*, 33 (-sums- *AC*); *24*, 15; 49; *33*, 29 *et* V *16*, 25 *et* *26*, 2 (-sums- *N*); *31*, 46; *39*, 41; VI *29*, 37 (-sums- *Cm1*); VII *3*, 42 (-sums- *M*); *4*, 49; 88 (-sums- *M*); IX *30*, 85; XI *5*, 10 (-sums- *C*)

rpt:

absorptus: VIII *2*, 6 (-rtus *Ω*)

ph — f:

Adelphius: V *3*, 45 (adelf- *C* adhelp- *N*); VII *11*, 38 (adelf- *Ω*); 58 (adhelp- *A*)
Alafion: VI *28*, 18 (alal- *Ω*); 25 (-phion *C*)
Amphilochius: *ita sexies, sed* IX *13*, 29 (amfil- *Ω*)
antifona: X *8*, 6 (-phon- *AN*); 8 *et* *9*, 2 *et* 5 (-phon- *A*)
Caifas: IX *29*, 28 (-pha *C*)
Delfi VI *44*, 4
Delphicus: II *18*, 26; *20*, 15
Dimophilus: V *20*, 8 sq.; 82 sq. (-fil- *C*); *30*, 22; VII *29*, 7; IX *10*, 6 sq. (-fil- *CN*); 12 *et* *19*, 58 (-fil- *Ω*); *22*, 4 (-fil- *CN*)
elephantus: III *2*, 217 (-fan- *C*); V *45*, 56 (-fan- *C*); XI *15*, 64 (-fan- *CL*)
historiographus: I *1*, 38 (-fus *CN*); VII *tit.* 5
Minophantis: II *5*, 49; IV *24*, 37; 173 (-fan- *C*); 212; V *14*, 11 (-fan- *AC*)
Paphus: VI *12*, 11 (pafum *Ω*); 12 (paphi *Ω*)
Patrophilus: *ita quinquies, sed* II *5*, 50 *et* III *8*, 4 *et* V *14*, 10 *et* IX *4*, 54 (-fil- *CN*)
phantasia: I *14*, 115; VII *11*, 37; VIII *1*, 76 *et* 311 (fan- *Ω*)
Pharisaeus: VI *22*, 85
farisaicus VII *11*, 22
Philadelphia: V *34*, 200; VI *20*, 14 (filadelf- *C* filadelph- *AN*)
Philadelphus: XI *17*, 25 (-fus *ACLm2*)
Filo: V *3*, 42 sq.
Philo: I *11*, 51; 68
Phoenice: IV *5*, 22 (foen- *AN* fen- *C*); VI *tit.* 21; *15*, 10; VII *16*, 5; *17*, 3 *et* *40*, 161 *et* IX *4*, 55 (foen- *Ω*); *20*, 5; X *4*, 39
Fotiniani VII *24*, 19; IX *2*, 22
Photinus: V *tit.* 9 (fot- *Ω*); 11 (fot- *N*); *6*, 1; 19; *8*, 51; 58; 61; 65; VII *25*, 9 sq.; IX *14*, 148; *sed* *16*, 21 *et* XII *4*, 104 *et* 110 *et* 145 *et* 148 (fot- *Ω*)
Phryges: *ita quinquies, sed* III *11*, 5 *et* VI *13*, 2 (fr- *Ω*)
Phrygia: *ita saepius, sed* II *1*, 57 (frig- *A*); VI *13*, 3 (fryg- *A*); VII *15*, 17 (fryg- *Ω*); VIII *9*, 1 (frig- *A*); XI *3*, 1 (frig- *CL*); XII *14*, 26 (fryg- *A* frig- *CL*)
Phrygius: IV *25*, 83; VII *2*, 163; *30*, 19 (fryg- *CN* frig- *A*)
Porphyrius: II *15*, 4; VII *2*, 22 (-fyr- *CM*); 39 sq. *et* 41 (-fyr- *C*); 98; 124; 131; X *23*, 5 (-fir- *C*); 10 (-fyr- *A* -fir- *C*); *25*, 5
sophista: *ita saepe, praeter* VI *40*, 19 (sof- *CN*)
Sophronius: V *34*, 44 (soffr- *C* sofr- *AN*); 132 (sofr- *A*); 135;

41, 4 *et* VI *25*, 2 *et* 12 *et* VII *4*, 14 (sofr- *Ω*)
Theophilus: VII *23*, 10 (-fil- *N*); *24*, 2; 45 *et* *25*, 33 *et* IX *26*, 13 (-fil- *AC*); *saepe* theofilus *scriptum invenitur in cod. C*

r — rr:

Arius *et* Arianus *iterum atque iterum formis* Arrius *et* Arrianus, *quae formae in omnibus codd. extant, locum concedunt, cf.* I *12*, 24 (arium *Ω*); VII *25*, 70 (arrii *Ω*); *29*, 3 (arianae *Ω*); 7 (arriani *Ω*); 15 (ariani *Ω*); XII *4*, 27 (arriani *Ω*)
Ariminensis *et* Ariminum *semper fere in cod. N litteris* rr *scribuntur, rarissime in omnibus codd., cf.* VII *25*, 45 (arrimino *N*); 50 (arrimino *Ω*)

sub + c:

semper assimilantur praeter
succumbere: I *11*, 13 (subc- *Ω*); *sed iam 11*, 120 (succ- *Ω*)

sub + m:

summittere: I *2*, 65; III *1*, 10; IV *29*, 3 sq.; *30*, 7 (subm- *C*); VI *4*, 31; *29*, 46 (subm- *Cm1*); VII *8*, 10; *37*, 17 (subm- *AC*)

sub + sc:

suscribere: I *14*, 58 sq. (susscr- *N*); 402 (subscr- *Ω*); *17*, 6 (susscr- *N*); II *6*, 18 (subscr- *Am2Nm2C*); *7*, 62 *et* *9*, 31 (subscr- *Ω*); *10*, 8 (subscr- *N*); *11*, 22 (subscr- *Ω*); *13*, 5 (subscr- *Cm2N*); *17*, 18 *et* 39 (subscr- *Ω*); III *10*, 28 (subscr- *Am2Cm2N*); IV *9*, 17; V *8*, 51 (subscr- *AN*); 70 sq. (subscr- *C*); *9*, 11; *13*, 6 (subscr- *Cm2N*); *16*, 16 *et* *17*, 24 *et* 106 *et* 112 *et* *24*, 11 *et* *34*, 59 (susscr- *N*); 59 sq.; 63; 129 (scripsit *N*); *35*, 55; *37*, 36 sq.; 39; *39*, 10; VII *9*, 47 *et* *12*, 18 *et* *24*, 28 (subscr- *C*); *25*, 59 (subscr- *CN*); XII *14*, 19 (supscr- *C* subscr- *AL*)

t — tt:

cottidianus: I *1*, 81 (cotid- *AC*); *7*, 2 (cotid- *C*); II *1*, 70 *et* III *3*, 18 (cotid- *ACm2*)
cottidie: I *11*, 95 (cotid- *Ω*); *14*, 34; II *2*, 7 (cotid- *Ω*); IV *8*, 18; *13*, 18; VIII *1*, 247 (cotid- *AC*)
rettulisse: I *18*, 13 (retul- *Cm1*); II *6*, 2 *et* V *tit.* 4 (retul- *A*); *tit.* 6 (retul- *C*); *33*, 61 (retul- *C*); VI *21*, 29 (retul- *Ω*); *22*, 127 (retul- *AN*); VII *2*, 43 (retul- *Cm2N*); 55

v — vv:

evangelicus, evangelista, evangelium, evangelizare *in cod. N saepe geminis litteris* vv *scribuntur, cf.* II *6*, 28 sq.; I *14*, 213 sq.; I *14*, 98; II *12*, 70

y — i:

Acindinus: IV *4*, 4 (-din- *Ω*)
Aegyptiacus: II *11*, 91; IV *tit.* 58 (aegipt- *CN*); *1*, 10 sq.; VII *17*, 8
adytum: VI *1*, 67; *8*, 8 (adit- *C*); 13; IX *28*, 6 (adit- *CN*)
Apollinaris: VI *37*, 1 sq. (-lyn- *AC*); 8; 21 (-lyn- *A*)
archipresbyter: X *10*, 30 (-bit- *Ω*)
azyma: IX *38*, 32 (azim- *Ω*); XI *5*, 11 (azim- *AL*)
Beryllus: VI *20*, 14 (berill- *A*); 15 (berill- *AC*)
Berytius: I *13*, 15 *et* VII *40*, 74 (berity- *C*)
Berytus: I *10*, 70; *15*, 39 (berity *Am1C* perity *Am2*); II *22*, 15 (berito *CN*); VIII *8*, 35 (berito *Ω*); 37 (berito *AC*)

Bithynia: I *1*, 85 (bythyn- *Ω*); *8*, 21 (bithin- *CN*); *11*, 237 (bythin- *Ω*); *18*, 36 (bythin- *Ω*); IV *24*, 8 (bythin- *A* bithin- *CN*); V *tit.* 45 *et 4*, 15 (bythin- *AC* bithin- *N*); *16*, 34; *25*, 9 (bythin- *Ω*); *33*, 16 (bythin- *A* bytin- *C* bityn- *N*); *34*, 4 (bythin- *Ω*); *36*, 3 (bythin- *A*); VII *6*, 6 (bythin- *C* bitin- *N*); *7*, 1 *et 12*, 5 (bythin- *C*); *18*, 7 (bithin- *C*); *21*, 25 (bythin- *AC*); *22*, 15 (bythin- *A* bithin- *C*); IX *11*, 2 (bythin- *A* bythyn- *C*); *14*, 81 (bythin- *A* bithin- *C*); *37*, 15 sq. (bythin- *AC* bithin- *N*); XI *10*, 15 (bythin- *A* bithin- *CL*); *15*, 41 (bythin- *C*)

Byzantium: I *11*, 249 (biz- *Ω*); II *4*, 3 sq.; *18*, 12 *et* 15 *et 22*, 5 *et* VI *1*, 4 (biz- *Ω*); VII *21*, 2 (biz- *N*)

Byzantius: VI *1*, 35 (biz- *CN*)

Carophrygia: VII *9*, 3 (-phrig- *CN*); *10*, 2 (-phrig- *N* -frig- *C*)

Carya: X *35*, 5 (caria *AC*)

cibus: *saepissime in cod. A, interdum in cod. C* cybus *invenitur, cf.* VIII *1*, 414 (cyb- *A*); IX *31*, 13 (cyb- *Cm1*)

clamys: VI *27*, 15 (-id- *Cm1*); *35*, 8 (-id- *ACm2* chlamid- *ACm1*); IX *4*, 30 (-id- *AC*); *32*, 31 sq. (-id- *Ω*); X *15*, 6 (-id- *Ω*)

Crysantus: XI *10*, 8 sq. (cris- *Ω*); 14 (cryss- *C* cris- *AL*)

Cyrillus: *saepe in cod. L, ter in cod. C* Cirillus *legitur*: V *34*, 184 (cir- *C*); *37*, 33 (cir- *C*); XI *7*, 3 (cir- *L*); XII *tit.* 9 (cir- *CL*)

Cyzicus: V *tit.* 62 (ziz- *A* zyz- *N*); *31*, 3 *et 34*, 45 (quiz- *Ω*); 144 (ciz- *N*); *36*, 18 (ciz- *CN*); VI *27*, 9 *et* 13 (ciz- *AN*); XII *tit.* 5 (cyzyc- *A* ciz- *L*); *3*, 27 sq. *et* 28 *et* 29 (ciz- *L*)

Didymion: VII *25*, 6 (dydim- *AN* dydym- *C*)

Didymus: VIII *tit.* 14 (didim- *N*); *1*, 151 (dydym- *CN*); 378 sq. (dydym- *N*); *6*, 9 (didim- *Cm1*); *8*, 2 *et* 19 (dydim- *C*); 19 sq.; 25 (dydim- *C*)

diocesis: IV *1*, 11 (dyoecisis *ACm1* dyocesis *N*); IX *38*, 78 (dyoc- *CN*)

Dionysius: I *1*, 36 (dionis- *ACm1* dyonis- *Cm2N*); 43 (dionis- *AN* dyonis- *C*); IV *11*, 19 (dionis- *Ω*); V *15*, 18 (dyonis- *A* dionis- *CN*); *16*, 11 (dionis- *Ω*); VII *2*, 154 (dyonis- *Cm1M*); 158 (dionis- *CN* dyonis- *M*); VIII *3*, 6 (dyonis- *AN* dionis- *C*); IX *33*, 17 (dyonis- *C* dionis- *AN*)

elimosyna: VI *tit.* 37 (elemosin- *A* elimosin- *C*)

Epirus: XI *9*, 11 (epyri *CL* epyry *A*)

Eupsychius: VI *tit.* 19 (eusich- *AN* eusic- *C*); *14*, 2 sq. (eupsich- *A*); 4

Eutichianus: X *3*, 32 (-tich- *N* -tic- *C*)

Eutychianus: I *11*, 236; 243 (-thici- *C* -thichi- *Nm1*)

Eutychius: V *34*, 207 (-tic- *Ω*); VII *4*, 63; IX *40*, 47 (-tich- *CN*; *A deest*)

Hierosolymitanus: II *1*, 5 (-lim- *C*); III *10*, 1 (-somit- *Am1Cm1* -limit- *Am2N*); IV *tit.* 58 (-lim- *AN*); *9*, 15 sq. (-lim- *AC*); *34*, 38 (-lim- *CN*); VI *33*, 51 sq. (-lim- *Ω*); IX *12*, 17 (-lim- *Ω*)

Hierosolyma: *saepe in singulis, saepe in omnibus codd.* Hierosolima *legitur, cf.* V *tit.* 56 (-lim- *Ω*); XII *tit.* 22 (hierusolim- *Cm1* iherosolim- *L* hierosolim- *A*)

Hister: I *7*, 41; *9*, 68 (hystr-

Ω); VIII *13*, 92 (hystr- *A*)
Illyricum: II *24*, 40 (illir- *Ω*); IV *18*, 19 (hillir- *N*); *21*, 6 (illir- *N*); *36*, 6 (yllyr- *A* illir- *C*); *38*, 18 (yllir- *Ω*); V *tit.* 37 (yllir- *A* illir- *C*); V *4*, 1 (illir- *N* hyllir- *C*); *28*, 23 (illir- *C*); *29*, 2 (yllir- *A* illir- *N*); *50*, 14 (yllir- *AC*); VI *23*, 33; VII *8*, 47 (illir- *C* yllir- *M*); *9*, 4 (illir- *C*); *10*, 1; IX *6*, 10 (yllir- *A*); *21*, 33 (yllir- *A* illir- *N*); 43 (yllir- *A* illir- *N*); *30*, 116 (yllir- *A* illir- *Cm1*); *38*, 96; *44*, 51 (illir- *N*); X *19*, 3; *24*, 12 (ilir- *AC*); XI *9*, 9 (illir- *L*)
Lybia: I *4*, 11 (libi- *Ω*); *11*, 151 (libi- *N*); *13*, 58 (liby- *AN*); *14*, 403 (liby- *A*); II *1*, 35; 39 (libi- *CN*); 58; *11*, 91 (libi- *CN*); *12*, 3 (libi- *N*); III *3*, 77 *et* *6*, 55 (libi- *Ω*); IV *24*, 10; *32*, 6; *33*, 11 (libi- *N*); *35*, 2 (libi- *C*); *36*, 6; *37*, 4 (libi- *C*); V *3*, 41 (libi- *CN*); *26*, 18 (libi- *CN*); VII *3*, 13 (libi- *Ω*); 59 *et* VIII *1*, 326 (libi- *CN*); IX *2*, 3 (libi- *C* liby- *N*); *38*, 77; *42*, 14 (libi- *C*)
Lycia: I *14*, 403; VII *3*, 58 *et* *23*, 26 (lici- *CN*); X *11*, 27 sq. (lici- *A*)
Lydia: IV *24*, 10; V *34*, 200; 201 (lidi- *CN*); XII *4*, 35 (lidi- *CL*)
mysterium: I *11*, 61 (mist- *C*); *19*, 9 (mist- *A*); III *7*, 48; VI *8*, 9 sq. (mist- *N*); *27*, 26 (mist- *Ω*); *43*, 25 (mist- *N*); VIII *1*, 229 (mist- *Ω*); *9*, 16; IX *27*, 5 (mist- *C*); *30*, 135; *37*, 35
mysticus: II *12*, 44 (mist- *Ω*); VI *20*, 25 (mist- *AN*); VII *2*, 116 sq. (mist- *N*)
nymphaeum: VII *21*, 19 (nimph- *CN*)
Olympias: X *21*, 18 (olimp- *CN*)
olympias: I *4*, 27 (olimp- *Ω*); III *12*, 38; VIII *15*, 27 (olimp- *Ω*); IX *50*, 13 (olimp- *CN*); X *35*, 22 (olimp- *C*); XII *16*, 18 (olimp- *Ω*)
Olympius: IV *37*, 19 (olimp- *CN*); 242 (olimp- *AN*); X *11*, 28 (olimp- *Ω*)
Pamphylia: I *14*, 403 (-philye *C*); II *1*, 42 (-phil- *Ω*); 57 (-phil- *ANm1*); IV *24*, 9 (-phil- *C*); VII *3*, 58 (-phil- *CMN*); *11*, 87 (-phil- *Cm1N*); *23*, 26 (-phil- *Ω*)
paraclitus: IV *24*, 299; V *7*, 28; 89 (-clyt- *Cm2*); 92; *8*, 47 (-clyt- *CN*); *34*, 122
paralyticus: XI *tit.* 6 (-lit- *AN*); *4*, 4 *et* 11 (-lit- *Ω*)
Phrygia: II *1*, 42 (phrig- *C*); 57 (phrig- *AN*); IV *24*, 8 (phrig- *C*); 9 (phrig- *AC*); V *34*, 199 (phrig- *AC*); VI *13*, 3; VII *8*, 46 (phrig- *C*); *9*, 3 (phrig- *CN*); *10*, 2 (phrig- *C*); *15*, 17; *30*, 19 (frig- *A*); VIII *9*, 1 (phrig- *C* frig- *A*); IX *37*, 6 (phrig- *A*); *38*, 162 sq. (phrig- *N*); XI *3*, 1 (frig- *Cm2L*); XII *8*, 44 (phrig- *C* prig- *L*); 46 (phrig- *L*); *14*, 26 (frig- *CL*)
Phrygius: IV *25*, 83 (pryg- *N* phrig- *C* prig- *A*); VII *2*, 163; *30*, 19 (frig- *A*)
Polycarpus: IX *38*, 46 (polic- *AN*)
presbyter: *et singuli codices et omnes pro* y *vocalem* i *praebent; interdum autem hac voce etiam per abbreviationem scripta diiudicari nequit, quae vocalis praeferenda sit, cf.* I *12*, 29 (presbit- *N*); *14*, 412 (presbit- *AC*); III *2*, 174 *et* 180 (-bit- *CN*); IV *28*, 1 (-bit- *AN*); V *34*, 204 (-bit- *C*); *44*, 3 (-bit- *A*); XI *2*, 13 *et* XII *2*, 11 (-bit- *Ω*), *item* XII *3*, 8; 19; *4*, 83; *11*, 5; *14*, 21

presbyteratus: V *32*, 43 *et* IX *37*, 2 *et* XI *5*, 2 (-bit- *Ω*)
presbyterium: IV *24*, 168 (-bit- *AN*); VII *10*, 33 (-bit- *CN*)
Pythius: VI *31*, 1 (pythy- *AN* fithy- *Cm1* fythy- *Cm2*); 10; *44*, 12 sq.
Sibylla: I *2*, 41 (sybill- *A* sibill- *N*); II *18*, 42 (sibill- *A* sybill- *CN*)
Siricius: X *23*, 1 (syr- *C*)
Sirmium: IV *36*, 7 (syr- *Ω*); V *tit.* 10 (syr- *N*), 11; *4*, 4; *5*, 8 (syr- *AC*); *6*, 10 (syr- *A*); 19 (syr- *AC*); *7*, 1 (syr- *A*); 117; *8*, 4; 67; *9*, 12; 14; *12*, 9; *20*, 13 *et* 15 *et* 19 (syr- *Ω*); *38*, 8 (syr- *CN*)
Smyrna: VII *23*, 25 (ismyrn- *N*); *24*, 6 (smirn- *N*); 46; IX *38*, 46 (ismyrn- *A*)
syllaba: I *14*, 122; VII *36*, 21 sq. (sillab- *N* silbam *Cm1*)
synodalis: I *14*, 234 (sin- *Ω*), *ceteris locis* synodalis *praeter* V *17*, 13 (sin- *C*)
synodus: *ita semper praeter* I *20*, 20 *et* V *34*, 181 *et* VII *25*, 69 (sin- *N*); IX *14*, 105 *et* *14*, 107 (sin- *C*)

INDEX GRAMMATICVS

Vocabula inde ab Christi aetate usurpata:

accessibilis II *23*, 4 sq.
accubitum VI *33*, 23; *44*, 40
acolitus II *1*, 63
adgaudere I *14*, 174 sq.
adibilis XI *18*, 32
adinvenire I *11*, 94 *et aliis locis*
adinventio I *9*, 148
adnihilare VI *tit.* 44
aenigmaticus IX *4*, 32 sq.
aetates parvae = liberi XII *9*, 14 sq.
affectivus V *7*, 52
allocutorius I *1*, 1
alphitum I *10*, 87
anathemare I *13*, 107
anathematismus II *11*, 72 sq.
antichristus I *13*, 10
antigrapheus IX *45*, 5
antifona X *8*, 6
apoplexia V *50*, 37
apostasia I *13*, 9
apostata I *13*, 12
apostatare I *13*, 29
appellatorius V *34*, 192
archangelus II *19*, 10
archidiaconus IX *30*, 135 sq.
archiepiscopus III *2*, 8 sq.
azyma VIII *9*, 37
botruus *pro* botrus V *50*, 22
calamaucus VII *16*, 4
capitularis IV *34*, 2
captivare II *21*, 3 sq.
causatio V *37*, 33
circumventio *pro* ἀπάτη (Socr. 302, 4) V *15*, 21 sq.
clericatus IX *38*, 140
comestio VI *15*, 6
complexive = συλλήβδην (Sozom. 2, 10) I *1*, 20
contradictorius VIII *1*, 60
contrarietas III *9*, 16
contristatio II *11*, 85
convicaneus I *11*, 88
cooperari I *7*, 36
corruptibilis I *14*, 55
currax I *20*, 19
custodiarium II *18*, 33
cymiterium *pro* coemiterium V *3*, 17 (*cf.* CIL XII 5340, *a.* 527)
daemonicus VIII *1*, 215 sq.
damnificare VII *29*, 24
decennale III *12*, 7
decertator I *1*, 26
decibilis II *1*, 51
defloratio (= excerptum) XII *5*, 9 sq.
deifer VII *9*, 63
deificare X *30*, 24
deitas IX *16*, 104
derisio V *39*, 28
derogator III *8*, 13 sq.
devastator VI *45*, 13
deviare VII *40*, 117
devictio II *3*, 33
devote II *18*, 66
diaconatus V *32*, 19 sq.
diaconissa VI *33*, 4
dictatio V *34*, 78
dictor (= scriptor) *praef.* 25
digestibilis VI *32*, 18 (*non* digestilis, *ut* ThLL V 1121, 11 *scriptum est*)
dilatatio V *7*, 50
dipticum X *19*, 13
disciplinabiliter (ἐπιστήμῃ τινὶ Soz. 62, 1) I *11*, 113 sq.
discretio IX *5*, 2
discursio I *14*, 43
disputative (= *logisch richtig*) V *42*, 38
disputativus IX *19*, 19

divinator II *20*, 14 sq.
docibilis IV *8*, 8
doctrix VI *33*, 9 sq.
dogmatizare XII *4*, 150
dominica IX *38*, 96
effluxio I *14*, 307
episcopium IV *23*, 8; VIII *1*, 412
eructuatio I *15*, 21
exceptor (= *Schnellschreiber*) V *8*, 59
exobruere V *31*, 34
expeditus *pro* exercitus VIII *13*, 62; IX *4*, 11
expompare (= *öffentlich anpreisen*) I *11*, 159 sq.
farcinare IX *3*, 95; *13*, 6 sq.
fiducialiter IV *24*, 105 sq.
figurativus IX *38*, 4
filiatio I *14*, 206 sq.
fornicaria IV *25*, 32
fortuite VII *2*, 67
fossatum V *45*, 15; XI *15*, 89
fratruelis IV *36*, 9
fulminandus VII *33*, 22
graecitas *pro* lingua Graeca V *7*, 7
gratanter VII *33*, 18
gratificus XI *18*, 40
gravamen V *21*, 83
guinnis (*Διονύσῳ τῷ γύννιδι* Theod. 183, 11) VI *16*, 2
historiographus I *1*, 38
illatio IX *32*, 6
improperium II *12*, 28
inaccessibilis IX *33*, 6
inadibilis X *27*, 4 sq.
inaquosus IX *46*, 16
incarnatio V *44*, 27
incarnatus XII *4*, 128
incensum (= *Weihrauchopfer*) VI *30*, 28
incessabilis I *14*, 20; IX *30*, 52
incessanter IV *35*, 24
incessibilis VI *32*, 3
inconvertibilis I *16*, 26
inconvertibilitas I *14*, 74
incredulitas I *2*, 43
increpatorius X *4*, 12
indefectus (= *unvermindert*) IV *26*, 7
indesinenter III *7*, 35
indisciplinatio II *11*, 75
indisciplinatus IV *25*, 34 sq.
ineffabilitas I *19*, 77
ineffabiliter I *14*, 308
ineffrenatus XII *4*, 39
inerumpibilis I *14*, 38
inevincibilis III *7*, 10
infraxis VII *6*, 12
ingratitudo XI *15*, 12
inhumanatio IX *14*, 97; 151
inhumanatus V *7*, 20; VI *20*, 17
inopinabiliter I *3*, 10
inpassibilis VII *40*, 132
inperscrutabilis I *14*, 310
insegniter I *9*, 39
insensatus VI *38*, 10
intransgressibilis I *14*, 222
irrationabilitas I *14*, 196
iudaizare IX *38*, 5
iudicialiter IV *25*, 60
iustificare IX *37*, 38
labarum I *5*, 25
lanciarius VI *35*, 3
lavatoria X *20*, 15
longanimitas V *42*, 78
lucernarius IX *38*, 154
malignari I *14*, 239
martyr I *9*, 16
meliorare I *14*, 193
mensorium X *15*, 19
metatum IV *25*, 35
millenarius VI *35*, 2
modernus IX *38*, 59
monomachus XI *15*, 68 sq.
mulcatio II *24*, 2
nativitas I *14*, 117
navales (= *Seestreitkräfte*) I *8*, 25
neochorus VI *31*, 14
nominatissimus VI *36*, 8
obiectio IV *24*, 88
obumbratio I *14*, 54
oculare I *10*, 57

onustatus V *4*, 13
paroecia I *13*, 8
pascha I *20*, 4
paschalis IX *37*, 6
passibilis VIII *1*, 139 sq.
paternitas VII *24*, 8
patriarcha I *14*, 303
perceptibilis V *20*, 24
perditio I *13*, 108
perduratio I *11*, 169 sq.
platoma II *18*, 19
plausio II *1*, 53
plumatium VII *16*, 19
plus *pro* plures XII *9*, 19
pollutio I *11*, 18
pompare VI *9*, 6; *36*, 18
porphyreus X *15*, 6
postergum VII *40*, 191 sq.
praeaudire IX *14*, 63 sq.
praecessor X *19*, 9
praecontemplatio I *14*, 82
praefectianus XI *3*, 22
praeseminare VI *24*, 2
praesessio VI *29*, 11
praesidalis VII *8*, 22
praesidatus VI *36*, 12
praespicientia IX *45*, 23
praetumere I *10*, 78
praeturinus ? (*ita codd.*, *cf.* *τῶν πραιτωρίων* Socr. 3, 15) I *4*, 28; *sed* VII *4*, 83: praetorianam
presbyter *saepe*, *cf.* XII *2*, 11
presbyteratus IX *37*, 2
presbyterium IV *24*, 168
primas III *2*, 215
prode est IX *30*, 156
productivus I *14*, 332 sq.
proficuus VI *28*, 35
prolativus V *7*, 52
prolixitas X *18*, 12
prophetare V *tit.* 35
prophetia I *5*, 23
proselytus II *1*, 59
prospector V *33*, 29
protectio III *3*, 76
protector III *7*, 45
psalmodia I *11*, 224; IV *11*, 13
psalmus I *11*, 62
psathyra IX *40*, 20 (*cf.* *ψαθυροπώλης* Socr. 642, 18)
puritas I *3*, 49 sq.
pusillanimitas IX *34*, 15
putative I *14*, 364
putris VI *10*, 17; VIII *1*, 345
pyrion (= *πυρεῖον* Theod. 342, 14) X *30*, 2; 3; 7
pythonissa VII *39*, 11
radicare II *6*, 25
rectitudo III *7*, 37
refrigerium IX *14*, 34
refuga X *4*, 9
remandare IX *30*, 136
sanatorium XII *2*, 39
sanctificare V *7*, 31
scandalizare I *12*, 65
schisma I *19*, 29
secessum III *10*, 47; 54
seductor XII *9*, 13
semus VIII *1*, 164
septimana IX *38*, 95; III *2*, 96: septimana maior = *Karwoche*, *cf.* Löfstedt Peregr. Aether. 46, 5; 305
serum VI *9*, 7
signaculum V *50*, 21
significativus I *14*, 245 sq.
spatharius I *11*, 240
subbulire VII *2*, 74
subdiaconus II *14*, 4 sq.
submersio IX *3*, 84
subsannare VII *40*, 23
substantialitas I *14*, 118
substantialiter I *14*, 249
suffultura IX *34*, 50
supervincere VI *46*, 21 sq.
synodalis I *9*, 142
synodicus IV *21*, 8; *25*, 60
tribulatio IX *14*, 18
trinitas II *12*, 87
turpiloquium I *11*, 32
umectatio I *11*, 106
unigenitus I *13*, 72
unitio IV *29*, 20

vaniloquium IX *15*, 20
veredarius V *49*, 6
veredus (= *Kurierpferd*) IV *13*, 15; XI *15*, 78
vicennalia II *14*, 15
vivificare IX *16*, 79
xenodochium VI *29*, 52; IX *31*, 11
zelator XII *11*, 2
zizania II *6*, 24

Vocabula, quorum significatio ab usu discrepat:

ablui = abluere VI *2*, 5
ardere = comburi II *2*, 21
aedificium = aedificatio VI *28*, 19 sq.
agere = afficere VI *10*, 10
civilitas = civitas I *9*, 146; IX *19*, 83
coartare = cogere VII *40*, 100
collegium = cohors (ThLL III 1598, 25 sqq.) I *8*, 4
commissio = coniunctio IX *34*, 13
confundi = pudore affici XII *2*, 22
considerare = coniectare VII *32*, 24 sq.
consulere = adiuvare V *37*, 19
correptio = correctio et emendatio V *45*, 62; IX *16*, 34
corripere = corrigere VI *43*, 24
culpa = accusatio V *15*, 24
curriculum = vitae annus I *9*, 134
depalare = prodere III *2*, 11
deponere = deportare IV *24*, 217; V *3*, 13; X *10*, 51
depromere = indicere I *11*, 211
detinere = obtinere V *50*, 15
dimittere = permittere IV *13*, 25 sq.; XII *9*, 12
dirigere = mittere III *9*, 30 sq.; IV *20*, 16
discutere = exquirere, indagare I *11*, 127; II *11*, 86
dormiens = mortuus XII *2*, 6
edere consulatum = fungi consulatu VI *47*, 16
elaborare = pugnare VIII *13*, 28
elinguis = lingua privatus VI *15*, 20
eloquium = lingua I *1*, 27
evacuare = debilitare, enervare III 7, 12
fabrica = aedificium VII *21*, 31
femur = membra genitalia X *33*, 28
funus = corpus exanimatum VII *40*, 34
gratificari = delectari VIII *1*, 364
habere = se habere IX *36*, 26
innotescere = notum facere II *11*, 82 sq.
intendere = animum advertere alicui V *44*, 24 sq.
interim = subito X 7, 47
laedere = obesse VII *11*, 41
legatarius = vir legati munere fungens VII *24*, 55
legere = discere VI *1*, 21
locellus = arca VI *44*, 62
maximus populus = maxima pars populi V *32*, 47
meatus = anus III *10*, 50
medietas = dimidium I *9*, 116 sq.
mutuari = donare I *10*, 44
observare = 1. vigilare IV *11*, 7; IX *35*, 40 — 2. = se abstinere IX *38*, 106 — 3. apud doctores observans = doctores audiens XII *11*, 2
offerre = sacra facere VI *1*, 119
parcitas = clementia: sine parcitate III *2*, 147 sq.; 192; VI *12*, 47
pompare = illudere VI *36*, 18

portare = perferre I *12*, 32
praegravari = in deteriorem valetudinis statum incidere IX *50*, 9
praestare = beneficium dare I *14*, 137
praesumere = ad audaciam procedere X *28*, 5
praesumptive = audacter XII *11*, 19
probare = bene intellegere X *7*, 50
profligare = efficere II *5*, 45
propinare = moliri II *24*, 10
qui = quidam X *20*, 20
regalia = sedes imperatoris III *2*, 148
sacra = litterae imperatoriae III *7*, 1
salubritas: *episcoporum appellatio* V *29*, 42
sermonem facere = verba facere IX *19*, 21 sq.
transire = fieri VII *30*, 18
transmutare = transferre IX *tit.* 12; *8*, 2
vacare = non respici II *2*, 20
vacuare = irritum facere VII *12*, 16
veneratio: *episcoporum appellatio* II *17*, 34
voto meae voluntatis = ex mea voluntate III *2*, 59; *cf.* IX *23*, 13

De declinatione nominum:

de formarum ad I. et III. declinationem pertinentium commutatione:

anima: *ablat.* animabus IV *28*, 15 *et* 58
heresiarches vel heresiarchus: II *12*, 92 heresiarcham; XI *tit.* 7 heresiarche (*abl.*); V *39*, 29 heresiarchae (= *nom. plur.*); IX *19*, 34 heresiarchis (= *abl. plur.*)
pascha: I *20*, 14 *et* II *12*, 75 *et* XII *2*, 29 pascha (= *acc. plur.*); I *20*, 4 paschae (*gen. sing.*); II *12*, 71 sanctissimi paschae; II *12*, 91 pascha (*abl. sing.*)

de formarum ad II. et III. declinationem pertinentium commutatione:

diaconus: IV *24*, 91 diacones (*nom. plur.*); IV *35*, 3 diaconibus (*dat. plur.*); II *1*, 63 diaconibus *et* I *14*, 413 ex diaconibus (*abl. plur.*)
dorsum: V *3*, 32 dorsibus (*dat.*); V *45*, 59 dorsibus (*abl.*)

de formarum ad II. et IV. declinationem pertinentium commutatione:

circus: II *20*, 14 in circo; II *18*, 26 in circu Ω; XI *17*, 51 pleno circo (*sed v. adnot.*)
domus: I *10*, 34 in tota domo; III *2*, 55 in huius saeculi domo; *cf.* VI *22*, 68; VIII *1*, 308; *sed* IV *24*, 189 in una domu; VI *28*, 17 cum tota domu; *cf.* VI *44*, 34; X *13*, 32; *item in acc. plur. vocales* o *et* u *extant*: domos I *2*, 69; *12*, 46; IV *25*, 28; VII *34*, 13; *sed* domus I *11*, 59; V *2*, 16; VII *38*, 8
motus: *cf. ind. orthogr.*
spartum: XII *8*, 63 de spartu
tectum: tectu VI *33*, 50; *43*, 30
propositum: V *17*, 117 a suo propositu

de I. et II. declinationis mutatione:

blasphemium: V *21*, 53 blasphemiorum; *ceteris locis* blasphemia, *cf.* V *29*, 18

de III. et II. declinationis mutatione:

scnifes: V *45*, 53 scnifas; V *45*, 55 scniforum

de III. declinatione:

mare: *in abl. sing. hoc substantivum in* e *exit, cf.* I *9*, 13; VI *17*, 1; VII *40*, 167; VIII *1*, 247
ignis: *abl. sing.* igne: II *20*, 10; VI *15*, 14
heresis: *extant abl. sing. formae* herese (IX *40*, 31) *et* heresi (VII *18*, 19); *item genet. sing.* heresis (I *13*, 22) *et* hereseos (I *3*, 53)

de IV. et II. declinationis mutatione:

genu: *abl. plur. et* genibus (III *3*, 26) *et* genuis: VIII *1*, 314; X *10*, 23; *acc. plur.* porticos: X 8, 6
sensus: *acc. plur.* sensa: VII 11, 10; VIII *9*, 23
sonus: *gen. sing.* soni: I *2*, 50
terrae motus: *abl. sing.* moto: IV *tit.* 18; V *33*, 20; 43; VII *22*, 18
versus: VI *22*, 5 sq. multorum versorum

de nominibus propriis:

variae formae eiusdem nominis extant, ut

Aristen⟨et⟩is X *17*, 36 *et* Aristeneti X *20*, 27
Eufratae II *1*, 24 *et* Eufratis VII *16*, 20 sq.
Heraclidae X *14*, 17 *et* Heraclidis X *14*, 24
Antinous: ab Antinoo civitate VIII *1*, 209

de pronominum formis:

alius: *dat. sing.* alio: VIII *1*, 306

de numeralibus:

decem et octo II *9*, 17; V *29*, 20; VII *3*, 68 sq.
decem et novem VII *40*, 97
nonagesimo et octavo IV *8*, 5
tricesimi octavi VIII *1*, 17
octogesimae nonae VIII *15*, 27
bis *raro*: VII *40*, 165 bis acuto gladio; *pro* bis *legimus*
secundo: I *11*, 197; IV *24*, 54 sq. (non semel, non secundo); IV *25*, 85 sq. (semel et secundo et tertio invitans); V *33*, 59 sq. (secundo solo caput percutiens)
duo: *acc. plur. et* duo I *4*, 24; *11*, 100 *et* duos I *16*, 13; 14; II *24*, 24; XII *10*, 11

De verbo:

verba composita:

abrenuntiare I *11*, 58
accrescere IX *21*, 48
adgaudere I *14*, 174 sq.
adiacere I *14*, 140
adinvenire I *11*, 94; II 7, 55 sq.; III *6*, 3; VI *39*, 4
adiudicare I *2*, 29
adnihilare VI *tit.* 44
adprehendere IX *23*, 22
advivere I *4*, 40
afficere = facere III *2*, 6
annumerare IV *23*, 6 sq.
ascribere V *20*, 73
astare V *18*, 24
attollere X *24*, 13
coarmare V *45*, 32; VII *40*, 145; X *4*, 40
commanere I 7, 30
compacare I *20*, 12
condecere IV *25*, 8

condecernere II *12*, 58
contradere III *3*, 30
deducere XII *9*, 5
deflere = flere IX *30*, 48
derelinquere V *2*, 12 sq.
detinere = tenere VI *23*, 14
edicere II *3*, 19
edocere IX *40*, 42
emicare I *1*, 89
emundare VI *13*, 4
ingravari I *19*, 88
inhabitare I *11*, 59
perfrui II *15*, 10
permiscere I 7, 39
pertransire IX *47*, 10
praevalere = valere VI *23*, 24
relegere *praef.* 21
rememorare II *5*, 32
renuntiare X *20*, 10
repugnare = pugnare II *24*, 31
resplendere VII *25*, 17
submurmurare VI *22*, 13
suffulcire IV *36*, 11
supervenire IX *50*, 11

verba simplicia pro compositis:

donare *pro* condonare: I *1*, 48
ire *pro* abire: V *34*, 124
ponere *pro* imponere: X *10*, 23; *27*, 14; *pro* exponere *praef.* 28; *pro* deponere II *18*, 79
portare *pro* deportare: V *3*, 42; VII *22*, 24
tulisse *pro* abstulisse: XI *9*, 2

verba cum infinitivis coniuncta, quibus singula verba Graeca vertuntur:

coepisse: coepit movere I *12*, 3 = ἐκίνει Theod. 5, 19
comprobare: V *21*, 53 sq. transcendere conprobatur = ὑπερβέβηκεν Theod. 141, 9
curare: IX *41*, 6 narrare curavi = διηγοῦμαι Socr. 646, 9
desinere: III *2*, 183 sq. curare non desinebat = ἐθεράπευε Socr. 147, 11
desistere: X *4*, 15 obiurgare desisteret = ἤλεγχεν Socr. 666, 12
dici: movere dicebatur X *14*, 18
differre: abnegare non differas V *17*, 11 sq. = ἀρνήσασθαι Theod. 131, 15
dinosci: commorari dinoscitur IV *24*, 119 sq. = ἐξετάζεται Theod. 106, 19
facere: I *1*, 67 sq. facere oriri = ἀνατέλλειν Sozom. 5, 17
festinare: III 7, 52 sq. festinate ... venire = ἐπείχθητε Socr. 162, 4
malle: IV *16*, 22 sq. rescribere maluerunt = οὐδὲν ἀντέγραψαν Sozom. 249, 8
merere: IV *12*, 13 communicare meruerunt = ἐκοινώνησαν Socr. 202, 12
nolle: IV *24*, 162 oboedire noluerunt = ὑπακούουσιν Theod. 108, 9 sq.
nosci: IV *18*, 43 contineri noscuntur = ὁρώμεναι Socr. 212, 15
non omittere: IV *24*, 3 interponere non omisi = ἐνθήσω Theod. 101, 2
pati: ferre patiuntur I *14*, 280 = ἀνέξεται Theod. 19, 23
non piget: inserere non pigebit VI *44*, 8 = ἐνθήσω Theod. 200, 13
posse: IV *28*, 17 potuerint dici = λέλεκται Socr. 248, 12
probare: IV *20*, 30 expulsi probarentur = ἐπιβουλευθέντες Sozom. 256, 9
profiteri: IV *33*, 22 communicare professi sunt = ὡμολόγησαν Socr. 262, 3
non silere: VI *41*, 1 sq. narrare non sileo = ῥητέον Sozom. 513, 11

valere: valuerunt pervenire I *10*, 15 sq. = τὰ... ἐλθόντα Sozom. 48, 2
videri: V *46*, 7 ecclesia pastore privata videbatur

verba deponentia:

adulterari IV *23*, 33; VII *4*, 38; XII *4*, 121 sq.
decertari VII *40*, 201; IX *3*, 102
depraedari XI *15*, 29
fluctuari IV *26*, 4
formidatus X *12*, 22
investigari II *3*, 30; VI *33*, 32
memorari V *48*, 22; VIII *1*, 180
reversum esse V *26*, 14
somniari VI *44*, 19
zelari I *11*, 92

verba deponentia terminationes activas ostendentia:

commorari: IV *24*, 119 commorare dinoscitur *Ω*
fabricari: IV *18*, 39 fabricabat
lavari: VII *16*, 53 voluisset lavare; VIII *4*, 40 ut ... lavaret
machinari: II *5*, 65 quae ... machinata sunt
osculari: IX *25*, 12 osculare deberet *AC*
patrocinari: V *30*, 25 patrocinare conati sunt
protestari V *42*, 76

verba, quorum formae in varias coniugationes transierunt:

fodire: VIII *1*, 371; 372; XI *8*, 23; 27; *sed* VI *43*, 16 fodere
fugere: *ita* IX *10*, 11; *sed* VI *33*, 12 fugiret; IX *21*, 50; IX *19*, 19 fugeret; XI *15*, 61; VI *12*, 2 fugiit; X *20*, 23 fugierunt; V *26*, 24 fugierit
furere: VII *40*, 122 licet ... furias; *sed* IX *33*, 18 furentes
indulgere: VII *11*, 36 indulgunt
mulcere: I *1*, 7 mulcerent; III *2*, 36 mulcare; V *50*, 7 mulciebat; VII *11*, 67 mulcatus; IX *26*, 15 mulcaret
psallere: VIII *13*, 78 *et* IX *39*, 20 psallent
respondere: VII *33*, 11 respondis *Ω*
serpere: X *13*, 24 serpebat; VI *10*, 19$_R$ serpiebant
tondere: VI *40*, 12 tondatur

de variis verborum formis ab regula abhorrentibus:

abscondere: VI *22*, 41 absconsus
applicare: IV *25*, 19 applicuerant (= classem appulerant)
audire: I *13*, 109 audierunt
confugere: V *41*, 15 *et* XI *4*, 7 confugivit; *sed* XII *4*, 79; 156 confugerunt
conterere: VI *15*, 14 *et* IX *3*, 110 *et* *27*, 27 *et* XI *5*, 20 conterui; *sed* VI *33*, 41 *et* X *28*, 29 contrivi
convincere: II *6*, 24 *et* *22*, 57 convictus, *sed* IV *8*, 18 *et* VII *11*, 44 *et* XI *4*, 20 convinctus
effugere: VI *22*, 53 *et* IX *34*, 47 effugiit
fulcire: V *39*, 3 fultus, *sed* VI *28*, 31 fulcitus
inlicere: I *2*, 65 inlicitus
odisse: VI *1*, 132 odiri; VII *4*, 18 odii
pandere: V *43*, 32 pandiderunt
recludere: V *34*, 91 reclauserunt (*perfectum recompositum*)
sancire: I *6*, 27 sanxit, *sed* I *9*, 18; 80; 111, *aliis locis* sancivit
scire: VII *2*, 31 scierat
sepelire: VI *1*, 153 sepeliit

serpere: VI *10*, 19 serpiebant, *sed* X *13*, 24 serpebat
vendere: *in formis passivis* VI *34*, 12 venduntur; VI *40*, 3 venderentur
Contractae perfecti temporis formae aut clausulae aut gravitatis efficiendae causa adhibitae sunt, ut: *praef.* 23 sq. explanasse, sed ... expedisse; IV *35*, 25 sq. festinarunt; I *9*, 29 sq. cumque ... revocasset; VI *10*, 3 sq. quia clausisset ... et ... effugasset; I *1*, 20 sq. sed tu, o potentissime Theodosi ... superasti
Terminationes 3. plur. in ere = erunt: IV *25*, 66 interrogavere mulierem

verba intransitiva velut transitiva:

habitare: II *18*, 7 habitare civitatem
migrare: IV *9*, 4 Eusebium vero ex Nicomedia migrans; V *31*, 33 sq. principis ossa migrari (= transportari); 35 sq. nullam esse migrato mortuo laesionem
serpere: VI *10*, 19 (vermes) serpiebant carnes
innotescere: IV *34*, 36 sq. innotuit ... epistulas
obstipescere: VI *1*, 73 se dixit obstipuisse virtutem
erubescere: erubescant potius semet ipsos VI *22*, 19

aliter autem verbum:

gerere: VI *46*, 1 illum ... inconsulte gessisse

varia substantivorum genera:

articulum: VIII *1*, 270 articula; X *21*, 26 articuli
azyma: VIII *9*, 37 azyma facientes; XI *5*, 11 praeter azymas
blasphemium: V *21*, 53, *saepe* ...-ia
sacra: *non feminini, sed neutri generis est, cf.* III 7, 1; IV *18*, 3; *29*, 21
vespera: *generis feminini* IV *11*, 6 erat enim vespera; *sed neutri*; V *34*, 51 ad vespera; VII *16*, 12 sq. circa vespera; IX *38*, 125; 154; X *13*, 46 sq.
femus: (*pro* fimus, ThLL VII 765, 78 sqq.) *neutri generis* VI *32*, 18
cinus: (*pro* cinis) *neutri generis* VI *31*, 14
cuniculus: *acc. plur. neutri generis* VI *12*, 48 in cunicula
stadium: *et neutri generis* VI *4*, 22; X *28*, 9 *et masculini* I 7, 37 quadragintos stadios; IX *49*, 6 stadios decem
finis: *feminini generis* XI *5*, 14 in finem pessimam
funis: *et feminini* VI *1*, 93 rupta fune *et masculini* XII *8*, 83 unum funem

de adiectivis:

Novembris *ad II. et III. declinationem adtinet*: V *12*, 5 sq. mensis Novembris; VIII *11*, 5; IX *24*, 33; *sed* X *1*, 7 Novembri mensis; *22*, 3; IX *10*, 27 mense Novembrio
September: V *34*, 18 Septembris mensis; IX *21*, 59 Septembrii mensis; IX *45*, 71 Septembri mensis, *item* X *3*, 3; *18*, 19; *20*, 27 sq.

de positivis, comparativis, superlativis:

interdum sine ullo discrimine positi et coniuncti sunt: II *16*, 36 sacrarium ... maximum

atque pulchrum; II *18*, 70 maximas illic ornatasque ecclesias; VI *12*, 34 templum eorum ornatissimum pretiosumque; *variationis studium elucet ex* XII *4*, 3 sq. cum utique multi Philippum, plurimi Proclum habere desiderarent

novae comparativi formae: I *1*, 101 sq. omnium principium principiorem; V *34*, 48 sq. alterius partis multo pluriores

comparativi pro positivis: I *1*, 13 tincturam purpurae clariorem; I *9*, 45 sq. plura mutabantur; *inde* magis *adponi potest*: I *1*, 71 magis autem potior es virtutibus; nimis *cum positivo idem valet*, VIII *8*, 32 sq. Gregorius ... nimis antiquus et discipulus Origenis

de superlativo: I *11*, 3 utillima res; *vis deminuta ostenditur* V *20*, 60 sq. valde notissimum; XI *11*, 19 sq. ferventissimus vehementer; II *20*, 9 valde vilissima; VI *28*, 33 valde gratissimus; *idem valet praef.* 11 valde necessaria; I *3*, 47 difficile valde; *praef.* 7 utiliter nimis; *inde superlativus etiam comparativi vim ostendit, ut* IX *29*, 14 multo plurimi (= plures); IX *14*, 96 postrema (= posterior) quaedam natura; *ex sermone vulgari* V *32*, 47 populus vero maximus (= maxima pars populi)

de adverbio: *adverbia pro adiectivis posita*: I *7*, 20 paratissime proditores I *9*, 5 sq. sufficienter haberet ... potestatem; I *9*, 112 sq. dudum fuit lex (*cf.* ἦν ὁ νόμος παλαιός Sozom. 43, 8); I *19*, 89 sq. sic iniuste et noxia contentione (*cf.* Socr. 34, 5); VII *35*, 5 non quidem aperte, sed obliqua solite responsa proferens (*variationis causa*)

adverbiorum significationem exprimunt: de cetero I *11*, 129; IV *15*, 18; VI *1*, 141 in commune; I *19*, 21 ad perfectum inspicere; XII *8*, 53 ad perfectum Christianus; V *20*, 63 ad plenum; VII *30*, 16 (navis) ad plenum ... absumpta est; II *21*, 40 ad praesens; V *10*, 10 e diverso; IV *24*, 17 in tantum (= tantopere); VI *46*, 17 sq.; VI *10*, 13 ad tantum pervenit usque ad putridinem; IV *28*, 12 et ⟨ad⟩ integrum cognovisti; *solus ablativus* opere *sine praepositione adverbii vim habet, cf.* I *1*, 46; *13*, 26

magis = potius: V *29*, 12 sq. non decet labefactari, sed magis patrum nostrorum roborare sententiam, *cf.* V *41*, 25 sq.; VII *8*, 13 sq.

maius = magis: V *19*, 12 maius valeret

diu = tam diu: XI *11*, 66 sq. Ammonium diu verberibus castigavit, donec traderet morti

de pronomine:

is *pro* idem: I *14*, 343; XII *14*, 28

idem *pro* ipse: II *9*, 34

idem *pro* is: XII *4*, 25

idem *non flectitur*: IV *24*, 295 unitatem, quae est una et idem patris et filii

idem *pro* item: I *14*, 301; IV *12*, 6; V *31*, 20; VII *tit.* 27; *22*, 15; XII *2*, 42; *3*, 8

ipse *pro* is: II *12*, 91 verba sectae ipsius

ille *ad articuli significationem debilitatur, cf.* VII *32*, 24 cum audisset vir ille; *inde Graecum illud ὁ μέν- ὁ δέ vertitur pronominibus* ille — ille, I *11*, 212 sq.; 230 sq.; *12*, 39 *et cett.*

substantiva neutri generis cum pronominibus aut participiis coniuncta: I *5*, 36 eum (signum); II *18*, 35 templum illum; 37 circa eum (monumentum); ~~*24*, 16 infantulum ... illum;~~ IV *1*, 5 dogma eum; *5*, 4 testamentum ... eum; VI *12*, 36 eum (templum) ... aedificaret; VII *4*, 71 sq. propositum hunc; X *35*, 8 hunc (oratorium); XII *4*, 25 eundem oratorium; XII *2*, 32 sq. in alium sepulchrum; XII *4*, 147 eum (verbum); *6*, 10 eum (decretum) I *1*, 88 sq. poculum valde perspicuum et velut radiis emicantem

suus: *formae pronominis possessivi et personalis reflexivi mutantur*: I *11*, 130 plurima sui delicta; II *5*, 16 laude dignam sui magnitudinem habens; II *19*, 22 simili sui colore; IX *14*, 12 pro sui parvitate; XI *15*, 94 pro sui contemptu; XII *3*, 16 ultra sui mensuram; *tum autem*: VI *12*, 9 sq. studebat ... opinionem suam crebra migratione destruere

sui = eius: VI *23*, 15 eum ... pro sui reverentia non eiecit; XI *12*, 8 pro sui castitate; XII *3*, 15 pro sui reverentia; *sed etiam*: VI *29*, 5 ipse ... aestuabat, ne fervor eius ... frustraretur

eum = se: I *7*, 11 sq. praecepit, ut ... circa eum essent; *11*, 117 sq. tantis virtutibus redundans eum (= se) futura praescire non aestimabat esse virtutem

alter *pro* alius: VIII *1*, 35 alter quidem dicebat

-met: *iterum atque iterum adiungitur, cf.* I *8*, 25 semet ipsum; VIII *1*, 152 temet ipsum

qui *pro* quis: I *13*, 139 ne qui suspicetur; II *15*, 13 si qui; VI *47*, 3 qui ... intulit vulnus, ... ignoratur; *cf.* XII *14*, 23 sq.

quanti — quot: XII *4*, 36 sq. quanti ... sint mortui

quis *pro* aliquis *sine fultura coniunctionis cuiusdam*: XI *14*, 14 quid (= aliquid) mali fecisti; *cf.* X *20*, 20

quicumquelibet *pleonasmo dictum*: XI *17*, 23 sacros codices et quoscumquelibet eorum interpretes

unusquis *et* unusquisque *inter se mutantur, cf.* I *19*, 4; 19; III *2*, 122, *ubi hiatus evitandi causa* unusquis *usurpatum est*

tantus *pro* tot: V *21*, 37 tantosque confessores; VII *25*, 39; *sed* III *3*, 17: per tot tyrannos

tanto *pro* ita *vel* eo: VII *15*, 8 tanto potius influxit; VIII *1*, 285; *pro* adeo XII *8*, 62 tantumque sine ulla fuit arrogantia

de casibus:

genetivus obiectivus: VI *12*, 24 crudelitatem sacrarum virginum (= in s. v. *sed* VI *tit.* 15 sq. crudelitate contra Chris-

tianos); VI *28*, 36 sq. hospitalitate peregrinorum; V *50*, 7 ad illius invidiam; XII *tit.* 18 de victoria barbarorum; III *2*, 78 infidelem regni; VI *42*, 21 aqua facta est diversarum medicabilis passionum; I *14*, 71 virtutis malitiaeque capabilem; II *12*, 20; I *14*, 195
IX *12*, 21 Macedonianorum vero praeerat Eleusius; I *11*, 19 sq. omnium dominatur

genetivus partitivus: VII *17*, 6 sq. innumeros populorum; I *3*, 6 multi Graecorum; VII *22*, 24 multi sacerdotum; II *2*, 3 plurimi sacerdotum; VIII *1*, 180 temporis est, ut

genetivus qualitatis: I *1*, 3 diligentiae studium fuisse; XII *4*, 6 sq. quidam Nestorius nomine, genere Germaniciensis, bonae vocis et simul eloquii; I *11*, 65 sq.; *praedicative* I *14*, 79 cum naturae sit inmutabilis; I *11*, 147 nec putaretur huiusmodi

genetivus comparativus: I *1*, 101 sq. omnium priorum principum principiorem; I *11*, 109 tamquam seniorem litterarum; I *14*, 155 eundem posteriorem dicere illius geniturae; II *12*, 45 sqq. ut tamen sequentes sint ... universorum ... consecratorum, *cf.* Socr. 60, 10 sq.; *ablativus et genetivus comparationis iuxta positi*: VII *8*, 28 noverat enim eius certiorem omni pondere voluntatem et totius regulae decreta subtiliora, *cf.* Theodor. 219, 3 sq.

dativus finalis: V *5*, 6 maximo miraculo conspicientibus fuit; VI *44*, 57 sq. interrogavit paedagogum quasi nostram deridendo religionem

dativus sympatheticus: II *8*, 20 sq. contraria dicta Sabini ... sibimet agnoscuntur

ascendere *cum dativo*: IV *27*, 8 ascendens ... vehiculis

blasphemare *cum acc. et cum dat. iungitur*: IV *22*, 11 sq. sancto spiritui blasphemabat; *item* VII *3*, 44; X *11*, 45; *sed* XII *5*, 22 blasphemantem dei filium

deludere: XI *13*, 6 deludentes cruci; VII *40*, 29 deludebant ... eis

loqui *Epiphanius semper cum dativo coniungit*: I *11*, 115 loquentium sibi; III *2*, 99 loquebatur Sabori; V *4*, 11 *et cett.*

alloqui: IV *35*, 20 vobis alloquimur

supplicare: I *11*, 191 supplicavit viro; *11*, 211 supplicabat seni

de accusativo:

demigrare: XII *8*, 35 sq. Dositheum ... demigravit; XII *10*, 22 sq. episcopum in aliam (civitatem) demigrari

indigere: V *19*, 6 eius providentiam atque custodiam indigeret; VIII *1*, 305 ministrando, quod indigerent

erubescere: I *11*, 129 sq. semet ipsum erubescens

parcere: VII *14*, 5 vitam pepercit

potiri: XI *14*, 15 sq. baptisma iam potitus es

serpere: VI *10*, 19 (vermes) vivas serpiebant carnes

transferre: I *11*, 209 translatus est ulteriorem ripam
vestire: IX *4*, 30 clamydem vestiret imperialem

ablativus verborum formas passivas etiam sine praepositione a sequitur: I *14*, 269 quibus eruditi sumus; III *7*, 5 sq.; IX *40*, 41 sq.; X *4*, 37 sq.
adipisci: III *12*, 16 sq. gratia sacri baptismatis est adeptus; IV *30*, 23; VI *34*, 42 (*acc. sequitur* IV *15*, 22; X *6*, 38; *34*, 8)
constituere: IV *30*, 20 sq. meliori iudicio atque parte constituti
fretus: IV *2*, 19 divinis freta solaciis; IV *3*, 1 his litteris fretus; V *44*, 16 sq. fretus ... tumore
participari: II *2*, 38 quaestione participati sunt; III *3*, 10 sq.
particeps: IV *28*, 52 laboribus participes
similis: X *25*, 13 sq. festivitatem, qua similem nemo potuit ... videre
summittere: IV *30*, 6 sq. humana ... probatione summissus
ablativus ille, quo diuturnitas quaedam significatur, accusativum loco suo submovit, cf. I *11*, 187 annis decem et octo cum ea mansit; V *25*, 3 brevi tempore commorantes; VII *6*, 14 regnavit mensibus septem, vixit annis triginta tribus; *praeterea multis aliis locis*

de accusativo et ablativo his verbis postulatis, quibus aut commorandi aut commovendi notio inest:

accedere: in *cum acc.* I *14*, 10 sq.; II *9*, 33; *17*, 41 sq.; IX *6*, 10 sq. (in Illyrium); *sed* IX *3*, 107 ubi dum accessisset
adicere: XI *5*, 8 in lectione; I *9*, 11 in eam legem
assumere: in *cum abl.* V *34*, 120; V *44*, 26 sq.; 30; *sed* I *14*, 368 in caelos
cadere: IV *37*, 17 sq. in ... furorem; IX *24*, 12 sq. in molam; *sed* VIII *1*, 258 in stercore
celebrare: *saepissime cum praepositione* in *et ablativo*; VII *28*, 23 in Cilicia; VII *32*, 3 sq. in qua celebrantur
commorari: in *cum abl.*; I *9*, 21 sq.; II *14*, 2; VIII *3*, 1; X *24*, 16 ubi commoratus; *sed* V *25*, 2 sq. quo ... commorantes; V *36*, 2 Constantinopolim
congregare: *saepissime* in *cum abl.*; IV *19*, 12 sq. Antiochia congregati; *sed* V *39*, 32 sq. congregati Antiochiam; IX *13*, 7 sq. Constantinopoli congregati; *sed* V *42*, 54 Constantinopolim congregata; IX *14*, 4 sq. congregatorum in maxima civitate Constantinopolim; *ex quo nominum propriorum terminationes desinere coepisse eaque in accusativo stetisse elucet*
consentire: *saepe* in *cum abl.*; VII *18*, 10 sq. *et* IX *12*, 34 sq. in dogmate; *sed* VII *18*, 12 sq. in ... dogma consensit (*duobus tantum lineis ab 18*, 10 *interiectis!*)
constituere: *saepissime* in *cum*

abl.; *sed* IV *8*, 6 in suum constituit locum; V *34*, 210 inque locum Eudoxii Anianum constituerunt, *item* XII *8*, 11 sq.; 58
convenire: *quadragies sexies* in *cum abl.*, *decies quater* in *cum acc.*
convertere: *septies acc.*, *ter abl.*; I *8*, 11 sq. in paganitate conversus; V *7*, 11 in Graecitate conversa est; X *5*, 15 conversos in nostra provincia
credere: *saepe* in *cum acc.*, *sed sexies* in *cum abl.*, *ut* IX *40*, 4 in eorum ecclesia credatur
currere: VIII *3*, 8 ubique currebant; VII *32*, 18 sq. quo ... curris
descendere: VI *1*, 164 descendens in senatu
destinare: *undecies* in *cum acc.*; *sed* II *10*, 9 sq. ubique destinavit; II *22*, 65 sq. hic destinari; IX *3*, 93 ibi ... destinavit; V *17*, 105 Romae destinare; V *38*, 7 in Italia destinata est; VII *33*, 5 sq. in ... partibus destinari
diffugere: VII *tit.* 58 Romae diffugiit
dirigere: III *9*, 30 in Ancyra direxerunt; IV *2*, 12 Galiis fuisse directum; IV *23*, 28; V *39*, 9; VII *40*, 231 sq. exilio direxerunt in civitate ... nomine Diocaesariam
esse: *saepissime cum locativo*: X *35*, 4 in urbe Constantinopolim domus est
exponere: VI *25*, 7 fuerant recitata Seleuciam et Antiochiam exposita (*hiatus evitandi causa*)
facere: in *cum abl. semel et octogies; aliter exempli causa* IV *37*, 5 quod ordinationes in paroecias fecisset; *praeterea cf.* V *49*, 5 sq. decretum in Meletio factum; VII *19*, 11 sq. quos (tomus) in epistula apostoli ... fecit
ferre: IX *34*, 21 ferre et ligna in humeros consuetus
fugere: XI *15*, 60 sq. quo fugerent; VII *4*, 4 ubique fugiebant; VIII *15*, 28 in vico fugisset
habere: *locativus saepe*, *sed* VII *38*, 13 sq. vitam habere in heremum potius elegerunt
incidere: II *19*, 14 in languoribus aut ignotis passionibus incidentes
incurrere: in *cum acc. sexies*, *sed* III *2*, 153 in aegritudine incurrente regina; VII *16*, 31 sq. in lupis ... incurrerent
intrare: VI *30*, 69 sq. in palatio ... intrarent
ire: VII *32*, 19 ubi ire; X *5*, 6 illic iret
migrare: II *24*, 43 illic migrare (= in exilium mittere); XII *8*, 45 migratus est in Plutinopoli; 46 in Antiochia migratur; 50 in Troada migratus est (*ultimis Epiphanii operis partibus lima deest; certe sermo vulgaris hic maioris momenti est*)
mittere: IV *23*, 22 sq. ubique miserunt; IX *44*, 55 misit Romae; VI *1*, 104 misit in vinculis
mutare: V *7*, 63 sq. verbum in carne mutatum
offerre: III *2*, 94 sq. in carcerem ... hymnos obtulit deo
percutere: VI *32*, 10 percussit in capite
perducere: in *cum acc.* VII *30*, 10 sq.; IX *43*, 16; VII *39*, 9;

sed praef. 16 sq. in unius stili tractu perducere *Ω*
persequi: VI *22*, 63 cum persecuti vos fuerint in hanc civitatem, fugite ad aliam
ponere: *semper cum locativo coniungitur, cf.* IV *24*, 167 sq. in maiori ordine posuerunt
portare: III *3*, 21 sq. portat in humeros, *cf.* IX *34*, 21
proficere: VI *1*, 34 proficeret in rhetoricam
proficisci: IV *13*, 27 est profectus in Antiochiam; XI *9*, 27 Romam proficiscor; *sed* IV *9*, 5 sq. Antiochia (= *nach* Ant.) profectus est; *item* V *34*, 216 sq. Constantinopoli sunt profecti *et sexies* Romae proficisci IV *6*, 6 sq.; *15*, 1 sq.; *11*, 16; *33*, 19; IX *44*, 22; 29
proicere: XI *15*, 61 sq. in fluvium ... semet ipsos proiciebant; *sed* IX *23*, 25 sq. in vicino fluvio semet ipsum proiciens
prosternere: in terra VII *39*, 21; IX *35*, 24; *45*, 58; *cf.* VIII *15*, 32 sq.
recitare: *semper* in *cum acc. sequitur, ut* VI *1*, 166 in curiam recitavit orationes, *cf. l.* 164
recondere: XII *14*, 6 sq. in ecclesia recondidit; VI *41*, 12 sq. in ecclesiam recondiderunt
redigere: IX *42*, 12 in terrorem; X *21*, 3 sq. in carcerem; X *20*, 13 in carcere
reverti: V *17*, 107 Romae revertere; 112; VI *36*, 31 domi reversa est; VII *36*, 65; IX *30*, 149; XI *11*, 46; *septies* in *cum acc.*
sedere: V 7, 23 sedit in dexteram patris; *tribus lineis intermissis* V 7, 26 sedens in dextera patris (*ita AN*; *correxi* in dexteram)
succedere: I 7, 25 in eius successisset imperium; VIII *11*, 10 sq. in paterno successit imperio
suscipere: in communionem III *10*, 15; X *10*, 33 sq.; *sed* in communione III *6*, 44 sq.; 53; V *38*, 21 sq.; VII *24*, 55 sq.
transferre: XII *8*, 41 sq. transfertur in Eudoxiopoli
vadere: VIII *4*, 16 sq. ubi vadis; VIII *13*, 75 quo vadis
venire: in *cum acc. ter octogies*; *locativus ter vicies*

de praepositionibus:

ab: *inusitate* VI *48*, 12 mulierem a capillis appensam; *cum adverbiis iuncta* I *11*, 231 a longe; V *45*, 18; VI *9*, 6 a mane; VIII *1*, 303 a matutino
absque: *cum abl.* V *31*, 45; *32*, 45
ad: *translator saepe lingua Graeca ad praepositionum usum coactus erat, ut* XI *15*, 9 sq. quos a Romanis ad mercedes acceperant (= ἐπὶ μισθῷ Socr. 767, 6); *pro* propter: V *39*, 24 turbari ad ea; ad *cum vocibus* instar *iungitur* (I *14*, 404 sq. ad quorum instar; VI *23*, 30) *et* invicem (I *14*, 409)
adversus: *ante consonantes* m *et* n adversum: I *14*, 264 adversum me; I *15*, 9 adversum nos
apud: *apud Epiphanium summi momenti est, qui ea praepositione saepissime usus est cum usitato more, tum non vulgari*; apud *pro* ab: I *1*, 56

rerum gestarum apud Romanos et Graecos; VI *42*, 7 sq. (miracula) ... apud multos provinciales tradita; *pro* cum: I *9*, 67 ut ... apud eum foedera celebrarent; VI *1*, 29 ne conveniret apud Libanium; *pro* ad: I *11*, 167 discessit ad heremum apud Antonium; *cf.* III *1*, 10; *pro Graeco* πρός: V *34*, 102 de dissimilitudine filii apud patrem; VI *1*, 111 sq. missa legatione apud Constantium; *pro praepositione* pro: IV *29*, 28 sq. apud semet ipsum ... collectiones agens; *pro* in: VI *tit.* 11 de seditione apud Alexandriam orta; IX *35*, 20; *pro* dativo: V *40*, 4 sq. erat enim apud sapientes odibilis; *pro vulgari* per se: VII *31*, 10 sq. apud semet ipsos missarum celebrare sollemnia; *cf.* XII *2*, 4 sq.

causa *iam idem valet atque propter*: I *11*, 74 sq. persecutiones, quae religionis causa per tempora provenerunt; XII *8*, 10 cum venisset causa orationis ad Hierosolyma

circa *Epiphanius saepissime utitur, velut* I *1*, 111 sq. reverentiam circa tuum amorem; I *9*, 9 circa deum delinquerent; VI *1*, 15 circa Ephesum apud doctores erat; I *4*, 10 sq. usque ad terminos Aegypti circa Lybiam commorantes

de *pro* ex: I *8*, 3 sq. multos ... aliorum, praecipue tamen de collegio militari; I *9*, 115 ut nihil de testamento lucrarentur; IV *24*, 122 sq. de Alexandria venerat; *praesertim* XII *8*, 63 cum soliis de spartu

ex: *pro genet. partit.* I *10*, 42 ex fructibus ... alios; *pro abl. instr.* VI *12*, 49 sq. eum ex melle et liquamine perunguentes; *in ordinum significationibus*: V *33*, 35 quendam Arsacium ex milite; *cf.* IX *20*, 13; *23*, 33; VIII *1*, 214 fuit ex fabro ferrario; *singulariter*: XII *8*, 50 ex Philippopoleos Thraciae; *ante adverbia*: V *7*, 114 ex tunc

foras *et* foris: X *8*, 4 sq.; *35*, 11; IX *10*, 18 foris urbem; IX *36*, 14 foris civitatem

in: *pro* ἐπί VII *9*, 37 sq.; *pro* ad I *1*, 2; *verbum* ulcisci *sequens* VI *39*, 1 sq. volens in eis ulcisci, (*sed v.* XI *15*, 28)

per: *pro abl. instr.* I *tit.* 34 epistula, per quam hortatus est; IV *19*, 17 per subreptionem fuerint et arte composita; I *11*, 142 per umectam nutriri substantiam; *pro* ab: V *4*, 3 per milites Augustus fuerat appellatus; I *8*, 23 sq. et per terram et per mare vinceret; I *10*, 18 per noctem; *pro* propter: VI *30*, 18 sq. per ignorantiam imagines adorabant; *pro* ad: VI *1*, 141 per vanam gloriam largus erat; *pro* in: I *3*, 41 per absentia⟨s⟩ damnare; *pro* sub: VII *36*, 87 sq. per multa pericula sedem rexisset episcopalem

post: *singulariter* III *2*, 187 diaconos habebant in carcere post flagella

pro: *idem valet atque propter, cf.* IX *4*, 3 sq. tam propter parentum nobilitatem quam pro fortitudine; *in sensu finali*: XII *2*, 9 sq. pecunias pro egentium consolatione transmitteret

secus = ad: V *3*, 24 sq. statuens virgines secus ignem
sub: XII 7, 13 sub quiete vivere; *cf.* VIII *1*, 192; *pro* de: V *34*, 18 sub gestorum confectione disputabant
usque *cum* ad *iungitur*: III *2*, 23 ad regem usque deducitur; III *3*, 18 sq. ad obscuritatem usque perducti; ad *omittitur post adverbia*: II *19*, 8 sq. nunc usque servatam; IX 7, 12 sq. usque nunc

de verbo:

praesens tempus pro futuro: I *3*, 34 ponere non omitto; V *13*, 43 de Eunomio locis convenientibus explanamus
praes. coniunct. pro futuro: I *10*, 16 non taceam; IX *34*, 4 non sileam
infinit. praes. pro infinit. futur.: III *2*, 61 sq. iuravit ... non se mutare sententiam; esse *cum gerundivo pro infinit. futur.*: IX *30*, 68 sq. promitteret Ambrosium esse flectendum
facere *in ablativis absolutis*: I *11*, 139 sq. si vero necessitate faciente venisset in civitatem; V *31*, 10 Agelius persecutione faciente fugiit; *cf.* IX *14*, 65 sq.; X *10*, 31 sq.; XII *8*, 5; *similiter* I *11*, 135 vi compellente cogebant eum legatione fungi; *pro Graeco participio μέλλων Epiphanius semper* futurus *adhibuit*: II *2*, 12 sq. qui tunc futurus est ... iudicare; I *8*, 19 sq. futuro namque Licinnio persequi ecclesias; XII *16*, 9 sq. cumque futurus esset ... orientalem regere praefecturam; esse *cum infinit. praes.* (*cf.* Leumann-Hofmann 583) VIII *1*, 287 sq. angelus, cuius manum usque ad iuncturam bracchii tantummodo fuisse dicebat inspicere

de coniunctionibus:

-que *cum* et *iungitur*: II *3*, 22 visibilium et invisibiliumque; III *2*, 2 et ceterosque ministros; VI *27*, 6; VI *10*, 4 et solumque; VI *4*, 58 sq.: et neque capita ... habere permitteret
non *pro* ne: VI *1*, 74 sq. non hoc suspiceris; VII *4*, 85 sq.
eo quod: *ita saepissime, cf.* I *5*, 26 sq.
ut quid *pro* cur: VII *11*, 24 ut quid cum publicanis ... comedit?
mox = ubi primum: II *15*, 15 mox enim in hoc fuerit captus; VI *22*, 79
repente = ubi primum: IX *31*, 7 repente namque venit ad purpuram, ... habebat curam
nisi quia *pro* nisi: VI *37*, 19 et nisi quia vetustatem homines honorabant ... opuscula crevissent
aut — aut *pro* utrum — an: IX *30*, 105 sq. in his enim diebus agnoscitur, aut iusta sit ... aut iniusta sententia

De pronuntiatorum formatione:

a) *in obliquis orationibus verba ad regulam, quae consecutio temporum vocatur, saepe non quadrant, ut*: XI *15*, 75 sq. quomodo autem haec cito cognosceret, indicare non piget; VI *10*, 1 sqq. dicitur enim, quia studium habuerit ... et quia clausisset ecclesias et universos cle-

ricos effugasset et solumque tunc Theodoritum stetisse presbyterum

b) *verborum modi, qui ad eandem coniunctionem spectant, saepe diversi sunt, ut*: IV *tit.* 36 sq. quia Constans ... monuerit et quia Constantius ... praecepit; IX *tit.* 62 sqq. quemadmodum caput ... fuerit deportatum. quemadmodum Flavianus ... percepit episcopatum; III *2*, 49 sqq. qualem credam esse ... deum, dum ... reddiderit et ... transivit

c) *accusativo cum infinitivo coniuncto, ubi inusitate adhibitus est, Epiphanius fontem Graecum ad verbum transtulit, sed ab usu aetatis suae non aberravit, ut* I *20*, 8 sq. quietam esse ecclesiam festinabat princeps = Soz. I 16, p. 79, 13, *sed cf. etiam* Avell. p. 231, 7 festinantes concordiam ecclesiarum servari; *similiter ad vulgarem sermonem pertinet* XII *4*, 109 sqq. non mihi videtur Nestorius ... hominem dixisse Christum, sed ... expavisse et hoc passum; III *2*, 142 qui se profiterentur esse Christiani

accusativus cum infinitivo coniunctus et coniunctio '*quia*', *quam explicativam vocant, ubi ad idem verbum pertinent, variationis studium negari nequit, ut* X *12*, 24 sqq. spero, quia non moriaris episcopus (= ἐλπίζω σὲ μὴ ἀποθανεῖν ἐπίσκοπον Socr. 701, 18) ... spero te ad tuam patriam non redire (= ἐλπίζω σὲ μὴ ἐπιβῆναι τῆς σαυτοῦ πατρίδος Socr. 702, 1); *similiter* adfirmare + infin. II *11*, 10 sq., adfirmare + quia c. coniunct. II *24*, 27 sq.; promittere + acc. c. infin. I *6*, 8, promittere + quia c. coniunct. I *8*, 10 sq.; V *50*, 17 dicitur itaque, quia, dum ad hos terminos accessisset, vindemia iam collecta, circa occasum pliadarum uvas denuo fuisse prolatas; *cf.* VI *10*, 1 sqq.; VI *42*, 31 sqq. reor autem hoc signum fuisse factum ... aut certe ... (arbor) mota est ... fugatoque daemonio ... arborem vacuam remansisse; XII *8*, 10 sqq. (Eusebius) refert, quia ... tentus sit ab eius civibus et in locum Narcissi episcopi constitutus et ... ipsi ecclesiae praesedisse; I *4*, 38 sqq. sciens nihil prodesse deos ... et quia potius eius pater ... feliciter advixisset

accusativi cum infinitivo coniuncti vicem explent etiam coniunctiones quoniam *et* ut (*cf. W. Kroll, Glotta XXII 12*) *et* eo quod: agnoscere + acc. c. infin. III *3*, 2; agnoscere + quia c. coniunct. III *2*, 13; agnoscere + quoniam c. indic. II *16*, 29 sq.; cognoscere + acc. c. infin. III *12*, 2 sq.; cognoscere + quoniam c. indic. V *30*, 20 sqq.; credere + acc. c. infin. II *11*, 73 sq.; credere + quia c. coniunct. III *2*, 89 sq.; credere + quoniam c. indic. III *3*, 59 sq.

consequens est + acc. c. infin. I *13*, 5; consequens est + ut V *42*, 64 sq.; contingit + acc. c. infin. II *14*, 15 sq.; contingit + ut XII *16*, 6 sq.; dig-

num est + acc. c. infin. II *16*, 7 sq.; dignum est + ut II *15*, 3 sq.; recte se habet + acc. c. infin. I *19*, 47 sq.; bene se habet + ut II *11*, 39 sq.
I *5*, 37 sqq. fertur enim, eo quod ... quidam ... expavisset; IV *16*, 11 sq. crimenque Iulio importabant, eo quod ... communicasse videretur; VII *32*, 26 sq. suggessit ei, eo quod essent omnes ... praeparati

quatenus *pro* acc. c. infin.: II *16*, 9 sqq. decuit nos tuae notum facere sapientiae, quatenus ... scribi praecipias

d) *obliquae orationes interrogativae verborum modum coniunctivum aut indicativum praebent*: I *10*, 14 quanta ... gesta sunt, ... novere provinciales; I *13*, 51 sq. requisivit ... eos, si potest dei verbum converti; X *7*, 1 sq. quaestio mota fuerat, utrum deus corpus est; IX *31*, 19 sq. oportet te ... cogitare, quid dudum fuisti, quid modo sis; V *13*, 23 sqq. nec intellegere potuit, quomodo sit ingenita generatio et quemadmodum ... coaeternum est generanti

putas = ἆρ' οὖν: II *4*, 23 putasne iustum fuit considerare; VI *44*, 58 sq. fabri filius quid putas agit (*cf. Havers Handb. zur erklärenden Syntax* 2); I *2*, 1 sq. cogitatio mihi ... provenit. cur putas ... velocior fuit

e) *coniunctiones causales praeter* 'quod, quia, cum' *sunt* 'eo quod, secundum quod, quando, dum, cur': I *5*, 25 sq. signum ... pretiosius erat, eo quod imperatorem praecedere ... moris esset; XII *4*, 1 sq. visum est nullum ... ordinare pontificem, eo quod essent vanae gloriae; I *15*, 32 sq. sic autem diximus, secundum quod nec pars dei est; I *11*, 119 sqq. nec laborandum ... suadebat, quando ... declarabat; I *14*, 279 sqq. quorum scelesta opera nec daemones ferre patiuntur, quando vocem blasphemam ... promere non praesumunt; III *2*, 57 lugeo namque, cur vivo = πενθῶ δὲ οὖν, ὅτι ζῶ Soz. 137, 5; VII *32*, 6 sq. fertur manu percussisse praefectum, cur exinde orthodoxos non expulerit universos (= ὅτι μή Socr. 510, 7)

f) *coniunctiones temporales saepius notionem inusitatam ostendunt*: quando *pro* cum: I *11*, 222 sq. quando igitur Amus iste moriebatur, dicitur Antonium vidisse; dum *pro* cum: I *9*, 1 sq. Constantinus igitur, dum ad eum ... pervenisset imperium, ... usus est; I *15*, 46 sq. hanc igitur Eusebius dum suscepisset epistulam, et ipse ... evomuit; II *16*, 21 sq. qui, dum ad nos venerit, experietur nostrae munificentiam pietatis; III *2*, 52 sq. dumque haec Saboris audisset, ... inquisivit; = ἐπεὶ δὲ ἔγνω ταῦτα Σαβώρης Soz. 136, 19 sq.; quamdiu *pro* dum (= *bis*): V *37*, 38 sq. praeceperunt ... neque ecclesias gubernare, quamdiu suscriberent; ut *pro* ubi

(= *sobald*): I *11*, 221 sq. nam, ut restitutus est bos, passio mox recessit a puero; V *7*, 102 sq. ilico ut voluit, ... genuit eum; *coniunctionem* antequam *sequitur coniunctivus*: XII *3*, 29 sq. qui antequam proficisceretur ..., cives ... ordinarunt; *cf.* I *2*, 5; *9*, 52 sq.; *20*, 10; II *9*, 13; *de coniunctionibus* mox *et* repente *vide supra*

g) *de coniunctionibus concessivis*: quamquam *tota historia tripartita non iam extat*; *cuius locum* 'licet' *obtinet*, I *12*, 1 sq. et licet ita per omnia floreret ecclesia, non tamen pertulit inimicus elevatam; *ita saepissime*, *cf.* I *14*, 359; 375; *15*, 22; *18*, 65; *19*, 16; 43; *pro coniunctionibus Graecis εἴτε — εἴτε Epiphanius non solum* 'sive — sive' *usurpavit*, *cf.* I *13*, 6 sq. = Theod. Lect. *ex* Soz. 13, 5 sq., *sed etiam* 'aut — aut', *cf.* IX *30*, 106 sq. agnoscitur, aut iusta sit ... aut iniusta sententia (= Theodor. 312, 6), *cf.* Tert. carn. 8 nihil interest, aut ... excogitent ... aut ... agnoscant

h) *obliquae orationes, quibus comparatio quaedam exprimitur, semper coniunctivum modum ostendunt*, III *2*, 63 sqq. saeviebat adversus Christianos, tamquam maleficiis hoc agere praevalerent; VII *40*, 6 sqq. impetum fecit adversus ecclesiam, tamquam si barbaros subdere niteretur; III *2*, 156 sq. accusantium, quasi maleficia reginae fecissent; V *33*, 19 cognoscens futura, ac si iam fuerint gesta

De stilo:

a) *de ellipsi*: *fontibus Graecis ad verbum expressis ellipses saepe provenerunt*, *cf.* I *13*, 14 Eusebius nunc Nicomediae = *Εὐσέβιος ὁ νῦν ἐν τῇ Νικομηδείᾳ* Socr. 13, 13; I *14*, 9 sq. ut ab huiusmodi caveatis = *ἵνα φυλλάτησθε τοὺς τοιούτους* Theodor. 8, 21; V *34*, 56 alterius vero partis (*scil.* sequaces) protulerunt fidem = *οἱ δὲ τοῦ ἑτέρου μέρους* Socr. 340, 17; V *12*, 3 Gallus vero, qui et Constantius (*scil.* nominabatur) = *Γάλλος μὲν οὖν ὁ καὶ Κωνστάντιος* Socr. 296, 11; VI *1*, 121 sq. et quantum ad eum, perfici potuit = *καὶ ὅσον μέντοι ἐπ' αὐτῷ, πάντα ἂν ἐγεγόνει* Socr. 382, 11 sq.; XII *4*, 58 ex illo (*scil.* tempore) = *ἐξ ἐκείνου* Socr. 802, 10; *interdum autem ellipses fontibus Gracis provocatae non sunt, ut* I *11*, 211 sqq. cumque ille dicere refutaret, ille vero non aliter se properaturum (*scil.* diceret) = *παρῃτεῖτο λέγειν. ὁ δὲ μὴ ἄλλως ἀνήσειν ἰσχυρίζετο* Soz. 68, 12; X *18*, 10 sqq. scripsit ..., quas (*scil.* litteras) non transtuli; *deest saepe verbum* esse: I *11*, 121 sq. veram namque beatitudinem in cultura dei ... dicebat; I *14*, 162 sq. omnia, quae in caelis et quae in terra; *saepissime*: qui circa aliquem = alicuius sequaces, *cf.* V *34*, 76 qui circa Acacium; *de ellipsi verbi* venire *cf.* II *6*, 6 pergo itaque

iam hinc et ad ea, quae gesta sunt; VI *33*, 17 sq. Iulianus venit ad Dafnem ... cum quo etiam huius pater

b) *anacolutho et variis verborum constructionibus Epiphanius saepe utitur*: V *26*, 7 sqq. presbyteros, per quos sibi placaret imperatorem et pro derogationibus satisfacerent inimicorum; V *50*, 20 sq. imbrem ... in eius veste simul et ceterorum guttas singulas crucis formasse signacula; I *3*, 21 sq. causas, quibus interfui et ab scientibus ... eas audivi; IV *9*, 10 sqq. ecclesiae, quam pater ... fabricari coeperat et ... eam ... expleverat; IV *24*, 118 sq. nam Arsenium, quem dicebant ... peremptum, hic vivit = *δν γὰρ ἔλεγον ... Ἀρσένιον, οὗτος ζῇ* Theodor. 106, 17 sq.; I *11*, 32 sq. nec usque ad vocem emittere patiens, quorum (= nec usque ad vocem patiens + nec vocem emittere patiens) = *μηδὲ μέχρι φωνῆς ἀνεχομένη τούτων, ὧν* Soz. 56, 3; I *11*, 165 sq. iureiurando firmasse se cum ea esse miscendum (= sibi ... esse miscendum + se ... mixturum esse); I *14*, 32 sqq. omnia quidem, quae contra nos possunt, derisiones afferre negotiantur (= omnia quidem, quae contra nos possunt afferre negotiantur + omnes quidem, quas contra nos possunt derisiones afferre, negotiantur) = *πάντα μὲν ὅσα καθ' ἡμῶν παρ' αὐτοῖς γελᾶται πραγματευόμενοι* Theodor. 9, 19 sq.

c) *vocum congruentia interdum omissa est, ut* IX *24*, 26 sq. tintinnabula percutiebant, ut eius sono illius iniuria fieret manifesta (*cf.* Frontin. strat. III 4, 6); IX *36*, 12 sq. singulos ... permisit ... cultum tenere Christianitatis, sicut percipere potuit (*CN recte ita!*), *cf. Löfstedt Syntact. 8*; *huc pertinent constructiones ad sensum*: VII *16*, 24 sq. Samosata ... conpleti sunt; XI *10*, 13: cum populus abhoruisset, ... requirebant

d) *de pleonasmo: eius variae formae ex sermone communi haustae sunt*: VI *1*, 158 sq. quoque etiam; X *32*, 4 sq. etiam ipsum quoque dominum; VII *16*, 104 nam tunc enim; VII *33*, 19 et mihi regni quoque sacerdotiique consortium est; V *16*, 37 sq. alterutris inter se consonare potuerunt; I *7*, 2 cottidianis diebus augebantur; IV *8*, 22 sq. (ecclesia) quae est vicina iuxta basilicam Sophiam

e) *de variationis studio, quod Epiphanius diligentissime observabat, iam saepius dixi*

f) *naturalis vocum ordo saepissime verbo quodam interposito disturbatur*: I *19*, 66 sq. huic satis optimae, et qualiscumque sit, consentire quaestioni; III *1*, 14 sq. sanctis illic colloquerentur viris; VII *2*, 94 ante multa fuisset tempora Iuliani; V *18*, 33 sq. ipsas enim voces et ego iustum ponere iudicavi; IX *16*,

2 sq. quae huic operi necessarium subdere iudicavi

g) *de asyndeto*: *saepius comprehensiones, ubi in fontibus Graecis asyndeta non extant, coniunctionibus non copulantur*: II 8, 22 sqq. concordia ergo fidei a magno Nicaea prolatae concilio, ab Eusebio clara voce laudatae haec est (*ante* ab: et *Cm2 propter* Socr. 45, 1, *certe false*); IV *25*, 67 sqq. quae dixit quendam iuvenem ad se venisse, adventum indicasse peregrinorum (et adventum *recc. false*); IX *30*, 31 sq. ex quo facti, ad quem redigendi sumus (et ad quem *Beatus false*); *cf.* Theodor. 309, 7; IX *50*, 9 sq. post prandium repente praegravatus est, ad spectaculum venire non potuit (et ad *Garetius false*), *cf.* Socr. 651, 4

CORRIGENDA

(*provide etiam locos quosdam repeto, ubi in plagulis corrigendis graviores errores extabant ubique non satis certus sum, utrum accurate correcti sint necne*)

in apparatu critico pro Jakob *lege*: Jacob

p. 151, III *10*, 45 adnot. *lege*: porphyritica Ω (*non C*)
p. 156, IV *tit.* 18 *pro* terrae motu *lege*: terrae moto *cum codd.*
p. 156, IV *tit.* 25 *pro* Gregorius Arianus — Georgius Arianus
p. 193, IV *25*, 43 *pro* Vicentius — Vincentius
p. 207, IV *34*, 38 *pro* Hierosolimytani — Hierosolymitani
p. 275 *sub linea lege*: V *35*, 1—55 *ex* Soz. IV 22, *p.* 399, 13—IV 23, *p.* 404, 94 H.
p. 375, VII *tit.* 48 sq. *lege*: 32 Quid in Edissa, vel quomodo mulier cum suo filio currens ad
p. 396, VII *9*, 3 *pro* Pacatinae — Pacatianae
p. 437, VII *35*, 5 *lege*: aperte
p. 470, VIII *1*, 390 *pro* Nazianzeno — Naziazeno
p. 494, IX *2*, 22 *pro* Photinianos — Fotinianos
p. 533, IX *24*, 12 *pro* michanica — mechanica
p. 555, IX *36*, 13 *pro* potuerunt *lege*: potuit *cum codd.*